

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 38945

CALL No. Sa 8P/Bra/Gon

BRAHMĀNDA-PURĀNA

~~E 14100~~

(101)

Uitgegeven met steun van
K. G. P. A. A. Mangkoenagara VII te Soerakarta
en K. G. P. A. A. Pakoe Alam VII te Jogjakarta.

BIBLIOTHECA JAVANICA

uitgegeven door het

KON. BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN
EN WETENSCHAPPEN

5

38945

HET OUD-JAVAANSCH BRAHMĀNDA-PURĀṆA

Proza-tekst en Kakawin

uitgegeven en van aantekeningen voorzien

door

Dr. J. GONDA

Hoogleraar te Utrecht

Sa8P
Bra/Gen

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL

LIBRARY, NEW DELHI.

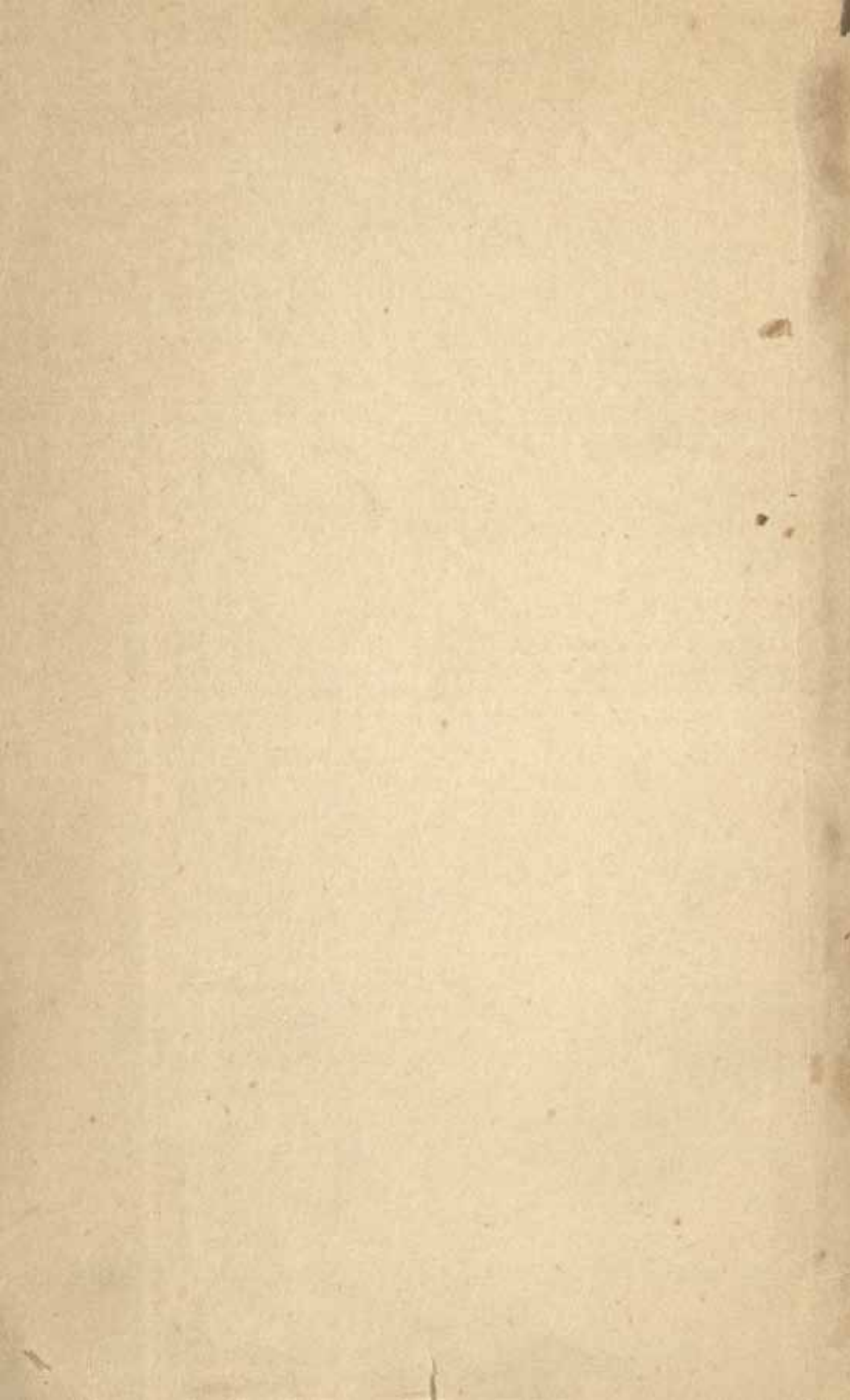
Acc. No. 38945

Date 20.12.62

Call. No. Sa8P/Bra/Gon

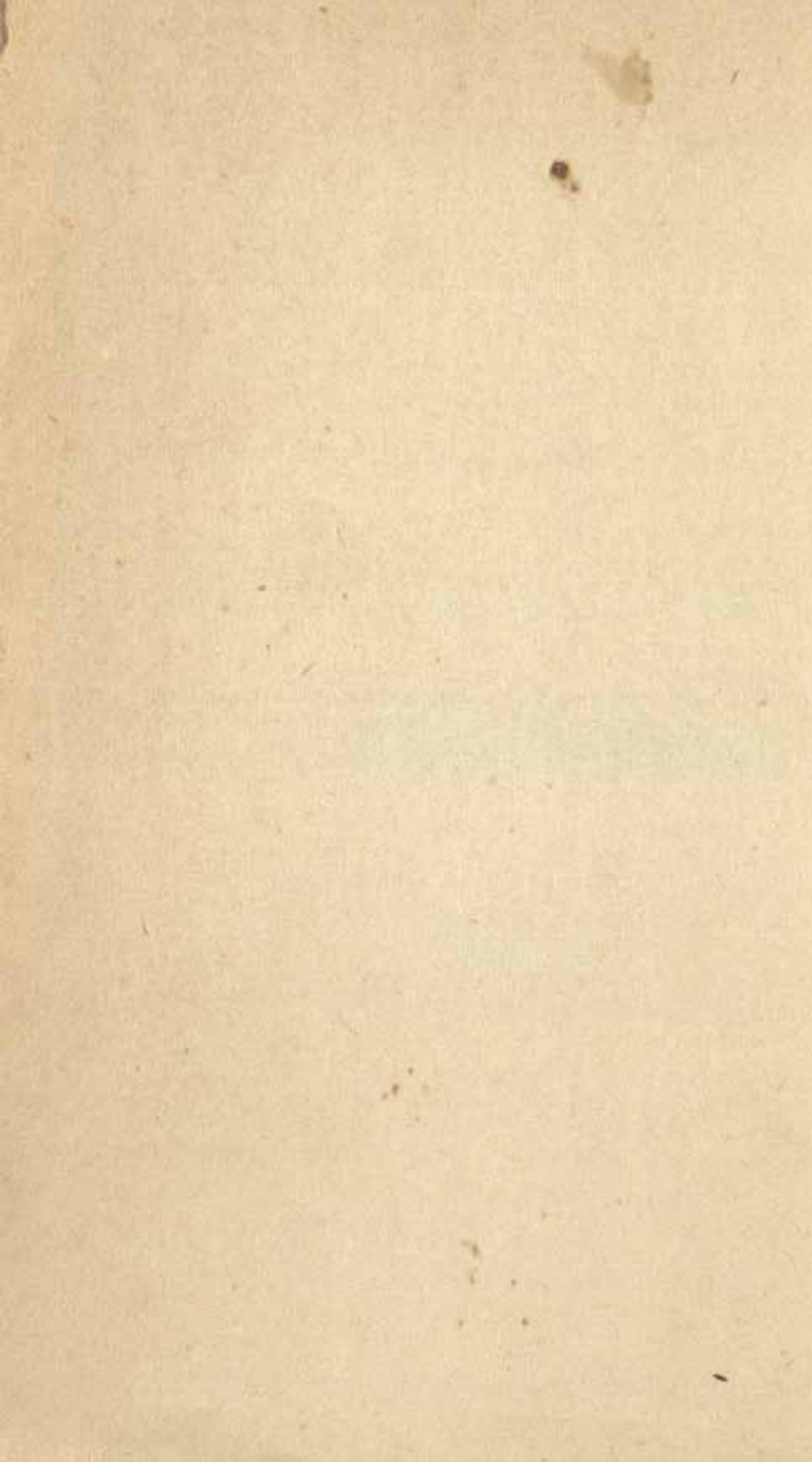
*Aan de nagedachtenis
van mijn hoogvereerden Leermeester
Prof. Dr. W. CALAND.*

INHOUD

	Blz.
Inleiding	1
Proza-tekst	48
Kakawin.	183
Aanteekeningen bij den Proza-tekst	226
Glossarium	358
Register van Eigennamen	367

Het ligt in het voornemen van de Redactie en den Auteur een vertaling als afzonderlijk deel te laten verschijnen. Een beschouwing over inhoud en compositie van het werk, vergeleken met de naastverwante Sanskrit teksten, zal, vermoedelijk binnenkort, in de Acta Orientalia gepubliceerd worden.

INLEIDING

De eer, het eerst de aandacht gevestigd te hebben op den belangrijken tekst, die bekend staat als het Oud-Javaansche Brahmanḍa-Purāṇa komt toe aan R. FRIEDERICH, die in zijn „Voorloopig Verslag van het Eiland Bali”, gepubliceerd in de Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, deelen XXII en XXIII, een uitvoerige bespreking aan dit geschrift wijdde ¹⁾. De Balineesche „Pandita's” hadden hem, zoo deelt hij mee ²⁾, den inhoud van dit Purāṇa verteld, „onder voorwaarde om geen ongewijden daarmee bekend te laten worden”. Aan deze voorwaarde heeft hij zich niet gehouden; uit wat hij in het verdere gedeelte van zijn Verslag onder het hoofd „Godsdienst” over den inhoud van het werk verhaalt blijkt, dat hij een behoorlijke kennis daarvan heeft bezeten, al bevatten de volledigste handschriften die we van dezen tekst bezitten meer dan die gedeelten welke hij in het kort weergeeft. Dat het ook niet zijn bedoeling was den ganschen inhoud mee te deelen, blijkt uit de woorden die zijn overzicht besluiten ³⁾: „Het is hier niet de plaats, om verder over den inhoud des Brahmandapoerāṇa uit te wijden; te hopen is het, dat dit werk in korten tijd geheel moge kunnen beärbeid worden”.

Deze hoop werd uitgesproken in het jaar 1849 en tot op den huidigen dag is zij niet in vervulling gegaan! Het mag op het eerste gezicht vreemd schijnen, dat een uitgave en bewerking van dezen tekst, waarvan het groote belang, zooals ik hieronder — haast ten overvloede — in korte woorden zal schetsen, zoo duidelijk is, nadat er reeds toen, tijdens het eerste begin van de meer wetenschappelijke beoefening van het Javaansch, op uitvoerige wijze

1) Aldaar, XXII, pp. 10, 11; 43—50.

2) Aldaar, p. 10.

3) Op p. 50.

de aandacht op was gevestigd, meer dan 80 jaren op zich heeft doen wachten.

Weliswaar zijn er na FRIEDERICH nog meerdere geleerden geweest, die zich ernstig met onzen tekst hebben bezig gehouden. Aan den onvermoeiden VAN DER TUUK is het te danken, dat we een aantal lontars en papieraufschriften, de laatste met vele adnotaties van zijn hand voorzien, bezitten, die thans als basis voor een uitgave kunnen dienen ¹⁾. Later heeft Dr. H. H. JUYNBOLL een studie aan een deel van de proza-redactie, vergeleken met de overeenkomstige passage uit de kakawin-bewerking van dezelfde stof, in het licht gegeven ²⁾; in zijn *Catalogus der Javaansche handschriften* heeft dezelfde geleerde nog op enkele bijzonderheden attent gemaakt ³⁾.

Weer een aantal jaren verder is het Dr. PIGEAUD geweest, die in zijn uitvoerige werk over de Tantu Panggëlaran een inhoudsopgave van het *Brahmāṇḍa-Purāṇa* heeft gepubliceerd, en getracht een aantal gegevens uit dit werk te putten, welke opheldering konden geven in de duistere punten van de Oud-Javaansche godsdienstige literatuur ⁴⁾.

Maar tot een uitgave van den tekst is men nog niet gekomen, wat gezien den omvang van de onderneming en de moeilijkheden die er zich bij voordoen begrijpelijk is. Immers behalve op de bezwaren, waarop men bij Oud-Javaansche teksten steeds stuit: een verre van volmaakte kennis van de taal en een onzekere overlevering, komt er hier nog bij, dat het werk een groot aantal Sanskrit verzen en -citaten bevat, die meestal in zeer corrupten toestand zijn bewaard gebleven. Bovendien zal het duidelijk geweest zijn, dat ook de Javaansche gedeelten, die veelal zeer nauw met de citaten samenhangen, pas recht begrijpelijk worden, wanneer de

1) Ook in zijn *Notes on the Kawi Language and Literature*, in J. R. A. S., N. S., XIII, p. 47 spreekt hij over het werk; hij deelt daar eenige śloka's uit het begin mee. — Men verg. ook *Notulen Bat. Gen.*, XVII (1879), p. 3 en vooral de merkwaardige mededeelingen aldaar, XV (1877), pp. 78—81.

2) H. H. JUYNBOLL, *Het Oud-Javaansche Brahmāṇḍapurāṇa*, Bijdr. Taal-, Land- en Volkk. 51 (1900), pp. 272 en vlgg.

3) *Supplem. Catal. Jav. en Mad. hss.* Leidsche Univ. Bibl., II, pp. 166 vlgg.

4) Th. G. TH. PIGEAUD, *De Tantu Panggëlaran*, Leidsche diss., 1924, pp. 310—319.

Sanskrit woorden terecht gebracht zouden zijn. En zou dit op bevredigende wijze kunnen geschieden, zoolang men geen vergelijkingsmateriaal bezat? Immers, men meende, dat er in de Indische literatuur geen tekst was, geheel parallel aan ons geschrift ¹⁾; hetgeen een misvatting is gebleken ²⁾.

Er zijn Voor-Indische teksten, waarin men nagenoeg den geheelen inhoud van onzen tekst terugvindt en die zich over bijna het gansche werk vergelijken laten. Slechts in ondergeschikte details, kwesties van woordkeus en dergelijke (vooral in de citaten goed te constateeren) en in de volgorde kan men voortdurend onderlinge afwijkingen waarnemen. Doch het vergelijken met deze geschriften lost niet alle moeilijkheden op. Vragen als: hoe vatte de Oud-Javaansche vertaler of bewerker den Sanskrit tekst, dien hij gebruikte op, begreep hij alles, was hij nauwkeurig, vertaalde hij letterlijk of bewerkte hij vrij?; dan ook: hoe zag zijn grondtekst er uit, met welken tekst stemde deze het meest overeen?, en: is het Javaansche werk van den oorspronkelijken „vertaler” afkomstig

1) Vgl. PIGEAUD, p. 318: „In d'Indische literatuur schijnt 't Brahmāṇḍapurāṇa in z'n geheel nog niet aangewezen te zijn, wel kleinere geschriften die er toe behooren”. Deze meening is zonder twijfel geput uit WINTERNITZ, Geschichte der indischen Litteratur, I, p. 480, waar gezegd wordt: „Mit diesem Werke, welches nach einer Angabe des Matsya-Purāṇa das Brahman-Ei (brahmāṇḍa) verherrlichen soll, verhält es sich nicht viel anders als mit dem Skanda-Purāṇa (d. w. z. er zou geen geheel werk van dien naam bestaan, doch slechts een aantal grootere of kleinere teksten, die pretendeerden deel van dit Purāṇa uit te maken). Es gibt wohl einige Handschriften, die ein einzelnes Werk mit diesem Titel enthalten sollen, und fern von Indien auf der Insel Bali ist ein Brahmāṇḍa-Purāṇa das einzige heilige Buch der dortigen śivaitischen Sekte. Die meisten unserer Handschriften enthalten aber nur Māhātmyas . . . , Stotras und Legenden”. Aan deze woorden uit, op z'n laatst, 1907 voegde WINTERNITZ in de Nachträge in deel III (1922) niets toe. Hoogstwaarschijnlijk berust het gezegde op de Preface van WILSON's Vishṇu Purāṇa, ed. HALL, London, 1864, pp. LXXXIV—LXXXVI, waar men o.a. vindt: „The facility with which any tract may be thus attached to the *non-existent original*, and the advantage that has been taken of *its absence* to compile a variety of unauthentic fragments . . .” (cursiveering van mij). Wat WILSON echter verder meedeelt is van belang, doch kan aanleiding gegeven hebben tot misverstand. — Over de Indische Brahmāṇḍa-Purāṇa editie, zie beneden, p. 15.

2) Hij is echter bij Javanici bekend geweest, vgl. Not. Batav. Gen. 1877, p. 79.

of is het soms gedeeltelijk (of zelfs geheel) een jongere bewerking?, dergelijke vragen blijven zich aan ons opdringen.

Voegt men bij dit alles de omstandigheid, dat de Purāṇa-literatuur, op zichzelf van enormen omvang, nog betrekkelijk weinig onderzocht is, wat bij de bewerking van een in het Javaansch geschreven Purāṇa, waaraan door de deskundigen op dit gebied nog niet de minste aandacht is besteed, dubbel voelbaar wordt, dan hoop ik, dat de lezer, die in mijn werk menige tekortkoming zal opmerken en vele verbeteringen zal kunnen aanbrengen, mij de noodige clementie niet zal willen onthouden!

Afgezien er van, dat bij onze nog steeds zeer lacuneuze kennis van de Javaansche taal en letterkunde de publicatie van iederen tekst een verrijking van materiaal voor deze takken van wetenschap beteekent, ligt het belang van onzen tekst mijns inziens vooral in de volgende omstandigheden. Het Oud-Jav. Brahmanḍa-Purāṇa is zonder twijfel, althans in verreweg het grootste gedeelte, een directe bewerking uit een Sanskrit tekst, staat in de Javaansche letterkunde dus aan het begin van een steeds meer van het er in vertegenwoordigde literatuur-type afwijkende reeks godsdienstige geschriften ¹⁾, laat zich als zoodanig uitstekend vergelijken met de parwa's, d. i. met de Javaansche Mahābhārata-bewerking ²⁾ en is voor den Sanskritist van interesse, omdat

1) Weliswaar schijnt de inhoud van den tekst, zooals PIGEAUD, p. 318 reeds opmerkte, in de overige oudere literatuur (maar hij voegt er terecht voorzichtig aan toe: „voor zoover onze geringe kennis daarvan gaat”) niet zeer populair geworden, doch dit belet niet te veronderstellen, dat hij een object van studie in kringen van geleerden en geestelijken is geweest. Men zal er dan een specimen van dharma-letterkunde (vgl. PIGEAUD, p. 31, BERG, Inleiding tot de studie van het Oud-Javaansch, pp. 90 en vlgg.) in kunnen zien. Bovendien, zooals door Dr. R. GORIS, Bijdrage tot de kennis der Oud-Jav. en Balineesche theologie, Leidsche diss. 1926, in het licht is gesteld, hebben de Purāṇa-teksten een verstrekkenden invloed geoefend op de Hindoe-Javaansche, Balineesche en Javaansche godsdienstige opvattingen en gebruiken.

2) Naar den inhoud, bijzonderheden in den bouw, overeenkomst in de wijze van bewerking, taal en stijl, enz.

het een van de Indische traditie onafhankelijk geworden Purāṇa-tekst bevat ¹⁾).

Een min of meer uitvoerige bespreking van de verschillende problemen waarvoor deze tekst ons stelt zou de mij toegemeten plaatsruimte ver overschrijden. Ik wil mij daarom hier beperken tot enkele oriënteerende opmerkingen en stel mij voor elders op sommige punten nader terug te komen. Om dezelfde reden worden (in het eerste deel) slechts de proza-tekst en de metrische bewerking gepubliceerd, voorzien van hoofdzakelijk tekst-critische en in mindere mate exegetische aantekeningen, die te zamen met een glossarium en een naam-register 't tweede gedeelte zullen vormen. Een vertaling te geven ligt echter eveneens in mijn voornemen, doch ik zou dit willen uitstellen tot de nadere studie van het door den tekst geboden materiaal eenigszins gevorderd zal zijn. Tot zoolang zal de belangstellende lezer uit het bovengenoemde inhoudsoverzicht van Dr. PIGEAUD zich een behoorlijk denkbeeld van de stof kunnen vormen en met weinig zoeken den weg in den tekst kunnen vinden ²⁾).

Ik acht mij evenwel verplicht uitvoeriger rekenschap te geven van de wijze waarop ik het handschriften-materiaal verwerkt heb, daar ik, zonder te willen generaliseeren, gemeend heb althans voor dezen tekst van de bij Oud-Javaansche geschriften veelal gevolgde methoden van uitgeven te moeten afwijken, omdat de manuscripten grootendeels duidelijke blijken van onderlinge, zij het dan wellicht niet oude, verwantschap vertoonen.

24 Januari 1932.

1) Reeds A. WEBER, Ind. Stud. II, 131 noemt het, alsmede WINTERNITZ, t.a.p. Bij de Purāṇa-kenners PARGITER en KIRFEL heb ik het, voorzover ik mij herinner, niet genoemd gevonden.

2) Men zie ook het korte inhoudsoverzicht op p. 23.

Het Sanskrit woord *purāṇa* beteekent op zichzelf niet meer dan „voormalig, oud”, als substantief „zaken, vertellingen uit den vroegeren tijd, oude geschiedenis” ¹⁾. In de Indische literatuur heeft het echter een meer speciale beteekenis gekregen: het duidt daar aan een onderling nauw verwante klasse van godsdienstige geschriften, die voor de latere Indiërs, onder het zoogenaamde Hindoeïsme, ongeveer van dezelfde beteekenis zijn als eens de Veda's het voor hun Brahmanistische voorvaderen waren. De geloovige Hindoes zelf beschouwen deze werken niet alleen als oeroud, maar zelfs als van goddelijken oorsprong; zij zijn gelijkwaardig aan den Veda ²⁾, ja wel meer dan dat, reeds eerder door een godheid gemaakt en aan de menschen gegeven ³⁾, soms zelfs zijn ze de godheid zelve ⁴⁾.

Zooals in eenige dezer werken — ook in het onze — verhaald wordt ⁵⁾, was de ṛṣi Kṛṣṇa Dvaipāyana, die de Veda's ordende, ook de compiler van de Purāṇa's. Hij had namelijk vier leerlingen, onder wie hij den eerst nog een eenheid vormenden Veda verdeelde. Daarna nam hij „vertellingen, episoden, zangen en voorschriften” ⁶⁾ en leerde deze stof aan zijn vijfden discipel, Romaharṣaṇa of Lomaharṣaṇa. Daarop vervaardigde hij, nu ook Vyāsa genoemd, het Mahābhārata. Romaharṣaṇa maakte van zijn

1) D. i. *purāṇam ākhyānam*; „geschiedenis van personen uit ouden tijd” (*Sāyaṇa*).

2) *Vedasammita*, *Vedaiḥ sammita*, bv. *Vāyu Pur.* 4, 11; 21, 3; *Viṣṇu Pur.* 1, 1, 3; *Mhbh.* 12, 12983 e.a.

3) Men verg. bv. het laatste hoofdstuk van het *Viṣṇu Pur.* (6, 8), speciaal vs. 42; *Bmḍ. Pur.* 2, 47; *Matsya Pur.* 1, 28; *Līṅga Pur.* 1, 2, 1; *Mārk. Pur.* 137, 2—4, e.a.

4) *Padma Pur.* 1, 62, 8.

5) *Bmḍ. Pur.* 1, 34, 12—16; *Vāyu Pur.* 60, 12—16; *Viṣṇu Pur.* 3, 4, 7—10; het Oud-Jav. *Bmḍ. Pur.* bevat deze mededeeling ook.

6) Volgens *Bmḍ. Pur.* 1, 34, 21 e.a.: *ākhyānaiḥ cāpi upākhyānair gāthābhiḥ kalpajoktibhiḥ | purāṇa-saṃhitāṃ cakre purāṇārthaviśāradah ||*.

Purāṇa-saṃhitā zes versies en onderwees deze aan zijn leerlingen, aan ieder één. Drie hunner maakten eigen saṃhitā's, en deze met den tekst van hun meester golden van toen af als de mūla-saṃhitā's, de „wortel-verzamelingen”, grondteksten voor de andere Purāṇa's. Als het genoemde epos zouden deze teksten dienen om hen die niet het recht hadden den Veda te bestudeeren toch de heilswaarheden te doen kennen¹⁾.

Dat deze teksten en het Mahābhārata aan denzelfden auteur worden toegeschreven is zeer begrijpelijk, daar ook ons de nauwe verwantschap zoowel in vorm als in inhoud tusschen beide opvalt; men kan in velerlei opzichten de zoogenaamde „wetboeken” nog als derde in dezen bond opnemen. De taal en versificatie van deze drie literatuur-soorten zijn gelijk, de stof vertoont vaak groote overeenstemming, soms hebben ze onderling vele achtereenvolgende verzen gemeen. Het is dikwijls moeilijk de grenzen tusschen hen te trekken: in sommige opzichten kan men het Mahābhārata als een Purāṇa beschouwen en het Harivaṃśa, het „aanhangsel” van het groote epos is eigenlijk bijna niets anders.

Reeds in zeer oude tijden wordt er van Purāṇa's gesproken, en het is niet onmogelijk, dat er al vroeg bepaalde werken mee bedoeld worden²⁾, doch het kan ook zijn, dat wij er dan nog veelal losse tradities en vertellingen onder moeten verstaan³⁾. Andere plaatsen in de oudere literatuur laten echter geen twijfel: zoo bevat het Dharmasūtra van Āpastamba, een leerboek, dat waarschijnlijk ongeveer in de IIIe E. voor Chr. gesteld moet worden, naast drie citaten uit „een Purāṇa” ook een mededeeling uit een met name opgegeven werk, het Bhaviṣyat-Purāṇa⁴⁾. En het is als volkomen zeker te beschouwen, dat er al langen tijd voordat het Mahābhārata zijn definitieven vorm kreeg werken van dien naam bestonden.

1) „De vijfde Veda”, volgens Chāndogya-Upaniṣad, VII, 1, 2 en 7, 1.

2) Atharva-Veda, II, 7, 24: ṛcaḥ sāmāni chandāṃsi purāṇaṃ yajuṣā saha; 15, 6, 4: itihāsa, purāṇa, gāthāḥ, nārāśaṃsiḥ, en andere teksten.

3) Vgl. bv. WINTERNITZ, Gesch. d. ind. Lit. pp. 260 vlg., PARGITER, Anc. Ind. hist. trad., p. 27.

4) Dat dit citaat in het tegenwoordige Bhaviṣya-Purāṇa (vgl. MACDONELL, Sanskrit Literature, p. 302) niet gevonden is (WINTERNITZ, t.a.p., p. 441), mag geen bezwaar zijn: dit doet zich meer voor in dergelijke gevallen, ook bij Āpastamba. De bedoelde citaten zijn zeer uitvoerig besproken door PARGITER, t.a.p., pp. 43 en vlgg.

Het epos constateert dit uitdrukkelijk, het noemt zich zelf een Purāṇa en begint geheel op dezelfde wijze als de meeste ons thans bekende specimina van deze soort van literatuur¹⁾.

Wat nu de stof betreft, die in deze werken behandeld wordt, daarover spreken zij zelf; de belangrijkste hunner toch geven de volgende definitie²⁾, welke ook door Amarasiṃha in zijn woordenboek wordt opgegeven³⁾: „Schepping, secundaire schepping, genealogie, Manu-perioden en geschiedenis der geslachten, daaruit bestaat een Purāṇa, dat de vijf karakteristieke kenmerken bezit”. Hierbij worde onder schepping (sarga) verstaan: de kosmogonie, het ontstaan van het Heelal uit zijn materiele oorzaak, de eeuwige oer-materie; onder secundaire schepping (pratisarga)⁴⁾ de periodieke herschepping van de wereld na den tijdelijken ondergang aan het einde van iederen „dag van Brahmā”, den Schepper (kalpa, „aeon”), onder genealogie die der goden en ṛṣi's, onder Manu-perioden de beschrijving van de tijdperken, veertien in getal, die in een aeon gaan, in elk waarvan het menschedom weder opnieuw door een eersten stamvader⁵⁾ wordt voortgebracht, en onder geschiedenis der geslachten (vaṃśānucarita) de geschiedenis van de koninklijke families die over de aarde heerschten gedurende de vier yuga's, de bekende tijdperken.

Wanneer wij nu de thans bestaande Purāṇa-teksten, waarvan er achttien zijn⁶⁾, nader bezien, dan blijkt ons speedig, dat geen

1) Mhbh. 1, 54 vlgg., e.a. (Calc.). Nader bij HOLTSMANN, Das Mahābhārata, IV, pp. 29 vlgg., HOPKINS, The great Epic of India, pp. 47 sqq.

2) Sargaś ca pratisargaś ca vaṃśo manvantarāṇi ca | vaṃśānucaritaṃ caiva Purāṇaṃ pañcalakṣaṇam. Verg. Bmḍ. Pur. 1, 1, 37; Vāyu Pur. 4, 10; Matsya Pur. 53, 64 e.a.

3) Amarakośa 1, 1, 5, 6, als derde pāda: vaṃśānuvaṃśacaritam. — Pañcalakṣaṇa wordt meestal als neutrum opgevat en is dan synoniem met Purāṇa.

4) Het Petersb. Wdb. vertaalt: „Weiterschöpfung, die fortgesetzte Schöpfung aus dem Urstoffe”, WILSON spreekt van een „creation of the secondary order” (WILSON, Viṣṇu Pur., ed. HALL, I, p. 55), PARGITER (t.a.p., p. 36) onderscheidt het van de „original creation” als „dissolution and re-creation”. Een meer uitvoerige beschrijving bv. bij WILSON, t.a.p., Preface, p. XCIII; zie ook KIRFEL, P. P., p. XLVII.

5) WILSON spreekt wel van „patriarchate”, t.a.p. V, 2, p. 112.

6) Nl.: Brahma-, Padma-, Viṣṇu-, Vāyu-, Bhāgavata-, Nārada-, Mārkaṇḍeya-, Agni-, Bhaviṣya-, Brahmavaivarta-, Liṅga-, Varāha-, Skanda-

hunner in behandelde stof met de door hen zelf gegeven definitie overeenstemt. Enkele hebben minder dan de vijf genoemde onderwerpen, andere weer veel meer, weer andere handelen hoofdzakelijk over geheel verschillende dingen. Tot de niet onder de vijf lakṣaṇa's gerangschikte stof behooren onder meer Brahmaansche leeringen en ritueel, „dharma", rechten en plichten van kasten en levensstadia, beschrijvingen van ceremoniën, godsdienstige feesten, heilige plaatsen, ook hoofdstukken over filosofie (vooral Sāṃkhya en Yoga), een meer uitgebreide geographie en astronomie, legenden, enz.

Merken wij dan tevens op, dat er meermalen wordt gezinspeeld op gebeurtenissen uit lateren tijd, zoo op de invallen der Hunnen, dat soms zelfs bekendheid met het Oude Testament, ja zelfs met Akbar en de Engelschen¹⁾ blijkt (in het reeds, zooals we zagen, door Āpastamba genoemde Bhaviṣya(t)-Purāṇa komt een passage voor met Engelsche woorden!), dan wordt ons tevens duidelijk, dat onmogelijk de gansche inhoud van al deze teksten uit vroegen tijd kan stammen²⁾.

Inderdaad, men mag er zich volkomen van overtuigd houden dat de teksten die wij nu bezitten zóó als ze voor ons liggen nòch oorspronkelijk, nòch oud zijn. Tot in jongere tijden, het bleek ons reeds, is er in en aan de Purāṇa's bijgewerkt, vaak is er nieuwere stof in de oudere werken gevoegd, allerlei omwerkingen zullen ze hebben ondergaan. Weliswaar zijn ze in zeer groote trekken dezelfde soort van literatuur gebleven, maar er zijn toch behalve de geheel gewijzigde inhoud andere karakteristieke verschillen te constateeren.

Oorspronkelijk zal de stof, waaruit de oude Purāṇa's opgebouwd zullen zijn, hebben geleefd en zijn overgeleverd in de kringen der kṣatriya's. Het was de speciale taak der sūta's, barden, de „genea-

Vāmana-, Kūrma-, Matsya-, Garuḍa- en Brahmāṇḍa-Purāṇa, in de door het Viṣṇu Pur., 3, 6, 22 vlgg. gegeven volgorde. Daarnaast bestaat nog een aantal Upapurāṇa's. Het merkwaardige is, dat alle teksten een volledige lijst van deze namen geven!

1) TH. AUFRECHT, Über das Bhaviṣyapurāṇa. Ein literarischer Betrug, Zeitschr. Deutsch. Morg. Ges. 57 (1903), pp. 276 vlgg.

2) Ook astronomische en astrologische gegevens kunnen ons van dienst zijn bij de dateering van sommige deelen; vgl. bv. J. F. FLEET, J. R. A. S., 1912, 1046—1053.

logieën van goden, ṛṣi's en roemrijke koningen en de tradities omtrent groote mannen" te bewaren¹⁾. De nauwe verwantschap met de epische stof blijkt ook hier: met de overleveringen omtrent groote mannen gingen lofliederen op hen gepaard (*gāthā nārāśaṃsī*), welke als de voorloopers van het heldendicht beschouwd kunnen worden²⁾. Het is immers volstrekt niet onwaarschijnlijk te achten, dat er naast de brahmanen-traditie, ons bewaard in de Vedische literatuur, een meer onder het volk levende, zich vooral met meer wereldsche zaken bezighoudende en door de brahmanen als minderwaardig beschouwde traditie-letterkunde heeft bestaan. Men kan zich zeer goed voorstellen, dat de lotgevallen van de Ariërs bij hun steeds verder voortdringen in het onmetelijke Indië, hun strijd met degenen die er reeds gevestigd waren, de eindelooze reeks van oorlogen, de gronding en opkomst van hun koninkrijken voortleefden in de traditie³⁾. Veel hiervan zal verloren zijn gegaan, doch daartegenover zullen zich andere overleveringen, genealogieën van vorstenhuizen⁴⁾, alsook mythologische en legendarische stof er bij aangesloten hebben.

In den verderen ontwikkelingsgang zijn nu twee punten van groot belang aan te nemen. Vooreerst hebben zich ook hier, evenals bij de *Mahābhārata*-stof, de brahmanen, die in het oude Indië de voornaamste rol in het literaire leven speelden, van de overleveringen der *sūta*'s, „het *Purāṇa*”, meester gemaakt en deze met hun denkbeelden en opvattingen doordrenkt en aldus de oorspronkelijk niet-gewijde stof tot godsdienstige literatuur gevormd, zooals ze trouwens reeds vroeger magische⁵⁾ en philosophische⁶⁾ leeringen met hun leerstukken vermengd en aan hun doeleinden dienstbaar gemaakt hadden⁷⁾. Eenmaal in de handen der brahmanen gekomen, heeft zich de inhoud voortdurend vermeer-

1) Over deze *sūta*'s en hun plichten vergelijkte men een aanteekening in het tweede deel.

2) Bijzonderheden bv. bij WINTERNITZ, *Gesch. d. ind. Lit.* I, pp. 260 vlgg.

3) Vgl. bv. ook een plaats als *Mhbh.* I, 220 vlgg. (*Calc.*).

4) PARCITER, *The Dynasties of the Kali Age*, 1913.

5) Vgl. WINTERNITZ, *Gesch. d. ind. Lit.*, I, p. 107.

6) *Ibidem*, p. 203.

7) Vgl. een plaats als *Matsya Pur.* 163, 15—16: *śṛṇuṣvādīpurāṇeṣu vedebhyaḥ ca yathāśrutam || brāhmaṇānāṃ ca vadatām śrutvā vai sumahātmanām.*

derd, gewijzigd en aangepast aan de veranderende omstandigheden. Hiermee hangt het tweede punt samen: er ontstonden (ik zeg niet: alle uit één tekst) vele versies, vele recensies, verschillend niet alleen naar tijd en plaats¹⁾ van wording, doch ook naar de godsdienstige opvattingen, naar de sectarische gezindheid van hare bewerkers. Zoo waren tenslotte de verschillende Purāṇa's wel tot op zekere hoogte erfgenamen van oude traditie²⁾, maar deze was vaak verminkt, elders gedeeltelijk verloren of nagenoeg volkomen overwoekerd door de jongere elementen van geheel anderen oorsprong. En zoo werden ze ook door het werk van de brahmanen, en wel vooral der purohita's c.s., die evenals de sūta's in dienst der vorsten stonden, tot stichtelijke, sectarische werken, die hetzij Śiva, hetzij Viṣṇu als manifestatie van het Oppervezen vereerden.

De inkleeding van deze teksten is in hoofdzaak steeds dezelfde: zij hebben den vorm van een dialoog, waarin de verteller, meestal Vyāsa's leerling Romaharṣaṇa of zijn zoon Ugrasravas, de stof mededeelt, daarnaar ondervraagd bv. door de ṛṣi's, die wegens een offer in 't Naimiṣa-woud bijeen zijn; enkele hebben echter een andere ensceñeering van den dialoog³⁾.

Kunnen wij nu het boven-uiteengezette als een globalen ontwikkelingsgang aanvaarden, moeilijker is het ons een bevredigende voorstelling te vormen van de bijzonderheden. Omtrent vragen als de onderlinge verhouding der verschillende teksten, hun individueele ontwikkeling en de historie van hun componeerende elementen, de chronologie van deze geheele vorming, hun waardeering als kenbron voor de Indische geschiedenis, en dergelijke meer loopen de meeningen zeer uiteen.

Men is dan ook nog verre van een algemeen aanvaarde voorstelling; waarbij echter dient te worden opgemerkt, dat er nog weinig geleerden een diepgaande studie van deze problemen hebben gemaakt, iets waarin den laatsten tijd een gelukkige kentering is gekomen.

1) Vgl. *Linga Pur.* 1, 39, 61 *itihāsapurāṇāni bhidyante kālagaṇavāt.*

2) Wat niet impliceert: van één ouden tekst.

3) Bijzonderheden kan men hierover vinden bij WILSON, *Vishṇu Purāṇa*, Preface, pp. XXVII—LXXXVI, passim; PARGITER, *Enc. Rel. Eth.* X, p. 449.

WILSON, die nu reeds bijna een eeuw geleden zich zeer verdienstelijk heeft gemaakt voor de studie der Purāṇa's, constateerde ¹⁾, dat deze werken klaarblijkelijk uit verschillende tijden stamden en onder verschillende omstandigheden waren gecompileerd. Zijn meening echter, dat geen enkel z'n tegenwoordigen vorm verkreeg vòòr Śaṅkara Ācārya (\pm 800) heeft bestrijding gevonden, evenals z'n overtuiging, dat de kern van de werken teruggaat tot den tijd van Alexander, en dat de sectarische omwerkingen dateerden uit de VIII—XVIe Eeuwen na Chr. Reeds VANS KENNEDY kwam op voor een belangrijk vroegere dateering ²⁾. Men is echter veelal bij WILSON's meening blijven staan ³⁾, hoewel er meerdere bewijzen voor de onjuistheid daarvan zijn gevonden. Niet alleen dat de Arabische auteur Albērūnī (\pm 1030 na Chr.) een groote kennis van deze soort literatuur aan den dag legt en ze alle achttien opnoemt ⁴⁾, ook Bāṇa in zijn Harṣacarita ⁵⁾ (\pm 620 na Chr.) vermeldt een voorlezing van een Purāṇa-tekst en wel een „van den Windgod“, in ieder geval een met name bekenden en afzonderlijk onderscheiden tekst. Voorts is er uit diezelfde eeuw een handschrift van het Skanda-Purāṇa bekend ⁶⁾. Het is niet uit te sluiten, dat we dergelijke getuigenissen nog van enkele eeuwen vroeger hebben ⁷⁾.

Een geheel andere zienswijze is dan ook door F. E. PARGITER verkondigd ⁸⁾. Volgens hem werd de oude traditie al in de IXe E. voor Chr. in een Purāṇa neergelegd, later religieus en historisch

1) H. H. WILSON, Vishṇu Pur., ed. HALL, Preface, p. XVI.

2) Zie WILSON, Vishṇu Pur., ed. HALL, deel V, Appendix (pp. 257 vlgg.).

3) Men verg. ook E. WINDISCH, Gesch. d. Skt.-Phil. u.s.w. (Grundriss), pp. 41—46.

4) Albērūnī, India, pp. 62, 63, 131, 132, Engl. ed. van SACHAU, I, pp. 130, 131, 264.

5) Bāṇa, Harṣacarita, III, in het begin (COWELL and THOMAS, transl., p. 72): gityā pavamānaproktam purāṇam papāṭha. De comm.: pavamāno vāyuh.

6) Mahāmahopādhyāya Haraprasād Śāstrī, in J. R. A. S. 1903, p. 193; vgl. ook PARGITER, Märk. Pur. translated, p. XIV.

7) Over een en ander V. SMITH, The early history of India⁴, pp. 22 vlgg.; PARGITER, J. R. A. S., 1912, p. 254 en Anc. Ind. hist. trad., pp. 49 vlgg.; zie daarentegen KEITH, J. R. A. S. 1912, p. 756, n. 1 en FLEET, ibid., pp. 1046 vlgg.

8) Zie p. 10, n. 4 en zijn andere hier genoemde publicaties.

materiaal werd daar tot het einde van de VIIIe E. v. Chr. aan toegevoegd, waarna de kronieken van de vorsten uit den Kali-tijd in prophetischen vorm er in werden opgenomen¹⁾ tot aan het begin van de IVe E. na Chr. Zijn opvattingen hebben echter veel bestrijding gevonden²⁾.

BHANDARKAR betoogde³⁾, dat de omstreeks het midden der IIIe E. na Chr. aangevangen omwerking nog lang daarna voortduurde.

In het laatste decennium heeft W. KIRFEL zich zeer verdienstelijk gemaakt met verschillende publicaties op dit gebied. Zijn overtuiging is⁴⁾, dat de Purāṇa's in het algemeen gesproken voor 't grootste deel „auf einen noch nachweisbaren Grundkern" teruggaan, die in de verschillende teksten in meerdere of mindere mate van volledigheid bewaard is. Het proces van omwerking, invoeging en samensmelting met heterogene tekstdeelen moet eeuwen geduurd hebben; daarom mag men de Purāṇa's nooit als geheel doch moet men ze naar de er in vereenigde afzonderlijke teksten waardeeren. Voorts is deze geleerde de meening toegedaan, dat men deze teksten kan reconstrueeren, waartoe hij een zeer uitvoerige poging heeft gedaan⁵⁾.

Al mag men met KIRFEL⁶⁾ ook ernstige neiging gevoelen, sceptisch tegenover het wel eens geopperde denkbeeld van een oer-Purāṇa⁷⁾ te staan, zijn reconstructie-pogingen hebben deze nuttige zijde, dat men een gemakkelijk overzicht en in vele opzichten een soort van concordantie over de enorm omvangrijke hoeveelheid stof verkrijgt.

1) In verscheidene Purāṇa's worden namelijk genealogieën en derg., hoewel reeds historisch, in den toekomenden tijd en prophetische inkleeding mee gedeeld.

2) Literatuur: WINTERNITZ, *Gesch. d. ind. Lit.* III, p. 631; SMITH, *The early hist. of India*⁴⁾, p. 24.

3) BHANDARKAR, *J. R. A. S.*, Bomb. Br., 20, 1900, 403.

4) KIRFEL, *Kṛṣṇa's Jugendgeschichte in den Purāṇa*, Festgabe Jacobi, Bonn, 1926, p. 299.

5) KIRFEL, *Das Purāṇa Pañcalakṣaṇa; Versuch einer Textgeschichte*, Bonn, 1927.

6) Aldaar, p. XLVIII.

7) Verg. A. BLAU, *Z. D. M. G.* 62, p. 337: „daß die uns vorliegenden Purāṇa ihrem wesentlichen Inhalte nach auf eine gemeinsame Quelle, ein Ur-Purāṇa zurückgehen".

De waardeering van de Purāṇa's door de moderne wetenschap is verschillend geweest. Aanvankelijk werd hun historische waarde veel te hoog aangeslagen; nadat men echter veel onjuistheden had opgemerkt, verviel men in een overdreven geringschatting. Ook daarin is weer een kentering gekomen, V. SMITH b.v. vindt er „much genuine and valuable historical tradition” in ¹⁾. Vooral PARGITER echter hecht zeer veel (te veel) aan hun historische waarde.

Ik besluit deze weinige algemeene opmerkingen over de ons interesseerende literatuur-producten met een korte opgave van oriënteerende verhandelingen.

- H. VON GLASENAPP, in Walzel's Handbuch der Literaturwissenschaft, Die Literaturen Indiens, pp. 106—113 (kort, doch zeer goed).
 M. WINTERNITZ, Geschichte der indischen Litteratur, I, pp. 440 vlgg. (uitvoerig, geeft een zeer goed overzicht, doch niet meer geheel op de hoogte, vgl. deel III, pp. 631 vlgg.).
 H. H. WILSON, The Vishṇu Purāṇa, ed. HALL, deel I, Preface, pp. I—CXVII (oud, op vele punten verouderd, doch nog onmisbaar, evenals de volgende commentaar, die een groote hoeveelheid bijzonderheden geeft).
 F. E. PARGITER, in Hasting's Encycl. of Relig. and Ethics, X, 447 vlgg., s.v. Puranas (subjectief).
 E. J. RAPSON, in The Cambridge history of India, pp. 296 vlgg. (vooral van het standpunt van den historicus).

Een zeer verdienstelijke poging om de verschillende bestanddeelen der Purāṇa-teksten te onderscheiden is gegeven door:

W. KIRFEL, Purāṇa Pañcalakṣaṇa.

In genoemde werken zal de lezer verder literatuuropgaven vinden, alsmede titels van edities en vertalingen.

1) V. SMITH, Early hist. of India⁴, p. 12; vgl. RAPSON, in: The Cambridge hist. of India, p. 299.

Laten wij thans enkele woorden meer speciaal aan het *Brahmāṇḍa-Purāṇa* wijden ¹⁾. WILSON vertelt ons ²⁾: dat er, hoewel zelden, copieën van dit werk te verkrijgen zijn, waarvan hij er een gezien heeft, dat tweedeelig was en 124 plus 78 hoofdstukken bevatte, terwijl het aantal verzen ongeveer 12200 bedroeg, een ongeveer met de puranische opgave overeenstemmend aantal. Het eerste en grootste deel — den aanhang kunnen we buiten beschouwing laten ³⁾ — bleek identiek te zijn met het *Vāyu Purāṇa*, behoudens enkele lichtelijk afwijkende passages en de gewijzigde onderschriften der hoofdstukken. WILSON dacht hierbij niet aan bedrog, maar gaf deze verklaring: de laatste onder-afdeeling van het eerste deel van het *Vāyu Pur.* heet *Brahmāṇḍa-afdeeling*, daar het een verhaal van den ondergang (dissolution) van het Heelal geeft: door een afschrijversfout is dit de titel van het geheele werk geworden; zoowel in den index als in de herhaalde vermelding van *Vāyu* als autoriteit blijkt ook de identiteit.

Nu luidt inderdaad het gewone onderschrift der hoofdstukken in dit werk: *iti śrībrahmāṇḍe mahāpurāṇe vāyuprokta . . . adhyāyah*, „zoo luidt in het roemrijke *Brahmāṇḍa-groot-Purāṇa*, dat door V. uitgesproken is, het . . . hoofdstuk ⁴⁾”. Was WILSON dus van oordeel dat de beide teksten eigenlijk één zijn, PARGITER meent dat ze het oorspronkelijk waren: „their accounts agree closely, so that they are really only two versions of the same text” ⁵⁾. Hij beschouwt de teksten, beide *Vāyu-prokta*, als de oudste van onze tegenwoordige *Purāṇa*’s, de naam *Brahmāṇḍa* zou de oudste zijn; hun versie van de *Purāṇa-stof* noemt hij de „*Vāyu versie*”.

Dit laatste schijnt volkomen juist, we lezen immers meermalen in deze werken zelf, dat ze *Vāyu* als de autoriteit van hun leeringen

1) De beschikbare plaatsruimte belet mij ook maar in het kort in te gaan op de verschillende kwesties, waarvoor deze tekst en zijn naaste verwanten in hun verhouding tot den Javaanschen tekst ons stellen; ik hoop dit binnenkort in een tijdschrift-artikel te kunnen doen.

2) WILSON, *Vishṇu Pur.*, Preface, pp. LXXXIV en vlgg. Zie ook boven p. 3, n. 1.

3) Ook op dezen tekst hoop ik spoedig terug te komen.

4) Uitgave: *Śrī-Veṅkaṭeśvara*, Bombay, 1912; in aantal hoofdstukken enz. afwijkend van WILSON’s opgaven.

5) PARGITER, *Anc. Ind. hist. trad.*, p. 77. — Zijn aan de in de teksten zelf gegeven opsomming der *Purāṇa*’s ontleende argumentatie houdt m. i. geen stand.

beschouwen ¹⁾. En, gelijk we boven gezien hebben, de aanduiding is reeds door Harṣa, die van „pavanaprokta” spreekt, gebruikt. Wat den inhoud betreft, zijn er over het algemeen zeer vele parallelle passage's in de Purāṇa's, bij deze twee is dit al in zeer bijzondere mate het geval ²⁾.

Thans komt hierbij nog de interessante omstandigheid, dat het Oud-Javaansche Brahmāṇḍa-Purāṇa zich bij deze verhouding volkomen aansluit ³⁾. Zooals den oplettenden lezer zal blijken is dit geschrift niet, wat men zou kunnen verwachten, een Javaniseering van een Sanskrit Brahmāṇḍa-Purāṇa; evenmin echter is het een letterlijke vertaling van wat wij nu kennen als het Voor-Indische Brahmāṇḍa-Purāṇa. Wel sluit het zich in de behandelde stof geheel en al bij dezen tekst aan: er staat slechts weinig in waarvan het mij niet gelukt is het in den Voor-Indischen tekst aan te wijzen. Doch let men op allerlei kleinigheden: den juiste vorm der citaten, de woordkeuze en -volgorde daarvan, den vorm van vele eigennamen en dergelijke, dan ziet men, dat deze vaak afwijken van wat in het gedrukte Brahmāṇḍa-Purāṇa staat, maar dan veelal in overeenstemming zijn met de lezingen van het Vāyu-Purāṇa ⁴⁾. Weliswaar mag men op de gedrukte Indische edities niet te veel vertrouwen; ze zijn vaak niet critisch en het is zeer wel mogelijk, dat er lezingen van den eenen tekst, waarvoor de uitgave van den ander varianten geeft, toch in meerdere handschriften van den laatste zullen blijken voor te komen ⁵⁾. Eén ding staat echter reeds nu naar mijn meening vast: de nauwe samenhoorigheid van de drie genoemde teksten; hadden we van de Indische versies de beschikking over meer materiaal, dan zou deze verwantschap ons eerder grooter dan kleiner voorkomen.

De Oud-Javaansche tekst behoort dus tot de „Vāyu versie”

1) Bv. Bmḍ. Pur. 1, 1, 36 purāṇaṃ sampravakṣyāmi yad uktam Mātariśvanā (M. = Vāyu); Vāyu Pur. 1, 177.

2) Vgl. ook KIRFEL, Purāṇa Pañcal., p. XII.

3) Zie bv. pp. 47 en 59 Fig., waar bhaṭṭāra Bāyu als autoriteit genoemd wordt.

4) Hiervan zijn uitgaven: Bibliotheca Indica, 2 dln., Calcutta, 1880—1888 (bezorgd door Rājendralāla Mitra) en Ānandāśrama, Poona, 1905, met onderling verschil in bijzonderheden (het eerste door mij geciteerd).

5) Men vergelijke bv. ook HALL's adnotaties bij WILSON's citaten uit Viṣṇu-Purāṇa-hss., passim.

van de Purāṇa stof. Als bijzonderheid kan ik er reeds nu aan toevoegen, dat er passages zijn, die minder overeenstemming in détail vertoonen met de Vāyu- en Brahmāṇḍa-Purāṇa's dan wel met het Matsya Purāṇa, ja het gebeurt wel eens, dat het Varāha Purāṇa de naaste verwant schijnt te zijn ¹⁾.

Het Vāyu Purāṇa is in Voor-Indië Śivaïtisch, doch dit karakter is, naar het mij wil voorkomen, in het Javaansche geschrift zeer weinig geprononceerd. Trouwens, zooals men uit een plaats in het Padma Purāṇa ²⁾ kan leeren, rekent men het Indische Brahmāṇḍa Purāṇa tot de uit zes bestaande groep, die nòch Visnuitisch, nòch Śivaïtisch zijn; deze teksten ruimen een grootere plaats in aan Brahmā.

Ik ga er nu toe over enkele bijzonderheden omtrent dit werk mee te deelen. De eerste vraag die zich hier aan ons opdringt is die naar den ouderdom, naar de juiste dateering, zooals van algemeene bekendheid zal zijn, een moeilijk probleem bij vele Javaansche literatuur-producten. Een min of meer positief oordeel omtrent den tijd van ontstaan van ons geschrift is mij niet bekend ³⁾, slechts bij FRIEDERICH en PIGEAUD kan men eenige opmerkingen in die richting vinden. De eerste zegt eenerzijds ⁴⁾, dat de Śivaïtische secte op Bali het werk, misschien al in Indië, als eenig leerboek erkend heeft, waarmee hij toegeeft, dat de vertaling zoo oud kan zijn als het Śivaïsme op Javaansch gebied; anderzijds beweert hij echter ⁵⁾: „De Xatrija's (Kṣatriya's) van Daha worden in het Brahmāṇḍapoerāṇa van den Moeni Poelaha afgeleid". Stond dit er werkelijk in, en was de betreffende passage niet een latere invoeging, dan zou het werk dus op zijn vroegst uit den Kēdirischen

1) In de Aanteekeningen wordt herhaaldelijk een aantal parallelplaatsen geciteerd, doch de voornaamste bedoeling hiervan is reconstructie-pogingen te steunen; waar ik meer vergelijk dan noodig schijnt, geschiedt dit vooral om een goeden indruk van de groote variatie dezer teksten en dus van de onzekerheid omtrent de juiste lezingen der Vorlage van den Javaanschen bewerker te verkrijgen.

2) Geciteerd bij WILSON—HALL, Preface, p. XX.

3) Een meening van Dr. JUYNBOLL hieromtrent heb ik nergens aangetroffen; ook Prof. BERG, die het werk even noemt in zijn Inleiding (p. 46) zwijgt er over.

4) FRIEDERICH, Voorl. Versl. 1e stuk, p. 11.

5) Ibidem, 2e stuk, p. 48.

tijd kunnen zijn (midden XIe E. — 1222). De mededeeling van FRIEDERICH berust echter op een vergissing of op een foutieve lezing in het door hem geziene handschrift. Er wordt nl. op p. 11 Fig. van onzen tekst gezegd: „sireka manak kṣatriya dlaha, deze hadden later tot nakroost kṣatriya's” (er is sprake van de afstammelingen van Pulaha). Door i.p.v. *dlaha*: *Daha* te lezen is FRIEDERICH's vergissing ontstaan. Dr. PIGEAUD is geneigd ¹⁾ het werk in niet zeer jongen tijd te plaatsen.

Bevat de tekst zelf geen aanwijzingen omtrent de dateering, men zal mijns inziens toch tot een, zij het dan niet geheel zekere, conclusie op dit punt kunnen komen. Slaan wij daartoe eerst een blik op den inhoud en vorm. De inhoud stemt, het is reeds gezegd, nagenoeg volkomen overeen met de Vāyu-versie van de Purāṇa-stof. De inleiding is mij evenwel, geheel zooals hier, niet van elders bekend ²⁾, doch valt geenszins uit den trant. Hier wordt gewag gemaakt van een feest van koning Adhisi-makṣṇa, waar vorsten en brahmanen komen; ook Romaharṣaṇa verschijnt en deze vertelt op verzoek van den vorst het volgende Purāṇa. Elders verhaalt deze ṛṣi de stof aan de zieners in het Naimiṣa-woud ter gelegenheid van een offer, doch ook onder de regeering van denzelfden koning ³⁾. De bijzonderheden in enscèneering zijn evenwel van minder beteekenis dan de verschillen, die de Indische werken onderling wel vertoonen. Merkwaardig in deze inleiding is echter het voorkomen van een aantal eigenaardige Javaansche namen voor spelen en dergelijke ⁴⁾: patapēlan, pabañolan, pañaywan widu, pañigēlan, pawayañan. Niet alleen deze woorden, maar ook andere in de geheele passage behooren in meerderheid tot de categorie van nog niet in allen deele duidelijke uitdrukkingen in de oudere Javaansche taal. De beschrijving, die de inleiding geeft, is niet steeds helder, en hier en daar zijn er, naar het mij wil voorkomen, interpolaties te onderscheiden.

Behalve in de inleiding treffen wij nog een passage aan, die ik

1) PIGEAUD, De Tantu Pangg., p. 319.

2) Ik heb evenwel nog geen bijzondere moeite gedaan om ze op te sporen.

3) Vāyu Pur. I, 10. Ook het Matsya Pur., 50, 77, verklaart onder dezen vorst verteld te zijn (geciteerd naar de editie van Jīvānanda Vidyāsāgara, Calcutta, 1876).

4) Vgl. reeds JUYNBOLL, Suppl. Cat. II, p. 166, en elders.

niet in de parallel-teksten heb gevonden, nl. die waar sprake is van Andyanmano ¹⁾. Aan de vermelding van deugdzame menschen, die in Kuruwarša wonen, wordt toegevoegd, dat ze niet zijn als A., over wien dan een anecdote wordt ingelascht.

Een enkele maal vinden we voorts een zinsnede of een korte passage, die het vermoeden zou kunnen wekken, niet in den Sanskrit-tekst te hebben gestaan. Maar dit alles kan er, naar mijn overtuiging, niet op wijzen, dat onze proza-tekst, zooals hij voor ons ligt, een latere omwerking is. Het verhaaltje over Andyanmano is zoo goed als zeker een interpolatie (helaas bevat de kakawin ook den aangrenzenden tekst niet, zoodat we daaruit niets te weten komen ²⁾); er is zeer veel kans, dat het een toespeling is op een in zekere kringen bekende gebeurtenis, door een der oudere afschrijvers als illustratie geadnoteerd. Zooals men weet zijn ook andere Javaansche geschriften uit vroegeren tijd daarvan niet vrij. De passage in de inleiding kan evenzoo verklaard worden, behoeft 't echter niet, daar de bewerker zich zeer zeker een dergelijke korte uitweiding aan het begin kan hebben veroorloofd. Overigens bestaat nog de mogelijkheid, dat het in zijn Vorlage ongeveer zoo heeft gestaan ³⁾.

Gaan we zeer in het kort enkele bijzonderheden in de structuur na, dan vinden we meer plaatsen, waar we met eenig recht eraan kunnen twijfelen of de bewerker hier zijn voorbeeld wel letterlijk heeft nagevolgd ⁴⁾. In het algemeen volgt hij het op den voet, over groote gedeelten in dezelfde mate van uitvoerigheid, soms beknopter: in dat geval wordt de korthed eerder bereikt door het weglaten van niet stellig ter zake doende śloka's en het overslaan

1) Zie p. 65 Fig.; er wordt later nog even op gezinspeeld 155, 32. Vgl. ook v. d. Tuuk, K. B. W. II, 688.

2) Nader in de Aanteekeningen.

3) Dergelijke gevallen zijn er meer, vergelijk mijn opmerking naar aanleiding van 'n plaats in het Wirāṭaparwa, Bijdr. Kon. Inst. 88, p. 492.

4) In de Aanteekeningen wordt meermalen op bijzonderheden attent gemaakt. — De mate van kennis die hij van het Sanskrit had, was zeer behoorlijk. Een enkele maal kunnen we hem evenwel op een vergissing betrappen, zoo op p. 58 Fig. waar hij *chandās* met *candra* verwart (maar wat stond in zijn Sanskrit exemplaar?) en waarschijnlijk ook op p. 94 P., waar hij de beteekenissen van *sthāna* niet voldoende uit elkaar houdt (of andere opvatting?).

der vele min of meer overvloedige herhalingen, epitheta en dergelijke¹⁾ dan in een eigenlijk meer beknopte redactie. Het wezenlijke van het betoogde laat hij steeds tot z'n recht komen; feiten en namen ontbreken zelden. In zijn Javaansche bewerking vindt men een groote menigte citaten, die, van ongelijke lengte — śloka's, halve śloka's, pāda's, soms ook een enkel woord — en niet op een bepaalde, vaste, volgorde, nagenoeg steeds door een min of meer nauwkeurige vertaling gevolgd worden. Men zal m.i. niet kunnen volhouden, dat het werk is opgebouwd uit een aantal śloka's of deelen van śloka's, telkens gevolgd door de bijbehorende vertaling of paraphrase, iets wat een zeer begrijpelijke wijze van werken zou zijn, en waarvan wij ook voorbeelden kennen (men denke aan de Amaramālā²⁾); een interessante omstandigheid hierbij is, dat men misschien mag vermoeden, dat de citaten oorspronkelijk in hun eigen gedaante, d. i. in nāgarī-schrift waren gespeld³⁾. Zal men zich dan op het standpunt kunnen stellen, dat dit aanvankelijk wel zoo geweest is, doch dat gedurende de overlevering hetzij door tekstbederf, hetzij door opzettelijk ingrijpen van jongere bewerkers deze vorm van het werk is gewijzigd? De kakawin, die, naar men mag aannemen, dateert uit een tijd, waarin de belangstelling voor de stof nog in voldoende mate bestond, sluit zich voorzoover zij gaat nauw aan bij de proza-redactie, waaruit volgt, dat deze toen het dichtwerk werd vervaardigd reeds den tegenwoordigen vorm had, althans wat het Javaansche deel betreft: daar de kakawin alle citaten ter zijde laat, valt daaromtrent niets af te leiden. Nu schijnt het aannemelijk, dat het

1) Dit wijst er op, dat zijn grondtekst niet altijd korter behoeft te zijn geweest dan onze Voor-Indische exemplaren: liet de vertaler vulwoorden uit śloka's weg, dan lag het in zijn lijn om ook overvloedige verzen te supprimeeren. Overigens is over deze kwestie slechts met veel reserve iets te beweren. — Een aantal malen is hij uitvoeriger dan het origineel, klaarblijkelijk om de materie duidelijk uit te leggen; incidenteel begint dit op een uitweiding te gelijken (bijzonderheden in de Aanteekeningen).

2) Vergelijk N. J. KROM, Over het Çiwaisme van Midden-Java, Med. Kon. Ak. v. W. 1924, p. 204; Dez., Hindoe-Jav. Gesch.², pp. 149 sqq.

3) Opgemerkt door WULFF, Den Oldjav. Wirāṭap. og dens Sanskrit original, p. 50. Ook in onzen tekst treft men verwarringen aan, die haar meest voor de hand liggende verklaring vinden in een aanvankelijk gebruik van nāgarī-schrift: p — y (pp. 20 P., 65 P., 69 P.); s — m (pp. 3 P., 6 P., 14 P., 66 P.) e.a.

dichtwerk, dat we behalve als „Brahmāṇḍa-Purāṇa-kakawin” ook als „Kakawin Pṛthu Wijaya” kennen¹⁾ (de bewerker heet Aṣṭaguṇa, verder onbekend), dateert uit den Kadirischen tijd, het tijdperk waarin dit literatuur-genre zijn grooten bloei beleefde (men vergelijkte zang 15, 1, 3).

Vergelijken we nu onzen tekst naar zijn uiterlijke gedaante met enkele werken, die ook uit het Sanskrit zijn bewerkt, maar waarvan we de dateering nauwkeurig, van een enkele zelfs zeer nauwkeurig kennen, dan kunnen we constateeren, dat de onder de regeering van koning Anantawikrama tot stand gekomen parwa's (Wirāṭa- uit 996, Ādi-, Bhīṣma-parwa) minder citaten bevatten, en veel meer gedeelten waar vrijuit voortverteld wordt, waar men de gedachte aan een vertaling verliest. In de parwa's treffen we veel vaker een episodischen verhaal-trant²⁾, de citaten zijn menigmaal op een zoodanige wijze aangebracht, dat men ze als merkverzen zou kunnen beschouwen, dienende om het verband met het origineel te handhaven en spoedig een plaats te kunnen terugvinden³⁾.

Naast enkele andere werken van godsdienstigen aard gelegd, blijkt onze tekst echter ook niet geheel en al in structuur overeen te stemmen met de Bhuwanakośa⁴⁾, waar, evenals in sommige deelen van de Sang hyang Kamahāyānikan⁵⁾, Sanskrit verzen nagenoeg doorlopend nauwkeurig, meestal nog met een herhaling van de afzonderlijke woorden, worden uitgelegd, waarbij in het eerstgenoemde werk nog een complete hoofdstuk-indeeling komt⁶⁾. Enkele dergelijke passage's komen voor en een verdeeling in pericopen geeft het werk zelf ook, echter is er van een nummering geen spoor. Van een loslaten van het verband met het Voor-In-

1) Oudheidkundig Verslag 1921, p. 70; N. J. KROM, Hindoe-Javaansche Geschiedenis², p. 299.

2) R. GORIS, Bijdrage tot de kennis der Oud-Jav. en Balin. theologie, p. 70.

3) Men mag m. i. niet te zeer bouwen op aantal en vorm der citaten, daar dit in de verschillende parwa's zeer wisselt; hoofdzaak is, dat men ze vergelijkt in verband met den aard en de structuur van het werk.

4) Zie GORIS, t.a.p., p. 73; uitvoeriger over den inhoud, pp. 75—94.

5) J. KATS, Sang hyang Kamahāyānikan, pp. 17—30; GORIS, t.a.p., pp. 151—156.

6) JUYNBOLL, Suppl. Cat. II, p. 261; GORIS, t.a.p., pp. 73, 76, 77.

dische voorbeeld en een disharmonie tusschen titel en inhoud (ook bij de onder-verdeelingen) is evenwel, we zagen het reeds, geen sprake. Er is dus een zekere overeenkomst met een geschrift als de *Bhuwanasangkṣepa* ¹⁾, door Dr. GORIS een vertegenwoordiger der op een na oudste categorie genoemd ²⁾. De daarop volgende klasse, waartoe bv. de *Caturyugawidhiśāstra* ³⁾ behoort, is volgens het schema van GORIS zeer goed te vergelijken met de proza-parwa's.

Men zou nu misschien — het zij met alle voorbehoud opgemerkt — de volgende aanvulling op de bestaande opvattingen kunnen geven. De parwa's, die, naar men mag aannemen, de eerste in hun soort waren, ontleenen hun bouw aan de in of even voor den tijd van hun ontstaan bekende meer godsdienstige geschriften; deze hadden toen reeds een ontwikkeling, waarin duidelijk de twee bovengenoemde stadia te onderscheiden zijn, achter den rug; werken die de kenmerken van die stadia vertoonen zijn dus ouder. Op te merken valt daarbij, dat in de parwa's de „puranische” (liever: didaktische) deelen (*Jambukhaṇḍanirmāṇa-* en *Bhagavadgītāparva's* in het *Bhīṣma-parwa* ⁴⁾) een veel ouderwetscher formatie hebben dan de overige, epische, terwijl aan den anderen kant in ons *Brahmāṇḍa-Purāṇa* de legendarische, niet zuiver dogmatisch-didaktische gedeelten in structuur aanzienlijk afwijken van het andere deel van het werk ⁵⁾. Kan ook dit weer een staaltje zijn van het ouderwetsche, dat het meer in engeren zin des woords theologische geschrift kenmerkt? ⁶⁾ Deze vraag maakt ons hui-verig om de chronologie, zelfs relatief, te strikt vast te stellen,

1) JUYNBOLL, t.a.p., pp. 261 vlgg.; GORIS, t.a.p., pp. 94—98.

2) GORIS, t.a.p., p. 74.

3) G. W. J. DREWES, *Drie Javaansche Goeroe's* (Diss. Leiden, 1925), pp. 154 vlg.; GORIS, t.a.p., p. 74.

4) Een uitgave van dezen tekst bevindt zich bij mij in voorbereiding.

5) Men vergelijke passage's als de inleiding, de geschiedenis van Dakṣa, de episode van het melken der Aarde en wat daaraan voorafgaat, het verhaal van de afdaling van den Ganges.

6) Maar ook: de dogmatisch-didaktische gedeelten en wat zich daarbij aansluit hechten meer aan een voortdurend citeeren van het origineel, de vaak moeilijke materie eischte dit waarschijnlijk ook; de legenden en de meer in epischen trant gestelde deelen, die lichter te begrijpen waren, konden dit eerder missen en wonnen bovendien bij een vlotter verhaaltrant; daar was één citaat op een groot aantal regels voldoende.

doch één ding kan ons waarschijnlijk voorkomen: de parwa's ontstonden, toen minder wereldsche teksten reeds goed en wel bewerkt en verbreid waren; deze, waartoe men den onzen kan rekenen, hadden weer hun voorgangers in meer speciale, waarschijnlijk meer uitsluitend dogmatische¹⁾ werken, die in 't algemeen ook van geringeren omvang zullen zijn geweest en zich nauw bij de behoeften van de praktijk zullen hebben aangesloten. Weten we dus van de parwa's, dat ze dateeren uit \pm 1000, kan men van de Sang hyang Kamahāyānikan en andere veronderstellen, dat ze gedeeltelijk een kleine eeuw vroeger, gedeeltelijk nog eerder ontstaan zijn²⁾, onze tekst zal daar tusschen in vallen; men zal hem dus kunnen dateeren in de Xe Eeuw. En wel wil het mij voorkomen, dat hij in hoofdzaak zoo als wij hem nu kennen (behoudens incidenteele verliezen) reeds in die eeuw bestond. Het zou wellicht niet geheel en al onmogelijk zijn, deze dateering iets nader te preciseeren; ik behoud mij echter voor, hierop in ander verband terug te komen. De taalkundige gegevens uit het werk verzetten zich, voorzoover ik zie, niet tegen deze opvatting.

Men kan hieraan nog toevoegen, dat ook een merkwaardige plaats in het Ādiparwa³⁾, die ik eveneens elders hoop te kunnen bespreken, er op schijnt te wijzen, dat het Brahmāṇḍa-Purāṇa vóór de Mahābhārata-bewerking op Java bekend geweest is.

Over den naam van den vertaler is, als zoo vaak, niets bekend.

Slaan we even een blik op den inhoud van het werk.

In zeer groote trekken bevat het (pagineering van PIGEAUD's hs.):

Inleiding	1— 4
Verhaal van Romaharṣaṇa	5—(96)
Kosmogonie, schepping	5— 8
Genealogieën van ṛṣi's	9— 17
Dakṣa's offer	12— 15
Enkele opmerkingen over varṇa's, āśrama's, yuga's enz., enz.	18— 21

1) Over dezen term: GORIS, t.a.p., p. 54.

2) KROM, Hindoe-Jav. Gesch.², pp. 12; 219; GORIS, t.a.p., p. 156.

3) Ādiparwa, p. 2, r. 10: (Ugraśrawa) anak sañ Romaharṣaṇa, sira siddha wineh mañajya Brahmāṇḍapurāṇa mwañ Aṣṭādaśaparwa....

De Veda's en hun overlevering	22— 44
Geschiedenis van Yājñavalkya	27— 30
Manvantara	45— 49
De legende van Vena, Pṛthu en het melken der Aarde	50— 59
Geographie, Kosmographie	59— 85
De nederdaling van den Ganges.	72— 74
Loop van de zon en andere astronomische bijzonderheden	86—(96)

Hierbij merk ik voorloopig op, dat de *vaṃśānucarita*, het vijfde onderwerp van een *Purāṇa*, ontbreekt, wat des te meer opvalt, daar de *Vāyu*-versie in de traditie van juist deze stof een eerste plaats inneemt. Heeft de Javaansche bewerker dit deel, als voor zijn landslieden van zeer weinig belang, opzettelijk weggelaten? Of is het werk niet volledig? Uit de abrupte wijze waarop onze tekst eindigt, midden in een meteorologische beschouwing, zou men het laatste met groote waarschijnlijkheid kunnen volhouden. Het is m.i. niet aannemelijk, dat de auteur op deze wijze geëindigd is. Het is dan ook zeer wel mogelijk, dat er handschriften geweest zijn die nog verder gingen, evenals ook de bestaande manuscripten een verschillende hoeveelheid stof geven. Maar hoeveel er ontbreekt is wegens de groote variatie in den inhoud van deze teksten niet te zeggen. Ik neig tot de meening, dat bv. een beschrijving van de *pātāla*'s en *naraka*'s nog verwacht had kunnen worden. Misschien zullen er echter bij voortgezet onderzoek der Oud-Javaansche literatuur nog testimonia in deze onzekere zaak aan den dag komen.

De bewerking in dichtmaat tenslotte bevat slechts een deel van de in het proza-ge-schrift opgenomen materie, waarbij ze zich overigens nauw aansluit ¹⁾. De *kakawin* behandelt de geschiedenis van Vena, Pṛthu en het melken der Aarde, Geographie en een deel van de Kosmographie. —

1) Oudheidkundig Verslag, 1921, p. 70.

DE OVERLEVERING VAN DE PROZA-REDACTIE

Bij de vaststelling van den tekst werd gebruik gemaakt van de volgende handschriften uit de Leidsche Universiteits-bibliotheek:

- A. Cod. 5032 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 168), lëmpiran, 95½ folia groot, 4 regels per zijde. Het hs. is een volledig exemplaar. Het schrift is zeer duidelijk leesbaar, met slechts weinig doorhalingen en verbeteringen. De letters zijn overal zwart gemaakt. Ook uiterlijk verkeert het in goeden staat. Het is afkomstig van de Lombok-expeditie. Deze codex werd door Dr. PIGEAUD gebruikt bij de samenstelling van zijn excerpt, *Tantu Pangg.* pp. 310—318; ten onrechte worden aldaar slechts 94 folia opgegeven.
- B. Cod. 3130 (VREEDE, Cat. p. 394), lëmpiran, 65 folia groot, evenals de volgende lontars 4 regels per zijde. Het hs. is niet volledig, bevat slechts het eerste gedeelte. Het bevat een duidelijk schrift met slechts weinig verbeteringen. Behalve dat wat aan het eigenlijke begin van het Brhmp. voorafgaat, zijn de letters overal zwart gemaakt. Uiterlijk is het in vrij goeden staat, aan de lengtezijde iets geschonden, zoodat nog al eens de letters van de bovenste en onderste regels beschadigd zijn; op een paar plaatsen zijn deze zelfs geheel en al verloren. Het maakt den indruk, ouder te zijn dan A. Het is, volgens een mij door den adj. interp. Leg. Warn. verstrekte inlichting, afkomstig van den Heer VAN BLOEMEN WAANDERS.
- C. Cod. 3138 (VREEDE, Cat. p. 392), lëmpiran, 73 folia groot. Fol. 1 is genummerd 66b, het eindigt op fol. 139. Het bevat slechts het laatste gedeelte van den tekst, dien het, na een korte inleiding, opvat dáár, waar B abrupt eindigt. Men vergelijkte de opmerkingen van JUYNBOLL, Cat. II, p. 166. Het schrift is duidelijk, groot van letter. Het is echter, naar mijn meening, niet dezelfde hand als die welke B schreef; er is bovendien verschil in spelling, waarover beneden. Het bevat zeer weinig verbeteringen. De letters zijn overal zwart gemaakt. Uiterlijk verkeert het in goede conditie, zoo goed als nergens is het schrift geschonden. Op de label aan het touwtje staat: „brahmapuranna; numur satu”. Afkomst: als B.

- D. Cod. 4155 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 166), papier, 108 pag. folio, 33 regels per pagina. Het bevat een volledig exemplaar. Het heeft een duidelijk leesbaar handschrift en is nergens geschonden. Dit manuscript behoort tot het legaat van Dr. VAN DER TUUK. Het bevat vele verbeteringen en aantekeningen zoowel in den tekst als in margine, hiervan sommige in inkt, andere in blauw potlood (inktpotlood), als ook in gewoon potlood. Dit wijst op druk gebruik door Dr. VAN DER TUUK. Men zou, zonder hierbij een chronologische volgorde te willen aangeven en in het midden latende aan wie de verschillende „handen” zijn toe te schrijven, kunnen onderscheiden:

D₁ verbeteringen in den tekst met inkt.

D₂ aantekeningen in margine „ „

D₃ „ „ in den tekst en in margine met inkt-potlood, waarvan die in margine veelal weer zijn doorgehaald.

D₄ „ „ in den tekst en in margine met potlood.

- E. Cod. 4157 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 167), papier, 81 pag. folio; de Cat. vermeldt ten onrechte „11 blz. fol.” Het is dicht beschreven, 30, 35, 47 e.a. aantallen regels per pagina. Het is volledig en goed leesbaar: een vrij net en regelmatig handschrift. Het is ongeschonden en bevat weinig aantekeningen in margine, die men met E₁ zou kunnen merken; deze aantekeningen zijn in inktpotlood. Afkomst: legaat Dr. v.d. TUUK.

- F. Cod. 4156 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 167), papier, 140 pag. folio, 26 regels per pagina. Het bevat een volledig exemplaar. In tegenstelling met de opgave van den Cat. merk ik op, dat het schrift niet bepaald slecht is. Het maakt evenwel op het eerste gezicht een slordigen indruk door de wat groote en scheeve letters. Het manuscript is hier en daar vuil geworden, doch nergens onleesbaar; hier en daar is een open ruimte van de grootte van eenige akṣara's gelaten; men kan vermoeden, dat de Vorlage van F daar onleesbaar was. Het bevat zeer weinig aantekeningen in margine (met inktpotlood), welke men kan aanduiden met F₂; de hier en daar voorkomende verbeteringen in den tekst met inkt geve men dan het merkteken F₁. Afkomst: legaat Dr. v. d. TUUK.

- G. Cod. 5099. Volgens JUYNBOLL, Cat. II, p. 168 draagt deze codex het no. 5095, doch dit moet onjuist zijn; no. 5095 komt ook voor Cat. II, p. 187 als een hs. van de Tatwa ning wyawahāra; men vergelijk ook den index van den Catalogus. Het is een cakēpan, groot 42 folia. Het is niet een volledig exemplaar, 't eindigt abrupt. De hand is goed leesbaar. Slechts op de folia 33, 35, 36 en 42 zijn de letters zwart gemaakt, elders slechts ingekrast. Het verkeert overigens in behoorlijken staat en behoort tot de verzameling van de Lombok-expeditie.
- H. Cod. 4158 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 167), papier, 150 pag. folio, $\pm 24-26$ regels per pagina. Het is volledig en zeer wel leesbaar. Het is zeer ernstig beschadigd aan den kant; vanaf $\pm \frac{1}{3}$ van de hoogte zijn de pagina's verloren over een breedte, die tot $\pm \frac{1}{4}$ van de breedte der bladen gaat. Er staan aantekeningen in welke men met H_1 (met inkt) en H_2 (met inkt-potlood) kan onderscheiden. Afkomst: legaat Dr. v. D. TUUK. Achter in dit handschrift bevindt zich een los blad (4 pag.), H_a , door dezelfde hand geschreven, genummerd 35 en 36, geheel overeenstemmend in lengte van tekst met dezelfde nummers van het hs. H. Het heeft echter niet dezelfde beschadiging ondergaan als het hs. H. doch is geschonden in den rechter bovenhoek. De folia 35 en 36 vormen in H een middenblad van een quatern; op deze pagina's is nogal geknoeid, wat misschien aanleiding gegeven kan hebben ze nog eens te copieeren.
- K. Cod. 5013 (JUYNBOLL, Cat. II, p. 167), lēmpiran, 62 folia groot. Het slot ontbreekt; het eindigt abrupt. Het schrift is duidelijk. Slechts op de eerste 54 folia en op het laatste zijn de letters zwart gemaakt. De uiterlijke conditie is weinig fraai: vooral de latere bladen hebben veel van de insecten te lijden gehad. Zonder waarde is het echter niet. Het behoort tot de handschriften der Lombok-expeditie.
Uit de verzameling van het Kon. Batav. Gen. v. Kunsten en Wetenschappen is hs.:
- L. No. 517, papier, gebonden, 132 folia groot. In zeer goed schrift en uitstekende conditie. Het schutblad draagt den titel „Brah-māṇḍaparwa". In margine hier en daar, doch betrekkelijk

zelden, een aantekening met inkt of potlood. Het aantal regels per bladzij is 26.

Dit handschrift stemt behoudens verschrijvingen met A overeen.

Gaan wij thans van deze korte beschrijving der uiterlijke omstandigheden van de verschillende handschriften over tot een nadere beschouwing van den toestand van den door ieder hunner geboden tekst. Vatten wij allereerst de spelling in het oog.

De cod. A is in dit opzicht, behoudens enkele onnoodige fraaiigheden, nogal eenvoudig en correct. Hij heeft hier en daar fouten, verschrijvingen. De spelling van E en H, die op dit punt nagenoeg eensluidend zijn, staat zeer dicht bij die van A. C vertoont slechts weinig verschil met A; de spelling van B echter is minder eenvoudig. Van G en K kan niet gezegd worden dat de spelling wild is, van F geldt dit slechts in beperkte mate. De spelling die D vertoont echter is zeer omslachtig; zij blijft bovendien zich zelf weinig gelijk.

Duidelijker dan alle beschrijving echter geeft een fragment van den tekst volgens de verschillende handschriften ons een beeld van de onderlinge verschillen in spelling; ik kies daartoe uit p. 1 volgens Dr. PIGEAUD, volgens A; tusschen haakjes staan de lezingen van B—K.

Mangkana (mangkanang F) tekanang (tekana G) ratu (ratū BD; rātu FK) ring dwipāntara (dwipantara D; dwipantarā F). sakweh nikang ratu samanta pratisamanta śata (śatā D) sahasra (sahasra D) koṭya (kotya D; kodyā F; koṭyā F₁) hinatus iwu (iniwu FGK; iniwihu D) lakṣa (lakṣā D) koṭi kwehnya. kapwa hikā pada wwāt (waṭ D; wwaṭ D₂) sahananing wastra (wwastra D; wastwa EH; wāstwa FK) pūrwwa (purwwa FK) ri (ring K) deśanya (deśānyā D). mangadēg tang rambat (rāmbāt F) kamale (kambale D). pangkti (pangkētti D) mwang pamtjāran (pamtjtjaran D; pawitjtjhara D₂; pamtjjaran G). tarub mwang singhāsana (singhasanā B; singhasana D; singhasanā F) dipa- (dipa DEHK) mālā- (māla BE; mala D₂) sere (serre G) mwang patapēlan (pattapēlan D). pabañolan (pabañolan. BD) pangaywan widu (widu BG). pangiglan (pangigēlan. D; pagiglan G) pawayangan (papayayangan

E; *corr.* E₁). nguniweh (ngūniweh D) kaḍatwana (kadatwana D) katkāna (katkana DK; kathkana F) śrī mahārādja (maharādja B; mahārādja F). pakuwwan (pakuhan D; pakuwwan D₂; pakuwan F) paniñdjon (paniñdjon. B paninon G) katkā (katēkān B; katka D) para taṇḍa (tanda D; taṇḍā F) sira kabeh. kapwa milu mabyapara (mabyāparā D, mabyāpara D₁) ri kāryya (karyya D; karyyā F) śrī mahārādja (mahārādja D, saharadja F; maharadja F₂). rēp (rēp. B; *om.* D; *add.* D₃) makulilingan ing (ning F) pangiglan (pangigēlan D). hinadēgan (hinaddēgan D, *corr.* D₁) ta ya walantaga (walantaggā B; walantagga D) dawalāngsuka (dawalāngsukā D; dawalangsukā F) ri satanḍa (satanda D) satanḍa (satanda D; satanḍā F) || amarendra (hamarendrā D; amarendrā F) bhawan (bhāwan B) awāt (awat DF) ||.

Deze kleine passage is, dunkt mij, voldoende om de verschillen in spelling van de onderscheidene handschriften te doen uitkomen. Sommige afschrijvers hebben zich zonder twijfel angstvallig aan de spelwijze van hun voorbeeld gehouden, andere hebben een eigen weg ingeslagen. Groote overeenkomst in spelling kan wijzen op nauwe verwantschap der handschriften; is deze nauwe verwantschap op andere gronden reeds aan te nemen, dan bewijst een bijna gelijke spelling ook zorgvuldigheid van copie. Heeft een handschrift een orthographie die zich zelf weinig gelijk blijft en vertoont het bovendien andere slordigheden, dan is het tegendeel aan te nemen. Een proefje van slordigheid geeft het hs. D; hierin is op p. 97 (p. 87 P. van den tekst) eenzelfde passage abusievelijk twee maal afgeschreven, echter vertoont het doublet vele verschillen met de eerste copie. Men vergelijke slechts:

kunang hikang wwe (dewa) kariya, yayā ika (tikā) lwirnya kadi ring ngatiṭā rupanya, (ng° r°, *om.*) ring (rīng) warttamaṇa, lwir (lwīr) ranikā ring nganagatā (hanagatā) wih, tuhu mati kā (ka) hli hli, makanimitta handēg (kandēg) ning yuga śwabhāwa (swabhawa), ndatan pinda rupa (rupā) sang ngajñā (hajñā) darmmánya (ḍarmmánya), matangnyan yalwanikang (ya *om.*) praṭiwi (praṭiwi) maṇḍala (m° *om.*) (,) kasuluhan de sang hyang haditya (hadityā) sari sarī (sarisari).

Waar dus de autoriteit die de handschriften ten opzichte van de spelling hebben zeer gering is, lijkt het mij minder wenschelijk

om hun lezingen, of ook maar de lezingen van één hunner op te nemen. De meening van Dr. PIGEAUD, De Tantu Panggëlaran, p. 5, dat het volgen in den gedrukten tekst van één handschrift, hoe onregelmatig de spelling ook is, een zuiverder beeld van de taal geeft dan de meestal gevolgde methode met emendatie, kan ik niet deelen. Met het slaafs volgen van afschrijvers-wijsheid en afschrijvers-fouten bewijst men te veel eer aan de tusschenpersonen en vereeuwigd men overbodigen ballast. Mijns inziens doet men bij een Oud-Javaanschen tekst als deze het beste de spelling in overeenstemming te brengen met de uitkomsten van het taalkundig onderzoek van het Javaansch en zijn verwanten, voorzover het de inheemsche woorden betreft, en de algemeen gebruikelijke schrijfwijze te volgen bij het deel van den woordschat, dat uit het Sanskrit stamt.

Waar, zooals hier, een tekst in transcriptie wordt gegeven, lijkt mij het volgende systeem het verkieslijkst: ě = pĕpĕt, e = taling; u = suku; palatalen: c en j (echter de *voorafgaande* n niet ñ doch eenvoudig n, daar een andere schrijfwijze overbodig is); de halfvocalen: y en w; bij de h is in het algemeen de overlevering gevolgd; meest de h- na voc. en niet uitgedrukt na consonanten; evenzoo bij de paren t en ħ, d en ħ¹⁾; onderscheid tusschen lange en korte vocalen wordt niet gemaakt (wel: ō wanneer er reden toe is); zelfs al heeft dit bestaan, dan is uitdrukking in de spelling geen eisch. Bij de variatie wa: o en derg. is de overlevering gevolgd. De ng wordt ñ gespeld. Sanskrit woorden die geen verbastering hebben ondergaan worden in de gebruikelijke transcriptie gegeven, behalve w voor v en ñ voor m. Zijn ze verjavaansch, dan volgen zij de Javaansche schrijfwijze. Van het teeken ^ wordt slechts gebruik gemaakt om het samenvloeien van slot- en begin-

1) D. w. z. t en ħ zijn geschreven in gevallen waar de overlevering steeds deze teekens bezigt en blijkens v. D. TUUK, K. B. W. deze schrijfwijze de gewone is. In gevallen waar incidenteel t en ħ staan, en uit andere bronnen tevens het gebruik van t en d blijkt is de laatstgenoemde spelling verkozen. Het wil mij voorkomen, dat de verwarring en onzekerheid op dit punt niet zoo absoluut is als Prof. Dr. C. C. BERG, Kid. Pam. pp. 82, 83, schijnt aan te nemen. — Ten behoeve van hen die in de bijzonderheden van het Jav.-Balin. schrift niet thuis zijn zij opgemerkt, dat daar de ħ en dh door één teeken, in transcriptie ħ, worden weergegeven.

vocaal aan te duiden, een enkele maal ook bij het suffix -a, wanneer dit gehecht is aan een op -a eindigend woord.

Wat de interpunctie betreft, hierin stemmen de handschriften bijna steeds overeen: de bekende Javaansche wijze van interpun-geeren heb ik door de bij ons gebruikelijke vervangen, tevens enkele leesteevens invoerend.

Behalve den eigenlijken tekst van het Oud-Javaansche Brah-māṇḍa-Purāṇa bevatten de manuscripten nog onderschriften en sommige bovendien inleidende opmerkingen.

Ik doe hier deze mededeelingen van de verschillende hand-schriften volgen (in de oorspronkelijke spelling).

Hs. A heeft geen inleidende opmerkingen.

Het eindigt:

brāhmāṇḍa pārwwati. ityalikitam śāstram. paramśamāptam
|| o || iti brāhmāṇḍa parisamāpta. saṅ hyaṅ amṛta jambu dwipa
nāma || o || tlas linikittha riṅ dinā ra. pa. wara dunūlan. śaśih.
ka. 6. rah 1. tēṅ. 5. kṣṇāpakṣā. tridaśi || o || awighnam astu || o ||.

Uit het laatste deel van dit onderschrift blijkt dus dat de da-teering is: Zondag pahing, in de 11e week, 6e maand, 13e van de ze maandhelft van het 51e jaar der . . eeuw Ś. Dit beantwoordt dus aan een jaar AD . . 29.

Hs. B bevat voor het begin van den eigenlijken tekst twee lontarbladen, waarvan het eerste vrij geel, het tweede nog lichter van kleur is; het eerste bevat aan de keerzijde 1 regel over $\pm \frac{1}{3}$ van de lengte, slechts ingekrast, niet zwart gemaakt. Het tweede blad is eveneens aan de keerzijde beschreven, zonder dat het ingekraste is zwart gemaakt; het schrift bevat $\pm 3\frac{3}{8}$ regel, waarvan 1. 1 zonder middenruimte.

De tekst van het ingekraste luidt als volgt:

lontar 1: hana praḍana nāranya. abyakta. tan kāryya-kāraṇa. tātan hana prawṛtti kaliṅan i

lontar 2: || o || hitihasapuranā. pacaritan bhagawan byāṣā, riṅ para siśya nira kabeh. kacarita saṅ prabhū disimakṣṇa nāranirā. siniwi riṅ bharatawarṣā. kasub nora hanānlēwihin yan riṅ jagat. mwah anāṅge kaḍarmaninṅ panditā. sakṣat kaḍarman in bhaga-

wan romarṣāṇṇā. kasiśya holi bhagawan byaṣā. mwah kacaritan kadamaniṇ pandita. mwah kṛta niṇ jagat. mwah kacaritan rusak niṇ jagat. yen giwaṇ holih saṇ prabhū. mwah saṇ panditā. haṇamōl kṛta niṇ jagat. mwah yoga samadi. bratātāpā. maṇkanān pacaritan hitihaṣāpuranā. naṇiṇ hadweh dahat katuturanya. hiti kewalā makapenettanya jugā.

Blijkens de lichtere kleur van de lontarbladen is dit een later toegevoegde korte aanduiding en kenschetsing van het in de volgende lontars vervatte geschrift, wat bovendien duidelijk uit de laatste woorden blijkt. Ook een Balische vorm als *anlėwihin* ver-raadt jongeren datum. Men lette op het voorkomen van de oude samenstelling *itihāsa-purāṇa*.

De woorden van lontar I zijn een verdwaald fragment uit den tekst.

Daar het hs. B niet volledig is en het einde mist, bezitten wij zijn colophon niet.

Het hs. C begint waar B eindigt. Echter is op een lichter gekleurd lontarblad voorafgaande aan de voortzetting van den tekst het volgende in ingekraste, doch niet zwart gemaakte letters geschreven (de lontar is aan weerszijden beschreven, r. 4 van de keerzijde slechts voor $\pm \frac{2}{8}$ deel):

iti brahmaṇḍapūraṇṇā ṇa. kapiṇ arēp kacaritan brahmā ḡṣi. mwah kacaritan baṭāri pṛtiwi. marga niṇ hanāsarwwa tumuhuh. sakiṇ hēmpēhan baṭāri pṛtiwi, mwah caritan iṇ gunūn riṇ jambudwipā. hanā gunūn nēm wiji. haḡēn hikaṇ gunūn. paṇetan gunūn hakuṣwa. sukunya kulon. dudug riṇ tasik kulon. paṇidūlnya gunūng hinawān. makweh gulēm hirikā. kara niṇ maharan himawan. lornya gunūn hmas hikā. kadi warṇa niṇ hmas. lor hika malih. gunūn nisadā. gunūn guṇsā. lornya gunūn mahamerū. hmas punikā gunūn hirikā. makagunūn būhwananda hikā. buntēr punikā paṇampaknya riṇ bhaṭāri pṛtiwi sdēnsdēn paṇadēgnya riṇ luhur, tan katunan sarwwasasocan ring madyanya. kagnah indantak bhaṭara brahma hirikā. makagnah pusēr saṇ hyaṇ brahma. bahu mtu sakiṇ wtēn byaṇe. ṇuni. kara niṇ kaṅḡēh hariharinhidā. kacaritanya. punika gunūn mahamerune. mas manik putih lambuṇnya wetan. brahmaṇā tatwanya. lambuṇnya kidul. manik kuniṇ. wesya tatwanya. lambuṇnya kulon. mānik hirēn hirikā. sudra tatwanya. lambuṇnya hlōr manik baṇ. kṣatriyā tatwanyā. ikā kara niṇ hanarawang katiṇālān gunūn mahameru.

yan kalā kahungkul hungkulan sakeñ hakaśa. hantuk sañ siddarśi. deniñ kasuluhan hantuk tejaniñ manik. mañkanā kacaritan brahmaṇḍapurāṇā. nañiñ akweh dahat duluranyā. kewala iki maka-paneñēt.

Wederom een korte inhoudsopgave, thans van het gedeelte dat in hs. C staat. Men kan zich voorstellen dat in een Balische bibliotheek de hss. B en C van deze opschriften voorzien zijn; de catalogus van VREEDE steunt op de hierin vervatte opgaven.

Behalve dit bevat het hs. C een uitvoerig onderschrift, nl.: brāhmāṇḍap° enz. als A tot en met dwipa nāma. Daarna: ū śāka 1780. rah wiṇḍu. tēṅgēk 8. phalguṇa māsa. byantara. wa. ra. wāra kuniñan. kṣṇapākṣa riñ daśamī. irika kahuwusan ira sañ hyaṇ brāhmāṇḍā tlinikiteñ pūrwwa kāla. nīkāneñ sweccānāgara. mwaḥ kadirghyayūṣan sañ hanuratt apanlah potraka rakā. ndan antuṣa wirūpa niñ ākṣara. mwañ unādikanyākrah wrāṇāraṇa. nuniweh tan jati kaglaran iñ ākṣarākweh ta lwā kēṇḍat. āpan antukiñ nirguṇālpāśāstra. sañka yan tan wruh i kottaman ira sañ hyaṇ brāhmāṇḍa-puraṇa. yathā matañnyan hañlampū yadyan ginuyuguyu tkap sañ wriñ aji-tantra. palar kapājōṇana de sañ wijñēñ śāstra. yan suddhyāmaca. āpan wahwā si sinawu. || om nāma śiwāya. om saraswatye namaḥ dirghyāyur astu. tathāstu. astu || o || || o || wet ni kinḍē deni twanira sañ apanlah wiryyamuka. ika mārmmāni hañlampū hanrat. apan rakwa lēwih phala ni haglar iñ śāstra. lēbur papapataka niñ awak.

We leeren hieruit dus o.a., dat het afschrift dateert van het jaar 1780 AD (ū śāka leze: i śāka) en wel van den dag: byantara (3e dag van de 3 daagsche week: v. d. TUUK, K.B.W. II, 311b), wage (3e dag van de 5 d. w.), rēditi (Zondag, 1e d. v. d. 7 d. w.), in de 12e week, in de maand Phālguna en wel op den roen van de donkere maandhelft. Voor tlinikiteñ zal te lezen zijn tēlas linikiteñ. Het copieëren geschiedde te Gelgel.

Wat het hs. D betreft, dit heeft geenerlei inleidende opmerkingen. Het slot luidt:

brāhmāṇḍa pārwwamati. ityelikitaṃ śāstraṃ. parisamastram (°samaptē D.) || o || hanā tañ brahmāṇḍacaritā, sañ hyaṇ hamṭājambudwipānāma || o || || o || 1).

1) Dit hs. heeft tusschen den tekst ingeschoven op f. 101, r. 23 een passage ingevoegd die het op p. 26 Fig. heeft overgeslagen.

De hss. E en H hebben eveneens slechts een colophon, en wel: brāhmāṇḍap° enz. als A tot en met °dwipanāma, en daarna: ulihīn (°n E₂) hanurun denira. sañ apuspatta. sañ potrakakārmada. ring bejyāśrama. kulwanniñ (kwalwanniñ H) tasik pūrwwa. puput sinurat. riñ dina. śu. pwa. wara dukut. śaśih. 3. suklapakṣa riñ ekadaśi. dañ. pa. u. rah. 7. tēñ. 6. hañ hiñan (diñan H) — wus-śakna wirupa niñ akṣarā. denirā siñ suḍi hamacā. apan kweh (kwah H) kawnañ. mwañ kalēbu. wet (wat H) niñ muḍapakṣa. tkā mumuñguñ tan wruh hiñirañ || om nama śiwāya. om saraswatye namaḥ. dirgghyāyurastu. tathāstu. astu. || o ||.

Zóó volgens E; het hs. H is ook hier op vele plaatsen geschonden. De papierhandschriften E en H hebben dus blijkbaar beide dezelfde lontar gecopieerd en diens colophon ongewijzigd overgenomen. Het zeer geringe verschil in lezingen tusschen deze beide hss. stemt hiermede, gelijk wij nader zullen zien, overeen. Het afschrijven geschiedde te Bejyāśrama. Het jaartal wordt opgegeven als AD . . 45.

Het hs. F mist eveneens een opschrift. Na het einde van den eigenlijken tekst heeft het:

brāhmāṇḍa parwwamāti ityālikitaṃ śāstraṃ. parisamāptam || o || iti brahmaṇḍāsamāpta. sañ hyaṇ amṛta jambudwipa nāma || o || i śaka (het overige van den regel, waarop deze woorden, is onbeschreven gelaten) atithi. nawami kṛṣṇapakṣā. śwar in brahmaṇḍapārwwa samāpta. pañca waryyāpunyā. ros niñ māthālwā nika. nyañ rudhira walwā nika. nanā niñ pituwi nika. saṇḍyākran-timaśa. 9. yekuñ brasta yā tinulyār. ryyāntusakna riñ rupanya ñ aksareki. hapa dolihihantyan ta mudḍalpasasra. kēdwamilwamilwa cumankeñ tinular eñ sastra. tan hapaguteñ lēñēñ i haḥsara. hiki tulya huryya-huryyā niñ cacah ika binandān. riñ hni . . tinpē-takna de sañ suḍyāmasenḥana. sade nira hamahayu hunadika ñ aksara hiki kahantu kahantakanya. mwang śwara. wyañjanyana. mulya de sañ haporinama bala burwwaṇ paṇḍara. malayēñ smapu-rerug de niñ lawanastra wetan i kali huṇḍa. hirika malayēñ nuṣa-ṇali. wetan in wratmaka. bañjariñ hunur. kaḍuḍan nikṣa om nirgghyarastu sañamacarurāt. paḍa siddhā saṇḍyā a

Hier eindigt het, aan het slot van een pagina; in het handschrift volgen nog vier onbeschreven bladzijden. Het belangrijkste, de dateering, vernemen wij dus niet.

Het hs. G bevat geenerlei opmerkingen vooraf. Daar het slechts het begin van het werk geeft, missen we den colophon.

Bij hs. K ontbreekt het slot. Op een afzonderlijk stukje lontar, gebonden aan het touwtje, dat de bladen bij elkaar houdt, staat echter het volgende:

|| iti brahmāṇḍa samāpta. saṅhyaṅ hamgttajambudwipanāma. tambayan in hanurat. wu. uddamaḍura. wārāntukpupuh. kṛṣṇapakṣa. riṇ pañcadaśi. badrawadamasa. pañca ruḍira romastaka. sapūrṇanya. i śaka

Ook hier ontbreekt het jaartal.

Het hs. L heeft geheel denzelfden colophon als A. Verder geenerlei bijzonderheden.

Laten wij thans overgaan tot een nadere beschouwing van den door de verschillende handschriften geboden tekst. Onderlinge vergelijking zal ons misschien de veelheid der tien getuigenissen kunnen herleiden tot een historische ontwikkeling uit één bron. Op bijzonderheden in spelling en dergelijke behoeven we niet te letten, daar, zooals we boven gezien hebben, de kans dat hierin door de verschillende afschrijvers vrij willekeurig is te werk gegaan groot is.

Drie zaken vooral zijn het die ons de onderlinge verhouding der handschriften kunnen leeren: lacunes, varianten en corruptelen.

Afschrijversfouten ontstaan er steeds, en sommige zijn zoo frequent, dat het zeer wel mogelijk is te achten, dat meerdere kopiïsten zich onafhankelijk van elkaar op dezelfde plaats aan dezelfde vergissing hebben schuldig gemaakt¹⁾. Zullen we uit

1) Als in andere Oud-Javaansche teksten zijn de meest voorkomende afschrijversfouten: overslaan van akṣara's, speciaal haplographieën, alsook het dubbel schrijven: dittographie. Boven- en aangeschreven teekens tot aanduiding van klanken, zooals ṇ, r, y, w, loopen nogal eens kans om te worden overgeslagen. Ook de soekoe, oeloe en pēpēt deelen dit lot. Hierbij dient te worden vermeld, dat verwisseling tusschen i en ē mogelijk is, alsook tusschen i en -am in Sanskrit citaten. Een lajar wordt, doordat hij niet constant dezelfde plaats heeft boven het woord, nu en dan door den kopiïst bij den verkeerden akṣara geplaatst. De pasangans y en w worden wel eens verwisseld of overbodig ingevoegd (zie mijn opmerking hierover Bijdr. Kon. Inst., 88, 489). Akṣara's en pasangans die veel op elkaar gelijken

deze fouten in het algemeen geen verregaande conclusies mogen trekken, anders wordt het wanneer zij aanleiding geven tot het ontstaan van bedorven lezingen: een volgende afschrijver het foutief geschreven woord niet begrijpend of op zijn wijze trachtend te verbeteren maakt in zoo'n geval het verschil met de origineele lezing nog grooter en de laatste zelfs menigmaal onherkenbaar. Dergelijke bedorven lezingen tellen de handschriften waarin onze tekst is overgeleverd zeer vele, en dikwijls hebben zij, alle of een deel hunner, ze gemeenschappelijk. Voegt men hierbij het bestaan van een aantal eveneens aan meerdere copieën gemeenschappelijke lacunes (varianten van gewicht zijn er zeer weinig), dan blijkt ons, dat we over voldoende materiaal beschikken om met kans op succes een classificatie der handschriften te beproeven. Wanneer we dan bovendien opmerken dat, vooral in de talrijke Sanskrit citaten, zeer vele bedorven lezingen in alle handschriften voorkomen, dan mogen we er tevens bij deze classificatie naar streven om een oorsprong te ontdekken waaruit, hoe dan ook, de in de diverse copieën vertegenwoordigde overlevering voortgekomen is.

Hierboven zagen wij, dat het hs. L behalve enkele eigen fouten geheel met A overeenstemt. Reeds bij oppervlakkig onderzoek blijkt, dat het tot dit hs. in zeer nauwe betrekking staat; hoogstwaarschijnlijk is het een copie van A. Belangrijke punten van verschil heb ik niet gevonden. Men kan dus de lezingen van L vertegenwoordigd achten in A.

Tevens merkten we op, dat de hss. E en H in hun colophon dezelfde dateering dragen en dus (papier-)afschriften van één exemplaar zijn, hetwelk wij z kunnen noemen. Een vergelijkend onderzoek van de lezingen van E en H kan ons leeren wat in z gestaan heeft ¹⁾. Deze hss. vertoonen tegenover elkaar geen lacunes, wel

plegen wel verward te worden: zoo tha en wa, ca en wa, ga en sa, ka en na, ra en na, ka en ta, bha en na, en andere. Voorts wordt zelden onderscheid gemaakt tusschen e en ai (vgl. ook VAN DER TUUK, K. B. W. I, 6). Een zeer zorgvuldige studie van deze palaeographische mogelijkheden is gemaakt door K. WULFF, in zijn boek: *Den Oldjavanske Wirātaparwa og dens Sanskrit original*. Kopenhagen, 1916, waar men vooral pp. 44 sqq. vergelijke. Over de overlevering der Sanskrit citaten hieronder nog een en ander (p. 46).

1) Ter besparing van plaatsruimte blijft het gedetailleerd verslag achterwege.

echter hebben ze op 145 plaatsen onderling verschil. Hierbij zijn 46 lezingen die alleen in E, 22 die alleen in H, en verder in geen enkel hs., voorkomen. Deze 68 lezingen kunnen dus verwaarloosd worden, daar ze zoo goed als zeker slechts fouten van E, resp. H zijn en geen lezingen van z. In de andere gevallen vindt de lezing van E of H steun bij een of meer der overige hss. Hier betreft het echter meestal vergissingen die tallooze malen gemaakt worden en dus onafhankelijk ontstaan kunnen zijn, alsook variaties zooals men steeds aantreft: *ri* — *riñ*, *sañke* — *sañken*, al of niet *ñ* in andere dergelijke verbindingen, *ta* wel of niet gebezigd, *ni(ñ)* of *i(ñ)*, *wih* — *pih*, *apa* — *apan* enz. Er rest tenslotte een aantal gevallen, waarin we op punten van meer belang omtrent de lezing van z in onzekerheid verkeerden: het is denkbaar, dat dit handschrift hier en daar onduidelijke of onleesbare karakters bevatte, welke de beide kopiïsten verschillend opvatten. Een nader onderzoek van de relatie van z met de overige manuscripten zal echter nog op menig punt aan het licht kunnen brengen welke lezing van geval tot geval voor z het meest aannemelijk moet worden geacht.

Onze tekst is dus vertegenwoordigd in A, z, D, F, die ieder het geheele geschrift bevatten, alsmede in de andere hss., B, C, G en K, die slechts een gedeelte geven, en wel:

B bevat: vanaf het begin tot p. 117, r. 6.

C „ : „ p. 117, r. 7 tot het einde.

G „ : „ het begin tot p. 83, r. 6.

K „ : „ „ „ „ p. 176, r. 23.

Het aantal onderlinge lacunes, omissies, corruptelen en varianten in deze handschriften is, wanneer men ze vergelijkt, zeer groot. Het is echter absoluut overbodig alle verschillen hetzij hier, hetzij in den apparatus criticus te vermelden. Trachten wij op grond van enkele karakteristieke indicia te ontdekken of er ook groepen van handschriften zijn vast te stellen, die in een groot aantal gevallen samen gaan, dan blijkt ons spoedig, dat dit inderdaad zoo is. De hss. ABCz als groep vertoonen zeer vele gemeenschappelijke eigenaardigheden tegenover DFGK als zoodanig. De vele verschillen in lezing (voornamelijk corruptelen in een van beide of ook varianten) zullen in den apparatus criticus worden opgenomen. Hier volgt slechts een lijstje van het onderling meer of minder (omissies, interpolaties) in den tekst, op grond waarvan we reeds

de nauwere verwantschap van ABCz, resp. DFGK waarschijnlijk mogen achten.

p.	ABz	DFGK
57, 20	sañka ni kamijil	kani kamijil
60, 27	mṛkaṇḍa	kaṇḍa
" , "	saṇ mṛkaṇḍa	mṛkaṇḍa
68, 12—16	yatika rinatwan ira ri p°	yatika rinatwakēn de <i>etc.</i> rinatwan ira ri p°
75, 10	katguhan sañ hyañ	katguhan ike. riñ manuṣā katguhan sañ hyañ
78, 27	śarīra bhatāra	śarīra nira bha
79, 19	ika bhargawa	ika sañ bhargawa
		DFK
83, 24	ta markkandeya	ta sañ markkaṇḍeya
99, 5	ḡk suparṇa	ḡk riñ suparṇa
	ACz	
121, 23	pinakādirāja nāranya	pinakādikarāja hadirāja nā- ranya
127, 2	nāranya. yekā s°	nāranya yekāgrama nāra- nya. yekā s°
129, 7	kanaka	naka
132, 6	yathā	yayata
" , 15	bhadraśwa	bhadraśwara
134, 22	nikañ poh	nikañ hamṡtta poh D nikañ hamṡtta nikañ poh FK
141, 9	riñ kośala	kośala (keśala D)
" , 10	riñ ry Ā°	ry Ā°
146, 4	ninhulun. yākṣa	niñ hulun. riñ rahadyan sañhulun. yākṣa
" , 18	rañjiñanya. pawitra	rañjiñanya. lwah riñ mandakinī nāranya. pawitra
148, 5	humuṇḍaṇa bhaṭari	humundañ riñ (ri F) bha- ṭari
" , 16	tripatha nāranya ri- nukti	tripatha rinukti

150, 18	riñ cina	cina
152, 27—30	ñaranya. hana ta gunuñ	ñaranya. hanā ta muwah (wah D) etc. — hageñ hiriya. hana ta gunuñ
158, 30	warṣa	warṣanya
162, 13	śalmali dwipa. ika	śalmali dwipa. somadwipa (D; somaḍadwipa F, so- meḍadwipa K) ika
163, 4	mēṇḍēk.	mēṇḍēk ya.
165, 28	hananyāwakika	hananyātamanya wakika
" , 29	°nyāwaknya nimitta	°nyāwaknya pinakawaknya nimitta
166, 2	waywantaḥ. bhūmi	waywantaḥ. ikañ bhuttāpih (orthogr. var.) bhūmi
167, 13	ri rahadyan	ri rāma rahadyan
169, 8	ayuta. samañkana	ayuta. limañ iwu (ewu F), lac. D, samañkana etc. FK

Voegt men bij dit aantal plaatsen waar de beide groepen verschillen in hoeveelheid tekst nog de zeer vele plaatsen waar zij, ieder in haar geheel, afwijken in lezing, dan zal het den lezer duidelijk zijn, dat wij met eenig recht mogen aannemen, dat de lotgevallen van ABCz resp. van DFGK gedurende een zekeren tijd gemeenschappelijk en afzonderlijk zijn verloopten.

Dit wil dus zeggen: de groep ABCz heeft eens in één handschrift bestaan, waarvan de individueele hss. A, B, C, z afstammen en evenzoo DFGK. Stond het geval nu zóó, dat overal de eene groep een lacune vertoonde tegenover de andere, dan zou het voor de hand liggen aan te nemen, dat de Vorlage van de verschillende tot die groep behoorende hss. van de andere groep deel uitmaakte, maar hiervan, hetzij direct, hetzij over meerdere afschriften, is gaan afwijken door uitval van meerdere woorden, deelen van woorden of soms zelfs van geheele passages. Doch in ons geval vertoonen beide groepen tegenover elkaar nu eens een meer, dan een minder in hoeveelheid tekst. Het zal dus het best zijn, aan te nemen, dat beide op een afzonderlijke Vorlage teruggaan.

Stellen we dus: ABCz stammen, hetzij direct, hetzij indirect af van x, DFGK op dezelfde wijze van y.

Vergelijken wij nu de onderlinge verschillen van de vier handschriften van de eerste groep x, geheel afgezien van hun relatie tot de andere groep, dan geeft ons ook dit aanleiding tot het maken van eenige opmerkingen en, naar mijn meening, eenige conclusies ¹⁾.

Vatten we allereerst de „hoeveelheid tekst” in het oog, dan dient te worden opgemerkt, dat EH, die onderling, gelijk we boven zagen, geen lacunes hadden, ook als eenheid, z, geenerlei lacune tegenover de andere handschriften vertoonen. Hieruit volgt dus dat het waarschijnlijker te achten is dat eventueel een der andere hss. uit z zou afstammen, dan andersom, tenzij in het laatste geval toevoeging in z te bewijzen zou zijn. Het hs. B heeft vele opzichzelf staande lacunes. De hiaten in B op p. 71, 2-8 en p. 77, 3-8 zijn ongeveer van dezelfde lengte; men kan veronderstellen, dat in beide gevallen één regel uit de Vorlage is overgeslagen; op p. 77 begint zoowel het uitgevallen stuk, als het daarop volgende met dezelfde akṣara (ya), wat aanleiding kan geweest zijn tot over 't hoofd zien van den eersten regel. De mogelijkheid dat A of z, of zelfs A en z, uit B zouden zijn overgeschreven is dus al zeer gering. Het hs. A heeft een paar alleenstaande hiaten; ook zeer zelden een lacune gemeenschappelijk met een hs. van de andere groep. Dit laatste kan echter, gezien den aard der hiaten en de betrekkelijke zeldzaamheid, toeval zijn. Van belang is het echter op te merken dat A en z gemeenschappelijk tegenover alle ²⁾ andere hss., dus tegenover y + B een relatief groot aantal hiaten vertoonen. Dit kan er op wijzen, dat A en z elkander nauwer verwant zijn. Zien we verder, dat het aantal afwijkende lezingen Az tegenover B zich verhoudt tot dat Bz : A als $\pm 8 : 3$, dan wordt dit vermoeden versterkt. Een belangrijk argument ten gunste van deze opvatting kunnen we echter hieruit putten, dat terwijl het handschrift B dat vele alleenstaande lacunes heeft en, gelijk we boven gezien hebben, ook een groot aantal gemeenschappelijk met A en z tegenover DFGK, geen enkel hiaat vertoont dat ook gevonden wordt in laatstgenoemde manuscripten, als groep beschouwd (een enkel geval van een lacune gemeenschappelijk aan B met bv. D mogen

1) Ook deze collatie wordt ter besparing van plaatsruimte niet opgenomen. — 2) Voor C zie beneden.

we tegenover de groote meerderheid en gezien den aard dezer lacunes en den slechten toestand van de copie in D weer op rekening van het toeval stellen), het echter wel, zooals gezegd, op vele plaatsen in lezing met DFGK samengaat waar A en z afwijken.

Gezien deze omstandigheden ligt het dus voor de hand, ons den gang van zaken als volgt voor te stellen. Het hs. x, dat er eens geweest moet zijn, werd meerdere malen gecopieerd. Een dezer copieën, of een afstammeling van één dezer copieën is B. In B zijn meerdere lacunen en afwijkende lezingen ontstaan, die wanneer zij alleen staan tegenover eensluidendheid der overige manuscripten geen kans hebben om als overgeleverd te gelden. Een andere copie van x, ook hierop teruggaande noemen we v. Ook in v zijn lezingen en hiaten ingeslopen die in zijn voorbeeld of middellijk voorbeeld, nl. x, niet stonden. Van v, dat zelf verloren is, bezitten we echter afstammelingen: z = EH en A. Het is mogelijk, dat EH en A broeders, m.i. echter wegens de vrij vele afwijkingen waarschijnlijker, dat ze neven zijn. We nemen dus aan dat A uit v is afgeschreven, althans teruggaat op een afschrift uit v en evenzoo z.

A is dus de naaste verwant van E en H, wat we bij de reconstructie van de lezingen van z in het oog moeten houden. Hebben B en z lezingen gemeenschappelijk, dan heeft een afwijking in A geringere kans, overgeleverd te zijn; worden B en z dan bovendien nog gesteund door de groep DFGK, dan wordt A's getuigenis al van zeer weinig waarde.

Om niet te uitvoerig te worden, bespreek ik als toelichting slechts één interessante plaats, nl. p. 79, 19. Hier heeft y: *kunañ ikā sañ bharggawa mantra kratu*; x moet gehad hebben: *kunañ ikā bharggawa mantra kratu* (*sañ* ontbreekt in alle hss. die teruggaan op x), B heeft deze woorden zonder meer, AEH (dus v) hebben ze dubbel; deze dittographie moet dus in den loop der overlevering ontstaan zijn tusschen x en v.

Men ziet dus dat het handschrift B, ondanks z'n vele hiaten, groote waarde heeft voor de recensie van den tekst; het is slechts te betreuren, dat het slechts het eerste gedeelte van ons *Purāṇa* bevat.

Vervolgens onderwerpen we de hss. Az en C aan een onderzoek. Ook deze vergelijking levert ons stof tot eenige beschouwingen.

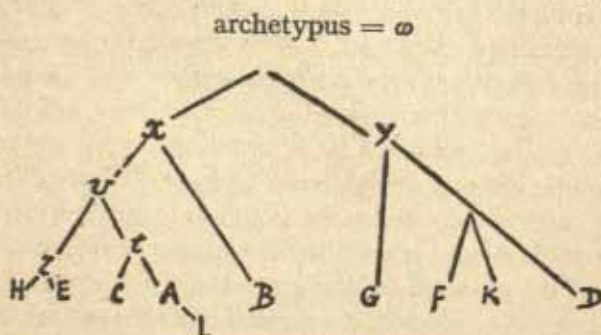
Er zijn ook in dit gedeelte geen afzonderlijke lacunes in z. A heeft wederom eenige hiaten die niet gedeeld worden door L en z, een enkele komt ook in een hs. van de andere groep voor, wat toeval kan zijn. C heeft eenige op zichzelf staande lacunes. Het is dus minder waarschijnlijk, dat z op C teruggaat. Gemeenschappelijk hebben A en C 4 lacunes, A en z 1 en C en z geen lacune. Zooals we boven gezien hebben hadden A en z in het eerste gedeelte betrekkelijk veel gemeenschappelijke hiaten tegenover y + B; tegenover y + C in een bijna even groot stuk tekst slechts één. Dit duidt er op dat C de lotgevallen van A en z nader staat dan B. Een blik op het boven gegeven lijstje, waarin de lacunes die ABCEH (= x) eenerzijds en DFGK (= y) anderzijds tegenover elkaar vertoonen, bevestigt deze opvatting: van de 31 daar vermelde lacunes vallen op het eerste deel, waar ABz tegenover y gesteld worden, 9, op het tweede deel, waar ACz met y vergeleken worden, 22. Derhalve: het handschrift waarvan C afstamt heeft de verdere tekstwijzigingen nà x meegemaakt, in tegenstelling met B. Daar A en C 4, z en C geen lacunes gemeen hebben, zullen A en C een tijdlang gelijke lotgevallen hebben gehad, die z niet gedeeld heeft. (Er is echter een hiaat gemeen aan A en z). Is dit zoo geweest, dan moet C dicht bij de gemeenschappelijke bron van A en C gestaan hebben dan A, gelijk uit het verhoudingscijfer der gemeenschappelijke lezingen blijkt, nl.: $C \times Az : A \times Cz = 1 : 4$. Er is dus, naar we met waarschijnlijkheid mogen aannemen, een hs. t geweest, waarvan zoowel A als C afstammen. Het is echter mogelijk dat de verhouding iets ingewikkelder is geweest, dat bv. een afschrijver over meer dan een voorbeeld beschikte. Doch mij is niet de noodzakelijkheid gebleken van de hier gegeven eenvoudige filiatie af te wijken.

In tegenstelling tot de genoemde handschriften is de onderlinge verhouding van DFGK minder duidelijk. Geheel en al zonder resultaat is het vergelijken van de verschillen echter niet. Beschouwen we eerst G, dat het geringste deel van den tekst bevat. Het heeft geen lacunes gemeen met D, F en K. Bovendien vertoont G minder afwijkingen van x dan DFK tezamen beschouwd. Men krijgt hieruit dus den indruk, dat G, althans het exemplaar, waarvan G afstamt, nadat de splitsing tusschen x en y zich voltrokken had, niet zoo ver van de gemeenschappelijke bron is af-

geraakt als D, F en K. K is vergeleken met de andere hss. vrij van lacunes. Het gaat betrekkelijk vaak samen met F. Gemeenschappelijke hiaten ontbreken, echter moeten we de aandacht vestigen op twee gelijke dittographieën, die beide hss. op dezelfde plaats hebben. Dit kan er dus op wijzen, dat F en K gedurende eenigen tijd dezelfde lotgevallen hebben gehad, onafhankelijk van andere hss. Het manuscript D tenslotte, waarvan de tekst behalve vele slordigheden ook omzettingen vertoont, maakt den indruk nog verder in lezing te zijn afgeweken ¹⁾).

Er zijn tenslotte gevallen, waarin de hierboven genoemde overeenstemmingen gekruist worden: een enkele maal gaat b.v. A met F samen tegenover alle andere, elders A met B tegenover Cz. Doch waar de groote meerderheid zich gedraagt volgens de boven uitgestippelde filiatie en het nagenoeg steeds minder karakteristieke gevallen betreft, meen ik dat wij deze uitzonderingen mogen supprimeeren.

Vatten we bovenstaande beschouwingen overzichtelijk samen:

Over de absolute chronologie laat zich niets met zekerheid zeggen: we weten slechts dat C het jaartal 1858 draagt ²⁾).

Wij kunnen nu op grond van deze uitkomsten den tekst gaan vaststellen, waarbij wij ons laten leiden door het relatieve gewicht

1) Deze opmerkingen zijn op nauwkeurige vergelijking gebaseerd, die wegens plaatsgebrek echter achterwege moet blijven.

2) De mogelijkheid bestaat theoretisch, dat de kakawin licht kan brengen; sluit deze redactie zich bij een der klassen in het bijzonder aan? Mij is slechts opgevallen de merkwaardige plaats: K. 5. 17. 3 *gatri*, waar x: *Gatri*, y: *Gāyatrī* heeft.

der getuigenissen. Op deze wijze zal men minder kans hebben onjuiste lezingen in den tekst vast te leggen dan wanneer men ook hier de door anderen gevolgde methode zou toepassen: afdrukken van de lezingen van één hs., en de klaarblijkelijk bedorven plaatsen corrigeeren naar de meerderheid der andere manuscripten.

Een groot practisch voordeel is tevens dat men den omvang van den *apparatus criticus* kan beperken: lezingen, waarvan zoo goed als zeker vast staat, dat ze niet die van x of y, laat staan in ω waren, kunnen geheel achterwege blijven. Opgenomen dienen steeds te worden gevallen waar een lezing berust op x of y, twee gelijkwaardige getuigen omtrent de lezing van het oorspronkelijke handschrift; de niet verkozen lezing wordt na de in den tekst geplaatste vermeld; welke de voorkeur verdient wordt voor ieder geval afzonderlijk uitgemaakt. Verschillen in spelling zijn slechts vermeld in geval van mogelijke dubbelzinnigheid. Zijn naar het oordeel van den uitgever alle overgeleverde lezingen bedorven, dan teekent hij dit aan; waagt hij een conjectuur, dan vermeldt hij de geheele overlevering in den app. crit. Achter iedere lezing is de autoriteit vermeld; is niets vermeld, dan berust ze op de meening van den uitgever. Bij toevoeging in den tekst van aksara's worden deze ook daar gekenmerkt en wel met < >, bij enkele Latijnsche letters is dit achterwege gelaten. Evenzoo worden te elimineeren aksara's met [] gekenmerkt. Vindt men in den app. crit.?, dan beteekent dit dat het betreffende hs. op die plaats zwijgt (d. w. z. beschadigd is of ontbreekt). Voorts beteekent:

al. : alii	= de andere hss., behalve de met name genoemde (in één critische aantekening)
om. : omittit	= heeft overgeslagen (aksara of woord in hs.)
add. : addidi	= heb ik toegevoegd
ins. : inserui	= door mij ingevoegd
del. : deleui	= door mij uit den tekst verwijderd
exp. : expunxi	= geschrapt
lac. ind. : lacunam indicavi	= 'n leemte in den tekst aangewezen
corr. : corruptum	= bedorven lezing
correxuit v. D. T.	= door v. D. TUUK hersteld, — in orde gebracht
†	= corrupt, vóór een woord, de geheele passage; na een woord, slechts dit.
?	= misschien; onzeker; wat bedoelt de tekst?; wat is te lezen? enz.

Een uitzondering is gemaakt bij de talrijke Sanskrit citaten, die voor zoover śloka's, halve śloka's of pāda's op afzonderlijke regels, voorzoover enkele woorden gespatieerd gedrukt zijn. Hier zijn steeds alle door de hss. geboden lezingen opgenomen om den lezer een contrôle van mijn reconstructie-pogingen te vergemakkelijken: zeer dikwijls immers is de juiste, althans waarschijnlijk-juiste lezing nergens bewaard gebleven. Dezelfde handelwijze is gevolgd bij minder bekende eigennamen. De meer bekende zijn op de gebruikelijke wijze gespeld, feminien-uitgangen en dergelijke stilzwijgend in orde gebracht ¹⁾. In het algemeen is ook hier slechts om dwingende redenen van de overlevering afgeweken.

Is de tekst op deze wijze vastgesteld, volgens de meest waarschijnlijke getuigenissen, dan blijven er plaatsen over, die onduidelijk of onjuist, kortom „foutief” zijn. Wanneer de juiste lezing voor de hand ligt of op zekere gronden is te herstellen en de wijze van ontstaan van de fout is aannemelijk te maken, terwijl het vaststaat dat de auteur de „goede lezing” bedoeld moet hebben, in die gevallen is de tekst geëmdeneerd, zoo noodig met een korte bespreking in de Aanteekeningen. Waar het mij niet mogelijk was onder deze voorwaarden de lezing van onzen Javaanschen auteur te herstellen, heb ik den tekst gegeven zooals de overlevering dien biedt, in de hoop dat de moeilijkheden later een oplossing zullen vinden.

Twee gewichtige hulpmiddelen staan voorts bij de vaststelling van den tekst tot onze beschikking. Namelijk: vooreerst de kakawin, de metrische bewerking van een groot deel van onzen tekst. Daar dit werk de proza-redactie zeer nauw volgt en een van de overlevering daarvan onafhankelijke overlevering heeft, is het duidelijk dat zijn lezingen bij varianten in onzen tekst nu en dan een gewichtig woord kunnen meespreken. Ook bij lacunes kan de kakawin een belangrijke steun zijn. Bijzonderheden vindt men in de Aanteekeningen.

Een ander, nog veel belangrijker hulpmiddel hebben we in de parallele Voor-Indische versies. Tal van cor-

1) In de Aanteekeningen worden bijzondere kwesties, die zich vooral bij de eigennamen (waar ook de Sanskrit teksten vaak divergeeren) voordoen, in het kort besproken.

ruptelen, vooral in citaten en eigennamen, doch ook in den Javaanschen tekst, worden ons door vergelijking met deze geschriften duidelijk, vele lacunes worden zoo vastgesteld. De opmerkingen, waartoe deze vergelijking mij aanleiding gaf, heb ik in de Aanteekeningen ondergebracht.

Op een punt van algemeenen aard maak ik hier attent. Slechts zeer weinig citaten zijn geheel gaaf overgeleverd. De meeste zijn bedorven, sommige zelfs volkomen onherkenbaar geworden. De ernstigste corrupties zijn echter in alle handschriften overgeleverd en veelal gelijkluidend. Deze moeten dus reeds in den archetypus hebben gestaan en zijn derhalve reeds in relatief vroegen tijd in het aanzijn gekomen.

Bij de reconstructie der geciteerde Sanskrit verzen en -woorden dient de grootste voorzichtigheid in acht te worden genomen. Gelijk door WULFF, in zijn reeds genoemd werk, in den breede is aangetoond, dat het volkomen onjuist is de citaten in het Wirāṭaparwa te herstellen uitsluitend door vergelijking met wat wij in de Calcutta-editie van het Mahābhārata lezen, zoo is het ook elders. Niemand garandeert ons, dat de śloka's in het Wirāṭa- en de andere parwa's identiek geweest zijn met de overeenkomstige verzen van den genoemden tegenwoordigen Mahābhārata-tekst, niemand kan ook aantoonen, dat het exemplaar dat de Javaansche vertaler gebruikte daarmee geheel overeenstemde. Integendeel, er zijn vele gewichtige indicia, dat een zoodanige identiteit niet bestond. Zoo is het ook met onzen tekst. Gelijk boven reeds gezegd: het tegenwoordige Sanskrit Brahmāṇḍa-Purāṇa is met onzen tekst in de passages, die in beide voorkomen, volstrekt niet in alle finesses eensluidend. Het zou dan ook onjuist zijn, hopeloos bedorven lezingen in de citaten te vervangen door de overeenkomstige woorden van den gelijknamigen Sanskrit tekst. Vergelijking met de andere parallele versies en nauwkeurig overwegen van de palaeographische mogelijkheden zullen ons in vele gevallen den juisten weg kunnen wijzen. Laten ook deze hulpmiddelen ons in den steek of geven ze een niet geheel bevredigend resultaat, dan geef ik de voorkeur aan een erkenning van onmacht (in den vorm van een †) boven een gefantaseerde reconstructie.

Hierbij dient nog te worden opgemerkt, dat een citaat met een of andere onregelmatigheid of onjuistheid, kortom „fout”, daarom

alleen nog niet „bedorven”, d. w. z. niet van onzen auteur afkomstig behoeft te zijn. De tegenwoordige, gedrukte, Purāṇa teksten bevatten vele berispelijke plaatsen en de in den tijd van den vertaler in omloop zijnde manuscripten zullen ook niet geheel zonder onregelmatigheden geweest zijn. En daar men, tenzij het tegendeel zou blijken, mag aannemen dat de Javaansche auteur de citaten ongewijzigd heeft overgenomen, kunnen deze „fouten” dus reeds van ouderen datum zijn. En dan — zou hij zich nooit eens vergist of verschreven hebben? Hebben we tot nu toe in het kort de recensie van den tekst en de emendatie besproken, deze vraag brengt ons op het terrein van de zoogenaamde hoogere kritiek, wier doel het is in het licht te stellen hoe de auteur zelf oorzaak kan zijn geweest van onregelmatigheden, onduidelijkheden, onjuistheden in zijn geschrift. Dat ook hier de Voor-Indische parallel-teksten goede diensten kunnen bewijzen is duidelijk, al zouden de resultaten zekerder zijn, indien we den door onzen Javaanschen vertaler gebruikten Sanskrit tekst niet behoeften te reconstrueeren. Er komen in ons Purāṇa plaatsen voor, die, zooals de overlevering ze geeft, onduidelijk zijn en waar ik geen emendatie heb kunnen toepassen. Dit kan aan mij liggen en aan onze gebrekkige kennis van de lotgevallen van den tekst, doch het is eveneens mogelijk, dat de auteur zelf, die toch ook nu en dan moeite gehad zal hebben om de beschouwingen van het origineel te vatten en ze zoo getrouw mogelijk in zijn taal weer te geven, oorzaak is van de onduidelijkheid.

- 5 Asīmakṣṣṇe vikrānte rājany anupamatviṣi
 praśāsati māṃ dharmēṇa bhūmiṃ bhūmipasattame,
 hana sira mahārāja <A>dhisīmakṣṣṇa naran ira, siniwi riñ
 Bhāratawarṣa, mahāśakti litu-hayu mahārddhika guṇawān tuwi.
 sādaraka ta sira; tan hana paḍa nireñ bhuwana, wēnañ ta sira
 10 milaṇakēñ kalēñka niñ bhuwana. tatan hana musuh wanya pra-
 mukha pādukā nira. tan hana wargāla nikañ rat. tan hana maliñ
 mwañ tan hana irṣyā ri paḍanya janma naranya. apa ta lwir ika?
 kadyaṅga niñ manēluh. sula kambiñ jañgitan. amiśunakēñ in
 rowaṇnya, mamati tanpa doṣa. tan hana mañkana kramanya
 15 don ira. nihan ta waneh: urēm aṅgiriñ nēlu apuyēñ waraṇ kuris,
 ity eva mādi, saprakāra niñ gawenya ikañ mañdadyakēñ
 pati riñ sarwajanma, yeka tan hana salawas nira siniwi. sambandha
 awēdi kumēl miñkus ararēm, tumon pratāpa wīrya nira śrī mahā-
 rāja <A>dhisīmakṣṣṇa.
- 20 Mañkana tekanañ ratu riñ dwīpāntara, sakweh nikañ ratu
 sāmanta pratisāmanta śata sahasra koṭyaḥ, inatus-
 iwu koṭi kwehnya, kapwa ika paḍāwwat sahana niñ wastu apūrwa
 ri deśanya. mañadēg tañ rambat kamale pañkti mwañ pamicāran,
 tarub mwañ siṃhāsana, dipamālā sere mwañ patapēlan, pabañolan,
 25 pañaywan widu, pañigēlan, pawayañan; nuniweh kaḍatwana
 katēkana śrī mahārāja, pakuwwan, paninjon katēkan para taṇḍa
 sira kabeh, kapwa milu mabyāpāra ri kārya śrī mahārāja, rēp,

5. Asīmakṣṣṇe: Daśamakṣṣṇa ω - F, Daśapakṣṣṇa F — vikrānte: vakrante
 ω — rāj°—°tviṣi: rajatyakumamatvaṣi (°śi) ω — 6. pra°—°sattame:
 prasamimampi dharmmeṇa bhumi bhuḥ bhumi prattamaṃ ω — 7. °rāja
 <A>dhis°: °rājaḍiś° ω — 9. °katha DG: °kata al. — 10. wanya DF: wanyā
 al. — 15. nēlu ap°: nīlwa p° ω — ityevam°: ityēñvam° DG, ityaivam° al. —
 19. <A>inserui — 22. °iwu x: iniwu FGK, iniwihu D — 22. wastw zFKL:
 wastr al. — 26. katēkan B: katēka al. —

makuliliñan in pañigēlan. inadēgan ta ya walantaga, dhawalāmsuka
ri satanḍa-satanḍa.

amarendrabhavanavat,

tatan pañi lawan bhāṭṭārendra ika lwirnya. apayapan aparimita
5 halēpnya.

Dīkṣitās te yathāśāstram . . .

sa tv abhyagāt mahābuddhiḥ sūtaḥ paurāṇikottamaḥ.

An-maṅkana halēp tikañ pagēlaran makārya mahārāja. nañkēna
ya riñ paradeśa, lor kidul kulwan wetan, ya ta matañnya n pahē-
10 ntyan-hēntyan ika, tanayan wanwa tan hana kantun naranya,
ñuniweh tañ kuda liman warak, sakweh nīsi ni alasnya maja-
rakēn gōñ nika bhaktinya. ika ta lot sarwa panambah ira.

ṛṣayaḥ saṁśiṣṭānañcaṭ satyavrata-parāyaṇāḥ

ṛjavaḥ saṁtānaśobhās dāntāḥ śāntā visatsaraḥ†.

15 An-maṅkana prabhāwa ni sañ prabhu. apupul ta sakweh nikañ
pṛtagjana, ñuniweh sañ mahāpaṇḍita mañōba ri chāyā śrī mahārāja
<A>dhisimakṛṣṇa. tatan kaparēk deniñ wiku hīnajñāna mwañ
mandaprabhāwa. kunañ ikañ wiku tamolah gumēgō kawijayan
mwañ agamātah umampēl ri sira, yatika makarowañ nirāsam-
20 bhāṣaṇa nityasa riñ rahina riñ wēñi, wihikana ta mañaji sula-
kṣaṇātēguh riñ brata, ṛj a w a t, duga-duga tanpa chidra, tatan
gōñ hyun, tan gōñ elik, tan guragaḍa pojar-ujar, tan wāksāpatha,
tatan lobha pambēkan ira. agēlēm ta sirāgawe pūjā tatan kaluban
dina rātri ñuniweh kāla cakrasaṁkrānti yugāntakālādi. kālakṣepa
25 pwāmbēk mahārāja de niñ brata mwañ tapa. prawṛtti sañ paṇḍita
yogīśwara ika ta maṅkana, sira lana ginocara de sañ prabhu.
ḍatañ sakweh niñ sapunpunan de sañ prabhu tumēkakēñāwaknya
sumambah in pādūkā śrī mahārāja. tatan pēgat ri hawan niranta-
rāledale riñ rahineñ kulēm. apayapan adbhuta pañrēñōnya irikañ
30 kārya śrī mahārāja. apūrwa ikañ wwañ kabeh, parimāṇa ikañ
wiku santoṣasthiti haneñ patapan ira, tumuñkul i rasanyāji nira
buddhimān, agōñ kaprajñān ira.

4. aparimita DFG: aparimitar al. — 6. dīkṣitās: dīkṣitan ω — te: tam ω —
yathā: yata D, yaśa ω — 7. abhyagāt: abhyāgat y, abhyātat x — paurā-
ṇikottamaḥ: poranikotamam, orth. var. ω — 13. saṁśiṣṭā al.: saṁsipta D,
saṁsiṣṭmā F — vrata: brata ω — 14. saṁt° GF: saṁk° D, san° al. — °sobh°:
sobhy° ω — dāntāḥ: danta H, nanta al. — vis° corr. — 16. pṛtagjana: pṛtak-
jana ω — 17. A addidi — 19. asambhāṣaṇa: sambasana xG, sabhasana
DFK — riñ wēñi al.: wēñi BFL — °a ta al.: ata<pa>?: °a tapa L —

paurā[ma]ṇi[da]kottamaḥ || ṭagrāṇi śekhara mūḍaḥ,
parimāṇa ni saṇ wruh ri saṇ hyaṇ Purāṇa, aji makapadārtha
wruh riṇ Manubaṇṣa-krama.

rāgadveṣavivarjitaḥ,

5 tatan gōṇ hyun. tan gōṇ elik. mamananana samatājñāna.

romā <ṇi> harṣayāñcakre Romaharṣaṇa[m] ity uta,

karmanā prathitas(?) tena śrotṛṇāṇ ca subhāṣitaiḥ,

bhagawān Romaharṣaṇa sira ike caritan. roma wi<h> naran
iṇ wulu niṇ awak. harṣaṇam, yatika muririṇ kadi harēm
10 wwaṇ rumēñō kawidagdhan ireṇ Romaharṣaṇa, aṇḍeniṇ paṇu-
caliya de nira maṇuccāraṇakēṇ kacaritan iṇ Manubaṇṣakrama.
ya ta mataṇnya n Romārṣaṇa paṇaran ira bhagawān ta kakhyāti
irikaṇ rat kabeh.

tapāḥśruto waranakeḥṭ purāṇanipuṇatvaṇ ca

15 vidvattvaṇ ca puna<s> teṣāṃ tapo lokaṣu viśrutaḥ,

tuwi śiṣya bhagawān Byāsa, wiku siddha, ugratapa, wihikan
maṇaji, satata umabhyāsa saṇ hyaṇ Weda. ya ta mataṇ yan
tan oli nira ri saṇ hyaṇ Aji, inastuṅkāra deniṇ satribhuwana.

Sa tān nyāyena sudhiyo nyāyavid ḡsipuṅgavaḥ

20 abhisamgamyā samgṛhya namaskṛtya kṛtāñjali<ḥ> ,

dumunuṇ ta sira ri bhagawān Nemiṣeya, ḍataṇ musap lēbu ni
suku saṇ mahāpaṇḍita. suṅgut ika laku nira, ḍataṇ ri bahiri nikaṇ
kārya titiḥ ṭṭiya śuklapakṣa paṇirwan paḥiṇ Wraspati niṇ Praṇ
bakat, Rohiṇi nakṣatra, Āyusmān yoga irikaṇ kārya, irikaṇ pūjā

25 bahitra nikaṇ kārya.

to<ṣa>yāmāsa medhāvī praṇipātena tān ḡṣiṇ

te cāpi sattriṇaḥ prītāḥ samāje 'sya mahātmanah,

3

1. [ma], [da]: *hab. ω* — *agr° etc. corr.* — 2. parimāṇa ni *corr.* — 4. °dveṣa° DF: °dvaṣa° al. — 5. mamananana: manamanama *ω* — 6. rom° — cakre: romaharṣaṇam yañcake *ω* — [m]: *hab. ω* — uta(?): atat *ω* — 7. mss.: kramanaṇ mapradārthena (°ṣena ABEG) notranāṇica śubhāṣikaḥ — 8. wih: wi *ω* — 9. harṣaṇam *om.* Az — 10. wwaṇ x: mwaṇ y — 11. °caliya: °caliḥ *ω* — 14. tap° etc.: tapaśrut° — °keh al.: °teh DH — ca D: caḥ al. — 15. punas: puna *ω* — tapo(?): tapa *ω* — lokaṣu: lotesu *ω* — 18. tan oli° ABGH: ta koli° EDFK — 19. nyāyena: ayena al., *corr.* D — sudhiyo: śudḍayah *ω* — 20. °samgamyā: °saṅghyamo *ω* — °gṛhya: °gṛhyah *ω* — °kṛtya: °kṛto *ω* — ḥ *addidi* — 21. dumunuṇ ta y: dumunuṇa x — 25. bah° DE: bhah° al. — 26. ṣa *ins.*: *om.* *ω* — medhāvī: ya meḍavi *ω* — tān G, ṣan al. — ḡṣiṇ: ṛṣān E, ṛman al. — 27. cāpi: vāpi *ω* — sattri°: sakr° *ω* — samāje 'sya: samājasyas *ω* — °naḥ: ne *ω* —

enak tâmbêk mahārāja Nemiṣeya deni ḍatañ nira. sumêkar padma
niñ hṛdaya ri ḍatañ bhagawān Romaharṣaṇa. lawan kasuśīlan ira,
apa kari? apan wruh mañaji. tēkânambah rakwa sira. praṇata
bhakti matwañ ararēm juga sira mañalap kasor.

- 5 tasmai sâma ca pūjās ca yathāvat samprayujyate
atha teṣāṃ purāṇasya śusrūṣā samapadyata,
sinogatan sira de bhagawān Nemiṣeya. inañswan palañka, sinuñsuñ
riñ puṣpagandhadhūpadipākṣata, pinūjā riñ kambañ ura, paḍa-
paḍa sawakul rok. tanpa hiñan sēgēh bhagawān Nemiṣeya ri sira.
10 kagyat sira ri milu sañ paṇḍita riñ kārya.

śaradvarṣapatanavat(?),

- kadi ta hudan iñ lahru kañkañ tēnah niñ katiga māsa, tēka mahmah
lwirnya, pituñ wai pituñ wēñi nirantara n tanpāntaji, iwa mañkana
ta kāścaryan i tampuh niñ kambañ bhagawān Nemiṣeya, pamūjā
15 nire bhagawān Romaharṣaṇa. arah sawet niñ girañ nire ḍatañ
bhagawān Romaharṣaṇa kaliñanya. pacēh ta sira mututuñ deniñ
harṣa. muririñ ta puhun wulun bhagawān Nemiṣeya. alawas ta
rakwa sira mañayam-ayam irikañ kārya, aminta pacaritakēna de
20 bhagawān Romaharṣaṇa, warahēn irikañ Manubañśakrama lawan
ikañ deśa pawitra pagawayan apūjā mwañ sanimittanya n pawitra.
nahan kahyun ira bhagawān Nemiṣeya takwanakēneñ bhagawān
Romaharṣaṇa.

Dṛṣṭvā tam ativiśvastam vidvāṃsam Romaharṣaṇam
tasmin sattre gṛhapatiḥ sarvaśāstraviśāradaḥ,

- 25 tumiñhal ta mahārāja sañ mubyat nikañ kārya ri bhagawān
Romaharṣaṇa an pinūjā de bhagawān Nemiṣeya. mañēn-añēn
ta mahārāja ri halēp nikañ inucap de sañ maharṣi sañ wihikan
irikañ Manubañśakrama kacaritan ira sañ prabhu riñ usana.

iñgitair bhāvam ālakṣya teṣāṃ sūtam acodayat,

- 30 mañujiwat ta sañ mahāpaṇḍita, kaliñan iñ tiñhal nire sañ prabhu,

2. niñ DFG: ni al. — 4. ararēm v. d. Tuuk: araram ω — 5. tasmai: tasme
ω — ca: va ω — pūjās ca: pūjānma ω — 6. teṣāṃ: tosyā ω — purāṇa°:
purani ω — śusrūṣā: susuśru, orth. var. ω — °padyata: °padyante ω — 16.
mututuñ zF, mutuñtuñ K, matutuñ al. — 17. harṣa DG, arṣa Bz, aṣa al. —
wulun ω: wulu D₂D₃ — 23. dṛṣṭvā: dṛṣṭe ω — tam ativiśvastam: lavē lavas
vastham (°vasvam z): ω — 24. sattre: ḍatre BKE, datre al. — 27. inucap EF:
inujap al. — 29. iñgitair: iñgitaiḥ, °teḥ mss. — ālakṣya: alakṣyam ω —
sūtam: sutah ω — acodayat: pacodayet ω —

ya rasike bhagawān Romaharṣaṇa naran ira, sañ wihikan irikañ
Manubañśakrama, sañ inucap de bhujaṅga haji. enak ta pratipatti
parameśwara an sañ Romaharṣaṇa naran sañ paṇḍita. ya ta
matañnya n sakatēka ni awak nira mapinta-kasihān ta sañ prabhu
5 pacaritaḥ krama nikañ M a n u v a ṁ ś a lawan ikañ deśānuñ
pawitra pagawayan apūjā mwañ dumehanya n pawitra. nahan
4 tinakwanakēn de sañ prabhu:

tvayā sūta mahābuddhir bhagavān brahmavittamaḥ,
itihāsapurāṇārthaṁ Vyāsaḥ samyag upāsitaḥ.

10 astawa-pūrwaka de mahārāja aminta pinacaritaḥ in bhagavān
Romaharṣaṇa ri krama nikañ M a n u v a ṁ ś a. liñ nira: Sojar
maharṣi, sinambahakēn pinakañhulun rahadyan sañhulun rakwa
sañ nitya inucap sumēpi kaprajña huṇḍahagi widagdha riñ
śāstra, sañ wihikan cumaritaḥ padārtha sañ hyañ Purāṇa konañ-
15 unañ komala lalita mārḍawa, sañ enak rinēñō rakwa de rahadyan
sañhulun macarita. nahan ta pañrēñō ni ñhulun ri kaparijñānan
sañ paṇḍita. satata rakwa rahadyan sañhulun masewake bhaga-
wān Byāsa sumewaka ri sañ hyañ Itihāsa Purāṇa.

dudohitha matim tasya tvam purāṇāśrayāṁ kathām,

20 ikañ buddhi rama rahadyan sañhulun makabehan. mwañ tutut
rahadyan sañhulun, yan yogya siñyakēna ri pinakañhulun, kahu-
lunana ranak maharṣi, yatanyan hilaña ike puñguñ niñ pinaka-
ñhulun mwañ pāpa kleśa niñ pinakañhulun. ndan tumaḍah lēba
ny ambēk sañ paṇḍita ranak maharṣi.

25 eṣāñ ca vipramukhyānāṁ purāṇaṁ prati dhīmatām
śūsrūṣā 'sti mahābuddhe tac chrāvayitum arhasi,

tatan pinakañhulun jugāhyun rumēñwakēna ri sañ hyañ Purāṇa,
sira rama rahadyan sañhulun mahāpaṇḍita kabeh pwa ya sira
paḍa mahyun rumēñwakēna ri sañ hyañ Manubañśakrama-carita.
30 ndah mapuñya ta rahadyan sañhulun tulusakēna śraddhā mahā-

2. inucap EFG: inujap al. — 8. tvayā: toya ω — sūta: sutām ω — *buddhir:
°buddhiḥ ω — °vittamaḥ: °cittamaḥ ω — 9. °arthaṁ: ayam ω — Vyāsaḥ:
Byāsa ω — samyag u°: sama supaṇḍitaḥ ω — 19. dudohitha: dadwahica
DFG, dadwahida al. — matim: matam ω — tvam: tam ω — purāṇa°: ha-
raṇa ω — kathām: tatam ω — 22. yatanyan y: yatanya x — 25. eṣāñ: emañ
ω — °mukhyānāṁ: °mukhyana ω — purāṇaṁ: purāṇa ω — °tām: °ta BzDGL,
°ti al. — 26. śūsrūṣā 'sti: susūmantī ω — °buddhe: °buddhaiḥ ω — tac —
arhasi: tat śrotahitu mahārṣi ω — 30. śraddhā: śrḍḍa ω —

paṇḍita. tirisēn ikaṇ kārya de saṇ ṛṣi, yatanyan tulusakēna subhaga nikaṇ kārya, paripūrṇa prabhāwa maharṣi tinaḍah niṇ pinaka-nhulun.

Iti saṇcoditaḥ sūtaḥ pratyuvāda śubhāṃ giram

- 5 ślakṣṇāṃ nyāyaprayuktāṃ yaṃṭ brūyād Romaharṣaṇam,
an-maṅkana papatra-kasih saṇ prabhu. sumahur ta bhagawān
Romaharṣaṇa, alon amanis menak arēñō de nirojar maprastutya
tan ātmakarma.

- prīto 'smy anuhitāṭ yasmin bhavadbhir abhicoditaḥ
10 purāṇārthaṃ purāṇajñaiḥ satyavrataparāyaṇaiḥ,
sojar aji! tanpa hiṇan ika gōṇ nyānugraha parameśwara riṇ bhu-
jaṅga haji.

asutaḥ pavitraś caivam,

- mari sūtajanma ike bhujāṅga haji an pahamēsa parameśwara
15 maṇucapa mwaṇ bhujāṅga haji lawan tulusa śraddhā niṇ manah
maharṣi makabehan ri bhujāṅga parameśwara.

svadharma eva sūtasya sadbhir dṛṣṭaḥ purātanaḥ

- devānāṃ ca maharṣiṇāṃ vāmśānāṃ dhāraṇaṃ kāryam,
tan saṇśaya ta parameśwara ya marike pakēna niṇ wwaṇ kadi
20 ra bhujāṅga haji macaritakēna niwaṇ kadi rahadyan saṇhulun,
mawaraha riṇ atitānāgata-wartamāna ri saṇ prabhu lawan ri saṇ
ṛṣi paṇḍita sira kabeh, sakweh saṇ mahyun rumēñwakēna ri ka-
caritan saṇ hyaṇ Manubaṇśakrama, yatanyan hilaṇa ikeṇ pāpa
ra bhujāṅga haji.

- 25 Vainasya ca Pṛthor yajñe vartamāne mahātmanah
sūtaḥ samābhavat tatra prathamam varṇavaikṛtam,
ayay nija saṇ prabhu riṇ bhujāṅga haji. sira rama rahadyan
saṇhulun mahāpaṇḍita sira kabeh sira lumakṣya-lakṣyanāpacāra
nika de niṇ manibakēn wākya, salahnya tan katugētakēna de
30 parameśwara mwaṇ mahāpaṇḍita makabehan.

4. saṇ: paṇ° ω — °uvāda x: °uvāca y — 5. ślakṣṇāṃ: ślakṣam ω — °yuktām(?):
°yuktam ω — yaṃṭ b° corr. — 8. ātmakrama: atpakrama ω — 9. prīto: prato
ω — °hitā? — abhi°(?): asa° ω — 10. °artham: °arṣyam ω — °jñaiḥ: jñāḥ ω —
°āyaṇaiḥ: °āyanaḥ ω — 13. °traś: °trañ ω — caivam: cevam ω — 15. śraddhā:
śṛdḍa ω — 17. eva: meva ω — sadbhir: sadbhiḥ zFGKL, corr. al. — dṛṣṭaḥ:
dṛṣṭa ω — °tanaiḥ: °tanaḥ ω — 25. Vainasya ca: Vetasyaśca ω — Pṛthor:
Pratbo ω — yajñe: yajñeḥ ω — vartamāne: vartamānam ω — 27. nija ω:
nica? —

Avyaktaṃ kāraṇaṃ yat tan nityaṃ sadasadātmakam
 pradhānaṃ prakṛtiṃ caiva yad āhus tattvacintakāḥ,
 rakwa liṅ saṅ mahāpaṇḍita: hana Pradhāna nāranya, abyakta,
 tan kāryakāraṇa, tanpa kāraṇa, tatan hana prawṛtti kaliṅan ika;
 5 yatika sinaṅguh sadasat naran ika. satyam iti. apan ta ya swa-
 bhāwa nika; asat wih, apan tan aṅga ikaṅ wiṣaya nindya niṅ mano
 wijña. ya tan kṣiṇa pañcakawṛttinya. dumeḥ ya maṅkana:
 gandhavarṇarasair hīnaṃ śabdasparsāvivarjitam,
 wih rakwa ya tunna tanpāwayaway, ikaṅ gandha ndya yāwaya-
 10 wanya? anumāna jñāna mawīṣaya; tatan hana liṅga gama sumid-
 dhakēna ya, apan tapwan wētu kāryanya.

vigrahaṃ sarvabhūtānām,
 apayapan mapisan mapiṇḍa kṛta mapupul umasuk ri awak niṅ
 Pradhāna pwekaṅ bhuwana. kapan ika n maṅkana? nuni kāla
 15 niṅ mahāpralaya, irika n rakwa tamomaya ikaṅ bhuwana, pētaṅ
 pēpēt, sūnya ta dharma, mokṣa swabhāwa saṅ hyaṅ ātma ri
 samaṅkana, mari hiniriṅ deniṅ dharmādharma. mataṅnyan
 tan paṇḍiḍēp sukha duḥkha, lumuṅ tan hana śarī roga yathāna
 nira. kadi ta riṅ prasupta pada-krama nikaṅ jagat ri samaṅkana,
 20 apa kēna riṅ Pradhāna pinakawak niṅ sarvabhūta.

brahmāgre samavartate,
 ya ta sinaṅgah Paraṃ Brahma nāranya.
 guṇasāmya tadā tasmin avibhāge tamomaye,
 kāla nikaṅ tamomaya agōṅ tamah nikaṅ guṇa, paḍa rēmuk niṅ
 25 sattwa lawan rajaḥ guṇa.

6 kālātve cāntako 'bhavat,
 irika ta ya n saṅ hyaṅ Kāla naran bhaṭṭāra, irika an saṅ hyaṅ
 Antaka naran ira waneḥ. irika ta an saṅ hyaṅ Rudra naran ira
 tēhēr.

30 brahmatve sṛjate lokān,
 aṅṣṭi pwa sira, ginawe nira ṅ aṇḍa bhuwana. irika saṅ hyaṅ

1. avyaktaṃ: abyaktaṃ ω — tan: at ω — nityaṃ: nitya ω — sadasadātmakam: sadāpār ω — 2. caiva: cevam ω — 4. tan kar^okar^o om. AG, F def. — 7. dumeḥ BDG: yume(h) al. — 8. rasair: raṣa ω — 9. wih(?): wi ω — ikaṅ BGK: ika al. — 13. kṛta BD: kṛtta al., kṛttā D₂ — 18. śarī — nira ω: ? — pada: pāda ω — 23. sāmnye: samya ω — tamomaye: tamomayet ω — 26. cāntako: wantako zBDK, tantako al. — 27. an B: han al., hanan G — 30. brahmatve: brahmate ω — sṛj^o: mṛj^o ω — lokān: loke ω —

Brahmā naran ira. rase rakwāwak nira bhaṭṭāra yan maṅkana.

ṣṛṣṭatve 'py udāsīnaḥ.

rakṣaka pwa sireṅ bhuwana, inanugrahan ira sarwaprāṇa sukhanya rakwa. irika saṅ hyaṅ Wiṣṇu naran ira.

- 5 tanoh(?) Svayambhuvaḥ proktaḥ kāle kāle bhavanti ca.
 awak bhaṭṭāra maṅkana, ya ta Trisamaya naran ira. sira ta paga-
 wayan i ṅhulun namaskāra, makapadārtha prakṛta ni awak bhaga-
 wān Kṛṣṇa Dvaipāyana, makadona ri kathā ni waṅsa krama;
 mātra-mātra pwa ya kawēnaṅa, apan atyanta duradhigama nikaṅ
 10 purāṇa-baṅsa, kānana yan kabehana, sakawēnaṅa ta juga saka-
 wruh-wruh.

- Nuni riṅ āsītkāla rakwa bhaṭṭāra Brahmā mahyun anṛṣṭya
 jagat. prathama rāmbeccha naran ika. icchā nira ya ta nimitta
 niṅ paṅgēgō niṅ guṇa pinakawak niṅ Pradhāna. mētu taṅ Mahān.
 15 saṅkeṅ Mahān mētu taṅ Ahēṅkāra. saṅkeṅ Ahēṅkāra mētu taṅ
 Ekādaśendriya lawan Tan-mātra. saṅkeṅ pañca Tan-mātra mētu
 taṅ pañca Mahābhūta. ya ta tēmahan Aṇḍa bhuwana. i jēro
 aṇḍa. ṅke taṅ sapta-pātāla sapta bhuwana.

sthānābhimāninaḥ(?) devāḥ.

- 20 kapwa teka paḍa mesi prāṇi dewa dānawa yakṣa rākṣasa nāga
 manuṣa tiryak, nahan lwir ikaṅ prāṇi haneriya; śṛṣṭi bhaṭṭāra
 Brahmā ika kabeh. inanugrahan ira ta ya śakti tuṣṭi siddhya
 ni guṇa kēmitananya.

Agre sasarja Bhagavān mānasān ātmanaḥ samān,

- 25 mayoga bhaṭṭāra Brahmā, mētu taṅ ḡṣi pataṅ siki. pratyeka
 niṅ aran ira: Sanandanānak matuha, tumut Sanaka . . . , tumut
 Sanatkumāra. sarika ta kabeh Brahmasama, paḍa riṅ wīrya
 mwaṅ śakti nira lawan bhaṭṭāra Brahmā.

†anṛṣṭa vai prajāśargam,

- 30 ndatar ahyun maparigraha, tan arēp marabya. dumeḥ sira ma-
 ṅkana:

vivṛttajñānasampannāḥ,

5. tanoh(?): tan wah ω — kāle (1^a) G: kāla al. — ca: EBGK: caḥ al. —
 7. prakṛta BG: prakṛtta al. — 9. duradhig^o: durādig^o ω — 13. rāmb? — 17.
 mētu — °bhūta G: om. al. — 19. °abhimāninaḥ ω: °abhimānino? — devāḥ:
 devaḥ ω — 23. ni zBDGK: niṅ al. — 26. Sanandana: saṅ Nandana ω
 Sanaka: saṅ Naka ω — lac. indic. — 29. anṛṣṭa corr.: anṛṣṭam? — prajā^o:
 praja ω — 32. °jñāna^o: DFGH: jñān al. — sampanna(h) E₁ F₂: samp(a)-
 na(h) ω —

jēnek riñ kabrahmacaryan, alēmēh kalalarana gumawayakēn
yoga. a sṛṣṭa n̄ juga tanpānak. glāna ta bhaṭṭāra Brahmā
tumon ri anak nira mañkana. mayoga ta sira muwah. mētu tañ
dewatā, pinakesi nikañ swargādinya tañ sarit samudra nagara
5 parbwata osadhilatā kāla muhūrta n̄ sandhi rātri ardhamāsa
māsābda yuga kāla kabeh, sṛṣṭi nira teka.

tato 'nyā<n a>sjat punaḥ,

- 7 muwah mayoga ta sira. mētu tañ dewarṣi. pratyeka ni naran ira:
Marīci, Bhṛgu, Aṅgira, Pulastya, Pulaha, Kratu, Dakṣa, Atri,
10 Wasiṣṭha, sasaña kweh nira.

tato 'sjat punar Brahmā,

- irika ta sirān pakanak bhaṭṭāra Paramēśwara, irika n pañaran
Pitāmaha bhaṭṭāra Brahmā. ika ta naran bhaṭṭāra pañjanma;
bhaṭṭāra Rudra prathama niñ sajñā nira ika. aminta sirenaranan
15 muwah. irika sirān pakañaran sañ hyañ Bhawa. muwah ami-
ntenaranan. sañ hyañ Śarwa naran ira. muwah sañ hyañ Īśa naran
ira . . . muwah sañ hyañ Bhīma naran ira. muwah sañ hyañ Ugra
naran ira. muwah sañ hyañ Mahādewa naran ira. sapaminta
nirenaranan de bhaṭṭāra Brahmā juga katēkan. muwah bhaṭṭā-
20 rāminta bheda niñ śarīra nira ri sañ bapa. winehakēn ta sañ hyañ
Āditya śarīra kañ tambayan. ya ta matañnya r tan dadi wwañ
dumēlwa sañ hyañ Āditya, yadyastun haneñ udayāstamana
tuwī. ya ta pamapageñ abhiwāda namaskārārcana ri sira. ya ta
matañnya n nityasa sañ pañḍita magawe tarpaṇa śarīra bhaṭṭāra
25 Sūryāñkēn sandhyā, apan śarīra bhaṭṭāra tattwa nira. muwah
sirāminta śarīra nikañ Bhawa karwa ni naran ira. irika n wine-
hakēn sañ hyañ Wwai śarīra nira naran ira. ya ta matañnya n tan
dadi sañ pañḍitādyus lawan anakbi nira, nuniweh yan anisin-
añyēha riñ wwai, mahidwa rēhaka kunañ, apan paśarīra bhaṭṭāra
30 tattwa nika. muwah sirāminta śarīra ri kapiñ tiga ni naran ira.
irika n winehakēn sañ hyañ Lēmah, ya ta śarīra nira naran ira
de bhaṭṭāra Brahmā. muwah Bāyu śarīra nira waneh. muwah
sañ hyañ Agni paśarīra nira teka. muwah sañ hyañ Ākāśa naran ira
teka. muwah sañ mahāpañḍita paśarīra nira teka. muwah sañ

3 tañ y: ta x — 6. māsābda: māśabda ω — 7. tato 'nyān as°: tatva nyas°
ω — 8. pratyeka DF: pratyaiika al. — 9. Kratu K: Kṛtu al. — 11. tato:
tatva° ω — punar: punaḥ ω — 17. lac. ind. — 31. ira x: ika y —

hyañ Candra paśarīra nira teka. ndah nahan paśarīra bhaṭṭāra Guru mwañ aran ira n pinakanak de bhaṭṭāra Brahmā. sira tāṣṭa-tanu naran ira, aṣṭasamjña naran ika. sira ta nitya pūjān de sañ sādḥaka yatanyan panēmwa hayu.

- 5 Hana ta Saṃkalpa naran ira, hana ta sañ Dharma naran ira waneh, mānasikaputra de bhaṭṭāra Brahmā.

sarveṣām api pūrvajāḥ,

- rumuhun ta sira mijil sañkeñ dewarṣi saña, Bhṛgu ādi niñ winuwus tambayan. ika ta sañ hyaṇ Sa<m>kalpa lawan sañ hyaṇ Dharma, sira ta dumadyakēna sukha niñ sarwabhūta, sira ta kalih mētu sakeñ manah bhaṭṭāra Brahmā ika. kunañ bhagawān Dakṣa mijil sañkeñ prāṇa bhaṭṭāra Brahmā sira, bhagawān Marīci sañkeñ mata, Rudra sañkeñ ahaṃkāra, Bhṛgu sañkeñ hati, Āngira sañkeñ wāk-indriya, bhagawān Atri sañkeñ śrota, bhagawān 15 Pulastya sañkeñ udāna, Pulaha sañkeñ byāna, bhagawān Wasiṣṭha sañkeñ samāna, Kratu sañkeñ apāna. nahan lwirnyānak bhaṭṭāra Brahmā rwawēlas samudaya nira.

Tato devāsura pitṛn manuṣyān asṛjat prabhuḥ,

- muwah mayoga bhaṭṭāra Brahmā. mijil sañ dewāsura pitṛmānuṣa. 20 tuhun sañka nika mijil: sakiñ mukha ikañ dewa, riñ lambuñ sañka niñ pitṛ, riñ pārśwa sañka niñ mānuṣa, jaghana sañka niñ asura. apa kaliñan ika? riñ wēni asura mijil, sakatambe tañ mānuṣa, tēñah n wai wijilan in dewatā, sandhyā sore tañ pitara.

- Muwah tañ dewatā mijil sakiñ mukha bhaṭṭāra Brahmā, asura 25 sañkeñ pāṇa waneh, mānuṣa sañkeñ manah, pitara sañke jñāna.

- †Vidyut<o> 'śanime[ka]ghendradhanuḥ rohita ṛk yajuḥ, mētu sañkeñ awak bhaṭṭāra Brahmā ika kabeh. nyan tekañ sthāwara cara-cara yakṣa piśācoraga gandharwāpsaragaṇa kinnara rākṣasa v a y a ḥ-p a ś u- v y a y ā v y a y a mētu sañkeñ Bhaṭ- 30 ṭāra ika kabeh, dinulurakēn deniñ śubhāsubha-karmanya nuni.

9. Saṃkalpa: Sakalpa ω — 11. sakeñ BDGK: sakiñ F, sake al. — 13. sañkeñ (mata) BDG: sañke al. — 14. sañkeñ (ś) ABDG: sañke al. — 15. sañkeñ (sam) BEDG, sañke al. — 18. tato: tatva ω — deva°: devān ω — °śyān a°: °syako° al., °syāno° D — 20. sañka x: ka y — mukha y: muṇah x — pārśwa DFH, paswa al. — 22. °tambe xF: °tambai al. — wai zFGK: we al. — 25. sañkeñ (p) D: sañke al. — pāṇa al.: pāna DF, pāda? D₂F₂ — sañkeñ (m) BDFK: sañke al. — sañkeñ (jñ) BDG: sañke al. — 26. vidyuto: vidyut ω, 'śanime°: sani seka ω, °rohita etc. ω: corr. — 29. vyayāvayaya: cyāyavaya ω — (mētu) sañkeñ x: sakeñ y —

Mañkana krama niñ sṛṣṭi bhaṭṭāra Brahmā. kapan ika ma-
 ñkana? nuni kapiñ pitu kalpa bhaṭṭāra Brahmā sañka riñ karard-
 dya† Wārāha-kalpa. brāhmaṇa sañkeñ mukha, kṣatriya sañkeñ
 bāhu, weśya sañkeñ pupu, sakiñ jōñ tañ śūdra. sṛṣṭi nire wēkasan
 5 ika. muwah sañ Śucā lawan sañ Pratigha mānasika putra nira,
 simbaly amṛddhyakēnañ jagat, tan wṛddhi jagat sṛṣṭi de nira.
 glāna ta bhaṭṭāra Brahmā sañke prihati nira. mētu tañ rare lakibi,
 sañ Adharma lawan sañ Ahimsā naran ira. tan wṛddhiya kēta ñ
 sṛṣṭi de nira. rēp mayoga ta bhaṭṭāra Brahmā muwah. maparwa
 10 tekāwak nira: sawaneh laki-laki. sira ta Swāyambhuwa Manu
 naran ira. ikañ i kiwānakbi. sira ta bhaṭṭārī Śatarūpā naran ira.
 atēmu pwa sira kalih an pakanak bhaṭṭārī Ratih. muwah manak
 laki-laki kambar paḍa-paḍa, sañ Priyabrata lawan sañ Uttānapāda
 naranira. muwah manak kambar strī atah, sañ Ākūti lawan sañ
 15 Prasūti. sañ Prasūti sira ta winehakēñ iñ bhaṭṭāra Swāyambhuwa
 Manu sira ta bhagawān Dakṣa. sañ Ākūti sira makalaki bhagawān
 Ruci. manak ta sira lakibi, sañ Yajña sañ laki-laki, sañ Dakṣiṇā
 sañ anakbi. sira ta makalaki sañ Yajña. manak ta sira rwawēlas,
 dwādaśa Yāma naranira, apan anak niñ kambar. Ajita lawan
 20 Śukra naran ikañ gaṇa ri Swāyambhuwa Manu.

9 Sañ Prasūti an pakalaki ri bhagawān Dakṣa manak ta sira
 padlikur. pratyeka ni naran ira: sañ Satī anak matuha. tumut
 sañ Khyāti, sañ Sambhūti, sañ Smṛti, . . . , sañ Kṣamā, sañ
 Sannati, sañ Anasūyā, sañ Ūrjā, . . . , sañ Swadhā, sañ Śraddhā,
 25 sañ Lakṣmī, sañ Dhṛti, sañ Tuṣṭi, . . . , sañ Medhā, sañ Kriyā,
 sañ Buddhi, sañ Lajjā, sañ Bapuḥ, sañ Śānti, sañ Siddhi, sañ
 Kīrti. strī sira kabeh.

Sañ Śraddhā makalaki sañ hyañ Dharma an pakanak sañ hyañ
 Kāma. sañ Lakṣmī pakanak sañ Darpa. sañ Niścayānak sañ
 30 Dhṛti. sañ Santoṣānak sañ Tuṣṭi. sañ Medhā makanak sañ Lābha.
 sañ Śruta makanak sañ Kriyā lawan sañ Sādhyā sañ Samaya,

2. karārdḍyā ABFGK: karaddya al. — 3. sañkeñ (m°) DFK: sañke al. —
 5. Śucā: Śuca ω — 5. °gha: °ga ω — 6. °kēnañ BEDG: °kēneñ al., °kna F —
 8. wṛddhiya: wṛddhiha ω — 13. Uttāna°: Tuttana° ω — 16. Ākūti: Āsūti ω
 17. lakibi B: laki-laki al. — 18. laki-laki BD: kali-kali al. — 21. an xD:
 yan FGK — 23. Sambhūti: Sambati ω — lac. ind. — 24. lac. ind. — Swadhā:
 Swatḍa ω — Śraddhā: Śṛdḍā ω — lac. ind. — 26. Lajjā: Lajjā ω —
 28. Śraddhā: Śṛdḍa ω — 30. sañ Meḍa AB: om. al. — Lābha DFGH:
 Lāna al. — 31. Sādhyā: Saddya xDF: Saṇḍya GK —

tigānak sañ Kriyā. sañ Buddhi makanak sañ Buddha lawan sañ Apramāda. sañ Lajjā makanak sañ Winaya. sañ Wyāmana makanak sañ Bapuḥ. sañ Kṣema makanak sañ Śānti. sañ Sukhānak sañ Siddhi. sañ Kṣamā makanak sañ Kīrti.

5 ity ete Dharmasūnavah,

ika ta kabeh sañ hyaṇ Dharma bapa rasika. apan trayodaśānak bhagawān Dakṣa pinakastri sañ hyaṇ Dharma.

Sañ hyaṇ Kāma mastri . . . sañ Harṣa.

Sañ Ahimsā makalaki sañ Adharma; manak ta sira rwañ wiji,
10 sañ Nikṛti mwañ sañ Anaya. sañ Anaya n pakanak sañ Bhaya lawan sañ Naraka; sañ Māyānak nira waneh. sañ Bhaya makanak sañ Rorawa. sañ Mṛtyu makanak sañ Wyādhi, sañ Jarā, sañ Śoka lawan sañ Asūyā.

Naiṣāṃ bhāryāsti,

15 ndatan ānak marabi;

sarve <h>y anidhanā <ḥ s>mṛtāḥ,

tan mati rasika kabeh.

Prajāḥ sjeti vyādiṣṭo Brahmanā Nīlālohitaḥ,

ujar ta bhaṭṭāra Brahmā ri bhaṭṭāra Nīlālohita kumon sira manaka.

20 so 'bhidyāya Satim bhāryām,

mañen-añen ta bhagawān Nīlālohita, manak ta sira lawan sañ Satī, sewu kwehnya, paḍa śakti mwañ sañ bapa,

mānas<ān> ātmanah samān[am].

ndan siddhiśakti tuwi kaiśwaryan ira paḍa kalēwihnyādbhuta-
25 rūpa juga ya, tumēke lwir nikañ giri-girin ika kabeh. sira ta sañ hyaṇ Sahasra-rudra naran ira.

Brahmā dṛṣṭvā 'bravid evam,

katon ta sañ hyaṇ Sahasra-rudra de bhaṭṭāra Brahmā; mojar ta sire bhagawān Nīlālohita:

30 mā srākṣir idṛśiḥ prajāḥ,

uduh anakku kita sañ Nīlālohita! pahuwusan tñakku; haywa mañke de niñ manak! bhaya dahat tikānaktñakku. apa lwira nikañ sṛṣṭi kabeh de niku?

2. Lajjā: Lajnā ω — 4. Kṣamā x: Samā y — 5. ity ete: ity ātaḥ ω — 8. lac. ind. — 11. Naraka v.d. Tuuk (D₁): Bharakā ω — 13. Śoka By: Śeka x — 14. naiṣāṃ: nemaṃ ω — °asti: skiḥ ω — 16. <h>; <ḥ s> add. — 18. sjeti: śṛjāti ω — vyādiṣṭo: byādiṣṭaḥ ω — 20. 'bhidyāya: bhadḍaya ω — Satim: matam al., kitam D — 23. mānasān: manah s ω — samān: samanam ω — 27. dṛṣṭvā: śṛṣṭā ω — 30. mā srākṣir: ma syasiḥ ω —

anyāḥ sṛjasva bhadraṃ te,
 10 masyasih anakku! panak muwah anuṇ somyarūpa ya, ikaṇ
 umḡddhyakēna n prajā.

evam ukto 'braviḍ enam,

5 an-maṇkana liṇ bhaṭṭāra Brahmā. sumahur bhaṭṭāra Nilalohita:
 na mṡtyujarāsaṃdhitāḥ | prajāḥ sraḡsyāmi bhadraṃ te,
 pahenakēn tānēn-anēn rahadyan saṇhulun. taha tan prāya don
 iki anak ni ṇhulun rumakṡa sakweh niṇ sṡṡti rahadyan saṇhulun.
 maṇkana sahur bhagawān Nilalohita ri bhaṭṭāra Brahmā. enak
 10 tāmbēk bhaṭṭāra Brahmā wēkasan.

na prasūtiś caiva prajāḥ,

ndatan panak tekaṇ Sahasra-rudra kabeh, jēnēk riṇ kabrahma-
 caryan. dumeh sira maṇkana: kewala jñāna nira juga sira gumēgō
 katapabratan satya yoga. awas pwa sira maṇkana, wḡddhi ta
 15 kaiśwaryan ira. ya ta mataṇnya n bhakti ararēm sakweh nikaṇ
 piṭḡgaṇa dewarṡi kabeh.

Kunaṇ saṇ Khyāti an pakalaki ri bhagawān Bhḡgu sira ta
 pakanak bhaṭṭārī Śrī. hana tānak nira waneh, kambar laki-laki,
 saṇ Dhātā mwaṇ saṇ Widhātā ṇaran ira. saṇ hyaṇ Śrī makaswāmī
 20 saṇ hyaṇ Wiṡṇu. manak ta sira laki-laki kambar paḡa-paḡa, saṇ
 Bala lawan saṇ Buddhana ṇaran ira.

tasyās tu mānasāḥ putrāḥ,

hana ta mānasika putra bhaṭṭārī Śrī. kuda ya wih. hana tānak
 saṇ hyaṇ Meru rwaṇ siki saṇ Āyati mwaṇ saṇ Niyati ṇaran ira.
 25 saṇ Āyati sira ta pinakarabi de saṇ Dhātā, saṇ Widhātā makarabi
 saṇ Niyati. saṇ Āyati sira ta makanak ri saṇ Prāṇa, saṇ Niyati
 makanak saṇ Mṛkaṇḡa. saṇ Mṛkaṇḡa makarabi saṇ Manaswinī
 an pakanak saṇ Mārkaṇḡeya. saṇ Mārkaṇḡeya an pakarabi saṇ
 Dhūmrā an pakanak saṇ Dewaśīrah. saṇ Dewaśīrah an pakarabi
 30 saṇ Wiparī sira ta manak makweh. Mārkaṇḡeya ṇaran ikaṇ gotra.

Hana ta saṇ Puṇḡarikā ṇaran ira, anak de bhagawān Wasiṡṡtha.

1. anyāḥ: annah al., anaḥ D — 4. ena: evi: ω — 6. °saṃdhitāḥ: saṇḡikaḥ,
 var. orth. ω — prajāḥ: prajā ω — 11. na: kā ω — prajāḥ BG: prajāḥ al.
 — 17. Khyāti: Satyati ω — 24. Āyati: Hayati ω — m° s° N° B: om. al. —
 25. s° Ā°: s° Ha° B: om. al. — 26. Āyati: Hayati al. — 27. Mṛkaṇḡa (1^a) x:
 Kaṇḡa y — saṇ (M°): x, om. y — 29. Dewaśīrah (2 x) ω: Vedaśīrās? —
 30. Wiparī ω: Piwarī? —

rasika rabi sañ Prāṇa an pakanak sañ Dyutimān. sañ Dyutimān sira ta makanak sañ Unnata lawan sañ Wata.

teṣāṃ putrās ca pautrās ca Bhārgavānāṃ parasparāt, maṅkana lwir niñ Bhārgawān-santāna. kapan ika maṅkana?

- 5 Svāyambhuvāntare 'titāḥ,
ñuni riñ usana sēdañ niñ Swāyambhuwa Manu.

Kunañ sañ Sambhūti an pakalaki ri bhagawān Marīci an pakānak ri sañ Porṇamāsa, manak ta sira patañ siki strī, sañ Kṛṣṭi, sañ Wṛṣṭi, sañ Tuṣṭi, sañ Upaciti, nahan naran ira. sañ Porṇa-
10 māsa makarabi sañ Saraswatī. manak ta sira rwañ wiji, sañ Wiraja mwañ sañ Parbwasa naran ira. sañ Wiraja makanak sañ Sudhāmā; sañ Parbwasa makarabi sañ Parbwagā; manak ta sira rwa, sañ Yajñārdhya mwañ sañ Kaśyapa naran ira. sañ Yajñārdhya pakanak sañ Jāta, sañ Kaśyapa makanak sañ Sambhūti.

- 15 Bhagawān Aṅgira makarabi sañ Smṛti, manak ta sira jalu-jalu rwañ siki, sañ Agni mwañ sañ Kīrti<mān> naran ira. sādvanam, pat tānak nira waneḥ, sañ Sinībālī, sañ Kuhu, sañ Rākā, sañ Anumati. sañ Agni makarabi sañ Sadwatī an pakanak ta sañ Parjanya. sañ Parjanya pakanak ta sañ Hiraṇyaroṃā. sañ Kīrti-
20 mān makarabi sañ Dhenukā an pakanak ta sañ Carīṣṇu sañ Dhṛti-manta. lwir niñ Aṅgira-santāna riñ Swāyambhuwa Manu ika.

- Kunañ sañ Anasūyā an pakalaki bhagawān Atri an pakanak ri sañ Satyanetra, sañ Hawya, sañ Āpomūrti, sañ Śaneścara, sañ Soma, hana ta strī sasiki anak nira, . . . , sira ta makalaki sañ
25 Kardama an pakanak ta sañ Śamkhapada.

- Sañ Prīti makalaki sañ Pulastya an pakanak ta sañ Datonira lawan sañ Dewabāhu, sañ Hatimāna waneḥ. ari ta sira strī, sañ Sadwatī naran ira. sira ta rabi sañ hyañ Agni, ibu sañ Parjanya. sañ Datoni marabi sañ Sujañlwā, manak ta sirākweh, jalu-jalu
30 kabeh, Polastya kinabehan inaran riñ Swāyambhuwa Manu.

3. pautrās: potras ω — Bhārgavānāṃ: Bhagawan nām ω — parasp^o: par-
ramp^o ω — 4. Bhārg^o: Bhag^o ω — k^o i^o m^o: BDGK, om. al. — 7. ri x: riñ y —
9. Upaciti: Upawiti ω — 11. Parbwasa (2x) zDK: Parṇasa al. —
14. Sambhūti(?): Sambuti ω — 16. Kīrtimān: Kīrti ω — sādvanam ω?
20. Carīṣṇu: Ciraṣṇu zBK, Ciraṣṇu D, Ciraṣṇa AG, Ārawṇu F — 24. Soma
DFK, H₂: Toma al. — lac. ind. — 27. Dewabāhu L: Dewadabāhu ABzF:
Wedabahu DGK — Hatimāna AzFGK: Ātimāna B, Natimāna D — 28.
ta rabi: tārabi ω —

Kunañ sañ Kṣamā makalaki sañ Pulaha; sira makanak ta sañ Kardama sañ makastri sañ Śruti nuni. ari sañ Kardama sañ Hariwān lawan sañ Sahiṣṇu; sañ Wanakapīwān waneh. ari stri sira sañ Piwarī naran ira . . . sañ Kāmyā makalaki sañ Priyabrata.
 5 manak ta sira lanan sapuluh, stri rwañ siki. ikañ sapuluh sireka manak kṣatriya dlaha. kunañ sañ Wanakapīwān, sañ Sahiṣṇu anak nira. manak rwañ siki sira, sañ Yaśodhara mwañ sañ Karmada narananya.

Kunañ sañ Sannati an pakalaki bhagawān Kratu sira makanak
 10 sañ ṣaṣṭisahasra Bālikhilya; brahmacāri sira kabeh. muwah manak ta sira stri rwañ siki, sañ Satyā mwañ sañ Smṛti naran ira. sira ta makalaki sañ Parbwasa.

Kunañ sañ Ūrjā an pakalaki bhagawān Wasiṣṭha, manak ta sira stri, sañ Puṇḍarikā naran ira. sira ta stri sañ Prāṇa, ibu sañ
 15 Dyutimān. hana ta ari sañ Puṇḍarikā sañ Raja naran ira, sañ Natra waneh, sañ Ūrdhwabāhu, sañ Sawana, sañ Anaya, sañ Sutapa, sañ Suka, sañ Wayah naran ira. sira ta pinakasapta-ṛṣi riñ Uttara Manu. sañ Raja makastri sañ Warāṅgī, makanak sañ Mārkaṇḍeya. manak ta sira ri sañ Ketumanta naran ira. mañkana
 20 lwir nikañ Wasiṣṭha-gotra riñ Swāyambhuwa Manu.

Tan tucapa sañ Agni riñ Swāyambhuwa Manu. sañśayāntara dahat ika lawan ikañ pitṛ-santāna. kunañ ucapēn: hanānak sañ
 12 hyaṇ Pitara-ratu stri kalih siki, sañ Wailā mwañ sañ Dhāraṇī naran ira. sira ta makalaki sañ hyaṇ Meru. manak ta sira Mandara
 25 lawan kanyā rwañ siki. yateka tēlas winuwus nuni. sañ Wailā makalaki sañ Samudra. manak ta sira stri, sañ Sawarṇā naran ira. sañ Sawarṇā makalaki sañ Prācīnawarhi. makanak sañ daśa Praceta. sañ daśa Praceta sira ta makabapa ri sañ Dakṣa an pañjanma ri Cākṣuṣa Manu.

30 Apa nimitta nirāñjanma? ar-mañkana rahadyan sañhulun. kēna śāpa rakwa sira de bhagawān Nīlalohita. sambandha rakwa:

2. Kardama: Kaḍarmma ω — 4. lac. ind. — makalaki Ey: malaki al. —
 7. Yaśodhara: Yanoḍara ω — 9. Kratu: Kṛtu ω — 14. ta stri: ta histri D, tāstri al. — 16. Natra al.: Bhatra z, Gātra H₂ — Ūrdhwa^o: Ūrdḍa^o ω —
 Sawana G, Lawana al., def. K—17. Suka y: Śaka x—18. Warāṅgi: Caraṅgi ω—
 27. Prācīnawarhi: Pravidawahi al., Pravidawahi B, Pravadawahi E, Pravadahi F, corr. D. — 28. Praceta (1^a) KG: Pratyeta al. — 29. ri al.: riñ DKG
 — Manu B: mānuṣa al. — 31. sambandha x: sambadḍa y.

bhagawān Dakṣa sira mañhanakēn yajña. apa kunañ ikañ yajña?
wedokta rakwa ya. saka ri gōñ nikañ kārya mwañ sātisaya ni
kambañnya, ya ta matañnya n pininañ anak nira kabeh, mwañ
mantu nira milw ata sira pininañ, kadyaṅgan bhagawān Wasiṣṭha,
5 Atri, Pulastya, Aṅgira, Pulaha, Kratu, Marici, Bhṛgu. sira tika
wwañ sanak nira pinakamantu nira. tuhun sañ Satī prasiddha
jyeṣṭhaputra de bhagawān Dakṣa, sira tar ilu pininañ de sañ bapa,
sambandha melik sire bhagawān Nīllohita. mañēn-añēn ta sañ
Satī: aku tātuha sapadi ta kabeh sañ pininañ nira, aku lēwih riñ
10 brata-tapa tuwi, tan sor deniñ kabeh. kumwa tātēn-añēn ira;
sañka ri gōñ ni lara nira, matañnyan para ri kāla niñ yajña bhaga-
wān Dakṣa. kapañguh sēḍañ mañhanakēn tela ri sañ hyañ Agni.
ujar ta sañ Tapatī ri sañ bapa bhagawān Dakṣa, mañadēg ri wuri
kidul niñ netrāwarapa:

15 hīnām tābhyah pitā pūjām Satyāś cakre 'vamānataḥ,
o ka tulus dahat ri rahadyan sañhulun manak hara bapa! tar
panaha tar pagalēñ, tar wawa rēñō ri lara nika sañ Satī, an sina-
lahan de rahadyan sañhulun; apan kayuktyan ikañ pūjā, an
ginawayakēn de sañ yajamāna, magawaya parituṣṭi ri swakula-
20 gotra juga mwañ santāna-pratisantāna kēta don ika. u sambah
kanyā ñhulun wikala.

ālabdhatapavijñānā[m],
katuhwan tan yuktya nika haturakēna ri kāla niñ kratuwidhāna-
satkṛtya. tan ora pracalañku rikana kabeh. aku anaktātuha
25 sapady anakta kabeh. aku labdhatapa, aku labdhajñāna, aku
labdhawidya riñ rūpa manohara.

cakṣunandanāhaṃ loke,
aku waśa-waśēñ loka.
mañkana liñ sañ Satī ri sañ bapa. maśarira kabhimānan mūrti
30 bhagawān Nīllohita.

Dakṣaś ca raktalocanaḥ,

4. milw ata: milwa ta ω — 5. Kratu FK: Kṛtu al. — 7. jyeṣṭha° xG:
corr. al. — 8. sambandha x: sambedā y — 9. sapadi ta: sapādita al., sama-
dita F, pañdita D — 13. Tapatī ω: ? — bapa bha° DH: bawana° al. — 15.
tābhyah: tabhyām ω — pūjām: sujyam ω — 'vamānataḥ: 'camānasah ω —
21. kanyā(?): kanya ω — wikala: wikāla ω — 22. °vijñāna: °vijñānam ω —
24. asatkṛtya: satkṛtya ω — 27. cakṣun°: cakṣuñ° x: cakṣurañ° DGK, ḍakṣurañ°
F — °ahaṃ: (a)kam ω — 31. °locanaḥ B: °locana al. —

krodha bhagawān Dakṣa, midēr anak-anakan in mata, anadēg
braja nikañ rahi. mojar ta sirātēhēr tumudini ri sañ Satī.

na tvaṃ jyeṣṭhā varīṣṭhā[ś] ca,

- 13 o Satī, kapana ike lēwiha sañkeñ anakku kabeh? kapana ko naha
5 sañke rika? tuhu mara ko jyeṣṭhaputrañku, tuhu ko labdhajñāna
sañke riya. atyanta kadurśilanmu, pētañ tanpañēn-anēnan kadu-
rācāranmu wih. winaliñmu tan śila rahayu sinañguh wiśeṣa nara-
nya, prasiddha sinañguh mūlya nāranya.

mama pūjyās tvattaḥ sutāḥ,

- 10 matañnya r wwañ lēwihakēñanakku kabeh s[w]apadi kita: lēwih
kasuśilanya sañke ri ko kaliñanya. apa dumeh ya lēwiha sañke
ri ko? kasuśilanya lēwih.

asaumyās caiva bhartāraḥ,

lakinya wih, atyanta kasuśilanya mwañ bhaktinyārama tuha.

- 15 stabdhaḥ spardhati mām Śarvaḥ,
yeki lakimu si Śarwa pwa ya ta, si Rudra, si Bhawa, si Nīllohita
nāranya s t a b d h a bahud ika s p a r d h a t i m ā m, tanpojar
ika yan pañlarani hati ri aku.

sadā caiva 'bhimanyate,

- 20 solahnya n awamāna, señēnya n asampe ri aku.

pratilomo hi me tacaḥ,

paramārtha nika lakimu enak sinañgah pratipakṣa. mañgēh
inaranan musuh deñku. mañkana liñ bhagawān Dakṣa, muman-
uman sañ anak. sumahur ta sañ Satī: mañkana hetu niñ gēlēñ

- 25 rahadyan sañhulun in pinakañhulun, bapātyanta ri puñguñ
rahadyan sañhulun arah. inaka nika tampuhakēna riñ lwahnya
juga deniñ magēlēñ. bali pwa tan bhagawān Nīllohita kagēlēñ
rahadyan sañhulun. mapa tinampuhakēn i ñhulun pwa ya gēlēñ
rahadyan sañhulun? om wih inaka nika ñuni, kadya bhagawān
30 Nīllohita uliha ni ñhulun. apa kari ñhulun an pakalaki bhagawān
Nīllohita? makataha ri awak ni ñhulun juga, anugraha raha-

2. braja BzDK, bajra al. — 3. tvaṃ: tyam ω — jye° x: jya° y — varīṣṭhā:
varīṣṭaś ω — 4. ike xF: ke DGK, ko v. d. Tuuk (D₂) — 5. jye° x: jya° y
— putrañku al.: putriñku G — °jñāna sañke x: °jñā sa(ñ)ke y — 9. pūjyās:
pūjye ω — tvattaḥ: tataḥ ω — 10. sapadi: swapadi ω — 13. asaumyās
(asomyaś ω)? — 15. stabdhaḥ (°m?): st(h)ābda ω — spardhati: spa(r)d-
datti ω — 17. spardhati EDFG: sparddatti al. — 19. sadā: sadās ω —
°manyate: °manyete ω — 21. °lomo: °lome ω — hi DG: hiñ al. — taca corr. —
24. gēlēñ(?): gēlañ ω — 30. an xG: tan al. — 31. °taha BF: °thaha al.

dyan sañhulun mata sira; makasākṣi rama rahadyan sañhulun
arthahetor namaskāra

- bhaṭṭāra Brahmā an tinarimakēn de rahadyan sañhulun ri sira.
mañke pwa ya pinakañhulun tampuhan i suñsut rahadyan sa-
ñhulun. milu takari ñhulun magēlēñ yan mañkana. abah bhagawān
Nīlaloḥita! tumiñhal kari rahadyan sañhulun ri kasyasih nīke
mañaran Satī de niñ kañnapuñya niñ pinakañhulun. ndah ma-
mwita pējaha pinakañhulun bhaṭṭāra. kunañ phala nīke kasatyan
in pinakañhulun masewaka ri pādukā rahadyan sañhulun janma
niñ pinakañhulun ike dlaha. tatan salah parana teki rahadyan
sañhulun atah swāmya niñ pinakañhulun dlaha. dharmapatnya
ta gatyā niñ pinakañhulun de bhaṭṭāra. pahenakēn tāñen-añen
rahadyan sañhulun bapa! ndah mamwita pējaha pinakañhulun.
ilaña ike kelik rahadyan sañhulun, apan enak pwa rirista ri ñhulun.
Mañkana liñ sañ Satī, umēnañ ta sira magawayāgnidhāraṇā.
sakṣaṇomijil tañ agni sañke ri awak nira sinahāya nira bāyusaṇ-
ghāta. sakṣaṇa bhasmī tāwak nira. tuhun sañ bapa bhagawān
Dakṣa humēnañ kapēñetan juga sira. bhagawān Nīlaloḥita pih,
enak tiñhal nira ri sañ Satī. wruh sire mūla niñ wāda sañ Satī
mwañ sañ bapa deniñ kasarwajñānan ira mwañ kaiśwaryan bhaṭ-
ṭāra. antarhita ta sira. tan kinawruhan sañka nira tēka. añadēg
ri harēp bhagawān Dakṣa. kadbhuta sakweh ni sañ pañḍita kabeh
tumon kaiśwaryan ira. ujar ta sira riñ bhagawān Dakṣa, liñ nira:
praśastās cetarāḥ sarvāḥ svaputrā bhartṛbhiḥ saha,
tasmād Vai<va>svate prāpte punar Manvantare tathā.
atyanta kariḥ puñguṇta bhagawān Dakṣa. aku pramāṇa lawan
maśārīra. kunañ pwekuñ kadurmedhan ri kita, apa matañnya n
mañkana?

matkṛte 'nāgasi Satī,

- apa kari doṣa nika sañ Satī denta? nirdoṣa mara ri kita. kunañ
sañka ri gēlēñteri aku,

4. i (su°) x: iñ y — 6. nīke mañaran x: nīkeñaran y — 10. ike xG: ikeñ
DFK — 16. °saṇghāta: saṇgata ω — 17. bhasmī al.: bhasmībhūta B —
20. °jñānan al.: °jñan zBK—21. tēka. añ°: tēkāñ° ω—24. °śastās: °śāsta BDFK,
°saptā al. — ce°: ḍe° ω — sarvāḥ DFK: sarmvaḥ B, sarmmaḥ al. — bhartṛ-
bhiḥ: bharttabhiḥ ω — 25. <va> ins. — post °svate *delevi*; ya — prāpte:
prāptiḥ ω — punar: punaḥ ω — Manv°: Madv° ω — 29. mat°: sat° ω — Satī:
Sataḥ ω — 31. gēlēñ D: gēlañ al. —

tasmād avamatā † te yam,
ya ta matañnya n agēlēn tan nēnah in ron salawō iriya.

praśastā <ś> cetarāḥ sarvāḥ,
kewalārinya kabeh wiśeṣa liṅta. kuya ta nya n tan hana mahi
5 ya manak jēmah. jah t a s m ā t kabwat karmanta, mañjanma
ta kita hēlēm riñ Waiwaswata Manu. tatan in Waiwaswata Manu
juga kitānjanma,

Cākṣuṣasyāntare Manoḥ,
ri adēg niñ Cākṣuṣa Manu kita mañjanma. kunañ tambayantā-
10 nalap janma riñ Waiwaswata Manu lawan in Cākṣuṣa Manu tan
kantuna ta kita mañjanma hēlēm ri tatkāla bhaṭṭāra Brahmā-
mūjākēn śukra nira ri tēka niñ yajñāṅku dlaha.

Mañkana śāpa bhagawān Nīllohita ri bhagawān Dakṣa.

Prācīnabarhiṣaḥ putraḥ,
15 ya ta matañnya n putu de sañ Prācīnawarhi bhagawān Dakṣa
wēkasan ri adēg niñ Cākṣuṣa Manu,
putraś caiva Pracetasām,
bapa nira sañ daśa Pracetasā.

Dakṣa eveha nāmnā vai,
20 nda tanpa salin aran sira n Dakṣa eva, yaya bhagawān
Dakṣa hatah.

Māriṣaya† bhaviṣyati,
naran sañ ibu sañ Māriṣā. an-mañkana śāpa bhagawān Nīllohita.
15 sumahur bhagawān Dakṣa:

25 matkṛte krūraṃ yasmāt tvam ṛṣin vyāhṛtavān asi
tasmāt sārđhaṃ surair yajñe na bha samprasase† Bhava,
puṅguṅku gēlēn ika sañ Satī, nirdoṣa tinon i sañ Nīllohita. sāhasa-
nya n śāpa mantuṅku nirdoṣa tan tonya. kunañ ri wruhamwa ri
laranyāñēn-añēnku mwañ gōñ niñ salah-āśaṅku śāpa mantuṅku,
30 jah t a s m ā t tanpa phala ta yajñamu lawan yajña niñ dewa

1. t°: tasmāt ω — a°: dadamata ω — 2. agēlēn D: agēlañ al. — 3. <ś>
addidi — 4. ta nya n(?) xKFG: tanya D — 6. Waiw° BGK: Wew° al. (2 x) —
8. Manoḥ: Mānvaḥ ω — 10. Waiw° BG: Wew° al. — 14. "barhiṣaḥ: "vayaṃ
sa ω — putraḥ: potraḥ ω — 17. putraś: pratas BHDF, prates° al. —
19. eveha: evaha ω — nāmnā vai: namnambe ω — 22. Māriṣaya corr.
— 25. krūraṃ: krūra ω — ṛṣin: rēṣin DGK, rēpin al. — 26. sārđhaṃ: sadđhaṃ
ω — surair: sureḥ ω — na bha etc. corr. — 27. sañ S° al. = si S° BH — tinon
i G: tito F, titoni al. —

gaṇamu lawan tan ilwana yajñamu deniñ dewatā tamahu yan
riñ yajña tēkap niñ dewatā, tatan pūjān kāla niñ yajña. mañkana
śāpa' bhagawān Dakṣa ri bhagawān Nīlālohita.

Atha devī Satī yā tu prāpte Vaivasvate 'ntare,
5 ri adēg niñ Wewaswata Manu pwa ya ta, irika ta sañ Satī yan
pañjanma,

Menāyāṃ tām Umāṃ <nām> nā,
pitṭkanyā sañ ibu, sañ Menā naran ira.
janayāmāsa Śailārāt,

10 bapa nira sañ Himawān.

sā tu devī Satī pūrvam āsit paścād Umā punaḥ,
naran sañ Satī yan pañjanma sira ta bhaṭṭārī Umā naran ira.

[A]sahavratā Bhavaṣyaishā,
an-samañkana henak pakurēn ira lawan bhaṭṭāra Bhawa, asih-
15 kinasihan kadi lwir sañ Aditi ri bhagawān Kaśyapa, kadi lwir
bhaṭṭārī Śrī ri sañ hyañ Nārāyaṇa, kadi lwir sañ Śacī ri sañ hyañ
Indra, kadi lwir sañ Ruṣā ri sañ hyañ Āditya, kadi lwir sañ Arun-
dhati ri bhagawān Wasiṣṭha.

tasmāt Prācetaso Dakṣaḥ samjajñe Cākṣusāntare,
20 ri adēg niñ Cākṣuṣa Manu pwa ya ta, irika ta bhagawān Dakṣā-
ñjanma ri sañ daśa Praceta rajarṣi.

Manor Vaivasvatasya ca,
ri adēg niñ Wewaswata Manu pwa ya ta, irika ta bhaṭṭāra Bhawa
an pagawe yajña. kunañ saka riñ nāgata nira ya tan ilwana deniñ
25 dewatā mwañ ri tanpa phalanya makanimitta śāpa bhagawān
Dakṣa ri sira, ya ta matañnya n Baruṇa-rūpa bhaṭṭāra Tryambaka
ri kāla niñ yajña. ya ta matañnya n ilu dewa ṛṣi-gaṇa kabeh
wēkasan, apan yajña bhaṭṭāra Baruṇa naran ikañ yajña.

Rṣisargaḥ samākhyātaḥ,
30 mañkana krama nikañ brahmaṛṣi-sarga kāla niñ Swāyambhuwa
Manu.

1. gaṇamu: gaṇamu ω — 4. atha: awa ω — devī: deni ω — prāpte: prap-
tāñ ω — Vaivasvate: Caivasvanta (°eK) BK, Civasvante DzFG: Civasvanta
A — 7. <nām> ins. — 9. janayāmāsa: jalayamasa ω — Śailārāt: Śelārat,
orih. var. ω — 11. tu: tru ω — Umā: uha ω — 13. a delevi — °aiṣā zDFK:
°eṣaḥ al. — 17. Arundhati: Aruddāti xGK, corr. al. — 19. Prācetaso: Prave-
tasva ω — 21. °añjanma x: janma y — 22. Manor: Mano ω — Vai°: Ve° ω —

rājasarga <ṃ> nibodhata,

kunañ krama niñ kṣatriya-sarga pawarahan i ñhulun ri rahadyan sañhulun.

Manoḥ Svāyambhuvasyāsan daśa pautrā mahaujasah,
 5 hana ta putu bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu, anak de sañ Priya-
 brata patēmwan lawan sañ Kāmyā. sañ Kāmyā ñaran ira anak
 16 sañ Karmada. sira ta manak sapuluh: strī rwañ siki, sañ Samrāt
 lawan sañ Wirāt. kunañ aran iñ wwañ sanak nira lanan: sañ
 Āgnindra, sañ Āgnibāhu, sañ Medhātithi, sañ Wapuṣmanta, sañ
 10 Awya, sañ Sawana, sañ Kuṣi.

Priyavrato 'bhiṣiktāms(?) tāt sapta saptasu pārthivān,
 ika sañ pituñ siki yatika rinatwakēn de bhaṭṭāra Swāyambhuwa
 Manu riñ sapta-dwīpa, sañ Āgnindra rinatwakēn ira riñ Jam-
 būdwīpa, sañ Medhātithi rinatwakēn ira riñ Śākadwīpa, sañ
 15 Jyotiṣmanta rinatwakēn ira riñ Śālma dwīpa, sañ Awya
 rinatwakēn ira riñ Gomedadwīpa, sañ Sawana rinatwakēn ira riñ
 Puṣkaradwīpa.

Hana tñak sañ Sawana, sañ Mahāwī <ra> ñaran ira. sira ta
 rinatwakēn de sañ Sawana ri Puṣkaradwīpa. tuṅgal pwa ratu
 20 nikañ Puṣkaradwīpa. matañnyan iñ Mahāwīra ñaran iñ kaḍatwan.

Sañ Awya makanak sañ Dhātakimaṇḍa. tinēhēr iñ Dhāta-
 kimaṇḍa ñaran ikañ kaḍatwan, apan sañ Dhātakimaṇḍa rinatwa-
 kēn ira. sañ Dyutimanta ratu niñ Kroñcadwīpa. sira ta manak
 pipitu. patuṅgalan iñ aran ira: sañ Kuśa, sañ Manonuga, sañ
 25 Woskna, . . . sañ Andakāra, sañ Muni, sañ Dundubhi. pinapitu
 tikañ Kroñcadwīpa wēkasan. matañnyan bheda nikañ kaḍatwan
 iñ Kroñcadwīpa. atēhēr ñaran ikañ kaḍatwan tinēlah ñaran i sañ
 makaḍatwan sowañ-sowañ.

1. °ṃ *addidi*: °ḥ DF, *om.* al. — nibodhata: nivodata al., *corr.* FH — 2. kṣatriya y: kṣatri x — 4. Manoḥ: Manvaḥ ω — °bhuvasya: °bhuvasva ω — pautra: protaḥ ω — mahau: maho° ω — 8. sañ (W°) Az: *om.* al. — aran y: arin x — 9. Āgnibāhu D: Āgnibāyu al. — 11. 'bhiṣiktāms(?): 'bhi-saktam ω — 12—16. rinatwakēn — rinatwakēn (2^a) *om.* x — 13. dwīpa: dīpa ω — Āgnindra GK: Gñindra DF — 14. Śāka°: Śāṅka° ω — 15. Jyot°: Jot° ω — rinatwakēn FG: rinatwan DK — li: hi F, *om.* al. — Nawya DK: Hawya al. — 16. rinatwakēn F: rinatwan al. — Gomeḍa G: Gomeḍa K: Lomeḍa DF — rinatwakēn F: rinatwan al. — 16. riñ (P°) y: ri Az, *def.* B — 18. <ra> F, *om.* al. — 19. °dwīpa: °dīpa ω — 20. °dwīpa: °dīpa ω etc. — Mahāwīra y: Mahāwī x — 21. Dhātaki°: Dataki° ω — 25. *lac. ind.* —

San Bapuṣmanta ratu niñ Kuśadwīpa, manak ta sira pipitu
patuṅgalan in aran ira: sañ Udbheda, sañ Wenumān, sañ Seratha,
sañ Lawaṇa, sañ Dhṛti, sañ Prabhākara, sañ Kapila. pinapitu
tañ Kuśadwīpa wēkasan, makakaḍatwan iri anak nira. atēhēr
5 tañ kaḍatwan makañaran naran i sañ makaḍatwan.

San Medhātithi ratu riñ Śākadwīpa pipitu anak nira. patuṅgalan
in aran ira: sañ Jala, . . . , sañ Sukumāra, sañ Manīwaka, sañ
Kusumottara, sañ Modhātithi, sañ Mahādruma. pinapitu riñ
Śākadwīpa pinakakaḍatwan iri anak nira, makañaran aran i sañ
10 makaḍatwan.

Jñeyā varṇāśramās teṣu Krauñcadvipādiṣu triṣu,
mañkana krama nikañ kaḍatwan irikañ dīpāntara. kunañ ikañ
varṇāśrama Śāka, Kuśa, Kroñca juga hana nika.

varṇāśramā na vidyante Puṣkarādiṣu vai triṣu,
15 kunañ riñ Śālmali, Gomedha, Puṣkara tan hana warnāśrameñkana.

Āgnindraṃ jyeṣṭhādāyādāṃ Kāmyāputraṃ mahāratham,
kunañ sañ Āgnindra, sasaña anak nira. sañ Kāmya kañ atuha,
sañ rinatwakēn in Jambūdīpa. sira ta manak sasaña, P r a j ā -
p a t i s a m ā ḥ, paḍa lawan sañ hyañ Brahmā śakti nira wīrya
20 nira kabeh. pratyeka ni naran ira: sañ Nābhi anak atuha; tumut
sañ Kimpuruṣa, sañ Ariwarṣa, sañ Ilāwṛta, sañ Ramyaka, sañ
Hiraṇyaka, sañ Kuru, sañ Bhadra, sañ Ketumāla.

teṣāṃ deśān nibodhata,
mañkana pratyeka ni naran ira, kunañ deśa niñ kaḍatwan ira,
25 yeki pajaran i nñhulun in rahadyan sañhulun makabehan.

Nābhes tu dakṣiṇa<m> varṣaṃ gire<r> Himavataḥ
śubham,
kaḍatwan sañ Nābhi kidul niñ Himawān, lor niñ Tasik asin.

— 1. pipitu FGK: pitu Az, pituñ siki BD — 4. iri: in ryy ω — 6. Śāka°:
Śaṅka° ω — 7. lac. ind. — 8. Mahādruma: Mahādruma AzGK, Maka-
druma F, Mahabadra BD — 11. jñeyā: jñeyāḥ ω: varṇāśramās: var-
ṇaścamas ω — Krauñca° etc.: Kroñcadīpatiṣu ω — triṣu y: tiṣu x — 13.
Śāka: Śaṅka ω — 14. vai: we ω — 16. jyeṣṭh° B: jyoṣṭh° al. — °a dāyādāṃ:
°yudḍāyadvam ω — °ratham DGKH: ravam B, raṣam al. — 20. pratyeka
al.: pratyaika FGK — atuha B: katuha al. — 21. Ilāwṛta: Hilāmṛta ω —
23. nibodhata: tivodata BzFGK, tivodatta D, tivodataḥ A — 24. pratyeka
x: pratyaika FGK, prateka D — 25. in (rah°) al.: riñ D — 26. Nābhes: Nabhas ω
— m addidi — varṣaṃ: sarvam ω — r addidi —

Hemakūṭaṃ tu <ya>d varṣaṃ dadau Kimpuruṣāya tat,
kidul niñ Himakūṭa kaḍatwan sañ Kimpuruṣa.

Naiṣadhaṃ yat smṛtaṃ varṣaṃ [sañ] Harivarṣāya <ta>d
dadau,

5 kidul niñ Niṣadha kaḍatwan sañ Hariwarṣa.

madhyamaṃ yat Sumeros tu caturaśraṃ samantataḥ,
hana ta warṣāpasagi lwirnya ri tēñahnya, nika toṅwan in Meru.
Ilāvṛta †kardḍasamam,
yatika kaḍatwan sañ Ilāvṛta.

10 <Ni>lap tu yat [ā]smṛtaṃ varṣaṃ Ramyāyaitat pitā
dadau,

lor niñ Nilaparwata nīkana ta kaḍatwan sañ Ramyaka.

Śvetaṃ yad uttaraṃ yasmāt,

hana ta warṣa lor niñ Śwetaparwata, nīkana ta kaḍatwan sañ
15 Hiranyaka.

yad uttaraṃ Śṛṅgavataḥ,

lor niñ Śṛṅgawān kaḍatwan sañ Kuru.

ya<c> ca Mālyavato varṣaṃ Bhadrāśvāya niveśayet,
wetan in Mālyawān kaḍatwan sañ Bhadrāśwa.

20 Gandhamādanavarṣaṃ tu Ketumālāya yad dadau,
kulwan in Gandhamādana kaḍatwan sañ Ketumāla.

Mañkana krama nikañ pasaññāñ nikañ Jambūdwīpa tēkap ni
sañ Āgnindra. kunañ krama nikañ warṣa wwalu, yan aryakēna n
Bhāratawarṣa,

25 teṣāṃ svabhāvataḥ siddhiḥ,

jāti siddha ikañ wwañ kana, sukha tanpakamūla n yatna. tatan
hana s u k h a d u ḥ k h a mwañ j a r ā m ṛ t y u. tan hanāñhel,
tan hana n d h a r m ā d h a r m a, nora k a n i ṣ ṭ h a m a d h y a -
m o t t a m a. tan hana caturyuga.

30 Nābhis tv ajanayat putram,

sañ Nābhi makastri sañ Mānudewī ar pakanak sañ Rṣabha, ma-

1. tu: ta ω — ya *addidi* — varṣaṃ: dvasama ω — dadau: dadya, *orth. var.* mss. — 3. Naiṣadhaṃ: Nesadāṃ ω — sañ *delevi* — ta *addidi* — dadau: (d)adḍo D, ḍato al. — 6. madhyamaṃ: yadamaṃ ω — °aśraṃ G: °aśra al. — 8. ka° al., kardḍacapam F, *corr.* — 10. Nilap: leṣ ω — ā *del.* — Ramyāyaitat: Rāmyayeca *orth. var.* mss. — dadau: dado ω — 16. °vataḥ: °vantaḥ ω — 18. °vato: °vanta ω — niveś°(?): niceś° ω — 20. yad dadau: ya dado zFGK, yandado D, yadaḥ AB — 25. siddhiḥ: siddhi ω — 28. dhar-mādh° zFK: dharmā adh° al. —

hāwiśeṣa niñ mahākṣatriya. sañ Rṣabha sira manak satus. sañ Bharatānak atuha. sañ Bharata rinatwakēñ sañ Rṣabha. tēlas nira n rumatwakēñ ikañ anak, lumampah ta sirānusup riñ alas, ri pradeśa niñ Himācala. matañnyan kidul in Himawān riñ Bhārata-
5 warṣa naranya, ri denyan makaratu sañ Bharata.

Bharatasyābhavat putraḥ,

sañ Bharata makanak sañ Sumati. sañ Sumati rinatwakēñ de sañ Bharata, matañnyan sañ Bharatānusup in alas wēkasan. sañ Sumati makanak sañ Tejasa. sañ Tejasa makanak sañ Indradyum-
10 na. sañ Indradyumna makanak sañ Parameṣṭhī. sira gumanti ratu ri pati sañ Indradyumna. sañ Parameṣṭhī makanak sañ Pratihāra. sañ Pratihāra makanak sañ Pratihartā. sañ Pratihartā makanak sañ Unnata. sañ Unnata makanak sañ Bhāwa. sañ Bhāwa makanak sañ Mūdgīta. sañ Mūdgīta makanak sañ Prasas-
15 tawi. sañ Prasastawi makanak sañ Wibhu. sañ Wibhu makanak sañ Pṛthu. sañ Pṛthu makanak sañ Nakta. sañ Nakta makanak sañ Gaja. sañ Gaja makanak sañ Jara. sañ Jara makanak sañ Wirāt. sañ Wirāt makanak sañ Dhīmān. sañ Dhīmān makanak sañ Mahān. sañ Mahān makanak sañ Bhocara. sañ Bhocara ma-
20 kanak sañ Twaṣṭā. sañ Twaṣṭā makanak sañ Wiraja. sañ Wiraja makanak sañ Raja. sañ Raja makanak satus.

Mañkana krama nikañ kṣatriyasarga tambe niñ Tretā ri adēg nira bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu. kunañ ikañ ekādaśa-Rudra, dwādaśāditya, aṣṭa-Basu, dwādaśa-Sādhyā, daśa-Wiśwadewa, da-
25 śāṅgi<ra>, dwādaśa-Bhārgawa, ekonapañcāsat-Maruddewa ma-sili-silihan krama nikañ sa-Manu-Manu.

Hurip nikañ dewāsura, gandharwa, piśāca, yakṣa, rākṣasa yatikājarakēna.

2. °anak at° B: °anak kat° EGK, *corr.* al. — 4. ri (pra°) DGK: riñ al., B *def.* — 6. °abhavat: bhavet ω — putraḥ EDFGK, *def.* BH, sutaḥ A — 12. Pratihartā F: Pratihartā al., *corr.* D — Pratihartā: Pratihartā ω — 13. Unnata: Hunnata al., Natha D — Unnata: Ūnāta DK, Hunnata al. — 14. Mūdgīta (2×) al.: Mudgata F, *corr.* E — 18. Wirāt al.: Wiratya F, Wirat B (2×) — 20. Twaṣṭa: Toṣṭa (2×) ω — 21. Raja: Rāja ω (2×) — satus zDFG: sañtus BK, sañ satus A — 22. Treta y: Traita x — 24. daśāṅg°: deśāṅg° ω — 25. ra *addidi* — ekonā°: ekenā° ω — °pañcāsat: °pañcadaśa ω — Maruddewa FGK, Marūdewa al. — °Manu. h°: Manuḥ. u° ω —

yugeṣu yā<s> tu makālam† prajā <jā>yanti tān
caiva,

ikañ dewāsura gandharwa piśāca yakṣa rākṣasa tēmu pañjan-
manya urip nika,

- 5 mṛtyus teṣāṃ <n>a hy eva tu,
ndan irika tan pinatyan upādhi nika, apan yaya patya nika yan
pinatyan.

manuṣāya śataṃ nityaṃ bhūtānāṃ tu kalau yuge,
kunañ urip nikañ wwañ riñ kali añhiñ satus hiñan ika yan dir-
10 ghāyuṣa.

asthiti<r> me kalau proktaḥ,
lawan urip nikañ wwañ riñ kali ta niyata satus tahun, dadi tika
samanikana makanimitta kweh nikañ byādhi mawa gata ya.

Nihan tājarakēna ni nīhulun muwah ri rahadyan sañhulun:

- 15 pariṇāhocchraye tulyāḥ tretāyāṃ saṃbhavanti ca,
dawa nikanāñ dewa gandharwa rākṣasa paḍa ya dawa niñ mānuṣa,
ndan i kāla niñ kṛta tretā wwit ika, pira dawa niñ dewa anuñ
paḍa lawan dawa niñ mānuṣa irika?

aṅgulānāṃ śataṃ pūrṇam aṣṭaṣaṣṭi cad† uttaram,

- 20 satus wwaluñ puluh wwaluñ aṅgula tēka pwa ya saṃdhyā niñ
dwāpara. alwañ ta ya sapaww<a>lwan. pawwalu nika salikur.
śeṣa nika: satus patañ puluh pitu. dawa niñ wwañ saṃdhyā niñ
dwāpara. roro tekañ satus patañ puluh pitu. ikañ isor alap in
wwalu. phalanya wwaluwēlas. śeṣanya tiga. ya tāworakēna rikañ
25 phala. piṇḍanya salikur. śuddhakēn in ruhur. śeṣa nika satus rwañ
puluh nēm, dawa nikañ wwañ riñ dwāpara. rorwa tekañ satus
rwañ puluh nēm. alap in wwalu. phalanya lima wēlas. śeṣa nika
nēm. worakēn in śeṣa niñ phala. piṇḍanya salikur. śuddhakēn in
ruhur. śeṣa satus limañ wiji, dawa niñ wwañ riñ dwāpara tēka pwa

1. yās: ya ω — makālam corr. — jāyanti: yanti ca ω — caiva GK: ceva(h)
al. — 3. ikañ y: iki x — pañjanmanya xK: pañjanya FG: pajanya D —
5. na hy eva tu(?): adeva tu ω — 8. °śāya: °sayah ω — 9. dīrghāyuṣa: dīr-
ghyāyūsa ω — 11. r add. — kalau: kalo ω — 13. mawa gata: °ma wagata ω —
15. tret° DEF: trait° al. — 16. dawa ABF: dewa al. — nikanāñ y: nikana x
— post dewa: dānawa G — 17. treta DF: traita al. — wwit ika DK: dwitika
F, wwitaka al. — 17. anuñ y: anu x — 19. °nām: °nañ ω — śataṃ: cataṃ
ω — pūrṇam: pūrva(m) ω — °ṣaṣṭi: haṣṭi D, syaṣṭi al. — cad zD: can al. —
20. ya saṃdhyā x: sāḍya y — 21. °wwalwan: °wulwan ω — 23. roro HBKG:
rore al. — 26. nikañ F: nika al. — 29. niñ B, D3: na al. —

samḍhyā niñ kali. śuddha ta ya riñ pitu awak nika, sapalimawēlas.
 inatus-limañ wiji alap i limawēlas lābhanya pitu. śuddha kañ i
 ruhur. šeṣa sañañ puluh wwalu, dawa nikañ wwañ ri samḍhyā
 niñ kali. rorwa tekañ sañañ puluh wwalu. alap ikañ i sor iñ padbēlas.
 5 phala pitu. śuddha ikañ sañañ puluh wwalu. šeṣa sañañ puluh
 tuñgal. samañkana dawa nikañ wwañ riñ kali: roro tekañ sañañ
 puluh tuñgal alap iñ tigawēlas. lābhanya pitu. ya ta śumuddha
 rikañ sañañ puluh tuñgal. šeṣa wwaluñ puluh pat. samañkana
 dawa nikañ wwañ ri samḍhyāṃśa niñ kali.

10 etat svābhāvikaṃ teṣāṃ,
 kunañ ikañ dewādi s v ā b h ā v i k a m, tan <h>rāsa ika, yaya
 juga mañkana.

mānuṣāḥ sampratīyante paśvādināṃ yathā kramāḥ,
 ikañ mānuṣa paśu mṛga sarīṣpa pakṣi sthāwara, samañkana hrāsa-
 15 nya ika. pamilañ irika

svāṅgulena ca mānena,
 swāṅgulanyātaḥ riñ suku witan iñ anukur tēkañ ulu.
 svatālaparimāṇena naraḥ [sarvv] aṣṭatā<la>ḥ smṛtaḥ,
 wwaluñ kilanya dawa nikañ wwañ.

20 navatālo naro yaḥ syāt,
 hana ta wwañ tēka sañañ kilanya dawa nika, tēkañ tur tañanya
 limbe.

sa devair api pūjyate,
 pinūjā deniñ dewatā ikañ wwañ yan mañkana pañadēgnya. lāñ-
 25 chana niñ dewayoni ika.

Kunañ ikanañ pakṣi paśu mṛga sarīṣpa sthāwara ika kabeh,
 mañkana ta hrāsa niñ kali. ikanañ dewādi tuwi sañañ puluh nēm
 aṅguli dawa nika. yeka saḍēpa naranya. mānuṣa samañkanātaḥ
 dawa nika. sāṅgulanyātaḥ pamilaña, hana n wwalu yawa sāṅguli
 30 pinakapamilañ iñ mānuṣa.

ṣaṭsapṭaty aṅgulochrayaḥ,
 kunañ ikanañ gośwādi wiṣeṣa dwāpara kali

10. teṣāṃ: tekam ω — 11. hrāsa: rasa ω — 13. paśvād°: paścād° ω — 14. hrāsa-
 nya FK: rasanya al. — 18. aṣṭatālaḥ: sarvvaṣṭataḥ ω — 20. yaḥ syāt: yasyat
 ω — 23. devair: dovar ω — pūjyate: nūjāte ω — 27. hrāsa DFK: rasa al. —
 31. °sapṭaty: °saptaw ω — °ucchrayaḥ: °uccawaḥ ω — 32. ikanañ DG:
 ikana al. —

†manvantara viya nisyah atitāni mah ni manah
anāgataḥ sahosani sama sabhyāṃ sato mama,
sampun krama niṅ pramāṇa niṅ dewādi inajarakēn. krama ni
pañadēg niṅ Manu riṅ atitānāgata ya ta inajarakēna.

- 5 pravoca <d> bhagavān prabhuḥ,
liṅ bhagawān Byāsa:

ekākī sapta caturyuge
pañadēg niṅ sa-Manu-sa-Manu

vinivṛttādhikāras te mahālokanivāsinaḥ,

- 10 tēlas pwa nālikā ni kamanwan ira, mulih ta sira riṅ mahāloka
lawan dewarṣi pitara nira, mur ta sira kabeh, tuhun tumon śūnya
nikaṅ pṛthivīmaṇḍala ri puput nikaṅ nālikā kāla pañadēgan ira
ri tēka nikaṅ kṛta kāla niṅ pañadēgan ira saṅ gumantya Manu.
apa matangnya n śūnya rat samaṅkana? hēnti rakwa sahana nikaṅ
15 wwaṅ deniṅ mahāpralaya, tēkeṅ sthāwara jaṅgama, tan hana
sattwa. tan hana sarwaprāṇi nāranya. hana mata sira dewa ḡṣi
pitara lawan bhaṭṭāra Manu saṅ gumanti. sira ta rakwa karaṇa
20 nikaṅ swarga mṛddhyakēna n bhuwana muwah. sira ta mawara-
warahi rikaṅ rat kabeh ri ācāra ni saṅ sādhu nuni riṅ atitādi Manu.
20 śiṣṭa pwa naran iṅ śeṣa. ya ta mataṅnya n saṅ śiṣṭa naran ira.
hana ta sadācāra pawara-warah saṅ śiṣṭa. ya ta śiṣṭācāra nāranya.
iki saṅ śiṣṭa sira ta magawe tapa. tapa nira ya tāmijilakēn dewa
ḡṣi asura pitṛ mānuṣa bhūta piśāca gandharwa yakṣa rākṣasa. ya
ta rat nāranya. ikaṅ rat ya ta n inarah riṅ sadācāra. lwir niṅ
25 sadācāra pawarah nirālobha deya kṣamā satya widyā iḡyā dāna.

saptaitāni caritrāṇi,

- pitu kweh nikaṅ sadācāra winarahakēn ira. ikin sadācāra dharma
nāranya. ikin dharma tuturana. yatika śarīra niṅ warṇa, śarīra
niṅ āśrama. ikaṅ warṇāśrama matutur ika gumawayakēn ika.
30 ya ta sinaṅgah dewa mānuṣa nāranya. kapan tambay ika n gina-
wayakēn?

ādye tretāyuge punaḥ,

tambe ni saṅ mañadēg Manu wih katretān diwasa nika. rinukti

1. *corr.* ni (2^a): niṅ DFG — 2. sahosani al.: sawomani D, ... sani H, *def.* G — sabhyāṃ al.: sawyam D, sathyam? D₁ — 5. pravoca: pravova ω — 9. vinivṛtta² DFG: vinivṛtta x, *def.* K — 13. pañadēgan BDH: pañadēg AE, pañadēganan FGK — 19. atitā²: atitha GK: āsit al. — 21. śiṣṭācāra: śiṣṭa cāra ω — 25. nirāl²: nira. l² ω — 26. saptait²: saptet² ω — 33. ni GK: niṅ al.

nira sañ śiṣṭa n nāran ira makañāran ika kabeh, ya tājarakēna.
 ndya lwirnya ikanañ dharma? rwa, śrauta smārta lwir
 nika, mañdadyakēn sukha nikanan warnāśrama. ya ta kinawru-
 han ira. matañnya n dhārma naranya. ri denyan sādhanen widyā,
 5 matañnyan sādhu naran ira. muñguh pwa sireñ guru brahmacāri
 naranya. sumādhanen dharma pwa sira gṛhastha naran ira. sumā-
 dhanen tapa pwa sira haneñ alas waikhānasa naran ira. yatna pwa
 sira riñ yoga yati naran ira. ri denyan sādhanen āśramadharmā
 matañnyan sādha naran ira. irikan dharma riñ dewarṣi pitara
 10 katēguhan ike riñ mānuṣa katēguhan sañ hyañ dharma. dumeḥ
 ya mañkana a b h y ā h a t a v ā buddhi nika sowañ-sowañ.
 ikañ dharma liñ ni sañ waneḥ. ikañ adharma liñ in waneḥ. para-
 mārtha niñ dharma riñ mānuṣa dharmādharmā jugeka. ikanañ
 dharma tan dharma, ikañ adharma ya dharma liñnya. apan
 15 ikanañ dhātu si d h a dhārañārtha nika. ikañ dhātu si m a
 matwārtha nika. ri patēmu nikañ d h a lawan m a ya ta dharma
 naranya. tan aṅga nika ya tan ika mawaka n dharmādharmā ika.
 ikin dharma naranya kewala karaṇa nikañ umañguhakēna n
 iṣṭaphala jugeka. ikañ adharma naranya yeka karaṇa niñ umañgu-
 20 hakēn kapāpan. liñ ḍaṇ ācārya — ḍaṇ ācārya naran ira sira ta
 majarakēna sañ hyañ dharma-dwaya — lwirnya rwa, śruti, smṛti.
 śruti naranya dharma-śāstra gumēgō kadhikāran in d ā r ā g n i
 h o t r a v i j y ā. smṛti naranya gumēgō kadhikāran in v a r
 ṇ ā ś r a m a ā c ā r a. ika ta sañ saptarṣi majarakēn ikañ dhar-
 25 madwaya riñ bhuwana ulih nira ri sañ pūrwa Manu ika.

Ndya kari patontonan ikañ dharma rwa? kuya sañ hyañ Catur-
 weda, sira makawak dharma rwa majarakēna n cāra sañ sādhu.
 pañrēñō sañhulun pawara-warah nira. sira teki mahātēguh irika n
 sañ hyañ Dharma n cala deni paganti niñ yugakāla. majarakēn
 30 ika sañ śiṣṭa sañ umajarakēn ikañ d a ṇ ḍ a n ī t i t r a y ī v ā r t
 t ā v a r ṇ ā ś r a m a <i>j y ā</i> riñ bhuwana; ri denyan kinawru-
 han makanimitta karēñwan ikañ wacana wācaka riñ koccāraṇan

— 2. śrauta: śruta ω — 4. dhārma conj.: dharma ω — 6. gṛhastha: gṛhastha
 ω — 7. tapa: taya ω — waikhānasa: wekana y, wekane x — 10. ike — katēguhan
 y: om. x — 11. vā: wa al., om. E — 12. ikañ adh° — waneḥ om. BD, def.
 K — 15. sidha: sidḍā ω — si mamatw° y: simatw° x — 18. ikin BGKH: iki
 D, ikañ al. — 22. dārāgni°: dīragni° al., rāgni° F — 24. ācāra: hacāra
 ω — 31. ijjā: jya ω —

ira, matañnyan śruti naran ira. ri denyan kinatuturan makani-
mitta ri kañen-añenan ira, matañnyan smṛti naran ira. mañkana
rinukti nira n śruti naran sañ hyañ Caturweda.

Nya tañ satya brahmacāri tapa mona yajña dayā kṣamā alobha
5 dama sama jitātma dāna anabhidweṣa arāga wirakta tyāga bheda-
jñāna,

sarvaṃ pratyāṅgalakṣaṇaṃ,

mañkana lwir in pratyawayawa nira sañ hyañ Dharma. satya
naranya tan adwān pañucap. brahmacāri naranya tamolah ri sañ
10 guru. tapa naranya umanasana n śarīra ri kagawayan in tapa
brata. mona naranya hēnañ ri kāla niñ pūjādi. yajña naranya
pūjā ri sañ pinūjā. dayā naranya masih riñ sarwabhūta. kṣamā
naranya tar magēlēñ riñ magēlēñ. alobha naranya tar ahyun
añalapa dṛgwa ya tan karakṣa deni sañ makadṛgwa ya. dama
15 naranya tan kasēlaña deniñ karma ginawayakēñ sañ brahmacāri
riñ maithuna vivarjānādi. sama naranya kapaḍēman
in indriya. jitātma naranya alahan in tryantaḥkaraṇa. dāna
naranya kawehan in dṛgwa phalanya ya karma ri sañ sādhu.
anabhidweṣa naranya tar elik riñ melik iriya. arāga naranya tan
20 mahyun yan kinahyunan. wirakta naranya tan kagawayan in
prihati. rāga naranya wiṣayādi. tyāga naranya katiṅgalan in
dharmādharma. bhedañña naranya wruh niñ wwañ ri prabheda
niñ cetana lawan acetana.

ity uktam tattvataḥ sarvaṃ dharmapratyāṅgalakṣaṇaṃ,
25 mañkanātaḥ wayawa sañ hyañ Dharma ry adēg bhāṭṭāra Swāyam-
bhuwa Manu.

atra vo varṇayiṣyāmi vidhiṃ manvantarasya vai,
hana ta cāturhotrawidhi naranya. hana cāturwedyauidhi naranya.
ya ta matañnya n sinanguh sañ śruti momah ri kamanwantara
22 30 wēkasan. kintu ika sañ hyañ rēg, yayuh, sāma yaya sireka. ma-
tañnya n tan powah ikañ widhi stotra hotra. ika ta ikañ stotra

5. dama: dama ω — anabhidweṣa BDG: anabha. dweṣa FK, anabha. adweṣa
al. — 6. °jñāna zDGK: °jñā al. — 7. praty° GD₃: paty al. — 13. °gēlēñ
v. d. Tuuk (E₁H₁ resp. E₁): °gēlañ (2×) — 14. dama: dama ω — 16. mai-
thuna°: metuna° ω — 17. in (t°) x: ikañ y — 19. anabhidweṣa al.: ān nabhi
dweṣa A, anani dweṣa F — 22. °jñā al.: jñā A, jñāna BF — 24. tattvataḥ:
tatvaś ca ω — 27. atra: anta ω — vo: co ω — varṇayiṣyāmi: varṇnarasyāmi ω
— °rasya vai: °ra sarwwe(h) al., °ra sarwwaiḥ GK — 29. momah ω: mo-
wah? — 31. stotra H₂: stotra ω (7×) —

pat bheda nika. dgwyastotra, guṇastotra, karmastotra, <a>-
bhijñānastotra. maṅkana lwirnya wiṣaya nikaṅ stotra rikaṅ dewa
ri sa-Manu sa-Manu, yaya ta bhaṭṭāra Brahmā. mataṅnyan pat
bheda nikaṅ mantra<gu>ṇa, pat niṅ weda tinut nika. ika ta
5 saṅ hyaṅ mantraweda tapa nimitta nira, mantra nimitta nika.
ndan sinahakāryan deniṅ parintoṣa sukha duḥkha bhaya śoka.

Nya ta māyā lawan ta karēṣyan ika saṅ ḡṣi mwaṅ ri wijil nikaṅ
mantra ya tāwarahakēna ni ṅhulun waneh.

avibhāgena vedānām anirdiśyaṃ tamomayaṃ
10 abuddhipūrvatattvaṃ ca cetanārthaṃ pravartate,
ṅuni riṅ āsītkāla anirdiśya rakweka saṅ hyaṅ Weda. anirdiśya
ṅaranya tan kēna tinuduh, tan kēna inuccāraṇa. mataṅnya n
maṅkana awibhāga rakwa sira, tanpa pratyeka. norānucap Sāma
Ṛk Yajuh Atharwāṇa ṅaranya, apan tan hana muccāraṇa sira ri
15 sēdaṅ niṅ tamomaya. tamomaya ṅaranya atiśaya rakwa ḡṅ
nikaṅ tamah. ekādaśa ni tribhūwana sapagōṅ ni sor nikaṅ rajah
mwaṅ tamah. ya ta pinakawak nikaṅ Pradhāna. tatan wētu ri
kārya nikaṅ Pradhāna ri samaṅkana. tatan hana bhuwana ri
kāla niṅ samaṅkana. mataṅnya n tan hana muccāraṇa sira. ika
20 ta niṣṭhā nika tan wētu kārya nikaṅ Pradhāna, ndatan ilaṅ
kapuruṣārthanya.

abuddhipūrvatattvaṃ ca,
tuhun tan sapekṣā riṅ indriya jugeka yan upakārakēna paṅupa-
kāryanya ri saṅ inupakāra. ika ta saṅ hyaṅ Ātma kadi rūpa niṅ
25 Pradhāna rūpa nira. ya ta sinaṅgah mahāpralaya ṅaranya.

tena cābuddhipūrve ha cetanena hy adhiṣṭhitam[a],
mijil pwa ṅ Buddhi karaṇa niṅ upakāra niṅ Pradhāna. ya ta
mataṅnya n kadi cetanekaṅ Pradhāna wēkasan.

yathā matsyodake tathā,
30 kadyaṅga nikanan we na cetanā tika. tuhun kinahanan deniṅ ace-

1. a *addidi* — 3. ri x: riṅ y — 4. mantraguṇa: mantranaḥ ω — ika
ta x: ukta DF, ikta GK — 7. māyā: maya ω — ri DFKH: *om. al., def.*
B — 9. °diśyaṃ: °diṣaṃ ω — 10. °tattvaṃ: tatvaṅ ω — cetanārthaṃ: weta-
nārtha ω — 13. tanpa pratyeka x: tanpa pratyā . . . K, tan pratyaka DFG,
correxii D₂ — 14. Atharwāṇa: antawana xK, antarwana FG, arttawana D —
16. sapa° xD₂: sama° y — 22. °tattvaṃ: tatvaṅ ω — 26. cā(?): śca ω —
cetanena hy a°(?): cetane ṣṭo ḡi ṣṭā tama(h) ω — 27. upakāra niṅ By:
om. al. — 29. matsyodake: matsoddake *orth. var. y.*: matsodḡke x —
30. tika: ttika al., ktika z — 30. acetana xF: acetana ṅ DGK —

tana swarūpa juga ya. mañkana tekanañ Pradhāna tan hana cetanā. hana niñ cetanā iriya. matañnyan kadi cetanā iki tañ buddhi; ya ta mahān nāranya. mahān kāraṇa nikañ ahañkāra, kāraṇa niñ tanmātrendriya. ikin tanmātra kāraṇa niñ bhūta.

5 samudaya niñ bhūtendriya ya śarīra nāranya. dadi niñ śarīra dadi niñ hiḍēp sañ puruṣa riñ sukha duḥkha. apan hana niñ śarīra pabhoga yātana nika, paramārtha niñ wijil niñ ātma. sapekṣā ya ri hana niñ śarīra indriya juga samudayopabhoga yātananya juga sira. kramanya rwa tēlu ikañ śarīra kārya nikañ Pradhāna,
10 rwa tēluñ ātma pabhoga ya ta de riya. yan sewu yutāwaka nikañ Pradhāna, sira ta bhaṭṭāra Brahmā nāran ira, bhaṭṭāra Caturmukha nāran ira waneh. matañnya n Caturmukha nāran ira: pat mukha nira, lwirnya: dharma, jñāna, <ai>śwarya, wairāgya. kṣasatra† pwa nāran iñ guṇa. jñāna nāran iñ aṇotana†. apan
15 jñāna nāran ira. ika kṣetrajñāna nāran ira.

pure vai śayanāt proktaḥ,

pura nāran iñ guṇa, śete nāran iñ mañidēp bhoga nikañ pura, ya ta matañnya n puruṣa nāran ira waneh. ri denyan rinūpakan iñ buddhi,

20 tasmād bodhātmakaḥ smṛtaḥ,

ya ta matañnya n bodha nāran ira. hana pwa dhātu sañ ḡṣi, nñiñ sañ gati artha nika. gati nāranya siñ mijil, sañ hyañ Brahmā pwa sira, tambayan iñ mijil sanke Pradhāna śarīra nira. ya ta matañnya n sañ ḡṣi nāran ira.

25 nivṛttisamakālaṃ tat,

ri denyan parēñ widyā, satya, tapa, śruta nira mijil, matañnya n paramārtha nāran ira. sāksāt Pradhānaja pwa śarīra nira bhaṭṭāra Brahmā. mahātma ta niyata nira.

Hana ta mānasika putra bhaṭṭāra Brahmā samañkanāwak
30 nira. sira ta maharṣi nāran ira, buddhi kewala karaṇa nika n wruh riñ tattwa. hana tōrasa<ta>naya nika sañ ḡṣi. ahēñkāra niyata nika. sira tikābwat mahyun ri satya nira. ka katēmu kasāmyajñā-

4. tanmātra° B: tanmāta° y, tan matya al. — 8. yātana: ya tāna ω — 13. aiśwarya: ṇḍarya al., ṇḍayya B, ṇḍarhyā F, daryā D — wair°: wer° ω — kṣasatra ω: corr. — 14. aṇotana al.: añottana Dz.? — 15. ika BF: iñ ka al. — 17. śete: sete ω — mañidēp: mañidēp. ω — 20. tasmād: tasmāt ω — bodh°: vodh° ω—°kaḥ: °ka ω—21. bodha: woda ω— 22. siñ xD: si FGK — 27. nira y: om, x — 28. ta ins. —

nan de nira. sira ta sañ satyarşi naran ira. hana tânak sañ řši, sañ řşika naran ira. sañ bhūtasūkşma karaņa nira. bot ikāwak nira. sira tikābwat mahyun in śruta. anēhēr śruta karaņa nira n paṅguhakēn ikañ kasāmyajñānan. sira ta sañ śrutarşi naran ira. ma-
 5 ñkana krama ni karēşyan ira sañ řşi, pawarah bhagawān Byāsa.

Kunañ sañ watēk īśwara sireki warahakēna ni ñhulun ri rahadyan sañhulun. sañ īśwara naran ira sañ mānasikaputra bhaṭṭāra Brahmā. patuṅgalan in aran ira: Bhṛgu, Marici, Atri, Pulaha, Aṅgira, Kratu, Manu, Dakṣa, Wasiṣṭha, Pulastya; sapuluh kweh
 10 nira sañ īśwara naran ira. hana tânak nira sañ watēk īśwara, sira pajara ri pratyeka niñ aran ira: Kāwya, Wṛhaspati, Kaśyapa, Cyawana, Utathya, Wāmadewa, Ayāśya, Uśija, Kardama, Wālikhilya, Wiśrawa, Śakri, Aświbhi; taparşi rasika ta kabeh. hana tânak taparşi, garbhotpanna ta sira. naran ira: Watsara, Nag-
 15 nahra, Bharadwāja, Atimwatan, Dīrghatama, Bṛhaduktha, Śaradwan, Gotama, Wajaśrawa, Sucinti, Śyamatwa, Parāśara, Dadiwi, Santapa, Waiśrawaṇa; satyarşi rasika kabeh.

Ika ta sañ maharşi lawan sañ satyarşi kapwa sira mantrakratu. kunañ ika sañ Bhārgawa mantrakratu sañawēlas kweh nira,
 20 kahop bhagawān Bhṛgu. pratyeka niñ aran ira sañ Kāwya-Praceta, Cyawana-Praceta. naran ira Atawan, Aurwa, Jamadagni, Wida, Sāraswata, Aṣṭimena, Anuṣa, Wītahawya, Weśana, Wena, Pṛthu, Wiryawān, Wadhryaśwa, Ugra, Śonaka, Dadiwi. Bhārgawa rasika kabeh.

25 Kunañ sañ watēk Aṅgira mantrakṛtu, pawaraha niñ rahadyan sañhulun muwah. pratyeka niñ aran ira: Wṛhaspati, Bharadwāja, Udlala, Awṛttawaḍa, Bhārgya, Niśi, Kṛtti, Ruru, Citta, Maddhaka, Ambariṣa, Yuwanāśwa, Purukutsa, Prasadasya, Ajamīḍha, Āhārya, Urukşaya, Waya, Kawi, Wṛhadaśwa, Wirūpa, Kaṇwa, Mudgala,

2. řşi F: řşika al. *def.*, B — 5. ni kar° al.: ni kañ r° FGK — 9. Kratu: Kṛtu ω — 12. Wāma°: Bhāma ω — 12. Ayāśya: Hayyaśya D, Ayārşya al. — Uśija: Osija ω — Kardama: Kaḍarma — Wālikhilya: Balikhilya ω — 14. garbhotp°: ga(r)bhop° ω — 14. Watsara y: Waśatsara x — 15. Bṛhad°: Wṛhad° ω — 17. Waiśr°: Beśr° ω — 19. sañ y: om. x — 21. Cyawana DK: Syawana al. — 21. Atawan? — 22. Wida: Wiḍa — 22. Wītahawya: Cittahawya ω — 23. Wadhryaśwa: Wadḍaśwa — 25. mantrakṛtu BDFK: mantrakratu G, mantraśakṛtu al. — 27. Udlala ABFG: Udala zK, Udlaha D — Awṛttawaḍa x: Awṛttawaca FGK, Alawṛttawacanā D — Bhārgya al.: Bhāgya GH — 28. Ambariṣa: Ambiriṣa ω — 28. Ajamīḍha: Ajamida ω —

Utathya, Śaraḍwan, Wājaśrawa, Ayāsyā, Sucinti, Wāmadewa, Usija, Bṛhaduktha, Dīrghatama, Kakṣīwān. *trayastrimśat*, tēluṅ puluh tēlu kweh nira watēk Aṅgira mantrakṛtu . . .

Kunaṅ bhagawān Atri Kṣatriya wēka nira mwaṅ Śyāmāśwa,
5 Gawaṣṭata, Caguwa, Pūrwātithi, limaṅ wiji kweh nira mantrakṛtu.

Kunaṅ bhagawān Wasiṣṭha Śakri wēka nira, Parāśara, Kuni, pat wēka nira mantrakṛtu. kalima saṅ Bharadwapu, kanēm saṅ Metrikaruṇi, kapitu saṅ Kuṇḍina,

ity ete sapta vijñeyā Vāsiṣṭhā brahmavādinah,
10 pitu kweh nikaṅ Wāsiṣṭhagaṇa-mantrakṛtu.

Nihan taṅ Wasiṣṭhamitra, Dewarāta, Uddala, Madhucchanda, Agramarṣaṇa, Aṣṭaka, Lohita, Kāna, Kīrṇa, Dewaśrawa, Waraka, Purāṇa, Dhanañjaya,

Kauśikānām vara tasyaṭ trayodaśa mahātmanām,
15 tigawēlas kweh nikaṅ watēk Kośika-mantrakṛtu.

Nihan ta bhagawān Aṅastya, Dṛḍhasyuh, Idhmawāha, Dyumna, tiga tikaṅ Aṅastya-mantrakṛtu.

Nihan taṅ Wewaswata-santāna: Manu, Oḍa Purobhawa, kṣatriya-mantrakṛtu.

20 Nagaṇḍala, Watsapri, Maṅgila, tiga weśya mantrakṛtu.

Ika ta Bhārgawa saṅawēlas, Aṅgira tēluṅ puluh tēlu, Kāśyapa tēlu, Atri lima, Wāsiṣṭha pitu, Aṅastya tēlu, Wiśwāmitra rwa-wēlas, kṣatriya rwa, weśya tēlu,

ity eṣā navatiḥ proktā mantrā yair ṛṣibhiḥ kṛtāḥ,
25 25 yeka mataṅnya n saṅaṅ puluh kweh nikaṅ mantra makanimitta saṅaṅ puluh piṇḍa ni saṅ brahmarṣi.

Vaiśyarṣi karaṇairiyaṭ Svāyambhuvā <n>tare vedah,
ṭyata vyastah bhravihinah,

1. Utathya: Utatya ω — Wāmadewa: Bhāmadewa ω — Bṛhaduktha: Wṛhadūta al., Wṛhadkutta D — 2. Dīrgha°: Dīrghyā° ω — *trayastrimśat*: triyatriṅśan ω — 3. *lac. ind.* — 5. Gawaṣṭata al.: Gawaṣṭita G — Caguwa: al. H₁, Cadguwa D, Catuwa FH — ete: aitaḥ GK, etaḥ al. — 11. Madhucchanda: Madhuchanda ω — 12. Lohita yH₂: Lohika al. — 14. vara tasya *corr.* — 16. Aṅastya B: (n) Aṅaṣṭya al. — Idhmawāha: Idmāwaha ω — 23. weśya al.: waiśya GK — 24. eṣā: etaḥ ω — navatiḥ: navatī ω — mantrā yair: mantrayaḥ ω — kṛtāḥ: kṛtuḥ GK, kṛtu al. — 27. Vaiśya° GK: Veśya° al. — karaṇairiya GK: karaṇeriya al. — n *addidi* — 28. bhravihinah al.: bravitinah D, *corr.* —

maṅkana krama nikaṅ wedawyasta riṅ dwāpara niṅ Swāyambhuwa Manu.

Byatita pwa ri samdhyāṃśa nikaṅ dwāpara tēka ta samdhyā niṅ kali. mojar ta bhaṭṭāra Brahmā ri saṅ hyaṅ Swāyambhuwa
5 Manu, liṅ nira:

parivṛttam yugam tāta,
anakku kita saṅ Swāyambhuwa Manu, luṅa nālikā nikaṅ dwāpara
maṅke; swalpawīrya ikaṅ dwijāti katon de mami,
sambhūtā yugadoṣeṇa,

10 dumeḥ ya maṅkana kapwa kāweśa deniṅ kali ika, deni śakti
nika, ya dumeḥ nika bhraṃśa, dumeḥnya n alpadrśya, dumeḥ
ya mandasattwa, dumeḥ ya mandasiddhya, tatan ahyun iṅ kabhyā-
san saṅ hyaṅ Weda.

daśasāhasrabhāgena <hy> avaśiṣṭaḥ kṛtāvadhīḥ,
15 yapwan abhyāsa saṅ hyaṅ Weda, śīrṇa teka saṅ hyaṅ Weda yan
iṅ kali, daśasahasra śeṣa niṅ Weda riṅ bhūrloka, sapḥala niṅ
sapuluh iwu antara kapiṇḍa niṅ Ādiweda.

ādyo vedaś catuṣpādaḥ śatasāhasrasamsthitaḥ
punar daśaguṇaḥ kṛtsno yajñavān sarvakāmadhuk.
20 satus iwu ginuṇeṅ sa[niṅ]-puluh, ṇaran ika prayuta. sayuta
taṅ daśasahasra. yatika harakeṅ prayuta. yatika hyun mami
tan hilaṅ, wḡddhyakēn ta ya, aṅkēn traitāyuga, makaphala tan
hilaṅ nikuṅ weda. apan yan hilaṅ ikaṅ weda, tan hana yajña
yan maṅkana. hilaṅ ikaṅ yajña hilaṅ ikaṅ weda, hilaṅ ikaṅ bhu-
25 wana yan maṅkana. ya ta mataṅnya n rakṣan atah saṅ hyaṅ
Weda, yatanya tan hilaṅ n bhuwana.

Maṅkana liṅ bhaṭṭāra Brahmā ri bhaṭṭāra Swāyambhuwa
Manu. mataṅnya n riṅ dwāpara hiṅan iṅ abhyāsa Weda. tatan
dadi inabhyāsa riṅ kali. samaya bhaṭṭāra Brahmā ri saṅ hyaṅ
30 Swāyambhuwa Manu nimitta nika. kunaṅ ika saṅ hyaṅ Wedaśeṣa
yatika wiṅddhyakēn de bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu. irikaṅ

3. samdhyāṃśa G: sandya al. — 6. parivṛttam DFK: parivṛktam al. — tāta:
takam ω — 9. yuga°: yoga° ω — °doṣeṇa y: °doṣeṇāḥ x — 10. ya xK: yan al.
— 11. alpadrśya y: aghadrśya x — 14. °bhāgena: °bhagoyam ω — hy add. —
18. ādyo: sādyo ω — 19. punar: punaḥ ω — °guṇaḥ: °guṇa ω — kṛtsno:
kṛtsnaḥ ω — yajñavān ω: ? — °kāmadhuk: °komaḍum ω — 20. ṇaṅ del.
— prayuta xG: saprayuta DFK — 22. traitā° ABHKG: treta° al. — 24. ikaṅ
(w°) B: om. al. — 29. inabhyāsa x: ri byāsa FGK, ṇabyāsa D — 31. wiṅddhyakēn
HFGK: wiḡddhyakēn ABE, wiwḡdikēn D —

traitāyuga muwah krama nika sañ hyañ Weda. tuñgal mūla nira sañkeñ bhaṭṭāra Brahmā. bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu ta marpat ya wēkasan. matañnya n pat prabheda nira sañ hyañ Weda.

manvantareṇa vakṣyāmi Vyāsānām ca prakalpanām,
5 kunañ krama nikañ Wedabyāsa ri sañ Atīta Manu, patakwan rahadyan sañhulun ri pinakañhulun, aywa sañsaya rahadyan sañhulun irika; majara pinakañhulun, ndah sañ Wartamāna Manu pajara ni ñhulun.

26 pratyakṣeṇa parokṣam vai tan nibodhata sattamāḥ,
10 ewēh jāti nika kahidēpan in kajaran ika. ya ta inupalakṣaṇakēñ in sahinitaṇ. matañnyan sañ Wartamāna Manu pajara ni ñhulun. matañnyan upalakṣaṇakēna ri sañ Atītānāgata Manu.

Yasmin yuge smṛto Vyāsaḥ Pārāśaryaḥ paramtapah,
ry adēg niñ Wewaswata Manu hana sira bhagawān Byāsa ñaran
15 ira, anak de bhagawān Parāśara. labdajñānatapa sira. śrī Kṣṇa Dwaipāyana pasaṅgahan ira waneh, sawaneh awak bhaṭṭāra Wiṣṇu kacaritan ira.

Brahmanā coditaḥ so 'to vedavyāsaṃ cakāra ṇamṣ,
sira ta kinon de bhaṭṭāra Brahmā umabyāsa sañ hyañ Weda riñ
20 Wewaswata Manu. hana ta śiṣya nirādhikāra patañ wiji ri sañ hyañ Weda. apan sūtajāti janma ni ñhulun. kunañ bhagawān Jemini Sāmaweda saji nira tama. bhagawān Polaha Ṛgweda mukhya niñ aji nira tama. bhagawān Waiśampāyana Yajurveda aji nira tama, bhagawān Sumantu Atharwaweda aji nira tama.
25 kunañ hulun Itihāsa-purāṇa kinon ajinēñ ri ñhulun.

eka eva Yajurvedaḥ,
tuñgal rakwa krama nira sañ hyañ Yajurveda tumurun ira sañkeñ rama rahadyan sañhulun bhagawān Byāsa. kunañ bhagawān Waiśampāyana sira ta marpat ikañ hotra wēkasan. ikañ caturhotra
30 ya ta nimitta nikañ sarwajña kabeh.

2. marpat B₁D₂: mapat al. — 4. °antareṇa(?): °antare pwa ω — Vyāsa°: Byāsa° ω — prakalp° G: kalp° al. — 6. pinakañh° y: pinakeñh° x — 9. °akṣeṇa: °okṣaṇa ω — vai: be ω — nibodhata: niwodata ω — sattamāḥ: sotamāḥ, var. orth. ω — 11. sahinitaṇ ω: sahinituñ? — 13. Vyāsaḥ: Byāsaḥ ω — Pārāśaryaḥ: Paraśara ω — 16. pasaṅgahan B: pasaṅgan al. — 18. °to: °rittaḥ ω — cak° ω: corr. — 22. Polaha al.: Pelaha F — 23. Yajur° FGK: Ajur al. — 24. Atharwa°: Atar° DK, Artha° al. — 26. eka: ekar ω — °vedaḥ GK: °veda al. —

- ādhvaryavam yajurbhir yat,
 sañ wruh riñ Yajurweda sira tika pinakasthāpaka kāla niñ pūjā.
 ṛgbhir hotraṃ tathaiva ca,
 sañ wruh riñ Ṛgweda widhijña rasika. matañnyan pinakolpakalpa.
 5 sañ umaji n Sāma swarajña rasika. matañnya pinakodgātā. kunañ
 sañ wruh riñ Atharwaweda śatruwināśa rasika. matañnyan wikwa
 sañ prabhu pakēna rasika. hana ta rakwa Ṛgwedasamhitā-mantra
 ulih ni mañuddhāra sañke Ṛgweda tattwa nira. tēka tika ri sāma
 Sāmawedasamhitā-mantra, udgātā-mantraswara. Sāmaweda Ṛgwe-
 10 da pañuddhāra ninerika. kunañ ikañ Purāṇasamhitā, ākhyāna,
 upākhyāna, gātha, kalpa kumwi pañuddharāṇa irika. kunañ
 ikañ Ṛgweda ulih bhagawān Pelawāñaji ri rama rahadyan sañhulun
 bhagawān Byāsa. yateka pinarwa de bhagawān Drapthalawa
 wēkasan. ya ta matañnya n rwa bheda nikañ Ṛgwedasamhitā.
 15 ika ta nimitta nikañ rwa bhedanya. rwa wih mukhya niñ śiśya
 nira tumamakēn ika Ṛgweda, sañ Indranuti naran ira lawan sañ
 Wāṣkala.

- trayaḥ pratipattibhedāḥ,
 7 kapwa dudu ika buddhi nira sowañ-sowañ. rwa bheda nikañ
 20 Ṛgwedasamhitā wēkasan. sañ Wāṣkala sira ta marpat ika sañ
 hyañ Ṛgwedasamhitā. matañnya n marpat ya patañ wiji śiśya
 nira mahāwiśeṣa, tumamakēn ika sañ hyañ aji. mañkana ta paḍa
 maprabheda buddhi nira sowañ-sowañ. matañnyan pat bheda
 nikañ Ṛgweda bwat Wāṣkala. ika ta hana ta sañ Mārkaṇḍeya
 25 naran ira. sira ta makabhujāṅga sañ Satyahina. sañ Satyahina
 makabhujāṅga sañ Satyaśrīya. sañ Satyaśrīya sira tābhujāṅga
 tigan wiji. sañ Kabwānak matuha, tumut sañ Dīratāra, sañ Bha-
 radwāja, Wāṣkali naran iñ gotra nira.

- iti śākhāpravartinah,
 30 ya ta matañnya n mapañ-apañ ika sañ hyañ Ṛgweda wēkasan.
 Vedamitraḥ sa Śākalyo jñānāhamkāragarvitah
 sa yajñe Janakasyeha vināśam agamad dvijaḥ,

1. r yat(?) *syat ω — 3. ṛgbhir FK: ṛgbhi al. — 4. *jña: *ja ω —
 pinakolpakalpa al.: pinakolpalpa B, pinakolyakalpa D — 6. wruh *fin.*
cod. G — Atharwa°: Artha° ω — 8. mañud° xK: pañud° F, sammañud° D
 — 11. kumwi ω: kumwa(?) — 13. Drapthalawa ω: Pelawa(?) — 18. prati-
 patti°: pratipati° ω — 24. sañ y: *om.* x — 29. iti: itiḥ ω — śākhā°: sakaḥ ω
 — *pravartinah: *pravṛttanah ω — 31. *mitraḥ: *mitra ω — 32. Janaka-
 sya°: nacakasya° ω — dvijaḥ: dvijam ω —

ika ta sañ Śākalya tanpa hiñan ika wruh nirāñaji. sira tālah riñ
cēñil makatoh śāpan; mati ya rasika śināpa de bhagawān Yajñā-
walka. nimitta nikañ cēñil: hana ta sira rājarṣi bhagawān Janaka
ñaran ira. kaḍatwan ira riñ Maithila. sira ta magawe aśwame-
5 dhayajña. sañka ri subhaga nikañ kārya

ḡṣiñāñ ca sahasrāṇi tathājagmur anekaśaḥ,
milu ta sañ brahmarṣi sira kabeh, lor niñ Gaṅgā kidul niñ Gaṅgā,
mewu-iwu makoti-koti ika, sañ para brāhmaṇa wedapārāga milu
ri kārya śrī Janaka rājarṣi. kapwa ta sira paḍāhalēp-halēpan
10 dinulur deniñ śiṣya nira. harṣa ta manah mahārāja Janaka. sañka
ri gōñ niñ harṣa nira mahyun ta sirānambaha, ndah kepwan manah
sañ prabhu, tan wruh ikañ sēmbahēn ira, apayapan paḍa halēp
nira sañ paṇḍita sira kabeh, paḍa wikan ira mañaji, paḍa kweh
niñ śiṣya nira. sañka ri kepwan ira tan wruh nira ri sañ wiśeṣa
15 samudaya nika sañ brāhmaṇa, akon ta sireñ mantrimukhya
mañañakēna lēmbu kapila sewu, paḍa sinēlutan mas suñunya
sowañ-sowañ, lawan mas sewu kati, manik bañ putih biru hirēñ
haritawarṇādi, paḍa paripūrṇa riñ hayu, tanpa hiñan iñ mūlya,
kapwa sewu kwehnya riñ sawarṇa-warṇa, hulun lanañ wadwan
20 sewu sowañ paḍa wineh manañña bhūṣaṇa halēp. tēlas inaḍa-
ñakēn deniñ bhaṭamantri pariwāra nira ri saṃmukha mahārāja
Janaka, umañsō ri sañ brahmarṣi sira kabeh.

sarvān ahaṃ prapanno 'smi[n] śirasā śreṣṭhabhāginah,
liñ nira: ḍuh sojar mpuñku sañ maharṣi, ahyun tumaḍaha kapā-
25 wanan sañ pādukā mpuñku rahulun ampu. matañnyan mañkana:
mañke juga ñhulun wruh ri gōñ ni puñya niñ pinakañhulun maka-
nimitta śuddha nirāmpu kabeh, makacihna ri wēnañ rahadyan
sañhulun mañdiri ri kārya rahulun ampu, yatanyan tulusa saphala
nikiñ yajña rahulun ampu. yan yogya ñhulun warahēn ri sañ
30 sēmbahēn i ñhulun: sapa ñ hulu niñ widyādhana ri rahadyan sañhu-
lun. nihan tañ lēmbu mwañ mas manik rajata kanakādi mwañ
dāsa dāsī ronan iñ tañan i ñhulun sumambaha ri pādukā sañ
mahāpaṇḍita. yapwan tēlas pinakañhulun sumambah ri sañ

2. mati ya: matihā ω — rasika x: sika y — Yajñāwalka ω: Yājñawalkya ?
— 6. °ajagmur: °ajagmwahr y, ajatmwahr x — anekaśaḥ: aṇaiśakaḥ ω —
16. lēmbu D; lambu ω — 20. inaḍañakēn F: inandañakēn D, sinaḍañakēn
al. — 23. ahaṃ: ayam ω — °smi: °smiñ ω — śreṣṭha°: śreṣṭi° ω —
24. kapāwanan: kapawanan ω —

para-widyādhana liñ rahadyan sañhulun, irika ta ñhulun du-
mārthakēna sambah ni ñhulun ri rahadyan sañhulun makabehan.

Janakasya vacaḥ śrutvā munayas te smṛtikṣamāḥ,
mañkana liñ mahārāja Janaka. umēnañ ta sira kabeh. tan hana
5 wani sumahur i wuwus sañ prabhu, tatan sañka ri witarāga nira,
makanimitta tan arēp nira riñ wibhawa. matañnya n tar alap
ikañ wṣabhādi mwañ kāñcana kinonakēn alapēn ira, mañēn-
añēn ri iwēh niñ kawihikanan mañaji, an pakadḡwyan sira juga
sira, tatan sañke puñguñ nira. matañnyan pakambēk ika, paḍa
10 wedapāraga sira kabeh,

Saras<v>atyai prakīrtitaḥ,
samudaya niñ jihwogra nira kabeh. kunañ ikañ ś r e ṣ ṭ h a t a m a,
ikañ wiśeṣa ri pañkti brāhmaṇa mukhya kabeh, yeka tan sipi
durlabhanya ri hiḍēp nira sañ wruh riñ akṣamā. mañkana buddhi
15 nira sañ śrutikṣama ñaran ira, sañ molih kopaśaman deniñ tama-
nyāji nira. kunañ sa ya

jñānāhaṃkāragarvitāḥ,
sañ awērō deniñ kaprajñān,

āhvayāñcakrur anyonyam dhanavḡddhyā jighṛkṣavaḥ,
20 sira ta kāweśa de nira harēp iñ mas. masō ta sira makādi bhagawān
Śākalya. sira ta mañaku ri pañawruh nira. sira tāsyāñ ri rowañ
nira, atēhēr winuwusan ira:

Sojar rahadyan sañhulun kabeh, śrī mahārāja matakwan ri
kawidyādhanan iñ rahadyan sañhulun. kunañ asiñ sira rama
25 kawaśa ikin mas, liñ nira. kunañ ri wihikana rahadyan sañhulun,
ñhulun atah makadḡwya ikin ḡwya, apan wihikan ñhulun mañaji
sañkeñ rahadyan sañhulun kabeh. sumahur waneh: ñhulun mañ-
lapa wih, apan wruh mañaji sake kita. mañkana prasama niñ
wuwus nira.

30 ity evaṃ dāṃpradoṣanam†,
dumeh sira mañkana deniñ śakti niñ mas kaliñan ika. kepwan ta

1. dum° sic ω — 3. °kṣamāḥ: °kṣamā ω — 8. iwēh x: wēh y — 9. sañke
FH: sakeñ BD, sañkeñ al. — 11. v add.(?); °tyai al.: °tye F, °tyeñ D — 15.
śrutikṣama BDF: śrutikṣpa ma° al. — 16. sa ya(?) — 19. āhvayāñ°: ahoyañ
ω — anyonyam: anyonam ω — °vḡddhyā(?) °vḡddah ω — jighṛkṣavaḥ:
jighṛkṣataḥ ω — 20. masō xF: mañsō DK — 28. niñ al.: ni F — 30. evaṃ:
evan DF, aivan al. — °doṣanam, orth. var., al.: doḡanam A —

sañ prabhu, tan wruh ri pawehan ira, apan sirāṇaku wruh nira
sowañ-sowañ. sēḍaṇ maṇaṇēn-aṇēn mahārāja,

athānyas tatra vai vidvān Brahmarāgasutaḥ kaviḥ,

Yājñāvalko mahātejās tapasvī sarvavittamaḥ,

- 29 5 hana ta sira bhagawān Yājñāwalka ṇaran ira, Brahmara-
gasutaḥ, anak de bhagawān Brahmarāga, siddhamantra
siddhatapa sarvavittama ta sira. tan hana kolyan ira
riñ sarwaśāstra. sira tāṇadēg ri madhya niñ paṅgēlaran, katiñhalan
de sañ prabhu mwañ sakweh niñ para taṇḍa rakryan, muwah
10 sakweh sañ brāhmaṇa sira kabeh. kadbhuta sakweh niñ tumon
kawibhūtan ira, tumiñhal ri paripūrṇa niñ rūpa nira. ujar sira
sumyañi bhujaṅga nira: o anakku kita sañ bhujaṅga kabeh,

nayasva ca gṛhaṃ vatsa mamaitan nātra saṃśayaḥ,
alap ikuñ mas anakku, dṛwyanta iku ulihakēn iñ umah tānakku.

- 15 aywa kamu sañśaya. tan hana paḍaṅku aṇaji iki brāhmaṇa kabeh.

Maṅkana wuwus bhagawān Yājñāwalka. krodha sañ wṛddha-
brāhmaṇa sira kabeh tumon i māna niñ buddhi bhagawān Yājñā-
walka. bhagawān Śākalya mukhya niñ mawuwus ri sira, liñ nira:

tvam asmān avahṛtāñ ca tathaivānyān dvijottamān,

- 20 uduh atyanta ramaṇīya karēṇō wuwus nikiñ Yājñāwalka umas-
twakēn awaknya tan hanāmaḍa ya kweh sañ brahmarṣi sira kabeh.
mawak ṇaran ika inaka nika wwañ waneh sumaṅgaha lēwih
sañkeñ sira kabeh mwañ manēṅgaha sor sañkeriya, ṇaran iñ
maṅkana: kapasuk riñ medha ṇaran ika. maṅgēh sinaṅguh bhas-
25 maran. tuhu mara sira kabeh sumaṅguh wruh maṇaji sañke rowaṇ
nira, ndatan wēnañ s v a y a ṃ g r ā h a, malap ikuñ mas nişkā-
raṇa: tuhu parīkṣe buddhi niñ waneh don ira. kumwa pwāṅgakāra
niñ buddhinyu phala niñ pikētēg sañ paṇḍita kēteku. tuhusakēna
manis niñ manahnyu. pahenak kawruhnyu maṇaji sañke sira
30 kabeh. mapa kawikanan ira? ri sor pariṇāna nira tēkapnyu piwru-

3. vai: ve ω — Brahmarāga: Brahmaroga ω — 5. etc. Yājñāwalka: Yājñāwalkya? — 6. °sutaḥ al.: suta AD — 7. °vittama: °cittama ω — 10. sakweh y: sakwe x — 13. nayasva: nayabhā ω — ca: va ω — g° v°: gṛhahetsa B, gṛhet-saha D, gṛhetsa al. — mamaitan: mameta ω — 17. (tumon) i DF: iñ al. — 18. mawuwus y: mowus x — 19. avah°: rawah ω — tathaiva: tateva ω — °anyān: vagya D, asya al. — 23. sañkeriya EBDKF: sañke sira A, def. H — 24. medha ω: medhā? — 28. pikētēg(?): pikētag ABEK, pitētag D, pikēgag F, def. H —

hakēneñ sira kabeh! makaphala ilwa nira sañ maharşi sapinasuk
in Bhāratawarşa umastuñkāra kapañditanyu!

Mañkana wuwus bhagawān Śākalya.

roṣāt tāmrāsyalocanaḥ,

5 abañ ta bhagawān Yajñāwalka.

vadāmahe yathāśakti jñāśantaḥ parasparam,

kahyun-hyun dahat ikiñ Śākalya yan pakojar ika. ujarnyu karēñö

sadākāla, yeku inujarakēnyu kamuñ Śākalya. vadāmahe,

syapa lawana ni ñhulun acēñil ri kamu kabeh? apan anñiñ cēñil

10 pañudyan sañ pañdita ri kapañditan ira. sabhāgya ta yan kamu
lawanankwācēñil. kabeh ika mañaku, apan pañrēñöñku ri kamu:

pūrṇas tvam jñānamānena,

alēmu deniñ kamānan rakwa kacaritanyu,

vātādhmāto yathā dṛtiḥ,

15 kady ububan kebēkan anin mañkak deniñ kamānan prakṛti niñ
śarīranyu. aku tiki tinēmwakēnyu.

An-mañkana wuwus bhagawān Yajñāwalka. krodha bhagawān

Śākalya, liñ nira: kahyunta paran hiñana niñ cēñil, sañ Yajñā-

walka, apan ikuñ mas sañke sañ prabhu yan ika amēnañeñ cēñil

20 wāhyaphala ñaranya, kunañ ikañ dyatmikaphala ya ta pala-
kuñkwa ri kita, Yajñāwalka. — hih mapa dyatmikaphala ñaranya

kamuñ Śākalya? — atoha juga sakahyunyu. — tañkēpēñ juga.

toh śāpan juga. — apa tēmaha niñ śināpa? — atēmahana awu. —

rahayu yan mañkana wih.

25 Mañkana krama nikañ wāda sinamayakēñ tañ kalaha. witañḍā

rakwa krama nikañ cēñil. inarpanakēñ ikañ samaya ri saṃmukha

śrī mahārāja de sañ brāhmaṇa wṛddhapañdita. sinammata kārya

nira de haji. ri sakatambayanya kinonakēñ tañ sabhāhyasana

deniñ bhaṭamantri pariwāra. paripūrṇa halēp ikañ wādamañḍala,

30 umañḍaṇ tañ pañcopacāra gandha dhūpādi. sañ brāhmaṇa wṛddha-

pañdita kasākṣyan ikañ cēñil, paḍa umañḍaṇ sahana nira. lumēkas

ta sañ mañadu cēñil, makon ta bhagawān Śākalya magawaya

6. vadāmahe: vadatamo ω — yathāśakti: yataśaktyan D, yaśāśaktya al. —

8. vadāmahe: vaddamatte x, vaddamartte FK, vadarmmate D —

11. pañ° K: pa° DF, sañ x — 14. vātādhmāto: vaḍatmake ω — dṛtiḥ orth.

var. ω — 19. sañke x: sakeñ y — 32. mañadu ABF: maḍu z, mañayu DK,

hacu D₃ —

namaskāra puraścaraṇa ri sañ hyañ daśa Lokapāla. yeka wākya
 ṇaranya bwat jawa.

sāgraṃ praśnasahasraṃ <tu> Śākalyas tam acūcudat,
 bhagawān Śākalya sira rumuhun atakwan. matus-atus mewu-
 15 iwu ika takwan bhagawān Śākalya. ndan satakwan ira kasahuran
 de bhagawān Yajñāwalka, sadūṣaṇa nira n kaparihāra. ri wēkasan
 umēnañ ta sira, tan wruh takwanakēna de nira.

Śākalyas tv āsa nirvādo Yajñāwalkas tam abravīt,
 ri hēnañ bhagawān Śākalya mojar bhagawān Yajñāwalka: mapa
 10 ri hēnañ Śākalya, aṇhiñ ika hiñan in takwanakēnanta ri kami.
 ṇhulun gumantyātakoneñ kita. bhoḥ, atakwana kami yan mañkana.
 kumwa ta liñ bhagawān Yajñāwalka, atakwan ta sira:

bhasmī 'bhavat tathā,

matañnya n syuh atēmahan awu bhagawān Śākalya.

15 Yajñāwalko dhanam gṛhya,
 inalap tikañ mas de bhagawān Yajñāwalka.

yaśo vikhyāpya cātmanaḥ,

inañgēhakēn ta yaśa nira.

ajagama <d> gṛham svasthaḥ śiṣyaiḥ parivṛto vaśi,

20 mantuk ta sire āśrama nira lawan saśiṣya nira, parituṣṭa tāñēn-
 añēn ira. —

Devamitraś ca Śākalyo mahātmā dvijapuṅgavaḥ,
 ika bhagawān Śākalya, sojar rahadyan sañhulun, atyanta
 wihikan irāñaji, tēka niñ pati nira juga sirān alah acēñil de bhaga-
 25 wān Yajñāwalka.

cakāra saṃhitāḥ pañca,

apa kari wihikan añaji ṇaranya? sirekāmañalima ikañ saṃhitā
 weda. makanimitta lima kweh niñ bhujaṅga nira. paḍa sira prajña

1. puraśc: puraśw° ω — °pāla: °phala ω — 3. sāgraṃ: saṅgrama ω — tu addidi
 — tam: am ω — acūcudat: acuvadēt zBfK, acuvadēt AD — 6. °dūṣaṇa:
 °duṣyana ω — 8. Śākalyas: Sakalyo A, Sakalo al. — tv āsa: pawā ω —
 nirvādo: niwadeḥ BfD, niwadaiḥ zK, nirwadaiḥ A — tam: ca(m) ω —
 abravīt: ibravīt ω — 13. bhasmī v. d. Tuuk (D₃F₂): sasmi ω — 15. Y-
 lko: Y-lka ω — gṛhya y: gṛha x — 17. vikhyāpya: vikapya ω — ca: va
 ω — 19. d addidi — gṛham: gṛham ω — vaśi: vapi ω — 20. sire āś: sire
 yyāś° DFKE, sireryyāś al. — parituṣṭa y: paḍa tuṣṭa B. patuṣṭa al. —
 22. Śākalyo: Sakalya(h) ω — 23. ika al.: ika ta DK — 26. saṃhitāḥ
 sañhita y, sahita x — pañca: pañcā(h) ω — 27. wihikan x: wikan y —
 °amañalima: ṇamalima ω — 27. „sanghita” D₃: sahita ω —

yan makañaji wih. pratyeka niñ aran ira: Mudgala, Drawala, Kaliya, Śaiśira, Catsya.

Kunañ sañ Śākapūrṇi, sañ Rathi naran ira waneh, sira tika marēpat ikañ saṃhitāwedāji nira. bhujaṅga nira papat, pratyeka
5 niñ aran ira: Pelawa, Sini, Paśaka, Neruktaḥ.

Kunañ sañ Bhāradwāja, rowaṅ sañ Śākalya sañka bhujaṅgan ata sira, tiga śiṣya nira, naran ira: Haryawati, Paḍākāra, Japa.

ity etā bahvṛcāḥ proktāḥ saṃhitā yā mañiṣibhiḥ, mañkana kweh nira sañ ṛṣi maprabheda ri sañ hyan Saṃhitāweda.

10 Kunañ bhagawān Waiśampāyana, sañ makaji Yajurweda, walun puluh pitu śiṣya nira. sarika kabeh paḍa wihikan mañaji.

ekas tatra parityakto Yajñāvalko mahātapāḥ, kunañ tāpan inaryakēn tuṅgal de bhagawān Yajñāwalka pinara putra. matañnya n walun puluh nēm bhujaṅga nira wēkasan.

15 sarveṣām eva bhedānām tri<dhā> bhedāḥ prakalpitaḥ [ca],

sarika ta kabeh matigāwak nira. sañ Syamāya muṅguh riñ Udici-deśa, sañ Marukti muṅguh ri Madhyadeśa, sañ Malamba pradhāna muṅgwiñ Paścimadeśa.

20 ity ete Carakāḥ proktāḥ saṃhitāvādino dvijāḥ, ndah Caraka sarika kabeh. matañnya n Ca<ra>kasaṃhitā naran ikañ Yajurweda wēkasan hane sira. sambandha bhagawān Waiśampāyanālah riñ totohan deni rowaṅ ira brahmarṣi, tinohan ira abharaka muṅguheñ Meruśikhara, wēlasa nira pituñ wēñi.

25 kunañ siñ tar tēkā ri samañkana, —
sa kuryād brahmahatyām vai,

1. makañaji ω; ? — Mudgala DH₂; Pudgala al. — 2. Śaiśira: Śeśira ω — Cyat-sya(?) al.: Cakṣyā DF, Wātsya H₂ — 3. Rathi xK: Rasi D, Rawi F — 4. saṃhita° y: sahita x — 5. Neruktaḥ al.: Nerukta AB — 6. <ka>bhuja-ṅgan(?) — 8. etā: aitaḥ ω — bahvṛcāḥ: baharo ω — yā: yaṃ ω — 10. Waiś° BK: Weś° al. — Yajur°: Yayur° ω — 12. ekas: eka ω — °tyakto: °tyaktaḥ ω — Y-o: Y-a ω — 13. inaryakēn BD: iraryakēn al. — pinara ω: pinaka°? — 15. sarveṣām: sarvasam ω — dhā add.? — bhedāḥ(?): bheda ω — prakalpitaḥ(?): prakampitaḥ ω — ca *delevi* — 17. Syamāya BDFK: sañ hyan Māya al. — udiçi: udiwi ω — 20. ity ete: ity aitaḥ ω — Cara-kāḥ: Cārata ω — proktāḥ: proktaḥ ω — 21. Caraka: Carata ω — ra *inserui* — 22. sambandha FE: sambadḍa K, samandā al. — 23. Waiś° K: Weś° al. — 24. abharaka ω: abharata? — wēlasa ω(?): „lawas?” v.d. Tuuk (H₁, H₂) — 26. kuryād FK: kūrya x, D *def.* — °hatyām vai: °hatya we ω —

gumawayakēna ṅ kabrahmahatyān, mapakēna riṅ bharatakarma
sādhanen kārya nira, nimitta niṅ hana totohan. kunaṅ sakalah
bhagawān Waiśampāyana

brahmahatyām cakāra saḥ,

5 mataṅnya n kinon gumawayakēna ṅ kabrahmahatyān de saṅ
ḡṣi maṅalahakēn iṅ sira.

śiṣyān sarvā <n> samāniya,

pinupulakēn sakweh niṅ śiṣya nira, kinon aṅgawayakēnen kabrah-
mahatyān. yapwan uwus tanayaṅku gumawayakēn ikaṅ bharata-
10 karma parēṅa ta kita gumawayakēna brata prayaścitta niṅ kabrah-
mahatyān. maṅkana liṅ bhagawān Waiśampāyana. kunaṅ bhaga-
wān Yajñāwalka ta sira tar aṅga. alēmah brahmahatyā rakwa
sira. wihaṅ ri pakon saṅ guru. katēmunya de nira: don i ṅwaṅ
wihikana maṅaji, wruheṅ hila-hila don ika. ikaṅ hila-hila yateka
15 tan ulahakēna, makanimitta wruh nikaṅ wwaṅ maṅaji. umaha
32 pwa saṅ wruh maṅaji mulahakēna ya, ya ta limpad ri kapāpan
ri hiḍēp nira. ya tāmuhara krodha ri saṅ guru, kinon aṅutahakēna
ikaṅ aji pawarah saṅ guru. kunaṅ saṅka ri wēdi nire kabrahma-
tyān, ya ta mataṅnya n winutahakēn ikaṅ weda pawarah saṅ
20 guru ri sira. rudhira rūpa nira saṅ hyaṅ weda n mijil waktra nira.

Mataṅnyan wwaluṅ puluh nēm śiṣya bhagawān Waiśampāyana
gumawayakēn ikaṅ bharatakarma. tan dwa pinaṅguhakēn ikaṅ
kasiddhyan phala niṅ bhakti maguru. kunaṅ bhagawān Yajñā-
walka sira ta magawe tapa, nityaśa swādhyāya, umārādhana
25 saṅ hyaṅ Āditya. de niṅ śakti niṅ brata lawan tapa tēka ta sireṅ
Ādityamaṅḍala, kawatēk deniṅ teja bhagawān Mārkaṇḍeya.
aminta sira winarahan maṅaji ri saṅ hyaṅ Āditya. kārunya pwa
jāti niṅ dewatā, inugrahan ta sira Yajurweda de bhaṭṭāra Sahasra-
diti. kuda rūpa nira bhaṭṭārāditya manugrahe sira. mataṅnyan
30 Wājiweda ṅaran ira saṅ hyaṅ Weda, aji bhagawān Yajñāwalka,
Wājina ṅaran iṅ śiṣya nira, sakweh ni saṅ makaji aji nira.

brahmahatyā tu yaiś cīrṇā,

kunaṅ saṅ waluṅ puluh nēm rowaṅ nira sakapuntan ri ṅuni Yajur-

3. Waiś° BF: Weś° al. — 4. saḥ: °ṇam ω — 7. n addidi — 9. bharata x:
bharaka y — 11. Waiś° BK: Weś° al. — 12. ta y: om. x — 16. ya ta l° x: yati
l° y — ri kapāpan FK, om. al. — 21. Waiś° BK: Weś° al. — 24. svādhyāya:
svadḍyāya ω — 28. inugrahan zy: inanugrahan AB — 31. wājina: wādina
ω — 32. °hatyā: °hatyas ω — yaiś: ya ω — cīrṇā: warṇa FK —

weda-caraka naran ikañ Yajurvedâji nira. caraka naran ikañ aji inaji nira. paḍa ta sirāmaṅguhakēn kasiddhan bhagawān Yajñāwalka mwañ sañ waluñ puluh nēm. bhagawān Yajñāwalkāmaṅguhakēn kasiddhan deniñ brata mwañ tapa s v ā d h y ā - 5 y a, sañ waluñ puluh nēm maṅguhakēn kasiddhan deniñ bhakti nirāguru.

Nihan ta śiṣya bhagawān Yajñāwalka pawaraha ni n̄hulun in rahadyan sañhulun. bhagawān Yajñāwalka makabhujāṅga sañ Kaṇwa, sañ Wodaya, sañ Selina, sañ Madhyandina, sañ Wasyaya, 10 sañ Waskali, sañ Utkāla, sañ Skambaya, sañ Nya, sañ Watsya, sañ Kapata, sañ Sekari, sañ Apadi, sañ Asana, sañ Porāṇi, sañ Parāśara, piṇḍa limawēlas. matañnyan satus lēwih tuṅgal piṇḍa nika sañ makañaji Yajurveda rikañ kāla.

Kunañ bhagawān Jemini sañ Sumitra naran in bhujāṅga nira. 15 sañ Sumitra makabhujāṅga sañ Sunwa, sañ Sunwa makabhujāṅga sañ Sukarma, sañ Sukarma sira ta makabhujāṅga sewu. yeka ta sañ bhujāṅga sewu tatanpa hiñan wīrya nira. ndan mogha gēlēm a n a d h y ā y a ri kāla niñ udan sira kabeh, yatanyan linēpasan bajra de sañ hyañ Indra. pējah ta sira kabeh. krodha ta bhagawān 33 20 Sukarma deni pati nikañ śiṣya. sanyāsa ta sira masañ amantra, umilañakēneñ sañ hyañ Indra kabhilāṣan ira. yatna ta bhaṭṭāra Śatakratu, magawe abhiwādanamaskāra ri sañ paṇḍita. mopawāsa ta sañ yatiwara. hilañ nika krodha niñ hati nira, ya ta matañnya n kinon añuripakēne sañ mati kabeh sañ hyañ Indra. glāna ta 25 bhaṭṭāra Sahasranayana, dadi sirānambah ri sañ paṇḍita. aminta inakṣamākēn in salah ni laku nira, makanimitta tar wēnañ umuripakēna ri sañ mati. kunañ yan ikañ wwañ rwañ siki juga huripana de rahulun ampu, sānugraha mpu tinaḍah rahulun ampu. mañkana papatra-kasih sañ hyañ Indra ri sañ yatiwara. jitakrodha kadi 30 sira paṇḍita. sinam̄mata papatra-kasih nira. matañnyan rwa ikañ bhujāṅga inuripan de sañ hyañ Indra wēkasan. matañnyan tan dadi wwañ amicāra ri kāla niñ udan manurata kunañ, yadyapi katēkana mañke.

2. kasiddhan zAK: kasiddhyan BDF — 4. svādhyāya: svadḍyāya ω — 4 — 5. kasiddhan al.: kasiddhyan B — 9. Kaṇwa: Kanwa ω — 10. Waskali: Waskalih ω — 12. Parāśara: Paraśara ω — 12. *post* limawēlas: sañ ABF — 18. anadhyāya: aswadḍyāya ω — 22. Śatakratu D: Śatakr̥tu al. — 24. añuripakēne x: añuripakēneñ y — 25. sirān^o: sira n^o ω — 27. ri x: riñ FK, *om.* D — 30. sinam̄mata: sinanmatha ω —

Kunañ aran i sañ inuripan ira sañ Porañjita, brāhmaṇa rasika, sañ Hiraṇyanābha, kṣatriya rasika, anak mahārāja Kosala. sañ Porañjita limañ atus bhujāṅga nira, limañ wiji sirādhikāreṇkana. naran ira: sañ Lokañśi, sañ Kutuma, sañ Lāṅgali, sañ Kosiddhi.
 5 bhujāṅga Lok<añ>śi wihikan mañaji: sañ Rāṇāyaṇiya, anak sañ Sahitaṇḍi, sañ Saptawakari, sañ Śatasuśri, anak sañ Saṅketa. Kunañ bhujāṅga sañ Kotuma: sañ Ora, sañ Parāśara, sañ Bhawita, sañ Tuṣṭiṭ tigan wiji bhujāṅga nira.

Kunañ bhujāṅga sañ Rāṇāyaṇiya, rwañ wiji bhujāṅga nira,
 10 sañ Sairandri, sañ Śṛṅgiputra.

Sañ Śṛṅgiputra tigan wiji bhujāṅga nira, sañ Yola, sañ Pra-wirayoga, sañ Surāla.

Kunañ sañ Parāśara bhujāṅga sañ Kotuma atah sira nēmañ wiji bhujāṅga nira: sañ Āsurāyaṇa, sañ Dewabhut, sañ Prā-
 15 cinayogaputra, sañ Buddhimān, sañ Pañcala.

Kunañ sañ Lāṅgali nēmañ wiji atah bhujāṅga nira. naran ika: sañ Phalaka, sañ Jotwani, sañ Lomakāyani, sañ Pohani, sañ Kolaha, sañ Kaṇwa.

Kunañ sañ Hiraṇyagarbha, ikañ kṣatriya inuripan de sañ hyañ
 20 Indra, limañ atus atah śiṣya nira, limalikur ikañ kṣatriya Porawa-baṇśādhikāra niñ śiṣya nira. naran ira: sañ Larala, sañ Rawiya, sañ Pañcama, sañ Wāhana,, sañ Parnakarna, sañ Kalika,, sañ Gotama, sañ Jayanti, sañ Swarajiya, sañ Unnati, sañ Puṣṭiśna, sañ Ulūka, sañ Kālaha, sañ Tiya, sañ Kāliya, sañ Śala-
 25 puñji, sañ Yakṣya, sañ Kārṣiyū, sañ Kaniya. samaṅkana kweh nikañ kṣatriya makañaji sañ hyañ Sāmaweda. kunañ sañ pina-kadhikāreṇkana sañ Poṣyañji lawan sañ Kṛta, sañ Hiraṇyagarbha.

Sañ Kṛta naran ira sañ Sumantra. Atharwaweda aji nira. sañ
 34 Kawandha wiśeṣa niñ śiṣya nira. sañ Kawandha makaśiṣya sañ
 30 Wedarṣa, kadi tamanyāji sañ guru tamanyāji nira. sañ Weda pat bhujāṅga nira, sañ Medha, sañ Brahmahita, sañ Pighalada, sañ

4. Lāṅgali: Laṅgali ω — 5. Lokañśi(?): Lokṣi ω — wihikan x: wikan y — 8. sañ Tuṣṭi *corruptum* — 10. Sairandri xK: Serandri DF — 19. Hira-nyagarbha ω: Hiraṇyanābha D₃ — 21. °bañśa: °bhaṅga ω — Larala xF: Ralala D, Rala K — 22. etc. *lacunas ind.* — 22. Kalika yB: Kalila zA — Gotama: Gottama ω — 24. Puṣṭiśna: Pustigna ω — Ulūka: Uluka ω — 28. Atharwaweda D: Arthaweda al. — 29. Kawandha: Kawanda ω (2 x) — 30. Wedarṣa(?) al.: Dewadarṣa D — 30. Weda ω: ? —

Soyāni, sarika ta kabeh dharmajña dṛdhabrata ika. hana ta bhujaṅga sañ Kawandha waneh, sañ Patya naran ira. sira ta makabhujāṅga Jañjali, sañ Kumudādi, sañ Śonaki. kintu sañ Śonaki sañ Babhru bhujaṅga nira, sañ Sendawa waneh. sañ Sendawa makabhujāṅga sañ Koñjikosi. sañ Koñjikosi makabhujāṅga sañ Nakṣatrakalpā, sañ Wetāna, sañ Sa<ṃ>hitāwidhi, sañ Aṅgirasa, sañ Śāntika. lima kweh rasika. samañkana kweh sañ Sumantu-gotra makaji san hyañ Atharwaweda.

Kunañ bhujaṅga ni n̄hulun nēmañ wiji, sañ Sumati naran ira; 10 bhagawān Atri makagotra rasika . . . sañ Agniwa<r>ca, Bhāradwāja rasika . . . sañ Sawarṇa; Soma-gotra rasika. mwañ sañ Suśrama Śāṃsapāyana. wṛddhabrata rasika kabeh, s a <ṃ> h i t ā k a r t ā.

Kunañ sañ śrutarṣi sañ mañaji Ṛgweda, sira ta pawaraha ni 15 n̄hulun ri rahadyan sañhulun. bhagawān Pelawa pinakādi nika. tumut sañ Waskāla, sañ Kṛtyatanaya, sañ Upamanyu, sañ Rātrindu, sañ Mañjati, sañ Śākali, sañ Bhaddhyosi, sañ Marawa, sañ Parāśara, sañ Waskāli, sañ Kapuni, sañ Keśala, sañ Panala, Pādya, Dhargya, Jawasti, Kaṇḍayana,

20 bahvṛcānām śrutarṣayaḥ, samañkana sira bahvṛca, śrutarṣi sira kabeh.

Nihan ta bhagawān Weśampāyana: Lohitya, Kaśyapa śiṣya nira, Kaśayani, Waliṅgu, Alambikali, Sakayani.

teṣām śiṣyāḥ praśiṣyāś ca ṣaḍaśīti śrutarṣayaḥ, 25 śiṣya niñ śiṣya nira ri sira waluñ puluh nēm kabehan ira. carakādhwaryawa śrutarṣi rasika kabeh.

Nihan ta bhagawān Jemini: Bharadwāja, Poṣyañji, Kapyā, Hiraṇyagarbha, Kośalya, Lokākṣi, Kotuma, Lāṅgali, Salihotra,

2. Kawandha: Kawanda BDFK, Kamanda al., Kapanda H₂, Kabanda H₂ in marg. — 3. Sonaki DK: Śokaki al. — 5. Koñji° (2^a) y: Koñci° B, om. Az — 6. Wetāna: Wetara ω — ṃ inserui — 8. Atharwa°: Artha° ω — 10. lac. ind. — r inserui — 12. Śāṃsapāyana („sang ṣapājana" H₂): „sañ Pāsāyana ω — 12. ṃ inserui — 15. ri x: riñ y — 16. Waskāla al.: Walkala D — Kṛtya° DF: Skṛtya° K, Kṛta° x — 17. Śākali: Sakāli ω — 18. Waskāli zFK: Wakāli al. — 20. bahvṛc°: bāhvarcc° ω — 21. bahvṛca: bahvarcca al., corr. DH — 23. Waliṅgu yB: Wilaṅgu zA — 24. śiṣyāḥ: śiṣya ω — praśiṣyāś: pratisyāś ω — ṣaḍaśīti: samasaṃptaṃ ω — 26. °(a)dhwaryawa: dairyyawā ω — 28. Salihotra (Śālī°?) D: Salihotrya al. - F (Saliyotyā F) —

Sarkarātri, Bhārgawa, Kṛta, Porawa, Sagama. śrutarṣi rasika kabeh.

teṣāṃ śiṣyāḥ punaś caiva catvāriṃśad mahaujaśaḥ
 5 ṣaṭ caivānye mahātmanaḥ sāmāgānāṃ śrutarṣayaḥ,
 piṇḍa ni kweh sañ śrutarṣi sāmaga patañ puluh nēm samudaya nira.

Nihan ta bhagawān Sumantu: Kawandha, Kaśyapa, Patya, Wedadarśa.

ṭanye m ekādaśa teṣāṃ yasya śiṣyāḥ śrutarṣayaḥ,
 10 sawēlas piṇḍa niñ śiṣya nira, Atharwaweda-śrutarṣi sarika.

Nihan ta bhagawān Sunaka, weyasati, B y ā s a s y a p a t y a ṃ
 35 kaliñan ika. nihan ta sañ Bhūśruti, sanak in rasika. S u n a k a s y a
 kaliñan ika. sañ Sosadi waneh, sañ Anutantanyaṭ, Domya, Ka-
 śyapa, Uddhalikya Āruṇeya, Upamanyu, Wida, Waluki, Mādhu-
 15 piṅga, Śwetaketu, Plakṣa, Widdhamukha, Dharya, Yajñāwela,
 Śonaka, Kaṇḍya, Aruṇi, Ṛcera, madhyamādhwaryu rasika kabeh.

Nya tañ brāhmaṇi wedajña: Sulābhā, Wadawā, Gargi, Kaṇḍili.
 samañkana kweh nika sañ brāhmaṇi wedapāraga, watēk śrutarṣi
 rasika kabeh.

20 Ika ta sañ maharṣi, taparṣi, satyarṣi, śrutarṣi, kapwa rasika
 wedapāraga kabeh.

Īśvarāṇāṃ ṛṣiṇāṃ ca ṛṣikāṇāṃ sahātmajaiḥ

yathā vākyāni jātāni tathaiṣāṃ mantrasiddhayaḥ,

hana ta pojaran ika sañ maharṣi mwañ mantrasiddhi nira, ya ta
 25 ajaran i nūhulun waneh. matañnyan ajarakēna. anrēñō kunañ
 rahadyan sañhulun śabda kāla niñ yoga, yoga kunañ riñ Śiwa-
 maṇḍala. wruha ta rahadyan sañhulun ri sañ makaśabda. ya ta
 phala nika.

1. Bhārgawa: Bhargghyāwa ω — 3. śiṣyāḥ: śiṣya ω — caiva: ceva ω — 4. ṣaṭ caivānye: maccemwanye ω — sāmāgānāṃ: samaganam xF: samagamam DK — 5. sāmaga: sagama ω — 7. Kawandha: Kawanda ω — 8. °darśa D: °darśa al. — 9. °daśa: °dāśi ω — śiṣyāḥ: śiṣya ω — śrutarṣayaḥ: śrutaśrayaḥ ω — 10. Atharwa: Artha° ω — 11. wey° — patyaṃ ω: corr. — 12. Bhūśruti y: Bhūśrutiḥ x — 13. °tanya zDK: °tabhya al. — 15. °mukha: °muka — 16. ṛcera xK: ḡwera D, ḡḡera F, rcera (Aruṇircera?) D₂ — madhy°: mādyama, dwaryyu ω — 17. °jñā (vel °jña Javanice): °jñi ω — 22. sahātmajaiḥ: tatātmaḥ ω — 23. °eṣāṃ: °eṣaḥ ω — 26. śabda kāla BDF: śabdaka al. — 26. Śiwa F: Śiwah al. —

yad ajñāyuktimaḍ evaṃ,
 hana pada jñāna tan kinawruhan arthanya. dumeḥ ya maṅkana:
 yuktimaḍ wiḥ ya, tan sphuṭārthanya, dvāḍaṃ, bwat śliṣṭa ta
 ya wiḥ, samēnanyan sphuṭa, ekārtha kaliṇan ika, gaṃbhirā-
 5 śābḍavat, ade arthanya, sapakṣa niṇ praya ya. mataṇnyan
 aṅgēhakēn wacananya, sago ikaṇ manah, kumwa wyaktinya,
 pratyakṣa-pāroḁṣya-wācyanya tuwi. liṅgamātra juga ya. tan
 wuruṇ adawaka samasanya nirukti mukti ya. tapwan pinrayogan
 pādanya saha nirukti ṇaranya liṅga strī puṇ, napuṇ aranya tamaḥ.

10 vākyam aiśvāryam ucyate,
 saṇ maharṣi bwat makawākyā maṅkana.

yatkiṃcit kāmasaṃyuktaṃ yathā nāṃavibhaktibhiḥ,
 hana tan kinaniścayan wibhaktinya, kadyaṅga niṇ apakṣapada
 dadi n pakō dadi n pasagi dadi n Indra, ya tārtha nika. apan
 15 prabheda nikaṇ wibhakti, kaliṇanya tan dadi sawibhakti kaprayo-
 ganya. pratyakṣa-parokṣa-wācyanya maṅkana prayoganya.

vākyam arthaḥ nigadyate,
 saṇ taparṣi bwat makawākyā niṇ maṅkana.

naigamair vividhaiḥ śabdair nipātair bahulaṃ ca yat,
 20 hana ta wākyā nipāta bahula, akweh niyatanya, naigamair
 vividhaiḥ, tan dadi tan nirgamana kaprayoganya. nirgamana
 ṇaranya hetu. bwat makawākyā nika saṇ satyarṣi.

avispaṣṭapadaṃ yac ca yac ca syād bahusaṃcaram,
 hana ta pada wispaṣṭa, wispaṣṭa ṇaranya peda, bahusaṅcara; tan
 25 dadi tan nirgamana kaprayoganya.

ḡṣiputravacas tad vai,
 saṇ śrutarṣi bwat makawākyā ika

sarvāś ca paridevatāḥ,

36

1. yad etc. ω: corr.? — 2. pada: paḍa ω — 3. y° w° y° (ay° FK, yay° D; wiya Dz) ω: ? — dvāḍaṃ ω: ? — śliṣṭa BFK: sliṣṭa D, gliṣṭa al. — 5. °śabḍavat y: śab-
 dathāt x — 6. sago ω: ? — 7. pāroḁṣya: parokṣya ω — 7, 16. wācyanya?:
 wacyanya ω — 8. nirukti: bhirukti ω — 10. aiśv°: eśv° ω — 12. yat kiṃcit
 EBFK: yat kiṃcit D, corr. H, ya na A — 13. °pada: °pāda ω (etc.) — 17.
 artha corr. — 19. naig°: neg° ω (4 ×) — nipātair: nipāta ω — naigamair: negame ω
 — vividhaiḥ: viviḍe yz, viḍviḍe al. — 23. av—dam: cacispāpampādaṃ ω
 — yac (1°): yaś ω — syād: syat ω — 24. wispaṣṭa: wisphaṭa ω (2 ×) —
 25. dadi F: dadiṇ al. — 26. °vacas tad: °vaca tad BHDK, °vaca kad F, °vacad
 A, ?E — 27. śrut° B: sut° al. — 28. sarvāś: sarvaṇi ω —

ika ta kabeh Śiwaśabda anugraha karēñō nika de sañ sādḥaka
kāla niñ yoga. kayatnakēna de mpuñku mūlya nika. kunañ yan
hanojar karēñō cumuluku cumbe, yan hana kumwa, aywa kinayat-
nakēn, tan mūlya ika. ujar niñ pujut amalakwa ñ inuma twak ika.

- 5 miśrā iti samākhyātāḥ prabhāvād gṣitām gatāḥ,
hana miśrarṣi nāranya wih atītānāgatawartamāna
janmaduḥkacikitsanam,

yeka bwat añajarakēn janmaduḥkha, śarīra, miśrarṣi bwat añaja-
rakēn ika.

- 10 garbhavyatyāsasambhavāḥ,

hana ta sira miśrarṣi mañguhakēn karēśyan ira ri dalēm wētañ.
wēkasan dadi sadharmaśāstra-pranetā, mañjarakēn
sadharmaśāstra, makanimitta prakāśa niñ tapa nira. syapa sira
mañkana?

- 15 Kāvyo Vḡhaspatiś caiva Vyāsaḥ Sārasvatas tathā,
bhagawān Byāsa mañkana, sira Śukra naran ira, bhagawān
Wḡhaspati sira waneh, rāma rahadyan sañhulun bhagawān Byāsa,
mañkanātaḥ kacaritan ira, bhagawān Sāraswata waneh. Weda-
byāsa rakwa sira kabeh lawan rājaśāstranayana.

- 20 tasmād avarajāḥ santaḥ pūrvebhyo medhayadyandonṭ,
rare rakwa sira n pakaguṇa ñ umabyāsa koccāraṇan sañ hyaṇ
Weda, deniñ kawihikanan, dadi sira guru deniñ kab(h)ayan.

- tasmāt na kālo <vā> vayaḥ pramāṇam gṣibhāvane,
tan si tuha, tan lawas niñ mañaji, tan ruhur niñ wiku takari ñ
25 pramāṇa niñ kabhujaṅgan, kewala kawihikanan juga ya.

- dṛśyate hi pumān kaścit kvacit śreṣṭhatamo dhiyā,
ikanañ kaścit kapuruṣan, dadi ya mañguhakēn ikañ śreṣ-
ṭhatama, kaścitpuruṣa naran ika, tan brāhmaṇa-
janmanya tuwi, dadi ya deniñ kawihikananya. dṛśyate,
30 tinon ta ya winiśeṣakēn de sañ sādhu.

vijñ<ān>air ahita<ḥ> kaścit,

5. miśrā: miśraḥ ω — 7. °cikitsanam: vidutsana ω — 10. garbhavya-
tyāsa°(?): garbhowasyasa xF; garbhowarṣya DK — 15. Sārasvatas: Sara-
svate ω — 18. Sāraswata: Saraswati ω — 20. pūrvebhyo: pūrvesyu ω —
meḍa yadyandon x: meḍaya diyandon y, corr. — 23. kālo: kala ω — vā
inserui — vayaḥ: vayasi ω — °bhāvane: °bhavena ω — 24. ñ om EF; hab. al.
— 26. dṛśyate: dṛśyante ω — śreṣṭhatamo: śreyaḥ tamo ω — dhiyā: yadi ω —
28. °tama: °taman — 29. dṛśyate: dṛśyante ω — 31. °jñānair ā: °jñe ra° ω —
ḥ add. —

mogha tan kinahanan in wijñāna. vijñāna naranya kawihikahanan in kālādiguṇa, yan jñānawān. jñānawān naranya kinahanan in Śiwajñāna. dgśyante, katon juga samāñkana. krama nira sinēmbah de niñ rat.

5 Nihan ta pajaran i nñhulun, sakawruh ni nñhulun ajarakēna:

yaḥ kaścit pādavān mantraḥ tñyukta yaś ca sasampadaḥ tñ
aniyuktāvasānaś ca tām ṛcam paricakṣate,

hana ta mantra kinahanan deniñ catuṣpad ika, tatan biṣama pādanya, aniyuktāvasāna ta ya, makānta yoga ka-

10 prayoganya. sañ hyaṇ Ṛgweda rakwa mañkana.

yaḥ kaścit karaṇair mantro na ca pādākṣarair mitaḥ
aniyuktāvasānaṃ ca tad yajur paricakṣate,

hana ta weda suparṇa karaṇa pracaleriya. karaṇa naranya mūrdhanya. mañkanātaḥ makanta yoganya. sañ hyaṇ Yajurweda

15 rakwa mañkana.

hrīmkāraḥ praṇavo gītaḥ prastāvaś ca catuṣṭayam,
pañcamah pariḥāras tu ṣaṣṭam āhur upadravam,

hana ta mantraweda hrīmkāra prathama niñ koccāraṇanya, kapiñ rwanya praṇava.

20 tñḍitaḥ swini ta kantaḥ,

ikañ wedamantra ri kapiñ tiganya, kapiñ patnya linaryakēn ta koccāraṇanya, inañḍēhakēn ta kapiñ limanya, linitakēn kapiñ nēmnya, sañhārānta kapiñ pitunya.

tñnidhanaṃ sapta ve sambah sapta vedasmṛti mṛtam,

25 yatika saptasamādhi naranya, tiñkah niñ prayogan sañ hyaṇ Weda ika.

Nihan ta kaprayogan in mantra waneh: hana āśā-mantra waneh, āśīrwāda riñ bhaṭṭāra. prathama mantra-prayoga ika.

tumut sañkhyā, pamilañ guṇa sañ hyaṇ. tumut pralāpa,

30 p<an>añis i sañ hyaṇ. tumut paridevanā, pasambat ri

2. in kālād° al.: i kālād° BF — 5. sakawruh BD: sakawruh al. — 6. mantraḥ D: matraḥ FK, mātraḥ x — 7. °avasānaś: °(a)ścasanaś ω — ṛcam: ṛwam ω — 11. mantro: mantra(h) ω — °rair mitaḥ: °rārṣitaḥ ω — 12. °m ca: °ś ca ω — 13. pracala ω: prawala? — 16. hrīmkāraḥ: hēñkāraḥ x — gītaḥ: dgītaḥ ω — 17. pañcamah y: pañcama x — ṣaṣṭam: maṣṭam ω — āhur: ahur BHK, awor D, aher al. — 18. hrīmkāra: hēñkāra D, yañkāra F, yēñkāra al. — 20. corr. — 22. kap° n° xD: piñ ēñēmnya FK — 24. nidhanaṃ DF: nirdhanam al. — sapta etc. ω: corr. — 27. āśā: hasa ω — 28. riñ BDK: ri AzF — 30. panañis i: pañis i ω — paridevanā: parivedana ω —

sañ hyañ. tumut p e m p a k a ṭ, kahulunan riñ bhaṭṭāra. tumut
aṇ a n v e ṣ a ṇ a, kiñkāra mantra-prayoga, tumut p ṛ ṣ ṭ a, ta-
kwan i kahyun bhaṭṭāra, yatanyan tampusu nugraha bhaṭṭāra.
tumut ā k h y ā n a, tattwa curi tañ mantraprayoga.

5 etat tu sarvavidyānām vihitam mantralakṣaṇam,
ika tañ mantralakṣaṇa mañkana, prasiddha ika riñ sarvaśāstra.

Nihan tañ nawawidha-mantra waneh. prasamanya riñ Rg-
yajuḥ-sāmaweda wih, stuti, nindā, praśamsā, ākrośa, . . . , praś-
na, anujñāta, ākhyāna, āśiḥ krama niñ yoga waneh ika. liñ bhaṭ-
10 ṭāra Brahmā ika: nya ñ artha-prayoga: hetu, nirwacana, nindā,
praśānti, . . . , prakṛti, purāṇakalpa, wyawādakāraṇakalya, upa-
mā.

daśaite vidhayaḥ proktā brāhmaṇasya viśeṣanāḥ,
nahan ta prayoga sañ hyañ Brāhmaṇa, sapuluh kweh nira sañ
15 hyañ Brāhmaṇa naran ira sañ hyañ Atharwaweda.

hetur hanteḥ smṛto dhātor,
h e t u n a r a n y a: h a n a d h ā t u s i h a n t ā i ṇ s ā r t h a n y a. n i m i t t a n i ṇ
kaprayogan deniñ para. ya ta hetu naranaya. nirwacana
naranaya: kojara nimitta niñ kapratipattyakēnanya. n i n d ā
20 naranaya: ujar niñ anācāra, ya tan mañkana ujar niñ ujarakēn
ikañ anācāra niñ para, makanimitta ñ doṣa kunañ. p r a ś a ṃ s ā
naranaya: swarūpa niñ śamsā dhātu n pakapūrwa p r a i k a p i h.
saṃśa <ya> naranaya: tan kaniścaya ñ tattwa. v i d h i n a r a n y a:
kagēlaran iñ karma huwus kinaniścayan tattwanya. ā k h y ā n a
25 naranaya p a r i k ṛ t i n a r a n y a k a ś ē ṅ g a h a n i s a j ṇ ā n i ṇ
sajñinya n kinaniścayan sajñāntaranya. a t y a n t a p a r o k ṣ a,
dadi n atita niñ wastu p u r ā ṇ a k a l p a n y a w i h. w y a w a -
38 d h ā r a ṇ a k a l p a n a r a n y a k a k a n i ś c a y a n i s a ṇ [a] j ṇ ā n i ṇ w a s t u,
tatan kinaniścayan iñ sajñānya, makanimitta kinaniścayan iñ
30 nirukti, mantra brāhmaṇa kalpa kunañ nimittanya, mantra-
brāhmaṇa-kalpa naranaya āgama. upamā naranaya dṛṣṭānta.

1. pempaka ω: corr. — kahul° y: hul° x — riñ DK: ri al. — 2. pṛṣṭa K:
praṣṭa al. — 5. vihitam: vihitā ω — 7. prasamanya BHD: pasamanya
al. — 8. lac. ind. — 9. āśiḥ: asiḥ ω — 10. artha x: atta D, atha FK — 11.
lac. ind. — "kalpa: kalya ω — wyaw° ω:?, cf. r. 27. — 13. daśaite: darś(ś)ate
ω — 15. Atharwa°: Artha° ω — 16. hetur etc.: hetumante matodataḥ ω — 19.
"pratipatty": "pratipaty° x: "pratipakt° y — 22. pra (h)ika yH: prahita al. —
saṃśaya: saṃśa ω — kaniśc° B: kaśc° al. — 25. parikṛti ω: purākṛti? — i y: iñ x
— 27. atita y: ahita B, awita al. — 28. i sañjñā: sañ ajñā F, iñ sā° A, iñ sañ ā° al.

ity etad brāhmaṇasyārthe(?) lakṣaṇaṃ katutaṃ† budhaiḥ,
maṅkana kopamā niṅ brāhmaṇa, liṅ saṅ paṇḍita.

Sahasrāṇi ḡcām aṣṭau,

hana ḡk wwaluṅ iwu kwehnya, hana ḡk saṅaṅ atus patan puluh
5 saṅa, hana ta ḡk satus, kunaṅ ikaṅaṅ ḡk riṅ suparṇa, praśna kunaṅ,
yeka Uttara Bālikhilya ṅaranya. sapuluh wiji ika.

daśa sāmasahasrāṇi sāmāni ca caturdaśa,

hana ta sāma sewu padbēlas kwehnya. saṅ grāmāraṇyaka sāma
rakwa ṅaranya. ikaṅ grāma iṅaranya ikaṅ umaji ika, liṅ rama
10 rahadyan saṅhulun bhagawān Byāsa.

dvādaśaiva sahasrāṇi chanda ādhvaryavaṃ smṛtaṃ,

hana ta yajuḥ sayuta roṅ iwu sagraṃmāraṇyaka. yajuḥ rakwa
samaṅkana kweh nira. riṅ grāma riṅ āraṇyaka rakwa kaprayogan
ika n inaji. hana ta yajuḥ nēmaṅ atus wino, mwaṅ arthanya
15 nēmaṅ atus. piṇḍanya sewu rwaṅ atus. puṅgawada rakwa ṅaran
ika, liṅ bhagawān Byāsa.

Hana ta Ṛgweda patan atus, Yajurweda patan atus, Atha-
rwaweda patan atus, Grāmāraṇyaka ri samāntara ṅaranya. ikaṅ
grāma iṅ āraṇyaka, riṅ watēs rakwekān inaji, liṅ saṅ paṇḍita.

20 athaitat taittiriyānām parakṣudrā iti smṛtaṃ,
kunaṅ ikaṅ weda saṅ Tettirīya, saṅ wēka-wēka ni saṅ yajña,
yeka parakṣudrā ṅaranya, Wāji-weda ṅaranya waneh,

dvesahasre śatanyūne,

sewu saṅaṅ atus kweh nika.

25 akhilaṃ parisamkhyātam brāhmaṇam tu caturguṇam,
giṇuṇa pwa samaṅkana deniṅ pat. wantah ika pituṅ iwu nēmaṅ
atus. samaṅkana kweh niṅ weda ri saṅ brāhmaṇa.

sahasrānyuktaṃ tṣaḍ yuḥ ḡgbhir viṃśatibhir vinā
ṭekapādarcca taṃ teṣāṃ yajusmya vivakṣyate.

30 ikaṅaṅ ḡk nēmaṅ iwu linoṅaṅ rwaṅ puluh wiji. šeṣa nika limaṅ
iwu saṅaṅ atus waluṅ puluh. samaṅkana kweh niṅ Ṛgweda ri
saṅ hyaṅ Āditya. Yajurweda nira samaṅkanātah.

1. °arthe: arthaḥ ω — katutaṃ ω: vihitam *e. gr.* — 3. sahasrāṇi: ḡmasrāṇi ω
— aṣṭau: aṣṭo ω — 5. riṅ y: *om.* x — 7. ca FKD₁: ya al. — daśa: daśaḥ
ω — 8. °āraṇyaka BDK: °āraṇyaka Az, °ārahyaka F — 14. wino ω: ? —
15. puṅgawada ω: ? — 17. Atharwa°: Atha° DK, Artha° al. — 20. athaitat(?)
arthetat al., arwetat F — taittiriyānām: taritīyanam ω — 23. śatanyūne:
satornnonte ω — 28. sah°: sahasrani yūtam sadyuh ω — ḡgbhir: ḡgni(h) ω
— viṃś° vi°: viṃśatabhir wwidaḥ ω — 29. *corr.* —

ekādaśa sahasrāṇi,
hana ta Ṛgweda sawēlas iwu,
ṛcaś cānyā daśottarāḥ,
tinambēhakēn ta ya sapuluh lawan tēluṅ puluh.

5 sahasram uttamam tasya,

39

wori ta sewu muwah. yatika rwaṅ ayuta sewu satus rwaṅ puluh
wiji. samaṅkana kweh niṅ Ṛgweda riṅ bhagawān Pelawa.

etāvān Bhṛguvistārah,

lawan bhagawān Bhṛgu sasantāna nira kabeh,

10

<an>yac cātharvikam bahu,

yapwan akweh saṅkerika tan ahayu ika.

ṛcām atharvāṇam pañcasahasrāṇīti niścayaḥ,

hana ta ṛk limaṅ atus, atharwa samaṅkana.

sahasram anyac ca jñeyam ṛgbhir viṃśatibhir vinā,

15

wori ta ya ṛk sinamudaya mwaṅ atharwa sewu. śinuddha rwaṅ
puluh. śeṣa nika sowaṅ-sowaṅ pataṅ atus saṅaṅ puluh. pisanakēn
kalih. yatika wētū satus wwalu. worakēna riṅ limaṅ iwu. yukti
nika limaṅ iwu saṅaṅ atus wwaluṅ puluh. āraṇyaka-weda rakwa
naran ika, liṅ bhagawān Aṅgira; saṅ wānaprastha makajya ika.

20

iti samkhyā prasamkhyātā śākhābhedaś tathaiva ca,

mapa saṅ hyaṅ weda lawan bheda niṅ paṅ nira, pajaran i ṅhulun.

Prājāpatyā śrutir nityā,

ikanaṅ weda Prājāpati, Prajāpatinā kṛta rakwa kaliṅan
ika. maṅkana ugeri sa-Manu sa-Manu. śākhānya pih tan maṅkana.

25

mataṅnyan dudu tiṅkah nikaṅ Weda riṅ sa-Manu sa-Manu. dumeh
maṅkana abheda wih buddhi nika saṅ karaṅgeriya riṅ sadwāpara
sadwāpara. saṅ ṛṣisattama, saṅ śākhābhedakaraṇa, sira mehakēn
iṅ śākhābheda riṅ śiṣya kamēna nirānusupeṅ alas. śiṣya nira saṅ
winehan ira maṅsiṣya niyata nira. maṅkana krama nirāmehakēn

3. cānyā: wanya xK, ranya F, corr. D — daśottarāḥ: syadaśośca ω —

8. etāvān: ekāwān ω — 10. an° — °kam: yadenyātnārcca tam ω — bahu:

bāhu x, bāhuḥ K, bayuḥ F, bawuḥ D — 12. atharvāṇam: arthawanam

xK, arthathanam F, arṭawnam D — °srāṇīti zBDK: °sranam ti AF —

13. atharwa: harthawa xF: (h)artt(h)awwa al. — 14. sah° — jñeyam(?):

sahasranam mata jñeyam ω — °bhir vinā: °bhiḥ warṇam y, °bhi warṇam x

— 15. atharwa: arthaw(w)a ω — 19. °prastha: prastā ω — 20. °khyātā:

khyataḥ ω — °aiva ca: °evacaḥ ω — 22. śrutir: śruti ω — nityā: nityaḥ ω

— 24. ugeri: hugeri E, hu. e. . . H, gugerī A, hugariṅ B, hugeriṅ D, wugairi

K, wuṣeri F — pih x: pi y — 27. sadwāpara hab. y: om. x —

ika śākhābheda nira kamēna nirānusupeñ alas. śiṣya niñ śiṣya nira,
mañkana ta niyata nira, pūrvavat guruḥ, kadi guru
pūrwaka niyata nira. nya tañ ṣaḍaṅgaweda, caturweda, mīmāṃsā
sawiji, nyāyawistara sawiji, dharmasāstra sawiji, caturwedasāstra
5 naran ika.

Kahaman ika sañ brahmarṣi
ṛṣiprakṛtāyaḥ smṛtāḥ.

mañkana krama nikañ ṛṣi tasi n turun in bhūloka. . . . hana ta
Bhārgawa waneh, mwañ hana Wasiṣṭhawanaśa waneh naranya,
10 hanātreyawanaśa naranya, hana Kaśyapawanaśa naranya, lima
pratyeka nikañ brahmarṣi mētu sañke brahmarṣi; naran ira . . .
yasmāt ṛṣanti Brahmāṇam,

āpti riñ ṛṣi rakwa sira,
tasmād brahmarṣayaḥ smṛtāḥ,

15 matañnya n brahmarṣi naran ira.

Hana dewarṣi mētu sañkeñ dewa wih. bhagawān Nārāyaṇa
mañkana; kunañ ikañ dewarṣi mētu sañkeñ brahmarṣi sañ sahasra-
Bālīkhilya mañkana. anak bhagawān Kratu rasika. sañ Kardama
waneh, anak de bhagawān Pulaha. sañ Parwata lawan sañ Nārada
20 waneh, anak bhagawān Kaśyapa, dewarṣi mētu sañkeñ brahmarṣi
rasika kabeh. matañnya n dewarṣi naran ira:

ṛṣante hi devān yasmāt,

40 āpti riñ swarga wih sira,
tasmād devarṣayaḥ smṛtāḥ,

25 dewarṣi ya panēlah nira wēkasan.

Hana ta Manubāñsarṣi. hana ta Ikṣwākukula-dewarṣi. sarika
ta kabeh rājarṣi ika sañke rājarṣi rakwa rasika, liñ niñ aji. ma-
tañnya n rājarṣi naran ira:

ra<ñ>janāt prajā nanambeḥ,

30 wih sira āpti riñ amarṣuka bhuwana,

1. ika x: ikañ y — 4. nyāya°: ndyaya° ω — 7. smṛtāḥ: smṛtaḥ ω —
8. bhū(r)loka: bhūḥ loka ω — 8, 11. lac. ind. — 12. ṛṣanti: ṛṣyanti ω —
14. tasmād: tasmāt ω — brahmarṣayaḥ: brahmārṣiyaḥ ω — 16. dewa: de-
wada F, weda al. — 18. Kratu: Kṛtu ω — Kardama: Kaḍarmma ω —
19. Parwata: Parṇa xD, Parbha FK — 22. ṛṣante: ṛṣyante ω — devān: divaṃ
ω — 25. ya: ha ω: ta? v. d. Tuuk (F₂) — 26. Manu° B: Mana° al. — Ikṣwāku:
Ikṣyaku ω — 29. ñ *inserui*, namambe al.: naname F, corr. — 30. ama-
rsukha al.: amasukha BF —

tato rājarṣiḥ sa smṛtaḥ,
nahan matañña n rājarṣi naran ira.

Ulihan ira sañ brahmarṣi <Brahma>loka niyata nika, dewa-loka ulihan dewarṣi, Indraloka ulihan sañ rājarṣi. mañkana ka-
5 wiṣeṣan i pada ni sañ ṛṣi sañ kinahanan de niñ abhijāti tapa m a n -
t r a v y ā h a r a ṇ a ṃ, pasāmānya niñ pracāra ika, nihan ta
lakṣaṇa n sāmānya nika sañ brahmarṣi.

†rājarṣi vacane rajeh || bhūtabhav<y>abhavajñānam,
wruh riñ atitānāgata-wartamāna sira.

10 satyābhivyāhṛtaṃ tathā,
senujarakēn ira tan dadi tan siddha, yan pañanugrahani, yan
panāpa, siddha juga ya.

samṛddhās ca svayaṃ ye vā,
tatan iniñu de niñ rama rena samṛddha tuwuh nira.

15 sambhūtaś caiva ye svayaṃ,
mētu tanpāpekṣā ri kāla niñ agarbha, makanimitta tasak ni tapa
ni sañ bapa. tapa dumadyakēn ya.

garbhe ye ca prabodhitāḥ,
wruh mañaji hane dalēm wētañ.

20 mantravyāhāriṇo ye ca aiśvaryāt sarvagās ca ye,
sawētunya n pañuccāraṇa mantra. kaiśwaryan ya nimittanya n
sarwaga. sarwaga naranaya: anta<r>hita, tan kinawruhan sañka-
nya tēka, sakahyunya parananya, yugapat lawan manahnya.

dvijadevanṛpās ca te,
25 mañkana pasāmānya sañ ṛṣi tigan wiji.
†yawanye pi dṛśye guṇe,
lumra tēkeñ saptarṣi ikañ lakṣaṇa nika.

Nihan tañ guṇa waneh hane sañ ṛṣi: dīrghāyusa, adawa
huripnya; mātīkṛta, senaknyāñēn-añēn ira; siddha-iśwara,

1. tato: tataḥ ω — 3. Brahma° addidi — 6. °vyāharanam: byāsawa-
nanam ω — pasamānya BDFK: pasamya al. — 7. samanya DK:
sañ manya al. — 8. rāj° ω, var. orth., corr. — y ins. — 10. sat°-tathā:
satyawatbhiḥ hṛtaṃ tataḥ BHDF, satyawagbhiḥ hṛtaṃ tataḥ AE, ?
K — 13. samṛddhās: samṛdaś ω — vā: va ω — 14. samṛddha: samadḍa
ω — 16. ni tapa F: niñ tapa al. — 17. °akēn: akan ω — 18. °bodhitāḥ: °voḍitāḥ
ω — 20. °vyāhāriṇo: °vyāhāriṇe ω — ca: va ω — aiśvaryāt: airṣayat xF, aiśayat
DK — gās ca ye: °gaccayaḥ ω — 22. r inseruit v. d. Tuuk (F₂) — 24. °nṛpās:
nṛpas ω — 26. corr. — 27. saptarṣi F: sapta ṛṣi al. — 28. waneh hane: wane-
hane ω — dīrgh°: dīrghy° ω — 29. mātīkṛta: mātīkṛta Ay, pātīkṛta Bz —

siddhi sañkan raray; divyacakṣuḥ, tumon in adoh aparēk,
 wruh tanpa kamūla n winarah; pratyakṣadharmāṇaḥ,
 dadi katon denin wwat, makanimitta hyun in pratyakṣa; gotra-
 <pra>vartakā, masantāna ta sira; śaṭkarmānira-
 5 tā, tan kaluban gumawayakēn ikañ yajñādikarma; śīlināḥ,
 arakṣa ta sira śīla, tanpa kāladeśa buddhi nira umulahakēn ikañ
 tar yogya; gṛhamedhinaḥ, sakta ta sireñ gṛhasthakarma.
 na duṣṭaiḥ karmayonibhiḥ,

karma hala pwa tan hane sira.

10 grāmyair na vartayanti sma,

tan gigirēn riñ bhoga grāmya.

rasas teṣāṃ svayaṃkṛtāḥ,

sotpādana lawan sira sahēnah ni guṇa nira.

†vardḍer antayita yeś ca,

41 15 tatan sañka pisan asparcca lawan sajātiyan ira.

vasanti ye dvijātayaḥ,

kewalya gumēgō kabrahmarṣyan ira juga sira.

kuṭumbino guṇahṛtāḥ,

ika ta sañ gṛhastha samañkana krama nira. sira ta rakwa ḡṣi satata

20 pinakanirmala awak nira denin dhūma niñ somamba. makanimitta

kriyāraktāḥ, nitya sira gumawayakēn ika gawayan in

kratuwidhānakrama. aṅkēn tretāyuga rakwa sira n pañajarakēn

caturvarṇakrama.

pravartayanti gotrāṇi,

25 sira ta tambe niñ amikwani rikañ samañkana,

āśramān api sarvaśaḥ,

kahēnti rakwa kagawayan in caturāśrama de nira.

teṣāṃ evānvaye bhūya utpadyante punaḥ punaḥ,

ndan bwat mañjanma ri tanaya nira rakwa kacaritan ira. sira

1. sañkan al.: corr. D, sañka n? — 3. wwat ω:?, wwañ? — 4. °pravartaka:
 °vartteka al., °vatteka z — 4. °ratā. tan y: °ra. tatan B, °ra tatan al. —
 8. duṣṭaiḥ: duṣṭeḥ ω — 10. gr. etc.: grāmeni varttayan teṣam (tewam D) ω —
 14. vardḍer etc. corr. (vardḍar B) — °hṛtāḥ: °hṛtāḥ y, ḡṛtāḥ x; ḡṛhyāḥ? —
 15. asp° ω: — 16. vaś°: vaś° ω — ye: ya ω — 20. dhūma: duma al., dupa
 F, niñ al.: ni F — 20. somamba y: somambah x — 22. kratu°: kṛtu ω — 24.
 pravartayanti: pravaktavyānti ω — 26. sarvaśaḥ: sarvayaḥ ω — 28. evān-
 vaye(?): evanyate ω — bhūya: bhuyaḥ ω — 29. tanaya AB: taya yE,
 def. H —

tinut sumanġuh anaknya bapa. sira ta umyāsa sañ hyañ Weda i
kṣīpa sañ hyañ Weda tēkap niñ kali.

maryādāḥ pātayanti ca || dvāpareṣu punaḥ punaḥ,
sira ta rakwa tan wuruñ mara űke Bhāratawarṣāñkēn dwāpara
5 majarakēna n m a r y ā d ā, yukti riñ bhūloka.

jāyante pitarah putre,

sira tika makabapa anak nira.

evam samptati viccānaḥ,

tanpa pēgatan rakwa krama ni pasantāna nira makabiñan ěnti
10 niñ yuga parimāṇa niñ loka. kweh nira mapracāra ika:

aṣṭāśītisahasrāṇi,

wwaluñ iwu wwaluñ puluh naran ika. nēmañ niyuta patañ ayuta.
ndi ta kahanan rasika? hana śmaśāna kidul nira hēnu sañ hyañ
Āditya kāla niñ dakṣiṇāyana. hana ta sira brahmarṣi cāri lor niñ
15 hēnu sañ hyañ Āditya kāla niñ uttarāyaṇa. tapa-brata-samādhi-
rakta, kweh nira samañkanātah

aṣṭāśītisahasrāṇi,

sira ta rakwa mulih riñ swarga, yan sampun [a]prawṛtti nira.
apa prawṛtti naranya? umyāsa sañ hyañ Weda rakwa sirāñkēn
20 dwāpara; n ā n ā ś ā s t r a k ṛ t a r ṣ i. paripūrṇa tāwak nira sañ
hyañ Dharma, grahita niñ dwāpara. ndatanpānak sira, apan tanpa
rabi. tuhun ika sañ hyañ Dharmaśāstra pawarah nira kinatēgu-
hakēn in śiṣya. sañ śiṣya gumanti sañ guru, gumanti kinatēguhakēn
pawarah nira Dharmaśāstra. tatan pēgat pasantāna nira sañ
25 hyañ Dharma ri pati nika sañ ṛṣi de nira mañkana.

bhavaty ā bhūtasamplavāt,

añhiñ yan hilañ ikañ brahmāṇḍa kahanan ira n pēgat santāna
nira sañ hyañ Dharma.

aṣṭāvīṃśatikṛtvaś ca vedā vyastā maharṣibhiḥ,

30 wwalulukur kweh nira sañ brahmarṣi huwus umyāsa sañ hyañ
Weda anġkēn dwāpara niñ Wewaswata Manu.

3. °dāḥ: °doḥ ω — pātayanti ca(?): tapayanti ca ω — 6. jāyante: yajante ω
— 9. ni F: niñ al. — pasantāna FK: santāna x, masantana D — 8. viccā-
naḥ DF: vitcanaḥ al. — 11. aṣṭāśīti°: aṣṭākṣīti al., corr. D — 12. wwaluñ
puluh x: waluñ D, luh F, wwaluh K — nēmañ ni° D, nēmañ i° D, nēma ni°
FK — 18. a *delevi* — 20. °kṛtarṣi: kṛtārṣi ω (kṛtā ṛṣi?) — 21. grahita: grahitta
ω: grhita? — 27. n om. B *fortasse recte* — 29. °kṛtvaś: kṛte ω — vedā: veda ω
— vyastā yB: vyastu Az —

dvāpare prathame vyastā vedāḥ purve Svayambhuvā,
 tambayan in Wewaswatu Manu kadwāparan, bhāṭṭāra Swāyam-
 bhuwa sira tambayan in umabyāsa, sira marpat sañ hyañ Weda.
 kapiñ rwanya bhagawān Dakṣa, kapiñ tiga bhagawān Uśa<na>,
 5 kapiñ pat bhagawān Wṛhaspati, kapiñ lima sañ hyañ Āditya,
 kapiñ ḅnēm sañ hyañ Mṛtyu, kapiñ pitu sañ hyañ Indra, kapiñ
 wwalu bhagawān Wasiṣṭha, Saraswati kapiñ saña, kapiñ sapuluh
 bhagawān Tridhātu, kapiñ sawēlas bhagawān Tidṛt, kapiñ rwa-
 wēlas bhagawān Sanadwāja, kapiñ tigawēlas bhagawān Ākāśa,
 10 kapiñ padbēlas sañ hyañ Dharma, kapiñ limawēlas sañ hyañ
 Tryaruṇa, kapiñ nēmbēlas bhagawān Dhanañjaya, kapiñ pituwē-
 las Kṛtaya, kapiñ wwaluwēlas bhagawān Ṛṇañjaya, kapiñ saña-
 wēlas bhagawān Bharadwāja, kapiñ rwañ puluh bhagawān Go-
 tama, kasalikir bhagawān Uttama, karwalikir bhagawān (H)arya-
 15 datta, katigalikir bhagawān Wājaśrawa, kapatlikur bhagawān
 Somayana, kalimalikir bhagawān Tṛṇawindu, kanēmlikur bhaga-
 wān Rutsa, kapitulikir bhagawān Śakri, kawwalulikir bhagawān
 Parāśara.

aṣṭāvimśatir ity ete vedavyāsāḥ purātanāḥ,
 20 wwalulikir kweh nira Wedabyāsātita ry adēg niñ Wewaswata
 Manu.

Kunañ bhagawān Byāsa kasañalikir niñ umyāsa in dwāpara
 nikañ kali ika sira.

bhaviṣye dvāpare bhāv<y>o Droṇo Dvaipāyanāt punaḥ,
 25 hēlēm riñ dwāpara ika ta rakwa bhagawān Aśwatthāman umyāsa
 dlaha.

kṛte punaḥ kriyā nāsti,
 binyāsa riñ dwāpara krama nira sañ hyañ Weda. kṣiṇa riñ kali.
 ri tēka niñ kṛta muwah, atēhēr ika tan hanomyāsa. dumeḥ ya
 30 mañkana: tan hana prayoga niñ umyāsa sañ hyañ Weda riñ kṛta.
 pisan rakwa sañ hyañ Weda ginawe de bhāṭṭāra Brahmā, nuni

1. prathame: pratuma ω — 2. tambayan xD₃: tambehan y — 3. umabyāsa
 al.: umabhyāsa B — 4. Uśana: Uśa ω — 7. Saraswati ω: Sāraswata?
 — 8. Tidṛt ω? — 14. Uttama: Hottama ω — 17. Śakri al.: Sakri B,
 Sukri F — 19. *vimśatir ity ete: vimśat mṛtayoteh, var. orth. ω — 22 umyā-
 sa y: umabyāsa x — 24. bhaviṣye: bhaviṣo ω — bhāvyo: bhavo ω — Droṇo:
 Droṇaḥ ω — 25. Aśwatthāman: Aswastama zB, Aswasta manu A, Astamā
 FK, aṣṭāma D —

kāla niñ ādisṛṣṭi. ya ta ginēgwan in brahmaṛṣi dewarṣi. sañ brahmaṛṣi dewarṣi pwa sira šeṣa niñ kali, sira tiki enak wruh nira riñ sarwabhāwa.

śrotavyaṃ ca śrutaṃ vāpi,
5 hana ta wuwusnya senaka rēñwakēna.

tathaivāsā<dhu> sādhu vā,
ndya tañ karma śubhāśubha, jñāta v y a m, yogya kawruhana,
m a n t a v y a m, wastu sinaśaya, pṛṣṭa v y a m, yogya
takwanakēna, b h o g y a m, yogya bhuktin, d r a ṣ ṭ a v y a m,
10 yogya pintonakēna mwañ rēñwakēna mwañ ambuñakēna.

darsitaṃ tad anenaiva,
katon jāti nika deniñ brahmaṛṣi,
jñātaṃ tad vai surarṣibhiḥ,
ikañ katon deniñ brahmaṛṣi ya ta kinawruhan in dewarṣi. katon
15 tañ sarwabhāwa niñ dewarṣi.

kas tad anveṣṭum arhati,
43 syapa dewa, syapa ḡṣi tumakwanakēn ikañ wastu huwus kawruhan
ika? apan ikañ sarwa tika napuñsa[sañ]ka niñ bhāwa. sarwaśa
strilīṅga swabhāwanya. sarwaka puñlīṅga swabhāwanya. sañkanya
20 ya tañ kinawruhan, yogya ika takwanakēna.

bhagavān eva so 'bravīt,
ya ta matañnya n tan ana warah sañ hyañ Brahmā rikañ kāla.
yadā yat kriyate yena,
matañnyan mañkana ikañ ulah inulhakēn in wañ riñ kṛta.

25 tadā tat so 'vabudhyatām,
uwus kinaniścayan kasādhun prawṛttinya. kaliñan ika: sañ sādhu
umulhakēn ika,

prāg anyad eva tat kṛtam,
ulih in maniru-niru riñ sarwaswarī niyata nika. ulih sañ sarwaswarī

4. śrutaṃ: śruta ω — vāpi: vyopih ω — 5. wuwus: wuwu z: wuwuh al. —
6. tathaivāsādhu: tatvevaśca (°vañca D) ω — sādhu: sādūr ω — 7. tañ y:
ta x — 9. dṛṣṭ: dṛṣṭ° ω — 10. ambuñakēna al.: ambwakēna D — 11. ane-
naiva: anemeva ω — 13. jñātaṃ tad: jataṃ tad D, jātvaṃ tad K, jataḍ
EF, def. H, jātuṃ AB — surarṣ° zBD, surarth° AF, ? K — 16. anveṣṭum:
anestam, var. orih. ω — arhati D; aharti (°ṣi F) ω — 18. ikañ s° y: ika s° x
— sarwa tik°: sarwātī. k° ω — °sak°: °sasank° yz, °sañk° AB — 19. °sastri(ñ)
orih. var. y: °śāstram x — 21. eva: eṣa ω — so: sva ω — 23. kriyate(°o?) DKz:
kiyato al. — 25. tat: tāṃ ω — so: sva ω — °va°: cā° ω — 28. anyad(?):
anyan ω —

tiniru-tiru wānmaya niyata nika, pawara-warah niñ aji sañ maniru-
niru,

kathāvat pratibhāṣitam,

sira tikāwara-warah, paran winarahakēn nirukti. nirukti nāranya:
5 hana nimittanya n ginawayakēn kamañkananya. sanimittanya n
inuhutakēn kamañkananya kunañ. nirukti nāran ika, ri denya n
anumatanya n tan inanu. kumwa ta wyakti nika. kunañ ikañ
anirukti tan sanimitta kinonakēn, inuhutakēn kunañ mañkanya.
śuci ika, campur ika. kumwa ta wyakti nika. jñāna-jñāni
10 winarahakēn ira waneh, yogya kawruhana; priyāpriya
waneh, kahyunana mwañ tan kahyunana; dharmādharmā,
sukha-duḥkha, mṛtyu lawan amṛtyu. mañkana lwir
nikañ ulah winarahakēn, phala ni

ūrdhvantiryagadhobhāvaḥ,

15 makapuhara dewa mānuṣa tiryagjanma. sañapa siromajarakēn
ika?

Svāyambhuvo 'tha jyeṣṭhasya,

hana sira jyeṣṭha-Manu, anak bhaṭṭāra Brahmā, bhaṭṭāra Swā-
yambhuwa nāran ira. sira ta ekabhāwa. ekabhāwa nāranya: tan
20 hana rowañ nira santa rikañ kāla. kapan kāla nika?

tretābhiś ca punaḥ punaḥ,

niñ ri luñha nikañ sandhyāṃśanyādi niñ kṛta nika sañ gumanti
Manu, irika tēka sandhyāṃśa niñ tretā nira, tambe niñ awara-
warah. apan kewalyāṅṣṭi bhaṭṭāra riñ kṛta-yuga, mañdeśanākēn
25 dharma riñ traitā-yuga. ika sañ hyañ dharma inajarakēn in traitā
ya teka binyāsa de sañ ṛṣi riñ dwāpara. sañapa kumon i sañ ṛṣi
umyāsa?

Brahmā hy acodayat ādau,

bhaṭṭāra Brahmā sirākon. sañapa ta sañ ṛṣi wuñkalan i sañ kinon
30 de bhaṭṭāra Brahmā umyāsa sañ hyañ Weda? hana sira wiku riñ
śmaśāna kidul ni hēnu sañ hyañ Āditya kāla nira dakṣiṇāyana;

1. wānmaya: wwañ māya ω — 3. kathāvat(?) DE: kathāvāt HK, D, ka-
thathāt ABF — 14. ūrdhvan: uddya° ω — °tiryag: tiryav° ω — 15. makap°
BDK: kap° al. — 17. jyeṣṭhasya: jyosṭhasya ω — 18. jyeṣṭha x: jyastha y —
20. santa (śānta?): śānta al., santa F — 21. tretābhiś: traitantiś BKE, tre-
tantiś DF, def. H, om. A — 23. awara-w° x: awarah-w° y — 28. hy(?);
sy ω — ādau: ado ω — 29. wuñkalan xK: puñkalan F, huñgalan D —
31. ni x: niñ y —

aṣṭāśītisahasrāṇi,

44

wwaluṇ iwu ginuṇeṇ wwaluṇ puluh kweh nira. sira tekābwat mañjanma ri tanaya nira, gumanti pinakanaknyānak nira; śrutarṣi karēsyān ira. ya ta matañnya n pañ nika sañ hyaṇ Weda. pañ
5 nira wineh mapaña muwah de sañ śrutarṣy aṅkēn dwāpara.

ayudanty† ā Manukṣayāt,

makahiṇan ēntyan ika sañ caturdaśa-Manu maganti-ganti Manu irikaṇ kāla.

Upalakṣaṇakēna de rahadyan sañhulun śākhāpraṇaya nira,
10 kadi śākhā nika sañ hyaṇ Weda, mwañ kawyāsan ira ri sañ warta-māna-Manu.

evam eva tu vijñeyam,

mañkana lwir nira sañ hyaṇ Wedaśākhā mwañ Wedawyāsa ri sañ atītānāgata-Manu. ṇuṇi riñ atītakāla-Manu atītarṣi pinakarēṣi
15 nika, atītaweda weda nika, atītawedaśākhā wedaśākhānya, atīta-pitara pitara nika. niyata wartamāna-Manu mañkana. pratiniyata nika kapwa pinakasaptarṣi ri pañadēg nira, makapitara pitara nira, makaweda weda nira. saṇsipta pwekaṇ kāla ri kamanwan ira
mantragataiḥ saḥordhvam te,

20 mara ta rakwa sira riñ Mahāloka lawan dewarṣi pitara nika. gumanti sañ madēg Manu lawan dewarṣi pitara nira kadi krama nikaṇ rat. sañ gumanti Manu ika sañ atīta-Manu rakwa hana riñ Mahāloka. sira ta rakwa dadi wairāgya nira, makanimitta saṇsāra nira.

25 avaśyabhāvinārthēna sambadhyante yathā hi te,

kapāśa deniñ swakarmaphala nira, haneñ bhūloka, rakwa hetu nira n pañanti riñ Mahāloka. irika ta rakwa enak panon ira doṣa niñ janma bhāga pinakapūrwakanya. hetu nira tar ahyun iñ janma. dadi sira gumawayakēn ikaṇ tapa-brata-yogādi, sādhanā nira
30 hana riñ Mahāloka ri pañadēg nira sañ gumanti Manu ri sira.

evam devayugānām te sahasrāṇi yugakrame,

lawas nirāgawayakēn tapa-japa-yogādi-sādhanā sewu dewayuga kurañ nēm. tasak samādhi nire samañkana,

1. aṣṭāśīti°: aṣṭākṣīti, *orth. var.* x, aṣṭākṣi(si) y — 6. ā: a ω — °kṣayāt: °kṣayet ω — 12. vijñeyam AEFK: vijñoyam BHD — 19. mantr° — te: mantra-gata saḥodvante ω — 21. madēg yE, mañadēg AB, *def.* H — 25. °arthēna: atēna ω — sambadhyante: sawadyate ABy: sawanyate z — 30. riñ M° y: ri M° x — 31. evam: eva ω — devay°: devam y° ω — te?: me ω — 32. nirāg°: nira g° ω —

nidhanam Brahmaloke vai,
tēka sireñ Brahmaloka lawan dewarṣi pitara nira kabeh.

manvantaraḥ saṃhārasya,
yan uwus pañadēg nikañ caturdaśa-Manu, sañhāra naran ira
5 sarweri bhaṭṭāra Brahmā. salawas niñ caturdaśa-Manu samañkana
lawas niñ sañhāra ri wēni nira bhaṭṭāra Brahmā.

saṃhārānte ca sambhavaḥ,
ri huwus niñ sañhāra maluy sṛṣṭi niyata nika. hana ta muwah
Manu mañadēg. ndatan wēnañ pinakañhulun umajarakēna krama
10 nikañ rātry adēg niñ sañhāra muwah. apan lwirnya nuni juga
lwirnya. ta hēntya satus tahun yan jambat de niñ mawara-warah.
kunañ pawarahan i ñhulun iñ rahadyan sañhulun: ri lawas nika
sa-Manu yan pañadēg Manu sowañ-sowañ, ya ta rēñon de rahadyan
sañhulun.

45 15 eṣa trimśat ataḥ(?) koṭyaḥ,
mañhanakēna ta rahadyan sañhulun triñśakoṭi, windu nika wwalu.
tataḥ śatam sahasrāṇi.
tambēhana satus iwu.

daśa śatasahasrāṇi,
20 tambēhana muwah sapuluh atus iwu.
dvātrimśataḥ sahasrāṇi,
tambēhana satus iwu, ginuṇēñ tēluñ puluh rwa. tambēhana
muwah wantah iñ sapuluh iwu, ginuṇēñ satus dolapan.

tryaśītiś caiva varṣāṇi,
25 tambēhana ta wantah iñ sapuluh ewu, ginuṇēñ wwaluñ puluh
tēlu.

†samaścana ditaḥ bhavaḥ,
muwah tambēhana ta wantah iñ sapuluh iwu, ginuṇēñ sawēlas.
catvārimśat sahasrāṇi,
30 wori ta patañ atus iwu.

manvantarasya saṃkhyānam mānuṣeṇa prakīrtitam,
samañkana pañadēg niñ Manu sa-Manu. dewa[ś]abda nika samañka

1. nidhanam: nirḍanam ω — brahmaloka vai: brahmām lokelaṃ B, brāhma(m) kewalaṃ al. — 3. manvant^o: manont^o ω — °sya By, °syu zA, °syuḥ Ha — 7. ca FK: om. D, sa x — 15. eṣa: eṣaḥ ω — ataḥ ω: ? — 17. śatam: śata ω — 21. °trimśataḥ D: °trimśakaḥ al. — 22. puluh DKH: pulu al. — 24. tryaśītiś: tryāśatas ω — varṣāṇi y: vaśani x — 31. °kīrtitam: °kīrtitaḥ ω — 32. ś *delevi* —

- sahasrāṇām śatāny āhur aṣṭau ca parisamkhyayā,
 mañhanakēna ta rahadyan sañhulun wwaluñ atus iwu,
 dvipaṇcā[da]śa<t> sahasrāṇi,
 tambēhana limaṇ puluh, wuwuhana rwañ iwu. samañkana de-
 5 wa[ś]abda niñ sa-Manu. kunañ piṇḍa nikañ mānuṣābda nuni
 śūnyaḥ śūnyaś ca śūnyaś ca śūnyaḥ pakṣa ṛṣis tathā
 ṣaḍ va cakrah trayo 'pi syād manvantaram ihocyate.
 ya ta ginuṇeñ patbēlas ikañ sa-Manu,
 kalpa ity abhidhīyate,
 10 ya ta sinēṅah sakalpa nāranya.
 Manvantarāṇām parivartamānām,
 mañkana lwir in pasilih-silih niñ pañadēg bhaṭṭāra Manu.
 cirapravartanam yugasvabhāvāt,
 ndan alawas pañadēg nira, tar wawañ sinilihan de ni sañ ajātyan
 15 ira, apan yuga swabhāwa pamilañ ri lawas nira.
 kṣaṇāntaram ca tiṣṭhati jīvalokaḥ,
 kunañ ikanañ mānuṣa eṅgal pañadēg nira, apan agēlis kālanya,
 alpāyuṣa towi.
 Ndan inētakēna de rahadyan sañhulun: yāwat tēka gantyan
 20 kamanwan ira sañ atīta-Manu deni sañ āwarta<māna>-Manu,
 Mahat gati nira, mulih riñ Mahāloka juga sira. tapa-japa-brata-
 yoga-sādhana rakwa kewala inabhyāsa nira hana nīkana. tasak
 pwa samādhi nira ri tēka nira sañ gumantya Manu nuni: sira ta
 tēkeñ Mahāloka. irika ta sira tēkeñ Janaloka; kadi gawe nira
 25 haneñ Mahāloka, mañkana ta gawe nira haneñ Janaloka. tēka
 pwa gumanti sira riñ Janaloka, Tapoloka miṇḍuhur rakwa krama
 nira muwah. tēka riñ Satyaloka, tapa-japa-yoga-sādhana rakwa
 ginawe nira hana nīkana. matañnyan sañañ atus sañañ puluh
 patañ yuga rakwa lawas nira n pagawe tapa, kamēna nira n
 30 datēna rin Paramasūkṣma.

1. āhur: āhuḥ ω — aṣṭau: paṣṭo ω — 2. mañhanakēna: mañkana kēna ω —
 3. da *delevi*, t *inserui* — 4. wuwuhana DF: hūwuhana al. — 6. ś *delevi* —
 6. śūnyaḥ: śūnya ω (2×) — pakṣa: pakṣo ω — 7. ṣaḍ va(?): śata
 al., śatha F, śata K — cakrah: cakra ω — trayo: traya ω — syād: syāt ω —
 9. kalpa: kalpar ω — 11. °mānām: māni ω — 13. cira° BK: sira al. —
 °tanam al.: °tanām BKHa — 14. ni AzD: niñ al. — ajātyan: ajātiyan ω —
 16. °antaram: °antaras ω — 17. agēlis BD: agēlas al. — 19. inēt° DF: ?K,
 enēt° x — yawat t°: yawāt° ω — 20. māna *add.* v. d. Tuuk (D₃, H₁) —

46 Krama nira sañ tēlas kamanwan ira gumantya Manu pajaran
i n̄hulun ri rahadyan sañhulun:

tasmin manvantare pūrṇe trailokyasyeśvarās tu ye,

kṣīṇād̥hikārāḥ samvignā buddhvā paryayam ātmanah,
5 ri sēḍaṇnya kṣīṇād̥hikārā nika sañ mañadēg Manu, puput
kāla nikañ pañadēgan ira, prihatin ta rakwa sira, jāti niñ t̄ṣṇā
niñ kabhūpatin. kunañ pwan enak pañawruhan ira ri tēka ni sañ
gumantyaana kamanwan ira. asarag teka buddhi nira mareñ Mahā-
loka, kuciwa twas kerañ-irañ, kawēnañana de sañ gumanti kai-
10 śwaryan ira. kumwa ta kunañ prāya nira: akon ta sira tañkas-
tañkasa ri sakweh niñ pariwāra nira, tēka ri sañ pitaradewagaṇa
kabeh, inajñān ghinoṣitan muliheñ Mahāloka, ajñā bhāṭṭāra
Brahmā pinakaṅgēh in aṅhoṣita, tuwi kawwata gumantya-
dhikārād̥ipatya riñ Mahāloka. kojaran ikañ ghoṣita tēlas ampra-
15 yukta ikañ alapkēna, umaḍaṇ ta sañ pitara kabeh, kapwa śīghra
ri krama niñ lumampaha. tēka pwekañ śubha lagna, muni tañ
śaṅkha-kāla mardala murawa. lumampah ta bhāṭṭāra Manu lawan
dewagaṇa nira. luñha sañ atīta-Manu gumanti pratiṣṭhā rikanāñ
mānawī-nagarī. ndatan pañinak-inak bhāṭṭāra Manu an tan polaha
20 luñguh in sūñhāsana. kewalya brata-japa-samādhi ginawayakēn
ira. sañ sād̥haka sumād̥haka kabhyāsan sañ hyaṇ yoga, anuñ
makaphala w̄ddhya niñ bhuwana, solah nira sañ pūrwa-Manu
ginantyan ira. matañnyan tapa-brata ginawayakēn ira. dumeh
nira mañkana: śīrṇa wi rakwa n̄ bhuwana tēkap in kalikāla ri
25 samdhyāṃśa niñ kali.

agrāmanagare caiva vanāśramavivarjite,

tatan hana grāma-nagara nora wanāśrama, norāgawe gaga sawah,
nora kubwan nora sambyawahāra saprakāra. tatan hana dharma,
syuh tañ wana-gahana-parwatādi. ilaṇ tañ oṣadha. tan hanomah
30 kuwu-kuwu, kuluwutan. awēh w̄ddhi, akweh tañ gēriñ; ya tomi-
lañakēn ikañ sarwaprāṇi. tasak pwa samādhi bhāṭṭāra Manu
sañ gumanti lawan tapa niñ brahmar̄ṣi, dewar̄ṣi, pitara nira, mētu
muwah ikañ rat. rat n̄aranya dewāsurapit̄gaṇa, mānuṣa, sa-

2. ri x: riñ y — 3. tasmin: tasmi ω — °lokyasyeśv°: lokyaścaśv° ω —

4. °kārāḥ: °kārā ω — buddhvā: buddham ω — °yayam ātm°: °yayas anm°
ω — 10. kunañ BFK: def. D, nañ al. — 26. agrāma: aśrama al., aśrame
BD, def. F — caiva: ceva ω — vana° ω: varṇa°? — °jite: °jjitaḥ ω — 27.
ut sup̄ra (°aśrama ω, def. F) —

rwabhūta, piśāca, yakṣa, rākṣasa, kinnara, gandharwa; tapa sañ
 śiṣṭa nimitta nika. sañ śiṣṭa naran ira bhaṭṭāra Manu sañ gumanti
 mañadēg Manu lawan dewarṣi pitara kabeh. matañnyan tiga
 pahutañan in janma mānuṣa haneñ bhū[h]loka: bapa, babu,
 5 bhaṭṭāra. samañkana lwir in pahutañan in janma wwañ. bapa,
 sañ pitara sinañgah bapa. guru, sañ guru sinañgah guru. bhaṭṭāra,
 47 dewa sinañgah bhaṭṭāra, makādi bhaṭṭāra Manu. aparan ikañ
 panahura hutañ riñ pitara? anak. panahura hutañ riñ dewa?
 yajña. panahura hutañ riñ ṛṣi? maweh aji. kāla nika ginawayakēn
 10 tretāyuga. ri samañkana bhaṭṭāra Manu an pahatēguh andēl sañ
 hyañ Dharma. lwir nira sañ hyañ Dharma dañḍaniti trayi dha-
 nārtha, yeka pinakāśraya nikañ catur warnāśrama. matañnyan
 satus-satus mewu-iwu hurip nikañ wwañ riñ tretā. matēguh ri
 sañ hyañ Dharma nimitta nika. wḍdhi tekañ dharma riñ dwāpara,
 15 śirṇa riñ kali lawan ikañ sarwaprāṇi. riñ kṛta pwa ya muwah
 anṛṣṭi bhaṭṭāra Manu.

vinivṛttādhikārās te mānasīm siddhim āsthitāḥ,
 vinivṛttādhikāra bhaṭṭāra Manu, huwus hēnti ikañ kāla
 pañadēgan ira. tēka ta sañ masilih ḍiryan ira. tinon ira tēka sañ
 20 gumantya ni sira. mantuk ta sira riñ Mahāloka, tēka riñ Janaloka
 lawan ikañ rat. an-mañkana krama bhaṭṭāra Manu ābhūta-
 samplavāt, makahiñan hilañ nikañ bhūloka. mahāpralaya
 naran ira yan mañkana. apuputan riñ Mahāloka rakwa ika sañ
 dewarṣi pitara kabeh yan mañkana. dumeh śūnya ikañ swarga,
 25 ya tātistis tekañ kahyañan, kapwa bhayādi tikanan dewa haneriya,
 giri-girin tumon in kadbhuta niñ mahāpralaya riñ bhu[h]loka.
 mañili riñ Mahāloka ikañ dewatā kabeh. kapwa paḍa gumawa-
 yakēn brata-tapa-japa-satya-swādhyāya. kumatēguhakēn i sañ
 hyañ kabrahmacaryan.

30 Mañkana ta kacaritan ikañ prakriyā-pāda kagawayakēn riñ
 Brahmāṇḍasañhitā, pawarah bhagawān Byāsa.

Apūrwa kēta rasika sañ mañadēg Manu, ya ta pawarahan i
 ñhulun ri rahadyan sañhulun muwah.

4. ḥ exp. — babu ω? — 6. guru s° g° si° g° DK, def. F, s° g° si° g° B, g° s° g° Az —
 11. dhanārtha (ḍan°) al.: darṇatā D, danātā D₂ — 15. śirṇa x: ksirṇa
 DF, def. F — 17. mānasīm: manasam ω — āsthitāḥ: anditah ω —
 21. ābhūta (bhūta v. d. Tuuk, D₃, H₂): anūta ω — 26. ḥ expunxi —
 33. ri x: riñ y —

Svāyambhuvo Manuḥ pūrvaḥ,
bhaṭṭāra Swāyambhuwa sira pūrwa niñ mañadēg Manu.

Manuḥ Svārociṣas tataḥ,
kapiñ rwa bhaṭṭāra Swārociṣa. kapiñ tiga bhaṭṭāra Uttama. kapiñ
5 pat bhaṭṭāra Tapasa. kapiñ lima bhaṭṭāra Raiwata. kapiñ nēm
bhaṭṭāra Cākṣuṣa.

ṣaḍ ete <Ma>na[sar]vo 'titāḥ,
ri wihikana rahadyan sañhulun an nēmañ wiji kweh sañ atita-
Manu.

10 bhaviṣyantaḥ prakīrtitāḥ,
wwalu kawēkas kakwehan ira sañ tapwan kadhikāra siddha
kamanwan ira. hana sira Manu pañca-Sāwarṇi, hana sira Raucya
ñaran ira, hana sira Bhautya ñaran ira. hana sira Waiwaswata
ñaran ira waneh.

15 Kunañ pajara niñ pinakañhulun krama nikañ gaṇa riñ Waiwa-
swata-Manu, pajarakēna rumuhun ri rahadyan sañhulun,

Manavaḥ pañca ye 'titāḥ,
aryakēna bhaṭṭāra Swāyambhuwa-Manu, ika ta sañ atita-Manu,
yeka lima pratyeka sañ atita-Manu.

20 samāsāt tān nibodhata,
sañsipta sakarēñ de niñ mawara-warah. matañnyan ta lwakēna
48 bhaṭṭāra Swāyambhuwa-Manu: huwus ñhulun majarakēn i sakrama
nikañ gaṇa ri Swāyambhuwa-Manu ñuni. matañnyan sañsiptan
swarga niñ Swārociṣa-Manu pajarakēna deniñ hulun.

25 Āsan vai Tuṣītā devā Manoh Svārociṣasamāḥ,
pañadēg bhaṭṭāra Swārociṣa-Manu Pārāwata-widwāṇsa ñaran
ikanañ dewagaṇa, anak bhagawān Kratu ri sañ Tuṣītā. kapwa
wihikan mañaji, c a t u r v i ṃ ś a t, padlikur kwehnya riñ sagaṇa.
Indra ikañ kāla bha<ṭṭā>ra Pipaścat. pinaka[naka]-Wasiṣṭha

1. Manuḥ F: Manu al. — 3. Manuḥ: Manu ω — Svārociṣas: Sorowisam,
var. orth. ω — 4. Swārociṣa: Śwarowiṣa F, Śwarrowiṣā D, Śwerowiṣa KB,
om. al. — °ra Uttama AzK: °rottama BD, °rarottama F — 5. Tapasa ω:
Tāmasa v. d. Tuuk, D₂, F₂ — 7. ṣaḍ — 'titāḥ(?): ṣaḍdaitena sarvvātitaḥ ω —
12. Raucya: Rocya ω — 13. Bhautya: Bhotya ω — 17. Manavaḥ: Manava y,
Mānama B, Māna Az — 20. samāsāt: samā śan al., corr. F — tān: ta ω —
22. sakrama x: sañkrama y — 25. vai: ye ω — Tuṣītā: taḥ sitaḥ ω — devā:
dewaḥ ω — Svārociṣa°: Soroc(w)iṣa ω — 26. Swārociṣa: Sorociṣa K, Sorowiṣa
BD, Sorosiṣa al. — Pārāwata v. d. Tuuk (D₂), Parapata ω — widwāṇsa:
widyāṇsa ω — 27. Kratu: Kṛtu ω — 29. ṭṭā inserui — naka delevi —

sañ Ūrja naran ira. pinaka-Marīci anak nira, sañ Stambha naran ira. pinaka-Bhṛgu anak nira wih, sañ Prāṇa naran ira. Aṅgirasuta sañ pinakāṅgira. sañ Dato pinaka-Pulastya rasika. sañ Saneścara pinaka[r]-Atri. pinaka-Pulaha sañ Ambariwañ, apan anak bhaga-
5 wān Pulaha. krama sañ saptarṣi ri Swārociṣa-Manu ika.

Kunañ anak nira: si Cedyā, sañ Kimpuruṣa, sañ Kinnara, sañ Nibhṛti, sañ Aruṇi, sañ Wṛhat, sañ Guha, sañ Bhāwa, sañ Śubhā, sasaña sañ rājaputra nira, kapwa bañśakāra paramārthanya.

saptarṣayo Manudevāḥ pitaraś ca catuṣṭayam,

10 samañkana mudik iñ jagat.

teṣāṃ caivānvayāḥ prajāḥ,

matañnya n mañkana: wēkas iñ samañkana yeka humibēk iñ bhuwana, kramanya: dewatā manak dewatā, sañ pitara manak wadwan, bhāṭṭāra Manu manak kṣatriya mwañ waiśya-śūdra,

15 sañ ṛṣi manak brāhmaṇa.

Mañkana krama nika sarga riñ Swārociṣa-Manu. sañsiptan, upalakṣaṇakēna ikañ sarga ri bhāṭṭāra Swāyambhuwa-Manu. riñ Uttama-Manu wih, ika piñ tiga niñ Manu, lima dewagaṇa: Sadhama, Waśawartina, Pratardhana, Śiwa, Satya. samañkana
20 gaṇa rikañ kāla. an-samañkana anak bhagawān Aṅgira ika kabeh. Indra ikañ kāla bhāṭṭāra Swayaśa. saptarṣi ikañ kāla anak bhagawān Wasiṣṭha, pitu kweh nika. pratyeka niñ aran ira: sañ Aja, sañ Gotra, sañ Ūrdhwabāhu, sañ Pawana, sañ Anāga, sañ Tamāsa, sañ Suka. rājaputra ikañ kāla: sañ Paraśu, sañ Dibya, sañ Byosadhi,
25 sañ Naya, sañ Dewamānuja, sañ Nasama, sañ Mahotsaha, sañ Gaja, sañ Winita, sañ Ketu, sañ Sumitra, sañ Subala. mahāśakti sarika kabeh. kapwa makanak kṣatriya.

Uttamenāpi saṃkhyātāḥ sargaḥ Svārociṣasya tu,

kunañ ikañ sarga riñ Uttama-Manu ya kadi sarga bhāṭṭāra

1. Stambha(?): Sthamba al., Swāmbha A — 3. Dato ω: Dattoli H₂ — 4. r om. B, hab. al. — anak B: enak al. — 5. Swārociṣa: Swarowiṣa BD: Swarociṣa al. — 7. Guha al.: Guṭa B — 10. mudik al.: muni DK — 11. caiva° etc.: cyavanvayo p° ω — 12. wēkas iñ ABFK: wēka niñ, fort. recte z, def. D — iñ (2^a) BD: i al. — 13. dewatā (2^a) BD, wewatā AFKz — 14. waiśya K: weśya al. — 16. Swārociṣa: Swarowiṣa ω — 17. ri (bh°) x: riñ y — 18. wih al.: pih DKH — ika x: ikañ y — 19. Sadhama: Śadḍama ω — Waśaw° FKE: Warśaw° al. — 22. Aja F: Ajñā al. — 24. Byosadhi: Byosaddi w° — 28. sargaḥ: sarga B, swargga al. — Svārociṣasya al., corr. B — tu: taṃ ω —

49

Swārociṣa sarga nira. sarga niñ Tapasājarakēna. pat kweh nikañ dewagaṇa ri samañkana: Satya, Surapa, Sumija, Araya, samañkana dewagaṇa, anak sañ Nawyan ika kabeh, putu bhagawān Pulastya. salikur kweh rasika kabeh riñ sagaṇa. sañ hyañ Sikhi pinaka-
 5 Indra ri samañkana, sañ Kaśyapa pinakāngira, apan anak nira. sañ Atreya pinakātri, sañ Jyotidharma pinaka-Bhṛgu, sañ Kapiwān pinaka-Pulaha, sañ Śakri pinaka-Wasiṣṭha, sañ Cetri pinaka-Pulastya, kapwa paḍa wēka n iriñ sira. rājaputra rikañ kāla: sañ Rājanughanṭa, sañ Samabhaya, sañ Nara, sañ Pritibhṛtya, sañ
 10 Khyātibhaya, sañ Awikṣit, sañ Prastala, sañ Dṛḍasyuḥ, sañ Duni, sañ Kṛtamānyu. anak Tapasa-Manu sarika.

Tumut sañ Cāriṣṇu-Manu ajarakēna sarga nira. pat ikañ dewagaṇa: Sumita, Bhūtarājasa, Gandarpa, Sumedhasa. Wasiṣṭhaputra ika kabeh, padbēlas kweh nika sagaṇa. pinakendra rikañ
 15 kāla sañ hyan Wibhu. pinaka-Pulastya sañ Dewabāhu, pinaka-Marīci sañ Yuyūdha, pinakāngira sañ <H>iranyaroma, pinaka-Bhṛgu sañ Dewasrī, pinaka-Wasiṣṭha sañ Ūrdhwabāhu, pinaka-Pulaha sañ Parjanya, pinakātri sañ Satyacetra. kapwa ginantyan iñ santāna nira sira kabeh. lwir sañ saptarṣi riñ Cāriṣṇu-Manu.
 20 rājaputra rikañ kāla: sañ Mahāpurāṇa, sañ Balawandu, sañ Nirāmitra, sañ Ketuśṛṅga; dṛḍhabrata sira kabeh.

Ika ta bhāṭṭāra sañ patañ siki kadyaṅgan bhāṭṭāra Swārociṣa, Uttama, Tapasa, Rewata-Cāriṣṇu sinaṅguh Rewata-Priyabratañ n v a y ā [r]ika kabeh, wēka-wēka bhagawān Priyabrata.
 25 Krama nikanan gaṇa riñ Cākṣuṣa-Manu ajarakēna ni nñhulun. ikañ Sandhyādi dewa. naran sañ ibu pinakaharan iñ gaṇanya, anak sañ Hiraṇya ika, putu bhagawān Atri. Indra rikañ kāla sañ hyañ Manojawa. sañ Unātha pinaka-Bhṛgu, sañ Hariṣmān pinakāngira, sañ Sudharma pinaka-Marīci, sañ Wirāja pinaka-Wasiṣṭha,
 30 sañ Atināma pinaka-Pulastya, sañ Sahiṣṇu pinaka-Pulaha, sañ Madhu pinakātri, ika ta kabeh paḍa wēka nira sañ gumantyan iñ ri sira. rājaputra ri samañkana: san Uru, . . . sañ Satamanyu,

1. Tapasa ω: Tāmasa? — 8. ni riñ sira ω: nira v. d. Tuuk, *corr.*?, *confer* p. 115, 31. 10. Khyāti²: Kyati ω — 11. Tapasa ω: Tamasa, v. d. Tuuk (D₃, F₂) — 16. H *addidi* — 18. Satyacetra y: Satyadetra ABE, *def.* H — kapwa BDK: kapra AEF, *def.* H — 21. °śṛṅga: °sṛṅga ω — 22. Swārociṣa: Swarowiṣa ω — 23. Tapasa ω: Tamasa, v. d. Tuuk (F₂) — Cāriṣṇu: Ciriṣṇu ω — 24. r *expunxi* — 30. Atināma: Atinama F: Atinā al. — 31. Madhu: Māḍu ω — 32. *lac. ind.* —

sañ Tapaswī, sañ Satyawān, sañ Agniṣṭu, sañ Atibrata, sañ Sudyamna, sañ Abhimanyu. sapuluh rasika, anak sañ Nadwalā rasika kabeh. mañkana lwir niñ santāna-waṇśakrama ry adēg bhaṭṭāra Cākṣuṣa-Manu.

- 5 Kunañ kawwitan bhaṭṭāra Cākṣuṣa pawaraha ni ṇhulun ri rahadyan sañhulun.

Bhaṭṭāra Swāyambhuwa-Manu makanak bhaṭṭāra Uttānapāda. bhaṭṭāra Uttānapāda ṇaran ira sira winehakēn anaka bhagawān Atri. apa kunañ nimittanya? tan wruh pinakañhulun irika. bhaṭṭāra Uttānapāda sira ta makarabi sañ Sūṅtā, anak sañ hyañ
10 Dharma ri sañ Lakṣmī sarika. sañ Sūṅtā sira ta makanak bhagawān Dhruwa, sañ Kīrtimān, sañ Āyusmān, san Basu, sañ Swarāja [m]anakbi, anak wuṇsu sañ Manaswatī ṇaran ira. iki ta bhagawān Dhruwa anak bhaṭṭāra Uttānapāda atuha ri sañ Sūṅtā, sira
15 tāgawe tapa, sewu tahun lawas nira nirāhāra. inanugrahan ta sira mahāpada, tan kēneñ rahina wēni. lawan tahmasamanṭ, wīrya nira siddhi rakwa paḍa lawan bhaṭṭāra Brahmā. mañkanānugraha bhaṭṭāra Caturmukha ri sira. kadbhuta ta sañ brahmarṣi sira kabeh, tumon iñ wīrya nira. ya ta matañnya n pagawe śloka
20 bhagawān Ācārya-Uśana:

aho 'sya mevaṭ vīryavān aho ś<r>utam aho hutam
kṛtvā yad upari tuṣṭam Dhruvam saptarṣayaḥ sthitāḥ
Dhruve divam samāsādyā īśvaraḥ sa divaspatiḥ
Satyalokāgataḥ śrīmān divyamānaḥ sa tejasā.

- 25 mañkana liñ nikañ śloka umastuti ri bhagawān Dhruwa. tēka riñ Satyaloka kaliñnya. bhagawān Dhruwa makarabi sañ Bhūmī, an pakanak sañ Ślaṣṭu. sira tumonton i māyā nira, ojar ta sirekañ māyā, liñ nira: b h a v a n ā r ī, rabya n ko kita kamuñ māyā; kumwa ta liñ nira. siddhawākya jāti niñ kadi sira, atēmahan
30 māyānakbi, atyanta manoharanya mwañ ayunya, sañkēpnnya riñ

1. *loc. ind.* — 2. Nadwalā: Nadwala ω — 3. niñ sant°: ni sant° B, niñ sañ sant° al., *def.* H — 7. etc. bhaṭṭāra U°: bhaṭāro° ω (4×) — 8. winehakēn B: tinehakēn al. — 10. Sūṅtā: Sunṛtta ω (3×) — 13. m *delevi* — iki y: ika x — 15. tahun D: tawun al. — 16. °pada: °pāda ω — tahmāsaman BF, tahmasamam D, ?K, kahmāsaman al., Brahmasamam? — 20. Ācārya°: acana° xKD₃; aśana° DF — 21. meva ω *corr.* — r *inserui* — 22. kṛtvā: kṛta ω — tuṣṭam: tuṣṭi ω — °ṛṣayaḥ: °ṛṣiya ω — 23. Dhruve: Dhruvam ω — divam: divyam ω — divaspatiḥ(?): daśatpatiḥ ω — 24. °āgataḥ: °aṅgataḥ ω — 28. kita al.: ta F, (rabya ko) ki K, rabyaṅku? —

bhūṣaṇa. yatika pinakarabi nira. manak ta sira liman wiji, sañ
Prācinagarbha naran ira, tumut ta sañ Wyajaya, sañ Wipra, sañ
Wila, sañ Wṛka.

Sañ Prācinagarbha makarabi sañ Jayā, an pakanak sañ Uddha-
5 rati, wiṣeṣa niñ dhanurdhara rasika. sañ Uddharati makarabi
sañ Bhadrā, an pakanak sañ Diwañjaya. sañ Diwañjaya makarabi
sañ Warāṅgī, makanak sañ Ripuñjaya. sañ Ripuñjaya, an pakarabi
sañ Wṛhatī, an pakanak sañ Cakṣuṣa. sañ Cakṣuṣa an pakarabi
sañ Puṣkariṇī, an pakanak bhaṭṭāra Baruṇa, an pakanak sañ Cā-
10 kṣuṣa. C a k ṣ u ṣ a s y ā p a t y a m rakwa kaliñan ika. matañnyan
Cākṣuṣa naran ira. bhaṭṭāra Cākṣuṣa makarabi sañ Nadwalā. sira
ta manak sapuluh, sañ Ūru anak atuha. sañ Ūru makarabi sañ
Mahāprabhā, Agneyā sarika, an pakanak sañ hyañ Agni. manak
ta sira liman wiji, sañ Agra naran ira, sañ Sumasa, sañ Swati,
15 sañ Kratu, sañ Añjāna, sañ Losija. sañ Agra makarabi sañ Sunilā,
an pakanak sañ hyañ Mṛtyu, an pakanak sañ Wena.

prakopaḥ sumahān abhūt

prajārtham ṛṣayas tasya mamanthurda kṣiṇaṃ karam.

Iti ta mahārāja Wena tanpa hiñan kadurācāranya n siniwi.
51 20 matañnyan krodha sañ brahmarṣi sira kabeh. hetunyan pinupuh
lēñen ire tēñen de sañ brahmarṣi. p ṛ t h u, habēh tañan ira. mijil
ta wwañ makawaca mikul larasnya, lumimbekēn warayañnya,
sēnaha mamasan tutup. sañ Pṛthu panēlah sañ brahmarṣi iriya.
harṣa ta mahārāja Pṛthu tumon wīrya-śakti nira. winarah ta sira
25 ri kasyasih nikañ rat de sañ bapa. ya ta matañnya n pinitēkētan
mahārāja Pṛthu, kinon asiha riñ bhuwana mwañ rumakṣeñ prajā-
maṇḍala de sañ maharṣi. tan wihañ mahārāja Pṛthu. inampura
nira tikañ bhuwana. sira ta ratu tambayan in inabhiṣeka deniñ
sāmanta-panḍita rikiñ Bhāratawarṣa. sira tambayan in kṣatriya
30 magawe preta-mahāyajña. ri samañkana tēwēk niñ dadi nikañ
sūta lawan <m>āgadha. sira nimitta bhaṭṭārī Pṛthiwi gorūpa.

2. Wyajaya al.: Wyawaya F — 6. makarabi *fin. cod. B* — 7. sañ War° *incipit cod. C* — 12. Ūru C: Ūru al. (2×) — 14. (k) ta FK: (k)a DC, *def. al.* — 15. Kratu: Kṛtu ω — Sunilā ω: Sunīthā v. d. Tuuk (D₂) — 16. Mṛtyu D₂: Pṛthu al., MṛhuD — 18. prajārtham: prajāṛṣaṃ al., mrajarṣiṣam F, prajāwam D — mamanthur: mamantuḥ ω — °ṇaṃ: °nañ ω — 19. iti ω: iki? — n sin° F: sin al. — 25. pinitēkētan x: *corr. y* — 27. inampura nira x, inapura nira K; inapūrā tikañ D, inapurani tikanan F — 30. preta°: petra° ω — 31. sūta: suka ω — māgadha: āgata ω — go°: goḥ ω —

ya ta mataninya n pinēh bhāṭṭārī Pṛthiwī de mahārāja Pṛthu.
irika ta ya n mētu ikañ pari pinakapēhan ira. milu tañ dewarṣi
pitara gandharwāpṣaragaṇa sarpa puṇyajana parwata wṛkṣādi-
latāmēh ta ri bhāṭṭārī Pṛthiwī. apan paḍa arēp ri pēhan ira sira
5 kabeh. kapwa ta sira makawawan suḍaṇ nira sowañ-sowañ.

Mañkana kacaritan ikañ pēhan lēmah, ri wihikana rahadyan
sañhulun.

Kunañ yan ahyun rahadyan sañhulun wruha ri pūrwajanma nira
mahārāja Pṛthu mwañ nimitta nikañ pēhan sañ hyaṇ Lēmah
10 lawan pinakasudañ niñ sañ amēh kabeh, tan sañsaya rahadyan
sañhulun irika. ndan rahasya mara kojaran ika, tatan dadi winar-
akēñ in tan suci mwañ riñ pāpakarma, riñ tan śiṣya tuwi, riñ
tanpa brata, apan atyanta rakwa pawitra ni kojaran i kacaritan
mahārāja Pṛthu. wēnañ ika mamḡddyakēna n swarga lawan yaśa
15 kadirghāyuṣaṇ mwañ sukha ri ihatra-paratra karēñwan i kacari-
tan ira mwañ koccāraṇa ira. mañkana pamēkas-mēkas nira rama
rahadyan sañhulun bhagawān Byāsa.

Yatika rēñwakēna caritan i űhulun de rahadyan sañhulun.
Sañ A<gra> wēka-wēka ri bhagawān Atri. sira tārabī sañ Sunīlā,
20 anak sañ hyaṇ Mṛtyu. sira ta makanak sañ Wena. ndatanpa hiñan
kadurśilanya mwañ nāstika nira dumadyakēñ ikañ kleśa sañ kaki
sañkeñ ibu. nimitta nika mūrkhā ta sira riñ kṣatriyadharma. tan
pañumbara karakṣaṇ in bhuwana. tar upekṣā ri kasyasiḥ nikañ
rat. kewala mulahakēñ sakahyun in manah nira. linañkahan ira
25 tañ dharmasāstra. tatan hana swādhyāya mwañ kāra swadhā
mantra rikañ kāla. kēna pojaran marika sawaṇ kadi sira prabhu.
solah nira pinakapanēṇḍas niñ bhuwana. solah karēp niñ sañ
prabhu hinulahakēñ ira. sakahyun ira pinakolah nikañ rat. nāstika
52 pweka sañ nātha. tan hana n yaṣṭawya ginawayakēñ ira. milu
30 tekañ rat mañkana. karahan ta kawetan, śuṣka ikañ kahyañan,
apayapan tan hana n somahutāśana ginawayakēñ in dewatā rikañ
kāla deni kanāstikan ira. liñ nika sañ prabhu: hēlēm ri pējahku
rakwa n bhuwana n pagawe pūjā riñ dewa, kunañ ri kālañku

1. pinēh y: pininēh x — 8. ri x: riñ y — 13. ni F: niñ al. — 15. °dirgh°:
°dirghy° ω — ri ihatra D₂F₂: ri hatra x, riñ hatra y — 19. gra *addidi*
— ri x: om. D, riñ FK — 23. ri kas° F: riñ al. — 25. tañ FK: ta al. — 29. n y:
om. x — 30. kawetan ω: kawitan? — 31. tan x: om. y — 32. deni F: deniñ al. —

mañadëg ratu, aku ta pūjān ikeñ brāhmaṇa, yan hanāhyun magawa-
 waya yajña. mañkana liñ nika sañ prabhu. matañnyan papuluñ
 rahi sañ brahmaṛṣi sira kabeh. prasama masō ri sanmukha kahanan
 mahārāja Wena. liñ nira:

- 5 vayaṃ dīkṣāṃ pravakṣyāmaḥ saṃvatsaraśataṃ nṛpa,
 sājnā haji! dīkṣā rakwa naran in brata mwañ tapa. brata tapa
 naranya: mahila-lapa. yatika ginawayakēñ sañhulun mañke.
 satus tahun lawas nika haji mañadëg ratu, samañkana lawas
 sañhulun mahila-lapa. apayapan tan hana ñ kratuwidhāna gina-
 10 wayakēñ ikeñ rat mañke. pahuwusan ta kita gumawayakēñ ikuñ
 adharma. brāhmaṇakula mara kita, wēka-wēka bhagawān Atri,
 mapuhara ñ rat marṣuka bhuwana mara sañ tuha-tuhanta laki.
 Mañkana liñ sañ maharṣi sira kabeh makapramukha bhagawān
 Añgira. ndan ika sañ prabhu mahārāja Wena lampud ika kadurā-
 15 cāran in sira. minñiñ-minñiñ ika bhāwa nira. atēhēr aṅguyu-guyu
 ri sañ brahmaṛṣi sira kabeh. liñ nira:

sraṣṭā dharmasya kaś cānyaḥ,

apa ta mpu tan wruh ika dharmesṭha ni ñhulun? syapa ya wēnañ
 lumēwihana dharma ni ñhulun irikeñ bhuwana?

- 20 śrotavyaṃ kasya vā mayā,
 tapwan hana wiñ rinēñiwan i ñhulun gumawayakēñ ikañ dharma,
 anuñ lēwiha sañke ñhulun, ri wīryaṅku ta paḍa-paḍa ni ñhulun.
 mandātmāno mā nūnaṃ vai balaṃ jānīta tattvataḥ,
 tan wruh śakti niñ Wena kamu, mwañ gōñ ni prabhāwaṅku juga
 25 mpu kajar ika. eñēt karika rahadyan sañhulun. ikuñ śālā kamūlan
 patani parhyānan mwañ gulañ-gulañ puñya niñ śreṣṭhi, puñya
 ni ñhulun teka, apan yan tunwana ya, hilañ niyata nika.

icchan daheyam pṛthivīm,

- aywa teka, ikiñ pṛthiwīmaṇḍala puñya ni ñhulun ika kabeh,
 30 apan hana icchā ni ñhulun gumēsēña, bhaya syuha niyata nika.
 ya ta kēlēmakēna riñ arṇawa, apa herēñ ika tan kēlēma? yadyastun
 ahyuna mijila, unḍan-unḍan i ñhulun ika. apa ewēha nika? g r a -
 s e y a m, yat hēlwa ya tuwi, tan ewēha deñku.

1. pūjān v. d. Tuuk (F₁): (tā)mūjā (n°) ω — 5. dīkṣāṃ: dīkṣa ω — °kṣyā-
 maḥ: °kṣyami ω — °śataṃ: °satā ω — nṛpa: nṛpih ω — 9. kratu°: kṛtu° ω —
 15. aṅguyu x: i guyu y — 17. sraṣṭā: sṛṣṭā ω — 20. kasya: tasya al., gasya F —
 vā mayā: dharmayaṃ ω — 22. ri DF: riñ al. — 23. °ātmāno: °ātmako ω —
 vai: be ω — 25. śālā ω: kuśala? — 26. śreṣṭhi F: śroṣṭi al. — 28. pṛthivīm x:
 corr. y — 32. i ñhulun zFK: i ñhun al. — 33. yat ω: yak? —

nātra kārya <ṃ> vicāraṇaṃ,

nora mewēh, nora durlabha naranya de sañ mahāśakti.

53

An-mañkana liñ mahārāja Wena, krodha ta sañ maharṣi kabeh,
tan wēnañ kumēlakēñ in kahañkāran sañ prabhu. mañadēg ta
5 sira kabeh, rumēbut mahārāja Wena, ni g r h y a [ṃ], sinikēp
nira ta ya.

tato 'sya vāmapakṣaṃ te mamanthu <r> jātamanyavaḥ,
ya ta pinupuh lēñēñ ire kiwa de sañ maharṣi ri wēkasan.

tasmāt <pra> mathyamānāt pūrva <ṃ> jajñe <tv>

10

abhiśrutah,

mētu tañ wwañ sañke lēñēñ ira.

hrasvo 'timātraṃ puruṣaḥ,

agōñ arddhātēñḍēk awaknya, hirēñ warṇanya. bhaya mahārāja
Wena pinaribhawa de sañ maharṣi, pinakabhayanya, v y ā k u
15 l e n d r i y a ḥ, meñas ika wulatnya, Niṣāda. mojar ta mahārāja
Wena: bhayaṃ yayah. mahuwusana rahadyan sañhulun amupuh
lēñēñ iñhulun; giri-giri tumon in kātara niñ rūpa rahadyan sañhulun
kabeh jugañ pinakañhulun. kumwa ta rakwa kaliñan i wuwusnya,
panēñgah niṣāda, tinēhēr ta naranya si Niṣāda de sañ ḡṣi. iki tañ
20 Niṣāda tanpa hiñan ika gōñ ni śaktinya. ndan V e n a k a l m a -
ṣ a s a ṃ b h a v a rakwa ya, sari ni gēlēh-gēlēh niñ ati mahārāja
Wena. manak tekañ Niṣāda. yatika Śawara naranya. yeka tamolah
ri pārśwa niñ Windhya, kadyaṅga nikañ deśa riñ Tumura. atēhēr
pinakañaran in gaṇanya wēkasan. adharma ginawayakēñ ika
25 kabeh.

Tato maharṣayaś caiva pāṇiṃ Venasya dakṣiṇam,

wēkasan pinupuh ta lēñēñ mahārāja Wena ri tēñēñ de sañ maharṣi.
mijil ta mahārāja Pṛthu, ikañ sampun cinaritakēñ tambe niñ
rahadyan sañhulun. ri denyan mijil sañke lēñēñ mahārāja Wena

30 mahārāja Pṛthu, matañnyan Pṛthu naran ira.

dīvyamānaḥ svava <pu> śā śākṣād Agni <r i> voj jvalan,

1. nātra v.d.Tuuk; nata ω — <ṃ> addidi — 5. [ṃ]: habent ω — 7. tato: tatwa ω — vāma°: bāma° ω — <r> addidi — °manyavaḥ: °mānavaḥ ω — 9. <pra> add. — mathy°: maḍ(ḍ)y° ω — ṃ addidi — tv abhi°: ntina ω — 12. hrasvo 'ti°: hrasyati ω — 15. °endriyaḥ: °andriyaḥ ω — mojar x: sojar y — 18. jugañ ω? — i F: in al. — 20. (gōñ) ni x: niñ y — 21. °kalmaṣa°: °kalpama° ω — ni x: niñ y — 26. tato: tatwā ω — maharṣayas: mahārṣyayañ al., corr. D — pāṇiṃ: pāṇam ω — 31. svavapuṣā: svabhāsyā ω — <r i> inserui, °lan: °la(m) ω —

deniñ teja nira, matañnyan sākṣāt sañ hyañ Śiwāgni mamēñ-
amēñ riñ pṛthiwīmaṇḍala ika rūpa nira. tuhun dhanurdhara
matam bheda nira, pañarab-arab niñ warayañ nira lawan kawaca
nira, dumeñ nwañ menēta wēkasan an sañ hyañ Śiwāgni sira. sira
5 ta mahārāja Pṛthu, apa doha nika lawan dharma sañ bapa? sukha
tañ sarwabhūta de nira, wṛddhi sahananya sañ hyañ Dharma
tēkap nira. yatika lumēpasakēñ iñ pati sañ bapa, phala niñ manak
mahāwiśeṣa.

10 Ta <ṃ> nadyaḥ sāgarās caiva ratnasya dhāna<ṃ> sarvasya,
abhiṣekan mahārāja Pṛthu de sañ maharṣi sira kabeh, nadi bhaṭ-
ṭārī Gaṅgā, sāgara sañ hyañ Tasik, sira ta ḍatañ amawāmgta riñ
kuṇḍī manik, dyus mahārāja Pṛthu n inabhiṣeka.

54 15 Pitāmahaś ca bhagavān Aṅgīrobhiḥ suraiḥ saha,
tatan sira juga harṣa ri mahārāja Pṛthu bhaṭṭāra Brahmā, milu
mañlawad ri sañ Wenatanaya, dinulur deniñ surasaṅgha mwañ
siddharṣi sira kabeh, karuhun sañ watēk Aṅgirasantāna nira kabeh,
ñuniweh tañ sarwabhūtasthāwarajaṅgama. paḍa maṅgihakēñ senak
ni anēñ-anēnya de mahārāja Pṛthu. irika ta mahārāja Pṛthu n
20 inabhiṣeka niñ dewa sinahakāryan de sañ brahmarṣi Aṅgirasantāna,
makapuṅgawa bhaṭṭāra Caturmukha.

Cākṣuṣasamptānaneva ādirājaḥ pratāpavān,
mahārāja Pṛthu pinakādirāja. ādirāja naranya: wiśeṣa niñ prabhu
ri adēg niñ Cākṣuṣa Manu. matañnya n mañkana:

25 pitrāparañjitās caiva,
tan sukha ikañ rat ri pañadēg ni sañ bapa ñuni;
tena lokas tu rañjitaḥ,
ratu pwa sira, sukha tañ rat. karakṣa bhuwana de nira.
rājēti sa tato rāgāt,

30 ri denyan satatāhyun ri karañjana niñ loka, ya ta matañnya n
rāja pañelah nikañ rat ri sira. tambayan iñ ratu hinaranan ma-

9. ṃ *addidi* — dhānam: ḍana al., dana DF — 11. abhiṣekan ω: ina-
bhiṣekan v. d. Tuuk (D₉) — 16. °saṅgha: °saṅghya ω — 22. Cākṣuṣa: Ca-
kṣusyat° ω — °samptānen° AC: °sampta nain° al. — ādirājaḥ: adirāja(h) ω —
pratāpavān: pratavān al., prattapan D — 23. ādirāja y: om. x — 25. pitrāpar°:
mitraṇam r° — caiva: ceva ω — 26. ni y: niñ x — 29. rājēti: rājoti ω — tato:
tatwa ω —

hārāja rakwa sira. apa n panonana ri asih ri sarwadewa mwan mahārāja Pṛthu?

jalam <tu> tastam[ya]bhe cāsya samudra<m> abhi-
yāsyataḥ,

5 yan pwāmēñ-amēñ rakweka mahārāja Pṛthu riñ tasik, akas rakwa wai nikañ tasik, mogha kawēnañ inambah de nira.

parvatāś ca viśīryante dhvajasaṅghāta nābhavat,
mañkana yan pamēñ-amēñ riñ deśāntara, kahēlatan ikañ parana deniñ gunuñ, arata rakwa sakambah de nira. moghālumpu aweh
10 awan rakwa ñ mahidhara. arghyan ya riñ ruhur tan prasaṅghya. prasaṅghya nāranya bhaṅga.

akṛṣṭapacyā pṛthivī,
atēb alaṇḍuñ atēwas sawe ta rakwa wwah nikañ pari, tumuwuh tanpa kamūlan tinanēm.

15 dhenur iva ca kā<ma>dhuk,
dhenu naran iñ lēmbu manak, k ā m a d u h, yatika maluy ikañ kāla pinēh rakwa pwa ya.

sarvakāmaduho gāvaḥ,
mijil ta rakwa sakahyun iñ wwañ denya.

20 prajāḥ sampūrṇamānasāḥ,
sukha tañ rat, nora kalah-alahnya, apan tan pinalakwan lēwih aji, tan pinalakwan wuntu galēñ, raṇḍa tan kinēnan tawur irikañ kāla.

Etasminn eva kāle tu janavān masaḥ vai nṛpaḥ,
25 alawas pwa sira ratu, aweh ta sira yajña. petāmahāyajña rakwa naran ikañ yajñāpñjākēñ ikañ sahana haneriya. krama nikañ yajña: duwēg atika sañ ratu kinon anucurakēna miñak riñ sruwa de nika sañ ḡtwik, mantran de sañ adhwaryu, matēnah kucur ikañ miñak.

30 aptor yasya mahāsutaḥ(?),
wahu kumwa ika sañ yaju<r>wit, hana ta warṇawikāra, mētu

3. tu — casya: svastam yavaiścasya — m add. — abhi-taḥ: yapiyasyataṃ ω — 6. wai x: we y — 7. viśīry: viśīry° ω — saṅghāta nābhavat: saṅghya-tanamabhavet ω — 13. atēwas al.: corr. FK, ?H — 15. iva: eva ω — ca: sya ω — kāmādhuk: takadum ω — 16. lēmbu v.d. Tuuk: lambu ω — kāmāduh: kamaḍum — maluy: waluy DF, ?K — 18. °duho gāvaḥ: °ḍuhah bhawaḥ al., corr. D — 20. prajāḥ: prajā ω — 24. j° m° ω: yajñavān āsa? — vai: ve ω — 25. petāmahā° (sic) ω — 28. mantran ω: minantran? — 30. corr.? — 31. <r> ins. v. d. Tuuk (D₃, H₂) —

55

sañke dilah sañ hyan Agni, wikāra naranya tan hana tinēmunya-
wakan in brāhmaṇādi, caturwarna. denyan sūtāwakan ikañ mantra
ri wētunya,

tasmād vā sūtam uvāca,

5 ya ta matañnya n Sūta naranya. apa matañnya n wikāra wijil
nikañ mantra? hana rakwa widhi salah prayoga de supakṣa. ya ta
matañnya n salah prayoga nikañ mantra de sañ sthāpaka. sañka
riñ salahāśa nika sañ brahmarṣi ri wikāra nikañ warna, akon ta
sirāñhewa ri sañ sāmaga apakēna prāyaścitta, yatanyan tan hana
10 warnawikāromijil muwah.

garbhaviśvakarṣ mādham,

wahu kumwa ika sañ sāmaga, mētu tañ wikāra muwah. apa kunañ
nimitta nika wikārananya? wikāra mijil irikañ prāyaścitta. yeka
Māgadha naranya de sañ paṇḍita, apan Māgadha wēkas nikañ
15 samecchārcana ri wētunya.

Umarēp ikañ warnawikārālih wiji ri mahārāja Pṛthu, sannyāsa
umastawa yaśa nira, ika prāyanya. anēn-anēnya mañkana; ya
ta katon de sañ maharṣi sira kabeh. atēhēr ta ya winuwusan ira:

niyuktau samstutau nūnam yuvām varyas te vaḥ śubhaḥ,
20 kamuñ kalih anakku mastutya guṇa mahārāja Pṛthu gawayanyu.
ikañ karma pakonku ri kita a n u r ū p a ṁ, yogya ikāpan satya
mahārāja. apan rare kita tapwan wruh ri yaśa nira guṇa nira
kawijñāna nira. — kunañ yan hana pitēñēn rahadyan sañhulun
ri pinakañhulun kalih, nihan sañhulun tan wihaña, iny arēp kēta
25 sañhulun umastutya haji. kunañ apan tan wruh ike sañhulun,
matañnyan dadi umēnañ wēkasan. mañkana liñ nikañ Sūta Māga-
dha. sumahur sañ brahmarṣi: haywa kamu mastutyakēn ulah
tan kawruhnyu. kunañ solah aji ri hananyu yeka stutyakēnanyu
ri sira. kumwa wuwus sañ brahmarṣi. matañnyan mastutya sañ
30 prabhu pakēna nikañ sūta māgadha, yadyapi katēka mañke.
harṣa ta mahārāja Pṛthu inastuti niñ Sūta Māgadha. wineh nira
ta deśa kalagyananya, ri A<nūpa> paweh nira irikañ Sūta, riñ
Magadhadeśa paweh nira rikañ Māgadha.

4. sūtam: sutam ω — 9. sāmaga: sāgama — 11. g—r ω: varṇavikāra(ṁ)? —
12. sāmaga: sāgama ω — 15. samecch°: samecc° ω — 19. niy° — nūnam(?):
niyukto wastu tinambe ω — var° etc. ω: ? — 24. inyārēp ω: iki arēp — 32.
<nūpa> ins.: om. ω —

Bhavadu <nū> nam evaṃ, ta n hēnēnakēna tika sakarēn. saṅsipta kagawayan ikañ yajña. aminta ta sañ brahmarṣi taḍahan ira, mapakēna dāna śrī mahārāja ri sira. milu tekañ rat aminta taḍahanya ri sira. matañnyan pataḍah naranya. ama-
 5 laku pañanēn ya ḍatañ manona wway. kepwan ta śrī mahārāja, tan wruh ri paweha nira, apan sampun tutas alilañ sesi nikañ kaḍatwan, pinuñyakēn ira. lawan warayañ nira mwañ tañgulak kawaca nira tan ilu pinuñyakēn ira ri kālā niñ yajña. ya ta sinambut nira, mañadēg ta sira. bhaṭṭārī Pṛthiwi panahēn ira kahyun ira.
 10 trāsa ta bhaṭṭārī Basundharī. atēmahan ta sira lēmbu. alayu ta sira, tan wruh ri parana nira. giri-girin tumon i kātara niñ rūpa mahārāja Pṛthu.

56

tām Pṛthu <r> dhanur ādāya dravantīm anududruve, satinhal mahārāja Pṛthu malayu bhaṭṭārī Basundharī a n u d u-
 15 d r u v e, tinut nira ta sira. atēhēr amēñtañ gāṇḍewa nira. akērak aṇamah-amah sañ hyaṇ Bhūmi. kepwan ta bhaṭṭārī Mahīsiki, cakra-paricakra kumuliliñ ri paryanta nikañ Lokāloka, Janaloka, Tapoloka, Satyaloka, Brahmaloaka. tinut ta sira de mahārāja Pṛthu. miñsor atah sira muwah, mara riñ Mānuṣaloka. tinut ta
 20 juga sira de mahārāja Pṛthu. kepwan ta bhaṭṭārī Pṛthiwi. tan wruh ikañ wēgilēn ira, ikañ sayogya śaraṇa nira, apan enak wruh nira ri tan hana niñ dewa wēnaña śaraṇa nira, mapagakēna śakti-wīrya nira mahārāja Pṛthu. ya ta matañnya n mañadēg mañlampu humarēpakēn ri kahanan mahārāja Pṛthu. tuminhal ta sireñ
 25 ākāśa. mētu tañ sastryan ira huwus. tat merañ anañis; sumēsēl iñ swakarmanyāwak nira. yekāsoma sañ dewa riñ ākāśa ṛṣigaṇa dewagaṇa. mamūjā ri bhaṭṭārī Pṛthiwi hulu-hulu taña-tañan maśarīra riñ nabhastala anamburatakēn gandha wija kusuma, sumādhukāra ri bhaṭṭārī Bhūmi, liñ nira: hahah, sañ hyaṇ Ba-
 30 sundharī, aywa ta kita sañśaya! ahuripa kita. panambah ri mahārāja Pṛthu. tan dadya rasika tan masihe kita. wwañ dharmēṣṭha kawwañan rasika. an-maṅkana liñ nikañ śabda riñ ākāśa. yeka sumuyug laku bhaṭṭārī Pṛthiwi. ḍatañ mamēkulakēn iñ suku sañ

1. nū *addidi* — ta n(?): tan al.: om. D — tika y: ika x — 4. taḍahanya x: taḍahēnya y — 6. tut(t)as y: tuṣṭa x — 7. pinun° y: punun° x — 13. <r> *add.* — ādāya: āḍanaḥ ω — °druve: °druvaṃ ω — 15. °druve: °druveḥ ACDF, °druvaiḥ al. — 31. dharmēṣṭha D: dharmaiṣṭha al., dharmasta F —

Wenātmaja. liñ nira: hahah bhaya mpu, apa doṣa ni ñhulun agōñ
ri kita, matañnyan sikara dahat ri patyañku kari mpu.

strīvadhe paripaśyati,

apa kita tan meñēt pāpa niñ strīwadha? añhiñ rakwa sinañguh
5 wēkas in mahāpātaka, liñ niñ āgama.

kathaṃ dhārayitā cāsi prajā rāja <n> vinā mayā,

lawan wiñ prabhu yan pējaha ñhulun de haji, syapa wēnaña
dhumāraña ikin jagat de haji? mayi lokāḥ sarvāḥ, apan
ikañ rat kabeh, ñhulun kēta kahanan ike,

10 mayedaṃ dhāryate jagat.

apan nimitta ni kahana:

matkṛte na vinaśya <n> ti prajāḥ pā <r> thiva vanditum,
pējaha pwa ñhulun denta prabhu, awas ta hilaña nikiñ bhuwana.
syapa tika kasihanta n mañkana? yekiñ rat karih kelikta, apa
15 doṣa nikiñ bhuwana? upāya rakweniñētakēñ, kamēna nika guma-
wayakēna ikañ sakagawayakēna nira.

hatvāpi māṃ na śaktas tvam prajānām poṣaṇe nṛpa,
nṛpa naran in kadi kita prabhu. ujar niñ awēdi matya pinañguha
rahadyan sañhulun irike wuwus ni ñhulun. um bhaṭṭa! wēnaña
20 marsuka ñ bhuwana, yan matya ñhulun juga ikañ inaññen-aññen
i ñhulun, kunañ hiḍḍep i ñhulun: ñhulun juga rowaña rahadyan
sañhulun kumira-kirāhāra niñ bhuwana. dumeñ ni ñhulun mañkana.
yadyan tiryagyoni rakwa patyana niñ kadi rahadyan sañhulun,
tan dadi rakwa rahadyan sañhulun gumawayakēna ika. yāva t
25 strīviṣayañi katibana daṇḍa.

bahūnām prāṇinām ekaḥ,

mwañ tuñgal rakwa patyana niñ akeh,

bhavata harṣaṭ pātaka,

mamuhara jueka pātaka riñ mamati. lawan ta muwah prabhu,
30 sukha meda niñ bhawaḥ, yadyastun akweha ika suñana sukha deni
sañ maweh,

1. apa HFK, apan al. — 3. paripaśyati: paparisatyam ω — 6. dhārayitā:
darayati ω — cāsi: vaśam ω — prajā: prajāḥ ω — rājan: rāja ω — mayā:
śayam ω — 8. mayi: mayiḥ ω — lokāḥ: lota ω — sarvāḥ FK: corr. al. — 12. mat°:
syat° ω — <n> ins. — pārthiva: pativa ω — 17. hatvāpi: athāpi ω — māṃ
na: mama ω — śaktas: śaktyas ω — poṣaṇe: poṣyaṇe ω — nṛpa: nṛpaḥ ω —
19. um bhaṭṭa: umbata ω — 22. āhāra: hāra EC, def. H, āhar D, hara al.
— 28. corr. (artha?) — 30. bhawaḥ x: bhahawaḥ y —

tasmim<s> tu nihate śubhe,
 yan aśubha karaṇanya, aśubha nāranya ndya n mamuhara patya
 niñ para. pātakakaraṇa rakweka.

Maṅkana liñ bhaṭṭārī Pṛthiwi ri mahārāja Pṛthu. sumahur ta
 5 mahārāja Wenasuta; liñ nira:

ekasyārthāya yo hanyād ātmano vā parasya vā,
 ekam jīvaṃ bahūn <v>āpi kāmam tatrāsti pātakam,
 anrēñō wṛtta iki bhaṭṭārī Wasundharī n pojar ika. patya niñ
 akweh makadon sukha ni awaknya juga, makadon sukha niñ
 10 sawiji kunañ, yekāmuḥara pātaka. kunēñ iku patyanta, bhaṭṭārī
 Pṛthiwi, tanpa kāraṇa kēteka, apan mamuhara jagaddhita. kunañ
 yan ahyun ahuripa, pintuhu wuwusku, gawayakēñ sakahyunku,
 apan katon patyanta deñku. macchāsane parekviṭ,
 yāwat kita wihañ ri sapañutusku, wulati teki warayañku, antyanta
 15 gōñ ni śaktinya, apa sañśayañkwa riñ bhuwana? apa aku tan
 wēnaña dhumāraṇa ya ri hiḍēpnyu? — sājñā haji, aparan ika lwira
 pakona rahadyan sañhulun ri pinakañhulun? — anakañku kita,
 yatanyan Pṛthiwi narananta deniñ loka. —

sarvam etad ahaṃ rājan kariṣyāmi na saṃśayaḥ,
 20 sājñā haji. tan sañśaya rahadyan sañhulun irika. hana kari pañu-
 tusa rahadyan sañhulun muwah, anuñ gawayakēna niñ pinaka-
 ñhulun de sañ prabhu? kunañ ri hiḍēp ni ñhulun: ameta juga
 rahadyan sañhulun wuruk, anuñ sumuswa pinakañhulun. susu
 ni ñhulun ya ta pēhēn de rahadyan sañhulun. yekiñ bhūmimaṇḍala
 25 ta suḍaṇa rahadyan sañhulun, yatanyan hana taḍahan ikeñ bhu-
 wana.

58 Maṅkana liñ bhaṭṭārī Wasundharī. enak tāñēn-anēñ mahārāja
 Pṛthu. matañnyan Pṛthiwi naran ika sañ hyañ Bhūmi wēkasan,
 ika ta Pṛtho [pa]rapatyam rakwa kaliñan ika, rid enyan
 30 anak mahārāja Pṛthu. rinatakēñ tekañ lēmah rumuhun de mahā-
 rāja Pṛthu, ikañ lēbak inurugan, ikañ aruhur sinasapan, ikañ watu
 tinimbun lawan rowañnya n apupul.

tatra tatra prajāśargaḥ,

1. s ins. — nihate: hihate al., wihateh F — śubhe: śubheḥ ω — 4. ri x: riñ y
 — 6. hanyād: hanyat ω — ātmano: ātmanai xKD₂, ātmane DF —
 parasyavā: (pā)pasyewa ω — 7. ekam: evaṃ ω — v ins. — 8. Was°
 FKCH: Bas° al. — 13. "par" ω corr. — 29. pa delewi: hab. ω (paratyam F) —

ri rata-rata nikañ lēmah yateka kinonakēn kuwwana. ya ta wwañ aranya. yekāśrama ñaranya. yeka grāma ñaranya. yeka śīma.

Cākṣuṣasyāntare pūrvam evam asid yadā kila,

ri adēg niñ Cākṣuṣa Manu rakwa tēwēk nika n hana mañkana.
 5 pinintakasihān ta bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu wuruka de mahārāja Pṛthu. tar wihan ta bhaṭṭāra Swāyambhuwa Manu. lumēkas ta mahārāja Pṛthu amēh ri bhaṭṭārī Pṛthiwi. pinakasudañ nirekiñ bhūmimaṇḍala. mētu tañ sarwamūlaphala pamēh nira. ya ta pinakāhāraka niñ bhuwana wēkasan. irika tēwēk niñ magaga-
 10 sawah, tewēk niñ pari yan hana, tēwēk niñ kṛṣi lawan karma balikwata gorakṣu, ri samañkana tēwēk nika. yaśa mahārāja Pṛthu nimitta nika. matañnyan hanāhāra nikañ bhuwana, yadyapi katēka mañke.

Anrēñō ta sañ brahmaṛṣi sira kabeh, ḍatañ ta sirāpintakasih
 15 ri mahārāja Pṛthu, umilwāmēha ri bhaṭṭārī Pṛthiwi. sinanmata sapininta nira de haji. matañnyan sañ hyañ Soma pinakawuruk. bhagawān Wṛhaspati sirāmēh. pinakasudañ nira Wulan, makādi sañ hyañ Gāyatrī. pinakapēhan ira tapa lawan mantra.

Mañrēñō ta sañ dewatā kabeh, milw apatrakasih riñ mahārāja
 20 Pṛthu, umilwāmēha ri bhaṭṭārī Pṛthiwi. sinanmata papatrakasih nira. ya ta matañnyan pamēh wēkasan. yeka sañ hyañ Indra pinakawuruk. amēh sañ hyañ Āditya. pinakasudañ nira suwarṇa. pēhan ira homādi pūjā japa. matañnyan sukha deniñ pūjā niñ dewatā.

Tēka ta sañ hyañ pitara, asura, nāga, yakṣa, rākṣasa, gandha-
 25 rwāpsaragaṇa mwañ wṛkṣādi-latāñkura. kapwa paḍāpintakasih riñ mahārāja Pṛthu. tatan hana sinalahan papintakasih nira sowañ-sowañ. ya ta matañnya n paḍāmēh sira kabeh. sañ hyañ pitara sira rumuhun amēh. pinakasudañ nira tañ pirak. sañ hyañ Yama pinakawuruk, sañ hyañ Antakāmēh. mētu tañ swadhā
 30 pinakapēhan bhaṭṭārī Pṛthiwi. matañnyan tṛpti deniñ swadhā sañ hyañ pitara. mañkana n asura: wēsi riṭi pinakasudañnya. sañ Werocana sañ Prahlāda pinakawuruk. bhagawān Śukra sirāmēh. mētu tañ bala lawan māyā pinakapēhan bhaṭṭārī Pṛthiwi. matañnyan Indrajāla pih, agōñ kaśaktinya pinakaswabhāwa niñ asura.

59 35 Amēh tekañ nāga. sañ Takṣaka wuruk. sañ Bāsuki amēh. waluh

1. rata-rata y, corr. x — 2. y° gr° ñ° om. x — 3. Cākṣuṣas°: Caksusyas° ω — asid: asat ω — 18. Gāyatrī y: Gatri x — 29. s° h° Antak° om. x — 32. Wero-
 cana yE: Wairocana al. — 34. pih x: pi y —

pinakasudañ nira. racun upas sarwawiṣa pinakapēhan bhaṭṭārī
 Pṛthiwi. matañnyan sarwawiṣa pinakakaśakti niñ ula. amēh pwa
 rākṣasa, yakṣa, piśāca pinakasahāyanya. sañ Baiśrawaṇa pinaka-
 wuruk. sañ Rajatanābha kinon amēha. sañ Rajatanābha naranya
 5 bapa sañ Mañiwara. yakṣādhipa rasika. pinakasudañ nira ā<ma>-
 pātra. yekān antardhāna pinakakṣira bhaṭṭārī Pṛthiwi. hanāntar-
 dhāna naranya adṛśya ya, tan aharēp katona ika.

Amēh pwekañ gandharwa, apsara sahāya nika. sañ Citraratha
 pinakawuruk. apsara rasika. sañ Wararuci amēh. gandharwa
 10 rasika, anak sañ Muni. padma pinakasudañnya. śuci gandharwa
 pinakapēhan sañ hyañ Lēmah irika. matañnyan tṛpti deniñ sa-
 rwawañi tikañ gandharwāpsara.

Milu tañ parwatāmēh. sañ hyañ Himawān pinakawuruk, sañ
 hyañ Mahāmeru sirāmēh, watu pinakasudañ nira, amṛta pinaka-
 15 pēhanya. ya ta matañnyan akweh oṣadhī gunuñ.

Milu tañ wṛkṣāmēh. plakṣa pinakawuruk, śālāmēh, pālāśa
 pinakasudañnya, c h i n n a g a n d h a p r a r o h a pinakapē-
 hanya. ya ta matañnya n tuwuh muwah yan ginētēs, athawā yañ
 tunwana kunañ. prasūti nikañ kayu-kayu mañkana.

20 Mañkana tañ pēhan sañ hyañ Lēmah de mahārāja Pṛthu, pañrēñō
 sañhulun carita riñ rāma rahadyan sañhulun bhagawān Byāsa.

Nahan tikanañ dwīpa samudra parwata, apramāṇa kwehnya,
 mahābhūtapramāṇa, ruhur sañ hyañ candrāditya mwañ lwa niñ
 teja nira, ya ta pajara ni ñhulun ri rahadyan sañhulun, pañrēñō
 25 ni ñhulun carita ri bhaṭṭāra Bāyu.

dvīpabhedasahasrāṇi,

mewu-iwu rakwa kweh nikañ dwīpa, makoṭi-koṭi. apa ta n^owēna-
 ña nikājarakēna deniñ pinakañhulun?

saptasv antargatāni ca,

kunañ pañpañ a n t a r g a t a r i a n ikātama niñ sapta-dwīpa
 30 rakwa ya.

1. °wiṣa: °wiṣya ω — 3. Baiśrawaṇa: Beśrawaṇa FK, Weśrawaṇa D —
 4. Rajatanābha zDF: Rājatanāna al. (2x) — 5. <ma> ins. — 6. pinakakṣ°
 7. pikakṣ° al. — hana°: ω *dēlendum*? — 8. nika Cz: hika al. — 15. °pēhanya
 z: °[pē]hanya AC: °pēhan y — 17. chinna°: winna° ω — °praroḥa: puroḥa ω
 — ginētēs DF: ginitēs al., coll. Kak. — 18. athawā zFK: yathāwa al. —
 19. mañkana FK, def. D: mañka x — 26. dvīpa: dīpa x, dīpa DF, dīpa K
 — 28. antargatāni ca: antagarttanityam ω — 29. antargata°: antargyata
 DF, ?K, antargghya x —

caturṭ sapta pravakṣyāmi candrādityagrahaiḥ saha,
ya ta matañña n ikañ sapta-dwīpa, sapta-samudra, sapta-pa-
rwata, yatikājarakēna lawan candrāditya-graha-pramāṇa. ikañ
Jambūdwīpa rumuhun ajarakēna.

5 Yojanānām sahasrāṇi śataṃ dvīpasya vistaram,
satus-iwu yojana rakwa lwa nikañ Jambūdwīpa. naran ika saniyuta.
nānā ṇ janapada isi nika lawan sañ siddharṣi cāraṇa; gunuñña
kapwa pawitra, kinahanan in sarwadhātu, kanaka raja<ta>
maṇi-prakāra. maṅkana lwah niñ gunuñña, paḍa tan hana tan
10 śuciha.

śītaṃ ca toya<ṃ> kumudam,
nilotpalamāṇḍita kabeh. guṇiteñ saniyuta yojana riñ tēlu; wantah
60 ika, samaṅkana maṇḍala nikañ Jambūdwīpa. warṣa nika saña.

Kinuliliñan tekañ Jambūdwīpa deniñ Lawañārṇawa. lwa nika
15 salwa niñ Jambūdwīpa. hana gunuñ nēmañ wiji.

prāgāyatā[h] mahāparvāḥ,
agōṇ ikañ gunuñ akuswāṇawetan. kusunya kulwan dudug riñ
Tasik kulwan ika. naran ikañ gunuñ saka kidul deya niñ amilaña:
Himawān. makweh hima iriya, mataññyan Himawān naranaya.
20 lornya Hemakūṭa, gunuñ ēmas ika, kadi warṇa niñ āditya wahu
mētu katiñhalan ika deniñ ēmas. lor nika muwah gunuñ Niṣadha,
gunuñ guṇsa yātaḥ, bhāswara tika wih. lornya gunuñ Mahāmeru.
mas teka gunuñ iriya. pinakagunuñ kunañ ikañ bhuwanāṇḍa ika:

vṛttavṛttipramāṇaś ca,
25 awēlu ika panumpaknya ri bhaṭṭārī Pṛthiwi,
caturaśraḥ samucchritaḥ,
apasagi pañadēgnya riñ ruhur; nānāwarṇa rūpa nikañ manik rakwa
haneñ pārśwanya.

Prajāpatiguṇānvitaḥ,
30 kinahanan ta rakwa deniñ Prajāpatiguṇa haneriya.
nābhibandhanasambhūto Brahmano 'vyaktayoginaḥ,

1. °grahaiḥ: °grahae ω—8. kanaka x: naka y—ta *addidi*—ni H: niñ al.—11. ṃ
add.—kumudam: kumudem ω—16. ḥ *exp.*—°parvāḥ: parvvaḥ x, parvva y
—20. ēmas: hmās ω—21. ēmas: hmas DFH, hmās K, mās ACE—24. °pramā-
naś ca: pramaṇaśca D, p(r)amāñca al.—26. samucchritaḥ: samūrccitaḥ ω—
29. Prajāpatiḥ: Prajāpatai xK, Prajāpatye DF—°guṇānvitaḥ: guṇanītaḥ
ω—31. °bandhanaḥ: wandanna ω—°sambhūto(?): sambhawaḥ ω—

pinakonḡwan in pupwan in pusēr sañ hyañ Brahmā wētu sañken
aṅga Pradhāna rakwa ya. matañnyan sinaṅguh ari-ari nira rakwa
kacaritan ira.

Ikañ gunuñ Mahāmeru

- 5 pūrvataḥ śvetavarṇa <ḥ> syāt,
mas manik putih prawāla niñ pārśwanya wetan, brāhmaṇa tattwa-
nya. kidul manik kuniñ prawāla ni pārśwanya nīkana, waiśya
tattwanya. kulwan b h ṅ ṇ g a p a t t r a n i b h a, kadi hirēñ niñ
hēlar niñ kumbañ hirēñ nikañ manik akweh iriya, śūdra tattwanya.
10 pārśwanya lor manik bañ akweh nīkana, kṣatriya tattwanya. ya
ta matañnya n nānāwarṇa katiñhalan ikañ gunuñ Mahāmeru, yan
katuñkutuñkulan sañken ākāśa de sañ siddharṣi, apayapan ko-
parēṅgan deni teja nikañ manik nānāwidha, tan kinawruhan deniñ
rucirāmilañeriya.
15 Lor nika gunuñ Nīla, citrawaiḍūrya manik atisaya kwehnya
nīkana. lor nika gunuñ Śweta, aputih deni kweh nikañ sphāṭika
pinakaśilā śikharanya. lor nika gunuñ Śṅṅawān ś ā t a k u m -
b h a m a y a, gunuñ mas teka gunuñ kana.

- mayūravarṇasaṃnibha,
20 kadi kiris ni hēlar niñ mayūra lēñisnya katiñhalan sañken kadohan.
ete[ḥ] parvatarājānaḥ,
samañkana kweh nikañ agōñ haneñ Jambūdwīpa.
siddhacāraṇasevitāḥ,
akweh siddhacāraṇa tamolah iriya. lo ni pantaranya sañke rowaṇnya
25 navasāhasram ucyate,
sañan iwu ya wih.

- Hana wanwa kumuliliñ riñ gunuñ Mahāmeru, Ilāwṛta nāranya.
lwa nika tigan ayuta patañ iwu yojana. sāyuta nēmañ iwu yojana
61 katapak i tēñah deniñ Mahāmeru.

- 30 vidhūmo 'gni <r> ivocitaḥ,
kadi apuy tan pawor kukus lwirnya katiñhalan deniñ bhāswaranya.
sāyuta wwaluñ iwu lwa nikañ Ilāwṛta tan kamerwan. ikañ kapatitis
deniñ Meru lor kidul, yeki wedi.

5. <ḥ> *addidi* — 6. niñ *ω*: ni(?) — 7. waiśya *al.*: weśya D, weśya F — 8. bhṅṇga°
x: śṅṅa° y — °pattra°: °pātra° *ω* — °nibha°: °nibā *ω* — niñ *ω*: ni(?) — 9. iriya
x: riya y — 19. °saṃnibha°: sanibā *al.*, sanibha D — 20. ni F: niñ *al.* — 21.
ete: etaiḥ zK, eteḥ *al.* — 27. hana wanwa xK: hana tanwa DF < hana ta
w°? — 30. °mo 'gnir: mrogni x, mrogniḥ y — ivocit(t)aḥ xF: ivorocitaḥ
DK — 33. wedi *conj.*: ceti *ω* - F, desi F —

†cetyaṃ dakṣiṇa Merusya,
saṇaṇ iwu pwa tēṇah niṇ wedi, samaṇkana ta lwa nikaṇ Ilāwṛta
kidul niṇ Meru juga.

†cetya tambe tamottaram,
5 lwa niṇ Ilāwṛta lor niṇ Meru samaṇkana muwah. upalakṣaṇakēna
lwir nikaṇ kulwan wetan.

Varṣāṇi yāni saptātra,
ri sampun ika tucapa taṇ sapta-warṣa riṇ Jambūdṛpa.

teṣāṃ tu varṣaparvatāḥ,
10 hana ta gunuṇ riṇ warṣa

dve sahasre 'tra vistīrṇā yojanair dakṣiṇottaram,
lwa nika rwaṇ iwu yojana. paḍa tika, samaṇkana paṇalornya
mwaṇ paṇidulnya samaṇkana. ṇaran ika riṇ Niṣadha Nīla. kunaṇ
paṇulwanya paṇetanya sumēṇkō riṇ Jambūdṛpa. hana ta gunuṇ
15 Niṣadha paḍa sumēṇkō paṇetanya Jambūdṛpa. tan paḍa ika
lawan Niṣadha Nīla. dumeh ya maṇkana: awēlu ikaṇ Jambūdṛpa
kahananya. ikaṇ Nīla Niṣadha katēṇah, adawa teka. ikaṇ Śweta
lor niṇ Nīla. Hemakūṭa kidul nikaṇ Niṣadha. tan katēṇah, nimit-
tanya tēṇḍēk, kasornya kalih de nikaṇ Niṣadha Nīla rwa wēlas iwu
20 yojana, saṇsipta wwaluṇ ayuta waluṇ iwu yojana paṇulwanya
paṇetanya. kunaṇ ikaṇ Himawān Śṛṅgawān, sor ika rwaṇ ayuta
yojana deniṇ Nīla Niṣadha. paramārthanya wwaluṇ puluh iwu
yojana paṇulwanya paṇetanya. kunaṇ paṇalornya paṇidulnya
paḍa teka rwaṇ iwu yojana. lwa nikaṇ warṣa saṇkeṇ warṣāntara
25 pinakapasēla-sēlanya paḍa ta saṇaṇ iwu yojana. ndatan paḍa
dawa nika paṇetanya lawan rowaṇnya, apan tan paḍa dawa niṇ
paṇetan ikaṇ gunuṇ humēlēti ya. kapwa teka kinamanan iṇ nadī
anadikenada† pratyekanya. mataṇnyan durgama kaparan ikaṇ
warṣa saṇkeṇ warṣāntara. nānā-jāti sattwa prakīrṇa iriya.

30 Kunaṇ ikaṇ warṣa kidul niṇ Himawān salor niṇ Tasik asin
Bhāratawarṣa ṇaran ika. kidul niṇ <Himakūṭa lor niṇ> Himawān
Kimpuruṣa-warṣa ṇaran ika. lor niṇ Himakūṭa kidul niṇ Niṣadha
Ariwarṣa ṇaran ika. lor iṇ Nīla kidul niṇ Śweta riṇ Ramyaka
ṇaran ika. lor niṇ Śweta kidul niṇ Śṛṅgawān Hiranyaka ṇaran ika.

1. *corr.* — 2. wedi: ceti al., cedi F — 4. *corr.* — 5. lor: lwa ω — 7. °tra: °tram
ω — 8. taṇ DK: ta al. — 11. vistīrṇā: viskīrṇaḥ ω — yojanair: yojanaṃ
ω — dakṣiṇ° CEDK, ?H, *corr.* al. — 14. hana ta — paṇetanya Jambūdṛpa
corr. — 29. w°s°w° y: saṇkeṇ warṣa° om. x — 31. <H°l°n°> inserui —

62

lor niñ Śṛṅgawān kidul niñ Tasik hasin Kuruwarṣa naran ika. ikañ Kuruwarṣa tēpi lor, Bhāratawarṣa tēpi kidul. kadi wusu tinalyan ika Iwirnya. hana kadi wulan pinalih ikañ Kuruwarṣa. <Kimpuruṣa,> Ariwarṣa, Ramyaka, Hiraṇyaka makusa pañawetan ika
5 kabeh. ikang Ilāwṛta apasagi ika.

Meroś ca dakṣiṇe pārśve yathā(?) Jambūḥ sanātanaḥ, ri pārśwa niñ Meru lambwan kidul nika ta tuwuhan ikañ Jambū, lor nikañ Niṣadha, awayawa nikañ Ilāwṛta. kadohnya sañken Meru tēluñ iwu yojana, sapatiga niñ Ilāwṛta ri jro niyata nika, apan
10 rwañ mañkana kadohnya sañken Niṣadha.

Mālyavān vai sahasrāṇi ā Nīla Niṣadhā yataḥ, hana ta gunuñ wetan in Meru, sewu yojana gōṇ ni sēṅkēr ni pañetanya. lajurnya mañalor dudug riñ Nilaparwata, pañidulnya dudug riñ Niṣadha. wetan in Mālyawān, kulwan in Tasik hasin
15 riñ Bhadrāśwa naran in warṣa nika.

dvātriṃśat<i> sahasreṣu, rwañ iwu tigañ lakṣa yojana, niyata gōṇ ni sēṅkērnya mañulwan; dudug riñ Nīla Niṣadha pañalornya pañidulnya. riñ Ketumāla naran, wetan in Tasik hasin, samañkana pañulwanya muwah
20 rwañ iwu tigañ lakṣa [lakṣa] yojana. katēṇah ikang Meru deniñ Mālyawān mwañ Gandhamādana.

Yojanānāṃ sahasrāṇi caturaśītir ucchritāḥ, ruhur nikañ Meru wwaluñ lakṣa patan iwu.

pratiṣṭhā ṣoḍaśa †tasmāt,
25 tanēmnya riñ lēmah salakṣa patan iwu.

vistāras tāvad eva hi, panapaknya riñ lēmah samañkana ika. triguṇa tekañ wistāra, wantah riñ patan lakṣa wwaluñ iwu. samañkana wēlu niñ Meru riñ isor; pasaginya riñ ruhur
30 catuṣṣaṣṭisahasrāṇi, nēmañ lakṣa patan iwu.

3. Kimpuruṣa *addidi* — 6. Meroś: Meruś ω — dakṣiṇe: dakṣiṇa ω — pārśve: pārśvaḥ ω — yathā x: yayata y, yatra? — 11. vai: va ω — yataḥ D: yathāḥ al. — 12. 1^a ni zF: niñ al. — 2^a ni F: niñ al. — 15. Bhadrāśwa x: Bhadrāśwarā y — 15. dvā°: ba° — i *add.* — 20. [lakṣa] K: *hab.* al. — 22. catur°: cakār° ω — aśītir ucchr°: aśīti mūrec° al., *corr.* D — 26. hi F: hī zK, ti D, haṃ AC — 28. riñ ruhur zFK: ri ruhur C, riñ luhur A — 30. °ṣaṣṭi: paṣṭi ω —

- Ikañ gunuñ sapajar in pinakañhulun, atyanta kadibya nika,
divyauśadhisamanvitaḥ,
kapwa kinahanan riñ ośadhilatā sahananya. ariñ tañ dewa, dānawa,
gandharvāpsaragaṇa, yakṣa, rākṣasa, puṇyajana, widyādhari iriya.
5 sa tu Meruḥ parivṛto bhuvanair bhūtabhāvanaiḥ,
kunan ikanañ Mahāmeru gunuñ lor kidul kulwan <wetan> ika,
ikanañ gunuñ kapwa muñkurakēn warṣa: Bhadradeśa warṣa pa-
nēpi wetan, panēpi kidul Bhārata, panēpi lor Kurudeśa . . . ,
tatra te kṛtapuṇyās tu Ketumālapratiśrayāḥ,
10 tatra kālā narāḥ sarve mahāsattvā mahābalāḥ,
antyakēna tekañ warṣa kabeh, sakarēn ikañ Ketumāla juga
wuwusakēna. ahirēn warṇa nikañ wwañ riñ kana. yeka ta dadi
niñ puṇyamanta riñ pūrwajanma kacaritan ika kabeh; m a h ā-
s a t t w a mahārdhika ta ya, m a h ā b a l ā g ō ṇ prabhāwanya.
15 mañkana ikañ strī n̄kana ahirēn kadi warṇa niñ indīwara ika.
kapwa p r i y a d a r ś a n a, paḍa konañ-unan katiñhalanya
kabeh.
tatra divyo mahāvṛkṣaḥ panaso madhurāśrayaḥ,
63 hana ta nañka tanpa hiñan pawitranya irikañ deśa. kahēnti
20 ikañ śaḍrasa denya. ya ta pinakāhāra nikañ wwañ kana. pinēh
pwa wwah nikañ nañka. wainya ya ta tinahapnya. phalām-
tarasa rakwa n̄aranya. ya ta sañkanya dīrghāyusa rakwa wwañ
kana, ri denyan satata goṣṭhi lawan rowaṇnya, sinambinyānalap
am̄tarasa. tumēke sāyuta warṣa huripnya.
25 Kunañ ikañ warṣa wetan in Mālyawān yeka riñ Bhadrāśwa
n̄aranya.
nityam muditamānasāḥ,
sadākāla samtuṣṭi buddhi nikañ wwañ kāna.
Bhadraśālavane navam̄t,
30 hana ta salak tanpa hiñan rasanya. mañkana ta muwah kahēnti
śaḍrasa denya.
2. divyauśadhi: vibhyonādam ω — 5. parivṛto: parivṛttaḥ al., om. D —
bhuvanair: bhuvanaḥ al., bhuvaneḥ F — °bhāvanaiḥ: bhavaneḥ ω — 6.
wetan *inserui* — 8. *loc. ind.* — 10. kālā: kālaḥ ω — 12. riñ y: ri x — 15. indī-
wara v.d. Tuuk: indrawara ω — 16. konañ-unan x: konēñ-unan FK, konēñ-
onēñ D — 18. °tra: °thā ω — di: ni° ω — panaso: panasah x, mānaśah y —
21. wai x: (w)we y — ya ta tinahap° DK: yathān tinahap° x, yataninalahap°
F — 22. dīrghā: dīrghyā° ω — 25. Bhadrāśwa al.: °wara D — 28. nikañ x:
kañ y —

kālāmrañ ca mahādrumam,

hana ta poh sunsañ enak iriya, tambis sapta rasanyādbhuta
riñ inak. ya ta pinakāhāra niñ wwañ kana. ya ta hetunya n paḍa
mahāśakti kabeh.

5 striyaḥ kumudavarṇābhāḥ,

mañkana warṇa niñ strī riñ kana: kadi warṇa niñ tuñjuñ sumēkar
warṇanya. priya darśana ta ya, sahana niñ magawe rāga
niñ akuñ pinakolahnya mwañ pinakawaknya,

pūrṇacandranibhānanāḥ,

10 kadi wulan sēḍaṇ pūrṇamā katiñhalanya mukhanya. apayapan
abunah abinān amaya-maya konañ-unañ, lēñlēñ wwañ mulat
iriyā.

candraśītalagātrās ca,

mañkana subsub ni awaknya atis kadi tis niñ śaśadhara sēḍaṇ
15 lahrū. kunañ subsub ni awak nikañ jalu-jalu mahāñēt, yateka
palikēt awor,

nīlotpalagandhikāḥ,

awañi sarwāwayawa niñ śarīranya kabeh. rambyāwañi kadi ambō
niñ aśēp. mañkana katiśayan ikañ wwañ kana. kunañ ikañ wwañ
20 riñ Bhadrāsīwa,

kālām<rasya> rasa<ṃ> pītās ceva,

uminum sarasa nikañ amṛta nikañ poh sunsañ pinēh ya.

sarve ca sthirayauvanāḥ,

matañnyan sadā-yowana ikañ wwañ riñ kana.

25 daśa varṣasahasrāṇi āyus teṣām anāmayaṃ,

tatan kēneñ lara salawas ni huripnya. dirghāyūṣa tēkeñ sayuta
tahun huripnya.

Hana ta warṣa lor iñ Nīla, kidul iñ Śweta, riñ Ramyaka nāranya.

sadā pūrṇa[mā]mānasāḥ,

30 nityakāla inak añēn-añēnya, buddhinya tanpa talutuh ikañ wwañ
kana,

1. kālāmrañ ca: kalamratañ ca E: kāla mṛt(t)ancā al. — mahā°: ma° ω ;
°drumam: °druvam ω — 5. °varṇābhāḥ: °varṇebhyāḥ — 9. °nibhānanāḥ:
niwanabhāḥ al., niwanadaḥ F, ?H—18. ambō zD: ambē al. — 21. °rasya — ṃ
inserui — 22. amṛta y: om. x — nikañ FK: om. al. — 23. sarve y: yavai x
— ca: sa ω — yauv°: yov° ω — 25. āyus — °yam: ayusaśceva samayaṃ DK,
aypaś° — °yam al. — 26. ni F: niñ al. — dirghayūṣa: dirgghyāyūṣa ω —
ni F: niñ al. — 29. [mā]: habent ω — 30. inak: ikan ω —

sarve te priyadarśanāḥ,

kapwa lituhayu rahayu sahananya. hana ta nyagrodhapādapa
rikan deśa, agōṇ arēṇēb ronya.

tasya pītṽ phalarasaṃ tatas te vartayanti vai,

5 atyanta inak ni wwahnya, asiṇ sakaharēp niṇ wwaṇ amañan
pinakarasanya. wwah nika pinēhnya ininumnya. yata matañnya n
dirghāyūṣa sahana nikaṇ wwaṇ kana. sayuta warṣa huripnya.

Lor niṇ Śweta kidul niṇ Śṛṅgawān riṇ Ranyaka naran ikaṇ
warṣa nikaṇ, riṇ Raṇwakī naran in lwahnya, atyanta kapawitranya.

64 10 mahābalā mahātejā nārā muditamānasāḥ,
maṇkaneka muwah lana inak ambēknya, wīryawān ta ya, ma-
hāśakti tuwi.

yakṣānugā mahāsattvāḥ,

kadi pañawak niṇ yakṣa pañawaknya. agōṇ ika śaktinya, sugih
15 ta ya, p r i y a d a r ś a n a, lituhayu ta ya. salakṣa sewu

śatāni daśa pañca ca,

lawan satus lima wēlas tahun huripnya.

tasmin varṣe mahāvṛkṣo lakucaḥ ṣaḍrasānvitāḥ,

hana ta kayu rahu rikanan deśa, tanpa hiṇan inaknya wwahnya,
20 kahēnti ṣaḍrasa denya, pinakāhāra niṇ wwaṇ ri nikaṇ, tan kēneṇ
lapa satus tahun wwaṇ umañan ya. duh niṇ wwahnya ininumnya.
ya ta matañnya n dirghāyūṣa.

Kunaṇ ikaṇ Śṛṅgawān riṇ Triśṛṅga naranya waneḥ, apan tiga
pucaknya.

25 ekaṃ maṇimaya <ṃ> tatra,

śṛṅganya sasiki maṇimaya;

ekaṃ tu kanakamayam,

ikaṇ sawiji kanakamaya;

sarvaratnamayaṃ caikaṃ,

30 ikaṇ sawiji sarwaratnamaya. asawuṇ-sawuṇ pwa teja nikaṇ manik:
abaṇ, ahirēṇ, putih, haritawarṇādi pinakawaknya.

Hana ta warṣa lornya, yeka riṇ Kuru naranya. hana ta kalpataru
irikaṇ deśa, m a d h u p h a l a, enak wwahnya,

1. sarve: sarva ω — 4. pītṽ: pito ω — vart°: varṣ° ω — 5. ni(1st) F: niṇ al. — 7.
dirgh° D: dirghyāyūṣa al. — 10. nārā: nara D, naraḥ al. — 13. °ānugā: °ānukaḥ
ω — °sattvāḥ: °satvaṃ al., °satyaṃ D — 16. ca: °maḥ ω — 18. mahāvṛkṣo:
mahāvṛkṣāḥ ω — 22. dirghāyūṣa: dirghyāyūṣa ω — 25. ekaṃ: ekam ω
— ṃ inserui — tatra: taśca ω — 27. ekaṇ y: etan x — 29. °ṃ caikaṃ:
°ñ cekaṃ ω — 33. irikaṇ x: rikaṇ y —

nityapuṣpaphalotkatāḥ,

ndatanpantarākambañ awwah. kambañnya dodot rahayu. mawwah ta ya sarwabhūṣaṇa, kadyaṅga niñ simsim inēt-inēt gēlañ tañan tutunya ityewamādi. asiñ sahana niñ bhūṣaṇa juga pinakawwahnya.

- 5 waneh hana ta kalpataru s a r v a k ā m a p r a d a, sakahyun in wwañ pinakakambañnya mwañ wwahnya. hana ta kalpataru kṣīra ñaranya waneh. sadākāla ikañ amṛta kumucur sañke kambañyeriya, matañnyan kalpakṣīra ñaranya. enak ininum makaphala kadīrghāyuṣanya. samañkana muwah urip nikañ wwañ
10 kana, salakṣa satus lima wēlas. pinakalēmah-lēmahnya manik, pinakalēbu-lēbunya kanaka dēdēt. sadā sukha tekañ wwañ riñ kana. tan hana kasañsayanya, tan kēneñ lara satēwēk niñ tuwuhnya. d e v a l o k a c y u t a kacaritanya, tumurun sañkeñ swarga mariñ pṛthiwi. tatan hana talutuh ni kawwañanya.

- 15 mithunāni prasūyante,

mithuna ta wijilnya sañkeñ garbhawāsa. mithuna ñaranya kambar. mētū lakibi, makarabi wwañ sanaknya pinakapurihnya. ramya kahyun-hyun in pakurēnya, apan paḍa lituhayu rahayu, paḍa suśila, mwañ masih-kinasihan, silih-iriñ silih-suwalāmbēk.

- 20 na cānyā strī niṣevitā,

- 65 tatan hana wayuh ñaranya. ndatan katalu. tatan kadi sañ Andyanmano. matañnyan wruh pinakañhulun yan katalu kaki Andyanmano. uwus sarika muñgah ri umahnya. apa kunañ gawe rasika riñ pāpa? gereṅgañ pyar, alayu ta ya mijil. ujar strī rasika sañkeñ
25 heñ: syapa tika muñgah riñ pāpa, aparan ika rēmēk? hana ñke ñhulun sañ ibunya. awēdi gēlēñana deni strīnya rakwa rasika yan mañkana kaliñanya. katalu sañ Andyanmano. tatan mañkana tekañ wwañ riñ Kuruwarṣa, an panuñgal atyanta juga riñ dibyanya.

- 30 Idam tu madhyamaṃ citraṃ śubhāśubha <pha> lodayam.
Kañ Madhyawarṣa pajara ni ñhulun riñ rahadyan sañhulun.

1. puṣpa: puṣpaṃ ω — °otkataḥ: °okataḥ ω — 3. inēt: minēt ω — 5. ta zFK: om. al. — 8. °nyeriya x: °nyariya y — 9. °dīrghā: °dīrghyā ω — 13. °cyuta em.: °cuta ω — sañkeñ FK: sakiñ D, sañke x — 14. ni F: niñ al. — 15. °nāni: nanām ω — 17. makarabi y: makalaki x — 18. pakurēnya al., pakurēñ F — 20. na — °tā: nācāranya strī nesitāḥ ω — 24. °gañ xD: °geñ FK — 26. deni F: deniñ al. — 30. tu: ta ω — madhyamaṃ: māḍyak ω — citraṃ: nitram F, natram al. — phalodayam: lokadeyam ω —

Madhya naranya riñ Bhāratawarṣa. ya ta matañnya n Madhya naranya: ikañ Bhārata rakwa kanan in śubhāśubhakarmaphala, Kabhāratawarṣan narannya.

dakṣiṇasya samudraś ca(?) tato Himavadantaram,
5 ikañ warṣa kakidul deniñ Himawān karnah lor sañkeñ Tasik hasin, yeka paññeññiñ niñ Bhāratawarṣa.

yatreyaṃ Bharata[h]prajā,
riñ Bhāratawarṣa pañucapan śāsana niñ prajā sañ Bharata sira kabeh.

10 Manur Bharata ucyate,
sañ Bharata naran ira, sira ta bhaṭṭāra Manu ika kabeh, matañnya n Bharata naran ira:

bharaṇāc ca prajānām vai,
śakti rika bharaṇa niñ prajā rakwa sira. bharaṇa naranya, sañsipta:
15 sumakaneñ prajeñkana.

niruktavacanāc caiva varṣaṃ tad Bhāratam smṛtam,
ri denyan śināsanan sañ Bharata, ya ta matañnya n Bhāratawarṣa naran ikañ warṣa.

itaḥ svargaś ca mokṣaś ca,
20 ikañ wwañ riñ Bhāratawarṣa bwat mulih riñ swarga bwat mañguhakēñ ikañ kamokṣapadan, mara riñ nirayaloka ika wih, sañkeñ Bhārata niyata nika. dumeh ya mañkana:

madhyama<s> tv anvitaś ca saḥ,
ñke wih pagawayan karma śubhāśubha. ñke pagawayan kratu-
25 widhānakarma. ñke ta pagawayan tapa japa brata samādhi.

na khalv anyatra martyānām bhūmau karma vidhīyate,
ikañ warṣāntara tatan mañkana, kadyaṅga niñ Kimpuruṣa Rāmyakādi; tan mañkana ika.

Bhāratasya tu varṣasya nava bhedā nibodhitāḥ,
30 kunañ ikin Bhāratawarṣa, yatiki saña prabhedanya. pratyeka niñ

4. tato: tata ω — Himavadantaram: Himamānwāntaram ω — 5. karnah: kanah y: ñkana x, D₂ — 7. yatreyaṃ: yat roma al., yat rema E — Bharata: Bharataḥ ω — 8. Bharata D: rata al. — 10. Manur: Manuḥ ω — Bharata: Bharatam ω — 13. bharaṇāc: bharaṇaṃ ω — vai: be ω — 14. sañsipta: sañsipta F, sasita(h) al. — 16. nirukta^o: rinukti ω — ^onāc: ^onañ ω — Bhāratam(?): bhūtanām ω — 19. itaḥ: iti ω — ca: va ω — ś ca: ñ ca ω — 23. <s> addidi — anvitaś(?): anvithaś al., anvittas D — 24. kratu: kṛtu ω — 26. khalv a^o: kalo ω — bhūmau: bhūmo ω — 29. na^o—tāḥ: nabhedanāvācoditaḥ ω —

aranya: Indradyumna, Kaśeru, Tāmrawarṇi, Agastimān, Nāga-
dwīpa, Somya, Gandharwa, Bāruṇa, Kāladwīpa. Bhāratawarṣa
kinabehan ikāsamājñā

dvīpaḥ sāgarasambhūtaḥ,

5 ri denyan kakidul deniñ Himawān, kalor deniñ Tasik hasin.

yojanānām sahasraṃ tu,

dwīpa naran ikañ Bhāratawarṣa saña bhedanya. Iwa niñ sēnkērnya
sewu yojana pañalornya pañidulnya;

āyataś cā Kumāribhyaḥ,

10 makahiñan i sēnkērnya ri pañulwanya pañetan ikañ lēmah ika.

udaktiryañ ca vistirṇaḥ sahasrāṇi navaiva tu,

66 matañnyan sañañ iwu yojana Iwa ni pañalornya pañidulnya ikañ
Bhāratawarṣa.

dvīpas tūpaniviṣṭo 'yaṃ Mlecchair anteṣu sarvaśaḥ,

15 yeki tañ Bhāratawarṣa, Mleccha pañēpinya kulwan wetan. riñ
Yawana naranya pañēpi kulwan, i Kirāta pañēpinya wetan. kunañ
ikañ Bhāratawarṣa nke ri tēnah, yeki kahanan in caturwarṇa.
caturwarṇa naranya: brāhmaṇa, kṣatriya, weśya, śūdra. kapwa
teki gumawayakēn sakarmanya sowañ-sowañ, lwirnya

20 ijjāyudhavanijyābhiḥ,

ijyā kaśaktin sañ brāhmaṇa, āyudhāstra inabhyāsa sañ kṣatriya,
bañijakarma ginawayakēn in weśya śūdra. ya ta matañnya n
makapuhara n

dharmārthakāma samvyavahāriṇi

25 ikañ wwañ riñ Bhāratawarṣa, pūjā niñ caturāśrama tuwi, sa m-
k a l p a n a nimitta nika. saṃkalpana naranya pañārambha
phala. phala naranya abhyudaya, s v a r g ā p a v a r g a ; ikañ
ulah makaphala nyatama nika yatika inabhyāsa de nikañ wwañ
riñ Bhāratawarṣa. ikañ śāsana mañkana, bhaṭṭāra Manu ika

1. Kaśeru H₂: Kuśeru ω — Nāgadwīpa: Nagadīpa AFH, °dīpa CEK, corr. D — 3. °samājñā: sañ ajñā ω — 4. sambhutaḥ al.: sām̐bataḥ F, sad-
bhataḥ D — 6. °sraṃ tu: saṇaṃ F, srañi al. — 9. āyataś: apataś ω —
Kumārī°: Kramare° ω — 10. i F: in al. — 11. udak°: udat° ω — °ñca: °śca ω
— vistirṇaḥ: vistirṇaṃ ω — °aiva: ena ω — 12. ni F: niñ al. — 14. Mlecchair:
Mleccar ω — anteṣu: antaṣu ω — °śaḥ: °gaḥ ω — 16. i Kirāta: i kiñ ratha
al., iki ratha F — 17. ri xF: riñ DK — 20. °āyudha°: °ayūjā° ω — va-
ñijyābhiḥ: vañibhyabhiḥ ω — 24. dharmārtha° K, E₂, H₁: dharmātha al.
— °kāma etc.: tamatabhyaḥ vahariṇi ω — 29. riñ y: ri x —

makaśāsana. ya ta matañnya n Mānawadwīpa naran ikañ Bhārata
wēkasan.

tiryagāyatam ucyate,

yatiki warṣa sinaṅgah t i r y a g ā y a t a naranya, tumēluñ kadi
5 cāpa winatēk lwir nika pakatonanya.

ya etaṃ jayate kṛtsnam,

hana pwa ratu kumawaśakēn ikañ Bhāratawarṣa kasaña, yatika
saṃprāṭ-rāja naranya. apa hetunya mañkana? saṃprāṭ naran iñ
bhūrloka, ikañ ākāśa wirāṭ naran ika, ikañ swarga swarāṭ naran
10 ika. hana pwa ratu kumawaśakēn ika, yatika cakrawarti naranya.

Hana ta gunuñ pitu kwehnya riñ Bhāratawarṣa: Mahendra,
Malaya, Sahya, Śuktimān, Ṛkṣawān, riñ Windhya, Pāripātra.
yeka sapta kulaparwata naranya. gunuñ agōñ ika kabeh, tuhun
tan paḍa lawan rowañnya. hana ta gunuñ sinaṅḍiñ nika, ndan alit,
15 tan paḍa lawan ika. gunuñ riñ Āryadeśa ika. wwañ Mlecchāḥkweh
iriya, mewu-iwu, matus-atuṣ; a p a r i j ñ ā t ā ḥ, tan wruh ñhulun
irika. ikañ agōñ jugājarakēna ni ñhulun. tatanpa sumur kacaritan
ikañ wwañ riñ kana, añañswa riñ lwah jugaika kabeh, riñ Sara-
swatī, riñ Śatadru, riñ Candrabhāgā, riñ Sarayu, riñ Yamunā, riñ
20 Erāwatī, riñ Witastā, riñ Wipāśā, riñ Dewikā, riñ Kuhū, riñ Go-
matī, riñ Dhūtasarpa, riñ Bāhudā, riñ Dṛṣadwatī, riñ Kośikī,
ring Kṛtiya, riñ Niśwara, riñ Gaṇḍakī, riñ Cakṣu, riñ Lohitya,

Himavatpādaniḥṣṭāḥ,

tus niñ Himawān ika kabeh.

25 Hana ta lwah riñ Wedasṃṣṭi naranya waneh, riñ Wedatī,
riñ Wṛtraghnī, riñ Sindhu weh ika, riñ Sindhu muwah, riñ War-
ṇāśā, riñ Wandanā, riñ Sadātīrā, riñ Gahī, riñ Parā, riñ Carmaṇotī,
riñ Puṣā, riñ Didiśā, riñ Cetrawatī, riñ Bāpī, riñ Śīpā, riñ Rya-
wantī,

30 Pāriyātrāśrayāḥ sṃṣṭāḥ,

lwah tus niñ Pāriyātra ika kabeh.

3. tiryagāyatam: tiryagayathām xD, tiryagayata FK — 6. ya etaṃ: eka-
tha ω — 12. Paripātra v. d. Tuuk: Parimātra ω — 13. kula° x: śulā D, śuśulā
F, śūla K — 16. apari° x: sapari° y — 19. Śatadru v. d. Tuuk (D₃): Śaka-
druma ω — 20. Witastā v. d. Tuuk: witaskara xK, witastara DF — 21.
Dṛṣadwatī: Wṛṣadwatī ω — 23. Himavat°: Himawān° ω — niḥs°: nism° ω —
25. ta y: om. x — 26. (sindu)weh° yH: °waih° al. — 28. Didiśā y (didiśa):
didiśa x, D₃ — 28. Cetra° CHF: Caitra° al. —

Hana ta riñ Śoṇa ṇaranya, riñ Mahānadī, riñ Narmedā, riñ Surasā, riñ Kṛpa, riñ Mandākinī, riñ Darśaṇa, riñ Citrakūtā, riñ Tamasā, riñ Saṃphala, riñ Śreṇi, riñ Paramoḍa, riñ Piśācikā, riñ Citrotphala, riñ Śuktimatī,

5 Rkṣavatpādaniḥṣṭāḥ,
tus niñ Rkṣawān-parwata ika.

Hana ta riñ Sayoṣṇī ṇaranya waneh, riñ Tāpī, riñ Śighrodā, riñ Parameṭ, riñ Waiṣṇawa, riñ Para, riñ Wetaraṇī, riñ Peḍaphala, riñ Kusumodoti, riñ Toya, riñ Mahāgorī, riñ Durgā, riñ Awanti-
10 śilā,

Vindhyapādaprasūtayaḥ,
tus niñ Windhyagiri ika.

Hana ta riñ Godāwarī ṇaranya, riñ Bhīmarawī, riñ Kṛṣṇā, riñ Cena, riñ Bañjura, riñ Awatarāṇī, riñ Tuṅgabhadrā, riñ Sugadā,
15 riñ Kacarī, riñ Wāhyaka. tus niñ Sahya ri dakṣiṇa ika.

Hana ta riñ Tamraparṇi ṇaranya, riñ Kṛta, riñ Māla, riñ Puṣpajā, riñ Utpalawitī,

Malaya[h] parvatanāthāḥ(?),
tus niñ Malayaparwata ika.

20 Hana ta riñ Trisāmā ṇaranya, Ryupakulā, riñ Tridiwā, riñ Naṅgulī, riñ Bhañśadhara,

Mahendra[h]prabhavāḥ smṛtāḥ,
tus niñ Mahendraparwata ika kabeh.

Hana ta riñ Rṣikāla ṇaranya, riñ Kumārī, riñ Mandaga, riñ
25 Mandawāhinī, riñ Śala, riñ Giṇī,

Śuktimatpādanikṛtāḥ(?),
tus niñ Śuktimatī ika.

sarvā<ḥ> puṇyā<ḥ> sarasvatyaḥ,
ika ta kabeh paḍa pawitra nira lawan Saraswatīnadī lawan G a ṇ ḡ ā
30 kunañ, s a m u d r a g ā ḥ, paḍa lawan sāgara kidul ika kabeh.

1. Narmeda: Nārmmeda ADF, Narmmeda al. — 2. riñ Kṛpa om. AF — Darśaṇa al.: daśana D — 3. Śreṇi DEF: Śraṇi al. — 5. °niḥṣṭ°: nism° ω — 7. Tāpī: Tapir ω — 8. Parame corr. — Waiṣṇawa K: Weṣṇawa DF, weṣṇa H, waiṣṇa al. — Peḍa° al.: Meḍa° F — 9. Mahāgorī: Mahāghori ω — 11. prasūtayaḥ: prasunayaḥ ω — 15. Sahya: Samya ω — ri x; riñ y — 16. Tamra° v.d. Tuuk (D₉H₂E₂): Kamra° ω — 18. [h]: habent ω — °nāthāḥ(?): °natbām, var. orth. ω — 21. Bhañś° yz: Nañś° AC — 22. [h]: habent ω — 24. ta y: om. x — Mandaga yz: ndaga AC — 28. <ḥ> addidi — sarasvatyaḥ: sarasvataḥ ω —

sarvapāpavināśakāḥ,
umilanaḥ in pāpa niṁ madyas iriya.

Tāsāṁ nadyupa<na>dyaś ca śataśo 'tha sahasraśaḥ,
kunaḥ ikaḥ lwah arēmuk, tar paḍa gōṇ nika lawan ikaḥ kabeh,
5 tan paḍa pāwana nika. matus-atus mewu-iwu kweh nika. tan
yogyājarakēna.

Hana ta wanwa makapaṇaṇswan ikaḥ lwah ika: riṁ Kurupaṇ-
cāla naran ika, riṁ Śālwa, riṁ Jāṅgala, riṁ Śūrasena, riṁ Subhakāra,
riṁ Bodha, riṁ Pamūcara, riṁ Matsya, riṁ Kiṁcala, riṁ Kośalya,
10 riṁ Kuntaya, riṁ Kośala, ry Atharwo, riṁ Kaliṅga, riṁ Mūka,
Madhyadeśa . . . kulwan in Sahya. sedḍayani ghorīṭ, konaṁ-
unaṁ sapradeśa nika kabeh. nika ta kaḍatwan saṁ Rāma-Paraśu
ika, ri huwus nira maṇalahakēn saṁ Arjuna Sahasrabāhu mwaṁ
ri hilaṁ nikaṁ ratu salikur in Watsya de nira. tanpa hiṇan ramya
15 niṁ taman ireṇikana. apan kalpataru prakīrṇa kayu-kayunya
lawan oṣadhi tanēṁ-tanēṁan bhagawān Bharadwāja ulih nirānular
saṁkeṇ swarga, paṇiriṇiṁ nira ri saṁ Rāma-Paraśu yatānyan
jēṇekan ira rumakṣa bhuwana.

Hana ta wanwa riṁ Wahika naran, riṁ Wadadhana, ri Abhīra,
20 riṁ Kārawayaka, ri Aparandra, riṁ Paplawa, riṁ Dharmagandhaka,
riṁ Yawana, riṁ Sindhusowi, riṁ Madraka, riṁ Dhruha, riṁ Ku-
lantra, riṁ Parata, riṁ Haramūtraka, riṁ Rawadwa, riṁ Randra-
kanta, riṁ Kekaya, riṁ Daśamaṇika, katon ika kabeh,

Vaiśyaśūdrakulāni ca,
25 subhikṣākweh weśya śūdra pinakajātakanya.

Hana ta deśa riṁ Kāmboja naran, riṁ Darada, riṁ Baddhara,
riṁ Salokika, riṁ Bhīṇna, riṁ Tukhāra, riṁ Palawa, riṁ Wāhya-
todhara, riṁ Treya, riṁ Bharadwāja, riṁ Prasthala, riṁ Sadā, riṁ
Śaraka, ri Apaga, ri Ālisandra.

30 Kirātānāṁ ca jātayaḥ,

1. "vināśakāḥ: °vināśayaḥ ω — 3. tāsāṁ: tasnā ω — <na> inserui — 'tha: ca ω — śaḥ: śca — 5. matus-atus: mātus-sātus ω — 7. °pañcala: °sañcala ω — Śālwa: Śwālwa ω — 9. Kośalya al.: Keśalya D — 10. riṁ (Kośala) x: om. y — ry Āth° y: riṁ ry Āth° x — lac. ind. — 11. sedḍ° corr. — 14. in (W°) x: i y — 20. Paplawa: Palawa D, Pallawa F — 21. Sindhu°: Sindu° ω — 24. Vaiśya° K: Veśya° (Veśya°) al. — 25. °jātaka y: °jātika x — 27. Salokika al.: Sayośika F — 28. Treya DEF: Traiya K, Traita ACH — 29. Āpaga FK: om. D, āpaśa x — Ālis°: Āris° D — 30. jātayaḥ: jayataḥ ω —

Kirāta pañjurwan ika kabeh. kulwan in Madhyadeśa ika kabeh.

Hana ta riñ Tara, riñ Haṃsamārga, riñ Kāśmīra, riñ Taṅga-
na, riñ Śalika, riñ Homuka, riñ Ūka, ri Una.

ete deśa udīcyās tu,

5 watēk lor in Madhyadeśa ika.

Hana ta Waryandra, Aṅgara, Kawa naranya, Antargiri, riñ
Prawagaḥ, riñ Maṅghyaya, riñ Mūla, riñ Damāna, riñ Nārthaka,
riñ Brahmōntara, riñ Prabhujā, riñ Bhārgawa, riñ [ry] Aṅgayaka,
riñ Prāgyōtiṣa, riñ Puṇḍa, riñ Wideha, riñ Tamalīpta, riñ Māla,
10 riñ Gowala. wetan in Madhyadeśa ika.

Nya n D a k ṣ i ṇ ā p a t h a, kidul niñ Windhya: riñ Pāṇḍya,
riñ Kerala, riñ Yoḍa, riñ Tulya, riñ Satiya, riñ Kasana, riñ Ku-
meḍa, riñ Bhāgakaśaka, riñ Nawanaṣṭra, riñ Māhiśaka, riñ Ka-
līṅga, riñ Capora, riñ Yesi, ry Ādawa. Dakṣiṇāpatha mañjuru
15 Sawara ika.

Nya n Dakṣiṇā pañēpinya wetan: riñ Pulinda, riñ Wedarbha,
riñ Daṇḍaka, riñ Porika, riñ Moka, ri Ātmaka, ri Gowardhana,
riñ Neṣṭika, riñ Kuntala, ri Āndra, ri Ābhinna, riñ Nalaka. sa-
maṅkana kwehnya.

20 Nya n Dakṣiṇāpatha pañēpinya kulwan: riñ Kamaṇiya, riñ
Mūpātha, riñ Kalmiwana, riñ Sirāla, riñ Rudasa, riñ Nalika, ri
Antaraṇasada, riñ Bhṛguksama, riñ Samadaya, riñ Sāraswata,
riñ Kṣiwān, riñ Surāṣṭra, ri Ānārtha, ri Arwuda.

Hana ta deśa suku nikañ Windhya kidul: riñ Malada, riñ Kuruṣa,
25 riñ Medhala, ry Utkala, ry Uttama, riñ Daśana, riñ Bhoja, riñ
Kiṣkindha, riñ Kośala, riñ Tripura, riñ Wediṣa, riñ Tumuru, riñ
Tumburu, riñ Pumpuma, riñ Neṣadha, ry Anūpa, riñ Tuṇḍakera,
69 riñ Witihotra, ri Āntaya.

ete janapadāḥ khyātā Vindhyapṛṣṭhanivāsinaḥ,

30 janapada niñ Windhya ika.

1. Kirāta: Kiraṭa(h) ω — 4. udīcyās: udisyas ω — 7. Damāna al.: Damana F, Madamanā D — Nārthaka var. quant. al.: Naṭaka F, Natarkā D — Brahmōnt° DF: Brahmānt° al. — Bhārgawa: Bhargghyawa ω — 8. [ry]: ryy AC, yy al. — 9. Prāg° DKE: Mrat° F, Pag° al. — Wideha A: Wideya al. — 13. Bhāga° x: Bhawa° y — 17. Gowardhana DK: Gowaḍana al. — 23. Ānārtha CzK: Ānatha al. — Arwuda: Āwurdḍa al., āwudda K — 24. suku x: kusu y — nikañ x: nika y — 25. ry Uttama x: riñ yyuttama y — Daśana: Darśana DK — 27. Neṣadha: Nesadā ω — Witihotra D: Wititotra al. — 29. khyātā: kataḥ F, kṛṇṭaḥ D, krantaḥ al. — nivās°: kivas° ω —

Kunañ ikañ nagara ri pārśwa niñ Himawān: ry Āñsumārgahara,
riñ Kupatha, riñ Tuñgaṇa, riñ Kana, riñ Prāwarāṇa, riñ Pūda,
riñ Dawa, riñ Sahohuka, riñ Trigarta, riñ Māgawa, riñ Kirāta,
riñ Tāmara. mañkana lwir nikañ nagara riñ Bhāratawarṣa.

- 5 Riñ Kimpuruṣawarṣa lawan riñ Hariwarṣājarakeṇa kawēkas.
[riñ] Jambūkhaṇḍa <ḥ> Kimpuruṣa <ḥ> suma <hā> n
nandanopama <ḥ> ,

hana ta Kimpuruṣa atyanta ri konañ-unañnya, kadi riñ Nanda-
nawana, taman sañ Citraratha kahiḍḍepan ika. ñkana ta nitya
10 pacañkraman ika wwañ riñ Kimpuruṣa. dirghāyuṣa wwañ mamēñ-
amēñ iriya. kunañ kacaritan ikañ taman, mas kayu-kayu nika
kabeh, atyanta riñ surasa.

daśavarṣasahasrāṇi,

ya ta matañnya n sayuta tahun hurip nikañ wwañ riñ kana.

- 15 suvarṇavarṇasadrśā <ḥ> striyaś cāpsarasopamāḥ,
kadi mas sampun inapi pañawak nikañ wwañ kana. strīnya kadi
apsarī, śrīgāranya manisnya lalitanya wruhnya riñ ingita, tatan
pahinya mwañ Widyādharī, a n ā m a y a, tan kēneñ lara, tan
hana kiñkiñnya,

- 20 sarve te śuddhamānasāḥ,
alilañ tan hana kalēñka niñ buddhinya.

plakṣo madhura <saḥ> smṛtaḥ,

hana ta ambulu dibya rasanya rikanan deśa. wwahnya pinakāhāra
nikañ wwañ kana, duh ni wwah niñ ambulu pinēh ininumnya.

- 25 Lor nika riñ Hariwarṣa ñaranya.

mahārajatasankāśāḥ,

aputih rūpanya wwañ kana, kadi pirak huwus sinañliñ. mañkana
tekañ strī ñkana rahayu kadi strī riñ Kimpuruṣa rūpanya, d e v a -
l o k a c y u t ā ḥ, dadi niñ dewa sakiñ swarga ikañ wwañ kana,
30 tatan hana pahinya lawan dewa. ininum nika kilañ, pinañanya
tēbu, tahinya sēpah juga. tatan kēna riñ tuha lara wyādhi, tan

3. Dawa CzK, Hadawa D: om. al. — Kirāta: Kiratha ω — 6. [riñ]: habent
ω — °khaṇḍa(?): °maṇḍa ω — ḥ,ḥ, hā, ḥ addidi — 8. atyanta x: corr. y —
10. dirghāy: dirghyāy ω — 15. °sadrśāḥ: sadṛśya ω — striyaś ca °: strīpañcā ω
— °apsarasopamāḥ: apsaropamamaḥ x, apsaromamaḥ y — 20. sarve: sarva
ω — 22. <saḥ> addidi — 24. nikañ yE: nikanañ ACH — ñi F: niñ al. —
26. °rajata: °rajawar ω —

kēneñ jaramaraṇa. matañnyan wṛddhi sahana nikanāñ tom lawan
kuṭaja apa tan hana kulambu.

tena jīvanti te ciram,
matañnyan dīrghāyuṣa ika.

5 Lor niñ Ilāwṛta

na tatra sūryas tapati,
tan apanas kacaritan ikañ deśa nīkana, apayapan tan tēka teja
sañ hyañ Ādityeñkana. tuhun teja nikañ manik pinakapagēr,
tunjuñ ni tambaknya, ya ta sumuluh rahina wēni iriya. ya ta
10 hetunya n rahina sadā. ikañ wwañ kana dīrghāyuṣa tuwi. kadi
warna niñ padma ika lwirnya. ambō niñ śarīranya kadi sari niñ
padma, kadi dala niñ indīwara.

devalokacyutāḥ sarve,
mañkana muwah dewayoni kacaritanya. tatan sipi hayu ni strīnya,

70 15 ahayu sañke sañ ibu sañ yayah.

caturaśraṃ samantāc <ca> śarāvākārasamsthitam,
pasagi lwir ikañ warṣa nīkana, kadi bhāwa niñ Nandinagara,
lāṅgula ika lwirnya.

†hayva baṇaṃ bhaṭāvih,
20 lwanya kahop ikañ katapak deniñ Meru tiga lakṣa patañ iwu.
kunañ lwa nikañ Ilāwṛta kulwan in Meru juga sañañ iwu parta-
jānya kahop Gandhamādana. atēhēr tikañ tigan lakṣa patañ
iwu, pinakadawanya kañ Gandhamādanāñalor samañkana; da-
wanya dudug riñ Niṣadha kidul, dudug riñ Nīlaparwata pañalor
25 nika. ruhurnya patañ lakṣa yojana. panapaknya riñ lēmah añul-
wan sewu yojana.

Hana ta gunuñ wetan in Meru, riñ Mālyawān nāranya; patañ
iwu yojana dohnya sañkeñ Meru. sadawa niñ Gandhamādanāñalor
dawa niñ pañalornya muwah. satapak niñ Gandhamādana riñ
30 lēmah samañkana tanpa pahinya. ruhurnya paḍa.

Kidul niñ Meru Niṣadha nāranya. samañkana ta dohnya sañkeñ
Meru ruhurnya paḍa, rwañ iwu yojana. tanēmnya samañkanātah.
upalakṣaṇakēna riñ Nīlaparwata ruhurnya, kadohnya, panapak-
nya, pasōknya, paḍa ika kabeh. tan pahi dawa nikañ Nīla Niṣadha.

3. ciram: tiraṃ al., tiri DE — 4. dīrghāy°: dīrghyāy° ω — 6. sūryas: sūryān
ω — 10. dīrghāy°: dīrghyay° ω — 9. ni F: niñ al. — 12. indīwara: indrawara
ω — 14. (hayu) ni F: niñ al. — 16. °asraṃ: āśrama ω — samantāc ca: sam-
aśca ω — śarāvā°: bakāra ω — 19. corr. —

pañetanya pañulwanya dudug riñ Tasik kulwan mwañ Tasik wetan.

Ri tēñah nikañ Ilāwṛta hana ta lwah ahirēñ hilinya; kadi hirēñ niñ śilāñjana lwirnya, riñ Jambūrasawatī ñaranya, kacaritanya. 5 hana ta jambū si Sudarśana ñaranya, tumuwuh karnah kidul anēpēt sañkeñ madhya niñ Meru, karnah lor deniñ Niṣadha. kadohnya sañkeñ Meru tigañ ewu yojana. riñ Ilāwṛta kidul niyata pañadēgan ika mañkana. atyanta pawitra nika kacaritan ikañ jambū. sadākāla mawwah akambañ; paranti niñ dewa ḡṣi cāraṇa 10 makāhāra wwahnya. ruhurnya saniyuta yojana. kaharas tañ swarga deniñ luñgahnya. hana ta sēkar nikañ jambū wulunya karikan mañkana, wwadnya mijil tan kalēmahan. yatika sañka niñ amṛta kumucur,

nadī bhūtvā prasarpati,

15 matēmahan ta ya lwah agōñ mahātīśaya pawitranya. apayapan air mas pinakawenya, jātirūpa pinakarūpanya.

Meruṃ pradakṣiṇaṃ kṛtam,

kumulilīñ pwekañ Jambūrasanaḍī Mahāmeru, tumampuh ta ya ri sañkanya ñuni; kadi mekhala niñ Mahāmeru kahiḍēpan ika.

20 taṃ pivanti sadā hṛṣṭāḥ,

yateka ininum nikañ wwañ riñ Ilāwṛta; atyanta mahārasanya.

na jarā bādḥate tu tān,

71 ya ta matañnya n tan kēna riñ tuha pati ikañ wwañ kana, tan kēna riñ lara lapāñhel añlih prihati; sarwaduḥkha tan hana rikañ

25 wwañ kana.

susvāduḥ phalavān tu saḥ,

wwahnya pinakāhāra niñ wwañ kana; enak ika surasa. dawa niñ pañnya katiba niñ wwahnya sakrośa pañalornya pañidulnya pañulwanya pañetanya.

30 Lawan ta kacaritan ikañ warṣa kabeh, aywa milu ikañ Bhāra-tawarṣa, kabeh: tahinya mūtranya mwañ wañkenya yan mati,

3. Ilāwṛta: Nilawṛta ω — 4. Jambū: Jambha° ω — 5. karnah v. d. Tuuk (D₃, E₂): kānah ω — 6. karnah v. d. Tuuk (D₃): kānah ω — 7. Ilā: Nila° ω — 8. cāraṇa: waraṇa ω — 11. luñgah FEK: luñguh al. — wulu° x: hulu y — 14. bhūtvā: bhuto ω — °sarpati: sampati ω — 15. mahātīśaya xK: ma-tīśaya DF — 16. air x: her y — °we CDF: °wwe AHK, °wwai E — 20. hṛṣṭāḥ: huṣṭāḥ al., wuṣṭā D, tuṣṭāḥ H₂ — 21. Ilā: Nila° ω — 22. na etc.: jana rabadḍa hetunāṃ al., aliter D — 26. °vān: °vat ω — tu: ta ω —

tan katon ika hinēlō niñ lēmah; anugraha bhaṭṭāra Brahmā irikañ warṣa nīkana ika.

Alihakēna tekañ pañrēñō! ikañ gunuñ Himawān ajarakēna ni nīhulun riñ rahadyan sañhulun. yakṣa rākṣasa piśācākweh
5 asabherika ikañ Hemakūṭa. gandharwāpsaragaṇa masabhe nīkana. riñ Niṣadha nāgāsabhe nīkana. makapramukha Takṣaka Bāsuki, riñ Mahāmeru

traya<s>triṃśad devā yataḥ†,
makasabbhā ika. gunuñ Nīla, gunuñ waiḍūryamaya, brahmaṛṣi
10 siddha cāraṇa sabhe nīkana, riñ Śweta daitya dānawa sabhe nīkana. samañkana pajaran i nīhulun ri rahadyan sañhulun kabeh. tan wēnañ hulun majarakēna pariwāra sañ maharṣi kabeh dewāsura nāga yakṣa sañ tanmolah irikañ gunuñ kabeh.

Kunañ pajara ni nīhulun ri rahadyan sañhulun: hana śikhara
15 nikañ Himawān ri tēnah, riñ Kailāsa nāranya, kaḍatwan bhaṭṭāra Baiśrawaṇa. hana talāga ri jōn nikañ Kailāsagiri, riñ Mandodaka-sara nāranya; atis wwainya pawitra, śuci akweh padmanya. hana ta ranjiñanya, lwah riñ Mandākinī nāranya; pawitra ika. ri tambin nikañ Mandākinī, nīkana ta kahanan ikañ Nandanawana, taman
20 atisaya konañ-unañnya.

prāguttareṇa Kailāsād,
keśānya sake Kailāsa-parwata hana tānak nikañ Himawān-parwata, riñ Śawala-giri nāranya. śikharanya riñ Candraprabha nāranya. hana tika talāga si Acoda nāranya. ranjiñanya lwah
25 riñ Acodā nāranya; pāwanātaḥ, akweh padmanya ri tambin nikañ lwah. ri nīkana ta ya taman sañ Citraratha, riñ Citrarathodyāna nāran in taman. hana ta ratu riñ Candraprabha, sañ Mañibhadra nāran ira, yakṣādhipa krūra, ikañ guhyaka pinakapariwāra nira.

Ika tañ Mandākinī-nadī lawan Acodā-nadī, paḍa pawitra nika.
30 hili nikañ Mandākinī abēñēr aṇawetan. lari nikañ Acodānawetan

3. alihakēna y: alikna x — 4. riñ r° s° y: om. x — 8. <s> inserui — devā: evam ω — yataḥ ω: ? — 10. daitya ACEK: detya DFH — sabheñk° x: sabha ñk° y — 11. ri x: riñ y — 14. ri x: riñ y — 15. ri x: riñ y — Kailāsa ACEK: Kelāsa DFH — 16. Baiśr° xK — Beśr° DF — Kailāsa° xK: Kelāsa° DF — 17. wwai ACHK: we DFE — 18. ranjiñanya ACE: ranjiñaranya yH — lw° r° M° ñ° y: om. x — 21. prāg°: prag° ω — °lāsād: °lāsah AFKz, °lāsa C, °losah D — 28. guhyaka yH: guyaka ACE — 29. Acodā-nadī x: Acod(d)ānanad(d)i y —

añidul. atĕmu pwa ya lawan Mandākinī. anĕpĕt ta yāñawetan
wĕkasnya, tumampuh ta ya riñ Tasik asin.

Kailāsād dakṣiṇe prācyām,

kāgneya sañkeñ Kailāsa hana ta gunuñ si Pisañghya ñaranya.

- 72 5 yatekānak niñ Himawān; manik pinakawayawanya kabeh, pucak-
nya ya ta Lohitya ñaranya. gunuñ mas tika. kadi teja niñ āditya
pakatonanya sañkeñ kadohan. hana ta talāga ri jōñ niñ Lohitya,
atēhēr riñ Lohitya ñaranya. paḍa pawitranya tika. ri tĕpinya
hana taman riñ Wiśoka ñaranya, konañ-unañ atah. hana ta ratu
10 riñ Lohitagiri, sañ Mañiwara ñaran ira, yakṣādhīpa sarika soma,
ikañ guhyaka pariwāra nira.

Kailāsāc caiva nairṭtyām,

ñikane neriti sañke Kailāsa gunuñ mas Aruṇa ñaranya.

Bhavasya dayitah śrīmān,

- 15 bwat pamēñamēñan bhaṭṭāra Bhawa. śṛṅganya mas wih, riñ
Muñcawān ñaranya. asañkhyāparimita pwa ñ manik iriya. ya ta
matañnya n kadi tinulis ikañ swarga koparēñgan deni tejanya.
hana talāga ri jōñ nikañ Muñcawān, riñ Śilodaka ñaranya. lwah
ranjiñanya Śilodaka ñaranya nēhēr. mañulwan ili nika. añulwan
20 añidul pwa ili nikañ Śitā Cakṣu. matañnyan manakta ya lawan
Śilodaka. añulwan ta yāñĕpĕt, dudug riñ Tasik asin. hana ta ratu
riñ Muñcawān, sañ Dhūmralohita ñaranya; yakṣādhīpa sira.
kabāyabya sañkeñ Kailāsa hana gunuñ mahārdhika sattwanya,
pucaknya si Hiranyaśṛṅga ñaranya, mañimayāwaknya kabeh.
25 hana talāga ri jōñ niñ Hiranyaśṛṅga, manik pinakatambiñnya,
kanaka ḍĕḍĕt pinakahēni-hēninya, riñ Windusara ñaranya. riñ
Hiranyamaya patapan mahārāja Bhagīratha ñ usana.

- Kunañ sādhyā nira n patapa turuna nira bhaṭṭārī Gaṅgā, sam-
bandha hawu sañ kawitan ira rakwa athawāpratima; kadi gunuñ
30 agōñ rakwa patumpuknya riñ mahītala, ndan pratijñā nira ma-
hārāja Bhagīratha ri hilaña niñ awu sañ kawitan ira keli de bhaṭ-
ṭārī Gaṅgā . . . kunañ pwa ri tan hana bhaṭṭārī Gaṅgā riñ bhūr-

3. Kail° x: Kel° y — °ṇe: naṃ ω — prācyām: prartham xFK, prawam D — 4.
Kail° ACHK: Kel° DEF — 12. Kail° xK: Kel° DF — °ccaiva: fcaiva ω — nairṭ-
tyām: nairityam K, nerityam al. — 14. Bhavasya F: Bhāvasya al. — dayitah:
daritah ω — 16. Muñc° al.: Puñc° F, Mañc° z — pwa ñ DHK: mwañ
al. — 18. Śilodaka: Śilodḍaka ω — 19. Śilodaka: Śilodḍaka ω — 23. Kail°
xK: Kel° DF — 32. *lac. ind.* —

loka—makasambandha calācala rakwa sira; miṅgat ta rakwa siro-
mulih ri candramaṇḍala; śuṣka karahañ tekañ rat ri tan hana
bhaṭṭāri Gaṅgā riñ bhuwana, harohara tekañ watēk dewatā—ya
ta matañnya n papintakasih ri bhaṭṭāra Parameśwara; akon ta
5 sañ dewarṣi humundaña riñ bhaṭṭāri Gaṅgā. tan wihañ bhaṭṭāra
Guru. nda tar aṅga bhaṭṭāri Gaṅgā. aminta sira wēlyan riñ bhaṭ-
ṭāra: yan turuna riñ bhūloka tumampuh ri kapilajaṭā Bhaṭṭāra
Parameśwara, makasambandha niyata lēbura nikañ bhūloka
73 tampuhana de bhaṭṭāri Gaṅgā yan turun. ya ta matañnya n
10 papintakasih muwah sañ watēk dewatā kabeh ri bhaṭṭāra Rudra
mwañ sakweh sañ dewarṣi brahmarṣi cāraṇa milu matalaṅkup ri
bhaṭṭāra Bhawa. tan wihañ bhaṭṭāra Nīlaloḥita; sinanmata papi-
ntakasih sañ dewatā kabeh de Bhaṭṭāra Gunuñ. matañnyan kinon
bhaṭṭāri Gaṅgā tumuruna, tumampuha ri kapilajaṭā bhaṭṭāra
15 Parameśwara. irika tēwēk bhaṭṭāri Gaṅgā hinaranan Tripatha
ñaran ira, ri denyan tapak ikanañ tripatha rinukti nika. tripatha
ñaranya: bhūr bhuwaḥ swaḥ. krama nira s o m a p a d a p r a -
s ū t a rakwa sira, mijil sañkeñ wimba bhaṭṭāra Mṃgalāñchana,
makadhara ñ somapada. somapada ñaran ira hada-hada ni teja
20 sañ hyañ Śaśāñka. tēka pwa sireñ swarga, pinakaharṣuka nira
ta sahana haneñ swarga. tapwan tēka bhaṭṭāri Gaṅgā riñ pṛthiwī,
katon in ākāśa juga sira deniñ janma mānuṣa. yatika chāyāpatha
katonan ira. wintañ watañ wuwur mañalo lwir ikañ bhuwana ri
sira. tanpa hiñan harṣa nikañ rat kabeh, tumon i sira, tumampuh
25 pwa sira ri kapilajaṭā bhaṭṭāra Parameśwara. ndatan lari ika hili
nira. aṇēmbēr hana riñ salañ-salañ bhaṭṭāra. hana ta windu sirat-
sirat in bāhu bhaṭṭāra. yatika tumampuh riñ Hiranyaśṛṅga. ya
tātēmahan talāga, riñ Windusara ñaranya, tanpa hiñan konañ-
unañnya. sambandha denya keśēp deniñ awak bhaṭṭāra juga sira,
30 Bhavena smayatā tadā,

2. śuṣka x: suṣṭa DF,? K — 4. papinta° CEK: paminta° DF, pan pinta
A, def. H — 5. riñ DK: ri F, om. x — 6. riñ y: ri x — 7. riñ DK: ri al. —
ri ka° x: riñ ka° y — 10. papinta° xK: paminta DF — ri xF: riñ DK —
12. papinta° x: paminta y — 16. ik° Tr° y: + ñaranya x — 19. ni DF: niñ al.
— 22. chāyāpatha: cayapātha ω — 23. mañalo xFK: mañalor D — 24. tumon
K: tamon al. — i DF: in xK — 25. ri kap° xF: riñ kap° DK — 26. aṇēmbēr
al.: aṇēmbēr D — 27. Hiranya° v.d. Tuuk (D₃E₂H₂): raṇya° ω — 29. samban-
ḍa x: sambadḍa y — 30. Bhavena: cawena ω — smayatā: smayatta (°thā) ω —

agëlën bhaṭṭāra Parameśwara ri bhaṭṭāri Gaṅgā; nimitta niñ su-
nsut bhaṭṭāra ri bhaṭṭāri Gaṅgā,

jñātvā tasyā abhiprāyam,

katon pwa ya buddhi bhaṭṭāri Gaṅgā tan rahayu de bhaṭṭāra.

5 arddha kimburu rakwānēn-anēn bhaṭṭāri Gaṅgā ri bhaṭṭāra.

dumeh sira kimburu: bhaṭṭāra rakwārdhanārīśwari, mapisan ika

pasanakan ira lawan bhaṭṭāri Girisutā. sakaton bhaṭṭārāpupul

lawan bhaṭṭāri Umā irṣyā tānēn-anēn bhaṭṭāri Gaṅgā ri bhaṭṭāra.

nda tanpa sañkan hala nikañ ambēk. lwir nikānēn-anēn bhaṭṭāri

10 Gaṅgā ri bhaṭṭāra rakwa kinēkēsan in dalēm hati:

bhittvā viśāmi pātālam srotasā gṛhya Śaṅkaram,

katibā rakwa bhaṭṭāra de bhaṭṭāri Gaṅgā, tēdun deni gēlis nira,

tawanakēna ta siromumbulakēna bhaṭṭāri Pṛthiwi, tambakēna

nira ta rakwa bhaṭṭāra, atēhēr apañgiha riñ pātāla lawan bhaṭṭāri

15 Gaṅgā.

tasyāvalepaṃ taṃ jñātaṃ,

buddhi bhaṭṭāri Gaṅgā ika mañkana, ya ta katon de bhaṭṭāra.

ya tikāndadyakēn krodha ri bhaṭṭāra pinakadhara. matañnyan

74 tēlas kesēp ri awak bhaṭṭāra, satēmpuh bhaṭṭāri Gaṅgā ri awak

20 bhaṭṭāra Parameśwara.

Etasminn eva kāle tu,

alawas ta sira mañkana, katon sañ Bhagīrathāgawe tapa de bhaṭ-

ṭāra riñ Hiraṇyaśṛṅga.

dhamanīsaṃtatam tīkṣṇam kṣudha <yā vyā> kulendri-

25 yam,

ibēk otot awak nira deniñ kuru, awēnēs anlih anēnuk tinhal nira

deniñ lapa, sakiñ harṣa bhaṭṭāra r ton sañ agawe tapa brata, atutur

ta sira wēkasan i pawuwus bhaṭṭāra Brahme nuni, ikañ pitēkēt

akon masiha ri mahārāja Bhagīratha n pagawe tapa, sādhyā nira

30 ri turuna bhaṭṭāri Gaṅgā riñ bhūrloka, makadon kahilya niñ awu

sañ kawitan ira. mogha hilañ gēlën bhaṭṭāra ri bhaṭṭāri Gaṅgā

1. ri x: riñ y — 2. ri x: riñ y — 3. jñātvā: jñāna ω — tasyā: tasyam ω —

8. Umā C: huma al. — ri xF: riñ DK — 10. ri x: riñ y — 11. bhittvā: bito

ω — viśāmi: virsami ω — srotasā: śrotuma ω — 16. °avalepaṃ taṃ: °acale-

pāḍam ω (°dam FK) — 18. ri x: riñ FK, niñ D — 21. tu: tum x, corr. y — 24.

dhamanī: daśani ω — kṣudha: śudḍa xFK, swada D — yā vyā inserui —

°endriyam: °endrayam ω — 26. anēnuk xD: alēk FK — 27. bhaṭṭāra r ton:

bhaṭṭārtton x, bhaṭṭaratton DF, ?K —

deni sih bhaṭṭāra ri mahārāja Bhagīratha n pagawe tapa. matañ-
nyan ilyakēn bhaṭṭārī Gaṅgā de bhaṭṭāra wēkasan. enak ta tanduk
bhaṭṭārī Gaṅgā manaluntañ tumampung riñ Hiraṇyaśṅga, ta-
mbayan bhaṭṭārī Gaṅgā tumibēñ lēmah. irika ta tēwēk nira Gaṅgā
5 naran ira. Gaṅgā ccati rakwa kaliñan ira.

Saḍatañ bhaṭṭārī Gaṅgā riñ bhūmitala, aprapitu hili nira wē-
kasan.

srotāṃsi vipulāni ca,

paḍa gōñ hili nira kabeh. kramanya: tiga hili nirāñawetan, lwah
10 agōñ ika kabeh; tiga mañulwan; tuṅgal mañidul mariñ Bhārata-
warṣa. naran ikañ lwah mañetan: riñ Nandinī-nadī, riñ Pāwanī,
riñ Hlādinī. kunañ ikañ añulwan: riñ Sītā, riñ Cakṣu, riñ Sindhu.
kunañ naran ikañ mañidul mariñ Bhāratawarṣa riñ Bhāgīrathī
naranya. apan anak mahārāja Bhagīratha kacaritanya de sañ
15 pañḍita; ri denya tumutakēñ iñ lari mahārāja Bhagīratha, ya ta
matañnya n iñ Bhāgīrathī naran ikañ lwah ri wēkasan.

Kunañ kweh nikañ janapada tinoyan deniñ Sītā-nadī n pañ-
wetan: riñ Salila, riñ Sakuntana, riñ Cīna, riñ Bañwara, riñ Yawana,
riñ Druwa, riñ Tumburu, riñ Kulīṇḍu, ri Aṅgalokya, riñ Nara.
20 anēhēr añulwan amēñēr i tēñah niñ Tēgal si Siñha. tumuluy ya
tēka riñ Tasik asin kulwan.

Tinoyan ikañ Cakṣu-nadī n pañulwan: riñ Cīnamaru, riñ Ka-
liṅga, riñ Sulika, riñ Kāra, riñ Yaka, riñ Kamya, riñ Pallawa, riñ
Para, riñ Suka, tumuli tēka riñ Tasik asin kulwan ika.

25 Tinoyan ikañ Sindhu mañawetan: ri Udhara, riñ Daruha, riñ
Gāndhāra, ri Urāga, riñ Kuya, riñ Ṛṣipaśwara, riñ Niḍīpāda, riñ
Wasati, riñ Nimitañjāya, riñ Sendhawa, riñ Radrakataka, riñ
Kupata, riñ Bhīru, riñ Renuka, riñ Sumāna, riñ Sumṅta, ri Udda,
riñ Sindhureta, tēkeñ Tasik kulwan ika.

30 Kunañ tinoyan ikañ Bhāgīrathī: riñ Gandharwa, riñ Kinnara,
riñ Yakṣa, riñ Rākṣasa, riñ Widyādhara, ri Uraga, riñ Kalāya,
riñ Grāma, riñ Kimpuruṣa — kaḍatwan sañ Druma ika — riñ Gaṇa,
75 riñ Khama, riñ Kirāta, riñ Kuru, riñ Bharata, riñ Pāñcāla, riñ

1. deni x: deniñ y — ri x: riñ y — 8. srotāṃsi: śrotasi ω — ca: cca ω —
18. riñ C° x, riñ om. y — 19. ri Aṅg° AC: yyaṅg° z, riñ yyaṅg° y — 20. tu-
muluy ya t°: tumuluyat° ω — 22. tinoyan xF: inoyan DK — 23. Pallawa
xF: plahwa D, pahlawa K — 25. tinoyan: inoyan ω — 30. tinoyan:
inoyan ω — Khama: Kāma ω —

75

Kāśi, riñ Matsya, ri Aṅga, riñ Brahmottara, riñ Awaṅga, riñ Tāmalīpta; riñ samāgama kidul kulwan in ta Madhyadeśa lari nikañ Gaṅgā.

tataḥ pratihatā Vindhyāt,

5 kawantus ta larinya, mañawetan ili nikañ Gaṅgā wēkasan, atut ri suku niñ Windhya lambwan lor,

pratiṣṭhā pūrvasāgarah,

atēhēr tumampuh in Tasik asin wetan. tēka pwa ya riñ Tasik wetan, atēmu lawan Hlādinī.

10 Kweh nikañ wanwa hinaliwatan yan pañetan: riñ Niśāda, Nitara, Rṣi, Nilamukha, Sekāra, Nuṣṭakarṇa, Kirāta, Talika, Wikarṇa, Sumīna, Suwarṇa, Bhūmi, inilyan ikañ Gaṅgā mañawetan riñ Himaśṅga tēpi kidul.

Kunañ ikañ i tēnah si Pāwanī, aṇawetan ika. wanwa hinilyanya:

15 Dyumnasara, riñ Karata, riñ Cetra, riñ Śaṅkapatha, Madhyanodaruka, ikañ Pāthaprawaraṇa. rowaṇ in Bhāgīrathī, atēmu riñ Tasik wetan ika.

Ikanañ Nandinī aṇawetan ika; janapada inaliwatanya: ri Āmara, Aṇśamarga, riñ Sahohuta, riñ Huna, riñ Darwa. akweh binubulnya,

20 kahaliwatan denya. tēka pwa ya riñ Arṇawaprawara, ry Aśwamukha. kapwāṇawetan ika kabeh. akweh na dyu pa na dī natus-atu mewu-iwu, tan wruh pinakañhulun riñ aranya. paḍāṇawetan ika kabeh. pañalapan ira sañ hyañ Indra wway an pañudan iriñ Bhāratawarṣa ika.

25 Hana ta ratu riñ Hiraṇyaśṅga, Kauvera sira, bhāṭṭāra Kuvera sira. aneka brahma[ṇa]rākṣasa, Aṅastya-kula pariwāra nira. ika ta sañ Mañiwara, sañ Mañibhadra, sañ Dhūmrāloḥita, sañ Yajñāhora, sira ta kapat sāmantanṛpasenapati bhāṭṭāra Kuvera. hana riñ Himācala sira. sira ta dumwiguṇa dharmārthakāma niñ yaśa jātyan ira riñ yathākrama. kadyaṅgan sañ Mañiwara kadwiguṇa kadharmakāman ira de sañ Mañibhadra. upalakṣaṇakēna tika tēke sor. mañkana tika.

1. Aṅga F: Agga xK: Aghga D — 4. pratihatā: pratamhataḥ ω — 7. pratiṣṭhā(?): pratiṣṭa ω — 11. Talika al.: Kalika F — 12. Sumīna al.: Sumanā D — 14. Pāwanī: Plawani ω — 15. *patha: pātha xDK, partha F — Madhya°: Mādya ω — 25. Kauvera: Kowera DF, Kowaira xK — 26. Kuvera ACF: Kuwaira z, waira D, Kowaira K — brahma°: brāhmāṇa° ω — 29. Kuvera A: Kuwaira al. — 29. dumwiguṇa: dumṛwyaṅguṇa xD, dumṛwyaguṇa FK — 30.° kāma AC: karma yz — 31. kadwiguṇa: kañwiguṇa ω —

Hemakū<ta>sya pṛstheṣu,

... Jyotiṣmatī nāranya. tēka ri Tasik kulwan ika. hana talāga
niñ Niṣadha. yeka riñ Wiṣṇupada nāranya. hana lwah ranji-
nanyānawetan, riñ Gāndharwī nāranya. riñ Nadwala nāranya
5 ranjiñanya kulwan.

Meroḥ paścāt pravahate hradaś Candraprabho mahān,
hana ta ranu ri pārśwa niñ Mahāmeru, riñ Candraprabha nāranya.
tanpa ranjiñan ika.

Jambūś caiva nadi puṇyā,

10 hana ta lwah tus niñ Jambū si Sudarśana, riñ Jambūrasawati
nāranya.

76 yasyām jāmbūnadaḥ smṛtaḥ,
nikana ta kahanan in dewabhūṣaṇa lawan mas manik.

Payodaḥ tu hrado Nīle,

15 hana ta ranu riñ Nīla-parwata, riñ Payoda nāranya. ranjiñan
ika, ikañ mañawetan riñ Puṇḍarīka nāranya, ikañ mañulwan riñ
Payoda nāranya nēhēr.

Saras tu surasaḥ Śvete,

hana talāga riñ Śweta-parwata, enak wwainya, riñ Uttamamānasa
20 nāranya. ranjiñanyānawetan riñ Jyotsa nāranya, ranjiñanya
kulwan riñ Mṛgakāntā nāranya.

Kurusv api saro rāmyam,

hana talāga riñ Kuruwarṣa riñ Rudrakānta nāranya, tanpa hiñan
pawitranya. kalpataru akweh tumuwuh ri tambinnya. enak ika
25 sahana haneriya. talāga bhaṭṭāra Rudra kacaritanya. ranjiñanyā-
nawetan lwah riñ Śānti nāranya, ranjiñanyāñulwan riñ Maṇḍi
nāranya. hana ta muwah talāga riñ Kuruwarṣa, riñ Jaya nāranya.
agōñ ika, akweh iwaknya, manuknya akweh ika. tanpa ranjiñan
ika. kunañ ikañ warṣa wwalu tan hana udan in kana, akweh talāga
30 nika, lawan lwah agōñ iriya.

Hana ta gunuñ wetan in Jambūdwīpa, akēmķēm riñ Tasik asin;

1. Hema° DK: Ema° al. — °ta°: om. ω — °sya: °syo xDK, swo F —
4. lac. ind. — 9. Jambūś caiva: Jambosvava xD: Jambesvava FK —
14. hrado: hṛdo ω — Nīle: Nīla x, Nīla y — 15. ranu: raṇu x, ratu y — 18.
Śvete: Śvetaḥ ω — 19. wwai x: we y — Utta°: Ūtta° ω — 22. Kur° etc.(?):
kurumbi pisaroratyam ω — 24. ri t° CF: riñ t° al. — tambinnya xK:
tambinya DF — 26. Śānti: Santi ω — 27—30. hana — iriya y: om. x —

riñ Sabhagiri naranya, riñ Dundubhi, riñ Dhūmra. gunuñ lor in Jambūdwīpākēm riñ tasik: riñ Candra, riñ Kañka, riñ Droṇa. gunuñ kulwan in Jambūdwīpa: riñ Soma, riñ Warāha, riñ Parwata Nāda. gunuñ kidul: riñ Walāha, riñ Śakra mwañ ikañ Menakāgiri.

- 5 Hana ta gunuñ ri sēla nikañ Menakāgiri lawan Śakra, riñ Sambartaka naranya. nika ta kahanan in Aurwāgni, apuy umañan wai niñ sāgara. Apuy Aurwa kacaritanya: wineh nira muñgwa riñ Waḍawāmukha. Sambartaka Waḍawāmukha naranya.

Ika tañ gunuñ rwawēlas kwehnyākēm riñ Tasik asin — arya-
10 kēna tekañ Waḍawāmukha sakarēñ — ikañ gunuñ bheda sañkerika juga <wu> wusēñ ta. ahēlar rakwa kacaritan ika. kunañ tapwan binajra de sañ hyañ Indra. pēgat hēlarnya. doṣanya: nana rakwekañ swarga denya, yan pamēñ-amēñ riñ lañit. ya ta matañnya n tiba riñ tasik wēkasan.

- 15 Nihan ta patēñēran in Bhāratawarṣa wanehan. hana deśa kadi śaśa lwirnya hirēñ ri madhya sañ hyañ Wulan. chāyā niñ Bhāratawarṣa katattwan ika, Bhāratawarṣa naranya. apan mañkana pakatonan ika deniñ deśāntara.

Mañkana lwir niñ warṣa riñ Jambūdwīpa inajarakēñ i nūlun,
20 salawas nikañ wwañ iriya dharmārtha-kāmanya tēlas kabeh.

Lwir in warṣa nikañ Śākadwīpa ajarakēna kawēkas. ikañ Jambūdwīpa saniyuta yojana lwanya. kinuliliñan ta ya deniñ Tasik asin kumuliliñ iriya. yatika kinuliliñan deniñ Śākadwīpa. lwanya
77 rwañ Jambūdwīpa. yatika mesi gunuñ pawitra. ikañ warṣa nika
25 subhikṣa janapadanya, dīrghāyuṣa wwañnya. tan hana añluh-añluhnya. kṣamātejānvita ikañ wwañ kana, mahārdhika mahāśakti. ikanañ gunuñ kēṇḍañ dudug in Tasik asin in jēro. dudug in Tasik kṣīra sukunya riñ heñ sumēñikō lwa nikañ Śākadwīpa. kalyan mas manik muwah. rwa ta naran ika sowañ-
30 sowañ. ikanañ gunuñ tēpinya wetan, saka wetan de niñ amilaña riñ prāgāyata, dawāñawetan kramanya. yeka pūrwa niñ awara-warah, si Udaya naranya waneh. nika ta pañalapan sañ hyañ Indra megha, yan pañudan i Bhāratawarṣa. ariñ tañ

1. Dhūmra (ḍ°) zCK: Dumra ADF — 6. Aurw°: Erw° ω — wai x: we y — 7. Aurwa: herwa ω — 11. wuwusēñ: wuwusan D, wusēñ FK, husēñ x — 20. kāmā: karma ω — 25. dīrghāy°: dīrghhyāy° ω — 26. kṣa°: sa° ω — 28. Tasik kṣīra: Tasik śīra ω — heñ zCFK: her AD — 31. lac. indicavi — 32. awara-w° y: awarah-w° x — Udaya: (h)ūdḍaya y: hūrdḍaya x —

dewa gandharwa yan pamēn-amēn iriya. kunañ ikañ gunuñ kidul nika, yeka si Jaladha naranya. si Candrasama naranya waneh. paḍa gōñnya mwañ dawanya gunuñ uni; kakwehan iñ oṣadhi; pañalapan sañ hyañ Indra wai, yan pañudanakēn irikiñ Bhārata-warṣa. lumajur mañawetan ika.

Kunañ ikañ gunuñ kidul nika, si Rewa<ta>ka naranya. paḍa gōñ nika lawan riñ uni mwañ dawanya paḍa. si Nārada naranya waneh. ri nkana rakwa bhagawān Nārada mijil. mwañ saparwata hinanakēn usana; nkana ta pañalapan bhaṭṭārāświno-dewa oṣadhi, 10 yan hana tamba nira. aparan ikañ dadi oṣadhi? ikanan wintañ Rewatī wih, yateka tinanēm de bhaṭṭāra Brahmā; tēmahan oṣadhi, tumuwuh riñ Nārada-giri. matañnyan Rewataka naranya waneh.

Hana ta gunuñ ri sañḍiñnya, si Śyāma naranya. matañnya n Śyāma naranya: bwat ahirēñ rakwa wwañ mareriya ñ usana. si 15 Dundubhi naranya waneh. matañnya n si Dundubhi naranya: nkana ta rakwa ikañ daitya Dundubhi mētu, si Rañjadhara, si Ratimaya, si Śālmala, si Surāntakṣt, si Śabdamṭyu, ikañ pinatyan deniñ dewatā lawas. hana ta gunuñ pirak ri sañḍiñnya, agōñ atah, si Upta naranya. si Soma naranya waneh ri nkana ta pañhēthētan ikañ 20 dewatāmṭa, wēdinya n alapēn de sañ Garuḍa riñ usana. hana ta gunuñ ri sañḍiñnya, rwa naranya, si Āmbiyeka, si Sumana naranya. nkana tikañ dewatā n patyani ikañ daitya si Suwarṇākṣa lawan si Ogajimuta ñ usana.

Kidul nika si Wibhrāja, si Kalika, rwa muwah naranya. irēñ 25 ika; akweh oṣadhi tumuwuh iriya. wibhrāja naran iñ ahalēp. ri denyan wibhrāja naranya, deniñ tejanya, matañnyan si Wibhrāja naranya. kunañ karwa ni naranya, si Keśara, nkana ta sañka niñ añin, an mirir tēkeñ Bhāratawarṣa.

Ikañ kawēkas warṣa ajarakēna ni ñhulun.

30 Uda<ya>syodayaṃ varṣam,

78 kidul nika gunuñ si Udaya riñ Jaladhara naranya ikañ warṣa nkana, riñ Śāntabhaya naranya waneh.... warṣa ni Śyāma-parwata riñ Mañiwaka naranya, ry Anda naranya waneh. warṣa

3. gun° ω: <lawan> gun°? — 6. Rewataka: Recaka ω — 7. Nārada x: Naḍa y — 16. daitya AC: detya y, tye z, <de>tya E₂H₂ — 18. ri x: riñ DF, ?K — si Upta al: cyupta F, ?K — 19. pañhēth° y: pahēthēt° x — 24. si Wibhrāja: Śiwabajra ω — 25. wibhrāja: wibajra ω — 26. wibhrāja: wibajra ω — si Wibhrāja: Śiwabajra — 30. ya inserui: om. ω — 32. lacunam indicavi — 33. parwata: parwataṃ ω —

niñ Aṣṭa-parwata riñ Kusumottara naranya, riñ Śiwa naranya waneh. warṣa niñ Āmbikeya riñ Modhaki naranya, riñ Kṣema naranya waneh. warṣa niñ Keśari-parwata riñ Mahādruma naranya.

- 5 Ri tēnah niñ Śākadvīpa n̄kana tuwuhan in śākawṛkṣa. ma-taṇnyan Śākadvīpa naranya, ri denyan tuwuhan in śākawṛkṣa. yekāgōṇ ta kapūjānya n rikañ deśa. ariñ atika n̄gandharwa siddha cāraṇeriya, apan pawitra. mañkana ikañ wwañ kana litu-hayu rahayu.
- 10 Hana ta lwah nikañ warṣa rwa muwah rikañ sawiji naranya. prathamā Kusumārī tu, lwah nikañ Śāntabhayawarṣa rumuhun ajarakēna, riñ Kusumārī naranya lawan riñ Anakāpti. kunañ lwah nikañ Śikharawarṣa, riñ Kusumārī naranya, riñ Sati naranya waneh. lwah nikañ Ko-
- 15 marawarṣa riñ Nandā, riñ Pāwanī naranya waneh. lwah niñ Mañcaka riñ Wenikā, riñ Tridiwā naranya waneh. lwah niñ Kusumottara riñ Ikṣu, riñ Krama naranya waneh. lwah niñ Modhaki-warṣa riñ Dhenukā, riñ Amṛtā naranya waneh. lwah niñ Keśa-warṣa riñ Sukṛtā, riñ Aṅgastī naranya waneh.
- 20 Samañkana ikañ lwah adhikāra rikeñ deśa. atyanta kapawitran ika kabeh. akweh tekañ lwah agōṇ bheda sañkerika. kapwa pañalapan sañ hyaṇ Indra rakwa wwai, yan pañudani irikañ Bhārata-warṣa; ndatan pawitra ika, hetu ni n̄hulun tan mañajarakēn ika kabeh. yeka tañ wwañ irika
- 25 arogā balinaś ceva, tan kēneñ roga salawas niñ tuwuhnya, apan mahāśakti. sarve cāmaya-varjitāḥ, tan hana bañcana lawan duḥkha iriya. apasarpi<ṇī> na teṣv asti,
- 30 tan hana maweh larāmbēk ri paḍanya janma, n̄uni-uni riñ anakbi. norāwayuh tañ wwañ ri n̄kana. tuhun tan katalu. tan kadi sañ Andyanmano.

11. pra° etc.: prabhā matu sumaritu ω — 12. (Śāntabha)yawarṣa D: °yanwaṣa K: °yadwarṣa al. — 16. Tridiwa al.: Triwida A — 17. °ottara: °ottama ω — 18. Dhenukā: Denuka ω — 19. Aṅgastī al.: Asti F — 27. sarve ca°: sarvvec-cā° ACE: sarverccā° H, sarvveśca° D, savvetcah° F, savvaiccā° K — varjitāḥ: vajataḥ ω — 29. °sarpi<ṇī>: ṇī om. ω — teṣv asti: kenaṣṭi xD, kenasti FK —

na caivotsarpiṇi punaḥ.

maṅkana ikaṅ anakbi ṅkana, tan hana wihaṅ sawuwus ni lakinya,
bhakti suśīla satya. tan hanālaki piṅ rwa rakwa; tumut mati yan
mati lakinya.

5 na tatrāsti yugāvasthā,

tan hana caturyuga rikaṅ deśa.

†tretānām mayuga mūlam,

kṛta lawan tretā ikaṅ yuga waluy-waluy. tēka niṅ Śākadvīpa
juga maṅkana, tēkeṅ Kroṇcadwīpa, Kuśadvīpa ika maṅkana

10 kramanya. atēguh taṅ warṇāśrama ṅkana dharma. nora warṇa-
saṃkara. tan hana madwa mawuwus. mataṅnyan sadākāla sukha

79

taṅ wwaṅ ri ṅkana. māyā lobha īrṣyāsūyā bhaya pwa tan haneriya.
matēguh riṅ dharma sowaṅ-sowaṅ ikaṅ caturwarṇa. tan hana

dṛgwa haji; nora ḍaṇḍa, tan hana yogya ḍaṇḍan. kapwa dhar-

15 majña ikaṅ wwaṅ kana. paḍa ta ya silih-rakṣa. akweh ta mas
manik irikaṅ deśa. tan pinakapa ṅ kanaka. arata ṅ sarwadhātu

iriya.

vṛkṣāḥ puṣpaphalopetāḥ,

tanpa kālāwwah akambaṅ ikaṅ sarwaphala sarwapuṣpa irikaṅ

20 deśa. ikaṅ tanpa wwah lagi ṅkeṅ Bhāratawarṣa, mawwah ika
yan tumuwuh ri ṅkana. ikaṅ tan pakambaṅ makambaṅ ika yan

tumuwuh ri ṅkana. kambaṅ nikāwaṅi sugandha. wwah nika manis
surasa. ikaṅ tan enak lagi riṅ Bhāratawarṣa, enak ika yan riṅ

Śākadvīpa. mapa kari wwah nikaṅ warinṅ? rasa ka ṅ surā.

25 Kumulilīn ikaṅ Tasik asin ikaṅ Śākadvīpa, wēlu kramanya;

Kṣīrodēna samāvṛtaḥ,

kinulilīnan pwa ya deniṅ Tasik susu. salwa nikaṅ Śākadvīpa
lwanya. ikaṅ Tasik susu kumulilīn iriya, ya ta kinulilīnan iṅ

Kuśadvīpa. dumwiguṇa lwa nikaṅ Śākadvīpa lwa nika.

30 tatrāpi parvatāḥ sapta,

hana ta gunuṅ pitu kwehnya riṅ Kuśadvīpa; lwahnya kalyan iṅ

1. na caivotsarpiṇi: na cevats° ω — 2. ni F; niṅ al. — 3. suśīla: suśīlā ω —

7. tret° orth. var. ω, corr. — 8. tretā ACD: traita al. — 12. īrṣyāsūyā: īrṣya-

sūya ω — 18. vṛkṣāḥ: vṛkṣa ω — 22. manis s°: manis° zCK, mas° AD, ?F —

24. surā(?): sura ω — 26. Kṣīrodēna: Kṣīrādena ω — samāvṛtaḥ zCFK:

sapavṛtaḥ A, samṛtaḥ D — 27. kinulilīnan ACF: kinulilīn n° DH, kinulilīn

EK — 30. tatrāpi: tatapi xFK, tatanpi D — parvatāḥ: parvata ω — sapta:

saptaḥ ω —

mas sowañ-sowañ. yeka rwa naranya riñ sagunuñ riñ salwah-salwah. kramanya: si Widruma naran ikañ gunuñ wetan. manik <wi>druma prawāleriya. kadi teja niñ Āditya lwir iñ prabhā-swaranya. si Kumuda naranya waneh. kidul nika si Unnata naran
 5 ikañ gunuñ, mañagra sarwadhātu, si Hemaparwata naranya waneh. kadi tinulis tañ ākāśa deniñ haritāla pinakapucaknya. kulwan ika si Walā<ha>ka gunuñ jātyañjanamaya, si Dyutimān naranya waneh. karnah kulwan sañken gunuñ si Droṇa ri nkana ta kahanan iñ oṣadhilatā, wiśalya<kā>riñi naranya waneh,
 10 amṛtasañjīwanī naranya waneh. pañadon i naranya si Droṇa, yeka ri Puṣpawān naranya. parnah lor kulwan sañkerika, yeka si Kañka naran ika, si Kaśeśaya naranya waneh. mawwah akambañ sadā-kāla kayu-kayunya. enak wwahnya kabeh, kadi kayu-kayu nikañ Śākadwīpa. lor nika si Mahiṣa naranya, gunuñ aheka kadi papupul
 15 iñ megħa lwirnya sañke kadohan, si Hari naranya waneh. suku-nyākēm riñ tasik. nkana ta kahanan iñ apuy si Mahiṣa, akēmit tasik ika, apuy wēlēkañ doyan añinum wwai. wetan ika, si Kudma naran ikañ gunuñ, si Mandara naranya waneh. matañnya n si Mandara naranya:

20 mandam ity eṣa yo dhātuḥ,

80 ikañ dhātu si manda[ra] wih, we arthanya. vidāraṇāt tan ika samplah. ri denya n yaśa midāraṇa manda, ya ta matañnya n Mandara naranya.

Gōñ nikanāñ gunuñ kabeh kadwiguṇa gōñ nikañ gunuñ riñ
 25 Śākadwīpa ika kabeh. <lwa nikañ warṣa kabeh kadwiguṇa> lwa niñ warṣa nikañ Śākadwīpa. akweh tekañ mas manik iriya, makādi Prajāpatimanik, sāksāt bhaṭṭārendra rumakṣa ya. matañnyan sukha sadā ikañ wwañ kana.

Kumudasya smṛtaṃ varṣam,

30 warṣa nikañ gunuñ si Kumuda pajaran i nhulun ri rahadyan sañhulun. rwa naranya muwah ri sawiji. hana si Śweta lawan si

2. ikañ x: ikanāñ y — wi *ins.* — 4. nika si x: nikañ si y — Unnata: Unatha ω — 7. ha *insertiit* v. d. Tuuk D_g — 8. karnah: kanah Ay, kānah Cz — 9. <°kā°> *insertiit*: om. ω — Kañkā: Śaṅkāna ω — Kaśeśaya: Kaśeśaya zF, Kāśeśaya K, Sekaya D, Kaśeśa AC — mawwah x: wwah y — 16. iñ x: ikañ y — 20. mandam y: mdanam x — eṣa: aima zK, ema al. — 21. ra *exp.* — °ṇāt tan(?): °ña tan ω — 25. lwa — kadwiguṇa *insertiit* — 29. Kumudasya: Kusumasya ω — 31. ri ACH: riñ yE —

Muḍita naranya. warṣa niñ Unnata si Lohita naranya lawan si Wenumanḍa. warṣa niñ Wa<lā>haka si Jimūta naranya lawan si Śwetakāra. warṣa niñ Droṇa si Harita naranya lawan si Lambana. warṣa niñ Kaṅkā si Kakudma naranya lawan si Dhṛtimān. warṣa
 5 niñ Mahiṣa si Mānasa naranya lawan si Prabhākara. warṣa nikañ Kudman si Kapilā naranya. warṣa niñ Mandara: naran in gunuñ pinakanañaran in warṣanya.

Naran in lwahnyājarakēna kawēkas; rwa muwah naran i sawiji. hana lwah riñ Muḍitawarṣa si Yoni naranya, si Dūtapāṇa naranya
 10 waneh. lwah niñ Lohitawarṣa si Śiwā naranya, si Toyā naranya waneh. lwah nin Jimūtawarṣa, si Sacitra naranya . . . lawan si Dhṛti.

anyās tebhyo 'parijñātāḥ,
 akweh lwah agōñ ajro bañunya, adrēs hilinya, ndatan wawa rēñö
 15 nñhulun i naranya, apan tan pawitra; ikañ pinakadhikāra jugājara-
 kēna deni nñhulun.

Ikañ Kuśadwīpa kumuliliñ riñ Kṣīrasāgara, ya ta kinuliliñan deniñ Ghṛtasāgara. lwa nika kadwiguṇa lwa niñ Kṣīrasāgara. kumuliliñ iriya, ya ta kinuliliñan deni Kroñcadwīpa, dumwiguṇa
 20 lwa nikañ Kuśadwīpa.

tasmin dvīpe nagaśreṣṭaḥ,
 hana ta gunuñ pinakadhikāra nikañ deśa, si Kroñca naranya nēhēr. kidul niñ Kroñca riñ Bāṇa naranya. kulwan in Bāṇa riñ [si] Andhakā<ra> naranya. kakulwan-lor sakiñ Mandara si
 25 Dewāwṛt naranya. lor nikañ Dewāwṛt si Dewendra naranya, si Gowinda naranya waneh. kalor-wetan sakiñ Gowinda riñ Puṇḍarīka naranya. ika ta kabeh paḍa rwa naranya sowañ-sowañ. kunañ ikañ tuṅgal ajarakēna naranya sañka yan añhel nñhulun awara-warrah. gōñ niñ gunuñnya, lwa niñ warṣanya nadinya dumwiguṇa
 30 ikañ Kuśadwīpa kabeh. naran in warṣanya juga kawēkas ajara-kēna.

Ikañ Śāla naran ikañ Kroñca-parwata, sēlanya lawan Bāmana-

2. Wa<lā>haka: Wahaka xDK, Wataka F — 4. Dhṛtimān: Wṛtimān ω — 8. i(sa°) F: in al. — 11. Jimūta°: Jisuta ω, *correx.* D₂E₂ — naranya zFK: warṣa ACD — *lacunam indicavi* — 13. anyās: anyap ω — 'parij°: parāj° ω — °tāḥ: °taṃ ω — 24. Andhakāra: Syandaka al., sy anda F — 30. warṣanya y: warṣa x —

kāra. warṣa sēla niñ Pāwaraka — Bāma<na>kāra naranya
 waneh—lawan Andhakāra-giri ri Uṣṇa naranya. warṣa niñ Andha-
 kāra, hēlatnya lawan Dewāwṛt riñ Pāwaraka naranya. warṣa niñ
 Dewāwṛt, hēlat sañkeñ Dewendra ri Andhakāra naranya. warṣa
 5 niñ Dewendra, hēlatnya sañkeñ Gowinda riñ Munideśa naranya.
 warṣa niñ Gowinda, hēlatnya sañkeñ Kroñca riñ Dundubhi nara-
 nya. kumuliliñ ikañ gunuñ kabeh, umuliñ i jro dudug in dalēm
 i heñ sukunya kabeh. mañkana ikañ wwañ kana, akuniñ warṇa
 nika. akweh siddharṣi cāraṇa masabheriya.

10 nadyas tatrāpi saptaiva,
 ika ta warṣa sawarṣa kapwa tika malwa agōñ. pitu ika lwahnya.
 lwah nikañ deśa Kuśalana riñ Gorī naranya. lwah niñ Manonuga
 riñ Kumudotī naranya. lwah niñ Uṣṇawarṣa riñ Jyotsna naranya.
 lwah niñ Pāwarakawarṣa riñ Saṃdhyā naranya. lwah niñ Andha-
 15 kāravarṣa riñ Rātri naranya. lwah niñ Munideśa riñ Khyāti na-
 ranya. lwah niñ Dundubhiwarṣa riñ Puṇḍarikā naranya. paḍa
 lwah pawitra ika kabeh. tuhun ikañ lwah sāmānyājarakēna akweh
 ika.

Krauñcadvīpaṃ samudreṇa maṇḍodakenāthaś cevaṭ,
 20 ikañ Kroñcadwīpa yatika kinuliliñan in Tasik pēhan. salwa niñ
 Kroñcadwīpa lwa nika.

Hana gunuñ tigerikañ Śālmalidwīpa,
 prathamah sūryasaṃkāśah Sumano nāma parvataḥ,
 prathama nikañ gunuñ ri tēñah si Sumana naranya, awēlu mesi
 25 warṣa ri tēñah. kadi teja niñ Āditya lwir ni prabhāswaranya, apan
 gunuñ mas ika.

pītas <tu> madhyamas pascāt śātakumbhamayo giriḥ,
 kinuliliñan deniñ warṣa. ikañ warṣa kumuliliñ iriya kinuliliñan
 deniñ gunuñ muwah, si Pīta naranya, apan makawih. kinuliliñan
 30 deniñ warṣa muwah.

1. <na> *inserui* — 2. ri Uṣṇa: Usta zKF, ri Usta AC, syurṣṭā D — 3. hēlat
 ACD: hēlēt zFK — 4. hēlat ACD: hēlēt zFK — sañkeñ x: sañkeñ y —
 Dewendra x: Wendra y — 5. hēlat, *ut supra* — 6. hēlat, *ut supra* — 7. umulihi
 ACEF: umuluhi DKH — 10. nad° tat°: nadatrastāpi ω — sapt°: saptewa al.,
 saptewah A — 11. lwahnya *hab.* DK: *om.* al. — 13. Uṣṇa°: Uṣka° ω — 14.
 Saṃdhyā: Saṇḍyā ω — 17. *post* tuhun: yan *hab.* AC — 19. Krauñca°: Kroñca°
 ω — °athaś ceva ω: *corr.* — 23. °saṃkāśah: suñkāśah ω — 24. ri x: riñ
 y — 25. ri x: riñ y — ni x: niñ y — 27. pītas: paśca ω — tu *ins.* — paś-
 cāt: paścapi ω —

tṛtīyaś cāpi sauvarṇo bhṛṅgapatranibho giriḥ,
ikañ warṣa kumuliliñ iriya kinuliliñan deniñ gunuñ mas ika, si
Suvarṇa naranya. ahirēñ pakatonanya sañke kadohan, kadi hēlar
niñ kumbañ lwirnya n katon.

- 5 Warṣanya kawēkas ajarakēna: warṣa niñ Sumana riñ Kuśala
naranya, warṣa niñ Pita riñ Pawana naranya, warṣa niñ Suvarṇa
riñ Gandhakāra naranya.

tatrānekāni ratnāni svayaṃ rakṣati Bāsavaḥ,
prajāpatim upādāya prajānāṃ vidhivat sukham,
10 nīkana ta kahanan ikañ Prajāpati-maṇi pūrva kapramada,
nimitta ni sukha nikañ wwañ kana. satata kinēmit de sañ hyan
Indra.

- na nadyas tatra varṣaṃ ca śītoṣṇaṃ na ca tadvidham,
varṇāśramāṇāṃ vārttā vā triṣu dvipeṣu vartate,
15 tan hana lwah, tan hana hudan. apan atis . . . hyañt warṇāśrama.
nuniweh riñ aweh pinañan tan hana iriya. kunañ ikañ Śākadwīpa,
82 Kuśadwīpa, Kroñcadwīpa ṣaḍrasa pinañan ikañ wwañ kana. mētu
sañkeñ jñānanya ika. apan sahinañēn-añēnya juga tēka. matañ-
nyan tan inalapnya, nora ninindā niñ manahnya; irṣyāsūyā tatan
20 hana. enaka kabeh iriya. nora kaniṣṭhamadhyamottama iriya;
nora lobha. tatan hana iku ni awastu, nora lara. agōñ ta śaktinya.
sukha pwa ya sadākāla; dīrghāyuṣa, sayuta warṣa huripnya.
hana ta mahāsiddhi iriya . . .

- Prathamo 'pi Suro nāma jātyañjanamayo giriḥ,
25 si Sura naran ikañ gunuñ wetan, gunuñ saloñjana ika. gunuñ
karwanya si Kumuda naranya, gunuñ mas ika, tuwuhan iñ osaḍhi-
latā. rwa pwānak sañ Hawya, sañ ratu riñ Śālmalidwīpa. atu-
ñgalan ta ya warṣa de nira. ika sañ atuha sañ Dhātaki naran ira,
ri warṣa niñ Sura-giri kaḍatwan ira. matañnyan iñ Dhātaki-

1. sauvarṇo: suvarṇaḥ ω — bhṛṅga° v. d. Tuuk (D₃, F₂): śṛṅga° ω — nibho:
nivo ω — 3. pakat° x: kat° y — 8. tatrā° ACH: corr. DFE, ?K — Bāsavaḥ
DF: Bhāṣavaḥ al. — 9. °patim: °patyam ω — upādāya: upalayaḥ D,
muphalayaḥ al. — 10. pūrvaka° x: parvaka° FK, pravaka° D — 11. ni F: niñ
al. — 13. nadyas: dadyā ω — varṣaṃ ca: vasarvaḥ ω — śītoṣṇaṃ: sitoṣṇī ω
— ca: va ω — °vidham: °viṣam ω — 14. °māñāṃ: °mawa ω — vā: vaṃ ω
— triṣu: trimūr ω — dvī°: dḍī° ω — 15. apan etc. corr. — 17. Kuśadwīpa CE
(?H)DK: om. AF — 22. dīrghāy°: dīrghyāy° ω — 23. lac. ind. — 24. °mo: °mā
ω — 26. si EFK: sañ al. — ri (warṣa) x: riñ y — Dhātaki: Dataki ω
(4×) —

maṇḍala naran ikañ kaḍatwan. sañ Kumuda rare rasika, rina-
twakēn in warṣa niñ Kumuda-giri. riñ Kumuda naranya nēhēr.
ikañ gunuñ si Sura, wetan ungwan ika, lumajur mañawetan, tēkeñ
tasik i jro ri heñ sukunya sana-sini. ikañ gunuñ si Kumuda, kulwan
5 ungwan ika. mañkaneka muwah tēka riñ tasik ri heñ i jro suku
nika sana-sini. lor lawan kidul ikañ warṣa kawēkas. rwa sanak
sañ Hawya, sañ ratu Gomedhadwīpa. gēñp anak niraṭuṅgalan
kaḍatwan. sañ Dhātaki kidul kaḍatwan ira. matañnyan in Dhāta-
kimaṇḍala naran ikañ warṣa nikana. sañ Kumuda lor kaḍatwan
10 ira. riñ Kumuda naran ikañ warṣa pinakakaḍatwan ira nēhēr.

Mañkana ta kacaritan ikañ deśa, sukha sadākāla ika.

sāgareṇa mahādvīpo vṛta ikṣurasātmanā,

ika tañ Gomedadwīpa kumuliliñ riñ Tasik surā ika, ikañ Tasik
tok, yatika kinuliliñan in Tasik kilañ. lwa nika salwa niñ Gome-
15 dadwīpa. ikañ Tasik kilañ kumuliliñ iriya, ya ta kinuliliñan deniñ
Puṣkaradwīpa. lwa nika dumwiguṇa salwa nikanañ Gome-
dadwīpa. kinuliliñan deniñ Swādūdakasamudra. lwanya paḍa
lawan Puṣkaradwīpa. ri welā nikañ Swādūdaka ri jro gunuñ mas
teka; manik pinakawatunya, atyanta bhāswaranya, kadi wulan
20 pūrṇamā wahu mijil pakatonanya sañkeñ kadohan. kumuliliñ ri
Puṣkaradwīpa ika panapak nikañ gunuñ riñ lēmah rwañ ayuta
limañ iwu yojana, ruhurnya mañkanātah. si Mānasottara naranya.

eka eva mahāsānuḥ saṃniveśād dvidhā kṛtaḥ,

83 25 tuṅgal ikañ gunuñ riñ Puṣkaradwīpa. kunañ argyanya rwa, riñ
Citrasānu naranyārgyanya wetan, riñ Mahāsānu argyanya kulwan.
ruhurnya sowañ-sowañ tēluñ ayuta patañ iwu yojana. hana ta
mahārāja Sawana naranya. sira ta ratu niñ gunuñ Citrasānu. hana
tānak nira sañ Mahāwita naran ira. sira ta ratu nikañ gunuñ
Mahāsānu. matañnyan rwa nāyaka nikañ Puṣkaradwīpa. kadi
30 rwa lwir nikañ Puṣkaradwīpa wēkasan. sukha tekañ rat ri nikana.
dirghāyuṣa tikañ wwañ kana, tēkeñ sayuta warṣa huripnya. sa-
dākāla enak anēn-anēnya.

5. riñ (tasik) CzD: tka AFK — 7. Gomeḍa ω — 12. °dvīpo: °dvīpaḥ ω —
vṛta: brataḥ ω — ikṣu°: seksu° ω — °ātmanā: °ātmanaḥ ω — 13. Gomeḍa°
al.: Gomeḍa Cz — 17. Swādūdaka°: Swanudḍaka° ω — 18. Swādūdaka°:
Soḍuḍḍaka° F, Sonudḍaka° al. — 23. eka: ekar ω — saṃni°: saṃvi° ω —
25. Citra°: Witra° ω (2 ×) — 31. dirghāy°: dirghyāy° ω —

arogabalasampannāḥ,
tan wyādhita ya mahāśakti.

mānasīm siddhim āsthitāḥ,
hana ta māna<si>-siddhi ya iriya, sakahyunya hana. sahinanēn-
5 añēnya tēka. tan hana digdaṇḍa, apan tan hana yogya daṇḍan.
bañjakarma tan hana. paśupālaka tan hana. wārttā daṇḍanīti,
trayī tan hana. īrṣyāsūyāma, bhaya, lobha, parigraha, dharma
tan hana. udan lwah panas tis tuwi tan hana kabeh irikaṇ deśa.

udbhijjāny udakāny atra giripraśravaṇāni vā,
10 aparān ininum nikaṇ wwaṇ ri nīkana? wwai mērēbēs sakeṇ lēmah,
titis-titis nikaṇ śilodaka riṇ gunuṇ.

ityai sonuḥṭ vidhi<ḥ> krāntaḥ Śālmalādyeṣu vai triṣu,
Śālmalidwīpa Gomedadwīpa, ika ta maṇkana kramanya.

dvīpasyānantaro yas tu samudra<s> tatsamas tu saḥ,
15 eṇēta rahadyan saṇḥlun! paḍa lwa nikaṇ dwīpa mwaṇ lwa nikaṇ
tasik kumuliliṇ iriya.

Apāṇ caiva samudrekāt samudra iti saṃjñitāḥ,
mataṇnya n samudra naran iṇ tasik, ri denya n samudraya niṇ
āpya ika. mataṇnya n warṣa<nāra>n ikaṇ warṣa. ikanan warṣa
20 ni kaliṇan ika. dudug ikanan warṣa, ḡsy anta kaliṇan ika. lumaku
tekaṇ warṇa pat, dewa, mānuṣa, tiryak, sthāwara, lumaku aluṅguh
prawṛtti nika. lakwan ika aluṅguhan ika, riṇ warṣa juga. mataṇ-
nyan warṣa naranaya. ikaṇ dhātu si ḡsi, dadi ramaṇ ārthanya
waneh. ikanan dhātu si v ḡṣu, śaktipravardhan ārtha
25 nika. jāti nikaṇ v ḡṣu, yan parakēn ikaṇ v ḡṣu, purā taṇ artha
kapintona, lopa juga ḡṣu nya. yatika makarūpa n warṣa.

Udayatīndau pūrve tu samudra<ḥ> pūryate rasaiḥ,
ndah krama nikaṇ tasik, bwat pasaṇ yan kāla niṇ tithi śuklapakṣa.

1. sampannāḥ: sampnaḥ ω — 3. mānasīm: manasi K, manasa var. orth.
al. — 4. <si> inserui — 6. paśu° F: pagu° al. — 9. udbb° — atra: CzK,
corr. al. — °i vā: °iva ω — 12. ity° corr. -al.: itye siduḥ D) — ḥ add. — °ā-
dyeṣu: °ādyoṣu ω — vai: vi ω — 13. Gomedadwīpa: Samedadwīpa K, Soma-
ḍadwīpa F, Somadwīpa D, om. x — 14. °anantaro: °anontara ω — s add. —
°samas: samot ω — tu saḥ: tamaḥ ω — 17. caiva: ceva ω — °udrekāt:
°udretat ω — samudra: samudram ω — saṃjñitāḥ: sañjñikāḥ FK: sajñikāḥ
AC, sajñakāḥ Dz — 18. samudraya ω: samudaya? — 19. nāra ins. ω —
20. ni ω: exp. v. d. Tuuk (D₃) — 23. ramaṇa°: māraṇa° ω — °artha° xD,
°atha° K, °varṣa° F — 24. °artha xK: om. D, °var. F — 27. ud—au: udiyaten-
duḥ ω — tu: tuṃ ω — ḥ add. — pūry°: sūry° ω — rasaiḥ: raseḥ ω —

prakṣīyamāṇe bahule,

ri kāla niñ tithi kṣṇapakṣa pwa ya ta, irika n surud wwai nikañ
tasik. iniñēt-inēt pwa ya wēkasan, kadi ta wwai niñ tasik yan
atyutkaṭa dilah ny apuynya bwat ya. ya tādilah mēṇḍēk ya. hiña
5 nika yan rob.

aṅgulānām śataṃ pūrṇaṃ tac ca pañcadaśottaram,
satus lima wēlas aṅgula. matañnya n dwīpa kunañ:

dvirāpatvāt smṛtā dvīpāḥ,

ri denyan kinuliliñan de niñ wwai—ya ta kaliñan in dvirāpa—

10 matañnyan dvī[rā]pa ñaranya.

udakasya vanaṃ yasmāt tasmād udadhir ucyate,

udaka kaliñan ika: dadhi ñaran in vana, samupahāra.

ri denyan dadhi niñ u, matañnyan udadhi ñaranya.

aparvāṇas tu girayaḥ,

15 hana ta gunuñ tan lēbak galintuñ, giri ñaranya.

parvabhiḥ parvatāḥ smṛtāḥ,

akweh pwa lēbak galintuñ nikañ gunuñ, matañnyan parwata
ñaranya.

Śākadvīpe mahāśākaḥ,

20 waluyakēna tañ Śākadvīpa caritanēn. matañnya n in Śākadvīpa
ñaranya, ri denyan hana śākawṛkṣādhikāra rikañ deśa.

Kuśadvīpe kuśastambaḥ,

matañnya n Kuśadvīpa ñaranya, ri denyan hana kuśa pinakadhi-
kāra ñkana.

25 <Go>medha[śca]ke tu Gomedhaḥ,

mañkana tañ Gomedhadwīpa, gunuñ Gomedha pinakadhikāre-
ñkana.

nyagrodha<ḥ> Puṣkaradvīpe,

mañkana Puṣkaradvīpa wih, riñ puṣkara pinakadhikāreñkana.

30 puṣkara ñaranya wariñin, nyagrodha ika.

pūj<y>ate[ś] ca mahādevo Brahmā sa Puṣkarodbhavaḥ,

1. prakṣīyamāṇe: prakṣīyamane ω — 4. (mēṇḍēk) ya y: om. x — 6.
aṅgulānām: aṅgulasya ω — pañca: paśca ω — 8. smṛtā: mata ω —
10. ra exp. (dvīpara D) — 13. dadhi: dadi ω — u y: hu x — 14. apa-
rvāṇas: aparvatas ω — girayaḥ: giriyaḥ ω — 19. °dvīpe: °dvīpa ω —
21. hana śāka° EF: tanaśāka ACHK, tanasañka D — 22. °dvīpe: dvīpa ω —
kuśast: kuśat° ω — 25. Go addidi — śca delevi — 28. nyagr: nyañgr° ω —
ḥ addidi — °dvīpe: °dvīpaḥ ω — 31. y ins. — ś del. — °devo: °devaḥ ω — °ā sa:
asya ω — °udbhavaḥ EK: °udkavaḥ al. —

matañnya n pinakadhikāreñkana: riñ puṣkara sāksāt bhaṭṭāra
Brahmā wiñ, sira ta bhaṭṭāra Mahādewa ñaran ira, sira ta sakala
śarīra nira, katon bhāwa nira dewa tigañ puluh tiga saha siddharṣi
cāraṇa nira, pinūjā muñguh riñ puṣkara de nikañ wwañ kana
5 lawan siddharṣi kabeh.

Jambū <dvī> pāt[ra] pravartante ratnāni vibhavaś cāpi,
ikañ mas mañi rajatādi-dṛwya, ikañ dwīpa kabeh tumut kalēpih
ikañ dwīpa kahananya, kadyaṅga niñ ratnādi dṛwya riñ Jam-
būdīpa. linēpih deniñ ratnādi-dṛwya riñ Śākadwīpa. upalak-
10 ṣaṇakēna tañ dwīpa kabeh. mañkana krama nika.

Kunañ sukha niñ wwañ ri Śālmalidwīpa, uripnya mwañ wīrya-
nya rūpa niñ wwañ ri ñkana kadwiguṇa deniñ urip niñ wwañ riñ
Śākadwīpa. wīrya rūpa nikañ wwañ riñ Gomēdhadwīpa kadwiguṇa
wiryādinya de nikañ wwañ riñ Puṣkaradwīpa.

15 Brahmā maheśvaraḥ sāksāt svayaṃ devagaṇāvṛtaḥ
gopayate prajāś tatra sarvāḥ sajalasaṃhatāḥ,

ikañ deśa Śālmalidwīpa, riñ Gomēdhadwīpa, riñ Puṣkaradwīpa,
samañka ikañ deśa sāksāt bhaṭṭāra katon lawan dewa gaṇa nira.
matañnyan nirwikāra sahana nikañ wwañ ri ñkana, amañan
20 ṣaḍrasa tan ulihnyāñel mwañ tan ulihnyāmet. mañkana sāmānya
ikañ wwañ Śālmalidwīpa, Gomēdhadwīpa, Puṣkaradwīpa.

Svādūdakasya paritaḥ śailaś ca parimaṇḍalaḥ,

prakāśaś ca pravartate Lokālokaḥ sa [r]ucyate,

ikañ Swādūdaka kumuliliñ riñ Puṣkaradwīpa, ya ta kinuliliñan
25 deniñ Lokāloka. matañnya n Lokā <loka> ñaranya: satēñah
awaknya kasuluhan deniñ sañ hyañ Āditya, satēñah tan katejan
de sañ hyañ Āditya.

85

yojanānāṃ sahasrāṇi daśa tasyocchrayaḥ smrtaḥ,

ruhurnya sayuta yojana, lwa nika samañkana. hana pwa tasik
30 kumuliliñ ri heñ niñ Lokāloka [matañnyan Loka ñaranya], lwanya
dumaśaguṇa lwa niñ bhūmimaṇḍala kabeh. ikañ tasik sama-
ñkanātaḥ lwanya, kumuliliñ riñ Lokāloka,

4. muñguh riñ x: muñgwiñ D, muñguriñ FK — 6. dvī *ins.* — ra *del.* —
°vartante: °vartate ω — vibh°(?): sibh° ω — cāpi ω: ? — 7. kalēpih DF:
kalpa al. — 11. ri x: riñ y — 16. prajāś D: prajā — tatra: tātraḥ ω —
°hatāḥ: °hati ω — 20. (sāmānya) ikañ x: nikañ FK, *om.* D — 22. °kasya:
kañica ω — sa uc°: ca ruc° ω — 25. Lokā <loka>: Loka ω — 30. ri FK: riñ
al. — mat° — ñaranya *spuria* —

adbhyo daśaguṇaś cāgniḥ,
ya ta dinaśaguṇa lwanya deniṅ Tasik apuy, kumuliliṅ iriya.

agner daśaguṇo vāyur,
ikaṅ Tasik apuy kumuliliṅ iriya, yatika dinaśaguṇa deniṅ Tasik
5 <aṇin> kumuliliṅ iriya.

Vātātmanah paraṃ sūkṣmam Ākāśaṃ daśakaṃ punaḥ,
ikaṅ Tasik aṇin kumuliliṅ iriya, samaṅkana lwanya, ya ta dina-
śaguṇa deni Lo niṅ laṇit.

Ākāśād [vā] daśa<kaṃ> Sūkṣmaṃ vikṛtaṃ ca punas
10 tathā,
ikaṅ Ākāśa yateka dinaśaguṇa deniṅ Sūkṣma Bhūtādi kāraṇanya
kumuliliṅ iriya.

Bhūtādeś ca Mahā<n> sūkṣmaḥ,
ikaṅ Ahaṃkāra dumaśaguṇa ya, yatika dinaśaguṇa deniṅ Mahān
15 kumuliliṅ iriya.

Mahataḥ Paramāvyaktaṃ daśadhā suṣṣmam eva ca,
ikaṅ Mahān dumaśaguṇa ya, yateka dinaśaguṇa deniṅ Pradhāna
kumuliliṅ iriya.

<aṇ>antam akṛtātmanam nirādinidhanam ca tat,
20 bheda nikiṅ Pradhāna dumaśaguṇekaṅ kārya kabeh, dhāraṇa niṅ
Pradhāna. dumehnya maṅkana: jāti niṅ kārya wiḥ makawak ika
kāraṇanya. kadhāraṇa niyatanya deniṅ kāraṇanya. padhārya-
dhārya bhāwa nikaṅ kāryakāraṇanya. mataṅnyan wikāra naran
iṅ kārya deniṅ kāryanya.

25 anuviṣṭāḥ yaditvasam†,
hana ta pinakawaknya de nika.

aviśeṣā<s> tena smṛtāḥ,
mataṅnyan wiśeṣa naran iṅ kārya waneḥ, ri denyan hana nyāta-
manyāwak ika kāraṇa ni awaknya, pinakawaknya nimitta nika.

1. adbhyo: abdyo AzK, *corr.* al. — 3. agner: agniḥ al., agni D — °guṇo:
°guṇaṃ ω — vāyur: vahuḥ ω — 5. aṇin *addidi* — 6. Vāta°: vartta° ω —
daśakaṃ: daśatam ω — 8. deni F: deniṅ x, *om.* D, ? K — 9. vā *exp.* — kaṃ
add. — vikṛtaṃ al.: vimṛtaṃ D, vismṛtaḥ F, ?K — 13. Mahān: Mahā ω —
16. Mahataḥ: Mahāntaḥ ω — °vyaktaṃ: byaktaḥ ω — daśadhā: daśādi ω —
19. an *add.* — °ātmānam: °antava ω — °nidhanam yH: °nicanam al. — 21.
ika CE: ?H, ikaṅ D, *om.* al. — kadhāraṇa: dā karaṇa ω — 22. dhārya: dārya
ω (2x) — 25. anu°: ana° ω — yaditvasam ω, *corr.* — 26. ta ACH: tan EFK,
om. D — 27. s *add.* — 28. nyātamanya y: nyā x — 29. pinakawaknya y: *om.* x.

bhūmyādayas tu vāyvantāḥ,
 ikañ bhūta pīḥ bhūmi pinakawaknya, bāyu pikantanya.
 paricchinnā guṇātmakāḥ,
 kahiñēr prabheda nika, apan prabheda niñ guṇanya panēñēr irika.
 5 šeṣānām ca paricchedaḥ,
 šeṣa naran ikañ Bhūtādi. apariccheda ri tan kaniścayan pawīṣeṣa
 nika deniñ pratyakṣa.

saukṣmyān neha vibhāvyate,
 dumeḥ mañikana tan kapratyakṣa guṇanya, wi<h> sūkṣma
 10 nāranya. hana pwa śabda nāranya ākāśa. guṇa tattwa riñ para.
 guṇa niñ caturbhūta ri pañawruh irika. sāpekṣa rika pawwalawa
 nihan nyātama niñ caturbhūta. matañnyan Bhūtādi nāranya.
 yeka sinaṅgah ākāśa nāranya deniñ para.

86 pātre mahatī pātrāṇi yathāivāntargatāni hi,
 15 matañnyan kadi rare yan susu lwir nikañ bhāwa. inuñgwan de
 nikañ muñgw iriya.

kṛtsnāny etāni bhūtāni,
 kramanya: ikañ caturbhūta binyāpakan deniñ sajātyanya deniñ
 yathākrama. ikañ wēkas niñ mamyāpaka ya ta binyāpaka deniñ
 20 ākāśa. kawijil ta niyata nikañ binyāpakan.

jantūnām iha saṃsārah,
 ikiñ bhūta sinaṅguh bhuwana nāranya. ikiñ bhuwana ya ta kahanan
 iñ janma.

pratyākhyāyeha bhūtāni,
 25 yapwan tan hana bhūta,
 kāryotpatti<r> na vidyate,
 niyata tan hana niñ śarīra mañke-mañke.

tasmāt parimitā bhedaḥ kṛtāḥ kāryātmakāś ca te,
 b h e d a naran iñ bhūta, k ā r y ā t m a k a, yeki pinakaśarīra.
 30 apu ilu nikañ śarīra? yeki parimita śarīra nāranya. śarīrāwayawa.

1. bhūmyādayas: bhūmyādiyas ω — 2. ikañ bh° p° y: om. x — pikant°
 al.(?), pinakant° D — 3. °chinnā: °ñcinah al., corr. D — 6. °n pa° y: °nya
 x — 8. sauksmyān: sūksmyāt xD, suksmyart FK — neha: tiha ω — vibhā-
 vyate: vibhavate ω — 9. h add. — 11. ri x: riñ y — 12. nihan nyāta°: °n
 ihanya ta ω — 14. pātre: pāte ω — mahatī: mahadī ω — yath° etc.: vante
 yatā garṇiḥ ω — 17. bhūtāni DF: bhūtāna K, bhutanam x — 24. pratyā-
 khyāya: pratyākṣaya ω — iha x: ika y — 26. r addidī — 28. kṛtāḥ: kṛta ω —
 30. nikañ DK: nika al. —

tathaiva kāraṇātmakā <h> ,

anak in indriyārtha nike. ya bheda śabda waneh. śarīra kēteka.
ndan aparimita śarīra naran ika n śarīra. śarīra tan hana katu-
nanya ri sarwabhūta kabeh.

5 [sa]bhedaś ca Mahadādayaḥ,

ikin Mahadādinaḥ, bheda naran ika. ndan ekaśarīra naran ika
śarīra. ekaśarīra naranya: śarīra maṅgala niropekṣa riñ buddhi-
ndriyādi, sādhanānupakāraḥ pañpakāranya ri sañ inupakāranya.

Maṅkana kāraṇa niñ pawibhāga nikañ saptadwīpa, saptasa-
10 mudra, lwa ni maṇḍalanya, jāti deni nūhulun majarakēn ika. na
s a r v a ś a ḥ, ndatan kabeh ika pwañkulun.

etāvac chrutam evam tu,

solih niñ tumaḍahakēn kapō ni nūhulun ri rama rahadyan sañhulun
bhagawān Byasa ika.

15 Nihan tañ sūryācandra gati nira ajarakēna deni nūhulun ka-
wēkas.

sūryācandramasāv etau bhramantau yā <vad> eva hi
prakāśataḥ subhāsitau maṇḍalābhyām samāsthitau,

sira sañ hyaṅ Candrāditya, sireka makuliliñan sumuluh in aṇḍa
20 bhuwana. katumpak tañ maṇḍala kalih siki denirāñkēn tahun,
makarādi karkaṭādi, krama ni laku nira.

vistarārdham pṛthivyā hi,

pṛthivī naran ikañ saptadwīpa saptasamudra. vistarārd-
d h a m, satēñah niñ lwanya. yatika kasuluhan de sañ hyaṅ
25 Candrāditya sowe-sowe.

bhaved anyac ca bāhyataḥ,

ikañ satēñah tan kasuluhan ika.

paryāsyapārimāṇasyaḥ budhaiḥ tulyam divam sthitam,

salwa ni teja sañ hyaṅ Āditya mwañ sañ hyaṅ Wulan samañkana
30 piṇḍuburnya riñ ākāśa.

avidhātuḥ prakāśe tu,

1. tathaiva: tateva ω — h addidi — 2. indriya: CEDK, ?H, indraya
al. — 5. sa exp. — Mahadādayaḥ: mahadeya ω — 12. etāvac: ekavac ω —
13. rama om. y — 17. °masāv etau: masovetva ω — bhr° — yāvad:
bhramarantoyad ω — 18. subhāsitau: subhāsitaḥ y, subhasitaḥ x — samā°:
kamā° ω — 20. tañ y: ta x — 22. °ardham: °ādham ω — 23. °ardham:
°ardhaḥ K, °aṇḍam F, °adḍam al. — 26. anyac ca: asyaś ca ω — 28. par° sic ω, ? —
budhaiḥ: buddhaiḥ ω, bhumes? — tulyam: kulvam ω — divam: divi ω —
31. avidhātuḥ: avidātu x, avidātūr FK, corr. D —

matañnya n Rawi ñaran sañ hyañ Āditya. hana dhātu si a vi
prakāśārtha nika. a vanāt, apan prakāśe, sa Raviḥ
smṛtaḥ, ya ta matañnya n Rawi ñaran ira.

87

pramāṇam candrasūryayoḥ,

5 lwa nira sañ hyañ Candrādityājarakēna ni ñhulun muwah.

Bharatasyāsyā varṣasya viṣkambhasamaṁ vistaram
maṇḍalam Bhāskarasyātha yojanais tan nibodhata,

sasēnkō niñ Bhāratawarṣa,

navayojanaśāhasro,

10 sañañ iwu yojana.

viṣkambho eva saṁkhyātaḥ,

kulilīnakēna ta samañkana. samañkana ta wēlu sañ hyañ Āditya.

Bhāskaradviguṇaḥ Śaśi,

rwañ mañkana wēlu sañ hyañ Wulan.

15

Saptadvīpasamudrāṇām vistāramaṇḍalam iva,

nihan ta pajara ni ñhulun waneḥ: lwa nikañ maṇḍala dwīpa
samudra dwīpa kasuluhan de sañ hyañ Āditya sari-sari. kunēñ
ikañ dewa kari ya, yaya ika lwirnya kadi riñ atīta, rūpanya riñ
wartamāna lwira nika riñ anāgata wiḥ. tuhun mati kahēli-hēli,

20 makanimitta andēl niñ yuga swabhāwa. ndatan piṇḍa rūpa sañajñā
dharmanya. matañnyan lwa nikañ pṛthiwīmaṇḍala kasuluhan
de sañ hyañ Āditya sari-sari, ya tājarakēna—pṛthiwīmaṇḍala
ñaranya saptadwīpa saptasamudra —:

daśārdhakoṭivistārā niyutasapta sā mahi,

25 limañ koṭi pituñ ayuta lwa niñ pṛthiwī, de niñ añukura nihan:
laṇḍēsan ikanañ tali ri tēpi nikañ Lokāloka kidul mwañ ri tēpi
niñ Lokāloka lor. samañkana sēnkō niñ lwanya. kunañ wēlu nika
tiga samañkana,

pañcadaśaivātaḥ koṭyo niyutāny ekaviṁśati,

30 sār wuda limañ koṭi rwañ prayuta saniyuta ñaranya.

1. avi D: om. al. — Raviḥ sm°: Raviḥ m° ω — 6. Bharatasya: Bharataś
ca ω — viṣk°: vist° ω — °samam: sama ω — 7. maṇḍalam: taṇḍa-
lam ω — °syātha: °tasya ω — nibodhata: ivoḍatam CzEK, corr. AD —
8. sasēnkō x: sasēnkēr y (°ör K) — 9. yojana°: yojanam ω — °śāhasro:
°śahasram ω — 11. eva: neva ω — °khyātaḥ: °kyatam al., °kyata K — 13.
°ra°: ro ω — °guṇaḥ: °guṇā ω — Śaśi: Kāśam ω — 15. iva: ika ω — 17.
sari° ADF: sāri° zCK — 24. °vistārā: vistarah ω — sā mahi: samahi ω —
ayuta ω: niyuta? — 29. koṭyo: kotyam ω —

sa tārakāniveśaḥ syāt,
samaṅkana lwa niñ maṇḍala niñ ākāśa kawintānan.

saptānām api lokānām etan mānaṃ prakīrtitam,
riñ saptaloka tuwi tatan pahi lwa nika lawan pṛthiwimaṇḍala.

- 5 Merumadhyāt pratidiśaṃ koṭir ekā tu sā smṛtā,
ṣaḍviṃśati yutāś cevaṭ tathā saptāyutāni ca,
pañca caturṭ sahasrāṇi,

sakoṭi rwañ prayuta nēmañ niyuta pituñ ayuta, limañ iwu, sama-
ṅkana kadoh nikañ Lokāloka n pakoṣadhi ñ Merumadhyā.

- 10 sahasrāṇām sa<ha>srāṇi pañcaviṃśatir eva ca
pañcatrimśāyutāś caiva pṛthivyardhasya vistaraḥ,
rwañ koṭi limañ <pra>yuta tēluñ niyuta limañ ayuta, samaṅkana
parpatan in pṛthiwimaṇḍala, tibakēn tekañ ukur sañkeñ Lokāloka.
samaṅkana dohnya sañkeñ Merumadhyā, sañke tampuhan in
15 ukur lor kidul kulwan wetan.

paryāyaparimāṇena maṇḍalānugatena ca

uparyupari lokānām chatravat parimaṇḍalam,

- 88 apan salwa niñ pṛthiwimaṇḍala lwa nikañ saptaloka. matañnyan
sawēlu niñ pṛthiwimaṇḍala wēlu nikañ saptaloka. c h a t r a v a t
20 kramanya, umayuñi rowaṅnya. maṅkana ta patumpaṅan in
saptaloka.

Aṇḍasyāntas tv ime lokāḥ saptadvīpā ca medinī
bhūvalokaś ca bhuvarlokaś <ca> svarlokaś tṛtiyo 'tas,
maharloko janaś caiva tapaḥ satyaś ca saptamaḥ,

- 25 riñ apa ta pañucapan riñ saptaloka lawan saptadvīpa wih?
aṇḍasyāntas tv ime lokāḥ,

ri jro aṇḍa kahanan ika.

svakair āvaraṇaiḥ sūkṣmair dhāryamāṇāḥ pṛthak-pṛthak,

1. °niveśaḥ: niveśya ω — 2. niñ (ā°) yE: riñ al. — 3. saptānām: sap-
tasyām ω — etan: etat ω — 5. °madhyāt: °maḍyam ω — °tā: °taḥ ω
— 6. yutāś ceva (caiva FK) ω: corr. — 7. pañca DF: ?K, mañca x — catur
al.: ? K, corr. — 8. lim° i° y: om. x — 10. °rāṇām: °raṇasya ω — ha ins. —
11. °trimśa° EF: °timśa° al. — caiva K: ceva al. — 12. <pra>yuta: yūta
ω — 16. °parimāṇena: nisamanena ω — maṇḍalā°: maṇḍale° ω — 17. uparyup°:
uparyyāp° ω — 19. wēlu: lwa al., lwir D — 22. aṇḍ° t° i°: maṇḍalasy-
antuma al., maṇḍalasyastuma D — °dvīpā: dvipaś ω — 23. bhuvarlokaḥ:
bhāvalokaḥ ω — ca s° t° t°(?): sarvvalokaṃ kṛttiyakaḥ ω — 24. mah°:
mahālokañ ω — caiva: ceva ω — 26. °antas tv: °ścam ω — 27. ri AC: riñ al.
— 28. sv° av°: sverovañ vvaraṇe al., corr. DF — sūkṣmair: sūkṣmaḥ ω —
dhār°: wa(r)° ω —

kinasut tekañ anda deniñ sūksmāwarāṇa. prakṛtāwarāṇa wēkas
niñ dumaśagaṇa ikañ anda daśagaṇa.

Meroḥ prācyāṃ di[śi]śāyāṃ <tu> Mānasottara-mūrdhani,

5 ri agra nikañ Mānasottara—Lokāloka Mānasottara naranya —,
parnah wetan pwa ya, kapatitis deniñ Merumadhya, nīkana ta
kaḍatwan sañ hyañ Indra, riñ Wasoka naranya, riñ Mahendra
naranya waneh,

hema[sya]parikīrtitaḥ,

10 mas pinakawayawanya kabeh.

Vaivasvato nivasati Yamaḥ Saṃyamane pure,

hana rata-rata niñ <Mānasottara> ry agranya kidul, riñ Saṃyama
naranya, kaḍatwan ira bhaṭṭāra Yama. hana muwah rata-rata
nikañ kulwan, riñ Sukhā naranya, kaḍatwan ira bhaṭṭāra Baruṇa.

15 muwah rata-rata ni kalor, riñ Bhāwarī naranya, kaḍatwan ira
bhaṭṭāra . . . kabeh sira ta bhaṭṭāra caturlokapāla naran ira.

Nihan krama niñ kumuliliñ teja sañ hyañ Ādityājarakēna
kawēkas.

dakṣiṇe prakrame sūryaḥ kṣipteṣur iva gacchati,

20 yan kāla niñ dakṣiṇāyana, adrēs laku sañ hyañ Āditya mañkana,
kadi hru pinanahakēn krama nira taṇḍak ikañ jyoti<ś>-
cakra.

madhyamaś cāmarāvatyāṃ yadi sarpati bhāskarāḥ,

tēnah ta ñ we sireñ Amarāwatī — riñ Mahendrāmarāwatī naranya

25 —, wahu mētu sireñ Yama yan mañkana, tēnah wēni sira riñ
Sukhā, wahu sumurup sireñ Bhāwarī.

Vaivasvate Saṃyamane madhyagaḥ syād ravir yadā,

tēnah ñ we sire Saṃyama, wahu mētu sire Sukhā, tēnah wēni
sireñ Bhāwarī, wahu sumurupa katonan ireñ Mahendra yan

30 mañkana.

Sukhāyām atha Vāruṇyām madhyāhne Savitā yadā,

1. °(ā)warāṇa: warāṇa ω — 3. Mer° — <tu>: Mervasya vyadiśisyanam
ω — Mānas°: Monas° ω — mūrddhani: mūrddhanam ω — 7. Wasoka:
Wasoka ω — 9. sya: hab. ω — 11. °vato: °vate ω — nivasati: nivasvateḥ
ω — 12. Mānasottara add. — 13. rata³ y: rata x — 16. lac. ind. — 19.
°krame: °kume ω — °eṣur: °emir ω — 21. ś addidi — 24. ta y: om. x —
25. wēni: n̄wai al.: n̄we HDF — 27. syād: sañ ω — 28. Saṃyama: Sañyad ω
— sire Sukhā: sīrerika ω — 31. Vāruṇyām: Bārūṇam ω —

těnah n̄ we pwa sireñ Sukhā, wahu mētu sireñ Bhāwarī yan ma-
nikana, těnah wēñi sireñ Amarāwatī, wahu sumurup sire Saṃyama.

Somapuryām vibhāvāyām madhyāhne vibhāvā raviḥ,
těnah n̄ wai pwa sireñ Somapurī, wahu mētu pakatonan ireñ
5 Amarāwatī, wahu sumurup katonan ireñ Sukhāpurī, těnah wēñi
sire Saṃyama.

89

Yugapat krama sañ hyañ Āditya gumawayakēñ ikañ sādhyā
katapak tekañ nakṣatra jyotiś<ś>cakra de nira.

pūrvāhne cāparāhne ca dvau dvau devālayau hi saḥ,
10 krama ni teja sañ hyañ Āditya paḍa tis nira lawan somya nira
ikañ sakatambayan ira lawan ikañ deśa kasowayan ira.

tapaty ekan <tu> madhyāhne,
kunañ tapa nira tuṅgal ika, ikañ deśa katěnah-n̄-wayan ira juga,
udito varddhamānābhiḥ,

15 bhedanya mañkin tikṣṇa ni teja nira sañ hyañ Āditya yan saka-
tambe;

ā madhyāhnam tapan raviḥ,
hiñanyan ana utkaṭa těnah n̄ wai.

tataḥ paraṃ hrasantībhiḥ,
20 mañkin somya teja nira ri huwus nika.
go<bhir> astam [va] nigacchati,
tēka pwa sireñ astamana, irika paḍa konañ-onañ in̄ teja sañ hyañ
Āditya lawan somya niñ teja nira yan sakatambayan.

yāvat purastāt tapati,
25 hana ta deśa karah-arāh de sañ hyañ Āditya. yeka katěnah-n̄-
wayan ira naranya. yateka kapanasan ira.

tāvat prṣṭhe ca pārśvayoḥ,
irika ta yan somya teja nira, riñ udayāstamana deśa.
yatrodyan dr̥śyate sūryaḥ,

1. we HDK: wai al. — 2. Saṃyama: Saṃyada ω — 3. °puryām: °pūrvva
ω — vibhāvā: vibhavan HE₂, vabhavān al. — 6. Saṃyama: Saṃ-
yamuni ω — 8. nakṣatra D: anakṣatra al. — ś add. — 9. ca: va (2×) —
dvau dvau: dvā dvā ω — devālayau: devāmlayo ω — 10. ni x: niñ y — 12.
tapaty: tapam ω — tu add. — madhyāhne: mahādevam ω — 14. varddha-
mānābhiḥ: varṇamanobhiḥ ω — 17. °hnam: °hna ω — tapan y: taṣam x —
21. bhir add.: om. ω — nig°: vanag° al., corr. DF — purastāt tapati: pūrva
pratapatīḥ ω — 25. karah-arāh CzK: kaharah harah F, kaharah A, naraharah
D — 26. °waiy° ACFK: °we° al. — 27. prṣṭhe HDK: praṣṭe ACE, praṣe F —
ca: śca ω — pārśvayoḥ: sarvayo(h) ω — 29. dr̥śyate: dr̥śyate ω, corr. D —

udaya naranya ikañ tambayan i katon sañ hyañ Āditya riñ deśā-
ntara. yeka wetan naranya, ikañ deśa tambe niñ tumon wijil nira.

yatra <pra>ṇāsaṃ gacchate,

astamana naranya wēkas ni katon sañ hyañ Āditya riñ deśāntara.
5 kulwan naranya ika. ikañ kakiwa de sañ hyañ Āditya kidul nara-
nya. kunañ ikañ deśa katēñēn de sañ hyañ Āditya lor naranya.
sakaharēp de nira kulwan naranya. sakapuñkur de nira wetan
naranya. apan sadākālāñulwan juga laku sañ hyañ Āditya. matañ-
nyan

10 sarveṣāṃ uttaro Meruḥ,

kalor de sañ hyañ Āditya,

Lokāloka tu dakṣiṇaḥ,

sawasthā niñ Lokāloka juga kakidul de sañ hyañ Āditya. b h ū-
m i r e k h ā pwa sañ hyañ Āditya. sakasahaban deniñ ākāśa,

15 yatika deśa wēñyan ira.

tena rātrau na dṛśyate,

matañnyan tan katon ika sañ hyañ Āditya yan wēñi.

sūkṣmās cevāgnir āpaś ca,

a g n i sañ hyañ Āditya, ā p a ḥ ikañ sapta-samudra, ś u k l a-
20 c c h ā y ā ḥ, aputih teja nira,

kṣṇacchāyā tu medinī,

sañ hyañ Pṛthiwī ahirēñ teja nira,

vidūrabhāvād arkasya,

teja nikañ lēmah kadohan ira. kadohan ira naranya ikañ tan

25 katejanan de nira. yeka tumawiñ i sira. yeka kawēñyan ira naranya.

udaye hi viraśmitā,

muñguh pwa sireñ Udayaparwata tatan sapira doh nira. toya

90 juga tumawiñ i sira yan mañkana, tan ilu medinīchāya, wiraśmi.

matañnyan tan prakāśa teja nira sañ hyañ Āditya yan mañkana,

30 apan tan sapira tumawiñ i sira. ś i t a s v a b h ā v a ika tumawiñ

i sira. dumeh sira tan prakāśa. matañnyan atis ikañ deśa sakatam-

bayan sañ hyañ Āditya.

1. i F: in al. — 2. wijil y: mijil x — 3. pr° — °ate: nāmna sagacchetra
ω — 4. ni F: niñ al. — 10. sarveṣāṃ: kaveśam xD, kavaiśam FK
— uttaro: uttara ω — 12. tu: ta ω — 13. sawasthā: sawasta ω — 16.
rātrau: rātro ω — dṛśyate: dṛśyante ω — 18. āpaś ca CEFK: apa al. —
19. śuklac°: śuklaś° ω — 20. °chāyā: syaya ω — 23. vidūra°: vidūryya ω — ar-
kasya(?): okāryyaḥ al., corr. D — 24. nikañ y: nika x — 26. viraśmitā: viraś-
mito ω — 28. medinīch:° mediniśc° ω —

Ruhur nika sañkerikañ deśa, ikañ sakaharah-arah de nira, satus
iwu yojana.

maṇḍalam viṣuvasyāpi yojanaś tan nibodhata,
kunañ i vēkas niñ dakṣiṇāyana kapatitis ta papaca dusaṣṭyaṭ niñ
5 Swādūdaka ri jro yan mañkana. pira teka?

triṃśat koṭyas tu vistīrṇaṃ viṣuvasyāpi maṇḍalam,
tathā śatasahasrāṇām ekāśīti prakīrtitaṃ,
tēluñ koṭi waluñ yuta saniyuta.

triṃśadbhāgaṃ tu medinyā muhūrtena sa gacchati,
10 sapatigañ-puluhan iñ maṇḍala nika, samañkana ñ linakwa sañ
hyañ Āditya riñ samuhūrta.

kāṣṭhānām dakṣiṇaś caiva,
yatika sakrānti nāranya. ri vēkas niñ dakṣiṇāyana,
māghe ṣaṣṭhyuttame 'hani,

15 tambe niñ uttarāyaṇa riñ pratipadā śukla riñ kapitu, añalor pwa
sañ hyañ Āditya riñ Makara, aḍaṇḍa sira riñ Mīna.

evaṃ Puṣkaramadhye tu,

kapatitis ta madhya nikañ Puṣkaradwīpa yan mañkana.

dakṣiṇādiñ nivṛtto 'sau viṣuvastho yadā raviḥ,

20 aḍaṇḍa sirañ Wṛṣabha, kāla niñ saṃkrānti kasaṇa.

Gomedhakasya pārśvasya,

kapatitis ta palēmbēlas niñ Gomedha ri jro de nira yan mañkana.

samañkana kapatitis teka de niñ rawi kāla niñ saṃkrānti kasaṇa.

añalor pwa sira katēkeñ Wṛṣabha. añadēg sira riñ Karkaṭa. ya ta

25 vēkas niñ uttarāyaṇa, tambe niñ dakṣiṇāyana. irika ta yan

yojanāgrāt prasamkhyā<tā> koṭir ekā tu sā smṛtā

dvijair aśītiś cānyā syāt śatasahasra sasmitaṭ,

śeṣa niñ sakoṭi śinuddheñ wwaluñ puluh atus iwu. śeṣanya śuddha

muwah riñ pituñ atus iwu, wētunya

3. maṇḍalam: maṇḍale yz, maṇḍawe AC — viṣuvasyāpi(?): vabhīrvvasyapi
ω — 4. papaca d° corr. — 5. Swādūd° y: Swādūrd° x — 6. viṣuv°: bhīmv°
ω — 7. °sahasrāṇām D: °sahasrāṇi al. — °tam: °taḥ ω — 9. bhāgaṃ:
bhāgaḥ ω — medinyā: medīnyaḥ ω — sa: sya ω — 12. caiva: ceva ω —
14. māghe: marge ω — ṣaṣṭhyuttame?: ṣaṣṭyot(t)amo ω — 19. °diñ: di ω —
°vṛtto: °vṛtte ω — 'sau: 'sū ω — 20. saṃk°: sak° ω — 21. Gomedha° DF: Go-
meda° al. — pārśvasya y: pārśvasya x — 23. saṃk°: sak° ω — 24. sira DF,
°K: sirañ x — 26. tā add. — smṛtā: smṛtaḥ ω — 27. °sasmita zCFK:
sasmitaḥ A, smītaḥ D, corr. —

aṣṭapañcāśataṃ caiva,
 yukti niṃ lima lawan wwalu, makawak satus iwu.
 sahasrāṇy adhikāni ca,
 yateka tēmahan lēwih tēluṃ atus iwu mwaṃ sapuluh atus iwu.

- 5 kṣīrodasya samudrasya dakṣiṇāntair itaś caran,
 sēṅkō niṃ kṣīrasāgara tinambēhan sapatigan-puluhan,
 kinuliliṇan saṃ hyaṃ Āditya yaṃ maṅkana.

Hiṇētakēna de rahadyan saṃhulun sasēṅkō nikaṃ lēmah kinu-
 liliṇan de nikaṃ rawi rikaṃ kāla triguṇakēna sapatigan-puluhan
 10 in wantah ika. samaṅkana ulih saṃ hyaṃ Ādityāwayawa niṃ
 pṛthiwi ri samuhūrta. katapak taṃ pṛthiwi de nira rwa naranya:
 Ajawithi Nāgawithi.

- 91 Ajawithi naranya dakṣiṇāyana, Nāgawithi naranya uttarāyana.
 hana ta nakṣatra na ṇ Aświnyādi, rwa ika riṃ rāsi, pitu likur inalap
 15 in rwa, tēlas aśeṣa tēlu. tiga taṃ nakṣatra-maṇḍala riṃ dwādaśa
 rāsi.

ubha āṣāḍhamūlaṃ ca tv ajavithyudayās trayah,
 ikaṃ nakṣatra riṃ Ajavithyawasāna, tiga ya wih: Pūrwaśata,
 Uttaraśata, Mūla.

- 20 Adra-pūrṇavasu-puṣyo nāgavithyudayaṃ trayam,
 ri wēkas niṃ Nāgawithi pwa ya ta Adra, Pūrṇawasu, Puṣya, ika
 taṃ nakṣatra ya.

kāṣṭhayaṃ antaraṃ yac ca,
 kāṣṭhā naran in jyotiścakra.

- 25 ajavithinakṣatrānām,
 ikaṃ nakṣatra muṅgw iriya
 antaraṃ vatisnaś ca vakṣyāmi,
 ya tājarakēna ni ṇhulun. ndya ta ya?

- ekaṃ śatasahasraṃ syāt,
 30 satus iwu,

ekatriṃśadbhir uttaram,
 lawan sewu.

1. °śataṃ: śakaṃ ω a— caiva: ceva ω — 2. wwalu: walu ω — °(a)wak Dz: °(a)wawak al. — 5. °antair: °anter ω — 11. ri sam° x: riṃ sam° y — 12. nā-gawithi v. d. Tuuk (D₂F₂E₂): nāgawithi ω — 17. ubha—trayah: ubeha maṭo mūlaṇca. tadavityū taśca trayam, ω — 20. puṣyo: puṣya al., puṣya DF — 23. kāṣṭhayaṃ: kantayor ω — 27. vatisnaś corr. — vakṣyāmi: vatsyami ω — 29. ekaṃ: eka ω — °raṃ: °ra ω —

śatāni trīṇi cānyāni trīṃśadbhir yojanaiḥ saha,
tambēḥ i tēluṇ atus tēluṇ puluh, samaṅkana lwa niṇ nakṣatra-
sīma riṇ rāśi parimaṇḍaleṇ dalēm.

kāṣṭhayaṇor lekhaṇoś caiva,

5 watēs niṇ rāśi mwaṇ kapwa rāśi pajara ni ṇhulun.

ekaikam antaraṃ yac ca niyutāny ekasaptatiḥ

eka saptaś ca niyutam† sahasrāṇy atirikṭāni,

tattwanya pañcasaptati tinambēhan pañcasaptati
sahasrāṇi.

10 abhyantaraṃ ca paryeti,

maṅkin tumama ta laku saṇ hyaṇ Āditya kāla niṇ uttarāyaṇa.

vāhyato dakṣiṇaś cāpi,

maṅkin mētu ta laku nira kāla niṇ dakṣiṇāyana. pira ta lawas nira
tēka riṇ dakṣiṇāyana?

15 [ma]maṇḍalānāṃ śa<ta>ṃ pūrṇaṃ tryaśītiś caiva sot-
tarā,

satus pituṇ puluh pitu, apan tribhir ūnāśītiḥ. kaliṇan

iṇ tri-aśīti: wwaluṇ puluh śinuddheṇ tiga. yatika makawētu

limaṇ lek pitu likur wēni. kasor niṇ laku nira nēmaṇ lek de niṇ

20 ūnarātri, apan kawaluy tigaṇ wēni laku nira saṇ hyaṇ Āditya ri
nēmaṇ lek de niṇ aṇḍēg niṇ laku niṇ jyotiścakra.

carate dakṣiṇaś cāpi,

riṇ dakṣiṇāyana samaṅkana laku nira,

yojanānāṃ sahasrāṇi saptadaśa samābitaḥ,

25 hana pitu wēlas iwu yojana.

śate dve punar anye ca,

pēnuhi ta rwaṇ atus,

yojanānāṃ prakīrtite,

brāhma-yojanāwak nika kabeh.

30 ekaviṃśatibhis caiva,

tambēhi ta salikur.

1. śatāni: satavi ω — ca°: va° ω — (a)nyāni: anyaniḥ ω — °bhir: °bhiF, °i al.
— yojanaiḥ s°: yojane s° — 4. lekhaṇoś: lokayoś ω — 6. ekaikam FK:
ekekam al. — 10. paryeti: paryati ω — 15. ma *del.* — ta *add.* — sottara:
śottaraḥ ω — 20. ri ACH: riṇ EFK, *def.* D — 26. śate: śata al., sahā D —
punar anye ca; na puranica ω — 28. °kīrtite: °kīrtitaḥ ω — 30. °viṃśa-
tibhiś: °viṃśatiniś ω —

viṣkambho maṇḍalasyāyaṃ tiryak sa tu vidhiyate
pratyahaṃ carate tāni,
samaṅkana sēṅkō niṅ jyotiścakra paṇaloran saṅ hyaṅ Āditya,
yan uttarāyaṇa sari-sari.

5 dākṣiṇe maṇḍale sūryas tadvan nivartate gataḥ,
ndan adrēsi kalaku saṅ hyaṅ Āditya yan dakṣiṇāyana.

tasmāt prakṣṭām bhūmiṃ tu,
mataṅnyan alwa ikaṅ bhūmimaṇḍala kinuliliṅ in samaṅkana.

92 sūryo dvādaśabhiḥ śighraṃ muhūrtair dakṣiṇāyane,
10 kramanya: ikaṅ rahina kāla niṅ dakṣiṇāyana rwawēlas muhūrta
ika.

trayodaśārdham ḡkṣāṇāṃ madhyaṃ tu carate raviḥ,
katapak ta tēṅah nikaṅ nakṣatra pitu likur de nira ri samaṅkana.
nya ṅ Aświnyādi. pira tēṅahnya? t r a y o d a ś ā r d h a, kapat
15 bēlas asigar.

muhūrtaiḥ <tā>vad ḡkṣāṇi[naḥ]

tasmād dirgheṇa kālena bhūmiṃ alpāṃ ca gacchati,
nistarahi kinuliliṅ ira ri samaṅkana. katapak taṅ trayodaśārdha
de nira ri samaṅkana. asuwe sira kumuliliṅ ika, apan alon lari nira.

20 U t t a r ā y a ṇ a p a ś c i m a naran in dakṣiṇāyana, aṣṭādaśa
muhūrta taṅ rahina ri samaṅkana. katapak taṅ trayodaśārdha
de nira ri samaṅkana. ikanaṅ wēni balik nika, rwawēlas muhūrta
nika, panapak nira t r a y o d a ś ā r d h a n a k ṣ a t r a. yan
katapak ikaṅ dvādaśa rāsi de nira saṅ hyaṅ Āditya ri saho<rā>tra,
25 apa pwa paṇupadhya rāsi kahanan ira riṅ samāsa? sugyanta na
kumwa. ikaṅ pratipadā śukla paṇḍaṇḍan saṅ hyaṅ Āditya riṅ
bisuwa, yeka rāsi paṅakahanan ira.

Dhruvas tathā hi vijñeyah,

bhagawān Dhruwa namātah saṅ maṇidērakēṅ jyotiścakra, uṅgwan
30 saṅ hyaṅ Āditya kumuliliṅ ikaṅ bhūmimaṇḍala.

1. viṣk°: vist° ω — maṇḍalasya: maṇḍaśeṣa ω — tiryak: tiryā ω —
2. praty° — tāni: praterasca rate tanah ω — 5. tadvan: tadvāt ω — 7.
°kṣṭām: °kṣṭa ω — bhūmiṃ: bhūmī ω — tu: ṣu ω — 9. muhūrtair: muhūrteḥ
ω — °ane: anaiḥ ω — 12. trayodaśārdham: trayodaśardḍa al., corr. FK —
carate(?): cāraṇe ω — 14. Aświny° x: Aśiny° FK, Aśany° D — trayod°:
tryayod° ω — 16. tāvad: vak ω — naḥ del. — 17. dirgheṇa: dirgghyāya ω
— kālena: nalena ω — alpāṃ: ampaṅ ω — 20. uttarāyaṇa° ACD: urayana
al. — 23. trayo° fin. ms. K — 24. rā ins. — 25. rāsi kah°: rasika b° ω —
28. tathā: taś ca ω — 29. namātah: naṃ tatah ω —

kulālacakranābhis tu,
kadi nābhi niñ kulāla paḍa nira.

Lokasantānako nāma Vaivasvatapathād bahiḥ,
hana ta loka riñ Santānaka-loka naranya, kidul niñ awan sañ
5 hyañ Āditya ri kāla niñ dakṣiṇāyana, kalor de niñ Lokāloka.
awayawa nikañ Lokāloka, kasuluhan de sañ hyañ Āditya ri jro.
awayawa nika ri heñ, tan kasuluhan ika de sañ hyañ Āditya. hana
dhātu si loka ā l o k a n ārthanya, manuluhi.

nirālokaṃ tv <a>lokanam,
10 hana ta dhātu si a l o k a n ārthanya n i r ā l o k a n ārthanya,
tan panuluhi rikiñ gunuñ. Lokāloka pwa pinasambandhakē sañ
hyañ Āditya lawan ikañ dharma siñ kasuluhan mwañ tan kasu-
luhan.

tasmāt saṃdhyeti nāmāhuḥ,
15 matañnyan si Sandhyā naran ikañ gunuñ Lokāloka de sañ paṇḍita
wēkasan, apa Sandhyā naranya . . . , matañnyan Sandhyā naran
ikañ Lokāloka.

uśavyuṣṭāntaraṃ ca yad,

93 hana ta kāla pantara niñ uśavyuṣṭa. uśā naran iñ wēñi, vyuṣṭa
20 naran iñ rahina. pantara niñ rahina lawan wēñi, ya ta sandhyā
naranya. pira suwe niñ rahina? lima wēlas muhūrta. ikañ samu-
hūrta naranya tēluñ puluh kalā. ndatan paḍa dawa niñ rahina riñ
uttarāyaṇa lawan iñ dakṣiṇāyana. dumehnya mañkana: tan paḍa
25 kweh niñ muhūrtanya kaliñan ika. ikañ sandhyā muhūrtāwak
nika, nistanyan muhūrta tan paḍāwayawa nika lawan kapwanya
sandhyā. tan paḍa niyatāwayawa nikañ dina makasandhyā ya
nimitta nika.

Lekhāprabhṛtir ādityaḥ,

nihan ta pañawak ikañ sandhyā waneh, pagurit niñ teja sañ hyañ
30 Āditya,
trimuhūrtas tu yo bhavet,

2. kulāla CEF: kalala AH, kukula D — 3. Loka°: Lokam° ω — °ako: °akah
ω — Vaivasvata°: Vivasvana° ω — bahiḥ: vahiḥ ω — 4. riñ x: ri y —
6. kasuluhan CED, ?H, kasulun al. — 8. arthanya: athanya ω (3×) —
9. a add. — 10. ta DFE: om. al. — 14. saṃdhyeti: sandyati ω — 16. lac. ind.
18. °vyuṣṭa°: °cyuṣṭa° ω — 19. °vyuṣṭa: °cyuṣṭa ω (2×) — 22. kalā: kāla ω —
24. kweh: kwe ω — 28. lekhāprabhṛtir: lekāpravyṛttar al., corr. D — ādityaḥ
FH: āditya al. —

suwe nika ri sasandhyā tēluñ muhūrta, kweh niñ sandhyā lima.
prathama nikañ sandhyā riñ sakatambe, si prā[ṇa]ta naranya.
hana ta si prāta naranya āditya sañka wartika† pagurit niñ āditya
.... ri huwus nika hana ta aparāhṇa naranya.

5 aparāhṇavyatipātāt,

ri huwus niñ aparāhṇa hana ta sāyāhna naranya, lima pwa ñ
sandhyā, kapwa nēmañ puluh muhūrta sowenya sowani-sowan.
matañnyan lima wēlas muhūrta ikañ rahina. samañkana wēni nika
muwah. riñ uttarāyaṇa dakṣiṇāyana paḍa ika.

10 śaradvasantayor madhye viṣuvadbhiś ca bhāṣyate,

ri pasēla-sēla niñ katiga lawan kapat tika mañkana, paḍa ika
ri pasēla-sēla niñ kasaña mwañ kasapuluh.

Waluyakēna tañ ujar nuni. ikañ Santānakaloka ri hiñan in
teja sañ hyañ Āditya lor ny āśrama bhagawān Aṅastya, kakidul

15 deniñ hēnu sañ hyañ Āditya kāla niñ dakṣiṇāyana.

lokapālāḥ sthitās tatra,

hana ta sira lokapālāgawe tapa riñ caturdeśa; sañ Sudharma na-
ran ira sañ umuñguh wetan, Wirajatanaya sira. sañ Śaṅkapa
naran ira muñguh kidul, Kardamatanaya sira. sañ Hiraṇyaroṃa

20 naran ira muñguh kulwan, anak sañ Kṛtti sarika. sañ Ketumān
sañ muñguh lor Rajatanaya sarika. sira ta kabeh n i r d v a n d v ā,
tan kēneñ lara, n i r a b h i m ā n ā, tatan hana kamānan in sira,
nora inaku nira riñ sarwawastu, n i s t a n t r ā ḥ, tatan hana
katṛṣṇā niñ manah nira, p r a j ā k ā m ā <ḥ> sira, atēguh riñ

25 kagghasthakarma. satata pwa sira gumawayakēn ikañ agnihotra.
matañnyan pañguhakēn ikañ karēsyān wēkasan. jāti nikañ homa
tan dadi n sāpekṣa ri wanakarma kagawayanya. kunañ pwa ya si
yuktinya, inarpanakēn in dewatā kapatinya. ya ta matañnya n
punaḥ-jañma ika sañ wiku ñkana.

30 paścimānām gḡhe punaḥ,

ndan mañjanma ry anak nira sira. anak nireka makabapa nira n

2. ṇa exp. — 3. prāta D: pranatha F, nata Cz, def. A — sañka w° ω: ? —

4. lac. ind. — 5. °vyatipātāt(?): byātipatat ω — 6. sāyāhna: yasahna
ω — 9. riñ utt° etc. ω: corr. — 10. °vasantayor: vaisantayor ω — viṣuvadbhiś
ca(?): bisuvabhiḥ śca ω — 11. pasēla² y: sēla x — 12. ri y: om. x —
16. lokapāl°: lokaphal° ω (2×) — tatra al., corr. CD — 18. Śaṅkapa: Śaṅkapa
ω — 21. Raja°: Rāja° ω — nirdvandvā E: nirdvandya al., corr. D — 24.
ḥ add. — 27. wana° al.: wada° E, waḍa° D, def. F — si yukt° ω: sayukt°? —

pañjanma muwah. yatikājanma ri sira muwah. punaḥ-jaṇmanya,
loma-pratiloma lwir niñ pañjanma nira, makahiṇan ikañ bhūmaṇ-
ḍala kahanan ira. sira ta mara nke n Bhāratawarṣa hēlēm in dwā-
para muwah. atēguh andēl nira sañ hyañ Dharma ri waluy nira

94 5 tēkap niñ kāla sawēni.

Nāgavīthyuttare yac ca saptarṣibhyaś ca dakṣiṇam,
hana sira wiku lor in hēnu sañ hyañ Āditya kāla niñ uttarāyaṇa,
patapan ira kidul sañke kahanan sañ saptarṣi. brahmacāri sahanan
ira nīkana.

10 aṣṭāśītisaḥsrāṇi,

paḍa kweh nira lawan sañ wiku gṛhasthakarma. ndatan kēnē
pati sira kabeh. makanimitta satya nira riñ brata.

ā-bhūtasamplavaṃ sthānam amṛtatvaṃ hi bhāṣyate,
matañnyan in Amṛtatwa naran in patapan kahanan ira, ri denyan
15 ā - b h ū t a s a m p l a v a, makahiṇan ilaṇ nikañ pṛthiwi. tēka
ta sireñ bhūrmaṇḍala, tēka sireñ swargamaṇḍala.

dharmottaram ṣṭibhyaś ca,
hana ta patapan wiśeṣa sañkerikañ winuwus kabeh, riñ Wiṣṇu-
pada naran. bhagawān Dhruwa naran ira sañ pinakadhikāra
20 nikañ patapan.

Tēlas kojaran ikañ Manuwañśawarga lawan makontara riñ
atitānāgata-wartamāna inajarakēn i nīhulun ri rahadyan sa-
nīhulun, mwañ ikañ candrāditya saha nakṣatranya, sañ kumuliliñ
ri laku sañ hyañ Āditya juga kawēkas, apan tan kumuliliñ ika
25 laku nira kabeh, ya tan hana kumuliliñakēne sira. sañapa naran
ira? sira ta bhagawān Dhruwa naran ira.

bhūtasammohanam tv e<ta>t,
tatan hana kumawruh i sira.

pratyakṣam api dṛśyam tat,
30 yan ininēt-inēta sira sañka ri hyun in wruhe sira. katon ta sira
tēkapnya.

2. bhūm°: bhūḥm° ω — 6. °vīthyuttare: vityuttaram ω — 13. sthānam:
skanam ω — amṛtatvaṃ: amṛtanam ω — hi(?): vi ω — bhāṣyate: bhaṣite
ω — 15. ā-bhūta: ādbhūta ω — post pṛthiwi: kahanan ira habet D —
21. makontara ω: makantara? — 27. °sammohanam: samuhanan ω — tv e-
tat(?): tet x, ket D (= y) — 29. praty° DE: pratr° al. — dṛśyam tat: dṛśyante
ω — 30. °inēta x: °inēti D — katon ta sira ED, def. FH, om. AC —

sammohayati vai prajāḥ,
ndatan Dhruwa ta sira deniḥ kamandapuṇya nika. apan tan
sūkṣma kacaritan bhagawān Dhruwa jyoti-gaṇa katiṇhala nira
riṇ gaganatala.

5 yasya caturdaśapucchaiḥ,
padbēlas tekaṇ citta pinakalāñchana n iku nira. nda mapan
wayawak rūpa nira bhagawān Dhruwa naran ira. nistanyan waya-
wak,

saivam bhraman bhrāmayate,
10 idēr nira ya ta tinutakēn deniḥ graha-nakṣatra makādi saṇ hyaṇ
Āditya.

vātānikamayaiḥ pāsair Dhruve baddhaḥ prasarpati,
kramanya ikaṇ jyoti-mārga kabeh tinalyan v ā t ā n i k a m a y a ,
aṇiṇ inunte wineh asriṇa. ya ta inikētakēn i waṇkiṇ-waṇkiṇan
15 bhagawān Dhruwa. tumut tekaṇ jyoti-mārga kabeh, kumuliliṇ i
sira. astām tika, nya taṇ warṣa, megha, hima, rātri, sandhyā, mwaṇ
hala-hayu nira tuwi, bhagawān Dhruwa saṇka nira kabeh. maka-
nimitta saṇ hyaṇ Āditya paṇisēp wwai, paṇhudanakēn ira riṇ
pṛthiwīmaṇḍala, pakon bhagawān Dhruwa ri sira hetu nika. wētu
20 nikaṇ wwai ry awak nikaṇ sarwatā yan kapanasan, bhagawān
Dhruwa nimitta nika. dumeh nikaṇ wwai matēmahan kukus,
95 kukus atēmahan megha. dumeh niṇ megha sandhāraṇa, dumeh
niṇ teja saṇ hyaṇ Āditya wēnaṇ amētēṇ ikaṇ wwai dhināraṇa
niṇ megha, ulih nikaṇ śukraraśmi aṇalap riṇ sāgara. bheda niṇ
25 jyoti-gaṇa kālanya, patēmunya, kapinjranya, astodayanya, ka-
waluy ni laku saṇ hyaṇ Āditya ri dakṣiṇottarāyaṇa,

viś<uv>a<d>grahaḥ sarvam etat,
ika ta kabeh Dhruwaśakti nimitta nika. apa ta wēnaṇ ika si Śukra
naran iṇ teja saṇ hyaṇ Āditya maṇisēp wwai niṇ Pṛthiwī maka-
30 karmanya? yan tan hana Dhruwaśakti. ika si śuklanah śuklanah†.

1. sammohayati: sammoham sati ω — vai: cce ω — 6. °lāñchana D: lañca x —
9. bhrām°: brāhm° ω (2X) — 12. vātānikamayaiḥ: vātānikamamyom D,
vātanaṃ kāmamyoh x — pāsair: maseḥ CED, mase AH — Dhruve E:
Drve al. — baddhaḥ: vaddaḥ D, vandaḥ al. — °sarpati: °sarpatih D, sarpahi
al. — 16. sandhyā Dz: ranḍya C, om. A — 20. sarwatā: sarwata ω — 21. nika
x: nira D — nikaṇ D: ikaṇ x — kukus D: akukus x — 22. sandhāraṇa E: caṇ-
ḍaraṇa ACH, sadḍana D — 23. amētēṇ x: amēḡēṇ y — 25. kapinjranya
D: om. al. — 27. viśuvad: viśa ω — 29. wwai al.: wwe DH — 30. śukla-
nah³ ω: corr. —

teja sañ hyañ Āditya, wāraṇamegha ika si aśukla wih. teja sañ
 hyañ Āditya humudanakēñ ikañ megha dhināraṇa niñ śukla.
 Dhruwaśakti kāraṇa nika. krama nikañ aśukla teja, tumutakēñ
 ikañ megha, mwañ ikañ śukla teja dhumāraṇa ya. matañnyan
 5 tiba tañ toya sañkeñ abhrasthāna.

vāyunā samudiritāḥ,

96 sinanyoga pwa ñ toya deniñ bāyu. matañnyan prasārita tiba
 nikanan toya riñ pṛthiwi. ya ta hudan naranya. ikañ udan ya ta
 nimitta nikañ sarwabdhūta yan wṛddhi wēkasan. kunañ ikañ patēr
 10 śabda karṇibhūta deniñ anin ika. asanyoga riñ megha kāraṇanya.
 matañnyan aran in megha. hana dhātu si m i h a naranya, meh
 arthanya. mamētwakēñ ikañ megha pwa ya, mehakēñ ikañ toya.
 matañnyan megha naranya. matañnyan abhra naranya wih:

<n>a bhra<śya>nti yataś cāpaḥ,

15 ri denyan putērakēñ ikañ ākāśa bheda naran in megha tēlu: si
 āgneya, si brahmaja . . . pratyeka niñ awaknya nihan: hana
 kukus miṇḍuhur mareñ ākāśa. ya tātēmahan megha. ndan śī-
 t a d u r d i n a k ā y ā yātis, ikañ udan kadadi denya. lwirnya
 kadi warāha, kadi mahiṣa, kadi mataṅga matta. tanpa kilat,
 20 bwat umayun ikañ tasik kahananya. nka ta molahanya. yeka
 megha naranya. hana megha tanpa gērēh, apekṣā riñ prabañcana,
 ikañ udan kadadi denya akrośa tēñah.

1. wih zD: pih AC — 6. vāyunā: bāyunām ω — 10. karṇibhūta x: kabhinuta
 D, *correxit* D₃ — 14. na: a ω — bhraśyanti: branti ω — cāpaḥ: caya ω —
 16. āgneya: agnaya ω — *lac. ind.* — 17. śītadurdinakāyā: sitadūrdinikaya
 D, sitadūrdinikāya x — 18. yātis ikañ: yati si kañ ω — 19. matta v. d.
 Tuuk (E₂): mata ω — 21. gērēh: gṛh al., garēh L — 22. akrośa xD₃: sakrośa
 DF —

DE OVERLEVERING VAN DE KAKAWIN

- P. Hs. van het Batav. Gen. van K. en W.: Jav. hs. No. 366, papier, folio, gebonden in karton; groot 56 pag.; \pm 30 regels per pagina. De tekst is volledig. Duidelijk schrift, echter hier en daar met doorhalingen en verbeteringen; de tekst is (door gaatjes) niet noemenswaard geschonden. De rug bevat een etiket met opschrift: „Brahmaṇḍapurāṇa Kēkawin”. Op den kartonnen band voorts vermelding van eigenares en nummer. Dit en de titel worden herhaald op p. 1, waar zich tevens de mededeelingen bevinden: „afgeschreven naar een afschrift in 't bezit van Dr. H. N. van der Tuuk” (in inkt) en „Bron: de laatste helft v. de Brahmāṇḍa” (in potlood); voorts een stempel van het Bat. Gen. Slechts hier en daar in margine of elders een aantekening met inkt of potlood.
- Q. Hs. van het Batav. Gen. van K. en W.: No. 598, papier, folio, gebonden in karton; groot 56 pag.; 25 regels per pagina. Enkele folia aan het slot zijn onbeschreven. De tekst is volledig. Het schrift is fraai. Enkele gaatjes, waardoor de tekst echter niet beschadigd is. De rug bevat twee etiketten; het bovenste en grootste blanco, het onderste met opschrift „598”.
- R. Een afschrift op Bali gemaakt, mij verschaft door tusschenkomst van Prof. Dr. C. C. Berg, getiteld „Kakawin Prtuwijaya” (sic) en dragende het nummer B 54. Het is geschreven op papier, folio, ongebonden; groot 32 pag., echter zijn 30—32 onbeschreven. De tekst is compleet. Het schrift is zeer behoorlijk. De tekst is ongeschonden. Verder geenerlei bijzonderheden, uitgezonderd hier en daar een verbetering met roode inkt.
- S. Cod. 3730, Leidsche Univ. Bibl. (Juynboll, Cat. I, p. 139), ěmbat-ěmbatan, 27 folia groot, 4 regels per lontar. De tekst is compleet. Het schrift is zeer behoorlijk. De lontars zijn hier en daar iets vuil geworden, doch geenszins beschadigd. Aan begin en einde bevinden zich etiketten met titels en nummers.

- Aan het einde bevindt zich behalve de titel, in potlood, op dezelfde wijze de mededeeling: „afgeschreven”.
- T. Hs. 4159, Leidsche Univ. Bibl. (Juynboll, Cat., I, p. 139), papier-afschrift, groot 52 pagina's, met los titelblad; 25 regels per pagina; de tekst is volledig; het schrift is vrij behoorlijk. Het papier is op sommige plaatsen iets beschadigd, doch de tekst heeft daardoor niet geleden. In margine bevinden zich enkele aantekeningen, in inkt.
- V. Hs. 4160, Leidsche Univ. Bibl. (Juynboll, Cat., I, p. 139), papier-afschrift, groot 52 pagina's, voorafgegaan door 8 onbeschrevene. Ook deze tekst is volledig. Het schrift is zeer naar behooren. Papier en tekst zijn gaaf. In inkt, inktpotlood en potlood staan verscheidene aantekeningen in margine.
- W. Hs. 4161, Leidsche Univ. Bibl. (Juynboll, Cat., I, p. 140), papier, groot 42 pagina's, zeer behoorlijk schrift, met hier en daar doorhalingen; volledig, doch zeer beschadigd, waardoor slechts een deel vergeleken kon worden.
- X. Hs. 4162, Leidsche Univ. Bibl. (Juynboll, Cat., I, p. 140), papier, 6 losse vellen aan weerszijden beschreven, in Lat. karakter (de eerste twee regels eerst in Jav. schrift); enkele opmerkingen in margine. Gaat tot en met Z. 4, Str. 3.

Men kan opmerken, dat de hss. Q en P nagenoeg eensluidend zijn en hier en daar van alle andere mss. afwijken: Q heeft evenwel twee lacunen, 7, 11, 4 en 10, 2, 4 en wijkt op een aantal plaatsen van P af, waar dit hs. met de overige overeenstemt. Het hs. V heeft een lacune 17, 2, 2 — 3, 1 (4 regels), wijkt overigens van W, waarmee het de meeste overeenkomst heeft, voorzoover ondanks den beschadigten toestand van W kan worden opgemaakt, vrij dikwijls af; V staat vaker tegenover W + de andere dan W tegenover V + de andere; X schijnt z'n eigen weg te gaan ten opzichte van QPWW. T is een afschrift van S; het laatstgenoemde hs. heeft geen alleenstaande lezingen. R wijkt zeer vaak van alle andere hss. af en is dan bijna steeds foutief. Enkele malen gaat R met S samen tegenover de overige mss. Er is met 3 [4] groepen rekening gehouden: S, R, P (Q) V [W], [X]; S, de eenige lontar, heeft de grootste waarde; de andere mss., behalve R, zijn er mogelijk van afhankelijk. Overigens beperken zich de verschillen bijna steeds tot punten van ondergeschikt belang.

AWIGHNAM ASTU!

ZANG I

---o o o---o---o o o---o---o o o

(Śārdūlawikrīḍita)

- 1 Om sañ hyañ paramārtha sūnya wēkas in sūkṣma wibhuh wīryawān
mañgēh muñgwi riñ anta padma ginēlar deniñ siwāñgottama
sañ mawak daśamūrti aṣṭatanu riñ pūjādiyogasmṛti
riñ rūpādi akāra om riñ ujar in śāstrātisūkṣmeniwō.
 - 2 pōh niñ advaya advayajñana kite karwa wēkas niñ dadi
tāwat riñ tiga mokṣamārga usirēn sañ siddhayogīśwara
utpatti sthiti lina anta samaya niñ antakānuñ tinut
sūnya dwāra kiteki pinrih awan in mantuk aneñ sūnyatā.
 - 3 donkw anarcana jōñ bhaṭṭāra paramārtha sañ pramāneñ jagat
sambandhanya hana ñ narendra dayita khyātīñ jagat wīryawān
sañ śrī Prākṛtiwīrya nāma nira śuddha brāhmaṇāñśānulus
prajñeñ śāstra suśīla subrata supuṇya masih in sañ wiku.
 - 4 yan riñ rūpa huwus lēwas twak ira wus ekēl pwa añlud kiris
apan sriñ sira mopawāsa satata tapwan wuruñ riñ brata
embuh wayawa rūkṣa malyus akisut wuñkut nira tar dahat
ñuni n dug sira lagi anwam araras lwir śrī Girīndrātmaja.
 - 5 ndan sañke sira kēdw akon rumacana ñ tattwādi parwottama
Brahmaṇḍapuraṇeñaran pamēkas in sūkṣma rasanyeniwō
ewuh ñwañ rumaseñ twas ardha ri rusit niñ bhāṣa yāñde rapuh
kawat jrih karaṇaṅku mamrih amañun lambañ lēwēs tan luhūñ.
- 1, 2, 3. utpatti v. d. Tuuk (V₁, X₁): utpāti ω — 3, 1. jōñ al.: jēñ RVX —
3, 2. sambandha° al.: sambaddha° R — 3, 3. nāma nira al.: kamadira PQ —
4, 2. mopawāsa: mopawāsa QPVX, ?W, mopacāsa RS — 4, 4. °ātmaja al.:
ātma RS — 5, 2. °iniwō al.: °iniwā R —

- 6 riñ pūrwādi ñ usana tambayan ikinñ tattwenucap sañ kawi,
wwantēñ rakwa narendra Wena karēñō khyātīñ jagat duṣkṛta
atyanteka kadursilanya samadāna wyārthaka tan hana
añhiñ ḍaṇḍa juḡeki karma nira riñ rat duṣṭa ñ apakrama.
- 7 mūrkhā nāstika lobha moha tamatar panut purih niñ prabhu
wet niñ kleśa ni sañ kaki pwa saka riñ renanya n añawaśa
metrikāruṇa len upekṣa mudita niḥśāsaneñ kṣatriya
byaktekāñ sira tan pañumbara karakṣaṇ iñ jagat wighna ya.
- 8 rug tañ parhyañan agnihotra tamatar pūjā haneñ dewatā
mañkin haruhara ñ watēk rēsi kabeh tatan hana ñ enaka
nahan hetu nirāñ ahōm sahana sañ brahmaṛṣi riñ kahyañan
kapwārapaka yar mara ri kahanan sañ śrī Sunīlātmaja.
- 9 saprāpta nira sañ watēk rēsi kabeh ñkane harēp sañ prabhu
ndatan gorawa sañ narendra lumiyat mamidērakēñ wulat
mojar sañ paramarṣi: he prabhu nihan rāmanta mañke ñ ḍatēñ
mamrih mojar ike wēkañku ri ulah sañ nātha dharmottama.
- 10 riñ dikṣādi ñaranya rakwa añulah dharma brata mwañ tapa
nda yeka ginaweñku tan mapakēne denta t mahilalapa
sātus warṣa narendra sampun añadēḡ bhūpālaka tan kurañ
mañka rakwa lawasku tan hana maweh bhogādi-dānottama.
- 11 wet niñ tan hana yajña puñya ginawe de niñ jagat durbala
ndah mañke tanayañku yar pahuwusan dentāmañun duṣkṛta
mūla brāhmaṇawañśa putra bhagawāñ Atri n wiśeṣa n jaya
tustus niñ mara marṣuka ñ bhuwana sañ meh jīwitantānaku.
- 12 nojar sañ paramarṣi mukhya bhagawāñ Aṅgira Tūḍātja
ndan sañ śrī ṅpa Wena mañkin añadēḡ kaduracārañ nira
miñkiñ-miñkiñakēñ ta bhāwa nira lud mañguywa-guywe sira
mojar wākprakaṭa tēhēr mijil ikañ twas hañkara niṣṭhura.

6, 1. °di om. R — 9, 2. mamidñirakēñ — 10, 2. denta t al.: dentantat R
— 10, 4. dānott° al.: ṭanott° RS — 11, 4. marṣuka: marsuka al., marsuta R
— 12, 3. mañg° al.: mag° R — 12, 4. hañkarā al.: kaskarā R —

- 13 o sakweh kita nagna bhaṅga n umarah tattwopadeśeṇhulun
ndatan wruh kari tar wulat pwa kita riṇ dharmeṣṭhanaṅkw iṇ
[sarat
ndyānuṇ wwantēn ayogya maṇpaṇa ike dharmānurāgeṇhulun
tan paṇrēṇwa tatan manon lēwiha saṅke saṇhulun riṇ jagat.
- 14 riṇ wīryādi tatan hana ṇ maḍani akw iki n yawat riṇ prabhu
tan wruh kariki tan suśakti nikanaṇ Wenādi rājādbhuta
lawan gōṇ ikanaṇ prabhāwa mami tulyāpuy murub biṣama
ndin ṇwaṇ wanya mulat ri padma mukha impēr sūrya koṭyānurun.
- 15 mwaṇ tekaṇ kuśala kamūlan ika lawan parhyaṇan len yaśa
lawan taṇ magulaṇ-gulaṇ mwaṇ ika puṇya niṇ mahāśreṣṭhi ya
puṇyaṅkw iki kabehnya yan hana manahku n tunwana bhraṣṭa ya
mwaṇ sakweh nikanaṇ jagat milu gēsōṇ niḥśeṣa dadya hawu.
- 16 yadyastun kumēlēm riṇ aṇawa yayārēm riṇ mahāsāgara
yāwat ṇwaṇ maharēp umiṇḍuhura n uṇḍan-uṇḍanaṅkw iriya
apan tan hana mewēha ṇ tēkap i saṇ prāgwiwaka śakti ya
sāsīṇ sādhyā kasiddha de nira mahārājādirājā prabhu.
- 17 nahan liṇ naranātha Wena atibhaṅga mūrkhā mohānaput
wet niṇ tan kawēnaṇ kumōla tēkap iṇ haṅkāra Wenādhipa
ṇka ta krodha madēg maharṣi wēkasan makrak masiṇhākṭi
kapweka rumēbut rumēngut anikēp saṇ nātha wus kagraha.
- 18 krodha śrī naranātha Wena mamalēs mamrēp ṇguluṇ sāhasā
kantēp kombak i saṇ maharṣi katibākweh kedēkan lud tinur
abyuran paḍa katrēsān katahurag sakwehnya muṅgw iṇ sabhā
kabwaṇ dhwastā tikaṇ caraṇcaṇ inidēk len taṇ binabar-bubar.
- 19 ṇka ta śrī bhagawān muwah ywa mapulih mamrēp Sunīlātmaja
saṇ Wena prabhu tur surud murēk amuk lwir kuṇjare nandaka
maṅkin roṣa mubat mamantiṇ anēkēk mamluk manampyal dēdēl
saṇ brahmarṣi parēṇ masō rumēbut aṇraṅkul jumambak waneh.

13, 2. iṇ al.: i QPW — 15, 4. gēsōṇ SPQ: gēsēṇ al. — 19, 4. masō SPW:
masē(r) al. —

- 20 mañkin krūra silih-sikēp silih-ubut nṛēngut ginēntus dinuk
romāwra makusut lukar bhadda niraśinsal katimpal waneh
wet niñ suwya n abandutan dadi tiba sor sañ Sunlātmaja
ndah yeka n pinupuh lēñō nira kiwan de sañ mahāpaṇḍita.
- 21 kagyat sañ prawararši denya mētu tañ wwañ krūrarūperiya
ardhātēṇḍēk agōñ awaknya n ahirēñ warṇanya kady añjana
wet niñ durbala sañ narendra pinaribhāweka de sañ rēsi
mintānugraha marya migraha tēkap sañ wipra ardhālara.
- 22 rēsṛēsēn pwa narendra Wena lumiyat riñ rūpa sañ mayati
meñas-meñas ika wulatnya niṣadānēṅgah wuwusnyālara
ndah yekān tinēhēr ta rakwa Niṣada de sañ mahāpaṇḍita
yeki tañ Niṣada kaśaktin ika impēr Wenakalperiya.
- 23 apan sari nikañ gēlēh-gēlēh ikañ twas Wenanātha prabhu
manak tañ Niṣada yateka Śawaran sakwehnya tatan waneh
nkanēñ pārśwa nikañ giri prakāṣiteñ Windhyādri rāma nika
kadyaṅga nikanāñ pradeśa Tumura nya toṅgwan iñ Śabara.
- 24 ndan sakweh nika tan waneh guṇa ginēñnya sagananya kabeh
nora n dharma gawenya n amati-mati kariñ alas durgama
baryan rātri mamet mṅga pwa n umahas pan tan hana n āwara
sākṣāt sinha paḍanya tulya nika riñ śārdūlawikrīḍita.

ZANG II

o - o o o - o - o o o - o o o o o o - o - o o

(Soort wikṛti ¹⁾)

- 1 Kunāñ pwa pinupuh lēñō ngpati Wena tēkap ira maharši sāhasā
mijil ta ya rare kabhinawa ri denyan atuha sadina dinudwakēñ
kadi pwa sira teja niñ rawi ri kāla nika wahu n udayaparwata
sayan ruhur ika sayan maḍaṇi teja nika amanun (h)arṣa niñ sarat.

20, 1. ginēntus: ginantus ω — 20, 2. bhadda: bhada al., bhawa X — 20, 4.
lēñō n° ω = lēñēñ n° — 22, 2. niṣada° SVX: niṣa . . . W, biṣadā° PQ,
bhiṣanā° R — 22, 3. Niṣadā al.: Niṣanā R — 23, 2. Sawaran ω: ? —
23, 4. Tumura ω: Tumuru v. d. Tuuk (V₁) —

1) = Arj. Wiw. II.

- 2 ri denyan umijil parēn mwañ i laras nira warayañ irāti-ujjwala
bhaṭ(t)āra Śiwa-agni śabda nikanañ wwañ anucap i sirātikendahan
ri denyan umijil swabāhu nira sañ nṛpati Pṛthu naranya daṇḍa ya
matañnya tinēlah narendra Pṛthu de nira paramawiśeṣapaṇḍita.
- 3 Prajāpati sirānurun ri alēp in mukha saha kawacanya tan hilan
dudu lawan i sañ yayah nira ta dharma nira minaki citta niñ sarat
kawḡddhyan ira dharmamūrti sahananya tēkap ira narendra
[wīryawān
yateka lumēpas praṇāntika ni sañ bapa mulih in acintyaśūnyatā.
- 4 samañkana tinēmwa de sañ atibhāgya phala niñ awēkātīdhārmika
kasor saphala niñ mayajña yaśa puñya saphala niñ atirthayātra ya
ikañ sakala-niṣkala pwa phala niñ tumēmu phala suputra digjaya
apan wēnañ ika swadharma ya umēntasa hala niñ adharma duṣkṛta.
- 5 na hetu nira yan winurṣita bhiṣeka pati tēkap i sañ watēk rēsi
ḍatēn sira bhaṭ(t)āra Sāgara tumut ari giripati Jahnawī sira
mawāmṛta umuñgw i kuṇḍi manik arja paniram ira sañ nareśwara
lawan sahana sañ sid(dh)arṣiwara Aṅgira makamukha Padmayoni
[ya.
- 6 muwah sahana sarwabhūta milu asthawara parēn asarwajaṅgama
saharṣa ta manahnya de nira narendra Pṛthu jananurāga riñ jagat
narendra Pṛthu yādikāra makarāja ri adēg ira Manu Cākṣuṣa
ratu pwa sira harṣa citta nikanañ bala ṇuni-ṇuni sañ watēk rēsi.
- 7 ri denya wihikan sireka raja niñ jagat amahayu lokamaṇḍala
matañnya sira rāja rakwa panēlah nira tēkap ikanañ sarat kabeh
sirekana panambay in ratu amūrwa ri sira para rāja riñ jagat
masih sira ri sarwadewa atibhakti makadi ri sira n Jagatpati.
- 8 ri kāla nira n ahyun amēñ-amēñ in tasik anūsiri ramya niñ pasir
akas wway ikanañ tasik wēnañ inambah ira kadi umambah in lēmah
ri kāla nira n ahyun amēñ-amēñ in nagara miyati ramya niñ prajā
kalēt tēkap ikañ gunuñ tēmahana rata sahana nikañ mahīdhara.

2, 3. Pṛthu: Pṛtu R, Mṛtu al. — 3, 3. tēkap ira PQ: tēkap i al. — 4, 2
saph° (1^a) al.: saw° PQ — 4, 3. tumēmu: tumu w —

9 amogha kṛta tañ jagat ta ya kawighna nika ri pañadēg nareśwara
 murah sahana niñ tinukwa isi niñ jaladhi acala kapwa tan kurañ
 sawe wwah ikanañ pari pwa tumuwuh tan ana niñ ananēm paḍa
 [ayu
 pinēh susu nikañ dinu ywa n umijil sakaharēp ikanañ jana kabeh.

10 sukha twas ika sawwañ iñ nagara tan hana kahala-balanya riñ prajā
 luput sahana niñ jagat ta ya pininta lēwih aji sawuntu-galēñan
 na raṇḍa taya tan kēna n tawur i kāla nika mijil i kāla niñ tawur
 na hetu nikanan prajā praṇata bhakti ri sira makachattrā niñ jagat.

ZANG III

---o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o

(Jagaddhita)

1 Sampun rakwa lawas narendra n umadēg ratu tan ana parāñmukhe
 [haji
 sāksāt śakti bhaṭ(t)āra Wiṣṇu sakala milanañkēna kalēñka niñ jagat
 mawas rakwa kadānaśūran ira riñ sarat añinaki citta niñ marēk
 mukhya sañ rēsi śaiwa sogata samartha amuji guṇa sañ nareśwara.

2 mañke śrī naranātha yajña dinamēl nira atisaya dibya tan sipi
 pretayajña narananya yajña nira sañ prabhu ginēlar ira yathākrama
 kāla śrī naranātha kinwan añucur miñak ulih ira sañ yajamana
 ñkane sruwa minantra de nira yajurśruti tēkap ira sañ mahāmuni.

3 samadhya pwa kucur nikañ miñak aton tēkap ira paramarṣi nar-
 [cana
 wwantēn warṇawikāra mētwa saka riñ dilah ira jataweda kadbhuta
 ndah yeka n pañaran wikāra tamatan hana tinēmu nikādiwarṇana
 brāhmaṇādi nikañ caturjana ri denya suta wijil ikañ japastuti.

9, 4. dinu al.: dhinu S („i.p.v. dhenu V₁”) — 10, 4. °chattra: °catra ω —
 3, 1, 2. sakala m° ω: sakalom° van der Tuuk (V₁) — 1, 4. samartha: samārṣa
 ω — 2, 2. preta°: pretta R, petta al., ? v. d. Tuuk (X₁) — 3, 2. sakariñ ω:
 „1. ri” V₁ — samaga (sā°): sagama ω —

nahan hetu nikañ Suta pwa pañaranya wijil ika wikāra tañ stuti
wwantēn widya salah-prayoga tēkap in samaga tatan anuta riñ
[krama

hetunyan stuti tan manut wijil ikañ stuti tēkap ira sañ yajamana
dady akon ta ri sañ supakṣa mañēnakēna widhi makaśuddha niñ
[yaśa.

5 sampun mañkana sañ supakṣa n umuwah ta ya mijil awikārawarṇa
[ya

apan denya wikāra rakwa n umijil saka ri widhi kaśuddha niñ mala
nda yeka Magadha pwa wastu nika de para rēsi pañaranya tan
[waneh

apan yan magadha pwa ya wēkas ikañ sama ri wētu nikanāñ arcana.

6 űka rakwa n umarēp pwa warṇa ya wikāra ri narapati karwa riñ
[sabhā

sannyāsanya umastawa yaśa ni sañ prabhu ri añēn-añēnya ma-
[ñkana

ton de sañ paramarṣi kapwa ya tēhēr winuwusan ira sañ sumewaka
mastutya guṇa sañ nareśwara kamuñ magadha ya gawayanta
[nityasa.

7 apan reh kita lagya siswa tamatar wruha ri guṇa narendra riñ prajā
mwañ teka ri kapūrṇa niñ yaśa ni sañ prabhu wihikan ira ya
[kawruhan

na liñ sañ paramarṣi mogha umatur Suta Magadha ri jōñ ma-
[hāmuni

bhāgya yan hana śabda sañ rēsi marah-marahi ri kami riñ sayo-
[gyana.

8 siűgih tan wihaña manēh-manēh i sañ rēsi sumuhuna pāda sañ yati
ñuny ahyun iki sañhulun maraṇ umastawa kunañ ika tan wruha
[ñhulun

hetunyan umēnañ tatan wani lumaűgyana sawacana sañ muni-
[śwara

nahan liñ nika sañ maharṣi sumahur duga-duga n umarah yathā-
[krama.

- 9 duh aywa kita mastuti krama nikañ ulahan ika tatan kinawruhan
solah śrī naranātha muṅgu ri manahta yatika pamujinta tan salah
sañ brahmarṣi samañkanojar ira rēp suta-magadha umastawe sira
harṣa śrī naranātha Wenasuta de ni pamuji nika marma rum nika.
- 10 ndah mañka pwa tēwēk ni sañ prabhu inastuti tēkap ikanañ
[witālika
ñka rakwa n ta wineh pradeśa kahananya ri Magadha nāranya
[śobhita
nda tapwan kakurañ swabhoga upabhoga sahana paribhoga
[wiryawān
atyantekana tuṣṭa buddhi nika de ni panēmu nika wīrya de haji.
- 11 sañsiptan ri huwus wa yajña ginawe nira athawa kunēñ pirañ tahun
prāpta śrī warapaṇḍya minta taḍahan ira mapakēna puñya sañ rēsi
tan kantun tikanāñ sarat sama ḍatēñ ri haji malaku bhukti ye
[sira
hetunyan pataḍah nāranya amalakwa pañanēñ ika śuṣka malapa.
- 12 kepwan śrī naranātha Wenasuta tan wruh amasuñana bhuktya
[bhakṣaṇā
an sampun alilañ pwa sesi nikanañ pura parawaśa puñyakēñ nira
kewalya warayañ nira mwañ ika tañkulak ira kawacanya tan
[tumul
ñuni kāla nikañ swayajña nira kari tan ilu karika pinuñyakēñ.
- 13 mopēk ambēk i sañ nareśwara tatan hana ri sira ñ upāya ñ enaka
madēg hañkara niñ twas ardha mapanas dadi mētu ika moha niñ
[dadi
tan simpañ kadi śabda sañ prawarapaṇḍita ikanañ asih maweh ilik
narendra Prēthu masih in jagat tumon lara nika ya ta hetu niñ
[gēlōñ.
- 14 madēg tañ abhimāna jāti karatun rumasuk i kawacanya bhīṣaṇa
mwañ lañkap nira len warāstra nira wus dinamēl ira tinalyakēñ
[nira

11,1 wa ̣: pwa? — 11, 3. bhukti ye: bhukti (h)e ̣ —

apa lwir dhwani niñ laras nira winēñtañ ira kadi khagendra ma-
[ñlayañ
wwantēñ lwir uni niñ gēlap sayuta impēr ika kadi ta ruga ñ ambara.

15 muntab krodha nira n narendra Pṛthu sāhasika kadi kalāgni
[kadbhuta
lwir kālāntaka mawa ḍaṇḍa maharēp lumēburakēn ikañ jagat
[traya
tan len śrī Pṛthiwi kaśēñhit ira yenusir ira maharēp mamatyani
trāsārēs kumētēr Mahisiki tinut palayu nira tēkap nareśwara.

ZANG IV

-----U-----UUUUUUUU-----U-----U-----U-----U-----

(Sragdhara)

¹ Tatkalanya n layu śri Pgthiwiapati purug puh ndatan wriñ paranya
luñhânilya ri durgâdbhuta sira matakut ton sira krûrarûpa
meh-meh yan kagrahâ de narapati karananyâsalin warna bheda
ndah mogha nandakârûpa wanita malayu veka madrës larinya.

2 ndatan marya tinut de ngpati paran ikañ lēmbu śighra ya lumpat
wēṇṭaṇ tekañ sudhanwa warayañ ira murub tulya bahniprabhāwa
mañkin kepwan bhaṭ(t)ārī Kṣīti sira n umahas mosyan amrih hu-
[mōt ya
ñka cakra-paracakra kumulilīñ irikañ madhya niñ Lokaloka.

3 prāpteka riñ Janaloka sira ta umahas mwañ Tapoloka śighra
nda nkanen Satyaloka bhramita mabayaan Brahmaloka n para-
[nya
yeka tan sah tinut de narapati saparan hyañ Pgthiwy an pañilya
mañkin miñsor mariñ mānusapada ya tinut de nirañ Wenaputra.

4 mañkin kepwan bhaṭ(t)āri Pṛthiwi sakalaku n tan hana tan tinutan
tan wrin deyanya tatan hana wēnaṇ atuluṇ kāla niṇ duḥkha
[mañke
mawas rakwa tatan yogya mamapagakēna śakti wīryaprabhāwa
na hetunya n madēg mañlalu humarēpakēn saṇ hatur agni rodra.

- 5 ŋka n tiñhal pwa sireñ byoma mētu karatihanyânēsēl riñ swakarma
suñsut sakweh nira ñ dewagaña rēsiganēñ antarikṣa n tuminñhal
kapweka nya n pamūjā ri sira sañ anahēñ duḥkha bhārāprameya
waktra mwañ tañ bhuja aṅga mawas ika tumut huñkara dewa-
[saṅgha.
- 6 lumra tañ puṣpawarṣeñ gagana saha lawan gandha wijāprameya
de niñ kweh sañ watēk siddhagaña jaya-jaye hyañ Pṛthiwy ati-
[duḥkha
mwañ śabdārum akon śrī Pṛthiwi nahuri panambahe śrī narendra
tatan dadya tatan masiha ri kita tuwin dadya niñ dharmamūrti.
- 7 na liñ ākāśaśabdāñdadi laku sumuyug śrī patāla n panēmbah
śīghra prāptāmēkul jōñ aji Pṛthu saha wor wāṣpa denyān umojar
hahah śrī bhūminātha prabhu aparan ike doṣa karih pinatyan
na hetunya n kēdō śrī haji umējahane sañhulun toh paśabda.
- 8 sajñā śrī Wenaputra prabhu apa ta kiteki tan eñēt rikañ de
riñ strīwadheki doṣanya yatika inucap tyanta riñ pāpakarma
lawan teki prabhu nya n pējaha kami tēkap śrī mahārāja mañke
ah syapeka wēnañ dhāradharāṇa nikiñ rat tēkap śrī narendra.
- 9 apan yekiñ sarat kapwa sahana nikana sañhulun rakṣakanya
yan sañ śrī bhūminātha n tulus umējahane sañhulun prih ywa
[denta
awas mañke hilañ niñ jagat iki matēmah śūnya malwir Pradhāna
tan len śrī bhūmināthenucapa karaṇa niñ rat bubur kapralaya.
- 10 yekiñ rat kelikantāpa kaluputan ikeñ rat karih de narendra
nda yekāñde swadoṣe aji duwēg ikanopāya mañke kinārya
sugyan mañke kasiddha tēkap ika gumawe kārya kinārya denta
mañgēh mañde pagēh kīrti haji gumawaya ñ haywa niñ rat sa-
[pūrṇa.
- 11 apan riñ śrī narendra ṅpa pañaran ike sañ prabhu swastha niñ rat
siñgih mañke ujar niñ wēdi pējaha mēne pañguhēñ de narendra

9, 3. malwir S: malwiñ al. — 10, 2. °doṣe SPQV, ?W: °doṣeñ R —

ya yogya pwañkulun marṣukha bhuwana lawan sañ prabhu byakta-
[siddha
ndan yan matye ñhulun de haji aparan ike karma pañguh tēkapta.

12 nda nda mañke hiḍēp ni ñhulun i haji kunañ sañhulun mrih swa-
[kārya
lawan śrī bhūminātha r kumira-kira nikiñ rat sulabha n katēmwa
apa doniñ ujarkw iki umatura ri jōñ tar ya sih kunēñ aweša
yadyan tiryak pwa yoninya pējahana ike byakta añde swawighna.

13 tāwat riñ stri lēwēs pāpa nika sama-sama riñ kṛtaghna alañghya
tungal rakwe pējah niñ bhawa ika gumawe pāpa niñ wwañ mamati
yadyastun kweh nikāsuñ sukha yan aśubha mārganya añde swa-
duḥkha
yeka kenēt narendrātīśaya hala nikañ ambahekiñ wimārga.

ZANG V

— o — o — o — o — o — o —

(Wasantatilaka)

- 1 Na liñ Wasundhara ri sañ prabhu bhakti matwañ
sañ Wenaputra sumahur ibu aywa mañka
wruh ta ñhulun pwa ri ujarta sadharmaśāstra
yogya rēñōñ tēkap i sañ makabuddhi sattwa.
- 2 akweh pējah ywa makadonya sukha ny awaknya
mwañ donya yan mapakēna sukha niñ sawija
ya swārtha kewala ñaranya agōñ alanya
tan yogya yeka laku sañ waradharmabuddhi.
- 3 mañke pējahta aparan pwa rinasa denta
tan dharmakāraṇa ñaranya tēkapku mañke
apan pējahta magawe hayu niñ swaloka
mwañ sañ maharṣi sama tuṣṭa tēkapku mañke.

13, 1. riñ al.: ri PQ — 13, 2. wwañ: wañ w —

- 4 yapwan kitāhyuna sujiwa wuruñ patinta
ndah pintuhu pwa sawuwusku mēne tēkapta
yapwan kita t wihaña ta t wuruña n ta matya
mawas pējah pwa kita deñku ri sakṣaṇātah.
- 5 ndah yeki tiñhali panahku lēwih suśakti
lwir Kālamṣtyu umalap pwa hurip nikañ wwan
hahāpa sañśaya tēkapku mēne rikiñ rat
apāku tañ wēnaña dhāraṇa ri hiḍēpnyu.
- 6 ḍu sājña nātha aparan pwa pakon narendra
ñke ta ñulun mituhu rakwa pakonta nātha
hahānakañku kita yan humiḍēp pakonku
rapwan kita t Pṛthiwi rakwa ñaranta riñ rat.
- 7 ḍu sājña nātha kapan aku wihañ pakonta
tat sañśaya prabhu salintāku tan wikalpa
yadyan hana bwat i pakonta muwah rike ñwan
byakta n kasiddha sapakonta tēkapku mañke.
- 8 rakryan anakku kita masku nihan pakonku
denya t kasiddha gawayēnta anuñ ya śānta
rapwan hana pwa aran iñ bhuwana ywa denta
byakta n katon pwa kamahātmyan anakku mañke.
- 9 um sājña nātha bapa sañhulun aywa kepwan
ñke ta ñhulun gumawaya ñ naya yogya dahat
ndāmeta nātha wurukañku kinon anuswa
suswañku yekana pinēh mara de bapañku.
- 10 nya ñ bhūmimaṇḍala makasudañanya denta
rapwan ana haran ikañ bhuwana n sutṛpti
na liñ Wasundhara sukhāññ-aññ narendra
de sañ anak Pṛthiwidewi ñaranya tan len.

5. 4. °nyu SV, ?W: °nya al. — 9, 2. gumawaya SPV,W *correx.*, gumaweya al. —

- 11 ŋka sañ narendra Pṛthu śīghra lēmah kinārya
 ikañ lēbak hinurugan i ruhur sinasap
 na ñ śela-śela pinupul kalawan samanya
 sampun sapūrṇa sinasap ginawe pakuwwan.
- 12 nda yeka sīma pañaranya ya toṅwan in wwañ
 mwañ āśrama pwa pañaranya tēkap narendra
 ŋka sañ narendra amituhwa pakon ny anaknya
 sañ hyañ Swayambhuwa pininta wuruk narendra.
- 13 tatar wihañ sira bhaṭ(t)āra kinon wuruknya
 ŋka sañ narendra lumēkas pwa amēh bhaṭ(t)āri
 tan len suḍañnya sahananya jagat-patāla
 tan dwomētu pwa phala-mūla pamēh narendra.
- 14 nda yekāhāraka nikañ bhuwana n suwṛddhi
 ŋkana tēwēknya irikañ magaga-masawah
 lawan tēwēknya kṛṣikarma ya tolanya
 gorakṣu yekana balikwata sahananya.
- 15 na ta nimitta hana hāraka niñ swaloka
 tan len sukīrti haji Wenasutātibhāra
 yadyapi katēka ri mañkya pinaṅguh in wwañ
 maṅgēh swadharma haji sañ hurip in swaloka.
- 16 tan-dwānrēñō ta sira sañ rēsi siddhasaṅgha
 prāptañ sira r paḍa mapinta-kasih narendra
 milwāmēha pwa ri sirañ Warasikyadewi
 dadya sinanmata sapinta-kasih nira ŋka.
- 17 hyañ Soma rakwa wurukanya pamēh bhaṭ(t)āri
 ḍañ hyañ Wṛhaspati mamēh suḍañnya candra
 kapwa parēñ ta sira gatri suḍañnya tan len
 pōhanya rakwa tapa len saha pūja mantra.
- 18 mwañ mañrēñō ta sira sañ para dewasaṅgha
 kapwa parēñ sira mapatra-kasih narendra
 milwāmēha ywa ri Mahisiki tar wanehan
 kapwa wineh ta sira de ṅpa Wenaputra.

- 19 ŋka sañ hyañ Indra wurukanya pamēh ñ Aditya
tan len suḍaṇ nira suwarṇa supūrṇarūpa
homādi pūja japa yekana pēhananya
hetunya tuṣṭa hati sañ para dewāpūjā.
- 20 sañ hyañ Pitarawara daitya ya nāga yakṣa
mwañ rākṣasa pwa ya parēñ saha widyadhara
gandharwa len sahana wṛkṣa tumut kabehnya
lawan latāṅkura parēñ pwa mapinta-kasih.
- 21 tatan hana n sinalahan ri pamintananya
na ta matañnya ya mamēh karika kabehnya
sañ hyañ Pitara rumuhunya mamēh sutṛpti
byakta n suḍaṇnya ya pirak mara pūrṇa dibya.
- 22 sañ hyañ Yama pwa wurukanya marēk manuswa
swadhā mijil pēhan ika saka riñ susunya
marmanya tṛpti saka riñ paramaswadhā ya
sañ hyañ Pitara sahananya sapūrṇa denya.
- 23 mañka ikañ asura wēsy ariti suḍaṇnya
Werocanāṅkasipuputra makawuruknya
sañ paṇḍya Śukra ya mamēh wiku dibyaśakti
na tañ balāmētu lawan ta ya māya sūkṣma.
- 24 na donya śakti nikanañ asurātīdibya
na ñ Indrajāla pinakādi lēkasnyāñidra
riñ timira pwa wēkas iñ bali bañcanātaḥ
byakta pamūrtyan ika rākṣasa rodrarūpa.
- 25 na ñ nāga tekana padomilu yar paminta
kapwa sinanmata paminta pamēhnya mañke
sañ Takṣaka makawuruk Wasuki pwa yāmēh
na tañ waluh makasuḍaṇnya kuwuñnya malwa.

19, 4. dewāpūjā: dewa pūjā ω — 23, 2. Werocanank° ω: ? — 24, 2. °nyāñ°
vel °ny añ? — 25, 4. kuwuñ° al.: kuḍuñ° R —

- 26 racun upas mwañ ika sarwawiṣa pēhanya
na hetu sarwawiṣa śakti nikañ si sarpa
mwañ yakṣa rākṣasa piśāca milu pwa yāmēh
sañ Wiśrawātmaja Dhanendra wuruknya tan len.
- 27 Rajatanābha ya kinon amēha prayatna
yakṣādhipātīśaya wīrya nira n suśakti
Rajatanābha bapa sañ wara-Maṇiwarā
tan len suḍaṇ nira apātra supātra dībya.
- 28 dadya mijil kṣīra Wasundhari sakamantyan
ananta-ardhana nāranya lēwēs guṇanya
ananta-ardhana adṛśya ya sūkṣmatattwa
tatan katon wēkas ikañ guṇa ya adṛśya.
- 29 gandharwa apsara ya rowaṇ ira n pamōha
sañ Citraratha ya wuruknya kulāpsara ya
gandharwa sañ Wararuci pwa amēh sutṛpti
parnah swaputra Muni padma ya ta suḍaṇnya.
- 30 gandharwa-śucya pinakakṣira pih pawitra
na marma niñ sukha rikañ mawañi sugandha
gandharwa apsara sutṛpti rikañ sumar mrik
salwir nikañ mawañi yeka maweh praharṣa.
- 31 hyaṇ parwata pwa sira kapwa parēñ ywa mamēh
sañ hyaṇ Himādri pinakādiwuruknya saśrī
sañ hyaṇ Sumeru ya mamēh pinakādhikāra
yeka suḍaṇnya watu yāmṛta pōhananya.
- 32 marma nikātīśaya bhāwa ikañ uśadhi
ñkane gunuñ makadi riñ Himawān Sumeru
na ñ wṛkṣa yeka n atumut ya mamēh bhaṭ(t)āri
plakṣa wuruk palaśa ya suḍaṇnya mabhra.

26, 4. Dhan°: Dan° ω — 28, 1. dadya m° ω: dadyām°? — 30, 1 pih: pī ω—

32, 4. palaśa al.: salaśa R —

- 33 nya n „winnagandhapuraho” pinakapēhanya
na ta matañnya ginētēs tumuwuh ya malwi
yadyapi tunwana kunañ mēlētik kabehnya
mañka prasūtya nikanan kayu mañkanātah.
- 34 hiñanya mañkana ta de prabhu Wenaputra
mamrih sumādhyā ri pēhan nira Lokadewi
atyanta dībya nikanan waratattwa sūkṣma
tar yogya yan warahēn in magēlēh cēmērnnya.
- 35 riñ pāpakarma ta ya śiṣya tatan bratanya
denya t pawitra Pṛthurāja ya kojaranya
apan wēnañ ika mamṛddhyakēna n yaśāgōñ
mwañ swargaloka phala yar katēmu pwa denya.
- 36 mwañ dīrghajiwa salawasnya haneñ triloka
mwañ tuṣṭacitta riñ ihatra tēkeñ paratra
yan sampun aṇrēñē ri kojaran in swatantra
byakta n kapañguh ayu nirmaraṇeka muktya.

ZANG VI

(Metrum:?)

- 1 Hana ta gunuñ ramya tēmēn riñ Jambūwarṣa ya toṅwan ikana
pajajarnya dakṣinottaranya pitu kwehnya tri kulwan wetan
[ikahēn.
- 2 tulya padma yweniñēt-inēt marapadu yenalihakēn
aṣṭa-dala tulya nika kesaranya Sumeru gunuñ agōñ.
- 3 tulya talāga ikanañ Jambūwarṣa sakweh nikan janapadewaka-
[nya
nānāwidha tañ manik haneriya tulya turut ikanañ kumudāsri.

33, 1. winna° w: chinna°? — °puraho w:° — 33, 2. malwi w:° — 35, 4. pwa
om. R — 6, 1, 3. °ottara° SQV: ? W, °ettara° al.

4 ndan pariñci nikañ gunuñ wiwakṣān saka kidul deya niñ awilaña
riñ Himawān pūrwa niñ amaraha gunuñ agōñ lor ikañ Bhārata-
[warṣa.

5 tumut pwa riñ Hemakūṭa gunuñ suwarṇa lēwu halēp ikana
tulya āditya wahu mētu mabañ katon de nikañ mas.

6 lor nika gunuñ ya saśrī ya riñ Niṣadha naran ika
gunuñ gaṇsa pawak ikahēn atyanta riñ bhāswara mawa riñ
[lañit.

7 manke saka lor deya niñ amilaña riñ Śṛṅgawān pūrwa niñ
[awaraha
lwir śātakumbhamaya rūpanya gunuñ mas atyanta riñ bhās-
[wara,

8 tulya kiris dwi niñ mayūra lēnisnya katon sakeñ kadohan
kunañ kidul nikañ Śṛṅgawān Śwetagiri gunuñ ya saśrī ya.

9 manik putih akweh rikana pinakaśilā-śilā ni śikharanya
śuddha sēnōnya riñ lañit lwir wimba hyañ Wulan lwirnya
[yak ton.

10 kidul sanke Śweta Nilaparwata gunuñ agōñ atisaya ruhurnya
citrawaidūrya manik kweh rikana kṛṣṇākāra sēnō nika riñ lañit.

11 nīkane madhya ya toṅwan in Meru gunuñ mahāramya atisayēñ
[gōñ
atyantekana ruhurnya lwir liṅgodbhawa dumudug tēkeñ lañit.

12 awēlu panapaknya rikañ pṛthiwi apasagi pañadēgnya ri ruhur
nānāwidha warṇa nikañ manik haneñ pārśwa nikanañ gunuñ
[magōñ.

13 nīka toṅwan Prajāpatiguṇa haneriya mwañ uṅwan pupwan
[in pusēr hyañ Brahmā
mētu sañkeñ aṅga Pradhāna sinaṅguh ari-ari gunuñ Sumeru.

- 14 mas manik putih akweh pārśwanya wetan nda yeka brāhmaṇa
[tattwa nika
pārśwa kidul manik kuniñ akweh hana ñka adwapayana ka-
[tattwan ika.
- 15 kulwan hirēñ kadi hēlar niñ kumbañ kṛṣṇākāra manik akweh
[rikana
śūdra yekana tattwanya pārśwanya lor manik bañ makweh
[iriya.
- 16 kṣatriya yekana tattwanya caturwarṇa rūpa niñ manik tamalah
samañkanekañ gunuñ Sumeru koñañ sañkeñ ākāśa de sañ
[siddharṣi.
- 17 prabhāswara katon ikañ gunuñ Sumeru apan koparēṅgan de
[nikañ manik
nānāwidha tekana rūpanya tan kinawruhan rucirāmilañeriya.
- 18 kunañ wetan iñ Sumeru wiwakṣān gunuñ agōñ atiśobhita
riñ Mālyawān ñaranya mawan puñcaknya n yaya miśraheñ
[lañit.
- 19 kulwan iñ Meru hana ta gunuñ agōñ aruhur dudug rasa tēkeñ
[bhuwaḥpada
paripūrṇātyanta halēpnya Gandhamādana ñaranya tan len.
- 20 samañkana kweh nikañ gunuñ agōñ riñ Jambūdwīpa karnah
[ikana
siddha cāraṇa kweh haneriya sura gandharwa len widyādha-
[rākweh.
- 21 lo ni sēlanya sañke kapwa gunuñ wwantēñ teka sañañ iwu
[yojana
hana wanwa kumuliliñ riñ Meru Ilāwṛta pañaran ikahēñ.
- 22 tēluñ ayuta patañ iwu yojana lwa nikanañ Ilāwṛta
kunañ ika katapak de nikañ Meru sayuta nēmañ iwu yojana.
20, 2. karnah: kanna ω —

- 23 kady apuya tan pawor kukus katiñhalan deniñ bhāswaranya
sayuta wwaluñ iwu lwa nika ñ Ilāwṛta tatan kamerwan.
- 24 kapatitis de nikañ Meru lor kidul yeki ceṭi pañaran ika
sañañ iwu patēñah nikañ ceṭi samañkana lwa nikañ Ilāwṛta.
- 25 ikana kidul niñ Sumeru lwa nikañ Ilāwṛta lwa niñ Meru
samañkana upalakṣaṇa muwah lwir nikana ya kulwan wetan.
- 26 nda tucapa ñ sapta-warṣa riñ Jambūdwīpa ikañ gunuñ paḍa ya
[koṅgwan iñ warṣa
lwa nika rwañ iwu yojana paḍa tika samañkanātah.
- 27 lor nikana mwañ pañidulnya ñaran ika riñ Niṣadha-Nīla
kunañ pañulwanya mwañ pañetan ika paḍa ta sumēñkō riñ
[Jambūdwīpa.
- 28 hana ta gunuñ paḍa kapwanya gunuñ tatar paḍa lawan Ni-
[ṣadha-Nīla
apa dumeḥnya mañkana awēlu tañ Jambūdwīpa kahananya.
- 29 ikañ Nīla-Niṣadha katēñah adawa tekanāṅga nika
ikañ Śweta lor nikañ Nīla Hemakūṭa kidul nikañ Niṣadha.
- 30 apan ri heñ nimittanya atēṇḍēk kasor kalih de nikañ Niṣadha-
[Nīla
rwa wēlas iwu yojana aṣṭāyuta wwaluñ iwu kayojananya.
- 31 kulwan wetan mañkana teka kasornya kunañ ikañ Himawān
Śṛṅgawān
kasor ika rwañ ayuta yojana de nikanan Niṣadha-Nīla.
- 32 kunēñ ika paramārthanya wwaluñ puluh iwu yojana
kulwan wetan mañkanātah tatan pahinya n upalakṣaṇa.

24,2-3 ceṭi al.: ceti R (2x) — 25, 4. lwir R: lwi al. — 27, 2. etc. Niṣadha: Nisada w — 31, 2. Śṛṅgawān al.: Graṅgawān R — 32, 1. ika al.: ikanañ R —

- 33 kunañ pañalor nika mwañ pañidulnya paḍa teka rwañ iwu
[yojana
lwa nikañ warṣa sakeñ warṣāntara paḍa tika sañañ iwu yojana.
- 34 ndatan paḍa dawa nika pañetanya kalawan teka paḍanya
apan tan paḍa dawa ni pañetanya ikañ gunuñ umēlēt iriya.
- 35 paḍa kapwa ya kinamanan de nikañ nadi-nadi saprakāranya
ya matañnya atidurga saparan ika riñ deśāntara.

ZANG VII

(Anuṣṭubh)

- 1 Kunēñ kidul niñ Himawān salor nikañ Tasik asin
Bhāratawarṣa nāranya deśāgōñ mahāramya ya.
- 2 yapwan salor niñ Himawān kakidul riñ Hemakūṭa
i Kimpuruṣa nāranya deśāgōñ tyanta pawitra.
- 3 kalor de niñ Hemakūṭa kakidul de niñ Niṣadha
Ariwarṣa naran ika deśāgōñ mahāśobhita.
- 4 kunañ kalor nikañ Nila kakidul de nikañ Śweta
iñ Ramyaka naran ika deśāgōñ tyanta subhikṣa.
- 5 yapwan kalor ikañ Śweta kakidul de niñ Śrēṅgawān
iñ Ranyaka naran ika deśāgōñ supūrṇa dibya.
- 6 kalor de nikañ Śrēṅgawān kakidul riñ Tasik asin
Kuruwarṣa ta nāranya deśāgōñ kadi swarga ya.
- 7 Kuruwarṣa panēpi lor supūrṇa tyanta mottama
yatoṅwan sañ Sajñā nuni atēmu ri hyañ Pataṅga.

33, 3. nikañ al.: nikanāñ R — 7, 5, 1. ikañ al.: nikañ R — 7, 3. yatoṅg°
SV, yateṅg° al. —

- 8 ndan ikañ Bhāratawarṣa panēpi kidul karnahnya
yugapat kahanan ika mwañ sukha-duḥkha satata.
- 9 lwir dhanwenayat tinalyan Bhāratawarṣa pradeśa
hana lwir wulan pinarwa ikana tañ Kuruwarṣa.
- 10 in Hariwarṣa pradeśa Ramyaka mwañ Hiranyaka
makusa pañetan ika sahana nika kabehnya.
- 11 kunañ ikañ Ilāwṛta awēlu teka jātinya
ri pārśwa nikañ Sumeru lambwan kidul kahananya.
- 12 tuwuhan ikanañ jambū kalor de nikañ Niṣadha
wayawa niñ Ilāwṛta kadohnya sañke Sumeru,
- 13 yateka tiga yojana patiga niñ Ilāwṛta
apan ika rwañ mañkana kadohnya sañke Niṣadha.
- 14 gunuñ wetan in Sumeru sewu yojana sēñkēnya
lumajur yeka mañalor dudug riñ Nīlaparwata.
- 15 kunuñ ika pañidulnya dudug ika riñ Niṣadha
in Mālyawān naran ika gunuñ agōñ pawitra ya.
- 16 deśa wetan in Mālyawān kulwan ikañ Tasik asin
riñ Bhadrāśwa naran ika rwañ iwu tigan lakṣa ya.
- 17 samañkana pañulwanya yojana nika tar waneh
kunēñ kulwan in Sumeru deśānuñ mahāsubhikṣa,
- 18 wetan ikañ Tasik asin Ketumāla pañaranya
Gandhamādana gunuñnya gunuñ agōñ śobhita ya,

8, 2. karnah°: kannah ω — 9, 1. °inayat ti°: °inayati° ω — 9, 4. ikana tañ SPQV, ?W: ikanañ ta R — 10, 4. sahana n° al.: kahanan R — 12, 2. Niṣadha: Nisadā ω — 13, 4. cf. 12, 2. etc. — 15, 2. dudug al. (?W): duduk R — 18, 3. Gandha°: Ganda° ω, etc. —

- 19 pañalor mwañ pañidulnya dudug riñ Niṣadha-Nīla
samañkana warṣa nika tulya kaḍi riñ Bhadrāśwa.
- 20 kamadhya ikañ Sumeru de nikañ Gandhamādana
kalawan ikañ Mālyawān mwañ ikañ Nīla-Niṣadha.
- 21 kunañ ruhur niñ Sumeru wwaluñ lakṣa patañ ewwa
tanēmnya irikañ lēmah salakṣa ri patañ ewwa.
- 22 panapaknya rikañ lēmah triguṇa teka wistara
wantah ri patañ lakṣa ya kalawan ri wwaluñ iwu.
- 23 samañka wēlu niñ Meru panapak ikana ri sor
mwañ pasaginya ri ruhur nēmañ lakṣa patañ ewwa.
- 24 ika sahana niñ gunuñ atyanta kaḍibyan ika
kapwa kahanan ikañ oṣadhilatā kabehnya.
- 25 sukha tañ dewatā kabeh dānawa gandharwāpsara
yakṣa kalawan rākṣasa widyādharī kweh iriya.
- 26 kunañ ikañ Sumeru gunuñ lor kidulan ika
kulwan mwañ pañetan ika kapwāmunkurakēñ warṣa.
- 27 Bhadrāśwa pañēpi wetan dakṣiṇa Bhāratawarṣa
pañēpi lor Kurudeśa Ketumāla kulwan ika.
- 28 kunañ wwañ riñ Ketumāla ahirēñ warṇa nikana
kadadin iñ puṇyajanma katattwan ika kabehnya.
- 29 mahāsattwa mahārdhika mahābalāgōñ śaktinya
suhīra mahāprabhāwa mapagēh rikañ śāsana.
- 30 mañkana warṇa nikañ strī kṣṇa kaḍi indīwara
kapwa ya priyadarśana konēñ-unēñ ni ayunya.

21, 2. ewwa (*sic*) al.: ewu R — 21, 4. ewwa al.: ewu V — 22, 3. ri al.: riñ R — 24, 3. kah° al.: sah° R —

- 31 panasa irikañ deśa atyanta pawitra nika
kahēnti śaḍrasa denya āra nikañ wwañ ri n̄kana.
- 32 pinēhnya wwah nikañ nañka wwai nika ya tinahapnya
phalāmṛta ya n̄aranya aṇdani tuṣṭātīśaya.
- 33 dīrghāyuṣa ta ya kabeh sayuta warṣa huripnya
satata goṣṭhi gawenya sambinya malap amṛta.
- 34 warṣa wetan in̄ Mālyawān Bhadrāśwa pañaran ika
buddhi nikañ wwañ ri n̄kana sukha sadā-sadākāla.
- 35 wwantēn salak rikañ deśa tatanpa hiñan rasanya
kahēnti śaḍrasa denya rasapatya maweh sukha.
- 36 hana kālāmra n̄aranya kadi poh suñsañ gatinya
tambis tañ sapta-rasanya atyanta magaway inak.
- 37 āra nikañ wwañ ri n̄kana hetunya n mahāśakti ya
muwah warṇa nikanan̄ strī tanpendah lwir padma mēkar.
- 38 mwañ priyadarśana ta ya salwir niñ magawe rāga
nityaśāninaki n̄ akuñ yatika pinakolahnya.
- 39 lwir wulan sēḍaṇ pūrnāmā buñah ikana mukhanya
mwañ ika sub ni awaknya kadi tis niñ śaśadhara.
- 40 kunañ sub awak niñ jalu kapwa yateka mahanēt
awor gandha niñ śarīra lwir asēp gandhanya sumrak.
- 41 inum ikañ wwañ ri n̄kana rasa nikana poh suñsañ
matan̄nya sadā-yowana ikañ wwañ aneñ Bhadrāśwa.
- 42 tatar kēneñ lara lapa salawas nika huripnya
dīrghāyuṣa sahananya sayuta tahun huripnya.

36, 4. magaway SPQV: magaway R, ? W—37, 3. nikanan̄ al.: nikana R —

42, 3. dīrgh°: dīrghy° ω —

- 43 warṣa kalor nikañ Nīla kakidul de niñ Śwetaka
riñ Ranyaka naran ika deśātīśaya ranya ya.
- 44 kunañ ika wwañ ri ñkana tuṣṭa tikāñēn-añēnya
ndatanpa calan janmanya lituhayu sahananya.
- 45 hana nyagrodha ardhāgōñ ronya pādapanyārēñēb
atyanta inak ni wwahnya kāmāprada ika wwahnya.
- 46 sakahyun iñ wwañ amañan yateka makarasanya
wwai nikañ wwah ininumnya ya tānde dīrghāyuṣa ya.
- 47 sayuta warṣa huripnya nīroga nirupadrawa
sukha sadā salawasnya suśīla dharma gawenya.
- 48 kunañ lor nikañ Śwetaka kakidul de niñ Śṅgawān
riñ Ranyaka naran ika warṣāgōñ tyanta śobhita.
- 49 Raṇwaki naran ikañ lwah atyanta pawitra nika
mahābala kawwañanya wīryawān śaktimān ta ya.
- 50 tulya yakṣa pañawaknya sugih mwañ priyadarśana
salakṣa sewu huripnya lawan satus lima wēlas.
- 51 kayu rahu rikañ deśa tanpa hiñan inak wwahnya
kahēnti ṣaḍrasa denya āra nikañ wwañ ri ñkana.
- 52 satus tahun umañanya tatan kēneñ lara lapa
duh ni wwahnya ininumnya ya tānde dīrghāyuṣa ya.
- 53 kunañ ikanañ Śṅgawān Trisṅga naranya waneh
apan tiga pucak nika atyanta riñ mottama ya.
- 54 tuñgal ika mañimaya sasiki kanakamaya
sawiji ya ratnamaya asawuñ-sawuñ tejanya.

- 55 warṣa lor nikañ Triśṛṅga riñ Kuru yeka naranya
kalpataru kweh iriya madhuphala ika wwahnya.
- 56 tanpāntarākambañ awwah dodot rahayu kambañnya
sarwabhūṣaṇa wwah nika muwah sarwakāmaprada.
- 57 lawan hana kalpataru kṣīra naranya sawaneh
sadākāla ya kumucur amṛta sañke kambañnya.
- 58 kalpakṣīra pañaranya sukha tikañ wwañ minumnya
maphala kadīrghāyuṣaṇ yatika hurip nikañ wwañ
- 59 satuṣ lakṣa lima wēlas mwañ lēmah-lēmahnya manik
lēbu-lēbunya kanaka sukha sadā wwañ ri ṅkana.
- 60 tan hana kasañsayanya satēwēk tuwuhnya n dadi
tatar kēneñ lara śoka tuṣṭa citta sahananya.
- 61 dewacuta katattwanya tumurun sañke swarga ya
tan lētēh kawwañan ika mithuna ya ta wijilnya.
- 62 mithuna yeka naranya kambar mētu salakibi
makurēn wwañ sanak nika mañka purih niñ dadinya.
- 63 sukha ramya patēmunya apan paḍa lituhayu
suśīlāsīh-kinasihan silih-iriñ suwalāmbēk.
- 64 kunañ lor ikañ Himawān kidul nikañ Hemakūṭa
i Kimpuruṣa naranya atyanta konēñ-unēñnya.
- 65 kadi riñ Nandanawana udyāna sañ Citraratha
samañka kahiḍēpanya nityaśa cañkraman ika.
- 66 kayu mas kayunya kabeh atyanta ika surasa
dīrghāyuṣa wwañ ri ṅkana sayuta tahun huripnya.

61, 1. katattwanya al.: kañaranya V, ? W —

- 67 kadi mas sampun sinanlin rūpa nikañ wwañ ri ñkana
kadi apsari polahnya śṅgāra manis wulatnya.
- 68 tar alara tar akiñkiñ alilañ teka manahnya
kapwa wruh ta yeñ ingita minaki citta niñ swāmi.
- 69 hanāmbulu dibyarasa umuñgu irikañ deśa
pinakāhāra nikañ wwañ wwah duhnyātyanta surasa.
- 70 lor nika riñ Ariwarṣa putih rūpanya wwañ kana
kadi pirak wus sinanlin tatanpa calan kabehnya.
- 71 samañkana tekanañ strī tulya kaññ Kimpuruṣa
dadi niñ dewa dadinya tumurun sakiñ swarga ya.
- 72 ikañ ininumnya kilañ tēbu ika pinañanya
purīṣa nikana sēpah tan hana mambō durgandha.
- 73 tatar kēneñ lara wyādhi mwañ ikañ jaramaraṇa
wḡddhi sahana nikañ tom kalawan ikañ kuṭaja.
- 74 ya matañnya dīrghāyuṣa sahana niñ wwañ ri ñkana
lēwih tuṣṭi kurañ krodha śāntikajñāna jātinya.
- 75 deśa lor in Ilāwṛta tan apanas katattwanya
pan teja sañ hyañ Āditya tatan tēka ya rikana.
- 76 tuhun teja nikañ manik pagēr tunjuñ i tambaknya
ya ta sumēnō rikana rahina wēñi satata.
- 77 ikanañ wwañ dīrghāyuṣa lwir tunjuñ warṇa nikañ wwañ
lwir tunjuñ wañi-wañinya dala niñ tunjuñ matanya.
- 78 dewayoni katattwanya tanpa hiñan ayunya
hayu sañke sañ ibunya halēp ya sañke yayahnya.

67, 3. apsari QS, °i PTVW, °in R — 72, 4. mambō al.: mambēñ R —
73, 2. °maraṇa R: °māṇa SPQW, °manṇa V —

- 79 mawēlu ika jātinya warṣa nika riñ Ilāwṛta
Nandinagara bhāwanya lāṅgula ikana Iwirnya.
- 80 lor nikanan Ilāwṛta katapak de nikan Meru
tigañ lakṣa patañ ewwa kulwan in Meru juga ya.
- 81 sañan iwu wiṣkambhanya kahop riñ Gandhamādana
atēhēr teka wilañnya tigañ lakṣa patañ ewwa.
- 82 dawa niñ Gandhamādana mañalor samañkanātah
dudug riñ Nilaparwata mañidul tēkeñ Niṣadha.
- 83 ruhur niñ Gandhamādana patañ lakṣa yojananya
panapak ika mañulwan yatika sewu yojana.
- 84 gunuñ wetan in Sumeru riñ Mālyawān naran ika
kadohnya sañke Sumeru patañ iwu yojananya.
- 85 tunḡal riñ Gandhamādana pañalor mwañ pañidulnya
ruhurnya samañkanātah tatan hana papahinya.
- 86 pañetan mwañ pañulwanya dudug tēkeñ Tasik kulwan
kalawan ikana wetan kamadhya tañ Ilāwṛta
- 87 ana ta lwah magōñ śuci hirēñ ilinya mahēniñ
kṛṣṇa kadi śilāñjana Jambūrasawatīnaran.
- 88 kunañ ika katattwanya hana ta wit ikañ jambū
Sudarśana naran ika karnah tuwuh nika kidul
- 89 tēpēt sañkeñ Merumadhya karnah lor deniñ Niṣadha
kadohnya sañka ri Meru tigañ ewu yojananya.
- 90 nkanēñ Ilāwṛta kidul pañadēgan ikañ jambū
atyanta pawitra nika sadākālākambañ awwah.

80, 3. ewwa al.: ewu V — 81, 1. wiṣk°: wiṣ kambanya ω — 82, 4. Niṣadha:
Niṣadha al., Niṣada R — 87, 4. Jambū°: Jamba ω — 88, 4. et 89, 2. karnah:
kan(n)ah ω — 89, 2. Niṣadha: orth. var. ω —

- 91 paranti niñ ṛṣigaṇa makāhāra ta wwah nika
kunēñ ruhur nikañ jambū saniyuta yojananya.
- 92 kaharas-aras tañ swarga tēkap i pañ nikañ jambū
wwad nika tan kalēmahan yatika mijil amṛta.
- 93 tēmahan ika lwah agōñ atisaya pawitranya
pan air mas pinakawwenya jātiśuddha ta rūpanya.
- 94 kumuliliñ pwa yeñ Meru ili nikañ Jambūnadi
tumampuh sañkanya nuni kadi mekhala niñ Meru.
- 95 yatekana ininumnya deniñ wwañ riñ Ilāwṛta
atyanta maharasanya tuṣṭacitta pwa ya denya.
- 96 jaramṭtyu tatan hana lara lapa añhel añlih
sarwaduḥkha pwa tan hana sukha harṣa sahananya.
- 97 wwah nika ya bhinuktinya kunañ dawa ni pañ nika
sakrośa lor kidul ika pañetan mwañ kulwan ika.
- 98 mwañ wañke nikañ wwañ mati tēkeñ purisya hēyēhnya
inēlō de nikañ lēmah nugraha hyañ Caturmukha.

ZANG VIII

---o-o-o-o-o-o-o-o---

(Praharṣiṇī)

- 1 Saṁsiptan huwus ikanañ patā wiwakṣān
nda nikanēñ Himawan iki n muwah winarṇa
yakṣa rākṣasa ya piśāca muṅgw iriya
tan tuṅgal asabha-sabhā sukha manahnya.

93. 3. pan air al.: paor R, air V — 94. 3. tumampuh R: tumpuh SPW,
tumpah QV, tumampah V₁ — 8, 1, 1. patā ω?, patta V₁ — 1, 3. iriya
al.: in riya QV —

- 2 riñ Hemakuṭa ta kunañ sabhā rikana
gandharwāpsaragaṇa yar sukhāmēñ-amēñ
ñkana riñ giri Niṣadhāsabhā ywa nāga
mukhya Takṣaka Wasuki pwa yādhikāra.
- 3 ndah ñkaneñ giri warawīrya riñ Sumeru
mwañ riñ Nilagiri sabhā-sabhā tēka ñka
sañ brahmarṣi sahaya siddha cāraṇa ya
ñka riñ Śweta asura dānawāsabhāṅga.
- 4 lawan ta pucak ikanan gunuñ Himādri
riñ Kailāsagiri ñaranya kari madhya
sañ hyañ Waiśrawaṇa sira r sabhā ri kana
lilā citta nira lawan ta wadwa yakṣa.

ZANG IX

-----o o o o o o o o

(Bhramarawilaṣita)

- 1 Jōñ niñ Kailāsagiri talaga rum
riñ Mandodaka pañaran ikana
atyantātis wway ika śitala ya
kweh padmanya ya sumēkar anēḍēñ.
- 2 wwantēñ ta ranjiñan ika aśuci
tambiñ niñ Mandakini paran ika
ñkana tañ Nandanawana inaran
udyānārum atisaya riñ unēñ.
- 3 lor wetannya karika hana gunuñ
yekānak niñ Himawan atisaya

2, 3. Niṣadhā°: Nisadā ω — 3, 1. Sumeru al.: Meru R — 3, 2. riñ SPVW: ri al. — 3, 4. °asabhāṅga ω: °asabhā ñka? — 4, 2. Kailāsa° V: Kelāśa al. — 9, 1, 1. Kailāsa°: Kailāśa VW, Kelāśa al. — 1, 4. anēḍēñ: andōñ ω — 2, 2. paran al.: waran R — 2, 3. tañ SPQV, ? W, ta R — Nandanawana al.: *corr.* PQW —

ñkana riñ Śawalagiri pañaran
Candraprabha pucak ika alaño.

- 4 ndah ñka wwantēn talaga ati-lēñōñ
riñ Syacodā pwa pañaran ikahēn
atyanta nirmala ya pawana tah
bap tañ padma ri tēñah ika marum.
- 5 taman sañ Citraratha ya mahalēp
akweh tañ puṣpa ri tēpi majajar
sumrak gandhanya mawañi ya marum
darpāñrēñrēñ bhramarawilasita.

ZANG X

- o o - o o - o o - o

(Dodhaka)

- 1 Honya ta sañ ratu ri ñkana dibya
sañ Mañibhadra ta sañjña ta moli
yakṣanarendra sirātiwibhāwa
guhyaka wadwa nirārdha ya makweh.
- 2 Mandakinī mwañ Acoda-nadī ñka
kapwa pawitra paḍāguñ ikañ lwah
Mandakinī umili mañawetan
ikañ Acoda mili ya tāñetan.
- 3 ndan atēmu pwa ya ri wēkasanya
apan ikana añetan ilinya
dady atēmu pwa ya mogha ilinya
riñ Tasik asin ika ya tibanya.
- 4 gneya sakeñ giri puncak Himādri
ñka ta gunuñ Sipisañghya ñaranya

4, 1. lēñōñ al.: lēñō S — 10, 1, 2 moli SRV: molih al. — 2, 4. om. Q —
mili ya ta: maliyata R, miliyad a al. — 4, 1. puncak al.: pucak R — 4, 2.
Sipis^o ω (l.: si Pis^o) cf. 6, 2. —

nhiñ ika Lohita ya ta pucaknya
parwata mas kadi teja niñ arka.

- 5 jōñ nikañ adri hana pwa ya kīṛṇa
Lohita yāñaran iky apawitra
tīra nika talaga atiramyā
ndan ri Wiśoka yateñarananya.

- 6 konēñ-unēñ ta kunēñ ta lañōnya
mwañ hana ta ratu riñ Sipisañghya
sañ Mañiwara sañajña nira ñka
yakṣanareśwara sañ prabhu wīrya.

ZANG XI

o--o--o--o--o--o

(Bhujangaprayāta)

- 1 Aneñ neritī pwa sakeñ parwatāgōñ
gunuñ mas Aruṇya ñaranya suteja
ya ta cañkrama śrī Mahāñilakaṇṭha
kariñ Muñcawān mas pucaknyātisobha.
- 2 asaṅkhyā maniknya lēwih suprakāśa
matañnyāsinañ swarga ya koparēṅgan
lawan tana kīṛṇa ri jōñ niñ Aruṇya
ri Śilodaka ya ñaranyārdha śuddha.
- 3 mañulwan ilinyāṅgaluntañ ya madrēs
añulwan nidul pwa ili wwe ya Cakṣu
matañnyan tumampuh śilodakatīrtha
añulwan dudug riñ Tasik malawaṇa.
- 4 haneka sira rāja riñ Muñcawana
sira ñ Dhūmrālohita saññānya tan len

11, 1, 4. Muñc°: Puñc° ω—2, 3. tana kīṛṇa ω: corr. (hana kīṛṇa?) — 4, 2.

°lohita: °lohitya ω —

nda yakṣādhipati prawīra praśasta
karēs de niñ aṇdoni riñ lagi-lagi.

- 5 i Kailāsa bāyabya niky atiramya
hana pwa gunuñ khyāti riñ rat tiśuddha
pucaknya ri Hiranyaśṅga naranya
maṇimaya apūrwa mabhra pradīpta.
- 6 hana pwa ya taman mahādibya malwa
ri jōṇnyeka Hiranyaśṅgātisuddha
manik mottama pwa ya tirañcananya
suwarṇa dēdēt ya ta pūrṇa hēninya.
- 7 kari ṇ Windusara prasiddha naranya
kaneñ āsrama ṇka ri Hiranyamaya
mahārāja Bhagīratheka ṇ usana
prasiddhāpagēh denya n aṇarcana hyañ.
- 8 hanekana yakṣādhipātyanta wīra
sirañ Yajnahora prasiddha ratu ṇka
ya guhyaka akweh ya rowaṇ nireka
mahāwiryamanta mahāśaktimanta.
- 9 kunañ sādhyā Bhagīratha nya n pamūjā
yatanyan turun śrī Mahāgaṅga-dewī
ri denya katon bhasma sañ pitta tan krah
kadi pwa gunuñ mumbula tumpukanya.
- 10 nda yeka pratijñā narendra rikeñ twas
ilañ bhasma sañ maṅguh ala n wibhukti
ya keli ya de śrī Mahāgaṅga-dewī
ya tānde sapūrṇa swajāti wimala.
- 11 kunañ tan hana śrī Mahāgaṅga-dewī
ri bhūrloka śuśka tatan pwa ya toya
nya sambandha calācalan ta rasika
mulih ta siromantuk in somaloka.

9, 3. pitta ω (i. e. pitā) — 11, 2. bhūr^o al.: dur^o R —

ZANG XII

-----o-o-----o-o--o

(Mattamayūra)

- 1 Mañkin harohara sira ñ dewatasañghya
kapwāminta sih ri bhaṭ(t)āra Smaraśatru
kon sañ dewarṣya ya humundañ pwa bhaṭ(t)ārī
tatar aṅga śrī waradewī ywa inundañ.
- 2 dady aminta pwa sira wēlyan ri bhaṭ(t)āra
ndah ñka yan siddhā ta turun ta sira riñ rat
yeka tampuhnye kapilajaṭa bhaṭ(t)āra
sambandhanya tan lumēbura ñ bhuwanākweh.
- 3 na hetunya n sañ paramarṣi pwa panēmbah
mwañ sakweh sañ dewagaṇa kapwa tumuta
malyāminta sih ri sira śrī Śatarudra
icchā sañ hyañ Bhawa ri paminta nira hyañ.
- 4 ñka kon dewī Gaṅga turun ta sira śighra
tēmpuhnya mantēn ri jaṭā śrī Sadarudra
nda i ñkana pwa ya tēwēk nimnaga dewī
byaktekanāran Tripathan dera watēk hyan.

ZANG XIII

-----o-o-o-o-o-----o-----o-o

(Śārdūlawikrīḍita)

- 1 Ndah yeka n Tripathenāran rasika sañ śrī nimnagā Jāhnawī
marmanyān tripatha niruktyan ira bhūr bhwaḥ swaḥ kramanye-
[rika
apan yān umijil ri wimba nira sañ hyañ śrī Mṃgalāñchana
ndah somapada tāñaran hada-hada niñ teja sañ hyañ Wulan.

12, 2, 2. siddha t° t° al.: siddha taruhun R — 3, 1. panēmbah al.: manēmbah
RV — 4, 2. Sadarudra w: ? — 13, 1, 4. ndah al.: nda R —

- 2 prāpteka sira riñ surālaya ri kāma ywa haneñ swarga ya
nda tapwan tēka riñ jagat turun ira śrī dewi Gaṅgodaka
ndan riñ byoma juga n katon tēkap ikañ janmerikañ bhūtala
māyākāra nira n katonya ya kumēṇḍēñ riñ lañit dīrgha ya.
- 3 ndan wintañ ya watañ wuwur ya gumuliñ mawas haneñ bhūtala
atyantekana harṣa niñ jana kabeh ton ta sireñ ambara
mañke pwa sira yar tumampuha ri jaṭā śrī Jagatkāraṇa
nda tapwan humilī pañēmbēñ irikañ salañ-salañ tan turun.
- 4 wwantēñ pwa ya sirat-siratnya n umijil riñ bāhu sañ hyañ Śiwa
yeka rakwa tumampuh in hana Hiranyaśṅga tatar waneh
wwai-kunṭa tēmahanya yekaran ikiñ riñ Windusarādbhuta
aśrī ramya nikañ taman-taman adoh riñ Nandana dibya ya.
- 5 sambandha pwa tatan wineh laku bhaṭ(t)āri śrī wara-hyañ nadi
wet niñ suñsut ira bhaṭ(t)āra ri sira n dewī pwa tatar manuṭ
ardha kimburu rakwāñēñ-añēñ ira ri śrī Girīndrātmaṇḍa
tan-sah rakwa bhaṭ(t)āra kalih apupul ramya pwa sadampati.
- 6 mañka rakwa halan ni citta nira ya kempēñ haneñ jro hati
ndah nika yan katibā bhaṭ(t)āra ri gēlis niñ dewi Gaṅgā tēḍun
lastarya pwa tinambakēñ nira tikañ medini mumbul ruhur
tambak rakwa bhaṭ(t)āra pañgiha tēhēr nīkane mahāpātala.
- 7 nahan pwāñēñ-añēñ sudewī ya katon de hyañ Jagatkāraṇa
krodhāmbēk Tripurāntaka dadi tēlas kesēp sirañ Jāhnawī
suwya rakwa sira n kiśēp hana rikañ aṅga bhaṭ(t)āreśwara
nda tapwan humilīka śakti nira dady asat pwa tatan katon.
- 8 nika n tinhal ta bhaṭ(t)āra mogha ta katon wwantēñ tapārdha
[pagēh
tan len śrī naranātha Bhagiratha sañ kocap susatya-brata
otwat kewala tan hana n dagañ ira kurw awēñēs añēlih.
ardhālēk pwa wulat nirārdha malapa suwya pwa mopawasa.

3. 3. yar al.: ya R — 4. 1. umijil RV₁W₁ al.: umijin SVW — 4. 2. tatar al.:
tartar RV₁ — 7. 3. kiśēp sic w —

- 9 wet niñ harṣa bhaṭ(t)āra Śarwa lumiyat riñ sañ pagēh riñ tapa
eñēt rakwa sira ri pawēkas ira hyañ Brahma nūnye sira
kon ta śrī wara-Nīlakaṇṭha masihe śrī nātha satyabrata
i sādhyān nira ta turun pwa sira sañ śrī dewi Gaṅgāwatī.
- 10 tan len donya kahilyan in hawu nira sañ mañdadekēn sira
amogha pwa hilañ gēlōn nira bhaṭ(t)āra śrī Girindre sira
na hetunya hinilyakēn tēkap ira sañ hyañ Jagatkāraṇa
enak tanduk irāṅgaluntaña tumampuh riñ Hiranyamaya.
- 11 ndah yekan pwa ya tambay in sira bhaṭ(t)ārī Gaṅga ta yomili
nikaneñ bhūṭala yomañut hawu ni sañ pitta pējah sañsara
mañka rakwa tēwēknya Jāhnawi maran Gaṅgeki mañke wuwus
saprāpta nira riñ mahītala rika prapitw ata yomili.

ZANG XIV

o - o o o - o - o o o - o - - o o

(Prthwī)

- 1 Samāpta rika sapta niñ lwah i padum nikañ Jāhnawi
tiga pwa ya nawetana lari nika n pwa ardha ya gōñ
tiga pwa ya añulwana lari nikātiśuddha lilañ
ya tuṅgal añidul larinya atinirmala nyāśuci.
- 2 kunañ pwa ya patuṅgalan ny aran ikañ nadī nētana
i Nandini-nadī Ladini Pawanī pwa tīrthottama
kunañ pwa ya añulwan aran ikanañ lwah ardha maho
Sitā mwañ ika Cakṣu Sindhu pañaranya tumottama.
- 3 kunañ pwa n añidul aranya ikana ri Bhāgīrathī
apan anak ira tēkap nira nṛpati Bhagīratha
samañkana katattwa nocapan ira n mahāpaṇḍita
ri denya tumutur larinya ri lari nira n bhūpati.

11, 3. mañke wuwus al.: mañken huwus S, mañken uwus R — 14, 2, 3.
lwah al.: lwa R — 2, 4. Sindhu: Sindu w —

4 nahan ta ya padum nikañ lwah atisobha ramyâlañō
 aneka tikanañ pradeśa pinaranya tan kawruhan
 ndatita rasika hilinya atinirmalâl wâdalēm
 suñeñnya atighora kadbhuta tumus tēkeñ sāgara.

5 tañeh yan ucapakēna ñ yaśa nira ñ Mahājāhnawī
 pirañ nagara yan tinoyan agawe hayu mwañ sawah
 lawan ta sukha sañ mahārdhika saharṣaṇāñarcana
 prasiddha hurip iñ sarat umibēki ñ sapṛthwītala.

ZANG XV

---o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o---

(Jagaddhita)

1 Ewuh ñwañ añituñ halēp-halēp ikañ nagara Bharatawarṣa war-
 [ṇaṇēn
 mewwiwwāna salakṣa koṭi niyutâr wuda-wuda nika kapwa tan kurañ
 sakweh sañ kawi ñuni r uñgu rikanañ Dahana-nagara kapwa mekēt
 [(t)a
 mañgēh tan kawēnañ sinañkhya karuhun sira wararēsi Roma-
 [harṣaṇa.

2 riñ sapta-dwipa tan hanâ wēnañ amarṇa ta halēp ika yan tēkeriya
 kintw i sapta-samudra ilwakēn amarṇa wēkas i paramārtha dur-
 [labha
 yeka wistarabhāra pañaran ikiñ katha tēkap ira sañ kawīśwara
 marmanya ñ ratu riñ Yawadwipa tatan hana ñ utus umikēt
 [palambaña.

3 ndan sakweh nira sañ kawīndra riñ usana maharēp añikēt pra-
 [lāpita
 tan len Bhāratawarṣa tattwa kidul iñ Himawan ika winarṇa riñ
 [karas

14, 4, 1. lwah al.: lwa R — 5, 3. sah° sic? — 5, 4. umibēkiñ al.: umibēki R —
 "pṛthwī": var. orth. ω — 15, 1, 2. meww°: mew° ω — wuda al.: wiḍa R —
 2, 1. ta halēp SPQ: kahalēp VW, halēp R —

nika rakwa n kahanan caturyuga tikañ jagat amuhara harṣa niñ
 [mañō
 len sañkerika riñ dwipāntara kapiñ rwa juga yuga nika ndatan
 [kalen.

ZANG XVI

-----o-----o o o o o o-----o-----o-----o

(Sragdhara)

- ¹ Ndah wwantēn parwatāgōn kumuliliñ irika Jambuwarṣa-pradeśa
 lor wetan mwañ kidul kulwan i pajajar ika katriñi pwa sasarga
 akēmķēm riñ Tasik lāwaṇa kahanan ika kapwa ya gōñnya sampat
 lawan teka ruhurnya n sama-sama mawēlu lwir nuroja n mabuntēr.
- ² nda lor iñ Jambuwarṣa pwa pañaranan ike kapwa teka sasarga
 riñ Candra mwañ ri Kañka kunañ i kahana riñ Droṇa yekenaranya
 kulwan riñ Jambuwarṣa pwa paduluran ike yeka kapwa sakaṇḍa
 riñ Soma mwañ Warāha ywa sama-sama niki n parwata Nāda
 [rakwa.
- ³ kidwal riñ Jambuwarṣa pwa sama-sama ya gōñ yaya riñ sabratara
 Śakra mwañ Walaha Menakagiri karēñō mitra sañ hyaṇ Samīra
 ndan riñ pantara niñ Menaka kalawan ikañ Śakra anyat gunuñ nika
 yeko Sambartakoṅgwan apuy ira bhagawān Aurwa muṅgw iñ
 [samudra.
- ⁴ wetan riñ Jambuwarṣa prakāśita hana ta parwatāgōn sapūrṇa
 Dhūmra mwañ Dundubhi len Sabhagiri sawawa ramya kapwāti-
 [śobha
 ndah yeka dwādaśa-parwata kahanan ika riñ Tasik lāwaṇeka
 mantēn rakweka Sambartaka Mukhawaḍawā kakhyatiñ agni
 [rodra.

15, 3, 3. kahanan al.: śahanan R — 16, 1, 4. ruhurnya n al.: ruhurnya RV —
 2, 2. i al.: ika RPQ — 2, 4. Nāda S: Bhāda al. — 3, 1. pwa S: pra al.,
 om. R —

- 5 ndan riñ pūrweñ usaneka kacaritan ikañ parwata krūrakarma
denya kapwâhêlar kadbhuta hana ta sayojana malwa hêlarnya
bhañga-bhoñgan ñlayan riñ lanit (t)a mamêñ-amêñ tyanta moñsil
[ulahnya
kapwa yeka wêgignya r babar ika kaguluñ len kasuñdul kasuñsañ.
- 6 akweh tañ swarga mawrêg binuru kabarasat śirña akweh katimpal
añluh tekañ watêk hyañ pađa nañis anêšêl karma riñ pūrwanma
sakweh niñ hyañ marânak malajôn asasaran muñsi sañ hyañ
[surendra
kapwânuntun anak potraka lud agagawan strînya abwat lakunya.
- 7 saprâptanyeka mintâśraya ri suku nira ñ Wṛttajit ta madandan
r atag tekañ watêk hyañ mijila saha lawan sañjatanyâtirodra
sañ hyañ Śakromanek riñ gajapati anagêm bajra ãaṇḍâtitikṣṇa
śighrâñrampak parêñ dewagaña saha lawan siddhasañgha amara.
- 8 kapwekâsrañ parêñ mañrêbut ika mamanah len hanâñduk mañakra
ndatan kewran tikañ śatru giri pinanahan de nira sañ watêk hyañ
sakweh niñ hru kawañsul kapalupuya tatan moliha rwa n palamba
erañ sakweh nira ñ dewagaña saha lawan sañ watêk siddha-sañgha.
- 9 mañkin mañsô watêk dewagaña pađa parêñ krodha mahi warâstra
mañkin tañ śatru mahi ãara asiga-sigan mahy ahas riñ guruhnya
yeka n krodha parêñ mañbabar abubar ika sañ watêk hyañ pa-
[dâwri
kapwâñily alarut yar kukud i wuri nira ñ Wṛttaśatru n paranya.
- 10 krodhâmbêk śrî surendra dadi sira n umêlêg mattamâtañga śighra
bajra tikṣṇojjwala bhra pinutêr ira hulap lwir hyañ Arka sahasra
yeka n śighra n dinuk tañ gunuñ ika katiba riñ tasik byakta śirña
rampuñ-rampuñ hêlarnya taya wênañ umibêr runtuh in jro sa-
[mudra.
- 11 yeka kapwanya śighra r larut ika mañidul mrih ri sañ hyañ Su-
[rendra
ndatan marya tinut de surapati kidul in Jambuwarṣa binajra

8, 2. kewran al.: kewrin PQ, ? W — pinanahan al.: pinanan R — 8, 3.
moliha R: molihe V, melihe al. —

- 4 lawan muwah pwa ya ratanya umuṅgu kulwan
 ṅka riñ Sukhā pwa pañaranya lēwu halēpnya
 sañ hyañ Apām-pati makapura suprabhātah
 de niñ prabhāwa nikanan mañi suprakāsa.
- 5 ndah ṅka riñ uttara rata nika ardha malwa
 riñ Bhāwarī ywa pañaranya subhikṣa yārum
 sañ hyañ Dhanendra makarājya lēwu prabhānya
 de niñ wibhāwa pamēgēt mañi mas apeni.
- 6 na prastawanya sira kapwa ṇatur prabhu ṅka
 hyañ Dāśaloka pañaran ira suprabhāwa
 hyañ Sūrya kapwa manapak sira sari-sari
 kāla nira n kuliliñan dumēlō pradeśa.
- 7 piñ pat gumanti ya hidēr nira riñ sasandhyā
 madhyāhna riñ Amarawatya lawan Mahendra
 wahwomijil pwa sira riñ Yama mañkanātah
 madhyāhna riñ Sukha surup pwa sireñ Bhawarī.
- 8 madhyāhna riñ Yamuni rakwa sire Sañyadḍa
 wahwomijil pwa sira riñ Sukha mañkanātah
 madhyāhna riñ Bhawari Somapurī hana ṅka
 wahwa surup ya pakatonan ireñ Mahendra.
- 9 madhyāhna riñ Sukhapurāta sire kamantyan
 wahwomijil pwa sira riñ Bhawarī katona
 madhyāhna riñ Amarawatya sira r tēka ṅka
 wahwa surup ya pakatonan ireñ Yamunī.
- 10 madhyāhna ta sira ri Somapurī pwa ya ta
 wahwomijil pwa sira riñ Amarawatī ṅka
 madhyāhna ta sira ri Sañyada Yāmuni ṅka
 wahwa surup sira katon Sukharājya mañko.
- 11 na de nira pwa magawe wēni sari-sari
 ṅka jyoticakra tinapak pwa ya wintañanya
 adrēs laku nira ri dakṣiṇayana mañke
 lwir hru lēpasnya tamatan papahi hidēpnya.

6, 2. Dāśa° al.: Daśa R, ? — 8, 1. Sañy° al.: sa y° R, < sañyama? —

ZANG XVIII

o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o

(Soort kṛti¹⁾)

- ¹ Nda nihan pwa ya krama ni teja nira sira bhaṭ(t)āra Bhāskara sama tis nira mwañ ika somya nira rinasa de nikañ prajā ndan i kāla niñ udayaparwata kalawan in astamana ya ikanañ pradeśa katēñah-ñ-wayan ira juga ardha tikṣṇa ya.
- ² mwañ ikañ pradeśa sahananya sakaharah-arrah pwa de nira yatika katikṣṇan ira mañkin aruhur ika ya madohakēñ irika pwa somya nira saṁsaya mañinaki citta niñ sarat ri tēlasnya ñ astamana konañ-unañ ikana somya yan katon.
- ³ udaya pwa wastu ni katon ira yatikana pūrwa tan kalen ikañ astamana wēkas in wwañ i kahana tuminhale sira yatikana paścima naranya sakaharēpa de nira n laku sakiwa kidul naran ika sakatēñēñ ika lor pwa tan waneh.
- ⁴ satata pwa tan hana waneh laku nira yayāñulwana juga ya matañnya utara naranya giriwara Sumeru de nira ika Lokaloka sahananya karika juga tan hana waneh kakidul pwa de nira bhaṭ(t)āra Paramaśiwāditya tan kalen.

SLOTWOORD²⁾

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o

(Soort wikṛti)

Nda yeki kalarāṅku de wacana sañ ngpawara mahiṣi n pare ñhulun ri denyan asadā makon rumacana ñ carita paramatattwa durlabha sañ Aṣṭaguṇa paṇḍiteñ jagat anindya tuhu-tuhu widagdha riñ
[lañō
tatan wēnañ awas panumpēk i pakon ira manah ila tan wruh in
[krama.

18, 3, 1. wastu al.: wasta PQ (*recte*?) — 3, 3. paścima V: paścima SPQW, paścima R — 19, 2. rumac° : wrumac° ω —

1) Waarvan de vorm van ieder versdeel overeenkomt met de eerste helft van de Udgaṭā, vgl. Weber, Metrik, p. 352. Gelijk aan Arj. Wiw. XIV.

2) „Z. 19” PQ.

AANTEEKENINGEN BIJ DEN OUD-JAVAANSCHEN PROZA-TEKST

De hier volgende aantekeningen op de proza-redactie zijn in de eerste plaats bedoeld als een toelichting op de Javaansche vertaling. De naastverwante Sanskrit teksten zijn, hoewel met het oog op de beschikbare plaatsruimte niet steeds volledig en veelal onvertaald, voortdurend vergeleken. In het bijzonder zijn de citaten omstandig besproken. Een aantal plaatsen uit het Javaansche deel van den tekst is mede min of meer uitvoerig behandeld, waar mij zulks wenschelijk scheen; hierbij is echter niet naar volledigheid gestreefd: een commentaar op den inhoud van een werk als dit Purāṇa zou de mij toegemeten ruimte te zeer overschrijden. Ik heb echter veelal naar de bestaande literatuur verwezen, waar ook de minder in Indische mythologie en andere Purāṇa-stof geverseerde lezer de gewenschte opheldering, indien mogelijk, zal kunnen vinden. De volgende bladzijden mogen dan ook als niet meer dan een materiaal-verzameling beschouwd worden, die, naar ik hoop, tot een volledig verstaan van dezen tekst zal kunnen bijdragen. De vele punten, die hier, als in iederen Oud-Javaanschen tekst, den eersten uitgever onduidelijk blijven, heb ik in het algemeen aangegeven, mij daarbij onthoudend van hypothesen en wijdloopige beschouwingen, die slechts een aantal mogelijkheden stellen en weer verwerpen. Mogen de volgende bladzijden anderen onderzoekers tot nut strekken!

12 Febr. '32.

48—4 A w i g h n a m a s t u ! Men merke op, dat in tegenstelling met vele andere Oud-Javaansche werken, slechts deze woorden aan den eigenlijken tekst voorafgaan.

5 A s i m a k ṛ ṣ ṇ a. In de overlevering zijn verscheidene aksara's, naar het schijnt, verwisseld met andere die eenige gelijkenis met hen vertoonen; iets dat bij dergelijke citaten voortdurend voorkomt. De reconstructie is daarom niet steeds zeker. De loc. uitgang -e verdwijnt, evenals andere buigingsuitgangen, meermalen. Lezen we v i k r ā n t e i. p. v. v a k r a n t e, dan veronderstellen we slechts dat een oeloe is verloren gegaan, een der meest gewone afschrijversfouten. Ook het verlies van de aanduiding voor de lange a (ā) is, gelijk we reeds in de Inleiding zagen, niets bijzonders. Voorts nemen we aan, dat $n > t$, $n > k$, $p > m$; de beide laatstgenoemde fouten worden meermalen gemaakt. Men vergelijke b.v. hierover Wulff, Wirāṭaparwa, pp. 178.

De overgang $n > t$ kan verklaard worden uit: $n > k > t$. —

De naam die in dit vers genoemd wordt is in het Sanskrit citaat anders tot ons gekomen dan in de Oud-Javaansche vertaling; wat op zichzelf al doet vermoeden, dat er iets niet in den haak is. A. C. Vreede maakte er in zijn Catalogus, p. 394, van: „ana sira maha radjadi Sima Kresna etc.” Onjuist is ook de meening van Dr. H. H. Juynboll, die (Bijdr. Kon. Inst. 51, 272) in d i ṭ i m a k ṛ ṣ ṇ a den verknoelden, in d a ṭ a m a en k ṛ ṣ ṇ a den juisten vorm ziet. Minder onverstandig heeft Dr. Pigeaud, Tantu Pangḡlaran, p. 311, den naam gegeven zooals inderdaad de tekst aan de hand doet: „Mahārāja Ḍiṭimākṛṣṇa”. Bedoeld is koning A s i m a k ṛ ṣ ṇ a of A d h i s i m a k ṛ ṣ ṇ a. Daar ook in het Sanskrit deze naam dus twee vormen kan hebben ¹⁾, is het niet geheel zeker, welke door den Javaanschen bewerker is gelezen en geschreven. Herinneren wij ons echter, dat zeer vaak een a- als eerste syllabe van een Oud-Jav. woord verloren gaat, en dat hij hier bovendien nog kan zijn samengesmolten met de slot -a van het voorafgaande woord, dan is, althans in de Oud-Jav. vertaling, de meeste kans voor A d h i s i m a k ṛ ṣ ṇ a. Dit woord is echter voor het vers één syllabe te lang. Mogelijk, doch minder waarschijnlijk is dus, dat de bewerker daar den vorm zonder a- gebruikte; minder waarschijnlijk

1) Ook de vorm A d h i s ā m a k ṛ ṣ ṇ a komt in Skt. teksten voor, vgl. Vāyu Pur. II, 38, 252; 264; 265; A d h i s o m a k ṛ ṣ ṇ a bv. Matsya Pur. 50, 66; 77.

omdat hij uit zijn Skt. tekst reeds een korteren vorm tot z'n beschikking had. Waarschijnlijk heeft in den loop der overlevering iemand den verjaarschten vorm daarvoor in de plaats gesteld. Men verg. *Vāyu Pur.* 1, 10: *Asīmakṛṣṇe vikrānte rājanye 'nupamatviṣi*.

Bedoelde koning uit het geslacht der Pauravas was de achterkleinzoon van Janamejaya, den zoon van Parikṣit, die de kleinzoon van Arjuna was. Janamejaya was, zooals men weet, de koning voor wien het Mahābhārata werd gereciteerd door Vaiśampāyana. De hier beschreven gebeurtenissen worden dus drie geslachten later gesteld. Volgens Pargiter, *Ancient Indian historical tradition*, p. 182, aanvaardde deze Adhisimakṛṣṇa de regeering ± 850 v. Chr. ¹⁾ Vgl. ook Rapson, in *Cambr. Hist. of India*, p. 302.

De Skt. teksten *Vāyu-* en *Matsya Purāṇa*, welke wij, behalve het Skt. *Brahmāṇḍa Purāṇa*, zeer vaak ter opheldering van onzen tekst zullen hebben te citeeren, bevatten beide de mededeeling, dat zij onder het bewind van Adhisimakṛṣṇa zijn verteld. (*Vāyu Pur.* 1, 10 sqq., *Matsya Pur.* 50, 66 sqq.).

De herstelling van den tweeden versregel is hachelijker dan die van den eersten. Het *Vāyu Pur.* geeft: *praśāsati māṃ dharmēṇa bhūmim bhūmipāsata* me. Dat in het eerste woord door haplographie één maal *sa* is uitgevallen en voorts het aantal syllaben van den pāda, dat bijna steeds intact is, werd aangevuld met het veel gebruikte *pi* (*a pi*) kan men zich voorstellen. Men lette op het metrum: *o o o o — — o* in den eersten pāda. De lotgevallen van den laatsten pāda zijn echter vreemder. Het ligt evenwel het meest voor de hand in *b h u h* een maat-vullende dittographie te zien, een herhaaldelijk voorkomende afschrijversgewoonte. Niet geheel zonder aarzeling neem ik de lezing van het *Vāyu Pur.* op.

- 8 *Bhārata warṣa*: de naam van Voor-Indië in deze geschriften. Onze tekst komt op den oorsprong nader terug. Zie p. 71, 2 vlgg. Over de verschillende explicaties: Wilson—Hall, *Viṣṇu Pur.* II, p. 106.
- 9 *sādarakata*, zoo? (mij niet van elders bekend), hij was een respectspersoon. Of: *sādarakatha*?
- 10 *milāṇakēṇ*. Het hs. G heeft de, slechts door *D₂* gedeelde, lezing *umilāṇakēṇ* (*sirom*^o). Vgl. echter *Rām.* 11, 63 *milāṇakēṇeka kalēṇka nikaṇ rat*.

pramukha heeft hier de beteekenis van *S. pramukhe* (loc.) = voor.

- 11 *wargālān*, zooals de hss. geven, is niet duidelijk. Van der Tuuk, *K. B. W.* III, 493, heeft zonder eenige nadere toelichting: *wargalanika*. Voor zoover mij bekend, is het woord elders niet aangetroffen. Men zal hebben te denken aan een contractie van *S. wargā + Jav. (h) ala*.
- 13 *sula enz.*: de beteekenis van deze uitdrukking is zeer onzeker. Vgl.

1) Eens en voor al zij opgemerkt, dat het aanhalen van dit boek van Pargiter, dat een groote hoeveelheid materiaal verwerkt en zeer goede diensten kan bewijzen, niet steeds instemming met de beschouwingen van dien *Purāṇa*-kenner impliceert.

K. B. W. IV, 446; III, 504. Voor jaṅgitan wordt opgegeven: elkaar met de vingertoppen aan 't haar trekken of 't haar uittrekken. Sula kan „kwelling” beteekenen, vgl. Rām. 6, 125; Wir. 31.

48—15 urēm, vgl. K. B. W. I, 123. Waraṇ = waraṇan?

16 maṇḍadyakēn: het hs. D heeft hier: maṇḍyadyākēn. Een overvloedige y na 'n consonant vindt men dikwijls; zoo in hs. G in het even verder volgende sambandha: sambandya.

20 dwīpāntara. Is dwīpa hier gebruikt onder invloed van Javaansche toestanden? Dat men hier aan het Skt. dvīpāntara, in den zin als door S. Lévi, Bijdr. Kon. Inst. 1931, pp. 621 sqq. is bedoeld, moet denken, geloof ik niet, tenzij de Sanskrit tekst van onzen auteur meer geographische namen bevatte.

21 śata etc., m.i. citaat.

inatus-iwu ook Ādip. p. 58, 6. Koṭī is 10 miljoen, doch wordt ook gebruikt voor „zeer groot aantal”.

23 rambat wordt verklaard met raṅkaṇ, dus paviljoen, kiosk, lust-galerij en derg. Men vergelijk ook het Mal. rambat, een galerij tusschen het voorste- en achterste deel van de vorstelijke woning. De uitdrukking rambat kamali komt vaker voor, vgl. K. B. W. I, 799. Voor kamale heeft hs. D kambale, doch dit is wel als een secundaire vorm te beschouwen.

24 dīpamālā is een Skt. uitdrukking voor „illuminatie” (rijen opgehangen lampjes). Voor sere: sore?

patapēlan. Over deze en de volgende woorden vergelijk men bv. Hazeu, Bijdrage tot de kennis van het Javaansche tooneel, pp. 9—15; Juynboll, Bijdr. Kon. Inst., 51, p. 273. Berg, B. K. I, 83, 160. — Kātēkan (r. 26) slechts in B goed.

49—1 walantaga. Etymologie noch beteekenis van dit woord staan vast, ofschoon het op meer plaatsen, telkens in beschrijvingen als deze, voorkomt. Van der Tuuk, K. B. W. III, 576 e.a. denken aan „een witte vlag”. In ieder geval is het iets dat men opricht of uithangt bij feestelijke gelegenheden of anderszins. Mogelijk kunnen we op onze plaats in de volgende woorden een uitlegging zien. Vgl. Wirāṭap. p. 85, 19; Arj. Wiw. 16, 1.

3 amarendra⁹. Het citaat is alleen reeds om het metrum niet behoorlijk tot ons gekomen. Amarendrabhawana, woning van den Indra der onsterfelijken, heeft een parallel in de door Schmidt, Nachträge P.W. geciteerde plaats uit het Śrikanthacaritam: Amarendravartman, hemel.

6 dīkṣitās te. Bij dit citaat valt terstond op, dat het drie pāda's bevat; de tweede schijnt te zijn uitgevallen. Bovendien volgt er geen vertaling. De eerste pāda is in het Vāyu Purāṇa de eerste van 1, 12, c. De palaeographische bijzonderheden (s > n en t h > ṣ) zijn ook van elders bekend. Wat de pāda's 3 en 4 betreft, geheel eender heb ik deze nergens aangetroffen; men verg. echter Vāyu Pur. 1, 13, a: draṣṭuṇ tān sa mahābuddhiḥ sūtaḥ paurāṇikottamaḥ. De wijziging van de laatste syllabe van dit vers was noodzakelijk. Wat in pāda 2 gestaan heeft kan met groote waarschijnlijkheid worden opgemaakt uit Vāyu Pur. 1, 12, c: Naimiṣāraṇyagocarāḥ

In dien tekst sluit terstond aan het vers dat overeenkomt met den śloka op p. 50, 6 in onzen tekst. Waarschijnlijk is het citaat uit het verband geraakt.

- 49—8 tikañ, EH hebben nikañ, D ikañ, wat evenwel tegenover de eenstemmigheid der andere hss. niet als overgeleverd mag worden beschouwd.
- 13 ṛṣayaḥ; aan de metrische ongerijmdheden ziet men terstond, dat deze śloka geheel in de war is; de derde pāda heeft immers als laatste vier syllaben ००—; ook in den eersten pāda zijn onduidelijkheden: sañ-śiṣṭānañca, dat de meeste hss. hebben, kan, alleen al wegens het slot -ñca, dat aan 'n acc. plur. + ca doet denken, niet goed zijn: de geheele zin staat verder in den nom. Vāyu Pur. I, II, a: ṛṣayaḥ samśitāt mānaḥ wijkt te ver van onze lezing af om aan identiteit te denken. Misschien samśitānāśca? (śc > ñc komt vaak voor). Voor het laatste woord: viśāradāḥ?
- 17 Adhisīmakṛṣṇa; hier en elders kan de aanvangs a- in mahārāja's slot -a zijn opgegaan; zie echter de opmerkingen boven.
- 20 wihikana ta, zóó de hss., of wihikan ata. De -a zonder beteekenis gebruikt kennen we ook van elders, vgl. Kern, V. G. X, p. 8; hierbij N. Jav. wikana. Het hs. L leest tapa, wat niet als overgeleverd kan worden beschouwd; wihikan atapa zou zeer goeden zin geven.
- 50—I pauraṇikottamaḥ komt ook in het begin van het Vāyu Pur. voor, voorafgegaan door sūtaḥ (I, 13). Men schijnt hier om de acht syllaben van dezen pāda vol te krijgen twee akṣara's te hebben ingevoegd. De reconstructie van het tweede deel van dit citaat baart meer zorg. De hss. verschillen onderling slechts in de quantiteit van enkele vocalen en in mūḍaḥ: mudḍaḥ. Daar de vertaling ontbreekt en de naast verwante parallel-teksten deze woorden niet schijnen te bevatten, waag ik geen pogingen tot emendatie.
- 2 parimāṇa ni is misschien corrupt voor porāṇika (paurāṇika); verg. den vorm die dit woord in het citaat heeft aangenomen. Parimāṇa ni zou hetzelfde woord uit het voorafgaande kunnen opnemen. Purāṇa wordt uitgelegd met aji makap° etc., voor aji, „heilige schrift“, vgl. bv. Rām. 3, 53 śāsana ya gēḡen tañ śāstra d wulati lana | sojar in aji tutē; „leerboek“: W. S. 7 yeka canda kokteñ aji.
- 3 Manubañśa-krama volgens de Javaansche spelling der hss. Aangaande den inhoud van Purāṇa's zie men de Inleiding.
- 4 rāga, een citaat dat op de parallelplaats in het Vāyu Pur. niet te vinden is.
- 5 mamananama zal men waarschijnlijk moeten lezen. Het overgeleverde zou men kunnen afleiden van nāma; de verdubbeling is dan eigenaardig. Voor mamananama, „met alle kracht iets doen, zich inspannen voor, alle moeite doen voor“ vgl. Rām. 6, 36 mamananama sirāñbel; 15,52 mamananamālaya ya manusup ri śrāga nikanañ gunuñ mañimaya.

- 50—6 romāṇi; in het Vāyu Pur., 1, 13, luidt de overeenkomstige śloka: lomāni harṣayāñcakre śrotīṇām yat subhāṣitaiḥ | karmaṇā prathitas tena loke 'smil Lomaharṣaṇaḥ. In onze hss. is het citaat zeer verminkt. Ik houd het er voor, dat de slotsyllabe van romāṇi in den vorm -ṇaṁ (de verwisseling -i: -aṁ komt zeer veel voor, vgl. Wulff, Wirāṭap. pp. 48, 159) naar achteren is verplaatst, of wel uitgevallen en onder invloed van den eigennaam verderop weer ingevoegd. De pāda's 3 en 4 zijn zóó corrupt, dat de voorgestelde lezing zeer onzeker is. Om een behoorlijken zin te verkrijgen zal men de pāda's 2 en 4 moeten verwisselen, tenzij de lezing nog meer afweek: romaharṣaṇa behoeft niet een eigennaam te zijn. Ity uta heeft niet de minste pretentie om het juiste te treffen.
- 8 roma; thans volgt de verklaring van het citaat. Wi is misschien op te vatten als wiḥ, „toch". Over Romaharṣaṇa (men lette op het gecontraheerde Romārṣaṇa, 1. 12) is in de Inleiding iets meegedeeld (p. 11).
- 10 andenīḥ: mod. onḍéné.
- 14 tapaḥśrutoḥ; ook dit citaat is in geschonden toestand overgeleverd. Het Vāyu Pur., 1, 14, heeft tapaḥśrutācāranidher Vedavyāsasya dhimataḥ | śiṣyo babbhūva medhāvī triṣu lokeṣu viśrutaḥ. Hiermee stemt de Oud-Javaansche vertaling ongeveer overeen. De eerste en vierde pāda zijn in ons citaat te herkennen, het overige deel echter niet. Het is zeer weinig waarschijnlijk, dat pāda 2 van ons citaat ooit zoo geluid heeft als het overeenkomstige deel van Vāyu Pur. 1, 14. Dan is het echter ook niet in overeenstemming met de Oud-Jav. vertaling. Daar ook in den derden pāda de mededeeling: leerling van Vyāsa kwalijk te herkennen is, ligt het voor de hand te concludeeren, dat de tekst hier geheel in de war is: misschien is een volgend Sanskrit vers uitgevallen, waarvan de Oud-Javaansche vertaling is gebleven. Bij onzen tweeden pāda valt misschien te vergelijken Vāyu Pur. 1, 15 purāṇa vedo hy akhilas etc. Intusschen bestaat de mogelijkheid, dat de śloka die den naam Vyāsa bevatte niet geciteerd is, en dat na „tuwi śiṣya bhagawān Byāsa" een vrije weergave van het citaat volgt. Hoe het zij, de tekst dien het Oud-Jav. Bmḍ. Pur. hier volgt is een andere dan de door het Vāyu Pur. gebodene.
- 18 tan oli. Vgl. tan hanoli, Rām. 2, 68; 4, 5 e.a.
- 19 sa tān; bij deze woorden kan men vergelijken Vāyu Pur. 1, 17 sa . . . munipuṇḍgavān | abhigamyopasamsṛtya namaskṛtya kṛtāñjaliḥ. Dezelfde metrische anomalie komt in beide teksten voor. In pāda 4 heb ik namaskṛtya in overeenstemming met het Vāyu Pur. gebracht, omdat deze vorm verwacht wordt.
- 21 Nemiṣeya. Van der Tuuk, Notes . . . , J. R. A. S., N. S. 13, 47 noemt Romaharṣaṇa en Nemiṣeya twee bhagawāns. Dr. Pigeaud, Tantu Pangḡlaran, p. 311, spreekt hiervan „bhagawān Nemiṣeya. Deze ontvangt hem vol eerbied". Een bhagawān Nemiṣeya is echter niet bekend in dit verband. Nemiṣeya zal hier het Skt. naimiṣīya zijn, „het Naimiṣa-woud betreffende", in het meervoud kan dit beteekenen „de bewoners van het Naimiṣa-woud" (vgl. Pet. Wdb., s.v.); ook naimiṣeya

komt voor, „zich in het Naimiṣa-woud ophoudend”. Men vergelijkte bv. Mbh. 9, 2159: *naimiṣeyās tapasvinaḥ*. De asketen in het Naimiṣa-woud worden herhaaldelijk genoemd in de Sanskrit literatuur. Het Vāyu Pur. spreekt, 1, 12, van *Naimiṣāranyagocarāḥ*. Ook in het Oud-Javaansche *Ādiparwa*, p. 2 Jb., wordt dit bosch eenige malen vermeld. Op onze plaats zal men *bhagawān* dus moeten opvatten als pluralis, *Nemiṣeya* als adjectief.

50—22 *suṅgut*; wat is de juiste beteekenis? K. B. W. III, 439, geeft geen vertaling.

23 *tithi*; bij deze dateering, die niet in het Vāyu Pur. voorkomt, valt op te merken, dat ook de dag van de zes-daagsche week genoemd wordt. *Panirwan* of *paniron* nl. is de 4e dag van de zes-daagsche-, *pahiñ* de 1e dag van de vijf-daagsche-, *Wṛhaspati* (hier *Wraspati*) Donderdag, de 5e dag van de zeven-daagsche week. *Prañ bakat* is de naam van de 24e woekoe.

26 *toṣayāmāsa*, vgl. Vāyu Pur. 1, 17c—18a. De fout in het laatste woord van den tweeden pāda schijnt ontstaan te zijn in nāgari-schrift (*ṛṣiñ > ṛmān*). De ingevoegde *akṣara ya* dient om het aantal syllaben dat door uitval van *ṣa* te klein geworden was weer vol te maken (eerste pāda). Van de verwisseling van *k* en *t* in Balineesch schrift zijn vele gevallen bekend (vgl. Wulff, *Wirāṭap.* p. 207). De laatste pāda luidt in het Vāyu Pur.: *sasadasyā mahaujasah*.

51—5 *tasmai*; men vgl. Vāyu Pur. 1, 18b—19a, waar de tweede pāda luidt: *yathāvat pratipedire*. Speciaal van het laatste gedeelte van dit citaat is de emendatie weinig zeker; het in mijn tekst gelezene stemt overeen met het Vāyu Pur. De corrupte lezingen uit de hss. zijn hieruit af te leiden, doch de mogelijkheid bestaat, dat oorspronkelijk het citaat op sommige punten eenigszins anders heeft geluid.

8 *dīpākṣata*; een parallelplaats is Rām. 21, 207: *inatur dīpākṣata miñak*. Vgl. ook 3, 4 *gandhākṣata*, alsmede een plaats als 17, 91 *puṣpa dhūpa saha dīpa ya pinasañ*; *gandhākṣata* ook Wir. p. 85.

11 *śaradvarṣa* komt in het Vāyu Pur., op deze plaats althans, niet voor. Zoo als het overgeleverd is kan het wel niet juist zijn. Waarschijnlijk heeft er *°varṣapāta*^o gestaan en is *na* ingevoegd om den pāda vol te maken.

16 *mututuñ*; deze door sommige hss. gegeven vorm komt meermalen voor. Vgl. bv. Rām. 11, 10 *ñkāścaryāmbēk nikañ wre mututuñ anujivat n ton ikañ cihna makweh*. Het K. B. W., IV, 570, noemt het woord echter onder *matutuñ* en zet achter *mututuñ*: sic. Daar echter *umutuñ* ook voorkomt (bv. Rām. 9, 56 *umulat umutuñ*), is het minder juist uit te gaan van een vorm *matutuñ*, temeer daar onder de geciteerde plaatsen laatstgenoemde vorm niet te vinden is.

17 *puhun wulun*, een zeer merkwaardige uitdrukking, die in den vorm *puhun wulu* (welke v. d. Tuuk ook hier wil lezen) meermalen in de Javaansche literatuur voorkomt. Vgl. b.v. Rām. 5, 79 *ati rumaras puhun wulu niromuririñ matakut*; *Wirāṭap.* 38 *muririñ puhun wulunya*

Arj. Wiw. 21, 6 sarweccha ṇ āyudha mijil ri puhun wulunya; echter is op al deze plaatsen ook p u h u n w u l u n denkbaar, daar een verdubbelde consonant in het schrift niet behoeft te worden uitgedrukt en geen positie-makende kracht behoeft te hebben. De beide woorden komen echter ook voor in omgekeerde volgorde, nl. w u l u p u h u n: Wir. 69 ya tāgawe wuririṇ niṇ wulu puhun (zie ook K. B. W. IV, 6). Het is nu, merkwaardig genoeg, aannemelijk, dat de laatste zegswijze de oorspronkelijke is. Of-schoon de Javanen de uitdrukking verklaren door ze gelijk te stellen aan w u l u c u m b u, het haar op de groote teen, duim of vinger, is het geenszins uitgesloten, dat men de juiste beteekenis van p u h u n niet meer kent en dat dit reeds lang zoo is, getuige de twee plaatsen uit het Wirāṭa-parwa die ieder een andere volgorde hebben. Ik acht het mogelijk, dat bij deze min of meer duistere uitdrukking een nevenvorm met w u l u n is ontstaan, vind het althans niet noodzakelijk van de eenstemmige lezing der hss. af te wijken.

- 51—23 d r ṣ ṭ v ā, men vgl. Vāyu Pur. I, 19b—20a (nagenoeg eender). Slechts in den eersten pāda is ons citaat ernstig corrupt, en wel zoo, dat niet met zekerheid uit te maken schijnt, wat er gestaan heeft. Ik veronderstel, dat t a m en de oeloe van w i s w^e zijn uitgevallen en dat daarna geknoeid is met dittographiën om de ontbrekende syllaben aan te vullen.
- 25 m u b y a t, het K. B. W. geeft (IV, 614) slechts deze plaats zonder verklaring.
- 27 i n u c a p; is het i n u j a p dat vele hss. hier en elders geven een contaminatie van u c a p en u j a r?
- 29 i ṅ g i t a i ḥ, vgl. Vāyu Pur. I, 20b, waar het werkwoord a n o d a y a t luidt, met noot a c o d a y a t.
- 52—2 b h u j a ṅ g a h a j i, een ook in de parwa's meermalen voorkomende combinatie. Alles wat over b h u j a ṅ g a, voorzoover mij bekend, is gezegd, heb ik besproken in een in 1932 in de Bijdr. Kon. Inst. verschijnend artikeltje (pp. 253 sqq.).
- 8 t v a y ā, vgl. Vāyu Pur. I, 21a—b. Het t o y a der hss. is uit t v a y ā ontstaan, den overgang van v a > o in Javaansche woorden volgende. In plaats van m a h ā b u d d h i r zien we in de hss. m a h ā b u d d h i ḥ; de hier toe te passen sandhi-regel wordt dikwijls verwaarloosd in de Jav.-Balin. overlevering. De vierde pāda wordt in het Vāyu Pur. gegeven als: Vyāsaḥ samyag upāsitaḥ. De Jav. vertaling die verderop volgt: s a t a t a r a k w a etc. stemt hiermee echter vrijwel overeen. De lezing p u r a ṇ a y a m is misschien (behoudens het verdwijnen der r) te verklaren uit het gebruik van nāgarī-schrift.
- 10 a s t a w a p ū r w a k a, Sanskrit constructie met één verbasterd en één onbedorven Sanskrit woord!
- 13 s u m ě p i (of s u m ě p i k a?) is mij niet duidelijk; er zal misschien verband bestaan met s ě p ě k, K. B. W. III, 283. Voor (h) u ṇ ḍ a h a g i geeft de „Dictionnaire Sanskrit-Kavi“, Kern, V. G. IX, 280, als Sanskrit equivalenten: k ā r u en ś i l p i.
- 19 d u d o h i t h a; het overeenkomstige vers in het Vāyu Pur. I, 21c luidt:

dudoha(?) vai matim tasya tvam purāṇāśrayām kathām. De verwarring van de akṣara's t h en c komt meer voor, zie bv. p. 72P. Behalve h a r a ṇ a voor p u r ā ṇ a zijn ook de andere fouten gemakkelijk te herstellen. — Na het citaat schijnt de tekst niet geheel ongeschonden.

52—25 e ś ā ṇ i c a: men vergelijkte Vāyu Pur. I, 22 e ś ā ṇ i c a ṣimukhyānām etc.

In plaats van ṛ ṣ i^o heeft onze tekst klaarblijkelijk v i p r a^o. Het valt ook bij dit citaat op, hoe de ernstige corruptelen door alle handschriften, althans in hoofdzaak (spellingsverschillen en dergelijke buiten beschouwing gelaten), op dezelfde wijze gegeven worden. Het bederf dateert dus reeds uit betrekkelijk vroegen tijd. De laatste pāda van ons citaat is weer een merkwaardig voorbeeld van tekstbederf. Al moge de voorgestelde emendatie aan menigeen op het eerste gezicht een groote afwijking van de woorden der hss. schijnen, nader beschouwd is het weinig waarschijnlijk, dat een andere lezing ten grondslag heeft gelegen. In ś r ā v a y i t u m is a v of v a of misschien wel a v a > o; de wisseling van y i en h i is zeer bekend. Het onherkenbaar geworden woord werd aangevuld met de syllabe t a; de slotklank m werd bij het volgende woord getrokken, waarvan de lajar bij de verkeerde syllabe was gevoegd; het minder bekende a r h a s i veranderde in het zeer vaak voorkomende m a h a r ṣ i.

53—4 i t i s a ṇ c o d i t a ḥ; in plaats van dit citaat en de beide volgende heeft het Vāyu Pur. hier slechts één śloka (I, 25): i t i s a n n o d i t a ḥ (noot: saṇcoditaḥ) śūtas tair eva munibhiḥ purā | purāṇārtham purāṇajñaiḥ satyavrataparāyaṇaiḥ. In onzen tekst is dus hier een belangrijke afwijking te constateeren. — Over s > p in de hss.: Wulff, Wirāṭap. p. 200. In den derden en vierden pāda is het citaat ernstig bedorven. Het b h r u y a t der hss. doet vreemd aan; de eigennaam moet in den nominatief staan; tenslotte ontbreekt er een syllabe.

9 p r ī t o ' s m i; slechts pāda 3 en 4 zijn, gelijk wij boven zagen, uit het Vāyu Pur. bekend. In de gegeven omstandigheden kan men p r ī t o ' s m i met zekerheid in de plaats van het overgeleverde stellen; a n u h i t a: a n u g ṛ h ī t o en y a d i p. v. y a s m i n?

13 a s u t a ḥ, eveneens mij van elders niet bekend.

17 s v a d h a r m a, men verg. Vāyu Pur. I, 26, waar echter het tweede gedeelte luidt: devatānām ṣṣṇāṇi ca rājñāṇi cāmitatejasām. Wat in onzen tekst als pāda 4 fungeert is daar eerste pāda van den volgende śloka. Men vindt deze verzen die de plichten van de sūta's beschrijven besproken bij Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 15. De lezing die onze tekst geeft is onvolledig, daar slechts de varṣa's van goden en zieners, niet die der beroemde koningen worden vermeld; ook de tradities omtrent groote mannen waarvan sprake is in het Vāyu Pur. ontbreken hier. Misschien bevat de Oud-Jav. tekst een lacune in het citaat (verg. ook het metrum).

25 V a i n a s y a. Nadat in het Vāyu Pur. de taak van de sūta's is omschreven, volgt er (I, 28, b—c): V a i ṇ y a s y a h i P ṛ t h o r y a j ñ e v a r t a m ā ṇ e m a h ā t m a n a ḥ | s u t y ā y ā m a b h a v a t s ū t a ḥ p r a t h a m a m v a r ṇ a v a i k ṛ t a ḥ. Hiermede vertoont ons citaat zóoveel overeenkomst, dat men moet aannemen, dat het oorspronkelijk ongeveer gelijkkluidend moet zijn geweest.

Daar echter de Oud-Jav. paraphrase den naam *Pythu* en z'n offer niet noemt, bestaat de mogelijkheid, dat er eenige regels zijn verloren gegaan. Over het ontstaan der *sūta*'s wordt verderop in dit geschrift uitvoerig gesproken (p. 122, 30 enz.). In het *Vāyu Pur.* heeft de eerste *pāda* hi i. p. v. ca in mijn tekst; de tweede regel wijkt, gelijk men heeft kunnen zien, meer af.

53—27 *aya* is 'n uitroep van terechtwijzing. Ook het volgende schijnt *lacuneus* te zijn.

54—1 *avyakta* m. Met deze woorden gaat de verteller zijn uiteenzettingen omtrent de cosmogonie en wat daarbij behoort aanvangen. Men zie *Vāyu Pur.* 1, 43; *Bmḍ. Pur.* 1, 1, 42. De met onzen tekst overeenstemmende verzen uit deze werken zijn echter resp. 4, 17 en 1, 3, 8. Men vergelijk ook plaatsen als *Viṣṇu Pur.* 1, 2, 19 sq., *Mārka. Pur.* 45, 32, *Liṅga Pur.* 1, 70, 3, en vooral de uitvoerige aantekening van Wilson—Hall, *Viṣṇu Pur.* 1, pp. 20—22. Met de daar genoemde plaats uit den commentaar op het *Viṣṇu Pur.* moet men onze tekst vergelijken. — Bij *satya* m (i. p. v. *sat*?) is de tekst niet duidelijk. — Over enkele termen: *Garbe*, *Die Sāmkhya-Philosophie*, pp. 204 vlgg. — Zie ook een plaats als *Viṣṇu Pur.* 1, 20, 9 sqq.

7 *pañcakawṛtti*. Over de functie der zintuigen: *Garbe*, p. 259.

8 *gandhavarṇa*°, in overeenstemming met *Vāyu Pur.* 4, 18; *Bmḍ. Pur.* 1, 3, 9 heeft een kleine afwijking. De tekst brengt dit citaat in verband met het voorafgaande. Voor *pañcakawṛtti* geeft v. d. Tuuk, K. B. W. IV, 295 op „de vijf zintuigen”. De volgende passage is eveneens onduidelijk. *Wiśaya*, „das Objekt eines Sinneswerkzeuges”. *Liṅga* is het fijne inwendige lichaam, dat de ziel op haar tocht door de grove lichamen begeleidt.

12 *vigraha* m, *Bmḍ. Pur.* 1, 3, 10; *Vāyu Pur.* 4, 19.

18 *śarīroga*, enz. is mij niet duidelijk.

21 *brahmāgre*, vgl. *Vāyu Pur.* 4, 20; vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 4, 14. Het *Bmḍ. Pur.* heeft, 1, 3, 11, *brahma yat sadasat param*, waarbij men den Oud-Javaanschen tekst vergelijk die op het citaat volgt. *Param brahma* ook genoemd *Bmḍ. Pur.* 1, 3, 10; *Vāyu Pur.* 4, 19.

23 *guṇa*°, een vers dat in het *Vāyu Pur.* 4, 21, luidt: *guṇasāmye tadā tasmin guṇabhāve tamomaye*, in het *Bmḍ. Pur.* 1, 3, 12: *g° t° t° avibhātaṁ tamomayam*. De drie *guṇa*'s (*sattva*, *rajas*, *tamas*): „die drie Constituenten (der Urmaterie)”, *Garbe*, p. 211.

26 *kālatve*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 4, 17 *caturmukhas tu brahmatve kālatve cāntakṛd Bhavaḥ*. Het slot luidt in het *Vāyu Pur.* 5, 26 *cāntako 'bhavat*, waarmee onze tekst overeenstemt. — Hiervoor een lacune?

30 *brahmatve*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 4, 19; het *Vāyu Pur.* heeft een andere woordschikking: *l° s° b°*. De verschrijving *s > m* in onze hss. gaat, zooals vaker blijkt, terug op een foutieve lezing van *nāgarī*-schrift.

55—2 *puruṣatve*, vgl. *Vāyu Pur.* 5, 28, waar hi tegen onze tekst: 'p i, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 4, 19.

3 *sarwaprāṇa*: °*prāṇi*?

5 *tanoh*; *wa=* o is zeer veelvuldig in onze hss.; vgl. *awak* uit het vervolg. Duidelijk wordt het vers echter niet. In de parallelteksten heb ik het niet aangetroffen.

- 55—6 Trisamaya, meermalen in de Tantu Paṅḍëlan.
- 12 nuni; scheppingsverhalen: bv. Viṣṇu Pur. 1, 5; Mārka. Pur., C. 47.
- 15 Ahcūkāra enz., vgl. voor nadere uitlegging bv. Pargiter's Mārkaṇḍeya Purāṇa, 45, 39 sqq. Mahān, orgaan van het oordeel en besluit; ahamkāra „das Organ, durch welches körperliche und innere Vorgänge fälschlich auf die Seele übertragen werden" (Garbe).
- 19 sthāna°; geheel in orde is dit citaat in geen geval, omdat °a h d° onmogelijk is. Vgl. Vāyu Pur. 8, 20 sthānābhīmāninaś caiva sthānāni ca prthak prthak. Misschien is d e v ā h met het volgende d e w a in verband te brengen. Vgl. ook Vāyu Pur. 6, 70 sth° sarve.
- 24 agre, vgl. Vāyu Pur. 6, 65 en 9, 65 agre sasarja vai Brahmā etc. In de vertaling of paraphrase in het Oud-Jav. valt op m a y o g a . . . m ē t u als weergave van Skt. s a s a r j a ; men vergelijkte Pigeaud, Tantu Pangg. p. 133, n. 2.
- 25 pratyeka. Reeds het feit dat er slechts drie namen worden genoemd wijst er op, dat onze tekst niet in orde kan zijn. Het Vāyu Pur. geeft op Sanandana, Sanaka, Sanātana en Sanatkumāra (9, 65b—66a). Andere teksten hebben het echter anders; men verg. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, pp. 77—79. In het Javaansche werk zal sañ Nandana zijn ontstaan uit Sanandana, sañ Naka uit Sanaka; voor den naam Sanatkumāra hebben ook de hss. D en K sañ Natkumara.
- 27 wīrya mwañ śakti nira; men merke op, dat nira zoowel bij wīrya als bij śakti te construeeren is. Dit geschiedt in het Oud-Jav. vaker, vgl. bv. Ādip. p. 7, r. 30 somya śabda manohara mwañ ambēk nira. Op p. 26, 28 treffen we een geval aan van het suffix -a getrokken bij twee woorden: yan anisiñ-anēyēha, mogelijk is hier echter dat de -a van het eerste woord samengetrokken is in den aanvangsklank van het tweede. Ook in het Maleisch kan men wel zeggen: sakit dan pēdihkoe en dergelijke. In een hs. van den Pēlandoeck Djinaka (Klinkert, Facsimilés, p. 79. 3) treft men aan: kita bērtangkap dan bērhēmpas²an, i. p. v. bērtangkapan.
- 29 anṛṣṭa; dit citaat heb ik niet teruggevonden; het is corrupt overgeleverd. Verwarring van n en s ook Wir. 59, 22; 97, 7. Voor pra jā s a r g a : Bmḍ. Pur. 1, 8, 56.
- 32 vivṛtta°; juist?; mij verder niet bekend.
- 56—5 parbwata is een meer voorkomende spelling voor S. parvata.
- 7 tato; corrupt, een syllabe ontbreekt. De bedoeling is duidelijk.
- 8 dewarṣi; vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 10, 18; Vāyu Pur. 9, 62 sq. Van deze mythische zieners leidden de Brahmaansche families hun afkomst af. Nadere bijzonderheden geeft Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., p. 185. Opmerkelijk is, dat andere teksten, die deze dewarṣi's vermelden, een ander aantal opnoemen; in bijzonderheden handelt hierover een aantekening van Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 101 sqq. Dewarṣi's zijn ṛṣi's van de goddelijke of hemelsche soort; zij hebben de volmaaktheid op aarde bereikt en houden verblijf in den hemel. Aṅgira heeft in het Oud-Jav., zooals de regel is bij stammen op -as, z'n slot -s verloren.
- 11 tato 'sṛjāt, vgl. Vāyu Pur. 9, 64. Zie ook Mārka. Pur. 50, 6—7.

- 56—12 *Parameśwara*, hier gelijkgesteld met *Śiva*, in Visnuitische *Purāṇa*'s met *Viṣṇu*. Vgl. Wilson—Hall, *Viṣṇu Pur.* I, 41.
- 14 *sajñā* komt naast *saṃjñā* eenige malen in Oud-Jav. teksten voor: vgl. bv. *Wirāṭap.* II; K. B. W. III, 304.
- 15 *Bhawa* is dus de tweede naam dien de pas ontstane godheid krijgt. Hetzelfde verhaal, maar aardiger verteld, vindt men bv. *Viṣṇu Pur.* I, 8, 2 sqq., *Mārķ. Pur.* 52, 2 sqq., en elders. De namen van onzen tekst komen ook daar voor, de vierde luidt echter *Īśāna*; *Īśa* bestaat echter als benaming van dezen god ook. De vijfde naam *Paśupati* moet in onzen tekst zijn uitgevallen, er zijn blijkens het *aṣṭasaṃjñā* (p. 57, 3) ook hier acht geweest. Zeer omslachtig is het *Vāyu Pur.* 27, 5 sqq. In plaats van *Śarwa* komt daar de naam *Śiva* voor, *Paśupati* is daar vierde, als vijfde treedt op *Īśa*.
- 21 *Āditya*^o enz., vgl. *Viṣṇu Pur.* I, 8, 7; *Mārķ. Pur.* 52, 8 sq., e.a., welke echter veel minder uitvoerig zijn. Het *Vāyu Pur.* spreekt erover 27, 17 sq.: *prōvāca nāmnām eteṣāṃ bhūtāni pradīseti ha, etc.*
- Ieder van deze localisaties, manifestaties, behoort bij een der bovengemelde namen.
- 34 *mahāpaṇḍita*, elders: *dikṣito brāhmaṇas*, vgl. bv. *Vāyav Pur.* 27, 19.
- 57—5 *Samkalpa*. Over de schepping van *Samkalpa* en *Dharma* wordt ook elders gesproken, vgl. *Mārķ. Pur.* 50, 7; *Bmḍ. Pur.* I, 5, 72; *Līṅga Pur.* I, 70, 184, e.a.
- 7 *sarveṣāṃ*, *Vāyu Pur.* 9, 98: *gbhuḥ Sanatkumāras tu dvāv etāv . . . | pūrvotpannau purā tebhyaḥ sarveṣāṃ api pūrvajau*. Vgl. bv. *Līṅga Pur.* I, 5, 13.
- 11 *Dakṣa mijil* etc. „The simple statement that the first *Prajāpatis* sprang from the mind, or will, of *Brahmā*, has not contented the depraved taste of the mystics; and, in some of the *Purāṇas*, as the *Bhāgavata*, *Līṅga*, and *Vāyu*, they also are derived from the body of their progenitor”, Wilson, (*Viṣṇu Pur.* I, 102). De verschillende lichaamsdeelen zijn echter in genoemde teksten niet steeds aan denzelfden *prajāpati* toegedeeld. Ons geschrift vertoont groote overeenkomst met het *Vāyu Pur.* (9, 99 sqq.); zie Wilson—Hall, t.a.p.
- 14 *wāk indriya*, voor *wāg indriya*, vgl. K. B. W. II, 459: *wak(g)indriya, caṅkēm, wisayanya manabda.*
- śrota*, vgl. K. B. W., t.a.p. In het Sanskrit bekend uit den *Trikāṇḍaśeṣa* (*śrotas*).
- 18 *tato*; men vergelijkte bij dit citaat het *Skt. Bmḍ. Pur.* I, 8, 2 *tato devāsurapitṛṇ manuṣyāṃs ca catuṣṭayam* *o Vāyu Pur.* 9, 2. Bij het volgende verhaal vergelijkte men de beide genoemde teksten, resp. I, 8, 3 sqq. en 9, 2 sqq., alsmede *Mārķ. Pur.* 48, 4 sqq. De *asura*'s zijn daar echter het eerst aan de beurt: *Bmḍ. Pur.* I, 8, 4 *tato 'sya jaghanāt pūrvam asurā jajñire sutāḥ*.
- 22 *riṇ wēṇi*, dit en de daarna vermelde gebeurtenissen worden duidelijk door vergelijking met plaatsen als *Skt. Bmḍ. Pur.* I, 8, 5b—6a *śṛṣṭā*

yayāsūrās tanvā tām tanuṃ sa vyapohata || sāpaviddhā tanus tena sadyo rātrir ajāyata. Zie ook Mārķ. Pur. 48, 6, waarvan Pargiter's vertaling luidt: „And then he cast aside that body which was composed of the particle of darkness; that body cast aside by him forthwith became Night". Vgl. ook Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 80 sq.

57—25 p ā ṇ a, in de beteekenis „hand" (= p ā ṇ i) opgegeven in den Śabda-kalpādruma.

26 v i d y u t; dit citaat is in de war. Het Skt. Bmḍ. Pur. bevat een vers: vidyuto 'śani meghāṃś ca rohitendradhanūṃśi ca (I, 8, 54), dat ook voorkomt in het Vāyu Pur. 9, 48, e.a.; vgl. ook Mārķ. Pur. 48, 35; de bliksems, donderslagen, rossige regenbogen zijn in onzen tekst ook te herkennen. Het slot: ṛ k y a j u ḥ hoort echter in een andere passage thuis. In de voorafgaande verzen wordt nl. in eenige teksten het ontstaan beschreven van verschillende heilige hymnen en metra (vgl. bv. Bmḍ. Pur. I, 8, 50 sqq., Vāyu Pur. 9, 44 sqq., Mārķ. Pur. 48, 31 sqq., Viṣṇu Pur. I, 5, 53 sqq.). Nu bevat o.a. het Bmḍ. Pur., t.a.p., de volgende woorden: gāyatrīṃ ca ṛ c a ṃ caiva, en vs. 51 y a j ū ṃ ś i traiṣṭubhaṃ chaṃḍaḥ. Rest nog de verklaring van de syllaben s e k a g a in onzen tekst; m e g h ā ṃ ś c a, dat in de parallelteksten staat, te lezen veronderstelt wel is waar een groote fout in de overlevering, doch schijnt mij nog het minst verwerpelijk (m > s, in nāgari-schrift, als vaker, g a voor g h a van z'n plaats verdrongen). Trouwens ook het begin van het citaat kan niet goed zijn, daar a ś a n i z'n eerste syllabe mist. Slechts het aantal van 16 lettergrepen en de aanduiding als zoodanig in alle hss. maken het aannemelijk, dat een śloka bedoeld is met deze woorden, die ik, behalve het begin, geef zooals de hss. ze bevatten.

28 s t h ā w a r a, etc., vgl. Bmḍ. Pur. I, 8, 57: tato 'srjata bhūtāni carāṇi sthāvarāṇi ca, e.a. S t h ā v a r ā ṇ i zijn de onbewegelijke zaken, derhalve o.a. het plantenrijk. Het volgende c ā r a c ā r a der hss. is op zich zelf niet duidelijk. Weliswaar komt de Sanskrit uitdrukking carācara, „bewegelijk en onbewegelijk", d.i. „dieren en planten" ook in het Oud-Jav. voor (vgl. bv. Rām. 5, 88 aku ta jayēṃ surālaya manuṣya carācara len; id., 21, 148 ātmā nikaṇ dadi carācara uccanica; vgl. ook mijn opmerking in „Woordenlijst op de Tantu Pangḡlaran", B. K. I., 89, p. 79), doch na het voorafgaande s t h ā w a r a zou het a c a r a pleonastisch staan. Het lijkt mij daarom waarschijnlijker, dat we hier te doen hebben met een op Javaansche wijze, ter uitdrukking der verscheidenheid, herhaald Skt. c a r a, „bewegelijk" als subst. „dier". Deze geheele passage sluit zich zoo nauw aan bij de Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. (laatstgenoemde tekst heeft, 9, 50, zelfs de volgorde: sthāvarāṇi carāṇi ca) — ook in het vervolg bestaat de „vertaling" slechts uit op Javaansche wijze zonder meer uit het Sanskrit origineel overgenomen geconstrueerde woorden —, dat de gedachte aan andere mogelijkheden wordt uitgesloten.

29 v a y a ḥ; de -h, die in dit geval gewoonlijk verloren gaat, is hier behouden, wat m.i. wijst op letterlijke overname uit het origineel (a.h.w. als citaat). Het volgende bevat weer een moeilijkheid: het Skt. Bmḍ. Pur.

1, 8, 58, en andere teksten geven: *vayaḥpaśumḥgoragān*. De eerste twee woorden zijn in onzen tekst ongeschonden overgeleverd, *uraga* is al eerder genoemd. Er volgt echter in genoemden tekst: *avyayam ca vyayam caiva dvayam sthāvarajangamam* (vgl. ook *Vāyu Pur.* 9, 52, waar de tweede *pāda* *sthānujangamam* luidt). Het is nu duidelijk dat onze tekst bevatte *vyaya + avyaya*; in het eerste woord is *v(w)* > *c*, als vaker; in het tweede is een *y* (*pasangan*) verloren gegaan, eveneens een zeer veelvuldige fout.

58—1 *krama niṅ sṛṣṭi*; de schrijver wil zeggen, dat de schepping der wereld door *Brahmā* periodiek terugkeert en dat we op het oogenblik den zevenden kalpa na het begin van den *W.*-kalpa beleven. Een kalpa is een dag van *Brahmā* of wel 1000 *Mahā-yuga*'s of 14 *Manvantara*'s. Eén *Mahā-yuga* is 4 320 000 jaren. De telkens terugkeerende schepping is beschreven in een vergelijking met de periodieke terugkomst der seizoenen, bv. *Viṣṇu Pur.* 1, 5, 64 sq.; *Mārk.* 48, 44; vgl. ook *Vāyu Pur.* 9, 59. — Men onderscheide *mahākalpa*'s ($\frac{1}{100}$ leven van *Brahmā*) van (*kṣudra*)-*kalpa*'s (dag van *Brahmā*). Theoretisch zijn er oneindig veel kalpa's, doch in de praktijk worden er twee onderscheiden: de *Padmakalpa* en zijn opvolger, waarin we nu leven, de *Vārāha-kalpa* (nader *Mārk. Pur.* 46, 44; *Viṣṇu Pur.* 1, 3, slot; 1, 4, begin), genoemd naar den *Varāha*, everzwijn, den vorm waarin *Brahmā-Nārāyaṇa* in dezen kalpa optreedt (*Viṣṇu Pur.* 1, 4, 3 sqq.). Het leven van *Brahmā* wordt gesteld op 100 jaren van 360 kalpa's; we zijn nu in den eersten *mahākalpa* van de tweede helft van het totaal, dus in den 51en; de beide 50-tallen heeten *parārdha*.

2 Het in onze hss. overgeleverde *kara(r)dḍya* vertoont met dit laatste woord groote gelijkenis. *Saṅka riṅ parārdha Vārāha-kalpa* geeft echter geen zin; wellicht heeft er iets gestaan als: *saṅka riṅ k<arwa> parārdha W°*, vanaf (het begin van) den tweeden *p.* (en hiervan) den *W°*. — Het gebruik van *kalpa* in het voorafgaande *kapiṅ pitu kalpa*, waar klaarblijkelijk bedoeld is de zevende *Manvantara*, is vreemd. Dit gevoegd bij den zeer abrupten overgang naar het volgende doet weer het gerechtvaardigde vermoeden ontstaan, dat de tekst hier geleden heeft.

3 *brāhmaṇa*, de vier hier genoemde lichaamsdeelen zijn in overeenstemming met *Manu* 1, 31: *mukhabāhūrupādataḥ*.

5 *Śucā* en *Pratigha* (naar mijn opvatting), „Verdriet” en „Toorn”.

8 *Ahimsā* zal foutief zijn; op een aantal plaatsen (vgl. *Mārk. Pur.* 50, 29; *Viṣṇu Pur.* I, p. 111) wordt *Himsā* genoemd, die met *Adharma* een paar vormt. Het is echter mogelijk, dat de fout reeds in het exemplaar van den auteur stond, hoewel er veel voor later ontstaan te zeggen zou zijn.

10 *Swāyambhuwa*, d.i. zoon van *Svāyambhū* = *Brahmā*. Het hier volgende verhaal, dat het begin van de sexuele voortplanting wil beschrijven, varieert in de verschillende teksten; zie de uitvoerige aantekening bij *Wilson—Hall*, I, pp. 104 sqq. De figuur van *Ratiḥ* die hier geboren wordt is vreemd; de godin *Rati* geldt als een dochter van *Dakṣa*. Er kan hier gedacht worden aan *Skt. Bmḍ. Pur.* 1, 9, 38 (= *Vāyu Pur.* 10, 13) *labdhā tu Puruṣaḥ patniṃ Śatarūpām ayonijām || tayā sa*

ramate sārddham tasmāt sā Ratir ucyate. — Een overzicht van het geslacht van Manu-Svāyambhuva en Śatarūpā geeft W. Jahn, Das Saupurāṇam, Habil.-schr. Zürich, 1909, aan het eind.

- 58—13 Uttānapāda luidt de naam bv. Bmḍ. Pur. 1, 9, 41 Priyavratottānapādaḥ putrau; Vāyu Pur. 10, 16; Mārķ. Pur. 50, 15; Viṣṇu Pur. 1, 7, 16. — De naam Prasūti luidt de tweede maal in de hss. FGK Pratisuti, doch deze lezing heeft niet de minste waarde en is slechts een indicium voor een nauwere verwantschap dezer drie hss.
- 19 Yāma; de Yāma's zijn de goden in het Svāyambhuva Manvantara: Vāyu Pur. 10, 20; Bmḍ. Pur. 1, 9, 45; Mārķ. Pur. 50, 19 e.a. (yama = tweeling). ajita, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 9, 46 ajitās caiva śukrās ca dvau gaṇau Brahmanas smṛtau. Het zijn namen van goden-groepen.
- 22 pratyeka niṇāranira; de opsomming hier geeft slechts 21 namen. Bovendien wijkt de volgorde af van die der parallel-teksten. In het Skt. Bmḍ. Pur., 1, 9, 49 sqq., worden eerst vermeld 13 dochters: Śraddhā, Lakṣmī, Dhṛti tot en met Kīrti, deze worden allen echtgenooten van Dharma, die bij ieder hunner (ook dit is in onzen tekst niet duidelijk) een kind verwekt, 1, 9, 58 sqq.). Vervolgens worden vermeld Sati, Khyāti tot en met Svadhā, 11 dochters, die aan de verschillende ṛṣi's, Bhṛgu, Pulaha enz. gegeven worden. Andere Purāṇa's hebben dit evenzoo, slechts staan de namen Sati en Khyāti in omgekeerde volgorde: Vāyu Pur. 10, 26; Mārķ. Pur. 50, 22; Viṣṇu Pur. 1, 7, 23. Het schijnt dus, dat onze tekst op een zoodanige wijze de beknoptheid betracht heeft, dat het juist verstaan er onder geleden heeft. De drie uitgevallen namen zijn: Pṛiti, na Smṛti; Svāhā vóór Svadhā; Puṣṭi na Tuṣṭi. Bapuḥ staat voor Vapus.
- 28 Śraddhā; ook deze opsomming is op enkele plaatsen geschonden tot ons gekomen. Voor Niścaya hebben andere teksten Niyama (Bmḍ. Pur. 1, 9, 59; Vāyu Pur. 10, 33 e.a.). Na Tuṣṭi volgt in de parallelteksten Puṣṭi met haar kind Lobha (bv. Mārķ. Pur. 50, 26) of Lābha (Bmḍ. Pur. 1, 9, 59; Vāyu Pur. 10, 34). Als kind van Medhā geldt Śruta. Door het ontbreken van Puṣṭi in de vorige opsomming zal deze plaats in de war zijn geraakt. Medhā is tot moeder van Lābha geworden en Śruta is bij Kriyā gesteld, die drie kinderen heette te hebben; een van die kinderen is daardoor verdrongen. De omstandigheid, dat makanak zoowel „tot kind hebben” als „als kind (zijn)” kan beteekenen (vgl. Kern, V. G. VIII, 217), werkte ongetwijfeld mede tot het bederven van deze plaats. Ik wijzig echter de lezing niet, daar wat betreft de kinderen van Kriyā de Skt. teksten uiteenloopen: Kriyāyās tanayau proktau Damaś ca Śama eva ca, geeft het Bmḍ. Pur. 1, 9, 60; Kriyāyās tu Nayah prokto Daṇḍah Samaya eva ca, Vāyu 10, 34. Het Viṣṇu Pur. e.a. geven Daṇḍa, Naya en Vinaya. In plaats van Śruta komt elders, volgens Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. 1, p. 111, de naam Sama voor. Dit alles belet ons een juiste voorstelling te krijgen van wat de Skt. tekst dien onze auteur onder oogen had gaf. De mogelijkheid bestaat echter, dat deze plaats gelezen moet worden: <saṁ Medhā makanak> saṁ Śruta. saṁ Kriyā <makanak> lawan etc.

- 58—31 Sādhya; deze naam is vreemd in dit verband en wellicht corrupt. Sādhya's zijn een klasse van halfgoden, de verpersoonlijkte riten en gebeden van de Veda's; ze gelden ook als zoons van Dharma en wel bij Sādhya, eveneens een dochter van Dakṣa. Vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, pp. 21, 22. — De naam Buddha zal wel staan voor Bodha, vgl. Bmḍ. Pur. I, 9, 60 Buddher Bodhaḥ sutaś cāpi Apramādaś ca tāv ubbau.
- 59—2 Wyāmanā. Elders, bv. Bmḍ. Pur. I, 9, 61, Mārḁ. Pur. 50, 27, is Vyavasāya Dharma's zoon bij Vapus. Vgl. Trikāṇḍaśeṣa, I, 1, 127.
- 4 Kṣamā, mij van elders in dit verband niet bekend. Elders (vgl. Bmḍ. Pur. I, 9, 62) treedt Yaśas als dochter van Kīrti op. De hss. van groep y geven Sama, dat men ook als Sāma kan opvatten. Het kan echter ook uit Kṣamā ontstaan zijn door het in het Javaansch zoo bekende verlies van de k in de combinatie kṣ-.
- 5 ity ete, vgl. Bmḍ. Pur. I, 9, 62 e.a.
- 8 Kāma. Dit zinnetje kan niet goed zijn, daar Harṣa als zoon van Kāma geldt. Het is echter volstrekt niet zeker, dat het bederf in den Javaanschen tekst ontstaan is, daar bv. ook Mārḁ. Pur. 50, 28 onduidelijk is. Andere teksten noemen den naam van Kāma's vrouw, bv. Vāyu Pur. 10, 37: Kāmasya harṣaḥ putro vai devyāṃ Ratyāṃ vyajāyata (na waarschijnlijke verbetering der drukfouten); echter zijn er varianten.
- 9 Ahimsā (lett.: Ahinśa) der hss. is boven reeds besproken (bij p. 58,8). De tweede spruit uit dit huwelijk heet gewoonlijk Anṛta (bv. Bmḍ. Pur. I, 9, 64), hier Anaya. Er is echter geen reden om aan de juistheid der lezing te twifelen. De lezing Bharaka voor Naraka berust op een graphische vergissing; verg. Wulff, Wirāṭap, p. 174. De hier gegeven verwantschapsverhoudingen wijken af van de naast verwante Sanskrit teksten; waarschijnlijk schuilt er een fout in de overlevering, daar Mṛtyu hier voor het eerst als vader genoemd wordt, zonder voorafgaande vermelding wiens zoon hij is (nl. van Bhaya en Māyā: Bmḍ. Pur. I, 9, 65 e.a.). Rorawa (Skt. Raurava) komt hier in verwante teksten voor, naar het schijnt, als synoniem voor Naraka. Nadere bijzonderheden kan men b.v. vinden Mārḁ. Pur. 50, 29—32.
- 12 Mṛtyu; deze kinderen van Mṛtyu zijn meestal vijf in getal, waarschijnlijk is hier Krodha uitgevallen; er zijn echter varianten; vgl. bv. Bmḍ. Pur. I, 9, 66 met Mārḁ. Pur. 50, 31.
- 14 naiṣāṃ, men vergelijk Mārḁ. Pur. 50, 32, Viṣṇu Pur. I, 7, 32. Het Skt. Bmḍ. Pur., I, 9, 67 = Vāyu Pur. 10, 41 heeft daarentegen teṣāṃ bhāryāsti putro vā etc. De geschiedenis van Nilalohita volgt in beide laatstgenoemde teksten terstond evenals hier. Anak moet opgevat worden als a-anak, als vertaling van . . . putro vā, dat wellicht uitgevallen is; meestal toch zijn bij citaten de pāda's compleet.
- 16 sarve, indien de door mij aangebrachte correcties juist zijn, stemt deze pāda overeen met het vervolg van de hierboven uit 't Skt. Bmḍ. Pur. geciteerde woorden.
- 18 prajāḥ enz., = Bmḍ. Pur. I, 9, 68; Vāyu Pur. 10, 42.
- 20 so 'bhidhyāya, vgl. de in genoemde teksten volgende woorden.

- 59—20 In onze hss. is tweemaal een oeloe vergeten, een y uitgevallen, een overtollige \dot{d} ingevoegd en m i. p. v. s geschreven (vgl. boven p. 238); alles vaak voorkomende fouten. Men lette op de vertaling van *abhidhyāya*.
- 23 *mānasān*; Bmđ. Pur. 1, 9, 69 = Vāyu Pur. 10, 43 hebben: *nādhikān na ca hīnāṃs tām mānasān ātmanah samān*. Het metrum reeds bewijst, dat het citaat corrupt is; het schijnt, dat een syllabe is uitgevallen, en een overtollige is toegevoegd.
- 27 *Brahmā*, vgl. Vāyu Pur. 10, 52 B° d° 'b' etān mā srākṣīr idṛṣiḥ prajāḥ. Het Bmđ. Pur. 1, 9, 79, heeft *drṣṭvā Brahmā en enam*.
- 30 *mā srākṣīr*; zie de vorige aantekening. In het Javaansch is vaak *kṣ > s*; zoo ook hier. De sandhi wordt wel meer verwaarloosd, vandaar *ḥ* voor *r*; ook verwisseling van de pasangan's *r* en *y* doet niet vreemd aan. Het resultaat van de verknoeiing is echter, dat het bekende *masyaśih* in de plaats kwam van den niet gewonen injunctief-vorm.
- 60—1 *anyāḥ*; vgl. Bmđ. Pur. 1, 9, 80 *anyāḥ sṛjaśva bhadraṃ te prajāś tvam mṛtyusaṃyutāḥ*.
- 4 *evam ukto*, zoo als door mij gegeven: Bmđ. Pur. 1, 9, 81.
- 6 *na mṛtyu°*. De maat wijst uit, dat dit citaat bestaat uit een slot-en een begin-pāda. In het Skt. Bmđ. Pur. luiden de woorden die op het in de vorige aantekening bedoelde volgen: *nāhaṃ mṛtyujarānvitāḥ | prajāḥ sṛakṣyāmi bhadraṃ te*, etc.
- 11 *na prasūtiḥ*; vgl. Bmđ. Pur. 1, 9, 88 *tataḥ prabhṛti devaḥ sa na prāsūyata vai prajāḥ*; vgl. ook Vāyu Pur. 10, 59. Het volgende *Sah°-R°* is verkeerd voor Rudra of Śiva.
- 13 *jñāna*, vgl. Bmđ. Pur. 1, 9, 89 *jñānaṃ tapaś ca satyaṃ ca hy aiśvaryaṃ dharma eva ca*, etc. Vgl. ook 1, 9, 92; Vāyu Pur. 10, 60a; 63a.
- 17 *kunaṇ saṇ*; thans volgt de nakomelingschap van een der andere dochters van Dakṣa, nl. van degene die met Bhṛgu huwde. Men vergelijkte boven, p. 240. Met den naam is geknoeid. Dr. Pigeaud, Tantu Pangg. p. 311, schijnt van meening te zijn, dat het overgeleverde *Satyati* juist is. De parallel-teksten geven echter *Khyāti*: Bmđ. Pur. 1, 11, 1; Vāyu Pur. 28, 1; Mārķ. Pur. 52, 14 e.a.; vgl. ook plaatsen als Mārķ. Pur. 50, 22 en 23. Waarschijnlijk zijn op onze plaats *Sati* en *Khyāti* samen verbasterd tot *Satyati*; echter kan de naam ook op andere wijze bedorven zijn. De namen van de kinderen staan op genoemde Purāṇa-plaatsen eveneens vermeld. Van *Dhātṛ* en *Vidhātṛ* zegt het Bmđ. Pur.: *śubhāśubha-pradātārau sarvaprāṇabhṛtām iha*. Vgl. Hopkins, Epic Myth., pp. 54 en elders.
- 21 *Buddhana*; terwijl de naam *Bala* ook elders voorkomt (vgl. Bmđ. Pur. 1, 11, 3; Vāyu Pur. 28, 2), heb ik *Buddhana* (hss.: *Budḍana*) verder niet aangetroffen; *būdhana* bestaat (Pet. Wdb.). Het Skt. Bmđ. Pur. heeft *Unmāda*, het Vāyu Pur. *Utsāha*.
- 22 *tasyās*, vgl. Vāyu Pur. 28, 3; het Bmđ. Pur. 1, 11, 4 wijkt af in woord-keuze.
- 23 *kuda*; vgl. Vāyu Pur. t.a.p.: *divyacāriṇaḥ | ye vahanti vimānāni devānāṃ puṇyakarmaṇāṃ*.

- 60—24 Meru, en z'n beide dochters, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 5—6; Vāyu Pur. 28, 4; Mārḱ. Pur. 52, 16 e.a. Zie verder p. 246.
- 26 Prāṇa enz.; deze namen zijn in overeenstemming met de parallelteksten. Vgl. ook Viṣṇu Pur. 1, 10, 2 sqq. De hier vermelde Mārkaṇḍeya geldt als de verteller van het Mārḱ. Pur., zie aldaar 52, 17; 1, 1. Over de Mārkaṇḍeya's zijn enkele opmerkingen gemaakt door Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. pp. 202, 203, e.a.
- 29 Dhūmrā. Vgl. Bmḍ. 1, 11, 7 suto Vedaśirās tasya Dhūmrapatnyām ajāyata; in het Vāyu Pur., 28, 6, luidt de naam van de vrouw anders, nl. Mūrdhanyā; in het Mārḱ. Pur. 52, 17 wordt gesproken van Dhūmravātī. Misschien zijn er bij den naam van den zoon dergelijke varianten geweest: Vedaśiras geven ook Vāyu Pur., Mārḱ. Pur. e.a. Echter kan Devaśiras ook een op Java ontstane verschrijving zijn. Ook den volgende naam heb ik nergens elders aangetroffen: de parallelteksten hebben Pivari, dat naar alle waarschijnlijkheid ook in onzen tekst gelezen moet worden; vgl. verderop, p. 62, 4.
- 31 Puṇḍarikā, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 9 Prāṇasya Puṇḍarikāyām Dyutimān ātmajo 'bhavat; Vāyu Pur. 28, 7, waar de man een anderen naam heeft. De afschrijvers zijn dus met arabisaṇ Prāṇa in de war geraakt, Prāṇa was de man, Puṇḍarikā de vrouw.
- 61—2 Unnata; de tweede naam is waarschijnlijk corrupt, ofschoon ook de Skt. teksten, voorzoover zij hem hebben, varianten geven: het Bmḍ. Pur. 1, 11, 9 luidt: Unnataś ca Dyutimataḥ Svanavātaś ca tāv ubhau. Het Vāyu Pur., 28, 7, spreekt van een Sṛjavāna, het Viṣṇu Pur. heeft, 1, 10, 5, Rājavat; het Mārḱ. Pur. 52, 18 Ajaras; in laatstgenoemde teksten slechts één zoon. Saṇ Wata, dat onze hss. geven, vertoont de meeste gelijkenis met Svanavāta, nl. over S[v]a < ṇ > [na]vāta; de eerste syllabe is dan als artikel opgevat.
- 3 teṣām, behalve teṣām voor tayoh, is dit vers geheel gelijkloidend met Bmḍ. Pur. 1, 11, 10. Zoowel citaat als Oud-Jav. uitlegging stemmen overeen in den foutieven eigenaam.
- 5 Svāyambhuva°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 10 Svāyambhuveṃtare 'titā(h); Vāyu Pur. 28, 7 S° 'tite.
- 8 Porṇamāsa staat voor Paurṇamāsa, zooals bv. Mārḱ. Pur. 52, 19 e.a.; 't Bmḍ.- en Vāyu Pur. hebben Pūrṇamāsa.
pataṇ siki strī, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 11, 12 Kṛṣṭir Vṛṣṭis tv Iṣā (Tviṣā?) caiva tathā copacitiḥ śubhā; vgl. Vāyu Pur. 28, 8 (twee kleine varianten).
- 11 Parbwasa staat voor Parvasa, de lezing van Vāyu Pur. 28, 9; de naam komt in verschillende vormen voor: Parvaśa (Bmḍ. Pur. 1, 11, 13), Parvata (Mārḱ. Pur. 52, 19), Sarvaga (Viṣṇu Pur. 1, 10, 6). — Sudhāmā, evenzoo Bmḍ. Pur. 1, 1, 13 e.a. — De naam Parbwagā zal wel een verschrijving zijn voor Parvaśā (Bmḍ. Pur. 1, 1, 15 e.a., vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, p. 153); g en ś worden in Balineesch schrift meermalen verwisseld.
- 13 Yajñārdhya; misschien niet geheel zooals de auteur van onzen

tekst las en schreef. Elders, o.a. in het Vāyu Pur. (28, 12), luistert deze persoon naar den naam *Yajñavama*; het Bmḍ. Pur. heeft (I, 11, 16): *Yajurdhāmaṃ ca dhīmatam Stambhakāśyapam eva ca*.

- 14 *Jāta*. Misschien is hetzij onze tekst, hetzij het Sanskrit geschrift waarop hij teruggaat, hier geheel in de war. Van de kinderen van Y. en K. wordt in de parallel-teksten, die deze passage ook hebben, wel gesproken, doch ze worden niet met name genoemd. Vgl. Bmḍ. Pur. I, 11, 16 *tayor gotrakarau putrau jātau samnyāsaniścitau*, met een variant in het laatste woord (*dharma*^o) en *tau na putrau*, Vāyu Pur. 28, 12. De zeer bekende *Kāśyapa-gotra* vindt men besproken in Pargiter's *Anc. Ind. hist. trad.*, pp. 231—234, e.a. *Kāśyapa* geldt als zoon van *Marici* en eerste van een naar hem genoemd geslacht. De hier genoemde namen ken ik niet van elders. *Sambhūti* heet de vrouw van *Marici*, gelijk onze tekst pas heeft meege-deeld.

- 16 *Agni*; deze twee zoons komen ook in die groep der Sanskrit-geschriften voor waartoe de grondtekst van ons *Purāṇa* schijnt te hebben behoord en wel als *Agni* en *Kīrtimān* (vgl. Bmḍ. Pur. I, 11, 18; Vāyu Pur. 28, 14). Daar laatstgenoemde vorm even verder ook voorkomt, heb ik deze plaats verbeterd.

sāḍvanam^o?, rest van een citaat (vgl. *Sadwati* in het vervolg)?

De volgende namen zijn in overeenstemming met de parallel-plaatsen.

- 19 *Hiraṇyaroṃā* zal wel zóó in het exemplaar van onzen auteur gestaan hebben, daar zoowel Vāyu Pur. 28, 15 als Bmḍ. Pur. I, 11, 19 hebben: *Hiraṇyaroṃā* (zóó) *Parjanya Maricyām udapādayat* (Bmḍ. Pur.: *udapadyata*).
- 20 *Carisṇu* naar Bmḍ. Pur. I, 11, 21; geheel zeker is de verbetering niet, daar het Vāyu Pur. een variant heeft: *Variṣṭha*, en dus ook een vorm *Ciraṣṇu* of iets dergelijks in het exemplaar van den Javaanschen auteur kan hebben gestaan. — De vorm *Dhrtimantam* van het origineel is klaarblijkelijk opgevat als een acc. van een -a- in plaats van een van een cons.-stam.
- 23 *Satyanetra*; deze namen (de vierde staat voor *Śanaīścara*) zijn geheel in overeenstemming met Bmḍ. Pur. I, 11, 23. Andere lezingen en afwijkingen bij Wilson—Hall, *Viṣṇu Pur. I*, 154. De dochter heet *Śruti* (Bmḍ. Pur. I, 11, 22; Vāyu Pur. 28, 18); uit de wijze waarop ze verderop (p. 62,2) genoemd wordt, blijkt dat de naam is uitgevallen.
- 26 *Datonira*; deze naam heeft zeer vele varianten; Bmḍ. Pur. I, 11, 26 leest *Dānāgni*; Vāyu Pur. 28, 21 *Dattāli*, *Mārḥ Pur. 52, 22 Dattoli*; verder zijn er een aantal opgesomd bij Wilson—Hall, *Viṣṇu Pur. I*, 154. Daar alle namen echter driesylbig zijn, is er kans, dat de hier gelezen vorm corrupt is; zeer groot wordt deze kans wanneer we verderop *Datoni* lezen.
- 27 *Dewabāhu* wordt door Bmḍ. Pur. I, 11, 27 en Vāyu Pur. 28, 21 gegeven. Verwisseling in de hss. tusschen *dewa-* en *weda-* komt meer voor.

Voor den derden naam geeft 't Skt. Bmḍ. Pur., t.a.p.: *Atrināmā ca te*

trayaḥ; het Vāyu Pur. wijkt af. Waarschijnlijk berust de lezing van onzen tekst op een misverstand.

- 29 *Su jā nī l wā*; vgl. Bmḍ. Pur. I, 11, 29 *Dānāc ca suṣuve patnī Sujamghī ca bahūn sūtān | Paulastyā iti vikhyātāḥ smṛtāḥ Svāyambhuveṃtare*; het Vāyu Pur. heeft een andere lezing. De naam in onzen tekst ziet er niet naar uit ongeschonden te zijn.

- 62—2 *Kardama*, zie boven, p. 61, 25. Ook elders, bv. Bmḍ. Pur. I, 11, 31; de tweede heet daar *Urvarivān*, in andere teksten (vgl. Vāyu Pur. 28, 25) *Ambariṣa*; het Mārḱ. Pur. heeft, 52, 24, *Arvavīra*, vgl. het Viṣṇu Pur., I, 10, 10; er zullen nog meer varianten geweest zijn. Bij den derden naam heerscht echter overeenstemming. *Wanakapīwān* luidt in het ex. van het Vāyu Pur. dat ik gebruik: *Dhanakapīwān* (28, 25), volgens Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 155 komt in de Vāyu- en Liṅga Pur. de vorm met *V°* voor; Bmḍ. Pur.: *Kanakapīṭha*.

- 4 *sañ Kāmyā*; uitgevallen moet zijn de mededeeling, dat deze K. de dochter was van Kardama en Śrutī; ze hadden een zoon *Śaṅkhaṇḍa*; Bmḍ. Pur. I, 11, 32; Vāyu Pur. 28, 26; vgl. boven, p. 61, 25.

- 7 *Yaśodhara*; hier is de tekst niet in overeenstemming met Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, p. 155, n. 1: „V. . . . had a son, S., married to Yaśodharā; and they were the parents of Kāmadeva”. Ter verontschuldiging van den Javaanschen auteur zij echter gezegd, dat de plaatsen in Bmḍ. en Vāyu Pur. (en dus met eenige waarschijnlijkheid ook de door hem gebruikte tekst) verre van duidelijk zijn, vgl. Bmḍ. Pur. I, 11, 35 *putraṃ Kanakapāṭhisya* (sic) *Saṅkhaṇḍa nāma viśrutam | Yaśodharā vijajñe vai Kāmadevaṃ sumadhyamā*; er is alle kans, dat hier een vers is uitgevallen. Onze auteur maakt van Y. een kind van W. Over de palaeographische kwestie: Wulff, Wir. p. 211.

- 10 *Bālikhilya, Vāl°*, vgl. Bmḍ. I, 11, 37; Viṣṇu Pur., vert. van Wilson—Hall, I, p. 155: „pigmy sages, no bigger than a joint of the thumb, chaste, pious, resplendent as the rays of the sun”. Ze gelden als de wachters van den zonnewagen.

- 11 *Satyā*; deze twee namen luiden in 't Bmḍ. Pur. *Puṇyā* en *Satyavatī* (I, 11, 38), in 't Vāyu Pur. *Punyātma* en *Sumatī*. Daar worden ze schoondochters van P.

- 14 *Puṇḍarikā*, zie boven, p. 60, 31. De namen van de zoons vindt men besproken bij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 155. Het aantal bedraagt zeven; onze tekst heeft er echter acht. Vgl. Bmḍ. Pur. I, 11, 41b—42a; Vāyu Pur. 28, 35. De eerste heet meestal *Rajas*, in 't Bmḍ. Pur. *Rakṣa*; de tweede meestal *Gātra*, in Bmḍ. en Vāyu-Pur. echter anders; *Urdhva* staat in het Vāyu Pur., *Ūrdhva°* zal echter de juiste vorm zijn. *Savana* hebben Bmḍ., Vāyu Pur. e.a. Bij *Anaya* teekende v. d. Tuuk (*H₂*) aan: *Anagha*; dit staat bv. Mārḱ. Pur. 52, 26; er zijn echter varianten. *Sutapās* heet de volgende in de par.-teksten; dan komt *Śukla* (Vāyu Pur. e.a.), *Śamkur* (Bmḍ. Pur.), *Śukta* (Mārḱ. Pur.), v. d. Tuuk (*H₂*) wil ook in onzen tekst *Śukra* lezen, wat onzeker is. Het ten slotte in onze hss. staande *sañ Wayaḥ* begrijp ik niet.

62—18 Uttara Manu; volgens Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, p. 155, n. 3 heeft het Vāyu Pur. ook de mededeeling; derde Manvantara; in mijn tekst van het Vāyu Pur. komt dit niet voor, evenmin in het Bmḍ. Pur.

Warāṅgi, naar Bmḍ. Pur. I, 11, 42. Bij Ketumanta is de acc. vorm wederom bij een verkeerde declinatie genomen.

21 tan tucapa, deze bekorting kan aangebracht zijn door den Javaanschen bewerker. In het Vāyu Pur., adhyāya 29 en Bmḍ. Pur., I, adhy. 12 volgt thans een zeer uitvoerige beschrijving van het geslacht van Agni en Svāhā. Andere teksten, bv. Mārḱ. Pur. 52, 27—29 doen dit echter kort af. In 't Vāyu Pur. adh. 30, begin, en 't Bmḍ. Pur. I, adh. 13, begin, volgt dan een ook hier overgeslagen uiteenzetting omtrent de verschillende soorten pitaraḥ, wat eveneens elders zeer beknopt wordt beschreven. De tekst wordt weer opgevat bij Vāyu Pur. 30, 28; Bmḍ. Pur. I, 13, 30. Dhāraṇī staat ook in 't Bmḍ. Pur., elders Dhāriṇī. De beide genoemde teksten, alsmede Mārḱ. Pur. 52, 31, Viṣṇu Pur. I, 10, 18 e.a. hebben als eersten naam Menā. Dhāriṇī en Meru hebben daar drie dochters Niyati, Āyati en Velā, behalve den zoon Mandara. N. en Ā. zijn reeds boven genoemd, en in onzen tekst bedoeld met rwaṇ siki (vgl. p. 60, 24). Ook daar huwt Velā met Samudra (Velā, niet Vailā, Bmḍ. Pur. I, 13, 37; Vāyu Pur. 30, 34). We constateren dus, dat Menā en haar geslacht (ze huwde met Himavān en had Maināka en Gaṅgā tot kinderen) hier niet voorkomen.

27 Prācīnawarhi. In het Bmḍ. Pur. I, 13, 39 luidt deze naam Prācīnabarhiḥ; vgl. ook Vāyu Pur. 30, 36: Prācīnavarhiḥ. De drie verschrijvingen in dit woord in onzen tekst zijn zóó bekend, dat ik niet aarzel het overgeleverde te wijzigen. Over de daśa Pracetasah kan men nalezen bv. Viṣṇu Pur. I, adhy. 14 en 15. De Cākṣuṣa Manu is die van het zesde Manvantara. Vgl. Bmḍ. Pur. I, 13, 40—41; Vāyu Pur. 30, 37.

30 apa; de hier volgende legende komt in een aantal Purāṇa's, verschillend in bijzonderheden, voor. Zie bv. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, pp. 120 sqq.

63—13 Tapatī is misschien een verschrijving voor [ta] Satī; p en s worden meermalen verward, ta vóór saṇ kan abusievelijk nog eens herhaald zijn.

14 netrāwarāṇa: mij van elders niet bekend.

15 hīnām, vgl. Bmḍ. Pur. I, 13, 48 tābhyo hīnām pitā cakre Satyāḥ pūjām asarṇmatām. Hierna neemt in dezen Sanskrit tekst Satī het woord, wat ook hier het geval schijnt te zijn blijkens den werkwoordsvorm in het citaat. Tabhyām zal met de bekende verwarring van m en s staan voor tabhyas, en dit voor tābhyah; tasyah is m.i. een verschrijving voor Satyās; het laatste woord is louter gissing.

16 tar panaha, vgl. Wirāṭap. 31 ri tan panaha tan paṅgalēṇ irikaṇ sūtaputra. Overigens zal deze zin volgens de lezing der hss. niet goed zijn, tenzij we het recht hebben ka = rika te stellen en den zin ironisch op te vatten of moet men ika i. p. v. o ka lezen? Manak is dan: jegens uw kind. Wat den uitroep o betreft, vaak is deze in de hss. niet van u te onderscheiden, vgl. K. B. W. s.s. v.v.

20 sambah: sambahakēṇ ya ṇhulun te lezen?

- 63—22 ālabdha°, mij niet uit het Skt. Bmḍ. Pur. bekend.
- 27 cakṣu°. Het citaat ken ik niet van elders. Voor kam zal, blijkens de Oud-Jav. weergave aham te lezen zijn.
- 31 Dakṣaś ca, vgl. Bmḍ. Pur. 13, 51 Dakṣaḥ samraktalocanaḥ. aṇadēg enz., een meer voorkomende uitdrukking, gebezigd van iemand die boos wordt; vgl. K. B. W. IV, 893; 341; vgl. N.J. bradja, sterke windvlaag.
- 64—3 na tvam. Bij dit citaat kan men vergelijken Bmḍ. Pur. 1, 13, 51 tvattah śreṣṭhā variṣṭhāś ca pūjyā bālāḥ sūtā mama. Zie ook Vāyu Pur. 30, 46. Dat zij de oudste is kan haar vader niet ontkennen, jyeṣṭha kan echter ook „voornaamste” beteekenen. Eerder zal er iets fout zijn.
- 6 pētaṇ; van het door het K. B. W. IV, 195 genoemde woord kan m.i. hier geen sprake zijn. Men zal eerder hebben te denken aan verband met N.J. pētēng, dat ook kan beteekenen: „in 't donker, in 't geheim, duister”. Vgl. N.J. mēmētēng, „donkere gangen gaan”. Mogelijk moet men zelfs pētēn lezen. Kadurācāran, ook Wir. 30.
- 9 mama, niet in het Bmḍ. Pur. al vertoont deze pāda gelijkenis met het tweede deel van het bij r. 3 geciteerde vers.
- 10 sapadi; de w zal een later invoegsel zijn, zooals vaak. Ook syapadi komt voor (K. B. W. III, 287) en (uit swapadi) sopadi, waarnaast weer sopadya.
- 13 asaumyāḥ; men zou verwachten: saumyāḥ; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 52 tāsām caiva tu bhartāras te me bahumatāḥ Sati.
- 15 stabdhaḥ; men vergelijke Bmḍ. Pur. 1, 13, 54 yasmān mām spardhate Śarvaḥ sadā caivāvamanyate. Het eerste deel van het citaat komt in dien tekst niet voor.
- 19 sadā, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 54 sadā caivāvamanyate. Men merke op, dat de Oud-Jav. paraphrase awamāna heeft.
- 21 pratilomo't Skt. Bmḍ. Pur. heeft 1, 13, 55 tena tvām na vibhūṣāmi pratikūlo hi me Bhavaḥ. De correctie van -me > -mo is een zeer geringe wijziging van het overgeleverde. De laatste twee syllaben zijn onduidelijk; mogelijk zijn ze bedorven uit een naam van Nīlaloḥita, bv. Bhava.
- 22 paramārthā nika is te vergelijken met de veel voorkomende uitdrukking paramārthānya, waarlijk, in waarheid, zie bv. Wir. pp. 31, 24; 34, 29; 43, 36; 53, 16; 67, 15; 87, 2.
- 24 gēlēn; de vorm gēlaṇ komt in deze beteekenis niet in het K. B. W. voor; daar echter de meeste hss. in het vervolg nog enkele malen gēlaṇ schrijven, kan men de wijziging niet voor ontwijfelbaar houden.
- 29 nuni, hier 'n lacune?
- 65—2 arthahetor, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 58 abravīd vacanam devī namaskṛtya Svayambhuve. De beide woorden arth° nam° zijn m.i. als citaat op te vatten, al is het onzeker welke buigingsuitgang aan na m° is toe te kennen. De hss. hebben arthahetoḥ.
- 4 tampuhan „doelpunt”, vgl. Tantu Pangg. p. 114 astu ko tampuhan in upadarwa.
- 11 dharmapatnya, de lezing van Az dharmapatya komt niet

in aanmerking. Men legge hier naast: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 13, 60 gaccheyam dharmapatnītvam Tryambakasyaiva dhīmataḥ.

65—15 umēnaṇ enz. wordt opgehelderd door Bmḍ. Pur. 1, 13, 60b—61a tatraivātha samāsinā yuktātmānaṁ samādadhe || dhārayāmāsa cāgneyam dhāraṇam manasātmanaḥ. Over dhāraṇā: Glasenapp, Hinduismus, p. 297.

17 bhasmī, vgl. Juynboll, Wdl., s.v.

19 wāda; v. d. Tuuk teekende in hs. E (E₁) aan: „l. wiwāda“, m.i. ten onrechte. De beteekenis „controvers, geschil“ kan het woord in het Skt. reeds hebben. In het Oud-Jav. komt de beteekenis „woorden“, „woordenwisseling“ enkele malen voor in gepraefigeerde vormen, vgl. Ādip. 78, 12 agēlēṇ ta saṇ Dewayānī, mawāda (hier van één zijde, dus ± „berispen, schelden“) ta sira, saka ri krodha, etc.; B. Y. 35, 8 krodhāhyun amraṇa ri saṇ lawan in mawāda, zie ook Tantu Pangg. p. 73. De Skt. tekst heeft saṁvāda (1, 13, 62). — De vorm kasaṁwajñān (naast de variant °jñānaṇ) komt vaker voor; de rarior lectio is hier verkozen.

21 antaṛhita, van de plaats waar hij eerst was?; of met gewijzigde beteekenis?

24 praśastāśca°; het eerste deel van dit citaat stemt behalve °putrā voor °sutā overeen met Bmḍ. Pur. 1, 13, 66 en Vāyu Pur. 30, 57. Het tweede deel luidt aldaar (vs. 67a) tasmād Vaivasvate prāpte punar ete maharṣayaḥ, de Sanskrit-redactie is dus korter. Men merke op, dat in den Jav. tekst geen vertaling of paraphrase van dezen śloka aangetroffen wordt. Ook het volgende is zoo onduidelijk door korthed, dat er waarschijnlijk een lacune aan te nemen is.

29 matkṛte, men vergelijkte Bmḍ. Pur. 1, 13, 66a: yasmād avamatā Dakṣa matkṛte 'nāgasā Satī, waarop het hierboven geciteerde vers: praśastāśca enz. volgt.

66—1 tasmād; betrekkelijk gemakkelijk te herstellen in: tasmād avamato te 'yam of te 'ham, doch dit verwacht men niet. De verschrijving w > d bv. ook Wir. p. 86, 17.

2 ron, een dergelijke uitdrukking: K. B. W. III, 708.

3 praśastāśca°; dit citaat vat het op p. 65, r. 24 meegedeelde weer op.

8 Cākṣuṣasya; men vergelijkte Bmḍ. Pur. 1, 13, 68 hute vai Brahmaṇā śukre C° M°. Manvaḥ der hss. is ontstaan uit een ten onrechte verbeterde o in Manoh.

14 Prācīnabarhiṣaḥ, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 69. De verschrijving laat zich verklaren door 't wegvallen van de r en i > am, nadat h intervocaal tot y geworden was.

17 putras, in den Sanskrit tekst de voortzetting van het voorgaande citaat.

21 Dakṣa, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 70, waar tu als vulwoord dient.

22 Māriṣāyām bhaviṣyasi zou men kunnen veronderstellen naar Skt. Bmḍ. Pur. 1, 13, 70 Māriṣāyām janiṣyasi, doch is zulks geenszins de eenige mogelijkheid. De naam M. komt ook elders voor: zij was de dochter van den wijze Kaṇḍu; vgl. Viṣṇu Pur. 1, 15, 8.

- 66—25 matkṛte, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 72 yasmāt tvam matkṛte 'niṣṭam
ṛṣṇām kṛtavān asi | tasmāt sārḍham surair yajñe na tvām yakṣyanti vai
dvijāḥ. De śloka in onzen tekst wijkt hiervan dus nogal af. Het Vāyu Pur.,
30, 63, stemt echter, behalve volgorde der woorden, in de eerste vershelt
met onzen tekst overeen.
- 27 Satī; in plaats van sañ S. hebben de hss. B en H si Satī, wat,
al mag het niet als overgeleverd gelden, hier toch goed zou passen. — In
het volgende is de tekst zooals de hss. hem geven niet duidelijk.
- 67—4 atha devī, zoo ook Bmḍ. Pur. 1, 13, 77. Voorbeelden van th > w:
Wir. 54, 27 pṛthag° > pṛwag°; 82, 24; van w > n: Wir. 65, 15 yoddhavyam
> yadhanem; van e > -am: Wir. 24, 27 sumadhyame > samadyamam;
56, 9; de verwarring van w en c komt zeer vaak voor.
- 5 Wewaswata, thans heeft slechts hs. G Waiwaswata, vgl. K. B. W.
I, 6, sub ai.
- 7 Menāyām, te vergelijken met Bmḍ. Pur. 1, 13, 77b: Menāyām tām
Umām devīm janayāmāsa Śailarāt. Zie het citaat r. 9. Vgl. Viṣṇu Pur. 1,
8, 12. Deze Menā wordt hier genoemd pitṛkanyā (volgens Pargiter,
Anc. Ind. trad. hist., p. 70 oorspr. = zuster, doch later als Pitṛ-dochter
opgevat) en is dezelfde die in de eenige bladzijden vroeger gegeven genealogie
ontbrak (vgl. p. 62, 21 en aant. p. 246).
- 11 sātudevī, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 78 yā tu devī Satī pūrvam āsit
paścād Umā 'bhavat.
- 13 sahavratā; ook hier weer een afwijking van het tegenwoordige
Sanskrit Bmḍ. Pur., waar, 1, 13, 78, staat: sadā patnī Bhavasyaiṣā; over-
eenstemming met het Vāyu Pur. 30, 71.
- 15 Aditi, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 13, 79 Māricam Kaśyapam devī yathāditir
anuvratā. Aditi was een dochter van Dakṣa, die bij Kaśyapa moeder
werd van de Āditya's. Śrī en de volgende namen komen ook in den
Sanskrit tekst voor: yathā Nārāyaṇam Śrīś ca Maghavamṭam Sacī yathā ||
Viṣṇum Kīrti Ruṣā Sūryam Vasīṣṭham cāpy Arundhatī, waar dus nog
één paar meer vermeld wordt. Sacī is een andere naam van Indrāṇī,
Indra's vrouw. Ruṣā? Arundhatī, de morgenster, was de
trouwe echtgenoot van Vasīṣṭha.
- 19 tasmāt, met eenige variatie: Bmḍ. Pur. 1, 13, 81 evam P° D° jajñe
vai Cākṣuṣe 'ntare.
- 22 Manor, geheel gelijk aan Bmḍ. Pur. 1, 13, 83, laatste pāda.
- 24 nāgata beteekent hier „vrees”, is dus substantivisch gebruikt. Be-
halve D hebben alle hss. riñ.
- 26 Tryambaka = Śiva.
- 29 ṛṣisargaḥ; in Vāyu- en Bmḍ. Pur. komt dit vers niet voor; doch
er stemmen mee overeen resp. 33, 3 maharṣisargaḥ prokto vai vaṃśam
Svāyambhuvasya tu, en 1, 14, 3 maharṣisargaḥ samkrāṃto vaṃśam
S° tu.
- 68—1 rājasargam heb ik in dezen vorm in Vāyu- en Bmḍ. Pur. niet aan-
getroffen; het vers dat volgt op het in de vorige aantekening geciteerde
luidt: vistareṇānupūrvyā ca kīrtyamānam nibodhata.

68—4 *Manoh*; in plaats van *mahaujasah* hebben het *Vāyu*- en *Bmḍ.* Pur. (33, 4 en 1, 14, 4) *tatsamāh*. Men vergelijk ook *Mārk.* Pur. 53, 11 e.a., bv. *Viṣṇu Purāṇa*, waar het tweede boek met deze geschiedenis begint.

5 *Priyabrata*, zie boven, p. 62, r. 4.

7 *Samrāt* en *Wirāt*: in de parallelteksten worden deze namen gegeven als *Samrāt* en *Kukṣi*: *Bmḍ.* Pur. 1, 14, 8; *Vāyu* Pur. 33, 8; *Viṣṇu* Pur. 2, 1, 5; *Mārk.* 53, 14 e.a. Het merkwaardige is dat *Kukṣi* even verder als zoon optreedt. In het *Skt.* *Bmḍ.* Pur. is een vers, 1, 14, 7a: *Priyavratāt prajopetān virān kāmān vyajāyata* (vgl. *Vāyu* Pur. 33, 7a). Is misschien uit een dergelijk vers een naam *Virāt* ontleend? — Over de namen van de zonen het volgende: *Āgnindra* luidt elders *Āgnīdhra*, kan dus in onzen tekst een lichtelijk verbasterde vorm zijn („inwendige nasaleering”), de beide volgende komen ook elders voor; *Āgnibāhu* echter niet in 't *Vāyu*-, *Vapuṣmān* (de hier gebezigde vorm is ontstaan uit een misvatting van den accusativus) niet in het *Bmḍ.* Pur. *Āwya* is de *Havya* van het *Bmḍ.*- en *Vāyu* Pur. (elders ook *Bhavya*), *Sawana* is ook van elders bekend, over *Kukṣi*: zie boven. Beide laatstgenoemde teksten geven tien namen; zeven echter het *Mārk.* Pur. (53, 15); zie verder de opmerking bij r. 13.

11 *Priyavratō*, vgl. *Bmḍ.* Pur. 1, 14, 10; *Vāyu* Pur. 33, 10. Als werkwoordsvorm staat daar *'bhyaṣimcat*, resp. *abhiṣicya*; de reconstructie van ons citaat is op dit punt onzeker. Misschien: *Priyabratābhiṣiktān*? Bij *saptasu* is (uit den volgenden versregel) *dvīpeṣu* te denken.

13 *sapta-dwīpa*; deze *dwīpa*'s worden later in onzen tekst zeer uitvoerig besproken. Op te merken valt, dat de zeven namen die nu aan de verschillende zoons gegeven worden niet overeenstemmen met de boven meegedeelde. *Āgnibāhu* en *Kukṣi* ontbreken; daarvoor treden op *Jyotiṣmān* (ta) en *Dyutimān* (ta). Het laatste zevental is in overeenstemming met *Mārk.* Pur. 53, 15 (behalve *Bhavya*: *Awya*). De teksten die tien namen geven noemen *Jyotiṣmān* en *Dyutimān* er bij. De zoons aan wie een *dwīpa* wordt toegewezen zijn in geschriften als *Bmḍ.*-, *Vāyu*-, *Mārk.*- en *Viṣṇu* Pur. dezelfde zeven als hier. Misschien heeft onze tekst eerst alle tien zoons opgenoemd, maar zijn er eenige namen uitgevallen. De verdeling der *dwīpa*'s onder de zeven personen is hier echter anders dan in de genoemde teksten.

18 *Mahāvira* is een meer voorkomende variant (men vergelijk de aantekening van Wilson—Hall, *Viṣṇu* Pur. II, 201) van *Mahāvita*, zooals deze persoon bv. *Bmḍ.* Pur. 1, 14, 14; *Vāyu* Pur. 33, 14; *Mārk.* Pur. 53, 19 heet. In genoemde teksten en elders, bv. *Viṣṇu* Pur. 2, 4, 74, heeft *Savana* twee zoons, *M.* en *Dhātaki*, onder wie hij z'n rijk verdeelt.

Awya, *Bhavya* heeft elders zeven zoons; de verdeling van zijn rijk onder deze kinderen wordt in *Vāyu*- en *Bmḍ.* Pur. uitvoerig beschreven (vs. 16—21). De naam *Dhātakimaṇḍa* berust op een vergissing, men herkent er in den naam van den in dezen tekst niet genoemden zoon

van Savana. Vergelijk echter Varāha Pur. 74 (p. 330): taylor nāmnā tau deśau vyavasthitau, Dhatake Dhātākikhaṇḍam, etc.

- 34 Kuśa, elders Kuśala. De derde naam luidt in de andere teksten Uṣṇa, Woskna ziet er vreemd uit. Daarop volgt in het Bmḍ. Pur. (I, 14, 22) e.a. Andhakāraka; hiervoor waarschijnlijk, blijkens de parallel-plaatsen, is een naam uitgevallen.
- 69—2 Udbheda; deze kinderen worden in andere teksten aan Jyotiṣmān toegekend; de eerste naam komt in verschillende varianten voor; vgl. Mārka. Pur. 53, 25; Vāyu Pur. 33, 24; Bmḍ. Pur. I, 14, 27, waar men ook de overige namen kan nalezen ter vergelijking met die van onzen tekst. Zie ook Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 195.
- 7 Jala, elders Jalada, waarop Kumāra volgt, dat hier schijnt te zijn uitgevallen. Men vindt de namen, met variaties bij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 198; vgl. Bmḍ. Pur. I, 14, 17; Vāyu Pur. 33, 17; Mārka. Pur. 53, 21—22. Het zijn in deze teksten echter de kinderen van Bhavya. — De verwante geschriften noemen ieder zes stellen namen, nl. voor ieder der dwīpa's behalve Jambūdwīpa één (uitvoerig in het Viṣṇu Pur. II, 191 sqq. bij Wilson—Hall = 2, 4; beknopt in Pargiter's Mārka. Pur. pp. 272—273). In den Javaanschen tekst komen slechts vijf stellen voor. Jyotiṣmān c.s. zijn uitgevallen naar het schijnt. — Vele dezer namen komen later in ons geschrift terug en zullen dan in de aantekeningen uitvoeriger besproken worden.
- 11 jñeyā, dit citaat heb ik niet teruggevonden. Vgl. echter Bmḍ. Pur. I, 14, 41—42 varṇāśramācārayuktāḥ Plakṣadvīpe prajāḥ kṛtāḥ | Plakṣadvīpādīṣu tveṣu.... || jñeyāḥ pañcasu dharmo....; vgl. Vāyu Pur. 33, 34—35.
- 12 dipantara, waar het geen eigennaam betreft heb ik den door de hss. gegeven vorm behouden.
- 14 varṇāśrama, eveneens een citaat dat ik niet in de parallelteksten heb aangetroffen.
- 16 Āgnindram, vgl. Bmḍ. Pur. I, 14, 44 Āgnīdhram jyeṣṭhadāyādām Kāmyāputram mahābalam = Vāyu Pur. 33, 37. De fouten in de hss. zijn alle van de soort die men vaak aantreft; men merke echter op, dat het bekende udaya (udḍaya) in plaats van een deel van het waarschijnlijk vrij ongewone dāyādam is gekomen.
- 18 Prajapati°, vgl. Bmḍ. Pur. I, 14, 45 tasya putrā babbhūvur hi Prajāpatisamā nava, vgl. Vāyu Pur. 33, 38.
- 20 Nābhi; van deze namen wijken er drie af van de parallelteksten: Ramyaka heet elders Ramya (Bmḍ. Pur. I, 14, 46; Vāyu Pur. 33, 39 e.a.), Hiraṇyaka: Hiraṇvān, Hiraṇya (Mārka. Pur. 53, 35) e.a., de voorlaatste: Bhadrāśva; vgl. bij den laatsten naam echter p. 70, 19.
- 23 teṣām, vgl. Bmḍ. Pur. I, 14, 47; Vāyu Pur. 33, 40.
- 26 Nābhes. De hier genoemde landstreken worden later uitvoerig besproken; in de aantekeningen bij dat deel van den tekst zal men eenige opmerkingen ter verklaring kunnen vinden. Dit citaat moet worden gelegd naast Bmḍ. Pur. I, 14, 48 Nābhes tu dakṣiṇam varṣam Himākhyam tu

pitā dadau, vgl. ook Vāyu Pur. 33, 41. Zie ook andere teksten, bv. Viṣṇu Pur. 2, 1, 19. Zooals men ziet volgt ons Oud-Javaansch geschrift een andere lezing.

- 70—1 Hemakūṭam zooals in mijn tekst: Bmḍ. Pur. 1, 14, 48, Vāyu Pur. 33, 41. Ook hier is een uitgevallen syllabe verkeerd aangevuld, maar zóó dat er woorden van bekenden klank ontstonden.
- 3 Naiṣadham, in genoemde teksten de volgende versregel, in het Vāyu Pur. geheel eensluidend; het Bmḍ. Pur. heeft tam dadau. Men ziet dat in ons vers een dittographie (wel niet het Oud-Jav. artikel) op een andere plaats een syllabe heeft doen uitvallen.
- 6 madhyamam, de eerste pāda is gelijk aan Bmḍ. Pur. 1, 14, 49, de tweede luidt daar: dadau sa tad Ilāvṛtam. Men zou over de juiste beteekenis van ri t° kunnen twisten.
- 8 Ilāvṛta, corrupte śloka.
- 10 Nilam; ik kan niets bedenken dat op de plaats van het bedorven eerste woord gestaan kan hebben dan dezen eigennaam; het is echter een merkwaardige verbastering. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 50 e.a.
- 13 Śvetam, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 50 e.a., waar tasmāt staat, wat juist zal zijn.
- 16 yaduttaram, gelijk aan Vāyu Pur. 33, 44; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 51.
- 18 yac ca, enkele en dubbele consonant als hier worden vaak niet onderscheiden in de hss. — Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 51 Mālyavantam tathā varṣam Bhadrāśvāya nyavedayat, welke werkwoordsvorm ook Vāyu Pur. 33, 44. — Men merke op, dat hier en in de Jav. paraphrase de naam Bhadrāśva voorkomt; waarschijnlijk is dus op p. 69, 22 het slot verloren gegaan. Niveśayet is onzeker.
- 20 Gandham°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 52; G° Ketumāle nyavedayat.
- 25 teṣām, zoo ook Bmḍ. Pur. 1, 14, 57; Vāyu Pur. 33, 48.
- 27 sukha, vgl. Bmḍ. Pur. t. a. p. sukhaprāyam ayatnataḥ; het volgende sukhaduḥka is vermoedelijk citaat. Jarāmṛtyu, Bmḍ. Pur. t. a. p., Vāyu Pur. 33, 49.
- 28 dharmādharma, Bmḍ. Pur. 1, 14, 58; Vāyu Pur., t. a. p. kaṇiṣṭha°, zal ook citaat zijn, vgl. op de aangehaalde plaatsen en elders, bv. Viṣṇu Pur. 2, 1, 26: nottamāḍhamamadhyamāḥ.
- 30 Nābhis, zoo ook bv. Bmḍ. Pur. 1, 14, 59.
- 31 Mānudewī, een tekst als Mārka. Pur. 53, 38 noemt deze vrouw niet bij name; Viṣṇu Pur. en Bmḍ. Pur., t. a. p. hebben Meru°, Vāyu Pur. 33, 50 Maru°. Een n en r worden wel eens verward, vgl. Wulff, Wirāṭap. p. 163. zoodat men met goed recht aan de juistheid van Mānu° kan twijfelen.
- 71—6 Bharatasya, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 14, 62 Bharatasyātmajo vidvān, en andere teksten.
- 12 Pratihartā, Bmḍ. Pur. 1, 14, 66 e.a.
- 13 Unnata is misschien onjuist: Unneta, Bmḍ. Pur. t. a. p., Vāyu Pur. 33, 56; het Viṣṇu Pur. 2, 1, heeft dezen naam niet. De volgende heet daar Bhuvā, doch in twee hss. Bhava (Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 106, n.); het Vāyu Pur., t. a. p. heeft Bhuvā, het Skt. Bmḍ. Pur.

t.a.p. Bhūmā. De naam van Mūdgita luidt in de parallelteksten Udgītha.

- 71—15 Prasastawi, omdat deze naam twee maal in alle hss. zoo luidt (slechts B 2x: Praśās^o) heb ik hem niet durven aantasten; vgl. echter Bmḍ. Pur. I, 14, 67 Prastāviḥ; Vāyu Pur. 33, 56 Pratāviḥ; in het Viṣṇu Pur. staat Prastāra, Hall teekent nog aan (II, p. 107): Prastāva en Prastāvi.
- 17 Gaja, Bmḍ. Pur. I, 14, 68 e.a.: Gaya. Jara heet daar Nara.
- 19 Bhocara, in plaats hiervan in Bmḍ. Pur. I, 14, 69 en Vāyu Pur. 33, 59 Bhauvana. De naam Toṣṭa is ontstaan doordat wa > o in het Javaansch; Tvastr komt in de parallelteksten voor.
- 20 Wiraja: in het Skt. Bmḍ. Pur. I, 14, 70 Virajas (-s-stam).
- 21 Raja: Rajas- is de stam van dit woord in Bmḍ.- en Vāyu Pur. (resp. I, 14, 70 en 33, 60). Vgl. de noot van Hall (Viṣṇu Pur. II, p. 107). In deze en andere teksten heeft R. een zoon Śatajit, en deze honderd zoons. Misschien is Śatajit hier uitgevallen.
- 24 Basu, de acht Vasu's zijn een groep goden, veelal gedacht als begeleiders van Indra. Het zijn Āpa, Dhruva, Soma, Dhara, Anila, Anala, Pratyūṣa en Prabhāsa. — De Sādhyā's zijn een klasse mindere godheden, gelden als de verpersoonlijkte Vedische riten en gebeden; ze zijn zoons van Dharma en Sādhyā. De Viśva- of viśve-deva's zijn in lateren tijd tien goden; de namen zijn echter niet steeds dezelfde; zie Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. III, pp. 189 sqq.
- 25 Āṅgira; dit woord moet hier gestaan hebben. Men vergelijkte plaatsen als Mārḁ. Pur. 79, 1; Vāyu Pur. II, 3, 2. De Āṅgirasen zijn de zoons van Āṅgiras; Agni geldt als de eerste hunner. Bhārgawa, de afstammelingen van Bhṛgu. Vgl. Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., pp. 193 sqq.
- e k o n a^o. Het volgende staat in de hss. aangeduid als citaat; dit valt te betwijfelen wegens het ongewone aantal syllaben. In Maruddewa (hss. FGK) herkent men de Maruts, de stormgoden, over wier oorsprong en aantal verschillende opgaven zijn overgeleverd. Ze zijn echter vaak een groep van 49 goden (vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, pp. 79, 80; III, p. 15); naar mij voorkomt heeft dat ook hier gestaan; het verschil tusschen e en o is in Balineesch schrift gering; toen men e k o n a^o niet meer begreep, is het bekende pañcadaśa in plaats van het waarschijnlijk minder voorkomende pañcāśat gekomen.
- 72—1 yugeṣu. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft, I, 32, 1 een vers yugeṣu yās tu jāyante prajāś tā me nibodhata, behoudens vai voor me gelijk aan Vāyu Pur. 59, 1. Er is op enkele punten overeenkomst met wat onze hss. hier geven. De in den tekst aangebrachte wijzigingen acht ik waarschijnlijk. De syllabe ma, metrisch onmogelijk, kan staan voor me; kālam voor kāle? Bevredegend is het resultaat dan echter niet.
- 5 mṛtyus; ook dit citaat heb ik elders niet aangetroffen. Dat de negatie er in moet voorkomen blijkt uit het verband; hi is echter louter gissing (y kan zijn uitgevallen, h eveneens, d vormt met ev a een bekend woord).
- 8 manuṣāya, mij eveneens onbekend. Het volgende citaat sluit hier

onmiddellijk bij aan. De Javaansche vertaling geeft twee maal hetzelfde. De juistheid der lezingen is zeer twijfelachtig; in r. 11 is gelezen naar Vāyu Pur. 59, 4; āsthiti (sic?) = sthiti?

72—13 mawagata schijnt niet duidelijk; misschien is te splitsen mawagata (v. Skr. gata, o.a. = dood).

15 pariṇāha, afwijkend in bijzonderheden van Bmḍ. Pur. 1, 32, 3 pariṇāhocchrayais tulyā jāyante ha kṛte yuge. Precies als daar luidt een vers in het Matsya Pur., nl. 144, 7a. Is in r. 17 iets niet in orde?

19 aṅgulānām, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 6 a° s° p° aṣṭapañcāśad uttaram = Vāyu Pur. 59, 5. Heeft in onzen tekst een ander getal gestaan? In de Javaansche paraphrase moet wwaluṇ puluh verkeerd zijn. Immers niet 188, maar 168 : 8 = 21.

20 samdhyā; iedere yuga wordt voorafgegaan door een tijdsduur, gelijk aan 1/10 van zijn eigen lengte; deze periode heet samdhyā; op dezelfde wijze volgt er een periode genaamd samdhyāṃśa (vgl. p. 73, 9)

23 roro, vgl. K. B. W. I, 712.

24 aworakēna beteekent hier „vereenigen met, voegen bij”.

25 śuddha heeft hier de beteekenis die in het N. Jav. de gewone is (soeda), nl. verminderd; als werkwoord: verminderen, afnemen, dalen.

73—10 etat, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 4, waar de volgende pāda luidt: pramāṇam iti kurvate. Vgl. ook Matsya Pur. 144, 8.

13 mānuṣāḥ, een vers dat ik in de naast verwante teksten niet heb kunnen vinden.

16 svāṅgulena, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 7 svenāṅgulipramāṇena ūrdham ā pādastakāt. Vgl. ook Vāyu Pur. 59, 7.

18 svatāla°, 'tSkt. Bmḍ. Pur. heeft, 1, 32, 9 svenāṅgulipramāṇena aṣṭatālaḥ smṛto naraḥ. — Ik vermoed, dat in ons citaat de syllabe -la- is uitgevallen en dat sarvv- volgens het bekende recept dient ter vulling, waarbij weer een meer voorkomend woord gevormd wordt.

20 navatālo, in de naast verwante teksten staat dit anders: ā pādastalamastisko navatālo bhavet tu yaḥ || samhatājānubāhus tu sa surair api pūjyate, Bmḍ. Pur. 1, 32, 9b—10a; zie ook Vāyu Pur. 59, 9; Matsya Pur. 144, 10b—11a. — De laatste pāda (r. 23) is in onzen tekst nogal verminkt, doch m.i. met groote waarschijnlijkheid te reconstrueeren; api pūjyate schijnt te zijn verbasterd tot ā pinujate (zóó de hss.) onder invloed van het volgende Oud-Jav. pinūjā.

29 yawa, 'n gerstekorrel als maat = $\frac{1}{8}$ of $\frac{1}{4}$ aṅgula. Voor het voorafgaande sāṅg°: svāṅg° te lezen (vgl. boven, r. 16—17)? Overigens is de passage over de lengte der goden niet duidelijk, gezien het voorafgaande.

31 śaṭ°; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 11 śaṭsaptaty aṅgulotsedhaḥ paśūnām kaudas tu vai = Vāyu Pur. 59, 11; vgl. Matsya Pur. 144, 12.

74—1 manvantarāṇi zou men in den eersten pāda willen lezen; de śloka is ook verder zeer corrupt en schijnt niet in de naast verwante Sanskrit teksten voor te komen. De woorden krama—inajarakēna van den Javaanschen tekst vormen de vertaling. In den vierden pāda heeft mis-

schien een vorm van *sa mā khyā* gestaan; verdere pogingen tot emendatie laat ik dengene die lust heeft.

74—5 *pravocad*, door mij nergens elders aangetroffen.

7 *ekāki*, ook deze woorden zijn ongetwijfeld citaat; is bedoeld, dat iedere Manu ruim 71 caturyuga's aanblijft (dus *ekasaptati*)?

9 *vinivṛtta*; dit, in de klasse *y* (*K def.*) der hss. geheel correct overgeleverde citaat heb ik evenmin elders gevonden. Voor *mahāloka* zal *maharloka* bedoeld zijn.

10 *tēlas*, over den *mahāpralaya* verg. bv. *Viṣṇu Pur.* VI, 1, begin en I, 3 (vert. v. Wilson—Hall, pp. 52 sqq.). — Hier wordt beschreven, wat er geschiedt aan het einde van een *Manvantara*; met *mahāpralaya* wordt elders aangeduid de totale ontbinding van het Heelal aan 'teinde van het leven van *Brahmā*.

19 *ācāra nisaṇ sādhu*, instituties, observanties, van de vromen, heiligen; vgl. *Viṣṇu Pur.* III, 11, begin, in de vertaling van Wilson: „those who are called *Sādhus* (saints) are they who are free from (all) defects; and the term *Sat* means the same, or *Sādhu*. Those practices or observances (*Āchāras*) which they follow are, therefore, called *Sadāchāras*, 'the institutions or observances of the pious'".

atitādi, slechts in 2 hss.; waarschijnlijk is met *atīta* „de voorafgaande”, met *ādi*, „enz.”, de „voorvorigen” bedoeld. De lezing *āsīt* zal ontstaan zijn doordat *āsītkāla* in het Oud-Javaansch wel gebezigd wordt voor „vroegeren tijd”. *Āsīt* alleen schijnt tot dusver in dit gebruik niet te zijn aangetroffen.

20 *śiṣṭa* van *śās* beteekent „geleerd, wijs”, ook „wijze, goede”; *śiṣṭa* van *śiṣ* „rest, het overgeblevene”. Zie ook *Bmḍ. Pur.* I, 32, 37 *śeṣaśabdah śiṣṭa iti śeṣaṃ śiṣṭaṃ pracakṣate*. — Vgl. *Bmḍ. Pur.* I, 32, 19 *ataḥ śiṣṭān pravakṣyāmi sataḥ sādhuṃ tathaiva ca = Vāyu Pur.* 59, 19; het *Matsya Pur.*, 144, 20 heeft: *atha santaḥ pravakṣyāmi sādhuṃ atha tataś ca vai*.

26 *sapta*^o, op deze plaats althans niet in de drie meermalen genoemde teksten gevonden.

32 *ādye*, mij evenmin bekend.

33 *rinukti*, vgl. *K. B. W. I*, 727.

75—2 *śrauta*, vgl. *Bmḍ. Pur.* I, 32, 23 *śrautas-mārtasya dharmasya jñānād dharmajña ucyate = Vāyu Pur.* I, 59, 22; vgl. *Matsya Pur.* 144, 23. Het volgende *dharma* is dan ook waarschijnlijk te lezen: *dharmajña* (of *dharma*?).

4 *sādhaneṇ vidyā*, vgl. *Bmḍ. Pur.* I, 32, 24 *vidyāyāḥ sādhanāt sādhuḥ brahmācārī guror hitaḥ*, e.a.

6 *gr̥hastha*, *ibid.* *gr̥hānām sādhanāc caiva gr̥hasthaḥ sādhuḥ ucyate*.

7 *tapa* zal zijn bedoeld, *taya* is m.i. een fout, ontstaan in *nāgarī*-schrift. *Waikhānasa*, vgl. *Bmḍ. Pur.* I, 32, 25 *sādhanāt tapaso 'raṇye sādhuḥ vaikhānasaḥ smṛtaḥ*, e.a.

8 *yati*, *ibid.* *yatamāno yatiḥ sādhuḥ smṛto yogasya sādhanāt*, e.a. Bij het volgende vergelijk 26: *evam āśramadharmānām sādhanāt sādhuḥ smṛtaḥ*, e.a.

- 75—11 *abhyāhata* zou beteekenen: geslagen; gewond; belet. De syllabe *wa* is niet duidelijk. Mogelijk is het te samen een stuk van een *śloka*.
- 15 *dhātu*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 32, 29 *dhāraṇārtho dhṛtiś caṣa dhātuḥ śabde prakīrtitaḥ*; *Vāyu Pur.* 1, 59, 28 *dhāraṇā dhṛtir ity arthād dhātor dharmāḥ prakīrtitaḥ*. De auteur tracht hier deze etymologische uiteenzettingen aan het Javaansche publiek duidelijk te maken. Voor *matw*: *maty*?
- 19 *iṣṭaphala*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 32, 30 *atheṣṭaprāpako dharma ācāryair upadiśyate*.
- 22 *dārāgni*^o, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 32, 33 *dārāgnihotrasambandhād dvidhā śrautasya lakṣaṇam*, en *Matsya Pur.* 144, 31 *dārāgnihotrasambandham iṣyā śrautasya lakṣaṇam*.
- 23 *varṇāśrama*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 32, 34 *smārto varṇāśramācārair yamāḥ sanīyamāḥ smṛtaḥ*, en *Matsya Pur.* t. a. p.
- 30 *daṇḍa*, waarschijnlijk met de volgende woorden citaat, vergelijk bv. *Bmḍ. Pur.* 1, 32, 40 *trayī vārttā daṇḍanītir iṣyā varṇāśramās tathā*. Ik vermoed dan ook dat *iṣyā* in onzen tekst te lezen is. Of is er te denken aan *aj[y]ar*?
- 76—1 *śruti*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 32, 43 *vijñeyaḥ śravanāc chrautaḥ smaraṇāt smārta ucyate*.
- 7 *sarvam*, in dezen vorm heb ik dezen *pāda* nergens aangetroffen. Men vergelijkte echter *Bmḍ. Pur.* 1, 32, 44 *pratyaṅgāni ca vakṣyāmi dharmasyeha tu lakṣaṇam*, = *Vāyu Pur.* 59, 39, *Matsya Pur.* 144, 41.
- 16 *maithuna*^o, mogelijk een uit den Sanskrit tekst overgenomen stuk. Vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 32, 51 *maithunasyāsamācāro na cintā nānujalpanam*, e.a.
- 17 *tryantaḥkaraṇa*. Dr. Juynboll, *Wdl.* p. 280 citeert: „*tryanta-karaṇa*, oorzaak der drie einden?” Dit kan niet juist zijn. *Skt. antaḥkaraṇa* beteekent: inwendig orgaan. In de *Sāṃkhya-phil.* is de drie-voudige *a*^o *buddhi*, *ahamkāra* en *manas*, zie *Sāṃkhyak.* 33.
- 24 *ity uktam*, deze woorden heb ik niet in de drie meermalen genoemde teksten aangetroffen. Het woord *tatwaśca* is, mede om metrische redenen, niet in orde. Ik gis: *tattvataḥ*, in waarheid, precies; *t* zou dan vervangen zijn door *c* (vgl. *beneden*, p. 69 *Pig.*) en de *s* van plaats veranderd.
- 25 *wayawa*, deze vorm met de *aphaeresis* van de *a*- komt ook voor in het *Bmḍ. Pur.* *kak.* 1, 4, 3.
- 27 *atra vo*, evenzoo, behalve *yaḥ* i. p. v. mijn *vai*, dat een gissing is die zoo dicht mogelijk bij de overgeleverde karakters blijft, in *Bmḍ. Pur.* 1, 32, 61; *Vāyu Pur.* 59, 56; het *Matsya Pur.* 144, 57, heeft aan het einde *tu*. De vervanging van *yi* door *ra* is merkwaardig. Aan het slot heeft men weer een bekend woord gefabriceerd.
- 28 *cāturhotrawidhi*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 32, 62 *tathaiva cāturhotrasya cāturvidyasya caiva hi*, = *Matsya Pur.* t. a. p. *Cāturvaidya* = *Cāturvidya*.
- 29 *momah* is zoo goed als zeker te beschouwen als foutief voor *mo-*

wah; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 62 pratimanvantare caiva Śrutir anyā vi-
dhīyate.

- 77—1 karmastotra, zoo ook Vāyu Pur. 59, 58; Matsya Pur. 144, 59; het Bmḍ. Pur. heeft, 1, 32, 64, op deze plaats phalastotra. De volgende zinnen geven weer wat in de genoemde teksten hierna komt.
- 3 Brahṁā, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 65b—66a manvantareṣu sarveṣu yathā devā bhavanti ye || pravartayati teṣāṃ vai brahmā stotraṃ catur-
vidham.
- 4 mantra°, vgl. Matsya Pur. 144, 61 evaṃ mantragaṇānām tu samut-
pattiḥ caturvidhā; e.a.
- 5 tapa, vgl. Bmḍ. Pur. 67b, 68: ṛṣiṇām tapyatām ugraṃ tapaḥ para-
maduṣkaram || mantrāḥ prādur babhūvur hi pūrvamanvantareṣv iha | asaṃ-
toṣād bhayād duḥkhāt sukhāc chokāc ca pañcadhā ||. Het Vāyu Pur. 59, 61
heeft evenals onze tekst paritoṣa.
- 6 sinahakāryan, irrationeele y of van saha + kārya?
paritoṣa komt in het Oud-Jav. voor naast paritoṣa.
māyā, vermoedelijk de lezing; het Vāyu Pur. heeft, 59, 62 tapaḥkārt-
snena darśanena, het Bmḍ. Pur. 1, 32, 69 tārakākhyena darśanena.
- 7 karṣṣyan (de hss. geven karṣyan) is de weergave van ṛṣi-
tvam.
wijil nikaṇ mantra correspondeert met āṛṣasamud-
bhavaḥ (Bmḍ. Pur. 1, 32, 70 e.a.) in het Sanskrit. Het woordje ri,
dat in een aantal hss. voorkomt, treffen wij meer op een dergelijke, niet
geheel doorzichtige wijze aan; vgl. mijn opmerking in Bijdr. Kon. Inst.
88, 496.
- 9 avibhāgena; de Sanskrit teksten wijken in bijzonderheden af.
Het Bmḍ. Pur. heeft (1, 32, 71) avibhāge tu; het Matsya Pur. (144, 66)
avibhāgena als ons geschrift. Ook in de volgende versdeelen sluit de Jav.
tekst zich in de naamvallen meer aan bij het Matsya Pur. Het Bmḍ. Pur.
heeft: avibhāge tu v° a — e t — e || ab — kam tad vai c — e p°. Bij dit
verschil der teksten heb ik de lezing der hss. vrijwel onveranderd overge-
nomen.
- 14 Atharwāṇa: Atharvāṇaḥ (pl.) = Atharvaveda.
- 15 sēḍaṇ, in alle hss., is merkwaardig; vgl. gēlaṇ, dat we reeds in enkele
hss. ontmoet hebben.
- 26 tena. Dit citaat stemt overeen met de parallel-teksten Bmḍ. Pur. 1,
32, 72 cetanābuddhipūrvam tu cetanena pravartate; Vāyu Pur. 59, 65 tena
hy abuddhipūrvam tac cetanena hy adhiṣṭhitam en Matsya Pur. 144, 67
tenārṣam buddhipūrvam tu cetanēnāpy adhiṣṭhitam, overal terstond op
het citaat opr. 10, waarvan r. 22 een herhaling is, volgende. Het is zeer onze-
ker, hoe het vers te herstellen.
- 27 karaṇa; Skt. kāraṇa en karaṇa schijnen in het Oud-Jav.
te zijn samengevloeid; de spelling van de hss. is gevolgd.
- 29 yathā; het Bmḍ. Pur. (1, 32, 73) e.a. hebben: pravartate tathā dvau
tu yathā matsyodake ubhe. Men zal het woord wena, in de Javaansche
weergave in alle hss. aaneen gelezen, moeten splitsen in we (w w a i) na.

78—4 Tanmātra, atoom, type, elementaire stof, rudiment. Men verg. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. 1, p. 37. Voor dit en het volgende vergelijkte men bv. Bmḍ. Pur. 1, 32, 76 mahataś cāpy ahaṃkāras tasmād bhūten-driyāṇi ca | bhūtabhedāś ca bhūtebhyo jajñire sma parasparam. — Zonder hier nader op den tekst in te gaan, herinner ik er aan, dat de Sāṃkhya-philosophie het volgende leert. Alle met de zintuigen waarneembare grove materie (de vijf grove elementen, sthūlabhūta) is ontstaan uit grondstoffen (tanmātra) of fijne elementen (sūkṣmabhūta), die onvermengd en onwaarneembaar zijn; zij bezitten de karakteristieke eigenschappen van de grove elementen. Ook zij zijn uit iets anders voortgekomen, n.l. uit den ahaṃkāra, die tevens de oorsprong is van de organen (zintuigen), waarmee wij de objecten waarnemen. Deze ahaṃkāra bewerkt, dat de objecten in betrekking gebracht worden tot de waarnemende organen en is eveneens materieel gedacht. De objecten worden aan den ahaṃkāra gebracht door de buddhi, die als oorzaak van den a. gedacht wordt en terstond afhankelijk is van de Oermaterie, pradhāna of prakṛti. Uitvoerig: R. Garbe, Die Sāṃkhya-philosophie. — Daar de gang der beschrijving in onzen tekst afwijkt van de Indische bronnen en hier en daar onduidelijk is, is in deze passage slechts dáár waar alle waarborgen aanwezig waren geëmend. Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 32, 77 sqq.; Vāyu Pur. 59, 68 sqq.; Matsya Pur. 144, 66 sqq.; Liṅga Pur. 1, 70, 1 sqq.; Mārka. Pur. 45, 32 e.a.

13 dharma, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 82 e.a.: jñānam vairāgyam aiśvaryam dharmaś ceti catuṣṭayam.

14 kṣasatra, van guṇa(s) wordt op de par. plaatsen niet gesproken; waarschijnlijk kṣetra te lezen (zie bij r. 17).

15 kṣetrajñāna, vgl. Matsya Pur. 144, 78. Kṣetra is synoniem met Pradhāna (Garbe, o.c., p. 205). De ziel, ātman, puruṣa, heet wel kṣetrajñā; vgl. Garbe, o.c., p. 293.

16 pure, overeenkomst met Matsya Pur. 144, 78: pure śayanāt puruṣaḥ kṣetrajñānāt kṣetrajña ucyate. Vgl. Garbe, o.c., p. 294.

17 pura = kṣetra (zie boven). De gelijkstelling met guṇa is mij niet bekend. In de Sāṃkhya-philosophie wordt onder de drie guṇa's (sattva, rajas, tamaś) verstaan de drie aan ieder gebeuren in de materiele wereld door hun werkzaamheid ten grondslag liggende grondeigenschappen. De Oermaterie is de toestand van evenwicht onder deze drie. Vgl. Garbe, o.c., pp. 209 sqq. — Mañiḍēp bhoga is waarschijnlijk te verstaan als mañiḍēp lara, „beleven, ondervinden”; vgl. Vāyu Pur. 59, 76: atra śete ca yat puryām kṣetrajñānam athāpi vā.

19 buddhi, Bmḍ. Pur. 1, 32, 84 yasmād buddhyānuśete ca tasmād bodhāt-makaḥ sa vai.

21 ṛṣi, Vāyu Pur. 59, 79 ṛṣīty eṣa gatau dhātuḥ.

25 nivṛttiḥ, Vāyu Pur. 59, 80, e.a.

31 tattwa, zoowel „principe”, waarvan de Sāṃkhya-philosophie er 25 kent, alsook „de waarheid”; Garbe, o.c., p. 137, n.2. Slechts vergelijking met de parallelplaatsen maakt de volgende passage duidelijk. Immers: de

mahat, gelijkgesteld met de buddhi, orgaan (karaṇa) van het oordeel, geeft deze categorie van ṛṣi's den naam maharṣi's (vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 89).

orasa (Skt. aurasa), vgl. Ādiparwa, p. 71, 5: orasaputra, lieflijke zoon. Bmḍ. Pur. 1, 32, 90 īśvarāṇām sutās teṣām mānasā aurasās ca vai | ahaṃkāraṃ tapaś caiva ṛṣanti ṛṣitām gatāḥ.

niyata nika staat niet, zooals gewoonlijk, adverbiaal, doch niyata is hier synoniem met karaṇa, werktuig der ziel, orgaan. Volgens Garbe, o.c., p. 257, n. 4 komt het niet in de praktijk voor. Als ka geen dittographie is, zal het als „dan" op te vatten zijn.

- 79—2 ṛṣika, slechts als volksnaam bekend, en daarom misschien beter met hoofdletter. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 93 ṛṣiputrā ṛṣikās tu (vgl. Pet. Wdb., s.v. ṛṣika), e.a.

bhūtasūkṣma of sūkṣmabhūta = tanmātra.

- 6 kuraṇ, voor de volgende passage vergelijk men Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., ch. XVI en volg. Men merke op dat hier tien īśwara's genoemd worden. Ik heb de spelling der namen in overeenstemming gebracht met de gangbare: bij Uśija kan men aarzelen: ook Auśija is denkbaar; vgl. Pargiter, p. 157 en elders. Kardama is hersteld, vgl. p. 62; vgl. Märk. Pur. 52, 23. De laatste namen: Śakri en Aświbhi worden bij Pargiter niet vermeld.

- 14 naranira; sommige der hier volgende namen zijn minder gemakkelijk te herkennen. Bij den eersten naam hebben de hss. van klasse y de juiste lezing bewaard, vgl. Pargiter, p. 231. Vāyu Pur. 59, 89 sqq.; Bmḍ. Pur. 1, 32, 98 sqq., e.a. „Atimwatan" is daar overgeslagen.

Een persoon met name Vājasrava komt (als variant van Rājaśrava) voor in het Viṣṇu Pur. III, 3, 17. Ik heb de spelling der hss. overgenomen.

- 19 mantrakratu heb ik laten staan, al is het zoo goed als zeker zóó niet door den auteur geschreven. Deze zal hebben bedoeld mantrakṛto < mantrakṛtaḥ (plur. van mantrakṛt, hij die een heiligen tekst samenstelt of reciteert). Daar in het Oud-Jav.-Balin. schrift ṛ meestal > ar en o > u wordt, is de vorm der hss. wel niet als oorspronkelijk te beschouwen. Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 33, 104 ete mantrakṛtaḥ sarve; en beneden p. 80, r. 3; 7; 10 enz.

- 20 Kāvya. De twee eerste Bhārgava's zijn de broeders Uśanas-Śukra, ook wel Kavi of Kāvya geheeten en Cyavana (Pargiter, pp. 193 en volg.). De naam Pracetas komt onder de latere leden van dit geslacht voor (id., p. 192), ook Prācetasā als toenaam van Vālmīki (id., p. 202). Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 33, 104 Bhṛguḥ Kāvyaḥ pracetās ca ṛciko hy ātmavān api. Waarschijnlijk is praceta in onzen tekst als toenaam gebruikt. De naam Atawan is waarschijnlijk eenigszins verknoeid, doch stellig identiek met Āpnuvāna, Āpravāna, Ātmavāna en Ātmavant, zoon van Cyavana (Pargiter, p. 197). Het Wiḍa der hss. zal identiek zijn met Bida (id., p. 202), Aṣṭimena met Ārṣṭiṣeṇa. Den naam Anuṣa heb ik niet weergevonden; mogelijk is het een verbastering uit Nahuṣa,

een aanverwant dezer familie. Het is zeer de vraag of Wīryawān wel een eigennaam is; misschien is een epitheton hier verkeerd opgevat. Voor Vadhryaśva zie Pargiter, pp. 192, 202. In Dadiwi steekt wellicht Dadhīca, zoon van Cyavana (id. p. 197).

- 79—26 Wṛhaspati: Bṛhaspati, „the earliest rishi who is called an Aṅgiras” (Pargiter, p. 218). De op Bharadvāja volgende zeven namen geef ik als de hss. Awṛttawaḍa kan men in verband brengen met ḡtavāka (Bmḍ. Pur. 1, 32, 107), Bhārgya met Garga, de volgende met Śini en Saṃkṛti. Ruru komt als naam van ‘n ṛṣi voor (Pargiter, p. 201). Maddhaka (°dd° hss.) is misschien dezelfde als Māmdhātā (Bmḍ. Pur. 1, 32, 108), de volgende naam is naar die plaats gecorrigeerd. Yuw° en Pur° komen aldaar voor. Prasadasya (in de hss. met verschillende spelling en quantiteiten) is misschien met Trasaddasyu (Bmḍ. Pur. t. a. p.) gelijk te stellen. Urukṣaya: Pargiter, p. 191; Waya = ?, Kawi = Kapi (Bmḍ. Pur. vs. 109), voor Wṛhadaśwa heeft het Bmḍ. Pur. Vṛṣādarbha; de vier volgende staan daar juist zoo, Śaraḍwan staat op de plaats van Sanadvāja, Sucinti komt daar niet voor. Zie ook Vāyu Pur. 59, 98—102 en Matsya Pur. 144, 101—106.

trayas°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 111. Het aantal is volledig.

- 80—4 kunañ, hiervoor zijn de afstammelingen van Kaśyapa uitgevallen. Atri, vgl. Pargiter, pp. 188, 228 sqq. Kṣatriya is hier ongetwijfeld als eigennaam op te vatten, doch mij in dit verband niet bekend. Ook in de andere namen heeft onze tekst afwijkingen; men vergelijkte Pargiter, p. 230; slechts de laatste is geheel eensluidend, bovendien geven de andere teksten zes personen op.

- 6 Wasiṣṭha. Pargiter, pp. 203 sqq. Het Vāyu Pur. noemt tien namen in dit verband (59, 105 sqq.), de Bmḍ.- en Mats. Pur. zeven, resp. 1, 32, 115 sq. en 144, 109 sq. In onzen tekst moet een naam zijn uitgevallen. Bharadwapi is ongetwijfeld identiek met Bharadvasu, Metrikarūṇi met Maitravarūṇi, Kuṇḍina komt ook daar voor.

- 9 ity etc, na de aangebrachte wijziging geheel in overeenstemming met Mats. Pur. 144, 111.

- 11 nihan tañ, bij deze namen verg. men Bmḍ. Pur. 1, 32, 117—119, Mats. Pur. 144, 111—114. Wasiṣṭhamitra is fout voor Wiśwāmitra; het is echter denkbaar dat de auteur van onzen tekst zich vergist heeft. Over deze Kuśika's zie Pargiter, p. 235. Udḡala luidt in het Bmḍ. Pur. Udḡala, in het Matsya Pur. Bala. Voorts hebben deze teksten Aghamarṣaṇa. Kāna en Kīrṇa wijken af. Waraka stemt overeen met Devarata van het Matsya Pur.

- 14 Kauśikānām, in de beide bovengenoemde teksten met afwijkende volgorde der woorden en constructie. De eerste pāda is in de war, kan echter op verschillende wijzen worden aangevuld, bij vara vgl. varāḥ in beide Sanskrit-teksten.

- 16 Aṅastyā, vgl. Pargiter, p. 239. De naam Dṛḍhasyuh stemt overeen met den in het Mhbhār. voorkomenden vorm (3, 8640), nl. Dṛḍhasyū. De Sanskrit Purāṇa's hebben afwijkingen. Evenzoo staat het met

I d h m a w ā h a; echter wordt in het Mhbhār. met beide namen dezelfde persoon aangeduid, die ook wel eens Dṛḍhadyumna heet, waarbij men ons D y u m n a, als derde persoon, vergelijkte.

- 80—18 n i h a n, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 120; Matsya Pur. 144, 115: Manur Vaiva-svataś caiva Ailo rājā Purūravāḥ, waarop volgt: kṣatriyāṇāṃ varau hy etau vijñeyau mantravādinau. O ḍ a is foutief voor A i l a, is echter niet als afzonderlijke naam opgevat, blijktens r w a op r. 23. Over deze personen zie men Pargiter, pp. 253 en 254.
- 20 N a g a ṇ ḍ a l a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 121 Bhalandana, Vatsa, Saṅkīla; Matsya Pur. 144, 116 Bhalandaka, Vāsāśva, Saṅkīla.
- 22 A t r i voor Ātreyaḥ.
- 24 i t i, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 32, 122 ity eṣā navatiḥ proktā mantrā yair ṛṣibhiḥ kṛtāḥ. Het eigenlijke aantal in onzen tekst is echter 87, het uitgevallen geslacht van Kaśyapa meegeteld.
- 27 V a i ś y a r ṣ i: waarschijnlijk een overblijfsel van een vers, correspon-deerende met Bmḍ. Pur. 1, 32, 122 en Matsya Pur. 144, 118: brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyā ṛṣiputrān nibodhata. De tweede pāda stemt overeen met Bmḍ. Pur. 1, 34, 2, tweede pāda; verg. Vāyu Pur. 60, 2. Overigens is het citaat corrupt.
- 81—3 s a m d h y ā m ś a, de schemer-periode volgende op een yuga.
- 8 s w a l p a w i r y a, Skt. woorden letterlijk overgenomen, doch Jav. ge-construeerd (Bmḍ. Pur. 1, 34, 3; waar ook het citaat van r. 6).
- 9 s a m b h ū t ā, Bmḍ. Pur., t. a. p. samvṛtā yugadoṣeṇa; Vāyu Pur. 60, 3 samvṛtā y°.
- 11 b h r a m ś a, vgl. Vāyu Pur. 60, 4 b h r a ś y a m ā n a m yugavaśād alpaśiṣṭam hi dṛśyate; het Bmḍ. Pur. wijkt af; de lezing van de hss. van klasse x heeft hierbij vergeleken de minste kans oorspronkelijk te zijn.
- 12 m a n d a s i d d h y a; men lette op dezen vorm.
- 14 d a ś a s ā h a s r a°, afwijkend van de parallelteksten in den tweeden pāda; 't Bmḍ. Pur. heeft (1, 34, 4) hy avaśiṣṭam kṛtoditam. De conjectuur °b h ā g e n a houd ik niet voor zeker.
- 18 ā d y o: vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 7; Vāyu Pur. 60, 7.
- 24 w e d a; m. i. zal hiervoor d e w a de juiste lezing zijn, vgl. Vāyu Pur. 60, 6 vede nāśam anuprāpte yajño nāśam gamiṣyati | yajñe naṣṭe d e v a-nāśas tataḥ sarvaṃ praṇasyati. Echter heeft, merkwaardigerwijs, ook het Bmḍ. Pur., 1, 34, 6, v e d a-nāśaḥ; v e d a heeft dus waarschijnlijk ook reeds in het exemplaar van onzen auteur gestaan.
- 82—4 m a n v a n t a r e ṇ a, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 10 vartamānena . . . m° v° vyatitānām prakalpanam, = Vāyu Pur. 60, 10.
- 9 p r a t y a k ṣ e ṇ a; dit vers volgt in de beide genoemde teksten op het voorafgaande.
- 13 y a s m i n, bijna gelijk aan Bmḍ. Pur. 1, 34, 11 en Vāyu Pur. 60, 11.
- 18 B r a h m a ṇ ā, Vāyu Pur. 60, 12; Bmḍ. Pur. 1, 34, 12. De lezing in onzen tekst is niet geheel zeker; voor ṇ a m kan men een expletief woordje invullen. Of °v y ā s a s y a k ā r a ṇ a m? — Verg. ook Viṣṇu Pur. 3, 4, 7.
- 19 u m a b y ā s a naast u m y ā s a (verg. p. 105, 22); waarschijnlijk van

vyāsa, doch beïnvloed door abhyāsa; dit laatste kan incidenteel ook bedoeld zijn; men heeft de beide woorden later niet meer voldoende onderscheiden, naar het schijnt.

82—22 Polaha: heet elders Paila.

24 Atharwaweda; Arthaweda komt meer voor (K. B. W. I, III), echter ook de goede vorm, vgl. K. B. W. I, 183. Onze auteur moet dien gekend hebben; de fout is gemaakt over Arthawaweda.

26 eka, vgl. Vāyu Pur. 60, 17 e.a.; eka āsid yaj°.

83—1 ādhvaryavam, met tu i. p. v. yat, Vāyu Pur. 60, 18 e.a.; of is °h syāt te lezen?

3 ṛgbhir, voortzetting.

5 pinakodgātā, is udgātar, zanger van de Sāmanhymnen; vgl. Bmḍ. Pur. I, 34, 18 audgātram sāmabhiś cakre, e.a.

8 mañuddhāra, zie Bmḍ. Pur. I, 34, 19 tataḥ sa ṛca uddhṛtya ṛgvedaṃ samakalpayat, e.a.

12 Pelawa: Paila.

13 Drapthalawa: bedoeld is Paila; corrupt? Bedoeld zijn de Śākala- en Bāṣkala-samhitā.

16 Indranuti, deze persoon heet elders Indrapramati (vgl. Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 322).

18 trayaḥ, een mij verder niet bekende pāda, die slecht in het verband past (of: Paila meegerekend?).

24 Mārkaṇḍeya is een variant voor Māṇḍūkeya, aan wien Indrapramati zijn versie van den ṛgveda leerde (in 't kort met referenties, Pargiter, t. a. p.). De variant kan echter reeds in het exemplaar van den Oud-Javaanschen bewerker gestaan hebben, daar ook het Vāyu Pur. 60, 27 den naam in dezen vorm geeft. Men vergelijkte hierbij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. III, p. 45. Er zal bovendien een lacune zijn aan te nemen, daar anders het verband onduidelijk wordt.

25 Satyahina, elders Satyahita. De Oud-Jav. tekst slaat, naar het schijnt, één generatie over.

26 Satyaśrīya, elders Satyaśrī, de vorm op -a kan ontstaan zijn uit verkeerde afleiding van den nom. bij een acc., die bv. Vāyu Pur. 60, 29, voorkomt.

27 Kabwa, van de namen dezer drie leerlingen wijkt de eerste geheel af van de parallel-teksten (Devamitra Śākalya, Pargiter, p. 322; Wilson—Hall, III, p. 45; Bmḍ. Pur. I, 34, 32 e.a.), de tweede gedeeltelijk (Rathītara, Bmḍ. Pur. t. a. p.; Rathāntara, Vāyu. Pur. 60, 31), de derde niet. Wāṣkali is slechts op Bharadwāja te betrekken. (Bh. is de naam van het geslacht, W. van den persoon).

29 iti, vgl. Bmḍ. Pur. I, 34, 32 iti śākhāpravartakāḥ, e.a.

31 Vedamitraḥ, ongeveer gelijkkluidend zijn de śloka's Bmḍ. Pur. I, 34, 33; Vāyu Pur. 60, 32. Het merkwaardige is echter, dat deze beide teksten Devamitraḥ hebben, wat de gangbare lezing is in meerdere bronnen. Het Viṣṇu Pur., 3, 4, 20 heeft echter ook Veda°, verg. Wilson—Hall, III, p. 45. Op p. 88, 22 heet hij echter Devamitra!

- 84—4 Maithila, de stad heet Mithila, de koningen Maithila's. Over dezen „Janaka van Videha" vgl. men Pargiter, *Anc. Ind. hist. trad.*, pp. 322 en 96.
- 6 ṛṣiṇām, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 36; Vāyu Pur. 60, 35, met gering verschil.
- 23 sarvān: Bmḍ. Pur. 1, 34, 40 en Vāyu Pur. 60, 37; eerstgenoemde tekst heeft i. p. v. 's mi: vaḥ.
- 85—1 dumarthakēna voor dhumartakēna (S. dhṛta)?
- 3 Janakasya, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 41, waar de tweede pāda luidt: ṛṣayas teśrutikṣamāḥ, tegenover Vāyu Pur. 60, 39: munayas teśrutikṣamāḥ.
- 11 Sarasvatyai?, mij verder niet bekend.
- 17 jñāna°, herhaling van p. 83, 31. De beschrijving in onzen tekst wijkt af van die der Sanskrit Bmḍ.- en Vāyu Purāṇa's, waar terstond na het citaat op p. 85, 3 volgt: dṛṣṭvā dhanam mahāsāram dhanagrḍhnā jighṛkṣavaḥ (bv. Bmḍ. Pur. 1, 34, 42) en daarop: āhvayāñcakrīre 'nyonyam veda-jñānamadolvaṇān (Bmḍ. Pur.), resp.: śraddhayāñcakrur anyonyam veda-jñānamadolvaṇāḥ (Vāyu Pur. 60, 39). Het laatste deel van het citaat op regel 19 stemt overeen met Vāyu Pur. 60, 39 dhanavṛddhyā jighṛkṣavaḥ. Zooals men ziet is er tusschen de verschillende teksten geen volkomen overeenstemming. Het woord dhanavṛddhaḥ zou men ook °vṛddhā (voor °vṛddhāḥ) kunnen lezen. Dit zou een niet geheel duidelijken zin geven (ofschoon verdedigbaar), de lezing °vṛddhyā (Vāyu Pur.) bevredigt mij evenmin geheel.
- 30 ity evam, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 44 ity evam dhanadoṣeṇa vādāpś-cakrur anekasāḥ; vgl. Vāyu Pur. 60, 40. Misschien stemde ons citaat oorspronkelijk met den eersten pāda overeen, doch dan is het zeer verbasterd.
- 86—3 athānyas: de eigennamen wijken af van de Sanskrit teksten, die Yājñavalkya lezen; het Vāyu Pur. heeft (60, 41) Brahmavāha voor Brahmaroga; het Bmḍ. Pur. spreekt, 1, 34, 44, van Brahmanas tu sutaḥ. Het laatste woord luidt in de twee genoemde teksten brahmavittamaḥ.
- 5 Yājñāwalka (sic) luidt in alle hss. deze naam hier en op de volgende plaatsen. De Skt. teksten geven Yājñavalkya. Merkwaardig is het dat Wilson in zijn vertaling van het Viṣṇu Pur. ook „Yajñawalka" had, vgl. Hall, III, p. 45. De naam Brahmārāga komt hier tweemaal voor en geeft meer zin dan het overgeleverde °roga in het citaat; deshalve is dit gewijzigd.
- 13 nayasva: vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 34, 46. Het citaat is nogal corrupt overgeleverd. Grhetsyā kan zijn ontstaan door samentrekking van -a va- (in grham vatsa, na verdwijnen der m) tot o, deze o slordig geschreven, is dan gelezen als e.
- 18 Śākalya, met ś, Bmḍ. Pur. e.a., vgl. Pargiter, p. 322. Zeer wel mogelijk is ook: met s, daar 't Vāyu Pur. soms zoo leest.
- 19 tvam, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 57 tvam asmāms tṛṇavat kṛtvā tathai-vānyam dvijottamān; vgl. Vāyu Pur. 60, 52. Onze tekst wijkt weer af.
- 26 svayamgrāha, Bmḍ. Pur. 1, 34, 57; Vāyu Pur. 60, 53.
- 87—4 roṣāt, Bmḍ. Pur. 1, 34, 56, Vāyu Pur. 60, 51, gezegd van Śākalya. In onzen tekst zou men het eerder bij Y. trekken.

- 6 vādāmahe, in de beide Skt. teksten veel vroeger; volgorde en uitvoerigheid in de beschrijving zijn in den Jav. tekst verschillend van die van den Voor-Indischen. Dit vers staat Skt. Bmḍ. Pur. 1, 34, 49.
- 12 pūrṇas, vgl. Vāyu Pur. 60, 50 pūrṇas tvam jaḍamānena; in het Bmḍ. Pur. 1, 34, 55 staat: paṇas tu yajamānena. Wederom gaat dus onze tekst een anderen weg.
- 14 vātādhmāto, in het Vāyu Pur. het vervolg van het vorige; het Bmḍ. Pur. wijkt af.
- 20 dyatmika, van Skt. adhyātmika. In de beide meer genoemde parallel-teksten wijkt ook de beschrijving van deze passage af.
- 88—3 sāgram, vgl. Vāyu Pur. 60, 57; eenigszins anders Bmḍ. Pur. 1, 34, 62. Het eerste woord in ons citaat is weer zóó verknoeid, dat er een bekend woord voor in de plaats is gekomen; t u of een dergelijk woordje zal zijn in te voegen. De bekende verwarring van c en w benevens het over 't hoofd zien van een soekoe hebben het minder gewone werkwoord aan 't slot aangetast.
- 8 Śākalyas, verg. Bmḍ. Pur., 1, 34, 63; met loc. abs. in den eersten pāda Vāyu Pur. 60, 58. Het citaat is zeer bedorven; t v ā s a is niet zeker. De verwisseling van t en c komt vaker voor; zie bv. p. 144, 3.
- 13 bhasmi, dit wordt in de Skt. teksten anders uitgedrukt (vgl. Bmḍ. Pur. 1, 34, 66: tathāmṛtyum āptavān).
- 15 Yajñāvalko, Bmḍ. Pur. 1, 34, 68; Vāyu Pur. 60, 62.
- 17 yaśo, vervolg van het vorige citaat.
- 19 ajagamat; het Bmḍ. Pur. en Vāyu Pur. hebben jagāma vai; het eerste bovendien svaccham i. p. v. svasthah (resp. vs. 68 en 62). De verwarring tusschen s en p komt meer voor, vgl. bv. Wir. p. 88, 23.
- 22 Devamitraḥ, = Bmḍ. Pur. 1, 35, 1 en (met kleine afwijking) Vāyu Pur. 60, 63.
- 26 cakāra, sluit terstond aan bij het vorige citaat.
- 27 amaṇalima, in vijven verdeelen, reeds door v. d. Tuuk vermoed (K. B. W. s.v. lima).
- 89—1 Mudgala luidt deze naam elders: Viṣṇu Pur. III, 4, 22; verg. ook Wilson—Hall, p. 46; Bmḍ. Pur. 1, 35, 2; Vāyu Pur. 60, 64; m en p worden meer verward. De tweede leerling heet Gokhala (Bmḍ. Pur.), Golaka (Vāyu Pur.), Gokhalu (Viṣṇu Pur.), terwijl Hall, t. a. p., nog andere varianten opsomt; Drawala is daar echter niet bij. Kaliya heb ik gegeven als de hss.: Bmḍ. Pur.: Khaliya; Vāyu Pur.: Khāliya; Viṣṇu Pur.: Śāliya. Śaisireya luidt de lezing van 't Bmḍ- en Vāyu Pur., Śisira die van 't Viṣṇu Pur. Aan Catsya kan men twijfelen, H₂ heeft dan ook Wātsya. Het Bmḍ. Pur. heeft: Vatsa; Viṣṇu: Vātsya (v. d. Tuuk vergeleek zijn tekst, blijkens marginale aantekeningen, met het Viṣṇu Purāṇa), andere lezingen: Matsya, verg. Hall, t. a. p.
- 3 Śakapūrṇi. Hier is sprake van den tweeden, op p. 83, 27, genoemden leerling van Satyaśrī, nl. Rathītara Śakapūrṇa, of hoe deze naam in de verschillende versies luidt. Ik laat de lezing der hss. intact (daar: -ṇn-).

- Vgl. Hall, t. a. p., p. 46; Pargiter, t. a. p., p. 323; Vāyu Pur. 60, 65 provāca samhitās tīśraḥ Śākapūrṇa Rathitarah | niruktañ ca punaś cakre caturtham dvijasattamaḥ. Het Bmḍ. Pur., I, 35, 3, heeft Śākavaiṇo R°. Rathi in onzen tekst heeft -tara verloren, naar men mag aannemen.
- 89—5 Pelawa, wederom niet geringe afwijkingen. Het Bmḍ. Pur., I, 35, 4, heeft Pailaścekṣalakas, Śatabalāka en Gaja. Vergelijk echter Pargiter, p. 323 en Wilson—Hall, pp. 46—49, waar ook de namen in andere teksten ter sprake komen. De vierde, hier Nerukta (h) genaamd, heet in 't Viṣṇu Pur. Niruktakṛt, maker van het Nirukti (zie de vorige aantekening).
- 6 Bhāradwāja, deze persoon heet Bmḍ. Pur. I, 35, 5 Bāṣkalir Bha-radwāja; vgl. ook Wilson—Hall, pp. 49, 50. Ook de namen van de leerlingen wijken weer af, zie Wilson—Hall, t. a. p. Het Bmḍ. Pur. heeft (vs. 6): dhīmāṁś ca tv āpanāpaś ca Pānnagāriś ca . . . | trītyaś cārjavas . . . De tweede en derde zijn in onzen tekst desnoods te herkennen. Vgl. ook Vāyu Pur. 61, 3.
- 8 ity etā, vgl. Bmḍ. Pur. I, 35, 7 en Vāyu Pur. 61, 4, ity ete bahvṛcāḥ proktāḥ s° yaiḥ pravartitāḥ. Herstel is niet zeker.
- 10 Waiśampāyana, vgl. Viṣṇu Pur. III, 5 en andere teksten (zie Pargiter, p. 323, n. 5). Na den ṅgveda wordt nu de Yajurveda besproken.
- 12 ekas, Bmḍ. Pur. I, 35, 9; Vāyu Pur. 61, 6.
- 15 sarveṣām, vgl. Bmḍ. Pur. I, 35, 10 s° e° teṣām vai tridhā bhedāḥ prakīrtitāḥ; vgl. Vāyu Pur. 61, 7. Onze tekst, ongeacht de voorgestelde conjectuur, wijkt weer af.
- 17 Syamāya, deze namen wijken wederom af. Ook hebben de andere teksten 't Oostelijke land in plaats van het Westelijke, dat hier genoemd wordt. De eerste naam kan verknoeid zijn: Śyāmāyani luidt hij elders. De derde heet Bmḍ. Pur. I, 35, 13 en Vāyu Pur. 61, 9 Ālambī.
- 20 ity ete, Bmḍ. Pur. I, 35, 13; Vāyu Pur. 61, 10.
Caraka is de naam van een śākhā van den Zwarten Yajur-Veda; hun voorganger was Caraka.
- 22 sambandha, dit verhaal vindt men Bmḍ. Pur. I, 35, 15 en Vāyu Pur. 61, 12; alsook elders, bv. Viṣṇu Pur. III, 5. Men vergelijk ook Pargiter, pp. 323 sq.
- 26 sa kuryād, Bmḍ. Pur. I, 35, 16, e.a. (Vāyu Pur.: °badhyām).
- 90—1 bharatakarma, in de genoemde teksten niet vermeld. Wat is er precies mee bedoeld?
- 4 brahmahatyām enz., het hier gelezene, in overeenstemming met de parallelteksten, schijnt mij de minst onbevredigende conjectuur.
- 7 śiṣyān, vgl. Bmḍ. Pur. I, 35, 18; Vāyu Pur. 61, 15, waar echter atha voor sarvān staat. — Het hier volgende verhaal vertoont in bijzonderheden verschillen met de parallelteksten.
- 24 swādhyāya, vgl. Bmḍ. Pur. I, 35, 23 tataḥ sa dhyānam āsthāya sūryam ārādhayad dvijaḥ; Vāyu Pur. 61, 20. Het woord swādhyāya, speciaal gebruikt voor Veda-studie is ook uit andere Oud-Jav. teksten bekend (verg. Juynboll, s.v.).

- 90—28 *inugraha* n; uit Skt. *anugraha*, ook in dien vorm in 't Oud-Javaansch bekend, is *nugraha* ontstaan; en hieruit weer *nugra* en *luga*. Het is zeer wel mogelijk, dat uit *in anugraha* en derg. *inugraha* is gevormd, zoodat we den langeren vorm niet tegen de meerderheid der hss. behoeven te verkiezen. Wat echter door den auteur geschreven is? Vgl. K. B. W. I, 76; 558; III, 796. — *Sahasraditi*, vgl. K. B. W. III, 13. Van *Diti* (Pet. Wdb. III, 611) of van *Aditi*?
- 29 *kuda*, uitermate merkwaardig is het, dat onze tekst op dit punt met 't *Viṣṇu Pur.* c.s. meegaat, tegen de *Bmḍ.*- en *Vāyu Purāṇa*'s (resp. 3, 5, 25; 1, 35, 36; 61, 21); in laatstgenoemde teksten is *Yājñavalkya aśvarūpa*. Volgens Pargiter, *Anc. Ind. hist. trad.*, p. 324, n. 1, heeft het *Viṣṇu Pur.* hier de oorspronkelijke lezing misverstaan. Ook *vājin* is een Skt. woord voor paard. De volgelingen van den Witten *Yajurveda* heetten *Vājins*, zooals onze tekst leert (p. 90, 31: *wājina*).
- 32 *brahmahatyā*, zóó ook 1, 35, 26; *Vāyu Pur.* 61, 23.
- 91—7 *śiṣya*: de namen staan ook vermeld *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 28 en 29 en *Vāyu Pur.* 61, 24 en 25. De tweede naam luidt daar *Baudheya* resp. *Vaidheya*; de derde ontbreekt in 't *Bmḍ. Pur.* en luidt in 't *Vāyu Pur.* *Śāli*; *Wasyaya*, enz. tot aan *Watsya* zijn mij uit beide genoemde teksten niet bekend. De hierop volgende evenmin: de laatste zal identiek zijn met *Saparaśara* (onze hss. hebben *Paraśara*). De drie teksten hebben dus ook hier zeer groote onderlinge verschillen. In ons geschrift zijn 16 namen genoemd, doch 15 bedoeld: waarschijnlijk zit de fout in *sañ Nya*.
- 14 *Jemini*; thans volgt een bespreking van de scholen van den *Sāmaveda*. Men vergelijkte Skt. *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 31 sqq., *Vāyu Pur.* 61, 27 sqq., *Viṣṇu Pur.* 3, 6, 1 sqq. e.a. De namen luiden in de tweede eerstgenoemde teksten: *J.*, *Sumantu*, *Sutvan*, *Sukarman*. Mogelijk had onze tekst eens geheel dezelfde lezing.
- 18 *anadhyāya*, in de beide te vergelijken teksten, *Bmḍ. Pur.* (1, 35, 33) en *Vāyu Pur.* (61, 29), wordt gezegd, dat *Indra* deze duizend leerlingen doodde, omdat zij studeerden op dagen dat dit verboden was: *anadhyāyesv adhyānāms tāñ jaghāna Śatakratuḥ*. De verknoeïng van *n > s* komt in Balineesch schrift meer voor, vergl. bv. *Wir.* pp. 59, 22; 97, 7. De *w* wordt zeer vaak toegevoegd; hier ontstond tevens het bekende *aśwa*; tenslotte maakte Dr. Pigeaud, *Tantu Panggelaran*, p. 313 van *aśwad-dyāya*: „*aṣwamedā*” (in zijn afschrift van hs. A lezen we *aśwamed-dyāya*). — Het hier volgende verhaal wijkt wederom in bijzonderheden af van de Indische versie.
- 92—1 *Porañjita*. Deze naam luidt in het Skt. *Bmḍ. Pur.*, 1, 35, 38 *Paṇḍyañji*; evenzoo in het *Vāyu Pur.* (61, 33). Het *Viṣṇu Pur.* 3, 6, 4, heeft *Paṇḍyāñji*, v.l.: *Paṇḍpiñji*, het *Bhāg. Pur.*, 12, 6, 78 heeft *Paṇḍpañji*. Onze tekst heeft waarschijnlijk een verknoeïden (te langen) vorm. De volgende naam is in overeenstemming met de parallelteksten. De eerste heet (bv. *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 37) *dviṣasattamaḥ*, de tweede *na-rādhīpaḥ*. Merkwaardigerwijs komt *Paṇḍyañji* voor op p. 92, 27; daar hier echter twee maal een afwijkende vorm staat en ook *Hiraṇya-*

- nābha iets dergelijks vertoont, heb ik de lezing der hss. gehandhaafd.
- 92—3 *li mān*: de andere teksten geven vier stuks; hier worden bovendien slechts vier namen vermeld. Deze luiden in het Bmḍ. Pur., 1, 35, 40, Lau-gākṣi, Kuṣumi, Kuṣidi, Lāṅgali; in mijn exemplaar van het Vāyu Pur., 61, 35, Laukākṣi, Kuthumi, Kuṣiti, Lāṅgali, doch er bestaan varianten, vgl. Hall, III, p. 60.
- bhujaṅga*: teṣām bhedān nibodhata, zeggen nu de parallelteksten, eerst volgen de Laugākṣiṇaḥ (Lokākṣiṇaḥ); het woord Lokṣi in onze hss. is dus een corrupte lezing.
- 5 *Rāṇāyāniya*, ook Vāyu Pur. 61, 37; Bmḍ. Pur.: Nāḍāyaniya; vgl. Wilson, III, p. 60. Bij den tweeden naam vgl. men Bmḍ.- en Vāyu Pur., t. a. p.: Sahitaṇḍiputra. Men zie echter over de lezingen van 't Vāyu Pur. Hall, III, p. 61. Op de derde plaats komt daar Sakatiputra. Ook de in onzen tekst volgende namen zijn anders.
- 7 *Ora*; hierin herkent men het *Aurasa* van de parallelteksten (Bmḍ. Pur. 1, 35, 42; Vāyu Pur. 61, 38); Parāśara staat ook zoo in 't Bmḍ. Pur. (zie ook Hall, t. a. p.). Bij den volgenden naam is onze tekst in de war; Tuṣṭi is overcompleet, het Vāyu Pur. heeft als derde Bhāgavitti, het Bmḍ. Pur. Nābhīrvitta.
- 10 *Sairandri*; anders in de verschillende teksten; de tweede naam stemt overeen.
- 11 *Yola*, in 't Bmḍ. Pur., 1, 35, 45, Vaina, Pracīnayoga en Surāla; Vāyu Pur. 61, 40: Caila, P. en S. De tweede naam in onzen tekst is waarschijnlijk uit Pracīna^o ontstaan.
- 14 *Āsurāyana*, er zijn slechts 5 namen. Bovendien is Buddhimān ontstaan uit misverstand, vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 35, 46 Āsurāyana-Vaiśā-khyau Veda-vṛddha-Parāyanau | Pracīnayogaputraś ca buddhimāṃś ca Patañjaliḥ.
- 17 *Phalaka*; slechts Lomakāyani en Kolaha vertoonen groote overeenstemming met de namen der parallelteksten.
- 19 *Hiraṇyagarbha*, ik waag het niet dezen naam te emendeeren (als van der Tuuk); vgl. r. 2; 27; p. 93, r. 28 en de parallelteksten. Onze auteur of een vroege afschrijver kan echter *nābha* en *garbha* verward hebben. *Hiraṇyagarbha* is overigens ook bekend en wel als naam van Brahmā of andere goden. Over de leerlingen van Hiraṇyanābha vergelijkelijke men Pargiter, p. 325. De beschrijving in onzen tekst is wederom afwijkend: in de Indische versie is sprake van 24 leerlingen. Bovendien is daar de verdeling afkomstig van Kṛta, een leerling van H. (vgl. bv. Vāyu Pur. 61, 44; Bmḍ. Pur. 1, 35, 49). Deze wordt hier echter wel aangeduid, nl. met *Pauravabāṇśa*. Kṛta immers was uit de Dvimīdha-familie gesproten, vgl. bv. Viṣṇu Pur. 4, 19, 13 e.a. Dvimīdha was een afstammeling van Puru, behoorde dus tot het Pauravageslacht; verg. Pargiter, p. 112. De verschrijving *ś > g* komt zeer vaak voor: Wir. pp. 35, 11; 58, 21. De eigenlijke naam van dezen prins kan hier in onzen tekst zijn uitgevallen. Het is echter mogelijk, dat de afwijking van de Javaansche versie ook op dit punt aanzienlijk is. Even verder (r. 27) wordt Kṛta genoemd.

- 92—21 *Larala*, mogelijk een te lange vorm (vgl. *hs. K*), de parallelteksten: *Raḍa* (*Vāyu Pur.* 61, 45) en *Raḍi* (*Bmḍ. Pur.* 1, 35, 51); de tweede luidt daar *Mahavīrya*, resp. *Rāḍaviya*, de derde en vierde zijn identiek. Er zijn, zooals ook uit den context blijkt, eenige namen uitgevallen, op sommige plaatsen is de lacune met behulp der parallelteksten vast te stellen. Van de volgende namen wekt bv. *Salapuñji* herinneringen aan *Sālimañjari* (*Vāyu Pur.* 61, 47) of *Śāl°* (*Bmḍ. Pur.* 1, 35, 53). *Kaniya* aan *Kānika* (*Vāyu Pur.*).
- 24 *Ulūka* met -k- ook *Līnga Pur.* 1, 7, 50.
- 28 *Saṅ Kṛta*; dit zinnetje kan kwalijk juist zijn.
Sumantra zal de reeds genoemde (p. 82, 24) *Sumantu* zijn (*ra* en *u* worden wel eens verward, vgl. bv. *Wir.* p. 72, 12), wiens leerlingen nu worden genoemd (*Atharvaveda*); echter heeft *Kṛta* hiermee niets te maken, voor- zoover ik zie. — Thans volgt de overlevering van den *Atharvaveda*.
- 29 *Kawandha*, vgl. *Vāyu Pur.* 61, 50; *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 56 (*Kabandha*). Deze deelde den *Atharvaveda* in tweeën en gaf één deel aan *Pathya*, één aan *Devadarśa*. De laatste wordt in ons *hs.* D met correcten naam genoemd, doch mogelijkerwijze is dit een emendatie van Van der Tuuk, daar D het meest bedorvene van onze *hss.* is. Bovendien luidt de naam in 't *Vāyu Pur.* 61, 50, *Vedaparśa*, wat hier ook gestaan kan hebben. *Weda* is misschien een afkorting, waarschijnlijker corrupt. (Vgl. p. 94, 8). De namen van z'n leerlingen luiden gewoonlijk *Moda*, *Brahmabala*, *Pippalāda* en *Śaulkāyani* (bv. *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 57—8); vooral de beide laatste namen geven door hun uiterlijk blijk corrupt te zijn, in *Soyani* is -lka- uitgevallen, waarschijnlijk in de Oud-Jav. prozatekst, dus ná den auteur; doch het is niet uitgesloten, dat deze den korten vorm las of schreef.
- 93—1 *ḍṛḍhabrata*, *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 58.
- 3 *Jañjali*, waarschijnlijk bedorven of verjavaniseerd voor *Jājali* (*Bmḍ. Pur.* 1, 35, 59 e.a.). De beide andere namen zijn in overeenstemming met de Indische teksten, evenals *Babhru* en *Sendhawa* in sommige teksten. De daaropvolgende persoon heet echter in de Sanskrit versies *Muñjakeśa*, vgl. *Wilson—Hall, Viṣṇu Pur.* III, p. 62.
- 6 *Wetāna*, zonder twijfel de juiste lezing (*Skt. Vaitāna*); *r* en *n* zijn vaak verward (*Wulff, Wir.* p. 163). — *Śāntika*, elders: *Śāntikalpa* (*Bmḍ. Pur.* 1, 35, 62).
- 9 *Sumatī*, zie de uiteenzettingen van *Pargiter*, pp. 22, 23.
- 10 *Agniwarca* moet de juiste lezing zijn, al mist mijn exemplaar van het *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 64, eveneens de *r* (drukfout?); dat de *r* in den Jav. tekst is uitgevallen wordt door de dubbele *c* aannemelijk gemaakt. *Sāvarṇi* heet de vierde in de parallelteksten. De laatste heet daar: *Suśarman S°*; de tweede *Kaśyapa Akṛtavraṇa* en de vierde *Vāsiṣṭha Mitrāyu* zijn uitgevallen.
- 12 *samhitākartā*, *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 66 e.a.
- 14 *śrutarṣi*. De hier volgende passage kan men vinden *Skt. Bmḍ. Pur.* 1, 33, 2 sqq. (het *Vāyu Pur.*, ed. *Mitra*, heeft deze opgaven niet).
- 15 *Pelawa*, weer tegenover *Paila*, *Bmḍ. Pur.* 1, 33, 2. De hier volgende

namen vertoonen vele afwijkingen; van sommige valt nog te zien, dat zij wel oorspronkelijk denzelfden persoon hebben aangeduid. Een paar, bv. Śākali zijn, behoudens spelling en quantiteit eender. Bijzonderheden ga ik voorbij.

93—20 *bahvṛcānām*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 33, 5 ete dvijātayo mukhyā b° ś°. *Bahvṛca* duidt aan beoefenaar van den ḡveda.

23 *Ālambikali* is misschien te splitsen; het Skt. Bmḍ. Pur., vs. 6, heeft *Ālambih Kamalāpatih*. Overigens veel verschil.

24 *teṣām*, Bmḍ. Pur. 1, 33, 6. In het telwoord hebben we twee gevallen van de vaker voorkomende verschrijving *i — a m*.

25 *caraka*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 33, 7 ete dvijarṣayaḥ proktās carakādhvaryavo dvijāḥ.

27 *Kāpya*, in den Skt. tekst: *Kāvya*; verder daar: *Hiraṇyanābha*, *Kauṣilya*, *Kusumi*, *Śālihotra*, *Śaktirāja*; de namen na *Bhārgawa* wijken af. *Kṛta Paurava* is waarschijnlijk één persoon in den oorspronkelijken tekst.

94—3 *teṣām*, in het Bmḍ. Pur. 1, 33, 9 geheel anders, nl. (na den naam *Bhārgawa*): *sāmagānām athācārya Allo rājā Purūravāḥ | śaṭcatvāriṃśad anye vai teṣām śiṣyāḥ śrutarṣayaḥ*. Een *sāмага* is een *sāman*-zanger; in r. 5 moet dit woord hersteld worden; *śaṭ*- zal tot *mac*- geworden zijn over *saṭ*- (*sac*-), waarschijnlijk in *nāgarī*-schrift.

7 *Patya*, dezen, hier wederom in alle hss. met *-t*- geschreven, naam heb ik in den overgeleverden vorm gelaten, hoewel de Skt. lezing met *-th-* is; mogelijk las het exemplaar van den auteur *-t*.

De tekst wijkt hier en in het volgende veel af van de Sanskrit versie.

9 *anye*, dit corrupte vers heb ik in den Sanskrit tekst niet teruggevonden. Het is mogelijk den eersten pāda te herstellen, doch wij hebben daarbij weinig waarborg, dat we de juiste lezing treffen. Enkele eclatante fouten zijn verbeterd.

11 *Sunaka*, de tekst is in de war en bij gebrek aan parallellen moeilijk met zekerheid te herstellen. Er is sprake van *Śaunaka* (zie boven, p. 93, 3), den leerling van *Pathya* (en van zijn leerling *Babhrū*?), doch de namen zijn zeer veranderd. Het volgende *Byāsasya patyam* bevat waarschijnlijk Skt. *apatya*, zoon, en den naam van S.'s vader, die ook in *wey°* zal steken. *Sosadi* is misschien *Śonaki* (p. 93, 3).

13 *Anutantanya* zou misschien een verbastering kunnen zijn van *Asitatanya* (*s* en *n* meer verward); *Dhaumya* gold als zoon van *Asita* (Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 233); deze was een *Kāśyapa*. Over diens leerlingen: Pargiter, p. 327. *Uddālaka Āruṇi* is één persoon, in onze hss. als twee gelezen. *Wida* stemt overeen met *Veda*. Een *Bhāluki* komt in ander verband voor (Pargiter, p. 325).

14 *Mādhupiṅga*, een aantal dezer namen wekt herinneringen aan Bmḍ. Pur. 1, 33, 15 sqq., bv. *Mādhupiṅga* (ik geef de spelling der hss., waar deze eensluidend zijn), aan vs. 16 *Madhukaḥ Piṅgaḥ*. *Śvetaketu* luidt daar eender (Pargiter, p. 328). Verder: *Yājña-valkya*, *Śaunaka*. Het slot: *madhyamādhvaryavas tu te*.

- 94—17 brāhmaṇī, in den Skt. tekst (I, 33, 20): etāḥ ca brahmavāḍīnya
apsarorūpasammatāḥ, na de opsomming. De namen wijken geheel en al af.
22 īśvarāṇām, misschien is de tweede helft niet geheel in orde. Men
verg. Bmḍ. Pur. I, 33, 23 tathā vākyāni jāniṣva yathaiṣām mantra-
dṛṣṭayaḥ. Over ṛṣika's bv. Vāyu Pur. 59, 84: ṛṣiputrā ṛṣikās tu maithu-
nād garbhasambhavāḥ; over īśvara's ald., vs. 81: īśvarāḥ svayam
udbhūtā mānasāḥ brahmaṇaḥ sūtāḥ.

- 95—1 yad, thans volgt een bespreking van een vers, dat nagenoeg of geheel
gelijk moet zijn geweest aan Bmḍ. Pur. I, 33, 23 tatrājñāyuktam advaitam
dīptam gambhīrasābdavat. Het citaat is palaeographisch wel uit den eer-
sten pāda af te leiden: -i en -a m verwisseld, t > th > w (Wir.
72, 12; 54, 27 e.a.). Even verder worden deze woorden weer geciteerd: ook
daar kan men er wel iets van maken; mogelijk heeft voor advaitam
het synonieme advayam in den tekst gestaan. Ook in dwāḍam
zal (de a is in het vorige woord opgegaan) advaitam steken. —

Het volgende is in sommige punten onduidelijk, en niet geheel te verge-
lijken met parallellen. —

Het Bmḍ. Pur. vervolgt: atyantam aparokṣam ca līṅgam nāma tathaiṣa
ca | sarvabhūtāny abhūtaṁ ca paridānam ca yad bhavet || kvacin nirukta-
proktārthaṁ vākyam svāyambhuvam viduḥ | etc.

- 7 pāroṁṣya, of parokṣa te lezen?
10 vākyam, vgl. Bmḍ. Pur. I, 33, 25, boven geciteerd.
12 yatkiṁcit, voortzetting in den Skt. tekst: yatkiṁcin mantrasam-
yuktam tatra nānavibhaktibhiḥ.
17 vākyam, geheel afwijkend.
19 naigamair, zóó gelijk aan Bmḍ. Pur. I, 33, 26.
23 avispaṣṭa°, Bmḍ. Pur. vs. 27. Als laatste woord heeft het Bmḍ.
Pur.: °samśayam.
26 ṛṣiputra°, Bmḍ. Pur. vs. 28; het volgende citaat sluit aan.
96—3 cumluku°, wsl. te verg. met culu cumbu, wulu c°. Deze
passage is misschien een Javaansch invoegsel.
5 miśrā itī, Bmḍ. Pur. I, 33, 29b. Achter atīta° loopt de zin door,
daar de Skt. tekst, I, 33, 30b, heeft: bhūtabhavyabhavajñānam janma-
duḥkhaḥkitaśanam. Het laatste woord is in het citaat zeer verminkt, doch
daar c en w vaak verward worden, is het niet goed in te zien, dat dit woord
er niet gestaan zal hebben. De volgorde wijkt af, daar de Skt. tekst, 30a,
heeft samutkarṣāya karṣābhyām jātivatyāsa-sambhavāḥ. Hiernaar
heb ik het citaat op r. 10 gissenderwijze trachten te herstellen.
11 wētañ = wētēñ zooals op enkele andere plaatsen in onzen tekst
in dergelijke positie a voor ē. — Vgl. bij sadharmaś°: Bmḍ. Pur.
I, 33, 31 dharmaśāstraprapetāro mahimnā sarvagāḥ ca vai.
15 Kāvya, de overeenkomstige plaats in den Skt. tekst is I, 33, 32 Vṛhas-
patiś ca Śukraś ca Vyāsaḥ Sārasvatas tathā. Merkwaardig is, dat de namen
van de Oud-Jav. paraphrase hiermee overeenstemmen; het eerste Vyāsa
zal daar voor Kāvya staan. Uśanas-Śukra had ook den naam Kāvya,
verg. Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 18. Over Sārasvata, ibid. p. 197.

- 96—18 *Wedabyāsa*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 33, 33 *Vyāsāḥ śāstrapraṇayanā Vedavyāsa iti smṛtaḥ*.
- 20 *tasmād*, 't *Bmḍ. Pur.* vervolgt: *yasmād avarajāḥ santaḥ pūrvebhyo medhayādhikāḥ*. Het slot van het citaat is corrupt, doch de lezing wijkt te veel van den *Skt.* tekst, zooals deze parallelplaats dien geeft, af, om hem er in te herkennen.
- 23 *tasmāt*: *Skt.* tekst: *yasmin kālo na ca vayaḥ pramāṇam ṛsibhāvane*. Het door mij gelezene is niets dan gissing; met een verplaatsing der woorden zou ook het metrum in orde kunnen komen.
- 26 *dṛśyate*: *Skt.* tekst (1, 33, 35) *dṛśyate hi pumān kaścit kaścij jyeṣṭhatamo dhiyā*. Is *kvacit* reeds een vóór onzen auteur bestaande verschrijving voor *kaścit*?
- 31 *vijñānair*; in den *Skt.* tekst volgt op het vorige citaat: *yasmād buddhyā ca varṣiyan bālo 'pi śrutavān ṛṣiḥ*. Het citaat, zooals het is overgeleverd, heeft slechts 7 syllaben. Het woord *dṛśyante* (*dṛśyate*?) zal in den niet geciteerden *pāda* hebben gestaan, *jñānavān* misschien ook.
- 97—6 *yaḥ kaścit*, *Bmḍ. Pur.* 1, 33, 36 *yaḥ kaścit pādavān madhye prayukto 'kṣarasampadā | viniyuktāvasānām tu tām ṛcam paricakṣate*. De tweede *pāda* is in ons citaat in de war en is wel naar den inhoud, doch minder gemakkelijk naar de juiste woordkeuze te herstellen.
- 11 *yaḥ kaścit*, *Bmḍ. Pur.* 1, 33, 37 *yaḥ kaścit karaṇair mantro na ca pādā-kṣarair mitaḥ | aniyuktāvasānām ca tad yajur vai pracakṣate*. Over *suparṇa*: *Mhbh.* 12, 1632. Zie echter de aant. bij p. 99, r. 3. *Karaṇa* wordt in het volgende met *mūrdhanya* verklaard en is dus opgevat als *kāraṇa*. Alle hss. hebben echter in deze passage steeds a wat in overeenstemming met het geciteerde vers is.
- 16 *hrīmkāraḥ*, vgl. *Bmḍ. Pur.* vs. 38 *h° p° g° p° ca caturthakam | p° pratihotraś ca etc.* In den *Skt.* tekst volgt daarop terstond: *nidhanam saptamam*. Het versdeel op r. 20 is dan ook van onbekende herkomst. Van reconstructie is hier afgezien.
- 24 *nidhanam*, *Bmḍ. Pur.* 1, 33, 39 *nidhanam saptamam sāmnaḥ saptavindhyam(?) idam smṛtam*. Het citaat is corrupt, waarschijnlijk bevat de tweede *pāda* een dittographie; *sambah < sāmnaḥ*.
- 28 *āśīrwāda*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 33, 40 *āśāstis tu prasamkhyātā vilāpaḥ paridevanā*. De grondtekst van het Javaansche geschrift zal hiermee in bijzonderheden verschild hebben.
- 98—1 *tumut*, in den *Skt.* tekst volgt (1, 33, 41) *krodhād vā dveṣaṇāc caiva praśnākhyānam tathaiva ca*. Enkele woorden geven reden tot twijfel aan hun juistheid.
- 5 *etat*, *Bmḍ. Pur.* 1, 33, 41 geheel zooals hier.
- 8 *stutī*, het *Bmḍ. Pur.*, vs. 42, heeft *mūtir(?)*. Daar luidt vs. 43: *praśnā-nujñās tathākhyānam āśāstividhayo matāḥ etc.* Het woord *āśīr* staat aldaar vs. 45. In den Javaanschen tekst is *toṣa* vergeten en wel (de volgorde is in beide geschriften dezelfde) op de gekenmerkte plaats. — In het volgende is de Javaansche versie veel korter, of liever er is een passage minder dan in den paralleltekst.

- 98—10 *Brahmā*, vgl. 1, 33, 47 *ṛṣibhir yajñatattvajñair vihitam brāhmaṇam purā*. — In plaats van *praśānti* leest de Skt. tekst *praśastiḥ*; daarna: *samśayo nidhiḥ*. Vs. 48 luidt: *purākṛtipurākālpau vyavadhāraṇakalpanā | upamā ca daśaite vai vidhāyo brāhmaṇasya tu*. Onze tekst is dus onvolledig en bedorven. Hoe had echter de auteur het voor oogen? In het vervolg stemmen de lemmata beter met den paralleltekst overeen, wat echter niet een dwingende reden is om op onze plaats te wijzigen. Slechts enkele op zichzelf reeds bedorven woorden zijn verbeterd: ook de gedrukte Skt. tekst bevat tegenstrijdigheden (drukfout of foutieve lezing?).
- 16 *hetur*, Bmḍ. Pur. 1, 33, 49 *hetur hanteḥ smṛto dhātor yan nihanty uditam paraiḥ*. Indien ik gelijk heb met het citaat naar den Sanskrit tekst te herstellen — de paraphrase geeft steun —, is de pāda onherkenbaar verminkt.
- 18 *nirvacana*, vgl. 't Skt. Bmḍ. Pur., 1, 33, 50: *tathā nirvacanam brūyād vākyaṛthasyāvadhāraṇam*.
- 21 *praśamsā*, vs. 51: *prapūrvāc chaṁsater dhātoḥ praśamsāguṇavat tayā* (van den wortel *śams*, met praepositie *pra*-). *Swarūpa* is, ook in het Sanskrit, een term voor „het woord zelf, in z'n eigenlijke gedaante”.
- 23 *saṁśaya*; in den Skt. tekst volgt nu (52): *idaṁ tv idam idam nedam ity anīścitya saṁśayam*. Daar *saṁśaya* op r. 11 (haplografie) reeds is uitgevallen en *śamsā* op onze plaats voor zich ook zin geeft, is het herstel van deze passage hachelijk. Ik meen echter, dat hs. B de juiste lezing bewaard heeft, en dat *saṁśaya* te herstellen is.
- 24 *ākhyāna nāranya*; *ākhyāna* staat in dit verband niet in den paralleltekst en is overtollig, tenzij men het bij het volgende mag nemen; dan zou *purākṛti* (wel zoo te lezen) er de verklaring van zijn, vgl. Skt. tekst (53): *anyasyānyasya oktir yā budhaiḥ soktā purākṛti*.
- 26 *atyanta°*, vgl. den Skt. tekst (53): *yo hy atyantaparokṣārthaḥ sapurākālpā ucyate*.
- 27 *wyavadhāraṇakālpa*, Bmḍ. Pur. 1, 33, 54: *purātikrānta-vācivāt* (sic!) *purākālpasya kalpanām | mantrabrāhmaṇakālpaiś ca nigamaiḥ śuddhāvistaraiḥ || anīścitya kṛtām āhur vyavadhāraṇakalpanām*.
- 31 *upamā* wordt in den paralleltekst uitgelegd (55): *yathā hīdam tathā tad vai idam caiva tathaiva tat*. De hier geciteerde versregel luidt daar: *ity etad brāhmaṇasyādan vihitam lakṣaṇam budhaiḥ*. Het is mogelijk, dat h en t verwisseld worden (Wulff, Wir. p. 174); k en v kunnen in nāgari-schrift vrij gemakkelijk verward worden; toch is het geenszins zeker dat in *katutam*: *vihitam* steekt.
- 99—3 *sahasrāṇi*, het nu volgende deel vindt men Vāyu Pur. 61, 61 sqq., Bmḍ. Pur. 1, 35, 70. Het citaat op r. 3 kan m.i. niet anders geluid hebben dan op de beide parallelplaatsen. De naam *Suparṇa* ook Bmḍ. Pur. 1, 35, 71; het Vāyu Pur. (vs. 62) heeft *Sāvarṇa*. Vgl. over deze *Sāvarṇikāsamhitā* p. 93, 11—13.

Bālikhilya in 't Vāyu-, *Bālakho* in 't Bmḍ. Pur. De getallen wijken in onzen tekst af.

- 99—7 *daśa*, in de par. teksten, behalve *aṣṭau* voor *daśa*, gelijkkluidend (61, 63, resp. 1, 35, 71). Men lette op de vertaling! In 't volgende *sāma* (hss. *sama*)?
- 11 *dvādaśaiva*, *Vāyu Pur.* 61, 64; *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 72.
- 20 *athaitat*, verg. *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 75 en *Vāyu Pur.* 61, 66, waar het begin luidt: *tathaiva*.
Over *parakṣ*^o *Pet. Wdb.* IV, 482: de zeer kleine Veda-verzen.
- 23 *dvesahasre*, de karakters zijn geheel bedorven in het laatste woord, doch wat zal er anders hebben kunnen staan? In de parallelteksten het volgende.
- 25 *akhilam*, in de parallelteksten, terstond aansluitend, luidt de eerste *pāda*: *rggaṇaḥ p-o*.
- 28 *sahasrāṇi*, zeer in de war. Het *Vāyu Pur.* heeft: *ṣaṣṣahasram ṛcām uktam ṛcaḥ ṣaḍvimpśatiḥ punaḥ | etāvad adhikam teṣāṃ yajuḥ kāmam vivakṣyati* (61, 69). Voorzoover er waarschijnlijkheid was de lezing van den auteur te treffen, heb ik den *śloka* geëmendeerd.
- 100—1 *ekādaśa*, met het volgende citaat *Vāyu Pur.* 61, 70; *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 79. De volgende berekening is mij niet duidelijk; het citaat r. 5 geef ik als de hss.
- 8 *etāvān*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 81: *etāvān ṛcivistāro*; *Vāyu Pur.* 61, 71 *etāvad Bhṛguvistāram*.
- 10 *anyac*; dit citaat volgt in de par.-teksten terstond op het voorafgaande. De lezing is niet geheel zeker.
- 12 *ṛcām*, *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 81; vgl. *Vāyu Pur.* 61, 72.
- 14 *sahasram*, vgl. *Bmḍ. Pur.* vs. 82 *sahasram anyad vijñeyam ṛṣibhir vimśatiṃ vinā = Vāyu Pur.* 61, 72. Van den eersten *pāda* ben ik niet zeker.
- 17 *satus wwalu*, deze vreemde becijfering komt in de andere teksten niet voor.
- 19 *Aṅgira*, in de parallel-teksten: *etad Aṅgirasā proktaṃ teṣāṃ āraṇyakaṃ punaḥ* (zoo *Vā.*).
- 20 *iti*, = *Vāyu Pur.* 61, 73; *Bmḍ. Pur.* (83): *tu i. p. v. ca*.
- 22 *Prājāpatyā*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 35, 84; *Vāyu Pur.* 61, 74. In de paraphrase vat ik het eerste *Pr*^o adjectivisch op (van *Skt.* op -*ya*). De volgende woorden vat ik als *Skt.* op. De mogelijkheid bestaat wellicht dat zij *Jav.* zijn: *Prajāpati na kartā*, *ṛ* voor *a r* is een zeer gewone verschrijving.
- 101—2 *pūrvavat* zal wel uit een *śloka* genomen zijn, doch komt in de parallelteksten niet voor.
- 3 *ṣaḍaṅgaweda*, de volgende passage is hier veel beknopter dan in de *Skt.* versies, waar de 4 veda's, 6 aṅga's, de *mīmāṃsā*, *nyāyavistara*, *dharmaśāstra*, *purāṇa*, *āyurveda*, *dhanurveda*, *gāndharva*, en *arthaśāstra* (totaal 18 wetenschappen) genoemd worden. Op onze plaats zal een lacune zijn. Dat alles zijn de door de leerlingen gemaakte *śākhābheda*'s. De 6 aṅga's zijn *śikṣā*, *phonetiek*, *euphonie*; *chandas*, *metrum*; *vyākaraṇa*, *grammatica*; *nirukta*, *glossarium*; *jyotiṣa*, *astronomie*; *kalpa*, *ceremonieel*.
- 6 *brahmarṣi*: *jñeyā brahmarṣayaḥ pūrvam tebhyo devarṣayaḥ punaḥ | rājarṣayaḥ punas tebhya ṛṣiprakṛtayas trayah*, *Vāyu Pur.* 61, 80;

met *tridhā* als laatste woord, Bmḍ. Pur. 1, 35, 90. Onze tekst gaat dus met *smṛtāḥ* z'n eigen weg, doch is ook hier onvolledig. De brahmarṣi's zijn de afstammelingen van de vijf aartsvaders der brahmanen-geslachten; devarṣi's halfgoden-ṛṣi's.

- 101—8 *ṛṣi tasi* is niet zeer duidelijk. In de volgende opsomming ontbreekt een geslacht, nl. de Āṅgīrasa's en wel, blijkens *waneh*, aan het begin.
- 12 *yasmāt*, mēt den pāda van r. 14 behalve *tato*, resp. *tena* voor *tasmād* gelijk aan Bmḍ. Pur. 1, 35, 91; Vāyu Pur. 61, 81. Men vergelijkte Wilson, ad Viṣṇu Pur., vert. dl. III, p. 68.
- 17 *brahmarṣi*; de Vālikhilya's zijn zoons van Kratu, die weliswaar een van de acht ṛṣi-stamvaders was maar met Pulastya en Pulaha geen eigenlijke brāhmaṇa-families verwekte. De acht bedoelde ṛṣi's zijn, zooals ook onze tekst reeds leerde, zoons van Brahmā. Al is de naam *brahmarṣi* hier vreemd, althans niet op te vatten als even eerder, Brahmā-ṛṣi's zijn Kratu, Pulastya en Pulaha toch ook.
- 19 *Parwata*, zoo Bmḍ. Pur. 1, 35, 95; Vāyu Pur. 61, 85. De hier gegeven opsomming is niet volledig.
- 22 *ṛṣante*; het Bmḍ. Pur. heeft, t. a. p., *ṛṣanti vedān* (sic) *yasmāt* te *tasmād* *devarṣayaḥ smṛtāḥ*, het Vāyu Pur. (85) heeft: *devān*. De maat van den eersten pāda is overal vrij.
- 25 *dewarṣi ya*; dikwijls worden -y- en -h- in een dergelijke positie in het schrift promiscue gebruikt; *apanēlah* is wegens *nira* onmogelijk. Voor v. d. Tuuk's *ta* zouden ook palaeographische parallellen zijn te vinden (Wulff, Wir. p. 174).
- 26 *Manu*°, blijkens Bmḍ. Pur. 1, 35, 96 *Mānave caiva ye vaṁśe*, etc.
- 29 *rañjanāt*; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 97 *ṛṣanti rañjanād yasmāt prajā rājarṣayas tathā*, = Vāyu Pur. 61, 87. Indien men *ṛṣanti* voor de overgeleverde woorden, die in de hss. niet als een citaat gekenmerkt staan, invoegt, deugt de maat niet; mogelijk steekt in *nana mbe* een gen. uitg. van *prajā*, dus *prajānām*; *be* is vaak een schrijfwijze voor Skt. *vai*; dan is echter het aantal syllaben te gering. Daar men toch ook *ṛṣanti* verwacht, schijnt het dat de pāda ernstig geleden heeft.
- 102—3 *Brahmaloka*, zoowel de zin als de parallelplaatsen eischen de restitutie van *Brahma*°, verg. Bmḍ. Pur. 1, 35, 97; Vāyu Pur. 61, 88.
- 5 *abhijāti*, *abhijātyā* 'tha *tapasā mantravyāharanais tathā*, Bmḍ. Pur. 1, 35, 99; vgl. Vāyu Pur. 61, 89. Ik waag het, dit vers volgende, de plaats te herstellen.
- 8 *rājarṣi*; de tweede pāda van dit citaat is een eerste versheft, Bmḍ. Pur. 100; vooral: Vāyu Pur. 90. In 't Bmḍ. Pur. gaat vooraf: *rājarṣayas tathā caiva teṣāṃ vakṣyāmi lakṣaṇam*. In ieder geval is het eerste deel van 't citaat niet in orde; het kan zijn, dat *rājarṣi* nog bij het Jav. behoort en dat er iets is uitgevallen.
- 10 *satyābhivy°*; hier schijnen twee syllaben verwisseld te zijn en daarna zal verder bederf zijn ingetreden. In de parallelteksten volgen deze woorden terstond op *bhūta*°.
- 12 *panāpa*, van *śāpa*, vloek (zie Juynboll, Wdl., s.v.).

- 102—13 *sa mṛddhāḥ*, luidt in de parallelteksten geheel anders: *saṃtuṣṭāś ca svayaṃ ye tu sambuddhā ye ca vai svayaṃ* (Bmḍ. Pur. 1, 35, 101) en: *sambuddhās tu svayaṃ ye tu sambuddhā ye ca vai svayaṃ* (Vā. 61, 91).
- 16 *taśak*, vgl. Arj. Wiw. 7, 7: *sang pārtha pwātasak yoga nira*.
- 18 *garbhe*: *g° yaś ca praveditam*, Bmḍ. Pur. 1, 35, 101; *g° yaś ca prano-ditam*, Vāyu Pur. 61, 91. Het laatste kan ook in onzen tekst gestaan hebben, daar w en n wel meer verward worden (bv. Wir. p. 65, 15).
- 20 *mantra°*, Bmḍ. Pur. 1, 35, 102; Vāyu Pur. 61, 92. De oorspronkelijke lezing is nog duidelijk.
- 24 *dvija°*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 102 ete *rājarṣayo yuktā devadvijanṛpās ca ye*; Vāyu Pur. eenigszins anders.
- 26 *yawanye*; de overeenkomstige plaats luidt in de par. teksten anders: *saptaite saptabhiś caiva guṇaiḥ saptarṣayaḥ smṛtāḥ*; Bmḍ. Pur. 1, 35, 103; Vāyu Pur. 61, 93. Dit wijkt te veel af en de Oud-Jav. vertaling geeft te weinig steun om den pāda met waarschijnlijkheid te herstellen.
- 28 *dīrghāyuṣa*; Bmḍ. Pur. 1, 35, 104, Vāyu Pur. 61, 94: *dīrghāyuso mantrakṛta īśvarād divyacakṣuṣaḥ*. Daar echter ook *mati* in het Skt. voorkomt ongeveer als *mantra*, heb ik *matikṛt* voor den grondtekst van ons geschrift aangenomen. De vertaler verstaat het echter anders.
- 29 *siddha*, geen behoorlijke sandhi; dus geen citaat?
- 103—2 *pratyakṣa°*, Bmḍ. Pur. 104; Vāyu Pur. 94: *buddhās p-o gotrapra-vartakāś ca te*. Het laatste woord heb ik verbeterd, daar mij om metrische redenen de mogelijkheid dat *°pra°* reeds in den grondtekst verdwenen was, vrij gering schijnt.
- 4 *ṣaṭkarmaniratā nityaṃ śālinā gṛhamedhinaḥ*, Bmḍ. Pur. 1, 35, 105; het Vāyu Pur., 61, 95, heeft *ṣaṭkarmābhiratā* (sic). Het *ṣaṭkarman* zijn de zes bezigheden die een Brahman vergund zijn, nl. *adhyayana*, studie; *adhyāpana*, onderricht; *yajana*, offeren; *yājana*, het verrichten van een offer voor iemand; *dāna*, „geven”; *pratigraha*, „ontvangen”.
- 5 *śālināḥ*, blijkens de volgende Jav. paraphrase een afwijking van de parallelteksten (zie vorige opmerking).
- 8 *na duṣṭaiḥ*; een pāda met typisch Puranische variatie: Bmḍ. Pur. (105): *(tulyair vyavaharanti sma) hy aduṣṭaiḥ karmahetubhiḥ*; Vāyu Pur. (95): *aduṣṭaiḥ*.
- 10 *grāmyair*, van de wijzigingen ben ik niet zeker, ofschoon de veronderstelde fouten alle dikwijls voorkomen. In elk geval wijkt de lezing af van de par. teksten, die hebben: *agrāmyair vartayanti sma* (Bmḍ. Pur. 106; Vāyu Pur. 96). *Tan gigirēn*: zijn niet bevreesd; d.w.z. ze worden niet verzocht door. — *Grāmyabhoga*, vulgaire, lage, genietingen, ook O.-Jav. Rām. 14, 29.
- 12 *rasas*; de par. teksten hebben: *rasaiś caiva svayaṃkṛtaiḥ*, nog bij het hier boven geciteerde te construeeren.
- 14 *vardḍer*; de grondtekst moet hier belangrijk hebben afgeweken van de parallelles versies, noch dit citaat, noch het volgende heb ik daar kunnen vinden.

- 103—18 kuṭumbino herinnert aan Bmḍ. Pur. 1, 35, 106 k° buddhimanto en Vāyu Pur. 61, 96 kuṭumbina rddhimanto.
- 20 somamba(h), voor sumēmbaḥ (klasse x) of van hamba, dienaar (y)?
- 24 pravartayanti; zie Bmḍ. Pur. 1, 35, 108 en Vāyu Pur. 61, 98: prāpte tretāyugamukhe punaḥ saptarśayas tv iha | pravartayanti ye varṇān āśramāṃś caiva sarvaśaḥ. Het citaat in onzen tekst wijkt weer belangrijk af. De restitutie is onzeker, doch wordt door de par. teksten en de Jav. vertaling gesteund. — Moet men voor amikwani rikaṇ misschien lezen amikw anerikaṇ?
- 28 teṣām, Bmḍ. Pur. 1, 35, 109 teṣām evānvaye vīrā u° p° p° = Vāyu Pur. 61, 98.
- 104—2 kṣīṇa, in de parallelteksten is sprake van: evaṃ saṃtaty avicchedād vartayanty āyugakṣayāt, Bmḍ. Pur. 110; verg. Vāyu Pur. 99; even verder (resp. 113 en 102) van yugakṣayāt.
- 3 maryādāḥ, in de parallelteksten niet aangetroffen; het werkwoord is 'n gissing (vgl. den Jav. tekst). Misschien zijn beide deelen van het citaat slotpāda's. Bmḍ. Pur. 1, 35, 114: evaṃ āvartamānās te dvāpareṣu punaḥ punaḥ.
- 6 jāyante, dit citaat herinnert aan Bmḍ. Pur. 1, 35, 109; Vāyu Pur. 61, 99 jāyamāne pitā putre putraḥ pitari caiva hi. Men verwacht het in onzen tekst eerder in de beschrijving; hoogstwaarschijnlijk is de volgorde in de war geraakt.
- 8 evaṃ, men verg. Bmḍ. Pur. 1, 35, 110 evaṃ saṃtaty avicchedād, enz., geciteerd bij r. 2.
- 11 aṣṭāśīti°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 110; Vāyu Pur. 61, 99. Zie ook p. 108, 2; men lette op den app. crit. Een onvolledige aanduiding van dergelijke getallen komt vaker voor, hier is echter aan 80 × 8000 gedacht. Ook het volgende is zeer kort en daardoor, als men niet weet wat er bedoeld wordt, onduidelijk.
- 15 tapa°, citaat? Het aantal syllaben zou dan vreemd zijn.
- 20 nānāśāstra°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 114 kalpānām āṣavidyānām nānāśāstrakṛtaś ca ye; afwijkend Vāyu Pur. 1, 103. Het Bmḍ. Pur. gaat hierna over op wat bij ons r. 29 sqq. verhaald wordt; het Vāyu Pur. vermeldt de 28 Vyāsa's in 23, 111 sqq.
- 26 bhavaty ā, correct overgeleverd en goed bij den volgenden Javaanschen zin passend; mij echter niet van de parallelplaatsen in de naastverwante teksten bekend.
- 29 aṣṭāvīmśati, Bmḍ. Pur. 1, 35, 116; °kṛtvāś kan over kṛtoś, kṛto tot kṛte geworden zijn; er zou echter ook iets anders gestaan kunnen hebben. Skt.: °kṛtvo vai.
- 31 Wewaswata Manu, de beschrijving van deze 28 dvāpara's en hun Vyāsa's vindt men ook elders; zie boven bij r. 20 en Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., p. 217.
- 105—1 dvāpare, Bmḍ. Pur. 1, 35, 116 prathame dvāpare vyastāḥ svayaṃ vedāḥ Svayambhuvā.

- 105—3 u m a b y ā s a, over dezen vorm, boven, aant. bij p. 82, 19.
- 4 U ś a n a, evenals Viṣṇu Pur. 3, 3, 12 en Kūrma Pur. 1, 52, begin. U ś a is mij niet bekend. Sāraswata staat Bmḍ. Pur. 1, 35, 119 e.a. en is stellig beter. Wat las onze auteur? De naam Tridhātu ken ik niet van elders; par. teksten: Tridhāman (Bmḍ., t. a. p.; Viṣṇu Pur., 3, 3, 13; Vāyu Pur. 23, 136; Kūrma Pur. 1, 52, begin; Liṅga Pur. 1, 24, 47 heeft Tripād). De elfde naam is waarschijnlijk corrupt, elders: Trivarṣā (Bmḍ.), Trivṛṣa (Kūrma), Trivrata (Liṅga), e.a. De twaalfde naam staat slechts in 't Skt. Bmḍ. Pur. precies zoo. — Ā k ā ś a slechts hier; Bmḍ. Antarikṣa (ook Viṣṇu), elders Dharma. Tryaruṇa heb ik niet gewijzigd, daar de naam op vele manieren gespeld wordt; zie Hall op Wilson's Viṣṇu Pur. III, p. 34. Hoogstwaarschijnlijk zal men in onzen tekst althans Triy^o moeten lezen. Voor Kṛtaya elders Kṛtāñjaya. Gotama voor Gautama. Uttama als Bmḍ.- en Viṣṇu Pur. De volgende naam, Ārya-datta (?), Haridatta (?), is mij van de parallelplaatsen niet bekend. Vājaśravās heeft 't Bmḍ. Pur. als 23e. De naam Somayana is m.i. een verkorting of verbastering van Somaśuśmāpaṇa (e.a., Viṣṇu Pur., verg. Hall III, p. 35) of Somamukhyāyana (Bmḍ. Pur.). Rutṣa is mij niet bekend van andere plaatsen (~ ṛkṣa, Viṣṇu Pur.?). Śakri heeft een tegenhanger in Śakti (Bmḍ. Pur.) en Śaktri van somm. hss. v. 't Viṣṇu Pur. (v. l. Śakti). — Zooals men ziet sluit onze tekst zich bij geen der Voor-Indische versies geheel en al aan.
- 19 aṣṭāvīṁśatir; ik heb het gewaagd te emendeeren naar Bmḍ. Pur. 1, 35, 125.
- 22 Byāsa, d. w. z. Kṛṣṇa Dvaipāyana, de tegenwoordige „vyāsa”.
- 24 bhaviṣye, gissenderwijs hersteld. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 125 bh^o d^o caiva Droṇir Dvaipāyanepi ca; hier sluit het Vāyu Pur. weer aan. Drauṇi, de zoon van Droṇa, geldt ook in 't Viṣṇu Pur. als toekomstige vyāsa. Diens naam, Aśvatthāman, steekt ook m.i. in de in den Jav. tekst op bhagawān volgende lettertoekens.
- 27 kṛte, Bmḍ. Pur. 1, 35, 135; Vāyu Pur. 61, 113.
- 106—4 śrotavyam, Bmḍ. Pur. 1, 35, 136; Vāyu Pur. 61, 114. Het citaat, r. 6 is hiervan de voortzetting.
- 7 jñātavyam enz., vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 137. doch liever Vāyu Pur. 61, 114. Men lette op sināśaya als vertaling van mantavyam; gewoonlijk is de betekenis van s. in 't Oud-Jav. „duchten, verdenken”. Pṛṣṭavyam, overeenkomstig vertaald, staat op de plaats van spraṣṭavyam der parallelteksten. Bhogyam tegenover bhojyam der par. teksten. Met ambuñakēna stemt ghrātavyam (Bmḍ. Pur.) overeen, dat bedoeld is als „te ruiken”, doch door onzen auteur, naar z'n andere betekenis is opgevat als „te kussen”, tenzij dit woord beide beteekenissen kan hebben (zie echter K. B. W. en Juynboll, Wdl. s.v.).
- 11 darśitam; waarschijnlijk zal er als in de par. teksten (resp. vs. 138 en 115) yad i. p. v. tad gestaan hebben. Deze pāda wordt terstond gevolgd door het volgende: jñātam enz.

- 106—16 *kas tad*, na: *yad vai darsitavān eṣa* (Vāyu Pur. 61, 115), aansluitend bij het vorige citaat.
- 18 *sarwa*; Bmḍ. Pur. 1, 35, 139 heeft: *sarvāṇi sarvaṃ sarvāṃs ca bhagavān eva so 'bravit*. Een dergelijke lezing schijnt in onzen tekst uitgelegd te zijn, doch de citaten zijn in de war geraakt.
- 23 *yadā*: Bmḍ. Pur. 1, 35, 139; Vāyu Pur. 61, 116.
- 24 *iṇulahakēn*, voor *iṇul*^o. Volgens Kern, V. G. VIII, 211, slechts in betrekkelijk late geschriften van de XIVe E. Het schijnt mij echter mogelijk, dat er oudere voorbeelden van kunnen bestaan; daarnaast houde men rekening met innovatie van copisten.
- 25 *tadā*, in de par. teksten sluit bij het bij 1. 23 geciteerde aan: *tadā tat so 'bhimanyate*. Er is duidelijk een verschil in lezing, ook in het volgende, te constateeren, al is het m.i. onzeker of werkelijk de grondtekst geluid heeft, zooals ik met correctie der overlevering binnen de palaeographische mogelijkheden geef.
- 28 *prāg*, voor *dezen pāda* en het volgende citaat heeft het Bmḍ. Pur., 1, 35, 140, *yatredaṃ kriyate pūrvam na tad anyena bhāṣitam*; het Vāyu Pur., 61, 116, *yenedaṃ kriyate pūrvam tad anyena vibhāvitam*. Zeker herstel is niet gemakkelijk. Heeft in 1. 28 *yat kṛtam* gestaan? Bij *wāṇmāya*, 107, 1, vergelijkte men Vāyu Pur. vs. 117: *yadā tu kriyate kṛcit kenacid vāṇmayam kvacit*.
- 107—3 *kathāvat*, zie de vorige aant.
- 9 *jñāna*^o, zie bv. Bmḍ. Pur. 141: *viriktaṃ cātriktaṃ ca jñānā jñāne priyāpriye || dharmādharmau sukhaṃ duḥkhaṃ mṛtyuṣ cāmṛtaṃ eva ca*.
- 14 *ūrdhvantiryag*^o, Vāyu Pur. 118c; Bmḍ. Pur. 142.
- 17 *Svāyambhuvo*, resp. 119 en 143.
- 20 *santa* is voor tweeërlei uitleg vatbaar: *śānta*, als omgekomen, dood (dan een punt of komma er voor), of als *santa*, voor *santaḥ*, de levenden; de goeden, wijzen.
- 21 *tretābhis*, in de par. teksten: *pratyekavidyaṃ bhavati tretāsv iha punaḥ punaḥ*.
- 28 *Brahmā*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 144 *Brahmā caitān uvācādaṃ tasmin* *Vaivasvatentare*; vgl. Vāyu Pur. 61, 120.
- 108—1 *aṣṭāśīti*, resp. vs. 146 en 122.
- 6 *ayudanty* zou *āyudhanti* kunnen zijn, maar past dat hier? Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 35, 149 *tāḥ sākhās te ca kartāro bhavantīhā yugakṣayāt*; zie ook Vāyu Pur. 1, 61, 124.
- 19 *mantragataiḥ*; men kan aannemen dat de syllaben *gaccha*^o in de overlevering naar voren verschoven en daarna bedorven zijn; dan zou er overeenstemming bestaan met Bmḍ. Pur. 1, 35, 153 *mantraiḥ sa-hordhvaṃ gacchanti hy āvartante ca taiḥ saha*, = Vāyu Pur. 61, 128. Met *gata* als „*prakāra*” op te vatten komt men echter zonder groote wijziging tot een verklaring; de lezing van den grondtekst week dan ook hier belangrijk af.
- 25 *avaśya*^o, behalve in *yathā hi te*, waarvoor misschien ook oorspronkelijk iets anders gestaan heeft, is er overeenstemming met de par.-

teksten: Bmḍ. Pur. 1, 35, 154; Vāyu Pur. 61, 130. Het werkwoord, verminkt overgeleverd, vindt steun in kapāśa.

108—27 panon, verg. Vāyu Pur. t. a. p., tatas te doṣavaj janma paśyante (Bmḍ. Pur., 155: °nto) rāga (Bmḍ.: roga°)pūrvakam. Daar rāga en bhāga niet licht verwisseld worden in het schrift, heeft onze tekst, naar het schijnt, hier de laatstgenoemde lezing.

31 evam; ook hier een afwijking in redactie.

32 dewayuga = kṛtayuga.

109—1 nidhanam; in onzen tekst is de syllabe lo uitgevallen (behalve in B? m.i. hier weer aangevuld naar de Jav. vertaling) en daarna het bekende kevalam gevormd (vai > va). Het Bmḍ. Pur., 157, vervolgt: gatāni ṣibhiḥ saha; zie Vāyu Pur., 61, 132.

3 manvantaraḥ; deze pāda is m.i. niet in orde, doch wijkt nogal af van de par. teksten (Bmḍ. Pur. 1, 35, 161, Vāyu Pur. 61, 136); manvantarānte saṃhāraḥ saṃhārānte ca saṃbhavaḥ.

9 ndatan vēnaḥ: de volgende opmerkingen van den verteller vinden we in de Indische versies op deze plaats evenzoo.

15 eṣa; de volgende becijferingen zijn veel uitvoeriger dan in de beide parallelteksten; slechts het eerste getal, 30 koṭi's, stemt overeen. Mogelijk is triṇśakoṭi een verjavaanschte vorm; evengoed kan men echter aan bedorven overlevering denken. Een koṭi is — blijkens de 8 nullen! — dus hier 10 miljoen. De redactie van den eersten pāda is in de Ind. teksten anders. Is onze tekst in orde?

27 samaścana, parallelplaatsen ken ik niet; waarschijnlijk steekt er samastam in.

31 manvantarasya, Bmḍ. Pur. 1, 35, 166; vgl. Vāyu Pur. 61, 140. De lezing heeft daar saṃkhyā + iyaṃ of eṣā.

32 de waśabda hebben de hss., wat niet duidelijk is. De parallelteksten hebben vatsareṇaiva divyena (Vāyu), en varṣāgrenāpi divyena (Bmḍ.). Hier zal dus abda, eveneens een woord voor „jaar“, hebben gestaan. Een godenjaar is 360 menselijke jaren. Wat de berekening betreft, over de yuga's zie men de aantekening bij p. 58, 1.

110—1 sahasrāṇām, zóó waarschijnlijk de lezing van onzen tekst, de par. teksten hebben: aṣṭau śatasahasrāṇi divyayā saṃkhyayā smṛtam (Bmḍ. 1, 35, 167; Vāyu 61, 141).

3 dvipaṇca°; reeds het metrum wijst op corruptie; vgl. de par. teksten: dvipaṇcāsat tathānyāni sahasrāṇy adhikāni tu.

6 śūnyaḥ; dit vers ontbreekt in de beide meermalen genoemde teksten. Het Viṣṇu Pur. heeft, 1, 3, 19, hetzelfde getal, doch op de meer gewone wijze uitgedrukt.

11 manvantarāṇām parivartanāni komt verder in de beide par. teksten voor: Bmḍ. Pur. 1, 35, 206; 208 en Vāyu Pur. 61, 177, vgl. 180.

13 cira°, men verg.: Bmḍ. Pur. 1, 35, 209: manvantarāṇām parivartaneṣu cirapravṛtteṣu vidhisvabhāvāt, zie ook Vāyu Pur. 61, 180. Het volgende citaat herkent men in het in beide teksten hierbij aansluitende, in het Bmḍ. Pur.: kṣaṇam na vai tiṣṭhati jīvalokaḥ kṣayodayābhyām parivartamānaḥ.

- 110—21 Mahāloka steeds voor Maharloka, en daarom ongewijzigd gelaten. M.i. is Mahat ook een aanwijzing voor een andere opvatting van dit woord door onzen tekst. Boven Bhūr, de Aarde met wat er bij hoort, ligt Bhuvārloka, het Luchtruim; daarboven Svarloka, de Hemel; daarboven Maharloka, dan Jana(r)loka, Tapoloka en Satyaloka. Maharloka geldt als de wereld der heiligen, wier leven één kalpa duurt (kalpavāsinaḥ). Ook de andere loka's worden door verheven wezens bewoond. In Satyaloka houden zich de goden op die niet meer sterven. Dit is de wereld van Brahmā. De bovenste drie werelden zijn onvergankelijk.
- 111—3 tasmin, met geringe afwijkingen zijn deze twee regels gelijk aan Bmḍ. Pur. 1, 35, 177a en 178b en Vāyu Pur. 150a en 151a.
- 26 agrāma, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 188 en Vāyu Pur. 61, 161, waar echter varṇa° staat, waarschijnlijk de juiste lezing. Ofschoon de woorden, in de hss. overgeleverd, op zichzelf correct waren, was āśramanagare wegens constructie en beteekenis niet mogelijk: ś en g worden in het Balin. schrift gemakkelijk verward. Merkwaardig is, dat ook de Jav. vertaling g > ś heeft. Evenzoo varṇa > vana; doch hier bestaat de mogelijkheid, dat de auteur reeds vana aantrof.
- 33 dewāsura°, als vaker Sanskrit woorden Javaansch geconstrueerd als „vertaling”. Voor sarwabhūta hebben Bmḍ. Pur., 1, 35, 191 en Vāyu Pur., 61, 163, sarpābhūta°. Over deze verschillende creaturen: de aant. bij p. 146, 4.
- 112—4 bapa, babu, elders ṛṣi's, pitṛ's en deva's, vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 35, 193 en 194. Even verder wordt dan ook guru gelezen, dat op deze plaats wel door een later in den tekst geraakt babu verdrongen zal zijn.
- 9 mawehaji, weergave van brahmacaryeṇa.
- 11 Dharma, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 35, 195 (en Vāyu Pur. 61, 167) trayī vārttā (voor trayī dhanārtha, hss.: t° dan° van onzen tekst) daṇḍanīti dharmān varṇāśramāṃs tathā | sthāpayitvāśramāṃs caiva svargāya dadhire manāḥ. De Jav. tekst is misschien corrupt, doch men kan aan den anderen kant dhanārtha, ± „rijkdom en voordeel” verklaren als een omschrijving voor vārttā, waarmee bedoeld wordt „de wetenschap om zich de middelen tot levensonderhoud te verschaffen”, zoo wel voorkomend als samenvatting van Śilpāśāstra (handwerken, speciaal architectuur en andere kunsten), Āyurveda, „medicijnen”, e.a. Men zie bv. Viṣṇu Pur. 1, 9, 119; 5, 10, 27, e.a. Voor onze plaats is de vergelijking van deze teksten van belang wegens het ook daar bijgevoegde trayī. Dit kan afzonderlijk genomen worden (als de drie Veda's), wat Viṣṇu Pur. 1, 9, 119 naast vārttā en daṇḍanīti de verklaring is (zie Wilson, I, p. 148); op de tweede plaats vertaalt Wilson (IV, p. 310) de uitdrukkingen t°, v° en d°: „there are (four) branches of knowledge — . . . , scriptural, practical, and political”. De tekst legt dan uit wat de „practical science” is, nl. landbouw, handel en veeteelt, dus ook drielovdig. Het is echter op onze plaats geraden trayī als de kennis der drie Veda's op te vatten. De vertaling, die Wilson, II, 202, van vārttā geeft (Purāṇa) is minder juist.

- 112—17 *vinivṛtta*°, vgl. Bmḍ. Pur. I, 35, 198 (en Vāyu Pur. 61, 170).
- 21 *ābhūta*°, vgl. Bmḍ. Pur., t. a. p. (vgl. 168): Vāyu Pur., t. a. p.
- 30 *maṅkana*, op de helft van het werk bevindt zich hier een mededeeling, die als het ware „deel I” afsluit. Het is zeer wel mogelijk, dat hier ook een eerste handschrift eindigde en het volgende in een tweede „band” stond. De in de Bibliotheca Indica uitgegeven tekst van het Vāyu Pur. heeft op dit zelfde punt (hoofdst. 61) het einde van het eerste deel. De uitdrukking *prakriyā-pāda* komt overigens slechts in Vāyu en Bmḍ. Pur. voor (Pargiter, Anc. Ind. hist. tr., pp. 23, 24). De gewone onderschriften in de Indische edities zijn in den zelfden trant gesteld, doch van een volgnummer voorzien.
- 32 *apūrwa*. Thans volgt de beschrijving van de 14 Manu's, de 14 mythologische oer-vaders van het menschedom; wij leven thans onder den zevenden Manu, de latere zijn dus nog toekomstig. Hier begint in het Vāyu Pur. deel II (Bibl. Ind.). Men verg. Viṣṇu Pur. 3, 1; Bmḍ. Pur. I, 36 e.a.
- 113—1 *Svāyambhuvo*, vgl. Bmḍ. Pur. I, 36, 3 en Vāyu Pur. 62, 3 (= 2, 1, 3), waar *pūrvam*.
- 3 *Manuḥ*, voortzetting van r. 1.
- 4 *Uttama*, ook Bmḍ. Pur. t. a. p., *Auttama* in het Vāyu Pur., vgl. Wilson, III, p. 5.
- 5 *Tapasa*, nergens *Tapasa* in de Sanskrit teksten, voorzoover mij bekend; m en p kunnen in Balin. schrift vrij licht verward worden.
- 7 *śaḍete*, zóó Bmḍ. Pur. I, 36, 4; Vāyu Pur. 62, 3. De reconstructie is denkbaar, maar onzeker. Ook de volgende *pāda* toch wijkt af: *vakṣyāmy aṣṭāv anāgatān* hebben de beide par. teksten.
- 12 *Sāvarṇi*, zoo ook Bmḍ. Pur. (vs. 4) en Viṣṇu Pur. (vgl. Hall, III, p. 22). Vāyu Pur. vs. 4: *Sāvarṇa*. De 5 S. zijn de 8—12e Manu, nl. *Sāvarṇa*, *Dakṣa-Sāvarṇa*, *Brahma-S.*, *Dharma-S.* en *Sāvarṇa* of *Rudra-S.* Sommige teksten wijken in deze nomenclatuur af, vgl. Wilson, III, p. 25. *Waiwaswata* is de zevende Manu.
- 17 *Manavaḥ*, Bmḍ. Pur. I, 36, 5; Vāyu Pur. 62, 5. Voor *aryakēna* hebben de par. teksten *krānta*.
- 20 *samāsāt*; klaarblijkelijk stemt dit citaat overeen met wat in de par. teksten volgt op r. 17: *mānavāms tān nibodhata*.
- 25 *āsan*, met als slot S-e 'ntare: Bmḍ. Pur. I, 36, 7; Vāyu Pur. 62, 7. Inderdaad heeft de auteur de goden, ṛṣi's e.a., die den eersten Manu begeleidden, in het voorafgaande breedvoerig besproken. De *Tuṣita*'s e.a. zijn klassen van ondergeschikte goden. De tekst van het Vāyu- en Bmḍ. Pur. luidt: *Pāravatāś ca vidvāmsō dvāv eva tu gaṇau smṛtau*. Mogelijk is *widwō* in den Jav. zin citaat. Zie Wilson—Hall, III, p. 3.
- 28 *caturviṃśat* (over den vorm Whitney, Skt. Gr. § 475, e), Vāyu en Bmḍ. Pur., resp. vs. 8 en 9.
- 29 *Indra*; waren de *Tuṣita*'s c.s. de goden van deze periode, *Vipaścīt* was de oppergod, enz. Zie Bmḍ. Pur. I, 36, 16. De naam is in onzen tekst zoo goed als zeker corrupt; doch ik heb hem, omdat er ook andere namen voorkomen voor dezen god, niet gewijzigd. De volgende namen zal ik niet

- stuk voor stuk vergelijken, de belangstellende lezer zij verwezen naar Bmđ. Pur. 1, 36, 16 sqq., Vāyu Pur. 61, 14 sqq., Mārķ. Pur. 67, 3 sqq., e.a., en vooral naar de opmerkingen bij Wilson's vert. van 't Viṣṇu Pur. III, p. 3. De ṛṣi's van de volgende manvantara's zijn de zoons of directe afstammelingen van die welke tot den eersten manvantara behoorden.
- 113—29 pinaka-W; of een maal naka schrappen of de zin is erger in de war (pinaka-W° anak sañ W° of iets dergelijks).
- 114—1 Stambha, Stamba, Tamba is elders afstammeling van Kaśyapa. By Āṅgirasuta is misschien de eigennaam (ṛṣabha) uitgevallen. Datoli kan men (met Van der Tuuk) aanvullen bij Dato, elders echter: Datotri.
- 3 Saneścara: misschien sa < sañ, elders Niścara en derg.
- 6 Cedyā, deze 9 personen zijn zoons van den Manu. Zie Wilson's opm. bij Viṣṇu Pur. III, p. 5.
- 9 saptarṣayo, Vāyu Pur. 62, 19; Bmđ. Pur. 1, 36, 21. Daarna: mūlaṃ manvantarasyaite teṣāṃ etc. (r. 11); Vāyu Pur. een geringe afwijking.
- 19 Sadhama, zeer goed herkenbaar, evenals de vier volgende namen; Waśawartina is een plur. vorm, ook de andere woorden zijn als meervoud op te vatten.
- 21 Swayaśa, elders (Bmđ. Pur. 1, 36, 37; Mārķ. Pur. 73, 7) Suśānti of (Bhāg. Pur. 8, 1, 24) Satyajit.
- 22 Aja, Vāyu Pur. 62, 34; Bmđ. Pur. 1, 36, 39; vgl. p. 62, 15 vlgg.
- 24 Byosadhi zal staan voor Divyausađhi. (Vāyu Pur. 62, 34; Bmđ. Pur. 1, 36, 39). Overigens wijken deze namen, ook in indeeling, tamelijk af.
- 28 Uttamenāpi; men verwacht de naamvallen der eigennamen verwisseld te zien; wat las echter onze auteur? Vgl. Vāyu Pur. 62, 36: Auttame parisañkhyātaḥ sargaḥ Svārociṣeṇa tu, = Bmđ. Pur. 1, 36, 41, waar: Auttamaḥ. Hiermee is de Jav. vertaling in overeenstemming.
- 115—2 Satya: Satyāḥ Surūpāḥ Sudhiyo Harayaś ca gaṇāḥ smṛtāḥ | Pulastyaputrās te devāḥ, etc., Bmđ. Pur. 1, 36, 43. Ook elders (zie Vāyu Pur. 62, 38) zijn ze zoons van P. Hun aantal wordt verschillend opgegeven. De naam Śikhi ook Mārķ. Pur. 74, 58 e.a., vaak ook Śibi en Śivi. Over de volgende namen: Wilson, Viṣṇu Pur., III, p. 8, noot 1. Bij Kaśyapa en °Āṅgira is misschien een lacune: sañ . . . pinaka-K, sañ . . . pinakāṅg° zou men verwachten, vgl. Bmđ. Pur. 1, 36, 47 Kāvya Āṅgirasas caiva Kāśyapaḥ Pṛthur eva ca.
- 9 Rājanughanṭa: Janughanṭa, Vāyu Pur. 62, 43; vgl. Bmđ. Pur. 1, 36, 49. Khyāti en Bhaya zijn twee namen.
- 12 Cāriṣṇu ook Vāyu Pur. 62, 44; gewoonlijk: Raivata. Bij de volgende namen vergelijkte men Wilson—Hall, III, p. 9 sqq.
- 15 Wibhu, vgl. Bmđ. Pur. 1, 36, 61; Vāyu Pur. 62, 53. De volgende namen sluiten hierbij aan. De in onze hss. als Satyacetra en °detra overgeleverde persoon heet daar en elders Satyanetra.
- 23 Priyavratānvayā hy ete, Vāyu Pur. 62, 56 Svārociṣottamas caiva Tāmaso Raivatas tathā | Priyavratānvayā hy ete catvāro Manavas tathā; Bmđ. Pur. 1, 36, 65 e.a.

- 115—26 *Sandhyādi*, *Sandhi* enz.? Bmđ. Pur. 1, 36, 66 e.a. noemen *Ādya*'s en andere namen. Bij het volgende is te vergelijken: Bmđ. Pur. 67 e.a.: *divaukaṣaḥ sarva eva procyante mātṛnāmabhiḥ*.
- 28 *Unātha*, zonder twijfel dezelfde naam als *Unnata* in *Vāyu Pur.* 62, 65 en *Mārķ. Pur.* 76, 54 (waar echter als var. lect. *Uttama*, als Bmđ. Pur. 1, 36, 77 e.a.).
- 30 *Atināman* of *Atimāna* (ook *Abhi*°) in de Skt. teksten.
- 32 *Uru*, uitgevallen zijn twee namen, overeenkomende met *Pūru* en *Kṛti* (vgl. bv. *Vāyu Pur.* 62, 67).
- 116—7 *Uttānapāda*, vgl. *Vāyu Pur.* 62, 72; Bmđ. Pur. 1, 36, 84: *Uttānapādaṃ jagrāha putram Atriḥ prajāpatiḥ*.
- 10 *Sūnṛtā*, aldaar, resp. vs. 75 en 87.
- 12 *Svarāja*, deze, in de par. teksten (*Vāyu Pur.* 62, 76; Bmđ. Pur. 1, 36, 90) *Svarā* geheeten, en de volgende, *Manasvinī* of (v.l. in het *Vāyu Pur.*) *Manasvatī*, zijn meisjes.
- 14 *Dhruva*; zijn legende vindt men uitvoerig meegedeeld in het *Viṣṇu Purāṇa*, 1, 11 sqq. (Wilson's vertaling, I, pp. 159 sqq.). De *mahāpāda*, de positie van de poolster wordt in den Skt. tekst, *Vāyu Pur.* 62, 79, e.a. uitgedrukt: *jyotiṣāṃ sthānam uttamam*.
- 20 *Ācārya* is een gissing. De verwisseling van *r* en *n* in 't Balin. schrift is besproken door Wulff, *Wirāṭap.* p. 163. Men vgl. verder *Vāyu Pur.* 62, 80: *daityāsurāṇām ācāryaḥ ślokaṃ apy Uśanā jagau*. *Uśanas* is de bekende zoon van *Bhṛgu*, die geïdentificeerd werd met de planeet *Venus*.
- 21 *aho*, deze verzen komen, hoewel met afwijkingen, ook in de parallelteksten voor. De eerste *pāda* van r. 21 maakt den indruk bedorven te zijn. *Vāyu Pur.* 62, 81 en Bmđ. Pur. 1, 36, 94 hebben: *aho 'sya tapaso vīryam*: wat mogelijk ook in onzen tekst gestaan heeft. *Pāda* 2 stemt overeen met het *Vāyu Pur.* De tweede helft van den eersten *śloka* luidt in het *Vāyu Pur.*: *sthitāḥ saptarṣayaḥ kṛtvā yad enam upari Dhruvaṃ*. In het Bmđ. Pur. en naar het schijnt ook in onzen tekst is de volgorde der *pāda*'s, metrisch onjuist, andersom. Bij r. 23 vergelijke men de lezing van het *Vāyu Pur.*: *Dhruve divaṃ samāsaktam īśvaraḥ sa divaspatiḥ*. Ook hier loopt de zin onregelmatig; het volgende versdeel komt alleen in de Javaansche versie voor.
- 27 *Ślaṣṭu*, in het *Viṣṇu Pur.* 1, 13, 1 *Śliṣṭi*, het Bmđ. Pur. 1, 36, 96 *Sṛṣṭi*; het *Vāyu Pur.* 62, 82 *Puṣṭi*. In plaats van *māyā* spreken de beide laatstgenoemde teksten van *chāyā*. — Men kan vermoeden dat *ra-byāṅku* te lezen is. — De namen van de zoons komen ook elders voor; onze tekst vertoont afwijkingen. Ook *Jayā* heeft elders een anderen naam.
- 117—4 *Uddharati*, vgl. *Udāradhi* (Bmđ. Pur. 1, 36, 99; *Vāyu Pur.* 62, 85). De namen *Bh*°, *D*° enz. daar evenzoo.
- 10 *Cakṣuṣasya*°, in de par. teksten niet aangetroffen.
- 11 *Nadwālā*: *Naḍvalā*.
- 13 *Mahāprabhā* is hier, en waarschijnlijk ook in den grondtekst, een eigennaam. In het Bmđ. Pur. luidt vs. 109, in het *Vāyu Pur.* vs. 91: *Ūror ajanayat putrān ṣaḍ Āgneyī mahāprabhān*.

- 117—14 *Agra*; deze namen wijken af van de zes in *Vāyu*- en *Viṣṇu Pur.* genoemd, doch ook het *Bṃḍ. Pur.* is niet geheel in overeenstemming met de andere teksten. *Kṛtu* heb ik gewijzigd, daar deze schrijfwijze voor *Kṛatu* (*Vāyu Pur.* 91 e.a.) zeer gewoon is. De vrouw van den eersten zoon heet in de par. teksten *Sunīthā*. Zij is de dochter van *Mṛtyu*, vgl. *Viṣṇu Pur.* 1, 13, 11. Hun zoon is *Vena*: *Āṅgāt Sunīthāpatyam vai Venam ekam vyajāyata* (*Bṃḍ. Pur.* 1, 36, 108 e.a.). *Pṛthu* is, zooals verder in den tekst wordt beschreven, de zoon van *Vena*.
- 17 *prakopah*, vgl. *Vāyu Pur.* 62, 92 slot en 93; het *Bṃḍ. Pur.*, 1, 36, 109, wijkt eenigszins af.
- 21 *pṛthu* heb ik als citaat opgevat; terecht? De naastverwante par.-teksten hebben: *pānau mathite*.
- 23 *Pṛthu*, men verg. bv. *Viṣṇu Pur.* 1, 13.
- 30 *pretamah*^o; *Vāyu Pur.* 62, 95 e.a. hebben: *rājasūyābhiṣiktānām ādyaḥ sa vasudhādhipaḥ*. Een koningswijdingsoffer is op z'n plaats. *Viṣṇu Pur.* 1, 13, 50 spreekt van een *paītāmahā*-offer: *tasya vai jātamātrasya yajñe paitāmahe śubhe*; waarbij de commentaar: *p^o: Pitāmahadaivatye Pṛthor eva yajñe*. Er bestaat echter ook een *pīṭryajña*, door *Manu*, 3, 69—70, een der vijf *mahāyajña*'s genoemd. Zie verder bij p. 122, r. 25.
- 31 *sūta*: *tasya stavārtham utpannau nipuṇau sūtamāgadhaḥ*, *Vāyu Pur.*, t.a.p., e.a. S. en m.'s zijn barden, *Purāṇa*-kenners, genealogiën-kenners, lofzangers; het onderscheid wordt verschillend opgegeven, vgl. *Winternitz*, *Gesch. d. ind. Lit.* I, 262; *Pargiter*, *Anc. Ind. hist. trad.* p. 17, en beneden de aantekening bij p. 123, r. 32.
- 118—2 *dewarṣi*, in de par. teksten nagenoeg dezelfde opsomming. *Puṇyājana* zijn een soort kwade geesten, vaak *ṭyākṣa*; vgl. *Viṣṇu Pur.* 4, 2, 1.
- 11 *winarākēn*, slechts in D niet gecontraheerd: *°rahakēn*.
- 14 *swarga*: *svargyam yaśasyam āyusyam*, *Vāyu Pur.* 105.
- 15 *karēṇwan*, ook in de par. teksten volgt nu een meer uitvoerige beschrijving: *Vāyu Pur.* 62, 103 sqq., *Bṃḍ. Pur.* 1, 36, 122 sqq.
- 19 *Agra*: *Āṅga* zou men kunnen meenen te moeten lezen, vgl. *Vāyu Pur.* 107 e.a. *Atrivamśasamutpanno hy Āṅgo nāma prajāpatiḥ*; zie p. 116, 9. Op p. 117, 15 spreekt onze tekst echter van *Agra*.
- 25 *kārasw*^o (hss. *swāḍa*), de par. teksten geven het ongeveer synonieme *vaśatkāre* (*Vā.P.* 110 e.a.).
- 119—5 *vayam*, *Vāyu Pur.* 62, 114; *Bṃḍ. Pur.* 1, 36, 134. Onder *dikṣā* wordt in het algemeen verstaan de voorbereiding voor religieuze ceremoniën.
- 12 *mapuhara*; de *Kakawin*, 1, 11, 4, is hier duidelijker.
- 14 *lampud*, mij slechts van hier bekend, waarschijnlijk de oudere vorm van *lampu*.
- 17 *sraṣṭā*: *Skt. Bṃḍ. Pur.* 1, 36, 137; *Vāyu Pur.* 62, 116.
- 18 *dharmesṭha*, het *Skt. dharmiṣṭha*, *K. B. W.* II, 426.
- 20 *śrotavyam*. In het *Bṃḍ. Pur.* luidt de voortzetting van den vorigen *pāda*: *śrotavyam kasya vā mayā*; in het *Vāyu Pur.*, behoudens *vai* voor *va* eveneens. Mogelijk is het, dat ook in onzen tekst deze woorden gestaan

hebben, wanneer men aanneemt, dat *ḍar* een invoegsel is ter vervanging van een uitgevallen syllabe.

- 119—23 *mandāt māno*: vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 138 *mandāt māno na nīnam mān yūyam janīta tattvataḥ*. De lezing van onze hss. wijkt af. De verwarring van *k* en *n* (Wulff, Wir. p. 178) en *vai* > *be* zijn zeer gewoon; overigens bestaat het citaat uit correcte Skt. woorden. Doch heeft het zoo in den grondtekst gestaan?
- 26 *gulaṅ-gulaṅ*, vgl. v. d. Toorn, Minangk. Wdb., p. 343: *goelang*², tijdelijke overdekking; beschutting, dienende tot verblijfplaats van hen, die op de sawah werken. V. d. Tuuk, K. B. W. IV, 769 noemt nog Bisaya: *golang*², een huisje naast het woonhuis. Hier is de beteekenis verwant. Is Soend. *goelang*², „wacht ter bescherming van de regentswoning” misschien in dit verband te beschouwen?
- puṇya*, ondanks de Skt. spelling, = Mal. *poenja*.
- 28 *icchan*, Bmḍ. Pur. 1, 36, 139; Vāyu Pur. 62, 118 (= 2, 1, 118).
- 32 *graseyam*, Bmḍ.- en Vāyu Pur., ibidem. Voor *yat*: *yak*?
- 120—1 *nātra*, ibidem. Daar het Skt. woord *vicāraṇa*, „overweging, aarzeling”, als neutrum en als femininum voorkomt, is het herstel van de uitgangen onzeker.
- 5 *nigṛhya taṃ ca bāhubhyām*; Bmḍ. Pur. 1, 36, 141.
- 7 *tato*; men vergelijkte Bmḍ. Pur. 1, 36, 141: *tato 'sya vāmahastam te mamanthur bhṣakopitāḥ*, gelijk aan Vāyu Pur. 2, 1, 120. Het laatste woord van ons citaat komt voor in 't Bmḍ. Pur. 1, 36, 146 e.a.
- 9 *tasmāt*; dit vers is zeer corrupt overgeleverd. Dat er na *tasmāt* iets moet zijn uitgevallen maakt de spelling met *-t* reeds waarschijnlijk; uit de parallelteksten (vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 142 en Vāyu Pur. 2, 1, 121) kunnen we *pra-* aanvullen. Uit deze beide teksten blijkt tevens, dat *pūrva* (m) en *jajñe* in het citaat thuis hooren: *jajñe pūrvam iti śrutih*, en *j° p° abhiśrutah* geven ze respectievelijk. Men kan veronderstellen, dat in onzen tekst de volgorde der klinkers in de *war* geraakt is: *n* en *bh* worden vaker verward (Wulff, Wir. p. 174), *tv* is zuiver gissing.
- 12 *hrasvo*, sluit in genoemde teksten bij het pas geciteerde vers aan.
- 14 *vyākulendriyaḥ*, ook Vāyu Pur. 1, 1, 122; *āk°* Bmḍ. Pur. 1, 36, 143.
- 15 *Niṣāda*. Dit verhaal, dat een verklaring wil geven van den naam en van aard en uiterlijk der *Niṣāda*'s, een tot de meer oorspronkelijke bevolking van Indië behoorend volk, komt hier in een eenigszins afwijkenden vorm voor. In de naast verwante Sanskrit teksten, zooals 't Bmḍ. Pur., wordt beschreven dat uit 's konings linkerarm, toen hij door de vertoornde *ṛṣi*'s werd aangegrepen, een zeer kleine man kwam, die bevreesd was en in de *war*. Deze dwerg nu werd door de *ṛṣi*'s toegesproken met *niṣīda*, „ga zitten”; dit woord werd de oorzaak dat deze man en z'n afstammelingen *Niṣāda* ('s) werden genoemd. In andere teksten wordt het verhaal weliswaar eenigszins anders verteld (bv. in het Viṣṇu- en Bhāgavata Purāṇa) — hier wordt Vena eerst gedood en komt de dwerg uit zijn dij —, doch ook hier is het laatstgenoemde die bang wordt; men vergelijkte bv.

Bhāg. Pur. 4, 14, 45 tam tu te 'vanatam dinam kim karomīti vādinam | niṣidety abruvams tāta sa Niṣāda tato 'bhavat. In onzen tekst echter wordt, als ik het wel heb, Niṣāda reeds terstond, als het ware proleptisch, als eigennaam gebezigd. Mogelijk blijft echter, dat de tekst niet in orde is; in ieder geval komt de eigenlijke pointe van 't verhaal niet tot haar recht.

Men zou ook kunnen veronderstellen, dat niṣāda hier reeds tot de woorden van Vena behoort, met imperatieve beteekenis, zooals vaker Sanskrit woorden in 't Oud-Javaansch in verschillende functies gebezigd worden; aan een corrupteel uit niṣīda behoefte dan niet gedacht te worden. Indien dit zoo zou zijn, zegt Vena het dan tot den dwerg of tot de ṛṣi's?

Wat het uiterlijk van de Niṣāda's aangaat, dit kan men opmaken uit een beschrijving als het Bhāg. Pur. 4, 14, 44 geeft (vert. van Burnouf): „noir comme un corbeau, ayant le corps d'une extrême petitesse, les bras courts, les mâchoires grandes, les pieds petits, le nez enfoncé, les yeux rouges et les cheveux cuivrés”.

- 120—18 jogañ, nevenvorm van dagañ of joga ñ?
- 20 Venakalmaṣa°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 144; Vāyu Pur. 62, 123. De Kakawin maakt er van: Wenakalpa (1, 22, 4).
- 22 Śavara; de Śavara's zijn eveneens voor-Arische bewoners van Indië. Andere Purāṇa's vermelden iets dergelijks, zoo geeft het Padma Pur. als nageslacht op: Niṣāda's, Kirāta's, Bhilla's, Bahanaka's, Bhrahmara's, Pulinda's (zie Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, 182).
- 23 Tumura; v. d. Tuuk teekent in H₂ aan: Tumbura. De vorm van den naam is onzeker: het Skt. Bmḍ. Pur. (1, 36, 145) geeft hier Tambura's en Tumbura's, het Vāyu Pur. 1, 1, 124 Tumbura's (noot: Tumbara's) en Tuvara's. Het Harivaṃśa, 310, noemt eveneens de Tumbura's; Tumura's is echter de vorm in het Matsya Pur., 113, 53, waar de naam Tumbura's terstond volgt.
- 26 tato, in eenigszins anderen vorm dan Bmḍ. Pur. 1, 36, 146: punar maharṣayas tasya p° V° d° = Vāyu Pur. 2, 1, 125.
- 30 matañ nyan; op zich zelf is dit zinnetje niet duidelijk, men vergelijkte Bmḍ. Pur. 1, 36, 147: Pṛthoḥ karatalād vāpi yasmā jātāḥ Pṛthus tataḥ.
- 31 dīvyamānaḥ. Men vindt dit vers Vāyu Pur. 2, 1, 126 en Bmḍ. Pur. 1, 36, 148. Het eerste gedeelte levert bij de reconstructie moeilijkheden.
- 121—1 Śiwāgni. Verg. Krom, Ind. Hind.-Jav. Kunst, I, p. 407 en K. B. W. III, 226. Elders, bv. in het Viṣṇu Pur. (1, 13, 39), wordt geleerd dat deze boog, Ājagava geheeten met pijlen en wapenrusting uit den hemel viel, toen Pṛthu ontstaan was.
- 7 lumēpasakēn, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 150 trātaḥ sa (Vena) puruṣa-vyāghraḥ punnāmno narakāt tadā.
- 9 tam nadyaḥ, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 151 en Vāyu Pur. 62, 130 tam nadyaś ca samudrās ca ratnāny ādāya sarvaśaḥ | samāgamyā tadā Vainyam abhyaṣiñcan nārādhipam. — In plaats van abhiṣekan wilde v. d. Tuuk (hs. D₂) in abhiṣekan, voor welke conjectuur veel te zeggen valt.

- 121—14 Pitāmahaś ca, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 152, p° ca bh° A° sahāmaraiḥ.
— Bij tatan vgl. echter de Kak. 2, 6, 2.

Aṅgirobhiḥ. De Aṅgirasas, afstammelingen van Aṅgiras, zijn wezens die optreden als personificaties van het licht, van hemelverschijnselen en van voor bijzondere gelegenheden aangelegde vuren. Bij den rājasūya, koningswijdingsoffer, worden ze aanwezig gedacht, gelijk men ook hier ziet. Agni geldt als de eerste van hen. Pitāmaha = Caturmukha = Brahmā.

- 20 sinahakāryan; in het Skt. komt voor saha kāra, „medewerking, samenwerking, bijstand”. Onze vorm kan zijn afgeleid van kārya of de y is de bekende overtollige y die vele woorden in 't Jav. aannemen.
22 Cākṣuṣa°. In dezen vorm komt dit vers niet in het Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. voor. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 155 ādirājo mahābhāgaḥ Pṛthur Vainyaḥ pratāpavān. Ook naar den inhoud is het vers vreemd.

- 25 pitrā°. Het niet zeer bekende werkwoord is verkeerd overgeleverd, doch de plaats is zóó bedorven dat het goed klinkende mitraṇaṁ ontstond. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 155 pitrāparañjitās tasya prajāś tenānurañ-jitāḥ = Vāyu Pur. 2, 1, 132. Het volgende citaat sluit hierbij aan. Men lette op de etymologie van rāja (~rañjita, rañjana, √raj) die hier gegeven wordt. In de par.-teksten luidt het volgende: tato rājeti nāmāśya hy anurāgād ajāyata.

- 122—3 jalām, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 156; āpas tastambhire etc. De werkwoordsvorm is in het citaat te herkennen, wanneer men ya als een later ingevoegd vulsel beschouwt. Mijn tu als pādapūraṇa is niet zeker.

- 7 parvatās ca: vgl. Vāyu Pur. 2, 1, 133 parvatās ca viśīryante dhvajabhaṅgaś ca nābhavat. Het overeenkomstige vers in het Bmḍ. Pur. wijkt in den eersten pāda eenigszins af (1, 36, 157). Over de ingeschoven y in saṅghāta en derg. heb ik een opmerking gemaakt, Bijdr. Kon. Inst. 88, 488. — Is ar(g)ghyan (r. 10) zoo af te leiden van Skt. agra?

- 10 prasaṅghya; in dezen zin is, als ik het goed zie, een misverstand geslopen. Oorspronkelijk zal er gestaan hebben: ya riñ ruhur tan saṅghāta, s. śaranya bhaṅga (Skt. „gebroken”, misschien reeds als glosse in den oertekst?; vgl. Vāyu Pur., zie boven); een latere afschrijver heeft bhaṅga als „weerbarstig, en derg.” opgevat en zoo het eerste woord vervangen door prasaṅgh(y)a, waarover men zie K. B. W. IV, 106. Of moet men aan pras° een andere beteekenis toekennen? Of heeft men agra anders op te vatten? Ik laat bij deze onzekerheid de spelling ongewijzigd.

- 12 akṛṣṭa°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 157; Vāyu Pur. 62, 134.

- 15 dhenur: Bmḍ. Pur. 1, 36, 158; Vāyu Pur. 2, 1, 134: sarvakāmadughā gāvah; onze tekst wijkt af, doch herstel is niet licht; mogelijk heeft deze pāda na het volgende citaat, dat wel met bovengenoemde par.-plaatsen overeenstemt, gestaan. Over verwarring b—g: Wulff, Wir. p. 146.

- 20 prajāḥ, niet in de par.-teksten. Men merke op, dat de Jav. tekst die hierop volgt nòg uitgebreider is.

- 24 etasmin, vgl. Vāyu Pur. vs. 135 etasminn eva kāle ca yajñe paitā-

mahe śubhe; Bmđ. Pur. vs. 158 e° e° k° tu yajatas tasya vai makhe. Hoe de juiste restitutie moet luiden, ons citaat gaat z'n eigen weg.

122—25 petā mahāy°; zie boven bij p. 117, r. 30. Legt men naast onzen tekst de Kakawin, 3, 2, dan blijkt, dat daar het offer pretaya jñā en petaya jñā genoemd wordt in de hss. De maat wijst uit, dat "mahā" er nooit gestaan heeft. Dus heeft of de dichter van de Kak. er niets meer van kunnen maken, of hij heeft preta gelezen. Aanvaardt men het laatste, dan is onze proza-plaats te corrigeeren (vgl. ook 117, r. 30). Mij lijkt het 't beste, de kwestie onbeslist te laten. Het volgende kan worden beschouwd als een toelichting van den Javaanschen auteur.

30 aptor; thans wordt uitvoerig het ontstaan van sūta's en māgadha's, later mengkasten vormend (varṇasamkara's), doch oorspronkelijk barden en lofzangers, beschreven. De volgende passage is in haar geheel uitvoeriger dan de parallel-teksten. Vgl. Bmđ. Pur. 1, 36, 159 some sūte samutpannaḥ sūtaḥ sautya tadāhani. Het citaat is verdacht; steekt er aptoryā masya in?; vgl. evenwel Pet. Wdb. I, 313; niet in de par-teksten.

123—6 supakṣa moet hier, zooals ook het K. B. W., s.v., vermoedt, „priester" beteekenen; het woord is in deze beteekenis overigens volkomen onbekend (Prof. Caland). Sthāpaka, toezicht-houdend priester (vgl. de bij Juynboll, Wdl., geciteerde plaatsen). De Kakawin spreekt, 3, 4, ook van supakṣa, doch noemt hem den eersten keer sagama, een ook hier voorkomend woord, dat een, waarschijnlijk reeds zeer oude, verbastering zal zijn van sāmaga, den zanger van de Sāmans (= udgātar). Daar het Skt. Bmđ. Pur., 1, 36, 160, spreekt van sāmagesu ca gāyatsu, zal onze auteur het woord zeker in den correcten vorm gekend hebben. Zooals men weet reciteert laatstgenoemde functionaris bij een Vedisch offer de gezangen uit den Sāmaveda, terwijl de adhvaryu de handelingen verricht en de gebeden en formules uit den Yajurveda opzegt. De brahman (mogelijk hier bedoeld met brahmarṣi) houdt toezicht op het geheel en moet de gemaakte fouten weer „goedmaken". — Over de fouten bij dit offer zijn de beide par-teksten uitvoeriger.

8 warṇa, „uiterlijk, kleur", maar ook, „woord, klank" en „stand".

11 garbhā°, mij niet van elders bekend.

19 niyuktau, een zeer moeilijk te herstellen vers: er zijn blijkens het metrum ernstige fouten in gekomen. Vgl. Bmđ. Pur. 1, 36, 166 tāv ūcur munayaḥ sarve stūyatām eṣa pārthivaḥ.

21 anurūpaṃ, vgl. Bmđ. Pur. 1, 36, 166 karmaitad anurūpaṃ ca pātraṃ cāyaṃ narādhipaḥ.

22 apān rare. De overgang van de woorden der ṛṣi's op die van S. en M. is al zeer abrupt. De Kakawin neemt dezen zin bij het voorafgaande (3, 7, 1 en 2); daar kita als pron. 1e p. pl. inclusief is, moet men ook hier het antwoord van S. en M. wel met kunaḥ laten beginnen. Mogelijk is er iets uitgevallen.

23 pitēññ zal wel „vertrouwen in de oprechtheid, eerlijke bedoelingen" beteekenen. Vgl. tēññ-tēññ, Rām. 24, 196: tat inēñ-inēñ tatah tēññ-

těňěn i manah rasike. Men zal de mogelijkheid van verwantschap met t ě ŋ ě ŋ, rechts, niet moeten uitschakelen, vgl. N. J. n ě ŋ ě ŋ, den rechten weg gaan, een deugdzaam gedrag leiden, p a n ě ŋ ě ŋ, goed gedrag, iemand die deugdzaam is.

123—24 iny arēp, niet zeker; inarēp? of iki arēp?

32 kalagyananya, om hun tot verblijfplaats te strekken. De verschillende beteekenissen van kalagyan zijn terug te brengen tot het grondbegrip „gewoon, gewoonlijk”. In de Kuṇḍarakarṇa, Kern, V. G. X, 59, komt het voor in de opsomming . . . dharmma, . . . katyagan, prahyaṇan, kalagyan salwiran i dharmma, en is het door Kern vertaald met „betamelijkheid”. In verband met parhyaṇan als „heiligheid” kan men het vinden Nāg. 75, 2, waar Kern aantekent, dat het woord eigenlijk een tijdelijk kluizenaarsverblijf schijnt te zijn; ik betwijfel of dit inderdaad de oorspronkelijke betekenis geweest is. „Bewoond” uitgedrukt door kinalagyan vindt men Rangga Lawe 2, 6 alas puniku wetan tan kinalagyan. Zoo is ook een plaats als Nāg. 78, 6 leerzaam voor het gebruik van deze afleidingen van lagi: tan warṇan tikanāṇ kalagyan anēlat riṇ sarwadeṣeṇ Jawa (r. 1), . . . kashāpakan uṅwan iṇ lumagilagy amriḥ kriyā mwaṇ brata, waar Kern wederom „tijdelijk verblijven” vertaalt. Ik zou eerder denken aan „gewoon is te verblijven”, wat niet behoeft in te sluiten dat men er steeds vertoeft. Men vergelijke het verband tusschen wonen en gewoon in onze taal. De afleidingen van lagi in verwante talen wijzen in dezelfde richting.

Anūpa heb ik aangevuld uit de parallelplaatsen Bmḍ. Pur. 1, 36, 171 en Vāyu Pur. 2, 1, 145; Anūpadesaṃ Sūtāya etc. Anūpa is als appellatief „een drassig land, land-bij-water, moerasland”. Hier is het een eigenaam, volgens Pargiter, t. a. p., p. 16 Bengalen.

Waarschijnlijk vond de dichter van de Kakawin den tekst niet meer intact: Anūpa ontbreekt daar. — Men ziet dat in dit verhaal de oorsprong van de barden, sūta's, wordt beschreven. De plichten van deze sūta's zijn het „bewaren van de genealogieën van goden, ṛṣi's en beroemde koningen en de tradities van groote mannen” (Vāyu Pur. 1, 31—32). Tevens waren ze belast met de zorg voor wagens, paarden, olifanten en het uitoefenen van de geneeskunst: madhyamo hy eṣa sūtasya dharmāḥ kṣatropajlvanam || rathanāgāśvacaritam jaghanyam ca cikitsitam, Bmḍ. Pur. 1, 36, 164b—165a; vgl. ook Manu 10, 47: sūtānām aśvasārathyam ambasthānām cikitsanam | vaidehakānām strikāryam māgadhānām vaṇikpathaḥ; Vāyu Pur. 1, 32 (= Bmḍ. Pur. 1, 36, 164b). De latere sūta's zijn hiervan dus duidelijk onderscheiden; deze, de spruiten uit een huwelijk van een kṣatriya met een brahmaansche, waren slechts tot de mindere functies (zorg voor paarden, wagens, enz., geneeskunst) gerechtigd. Verg. Manu 10, 11; 17. Tusschen sūta's en māgadha's wordt soms een onderscheid gemaakt: de eerste is dan een paurāṇika, de tweede een vaṃśa-śaṃsaka. Nadere bijzonderheden geeft Pargiter, Anc. Ind. hist. trad., p. 17.

124—I bhavatu; misschien heeft er iets gestaan als: bhavatu nūnam evaṃ tad, hēñēnakēna, etc. Of heeft t a n (t a n) hier niet de ontkennende beteekenis?

- 124—6 *tutas*, een niet in het K. B. W. vermeld woord. In het N. J. beteekent het „droog uitgeperst, uitgedropen; geheel uit iets verdwenen van vocht”; verg. ook Soend. *toetas*, „afgelopen zijn, ten einde zijn”. Daar *alilaṇ* zoowel „verheugd” als „weg, op, weggevaagd” kan zijn, heeft de afschrijver van *xer tuṣṭa* van gemaakt.
- 13 *tām*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 177, waar, evenals Vāyu Pur. 2, 1, 150, *anvadhāvata* als werkwoord dient.
- 16 *Mahisiki*, ook in de Kak. 3, 15; 5, 18, vgl. K. B. W. IV, 483. — M. i. staat *paricakra* voor Skt. *paricakrāma* (vgl. Wulff, *Wirāṭap.*, p. 262, die Kern, Bijdr. T. L. V., 3, 8, p. 177 citeert). Deze vorm komt vaker voor (K. B. W. IV, 70).
- 17 *Lokāloka* enz., zie beneden p. 344.
- 21 *enak*, hier: zeker, vast, bepaald. Verg. Jonker, Oud.-Jav. Wetb. 1; vgl. 159.
- 25 *sastryan*, van *stri*; „vrouwelijke natuur”, K. B. W. III, 171. Hs. D, als zoo vaak, verknoeit het woord tot *śastra*.
- 26 *swakarma*, vgl. Rām. 21, 32 *dewī nahan lin nira wen pasambat sēsēl ikañ daiwa lawan swakarma*.
- 28 *maśarira*; dit komt meer voor, vgl. Arj. Wiw. 12, 2.
- 125—2 *sikara* < *swikāra*, van het Skt. *svikāra*, „zich toeëigenen, nemen, en derg.” In het Oud.-Jav. treedt de beteekenis „naar eigen goeddunken (vooral: gewelddadig, wreed, slecht) handelen” op den voorgrond.
- 3 *strivādhe*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 180 *uvāca Vainam nādharmam strivādhe paripaśyati*; zie ook Vāyu Pur. 2, 1, 153 (*paśyasi*). Vgl. bv. Viṣṇu Pur. 1, 13, 72. De uitgang van den werkwoordsvorm is niet zeker; *-aṃ* en *-i* worden echter zeer vaak met elkaar verward.
- 6 *katham*, de overlevering is, wanneer de hier gegeven lezing juist is, op vele plaatsen in de war. Toch zijn de fouten alle uit vele andere citaten bekend; *m > s* (*nāgari*-schrift) *> ś* (zucht om in vreemde woorden *ś* te schrijven); *c > w* en dergelijke. — Het vers komt (behalve: *mayā vinā*) zoo voor Vāyu Pur. 2, 1, 153; Bmḍ. Pur. 1, 36, 181 wijkt in den tweeden *pāda* af.
- 8 *mayi*, zie Bmḍ. Pur. 1, 36, 181 e.a.; i. p. v. *sarvāḥ* volgt daar op *lokāḥ*: *sthitā* (*ḥ*), waarschijnlijk heeft op onze plaats gestaan: *m°l° sthitāḥ s°*.
- 10 *mayedaṃ*, in het Skt. Bmḍ. Pur. e.a. voortzetting van het bovenvermelde.
- 12 *matkṛte*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 182 *m° na vinaśyeyuḥ p° p° vardhitāḥ*.
- 14 *syapa* enz.; zoo op te vatten? Bij r. 16 vergelijkte men Bmḍ. Pur. vs. 183: *upāyataḥ samārabdhāḥ sarve siddhyanty upakramāḥ*.
- 16 *nira*, uit de Kakawin zou men (4, 9, 2: *denta*) misschien kunnen opmaken, dat *nira* hier als 2e p. sing. opgevat is.
- 17 *hatvāpi*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 184 *hatvāpi māṃ na śaktas tvam prajānāṃ pālanaṃ nṛpa*; Vāyu Pur. 62, 156. *Poṣaṇe* ook Brahma Pur. 4, 79.
- 23 *tiryagyoni*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 185 *avadhyās ca striyaḥ prāhus tiryagyonigatesv api*.

- 125—26 *bahūnām*; het Skt. Bmḍ. Pur. heeft deze woorden niet. De bedoeling van de volgende passage is, zooals uit de Skt. versies blijkt: het dooden van iemand terwille van voordeel van één persoon is ongeoorloofd; wanneer echter velen levensonderhoud vinden bij den dood van één, dan mag het. Deze woorden worden door Pṛthu gesproken en komen even verder ook in onzen tekst voor. Ongeveer op dezelfde wijze als in Vāyu- en Bmḍ.- Pur. gaat het verhaal in het Viṣṇu Pur. 1, 13, 71 sqq. Onze tekst legt de Aarde in den mond, dat één zelfs niet voor (door) velen gedood mag worden.
- 30 *bhawah*, „makweh”, als meervoud bij *S. bahu*: K. B. W. IV, 965. Zijn deze woorden rest van een citaat?
- 126—1 *tasmims*, vgl. Vāyu Pur. 2, 1, 160 *yasmims tu nihate bhadre*; vgl. Bmḍ. Pur. vs. 188.
- 6 *ekasyārthāya*; men verg. Vāyu Pur. 2, 1, 159; Bmḍ. Pur. 1, 36, 187. In den tweeden pāda is *ātmanai* overgeleverd, doch m.i. niet bruikbaar; ook het laatste woord heeft wellicht eenigszins anders geluid.
- 13 *macchāsanaparāṇmukhīm* is Bmḍ. Pur. 1, 36, 190 en Vāyu Pur. 2, 1, 162 de lezing; misschien heeft dit ook in onzen tekst gestaan.
- 19 *sarvam etad*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 193 met *vidhāsyāmi* als werkwoord; zie ook Vāyu Pur. 2, 1, 165.
- 23 *wuruk*: een kalf werd bij de koe vastgebonden, wanneer deze gemolken werd. Dit kalf is dus gedacht als de promotor van de producten die bij het melken te voorschijn zouden komen.
- 29 *Pṛthor*^o, niet in de naaste par.-teksten gevonden.
- 32 *tatra*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 200 *tatra tatra prajāś tā vai nivasanti ca sarvaśaḥ*. Brahma Pur. 4, 94 e.a.: *t^o t^o prajāś sarvā*.
- 127—2 *grāma*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 197 *pravibhāgaḥ purāṇām vā grāmāṇām vāpi vidyate*.
- 3 *Cākṣuṣyāntare*: dit vers is, zooals de hss. het geven en zooals het hier is gedrukt, waarschijnlijk niet in orde. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 36, 198 *C^o pūrvam āsīd etat purā kila | Vaivasvate 'ntare tasmin sarvasyaitasya sambhavaḥ*; vgl. ook Vāyu Pur. 62, 170.
- 5 *Swāyambhuwa Manu*, zoo ook Viṣṇu Pur. 1, 13, 86. Het Bhāg. Pur. 4, 18, 12, geeft: *vatsam kṛtvā Manum*. Het Bmḍ. Pur. heeft echter, 1, 36, 202, *sa kalpayitvā vatsam tu Cākṣuṣam Manum īśvaraḥ*, zoo ook Vāyu Pur. 2, 1, 173. Het Matsya Pur., 10, 15, daarentegen luidt weer: *vatsam kṛtvā Svāyambhuvaṃ Manum*.
- 9 *pinakāhāraka*, zoo ook de Kak. 5, 14: *nda yekāhāraka nikaṇ bhuwana*.
- 10 *karma*. Het Skt. Bmḍ. Pur. deelt mee (1, 36, 198), dat er voor dien: *na sasyāni na gorakṣam na kṣīr na vaṇikpathaḥ*. De *sasyāni* worden hier vertaald met *pari, kṣī* en *gorakṣa* blijven met hetzelfde Skt. woord aangeduid. *Vaṇikpatha*, koophandel zal verbasterd zijn tot *balikwata*. Daar de Kakawin deze vorm juist zoo heeft, is zij in ieder geval niet een late corrupteel. Elders komt *baṇijakarma* voor. Met het woord *gorakṣu* staat het juist zoo; ook deze vorm is mij van elders niet bekend.

- 127—17 *Wulan*; men ziet terstond, dat dit niet goed kan zijn: „*Wulan makādi sañ hyañ Gāyatrī*” is onzin. Toch heeft de *Kakawin*, 5, 17, de zelfde mededeeling: *suḍaṇanya candra | kapwa parēñ ta sira gatri suḍaṇnya*. De fout schuilt hierin, dat de auteur van onzen tekst het hem niet bekende woord *chandas* (heilige tekst; metrum; vgl. Winternitz, *Gesch. d. ind. Lit.* p. 146, n. 3) verwarde met *candra*, maan. *Gāyatrī* is een zeer bekende Vedische versmaat. Zoo heeft dan ook het *Skt. Bmḍ. Pur.* 1, 36, 204 *chandaṃsi pātram āsit tu gāyatrīyādini sarvaśaḥ*. Zeer kort wordt de geheele beschrijving gegeven in het *Matsya Pur.* 10, 166—170: *tatas tu ṛṣibhir dugdhā vatsaḥ Somas tadābhavat || dogdhā Vṛhaspatir abhūt pātram vedas tapo rasaḥ*. De melk is in 't *Bmḍ. Pur.*: *tapo brahma ca śāśvatam*.
- 23 *homaḍi*; in de verschillende teksten varieert het product. Het *Matsya Pur.* heeft (10, 18) *ūrjaskaram balam*, het *Bmḍ. Pur.* (1, 36, 207) *urjam ca madhu*, enz. Bij *sukha*, verg. *Bmḍ. Pur.* 207: *varianta tena devatāḥ*.
- 31 *wēsi riṭi*, vgl. K. B. W. I, 736; zie ook *Tantri K.*, p. 64, r. 1, ed. Hooykaas. Het *Skt. Bmḍ. Pur.*, dat het melken der asura's, in tegenstelling met vele andere teksten, ook op deze plaats geeft, heeft (1, 36, 210) *āyasaṃ pātram ādāya*.
- 32 *Werocana*. Men verg. *Matsya Pur.* 10, 208 sqq. Elders, zie *Bhāg. Pur.* 4, 18, 16, worden de *Daitya's* en *Dānava's* hier ten tooneele gevoerd, die *Prahrāda*, chef der asura's als kalf gebruiken. Het *Bmḍ. Pur.* heeft (1, 36, 210): *Virocanas tu Prāhrādir vatsas teṣāṃ mahāyaśaḥ*. De *Kakawin* (5, 23) spreekt van *Werocanāṅkasipuputra*. *Hiraṇya-kaṣipu* was een *daitya*, wiens zoon *Prahlāda* bekend was door z'n vereering van *Viṣṇu* tegen den wil zijns vaders. Deze P. had 'n zoon *Virocana*, die weer de vader werd van *Bali*. Misschien is dus onze tekst hier in de war, van één persoon, V. zoon van P., zijn er twee gemaakt; men kan dan vermoeden, dat na *Werocana* *anak* is uitgevallen. Of is toch één persoon bedoeld? *Śukra* was de zoon van *Bhṛgu* en priester van *Bali* en de *daitya's*; dat deze melkt is een punt van verschil met *Matsya-* en *Bmḍ. Pur.*, die *Dvimūrdhan* noemen.
- 128—3 *Baiśrawaṇa* = *Kuvera*. Bij *Rajatanābha* vergelijkte men *Bmḍ. Pur.* 1, 36, 216 *dogdhā R° tu pitā Maṇidharasya yaḥ*. Het *Vāyu Pur.*, 2, 1, 181, heeft: *dogdhā ca Jatunābhas tu pitā Maṇivarasya saḥ*.
- 5 *āmapātra*; dit is een vat van ongebakken klei. Het woord komt in eenige parallelteksten in deze passage voor: *Bmḍ. Pur.* 1, 36, 215; *Matsya Pur.* 10, 22; *Bhāg. Pur.* 4, 18, 18. *Apātra* is hier niet passend. Ook de *Kakawin* 5, 27 heeft het reeds. — In het volgende is *yekāntantardhāna* tesplitsen. Het schijnt dat men dit als *yekāntanant°* heeft opgevat en evenzoo even verder *hanant°* verkeerd heeft begrepen blijkens de lezing van de *Kakawin*: *ananta ardhana!* Misschien is ook *hanant°* in den prozatekst reeds een misverstand. De hss. hebben ook *hanant°* en niet *hanānt°*.
- 8 *Citraratha* is de koning der *gandharva's*. De toevoeging *apsara rasika* is vreemd.
- 9 *Wararuci* vinden we in de overeenkomstige passage van het *Matsya*

Pur. terug (10, 25): dogdhā Vararucir nāma nāṭavedasya pāragah. Het Bmḍ. Pur., 1, 36, 221 luidt: teṣāṃ Vasurucis tv āsīd dogdhā putro Muneh śubhaḥ || gaṃdharvarājo 'tibalaḥ etc. Het Vāyu Pur. heeft, 2, 1, 185, als naam Viśvāvasu, zoon van Muni. In het Bhāg. Pur. 4, 18, 17 is deze kalf. Van Muni stamden de gandharva's af volgens een verhaal in den Hari-varṃśa; zie ald. vss. 171; 234; 11521.

- 128—10 śuci; vlg. het Skt. Bmḍ. Pur., 1, 36, 221, is de melk in dit geval śucin gandhā (l. gandhān), volgens het Matsya Pur., 10, 24, gandhān; het Vāyu Pur. is, 2, 1, 184, in overeenstemming met het Bmḍ. Pur. Het Bhāg. Pur. echter heeft, 4, 18, 17, gāndharvaṃ madhusaubhagam. Op onze plaats kan men dus aarzelen tusschen śuci gandharva, waarbij śuci een subst. zou zijn en, wat misschien mede wegens het volgende sarwawāni waarschijnlijk kan lijken, het veronderstellen van een fout voor śuci gandha. De Kakawin gaat echter met de eerste opvatting mee (5, 30).
- 15 oṣadhī g°, hs. K heeft oṣadhīn g°, alle andere en °ī; zoowel °ī als °ī is Sanskrit.
- 16 plakṣa, de Ficus infectoria Willd., een groote boom; de śāla, Vatica robusta, een hooge boom, de palāśa, de Butea frondosa.
chinnā°. Dit woord is zoo goed als zeker verminkt in onze hss. Het Skt. Bmḍ. Pur. geeft als product van deze keer melken (1, 36, 225): chin-nadagdhaprarohanam; het Vāyu Pur., 2, 1, 188, chinnapraroḥanam, even-zoo het Matsya Pur. 10, 27. De akṣara's w en c worden licht verward, waarvan in onzen tekst meerdere voorbeelden te vinden zijn. De Kakawin (5, 33) heeft hetzelfde als onze hss. Het is echter niet uit te maken wat de Kakawindichter las en schreef. De lezing die ik geef is een conjectuur; van de overlevering is echter behalve in w > c niet anders afgeweken dan met u > ra, van welke verwarring ook eenige voorbeelden bekend zijn, vgl. Wir. 72, 12, waar prati° > punti°.
- 20 maṅkana; ook in een aantal Voor-Indische teksten begint thans een nieuw hoofdstuk. In ons geschrift volgt nu de kosmographie.
- 23 mahābhūtapramāṇa. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 15, 3; Vāyu Pur. 34, 5b; Mārķ. Pur. 54, 2; Mhbh. VI, 178.
- 26 dvīpa°. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 5; Vāyu Pur. 34, 6.
- 29 saptasv°. In den Skt. tekst eveneens de voortzetting van het citaat in r. 26. In de overlevering is een lajar bij een verkeerde syllabe terecht gekomen.
- 30 kunaṇ enz. Wat de hss. hier hebben is niet duidelijk.
- 129—I catur. Dit kan niet goed zijn: catur sapta. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 6: sapta dvīpān pravakṣyāmi enz. Mogelijk is dit ook de lezing van onze plaats geweest. Voor °grahaiḥ saha hebben de hss. °grahesaha, wat men, daar het onderscheid tusschen ai en e vaak wordt verwaarloosd en de -ḥ dikwijls verdwijnt, zonder bezwaar zoo kan opvatten als hier gedaan is (Wulff, Wir. p. 47).
- 5 yojanānām, afwijkend van Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 9; gelijk aan Matsya Pur. 112, 8.

129—6 *saniyuta*. *Niyuta* beteekent hier blijkens den context 10000.

Uit meerdere plaatsen in de Sanskrit literatuur blijkt dezelfde beteekenis, bv. *Taittirīya*—*Samh.* IV, 4, 11, 2 sqq. e.a.; *Vājasaneyi*—*Samh.* XVII, 2; XXII, 34; *Kāṭhaka*—*Samh.* XXXIX, 6; ook in *Vāyu Pur.* 101, 93 sqq. e.a. Echter zijn er andere teksten, waaruit de beteekenis 1 000 000 blijkt; de *lexica* (P. W.) geven beide beteekenissen. Men zie nader: W. Kirfel, *Die Kosmographie der Inder*, p. 333; Thibaut, *Astronomie*, u.s.w. (Grundriss), p. 70.

Voor de getalswaarde in 't Oud-Jav. worden eveneens zoowel 100 000 als 1 000 000 opgegeven door v. d. Tunk, K. B. W. I, 551; Juynboll, *Wdl.* geeft slechts het laatste. Uit de teksten is het niet steeds op te maken, daar het vaak gebruikt wordt voor „een zeer groot getal”. Het is echter een bekend verschijnsel: de beteekenis van woorden die groote getallen aanduiden, is zeer weinig standvastig.

- 7 *nānā*. De „vertaling” of „bewerking” in het Javaansch bestaat hier eenvoudig in het op Jav. wijze construeeren van Skt. woorden, zooals dit zoo vaak geschiedt. Men vergelijke Skt. *Bmḍ. Pur.* 1, 15, 10 *nānājanapadākīraṇaḥ*. Bij *sarwadhātu* vgl. men aldaar vs. 11: *sarvadhātunibaddhais*; de *dhātu* worden voor den Javaanschen lezer gespecificeerd. De verbinding *kanaka rajata maṇi* komt zoo vaak voor (vgl. bv. *Rām.* 1, 13), dat men tot het invoegen van de syllabe *ta* gerechtigd schijnt.
- 11 *śītaṃ*, niet in de naast verwante teksten.
- 12 *riṇ tēlu*, volgens de berekening: $\pi = 3$. Vgl. Thibaut, *Astron.*, u.s.w. (Grundr.), p. 74. Staat *guṇiteṇ* voor *giṇuneṇ*?
- 14 *Lawanārṇawa* of *Lavaṇoda*, de oceaan van zout water die het eerste continent omringt. Zie Kirfel, pp. 110 sqq.
- 16 *prāgāyatāḥ* enz. is een interpretatie van de overlevering, die geen parallel heeft, naar het schijnt, in de Skt. teksten; *°parvāḥ* = *°parvāṇaḥ*; het Skt. *Bmḍ. Pur.* 1, 15, 14 heeft *suparvāṇāḥ*. V. d. Tuuk, *hs.* H₂ vermoedde *pārśvā(h)*, wat zich onnoodig ver van het overgeleverde verwijdt; het is echter de lezing van 't *Matsya Pur.* 112, 10.
- 22 *guṇsa*, mij onbekend. Soms met de *Kakawin*, 6, 6, te lezen *gaṇsa*, klokkemetaal? Het metaal van dit gebergte wordt verder slechts in het *Līṅga Pur.* genoemd (goud; vgl. Kirfel, p. 58).
- 24 *vṛtta*°. Vgl. Skt. *Bmḍ. Pur.* 1, 15, 17: *vṛttākṛtipramāṇaś ca*. Mogelijk heeft onze tekst ook *°ākṛti* gehad, en is in *nāgari*-schrift de *v* in plaats van de *k* gekomen.
- 26 *caturaśraḥ*. In 't Skt. *Bmḍ. Pur.* is dit de voortzetting van het vorige citaat. Vgl. ook *Vāyu Pur.* 34, 15; *Matsya Pur.* 112, 13.
- 29 *Prajāpati*°. Vgl. Skt. *Bmḍ. Pur.* 1, 15, 17 = *Vāyu Pur.* 34, 16 = *Matsya Pur.* 112, 13. Het verlies van een *w*-pasangan is zeer gewoon.
- 31 *nābhī*°. In de drie genoemde *Purāṇa*'s volgt dit citaat op het vorige. Daar het overgeleverde *°sambhawaḥ* tegen het metrum is, heb ik, hoewel aarzelend, de lezing van de Skt. teksten er voor in de plaats gesteld. Voor *°vyaktayogināḥ* hebben de Skt. teksten *°vyaktajanmanāḥ*.

- 130—2 Pradhāna, men zie hierboven, p. 54. waarbij men in de aantekeningen op p. 235 vergelijkte.
- 5 pūrvataḥ. Heeft de vorm syāt, hoewel op zich zelf mogelijk, hier werkelijk gestaan? Juist op dit punt gaan de Skt. teksten uiteen: ca (Bmḍ. Pur.), 'sau (Vāyu Pur.), tu (Matsya Pur.).
- 6 prawāla is wel in verband gebracht met Skt. prabāla, jonge spruit; koraal. De spelling in de bet. „koraal” is ook pravāḍa. In het Pāli: pavāla en pavāḷa. Vgl. Wir. p. 10: waidūrya rajawarta prawāla. De beteekenis schijnt echter (K. B. W. IV, 111) te zijn in het Oud-Jav. „van een kenteeken voorzien, gekenmerkt; kenmerk”.
- 8 bhṛṅga°, vgl. Bmḍ. Pur. vs. 20.
- 11 ikaṇḍaḥ. Over het lidwoord: Kern, V.G. VIII, 162.
- 17 śātakumbhamaya. Behalve de in het Padmapur. en Mahābh. genoemde rivier Śatakumbhā (bijzonderheden Kirfel, p. 69), bestaat er ook een berg Śatakumbha. Hier is bedoeld „gouden”, afleiding van śātakumbha = (uit de rivier Ś. gewonnen) goud.
- 19 mayūra°. De Jav. vertaling wekt het vermoeden, dat ook hier de lezing der Skt. teksten (Bmḍ. Pur. 1, 15, 22; Vāyu Pur. 34, 20; Matsya Pur. 112, 17): mayūrabarha° oorspronkelijk gestaan zal hebben (mayūrabarhavarṇas tu).
- 21 etc. In genoemde Skt. teksten volgt dit vers op het bovenvermelde. De pāda van r. 23 sluit daarbij aan.
- 24 lo moet hier gelijk zijn aan lwa, uitgebreidheid, uitgestrektheid (K. B. W. III, 639). De lezing van hs. K: lor is foutief. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur.: teṣām antaraviṣkambho, waarbij het volgende citaat aansluit (1, 15, 23). Vgl. Kirfel, p. 58. Vgl. voor het citaat vooral Matsya Pur. 112, 18.
- 27 Ilāwṛta. Vgl. Kirfel, p. 93 sqq.
- 29 i tēṇah. Het eveneens mogelijke iṇ t° heeft D; vgl. Kern, V.G. VIII, p. 163.
- 30 vidhūmo. In dezen vorm heb ik dit citaat nergens aangetroffen. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 25 heeft vidhūma iva pāvakaḥ, zoo ook Vāyu- en Matsya Pur.
- 33 wedi. Ofschoon overgeleverd is ceṭi, en dit ook de lezing is van de Kak. (6, 24), valt op goede gronden de juistheid van dit woord te betwijfelen, evenals bij cetyam in het citaat. Aan het bekende Skt. woord voor „dienares” is hier natuurlijk niet te denken. Daar er sprake is van den grond waarop de Meru ligt, gis ik dat bedoeld is v e d i, eigenlijk het „sacri-ficial bed” of altaar, dat in den grond is uitgegraven en met gras of stroo bedekt; dan ook: pedestal, ondersteunsel, bank. Het Mārka. Pur., 54, 12—13, gebruikt het woord in dit verband: „The earth is low on the south and north, it is highly elevated in the middle (13). On the southern half of the elevated ground (v e d i) are three countries, and on the north are three. Ilāvṛta is situated between those halves, and is shaped like the half-moon”. Men vergelijkte ook het Vāyu Pur. 34, 23 vedyarddham dakṣiṇaṃ Meror uttarārdham tathottaram = Matsya Pur. 112, 20. 't Bmḍ. Pur. 1, 15, 25

heeft v a d i, wat een drukfout zal zijn. De voorstelling is dus niet overal dezelfde.

De palaeographische kwestie: verwisseling van c en w vindt men besproken bij Wulff, Wirātaparwa, p. 235. Ook de verwarring van d en t is te begrijpen. In de Kakawin heb ik de lezing niet veranderd, omdat daar de auteur zeer wel c e t i of c e t i geschreven kan hebben.

De hier gegeven vertaling van k a p a t i t i s met „het door aflekkende druppen getroffen land” is een gissing. Daar de middellijn van den Meru van boven twee maal zoo groot is als aan den bodem (Kirfel, p. 93), is het zeer goed te begrijpen, dat men zich dezen berg voorstelt als een paraplu of afdak. In het N. Jav. heeft men uitdrukkingen als t r i t i s = het uiterste einde van 'n afdak, ook wel: rand van een paraplu, voorts „benaming van de plaats achter een huis onder het uitstekende afdak, waar het regenwater afdrupt” (Gericke en Roorda, Hdwdb. I, 652).

131—I c e t y a m. Dit citaat en het volgende schijnen onherstelbaar bedorven te zijn; met behulp van de in de vorige aantekening genoemde Purāṇa-plaatsen heb ik het vers niet kunnen reconstrueeren. De eerste pāda is misschien geweest v e d y a < r d d h a > m d a k ṣ i n a m Meror; het geschiedt vaker dat een afschrijver op willekeurige wijze het aantal van acht syllaben vol maakt met een bekenden klank, hier s y a. Bij het tweede deel vergelijkte men Matsya Pur. 112, 33 v e d y a r d d h a n t u t a d u t t a r a m; zie ook Vāyu Pur. 34, 32; Bmḍ. Pur. I, 15, 36.

7 v a r ṣ ā ṇ i; het Skt. Bmḍ. Pur. heeft hier een afwijkende lezing: v a r ṣ ā ṇ i y ā n i ṣ a t c a i v a enz. (I, 15, 26). Ons citaat vindt men Vāyu Pur. 34, 23 met y e (ook Bmḍ. Pur.) en Matsya Pur. 112, 21 met v a i in plaats van t u.

11 d v e s a h a s r e enz. is een citaat, dat in Bmḍ.- en Vāyu Pur. anders luidt: d v e d v e s a h a s r e v i s t i r p ā y o j a n ā n ā m s a m u c c h r a y ā t. Het Matsya Pur. 112, 21, stemt echter behalve het begin met onzen tekst overeen: y o j a n a i ḥ heb ik daaraan, hoewel aarzelend, ontleend. Het a t r a in ons citaat heb ik nergens teruggevonden. Over het getal vergelijkte men Kirfel, p. 58.

13 k u n a ṇ. De hier voorkomende mededeeling doet vreemd aan; zoo goed als zeker hapert er dan ook iets aan den tekst. De berg N i ṣ a d h a die genoemd wordt schijnt niet dezelfde te zijn als de berg die ten Zuiden van I l ā v ṛ t a ligt en terstond daarop vermeld wordt. Er zijn parallel-plaatsen, nl. Viṣṇu Pur. 2, 2, 39 sqq., in de vertaling van Wilson, II, p. 123.

Hier wordt gezegd, dat de Meru in 't N. door den Nila, in 't Z. door den N i ṣ a d h a wordt begrens. De landen Bhārata, Ketumāla, Bhadrāśwa en Uttarakuru liggen daar buiten. Nu zijn er twee maryādāparvata van N. naar Z., twee grensbergen, nl. de Jaṭhara en de Devakūṭa, die den Nila en den N i ṣ a d h a verbinden; later blijkt (zie ook Mārķ. Pur. 54, 22) dat zij in 't O. liggen. Evenzoo nu zijn er twee in 't W., n.l. de N i ṣ a d h a en Pāriyātra. In den index, dl. VI, p. 128 van Wilson—Hall, wordt de meening uitgesproken, dat dezelfde N i ṣ a d h a zoowel in 't Z. als in 't O. van den Meru ligt, wat mij onwaarschijnlijk voorkomt. Ook andere teksten leeren ons overeenkomstige feiten, bv. Mārķ. Pur. 54, 22 sqq. Pargiter twijfelt aan den

naam *Niṣadha* en wil *gṣabha*, hoewel aarzelend. Op onze plaats zijn waarschijnlijk een paar namen uitgevallen, wat wegens *paḍa* reeds aannemelijk is. Naar het bovenstaande kan men beoordeelen, wat er ongeveer gestaan moet hebben. De naast-verwante Skt. teksten bevatten deze mededeelingen echter niet, althans niet in dit verband.

131—22 *paramārthanya* = Skt. *paramārthāt* of *ēna*, in waarheid; vgl. bv. Wir. pp. 31, 34, 43, 53, 67, 87.

24 *Iwa*, de breedte van de *varṣa*'s blijkt dus uit de volgende berekening: *Jambūdvīpa* = 100 000 y. — 6 bergen van 2000 y. — *Ilāvṛta* van 34 000 y. = 54 000 y. : 6 = 9000 y.

27 *kinamāna* (sic?); verband met Skt. *māna*, gebouw (m.), maat, uitgebreidheid (n.)? of fout voor *kinahanana*?

28 *nadyā nadī kenada* is m.i. corrupt. Misschien (over de verwisseling *bh* en *n*: Wulff, Wir. p. 174) heeft er 't citaat *nadībhedair* (Bmḍ. Pur. 1, 15, 30 e.a.) gestaan en is het overige hetzij dittographie en verder bederf, hetzij de overblijfselen van een Jav. omschrijving.

kaparan, vgl. Wir. p. 52, 15; B.Y. 21, 8.

31 *Bhāratawarṣa*: dus het meest Zuidelijk gelegen land; gelijkgesteld met Indië.

Himakūṭa lor niṇ. Deze woorden moeten reeds vroeg in de overlevering zijn uitgevallen, wat door de gelijkenis van de eerste deelen der namen licht verklaarbaar is. De tekst der hss. geeft onzin; deze invoeging wordt gesteund door Voor-Ind. parallelteksten (Kirfel, pp. 57 en 92) en door de Kak. 7, 2.

Kimpuruṣa. Met dezen naam, eigenlijk aanduidend een klasse van mythische wezens, een minderwaardige menschachtige soort schepselen (later als half-mensch half-dier voorgesteld), wordt hier dus een deel van *Jambūdvīpa* aangeduid. Zoo ook elders.

32 *Himakūṭa*; zóó de hss. In de Skt. teksten luidt de naam *Hemakūṭa*. Vgl. Pet. Wdb. VII, 1619.

Ariwarṣa, *Hariwarṣa* der Skt. teksten. Zie Kirfel, p. 92. Hier wonen menschen die uit de wereld der goden zijn neergedaald, ze hebben godengestalte en goudkleur.

33 *lor iṇ*; hier slechts *D: lor niṇ*, elders ook meer hss. Beide vormen zijn mogelijk. Of de schrijver ze echter zóó door elkaar gebruikt heeft?

34 *Hiraṇyaka*. Deze naam luidt in Voor-Indië gewoonlijk *Hiraṇmaya* (Kirfel, p. 108); sommige teksten hebben echter andere vormen, het *Bhaviṣyap*. bv.: *Aśvahirāṇmaya* (Kirfel, p. 57). De naam *Hairaṇyaka* komt echter voor Mhbh. VI, 232. In een Leidsch hs. van het O. Jav. *Bhīṣmap*. (Ms. Or. 4139), f° 14 wordt gesproken van een *warṣa heranwatan nama* (in een citaat), en *warṣa heranwata*. Verderop in onzen tekst, p. 135, 8 luidt de naam *Raṇyaka*. Het *Matsya Pur.* heeft (in tegenstelling tot Kirfel's bewering), 112, 31 *Hiraṇyaka*, zoodat onze tekst met dat werk wat dezen naam betreft samengaat. (Het hier geciteerde *Matsya Pur.* is de editie van *Jivānanda Vidyāsāgara*).

- 132—1 Kuruwarṣa of Uttarakuru geldt als het meest Noordelijk gelegen deel van Jambūdvīpa. De Kakawin bevat hier, 7, 7, een mededeeling, die de proza-tekst, in aansluiting bij Vāyu-, Bmḍ.- en Matsya Pur. niet geeft.
- 2 wusu tinālyan. Een wusu is een katoenboog, 'n werktuig om kapas te zuiveren; volgens Gericke en Roorda, s.v. bestaat hij uit een boog van bamboe, waarvan het gespannen koord met een haakje in trillende beweging gebracht wordt te midden van de boomwol. Het Mhbh. VI, 233, kent beide genoemde warṣa's den vorm van een boog (dhanu) toe, zoo ook andere teksten; vgl. bv. Matsya Pur. 112, 32; Bmḍ. Pur. I, 15, 35; Vāyu Pur. 34, 31. De naam Kimpuruṣa moet zijn uitgevallen; de parallelteksten spreken van vier landen.
- 4 makusa, vgl. den Kakawin.
- 6 Jambūḥ: de wetenschappelijke benaming van dezen boom, waarnaar Jambūdvīpa is genoemd, is *Eugenia Jambolana*. Het is een veelvuldig voorkomende, groote boom, „with a rather crooked trunk, shining, and edible fruit” (Pargiter, ad Mārķ. Pur. 54, 21). Over bovennatuurlijke boomen bij de Hindoes in 't algemeen, zie bv. Hopkins, *Epic Myth.* p. 6 sqq.
- Meroś ca. Men verg. Skt. Bmḍ. Pur. I, 17, 23: Meros tu dakṣiṇe pārśve Niṣadhasyottareṇa ca, Sudarśano nāma mahān Jambūvṛkṣaḥ sanātanaḥ = Vāyu Pur. 46, 23; Matsya Pur. 113, 73. Uit de Jav. vertaling blijkt, dat de daaraan ten grondslag liggende tekst meer had dan het citaat geeft. Misschien is yathā J's^o een Jav. zinnetje: ya ta, dat van z'n plaats is geraakt.
- 8 awayawa zal, zooals uit K. B. W. I, 253 blijkt, beteekenen „omtrek (v. 'n vlakte)”, waarschijnlijk hier „binnen (in) den omtrek van”. Bij sapatiga verg. men Tantu Pangg. p. 97 apatiga = in drieën; niyata nika vatik adverbiaal op, als niyatanya, Wir. 49: 58.
- 11 Mālyavān. Dit citaat stemt 't meest overeen met de lezing van het Matsya Pur. 112, 36: Mālyavān vai sahasraika ā Nīla Niṣadhā yataḥ. Het Bmḍ.- en Vāyu Pur., resp. I, 15, 39 en 34, 33, drukken zich anders uit. Er blijft echter sprake van 1000, evenals in onze Oud-Jav. vertaling en de Kakawin (7, 14). Het is daarom vreemd, in het citaat sahasrāṇi aan te treffen, dat waarschijnlijk een afschrijver omdat het zoo vaak voorkomt ook hier uit den pen gevloeid is.
- 12 Hana ta, de naam van dezen berg (Mālyawān) wordt in den Jav. tekst niet genoemd, dit geschiedt pas in r. 14, op 'n wijze die het vermoeden wekt, dat de naam reeds vermeld was. Waarschijnlijk is hij uitgevallen; de Kakawin 7, 15 heeft hem wel.
- Over deze bergen: Kirfel, p. 93. Hun breedte bedraagt volgens de meeste Skt. teksten 1000 yojana.
- De tekst is echter in de war, wat vooral een vergelijking met de Kakawin leert. In het volgende missen we den naam van den Gandhamādana, het gebergte ten Westen van Ilāvṛta; waarschijnlijk is deze voor dudug uitgevallen. De tekst moet ernstige verliezen geleden hebben, doch in den tijd nadat de Kakawin vervaardigd is. Van een reconstructie zie ik af, daar de Kakawin deze den lezer biedt.

- 132—15 Bhadrāśwa: de variant Bhadrāśwara komt ook in de Kakawin voor (7, 16) in hs. R.
- 16 dvātriṃśati, waarin de locatief-uitgang is toegevoegd, heb ik, op dezelfde wijze uitgedrukt, nergens teruggevonden. Vgl. echter Matsya Pur. 112, 35 dvātriṃśatā sahasreṇa praticyāṃ sāgarānugaḥ.
- 22 yojanānām, een citaat dat 266 voorkomt in het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 43; Matsya Pur. 113, 40. De verwarring van k en t komt meer voor en is besproken door Wulff, Wirāṭap., p. 207; het verlies van een soekoe is eveneens een zeer gewone fout. Tenslotte is een lajar bij de verkeerde syllabe genomen en 'n m ingevoegd. Bijzondere aandacht verdient nog de lezing van D: carāṣiti mūrcci-ccitah; hier is de akṣara ka uitgevallen, maar het tekort aan syllaben is gevoeld; daarom is verderop een akṣara verdubbeld. Op dergelijke lotgevallen van corrupte verzen dient men verdacht te zijn. — De totale hoogte van den Meru bedraagt 100 000 y., waarvan 16 000 y. onder den grond.
- 24 pratiṣṭhā. Het Skt. Bmḍ. Pur. sluit, evenals onze tekst, terstond aan bij het voorafgaande citaat (1, 15, 43). Evenzoo het Matsya Pur., dat evenwel in de aan vs. 40 voorafgaande verzen de kleuren van den Meru nog eens opnoemt. In het Vāyu Pur. is dit vers reeds 34, 50. Ik vermoed op grond van de eensluidende lezing dezer drie Skt. teksten, dat het citaat zeer slecht is overgeleverd en dat minder bekende woorden door meer gebruikelijke zijn vervangen. De Skt. teksten hebben: praviṣṭah ṣoḍaśādhastāḥ; hiermee klopt de Oud-Jav. vertaling. Daar echter het overgeleverde op zich zelf drie goede Skt. woorden bevat, zou er 'n geringe kans zijn, dat de auteur dit citaat zoo had geschreven; ook het metrum is echter onregelmatig: de laatste vier syllaben zijn metrisch 00—-. In het laatste deel is daarom zeer zeker een fout geslopen.
- 25 pataṇ. Men merke op, dat deze vertaling met 14 000 (i. p. v. 16 000) fout is, doch ook in de Kakawin 7, 21, voorkomt. Zou de auteur zich vergist hebben?
- 26 vistārah. Met dezen pāda stemmen in beteekenis overeen: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 43 viṣṭṭah ṣoḍaśaiva tu, Vāyu Pur. 34, 50 viṣṭṭas tāvad eva tu; Matsya Pur. 112, 40 wijkt af. Palaeographisch is interessant de lezing ha m van twee hss. die ontstaan is uit hi, een veel voorkomende fout, veroorzaakt door de groote gelijkheid der schriftteekens.
- 29 pasaginya. De bewerker van de Kakawin, die de fout 14 000 × 3 = 48 000 kalm overneemt, schijnt de berekeningen nauwkeurig nagegaan te hebben. Men krijgt nu den indruk, dat de Meru van boven een vierkant is en wel een met zijden van 16 000 y. en 'n totaal-omtrek van 64 000 y. De Skt. tekst moet echter zeer beknopt zijn weergegeven. De Meru heeft van boven een tweemaal zoo groote middellijn als van onderen, vgl. bv.: Bmḍ. Pur. 1, 15, 44; Vāyu Pur. 34, 50; Mārka. Pur. 54, 16; Kīrfa, p. 93. De tekst in 't Bmḍ. en Vāyu Pur. maakt nu enkele becijferingen, waarvan het einde is: caturasreṇa mānena pariṇāhaḥ samantataḥ | catuḥsaṣṭisahasraṇi yojanānām vidhīyate, waarbij dus uitgegaan wordt van een diameter van 16 000 y. Hieraan vooraf ging de berekening van den omtrek van een

cirkel met diameter = 16 000 y. en $\pi = 3$, welke wel in onzen tekst ver-
taald is.

132—30 *catuḥṣaṣṭi*, zie de vorige aantekening. De verwarring van *ṣ* met *p*
in de hss. is nogal frequent.

133—2 *divya uṣadhi*; de voorafgaande *pāda*: *sa parvato mahādivyo* is
terstond in Javaansch gewaad gestoken; in de Voor-Indische teksten staat
de mededeeling echter in het enkelvoud. Men verg. *Bmḍ. Pur.* 1, 15, 47;
Vāyu Pur. 34, 54; *Matsya Pur.* 112, 41. De verwarring der *akṣara*'s is hier
wel zeer ver gegaan.

5 *sa tu M°*. Vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 15, 49; *Vāyu Pur.* 34, 56; *Matsya Pur.*
112, 43.

6 *wetan*; dit woord is verloren gegaan, vgl. ook de *Kakawin* 7, 26.

9 *tatra*. Voor dit citaat is, naar het mij voorkomt, de aanduiding van
de vierde hemelstreek verloren gegaan. Het eerste deel van het citaat heb
ik in de drie naast verwante *Skt.* teksten in den hier geboden vorm niet
aangetroffen. *Bmḍ. Pur.* 1, 15, 53 heeft: *tatra te śubhakarmāṇaḥ Ketu-*
mālāḥ pratiṣṭhitāḥ, = *Vāyu Pur.* 43, 2 en *Matsya Pur.* 112, 49. Het *Skt.*
Bmḍ. Pur. stemt hier in volgorde van het verhaalde het meest overeen
met z'n Javaanschen naamgenoot. Het woord *kṛtapuṇya* wordt
in onzen tekst gebruikt van de bewoners van *Ketumāla*, in de *Skt.* teksten
van die van *Uttarakuru*, nl. *Bmḍ. Pur.* 1, 15, 51: *Uttarāḥ Kuruvaś caiva*
kṛtapuṇyapraṭiṣṭhāyāḥ = *Vāyu Pur.* 34, 57 en *Matsya Pur.* 112, 44. Wat
het citaat in onzen tekst geeft is op zichzelf zeer goed mogelijk. Het tweede
deel van den *śloka* is *Skt.* *Bmḍ. Pur.* 1, 15, 54; *Vāyu Pur.* 42, 3; *Matsya*
Pur. 112, 49.

13 *puṇyamanta*. Dit woord komt ook voor *Wir.* 94 (de opgaven bij
Juynboll, *Wdl.* zijn onjuist) als weergave van *Skt. diṣṭyā*. Men kan het,
met v. d. Tuuk, *K. B. W.* IV, 40, verklaren als plur. van *puṇyamān*
(vgl. ook *Wulff*, *Wir.*, p. 240), waarvan de *-h* zou zijn weggebleven, wat
meer geschiedt, of wel als een ten onrechte als één woord beschouwde com-
binatie met een suffix of partikel. De beteekenis is: „goed, gunstig, schoon,
recht, zuiver, heilig” en derg., ook „gelukkig”. Vgl. *O. J. Rām.* 17, 46.

De *Kakawin* heeft (7, 28) *kaḍaḍi niṇ puṇyajanma* en dus
den zin verkort.

mahārddhika: Vgl. *K. B. W.* IV, 485.

15 *indrawara*. Volgens vele *Skt.* teksten hebben de vrouwen in *Ketu-*
māla de kleur van blauwe lotussen, vgl. bv.: *Bmḍ. Pur.* 1, 15, 54, waar het
woord *utpala* gebruikt wordt. Het *Skt.* woord *indīwara* staat
inderdaad in de *Kakawin* (7, 30). Schijnbaar zonder de laatst genoemde
plaats te kennen, vroeg v. d. Tuuk, *K. B. W.* I, 40 zich af, of hier niet *in-*
dīwara te lezen is. In aanmerking genomen, dat de corrupteel zich uit
verschrijving (eerst wegvallen van de oeloe, dan onder invloed van den zeer
bekenden naam *Indra*, toevoeging van de *cakra*) gemakkelijk laat verklaren
en dat *indīwara* ook verder in 't Oud-Jav. bekend is (zie v. d. Tuuk,
K. B. W., s.v. en *Juynboll*, *Wdl.* s.v.), en van *indrawara* tot nog toe
geen verdere voorbeelden gevonden zijn, neig ik er eveneens toe in laatst-

genoemd woord een fout te zien die in den tekst geslopen is in de periode tusschen het vervaardigen van de Kakawin en het ontstaan van de gemeenschappelijke bron van onze hss. Daar echter op p. 144, 12 wederom *indra-wara* is overgeleverd, moet men rekening houden met de mogelijkheid dat deze vervorming werkelijk bestaan heeft.

133—16 *konañ-unañ*. Over de verwisseling tusschen *unēñ* en *unāñ*: K. B. W. I, 79. Men vergelijke de lezing van de Kakawin. Het woord *priyadarśanāḥ* staat in de Skt. teksten en wordt in 't Jav. door de volgende woorden omschreven.

18 *tatra*; in dezen vorm heb ik dit citaat niet in de Skt. Bmḍ., Vāyu en Matsya Pur.'s aangetroffen. Bmḍ. Pur. 1, 15, 55 heeft *śaḍrasāśrayaḥ* wat meer met de Oud-Jav. vertaling overeenstemt. Zoo ook Vāyu Pur. 43, 4. Het Matsya Pur. 112, 50 heeft *patrabhāsuraḥ*. Dat in onze hss. vóór *madhura*^o de sandhi verwaarloosd is heeft geen bewijskracht voor een oorspronkelijke andere lezing.

19 *nañka*. De *nañka*, Skt. *panasa*, is een groote boom met groote vruchten, van het geslacht der broodboomen, *Artocarpus integrifolia*.

20 *śaḍrasa*. Alles in systeem brengend en classificeerend, onderscheiden de Hindoes 6 smaken: zoet, zuur, zout, scherp, bitter en samentrekkend. Spijzen, geneesmiddelen, enz. hebben, al naar den „smaak” een bepaalde uitwerking in het menschelijke lichaam, bij eenzijdig gebruik een schadelijke uitwerking. Nader bv. Hopkins, *Great epic*, p. 72, veel uitvoeriger J. Jolly, *Medicin* (Grundr.) pp. 25 sq. — Over *kahēnti*: *Wirāṭap.*, p. 86, 3.

pinakāhāra (overl. met korte a's): de Kakawin (7, 31) heeft *āranikañ wwañ*, contractie of misverstand?

25 *Bhadrāśwa*: bijzonderheden bij Kirtel, pp. 105 sq.

27 *nityam*, vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 57; Vāyu Pur. 43, 6; Matsya Pur. 112, 52.

29 *Bhadrāśāla*^o. Het citaat is niet goed tot ons gekomen; waarschijnlijk is er geknoeid om acht syllaben te krijgen. De locatief *°vane* is zeer goed mogelijk; voor de Skt. teksten vergelijke men de volgende aanteekening. 't Bmḍ. Pur. heeft *cātra*, Vāyu- en Matsya Pur. *tatra* als slot van dezen pāda. Het Vāyu Pur. spreekt van: *bhadram sālavanam* (43, 6).

30 *salak*. Bij het lezen van deze passage krijgt men den indruk, dat hier twee boomen vermeld worden, beide met vruchten van een voortreffelijken smaak, nl. de *salak* ('n bekende rotansoort met een eetbare vrucht; vgl. K. B. W. III, 245) en de *poḥsuñsañ*. In het Skt. citaat (r. 29) is echter zonder twijfel verschoen het woord *Bhadrāśālavana*, het *Bhadrāśāla*-woud, dat in sommige Skt. teksten wordt genoemd in dit verband. Men zie bv. Mhbh. VI, 268: *Bhadrāśālavanam yatra kālāmraś ca mahādrumah*; Brahm. Pur. 1, 15, 58; Vāyu Pur. 43, 6, Matsya Pur. 112, 52.

Nu is Skt. *śāla* of *sāla* de naam van een boom, dien wij ook eenmaal in het Oud-Jav. *Wirāṭap.* aantreffen (p. 30). Het is nu mogelijk, dat in onzen tekst (reeds door den auteur) deze *śāla* verwisseld is met den Jav. *salak*.

Zoo is het bosch uit den tekst verdwenen en een boom er in gekomen. De Kakawin die de Skt. citaten achterwege laat heeft slechts den *salak*. Merkwaardig is het, dat ook in het O. Jav. *Bhīṣmaparwa* (Leidsch hs. 4139, f° 12) dit woud in de beschrijving wordt overgeslagen; de *salak* wordt hier niet genoemd.

- 134—1 *kālāmraṇ*. Dit citaat bevindt zich in de Skt. teksten op de in de vorige aantekening genoemde plaatsen. Men merke op, dat *mahā°* op de in 't Jav. meermalen voorkomende wijze gecontraheerd is tot *ma*; de ontbrekende syllabe is nu aangevuld met *ta* waardoor men tevens een reminiscentie aan *a mṛta* verkreeg! Ofschoon de acc. sing. in de drie genoemde *Purāṇa*'s niet voorkomt, heb ik hem behouden, daar hij denkbaar is; *ca* hebben ook 't *Matsya*- en *Vāyu Pur.*, 't *Bmḍ. Pur.*: *tu*.
- 2 *poḥ suṇsaṇ*. De *poḥ* is de mangga-boom en -vrucht, Skt. *āmra*; *Spondias mangifera*. Welke varieteit met *poḥ suṇsaṇ* (ook O. Jav. *Bhīṣmap*, f° 12) is bedoeld, is mij niet bekend.
- 5 *striyaḥ*, zie bv. *Bmḍ. Pur.* I, 15, 59.
- 7 *priyadarśanāḥ*: *Bmḍ. Pur.* I, 15, 59 e.a.
- 9 *pūrnacandra*, vgl. *Bmḍ. Pur.* I, 15, 59; *Vāyu Pur.* 43, 8; *Matsya Pur.* 112, 54. Over de verwisseling van *bh* en *n* heeft geschreven Wulff, *Wirāṭap.* p. 174; dat *bh* en *w* verward worden kan ons niet verwonderen.
- 10 *sēḍaṇ*; zoo de hss. en de Kak. *Gericke* en *Roorda* vermelden dezen vorm als *kawi*, = *sēḍēṇ*. Het K. B. W. noemt *sēḍaṇ* niet.
- 13 *candra°*, een citaat dat juist zoo staat in het *Vāyu Pur.* 43, 8 en *Matsya Pur.* 112, 54; het *Bmḍ. Pur.* heeft *°gātryas tāḥ*. In onzen tekst hebben de hss. C en D *caḥ i. p. v. ca*, waaruit men leert dat een achtergevoegde *ḥ* niet steeds voor overgeleverd behoeft te gelden. In het citaat r. 21 hebben dezelfde hss. wederom een *-ḥ* te veel.
- 14 *subsub*: de Kakawin: *sub*. K. B. W. III, 378 geeft voor *sub* de beteekenis „gloed”, voor *subsub*, III, 388, „uitwaseming?”, *Juynboll*, Wdl.: *sub*, „gloed”, en *subsub*, „uitwaseming?”. Als *kawi*-woord wordt het gelijkgesteld met *kukus*, rook, damp, wasem, stoom.
- 16 *palikēt awor*. De beteekenis van *likēt* en *plikēt* in N.J. is kleven, kleverig. Daarnaast echter schijnt er 'n beteekenis „gebak” te bestaan (vgl. K. B. W. III, 680 en IV, 403), welke hier meer van pas is. Bij *awor* vergelijkte men de Kak. De par. teksten hebben deze mededeeling niet.
- 17 *nilotpala°*, een citaat van 7 syllaben. Ofschoon de Skt. teksten *Bmḍ. Pur.* e.a. anders luiden (*striya utpala°* en derg.), heb ik het op zich zelf juiste *nilotpala* behouden. Het is in genoemde teksten het vervolg van het vorige citaat.
- 18 *rambi*: K. B. W. I, 796 en III, 388.
- 21 *kālāmrasam*; zooals het is overgeleverd, is het citaat niet in orde; *pīta* kan act. beteekenis hebben, doch niet dikwijls. *Cewa* kan men ook als *caiva* uitleggen. Brengt men echter het *rasa* (*sarasa*) uit de Jav. paraphrase in verband met de lezing van de drie naast verwante Skt. teksten: *kālāmrasya rasam pītvā* (*Bmḍ. Pur.* I, 15, 61; *Vāyu Pur.*

43; 9; Matsya Pur. 112, 55), dan komt men tot het ernstig vermoeden dat in onzen tekst de -y- is uitgevallen en vervolgens haplographie heeft plaats gehad; pītvā zal dan ook verknoeid zijn en het veel voorkomende -ścewa gebezigd zijn om acht syllaben te krijgen.

134—23 sarve; in de drie genoemde teksten wordt het vorige citaat vervolgd met: sarve ca sthiraauvanāḥ (Bmḍ.), sarvadā sth° (Vāyu), te sarve sth° (Matsya). Waarschijnlijk is hier $c > s$, (vgl. Wulff, Wir., p. 154).

25 daśa: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 60 heeft dit citaat zóó, behalve teṣām āyur i. p. v. āyus teṣām; Vāyu Pur. 43, 9; teṣām āyur nirāmayam; zooals hier Matsya Pur. 112, 55. In onzen tekst heeft waarschijnlijk het volgende plaats gehad: āyu[ste]ṣām[anām]ayam; de ook boven aangetroffen combinatie -ścewa, hier voorafgegaan door sa of in andere hss. pa diende weer tot vulling.

28 Rāmyaka; vgl. Kirfel, p. 108. De drie Skt. Purāṇa's die gewoonlijk met onzen tekst samengaan hebben hier de variant Rāmaṇaka.

29 sadā; zooals de hss. het geven is dit citaat vreemd, slechts zeven syllaben groot, daar ma een dittographie is. De Skt. teksten wijken zeer af en lezen op de plaats van mānasaḥ: mānavāḥ (varṣam Rāmaṇakam nāma jāyante tatra mānavāḥ, Bmḍ. Pur. 1, 15, 62).

30 nityakāla: de overgeleverde lezing kan niet in orde zijn; men verwacht een adjectief bij aṇṇa-aṇṇa; de Kakawin heeft dan ook (7, 44) tuṣṭa. De eenvoudigste emendatie is inak i. p. v. ikan.

135—I sarve, juist zoo Matsya Pur. 112, 61; Bmḍ.- en Vāyu Pur. hebben sarve ca.

2 nyagrodha: de bekende Indische vijgenboom, Ficus Indica.

4 tasya; dit citaat stemt geheel overeen, wat het eerste deel betreft, met Vāyu Pur. 45, 4; dit vervolgt: pivānto vartayanty uta, wat wel een bedorven lezing zal zijn. 't Bmḍ. Pur. 1, 15, 64 en Matsya Pur. 112, 62 hebben den tweeden pāda als 't Vāyu Pur., behalve vai, resp. hi voor uta (Bmḍ. tasyāpi te phalarasam p° v° vai).

7 sayuta: het aantal jaren varieert in de verschillende teksten: 't Skt. Bmḍ. Pur. en Vāyu Pur. hebben 11500; 't Matsya 11000, andere 10000; vgl. Kirfel, p. 108.

8 Rānyaka: Hiraṇyaka, zie de aantekening op p. 297.

9 Rānakī (ook in de Kakawin), in de Skt. teksten Hairanyatī of Hairanvatī. Het Bhīṣmaparwa (Ms. Or. Lugd. Bat. 4139, f° 14) heeft lwahiranwati, wat waarschijnlijk ook eens de lezing van onzen tekst geweest zal zijn. Vgl. de Kakawin!

10 mahābalā. Dit woord en het volgende behooren reeds bij het aansluitende citaat, waarmee zij blijkens 't Matsya Pur. (Bmḍ.- en Vāyu Pur. anders) een vers vormden: mahābalā mahāsattvā nityam muditamānasāḥ (112, 65); de hss. geven slechts den tweeden pāda als citaat.

13 yakṣānugā is een gissing, slechts voorgesteld om niet te ver van de lezing der hss. af te wijken. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft, 1, 15, 67, yakṣā virā mahāsattvā dhaninaḥ priyadarsanāḥ. Overigens is in deze passage ieder woord in 't Oud-Jav. weergegeven. De Vāyu en Matsya Pur. wijken af.

- 135—16 śatāni, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 15, 68. Deze eigenaardige wijze om een getal uit te drukken is overgenomen uit het Skt. origineel. Het tegenwoordige Bmḍ. Pur. heeft hier (1, 15, 67b—68a) ekādaśasahasrāṇi varṣāṇām te mahaujasah || āyuhpramāṇam jivanti śatāni daśa pañca ca, wat dus oplevert: $11\ 000 + 15 \times 1000 = 12\ 500$. De wijze waarop deze verzen vertaald zijn is echter, omdat satas gebruikt is, niet duidelijk.
- 18 tasmin enz.: tasmin ook Vāyu- en Matsya Pur. (resp. 45, 9 en 112, 67). 't Bmḍ. Pur. 1, 15, 68 heeft yasmin. Het slot °anvitaḥ heeft geen dezer teksten (Bmḍ.: āsrayaḥ).
- 19 rahu: naam van een grooten boom met zure, eetbare vruchten; zie K. B. W. I, 691 (Dracontomelon magniferum); vgl. ook de Clercq-Pulle, Plantk. Wdb. v. N.-I., No. 1378. In het Skt. heet hij lakuca, waarvan echter de wetenschappelijke naam is Artocarpus lacucha.
- Triṣṭūga. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 15, 69 e.a.; zie ook Kirfel p. 60, waar men de opgave in noot 9 verbetere.
- 25 ekam, i. p. v. het hier gegiste tatra hebben 't Bmḍ. en Vāyu Pur. (resp. 1, 15, 70 en 45, 10) teṣām; het Matsya Pur. heeft maṇiyutam tatra (112, 68).
- 27 ekam tu enz. wordt in geen der drie genoemde teksten geheel eender aangetroffen; het is daar eveneens het vervolg van het vorige citaat.
- 29 sarvaratna° in de drie genoemde Purāṇa's eensluidend met onzen tekst. De nadere uitlegging ontbreekt daar echter.
- 32 Kuru, Uttarakuru, waar rivieren van melk en van honig zijn; de aarde bestaat er uit edelsteenen. Men zie voor bijzonderheden: Kirfel, p. 108.
- kalpataru = kalpavṛkṣa, kalpadruma, boom die alle wenschen bevredigt. Voor bijzonderheden zie men bv. Hopkins, Epic Myth. pp. 7, 8. In 'n aantal Sanskrit teksten komt de beschrijving voor hoe boomen hetzij aan pas geschapen menschen, hetzij aan lieden in oorden van gelukzaligen, zooals hier beschreven worden, kleeren en verdere benodigdheden verschaffen. Men zie bv. Mārka. Pur. 49, 26 sqq.; onze Kuru-bewoners, Mārka. Pur. 59, 18 sqq.
- 33 madhuphala, bv. Bmḍ. Pur. 1, 15, 72.
- 136—1 nitya°: het slot is een gissing; de Skt. teksten hebben upagāḥ (Bmḍ. Pur. 1, 15, 72; Vāyu Pur. 45, 12, Matsya Pur. wijkt af).
- 3 inēt-inēt? De nadere uitlegging komt in de naast verwante Skt. teksten niet voor en staat evenmin in de Kakawin. Is ze als interpolatie te beschouwen?
- 5 waneh. Ook elders worden deze boomen van de vorige onderscheiden. Sarvak° bv. Bmḍ. Pur. 1, 16, 73.
- 7 kṣīra, Skt., eigenlijk = melk, maar hier gebruikt als naam. In de Skt. teksten heeten deze boomen dan ook kṣīriṇaḥ, melk gevend, bv. Bmḍ. Pur. 1, 15, 74. Niet amṛta maar op amṛta gelijkende melk laten ze daar vloeien.
- 9 kadīrghāyusa. Gelijk reeds enkele malen is gebleken, wordt in de hss. dīrgha gaarne dīrghya gespeld (vgl. K. B. W. II, 429).

Het toevoegen van een *y* na consonanten is een meer voorkomend verschijnsel; men zie hierover: Wulff, *Old Jav. Wir.* p. 127.

- 136—10 *salakṣa* enz., dus 10115 jaren, een getal dat mij in dit verband van elders niet bekend is (*Bmḍ.*- en *Vāyu Pur.* 14 500, *Matsya Pur.* 11 000, zie ook Kirfel, p. 109); men zal het echter als boven (p. 135, 17) hebben op te vatten als 11 500.

lakṣa. Ook boven, p. 135, 15 werd *lakṣa* gebruikt in de beteekenis 10 000, welke terecht door het K. B. W. III, 683 wordt opgegeven; Juynboll intusschen geeft 100 000 (*Wdl.* p. 480). Dit laatste is de getalswaarde in Voor-Indië. In den Oost-Indischen archipel is de waarde echter bijna overal 10 000; nader uiteengezet bv. bij Yule—Burnell, Hobson Jobson, s.v. Lack.

- 13 *devalokacyuta*. Met behulp van parallelteksten, bv. *Mhbh.* VI, 299; *devalokacyutāḥ sarve* is de juiste lezing gemakkelijk te herstellen. De *y* valt dikwijls uit in de hss. Voor *t u w u h*: *Nāg.* 38, 4, 1.

- 15 *mithunāni*; de gemaakte fout (i en *a* verwisseld) komt meer voor. Vgl. *Skt. Bmḍ. Pur.* I, 15, 77; *Vāyu Pur.* 45, 17; *Matsya Pur.* 112, 74.

- 16 *garbhawāsa*: moederschoot; dit woord ook *Wir.*, p. 62.

- 17 *makarabi*, var. lect. *makalaki*. In een geval als dit is de keuze tusschen de varianten niet gemakkelijk. De *Skt.* teksten drukken zich anders uit; de lezing van de *Kakawin* (7, 62) is *makurēn*.

- 20 *na cānyā*: de syllabe *ra* zal metri causa zijn ingevoegd, nadat het laatste woord verminkt was. Het hier gegevene nadert m.i. het dichtst de overgeleverde lezing. Het *Skt. Bmḍ. Pur.* I, 15, 80 en *Vāyu Pur.* 45, 20 hebben: *na cānyastrīṣeṇaḥ*, hetzelfde dus in het actief uitdrukkend.

- 21 *Andyamano*. Deze geschiedenis heb ik in de Sanskrit teksten niet aangetroffen; het *Bmḍ.*- en *Matsya Pur.* gaan, met 'n nieuw hoofdstuk beginnende, over op het *Bhāratavarṣa*; het *Vāyu Pur.* heeft eerst nog een lange uitweiding over *Kuruvarṣa*. De *Kakawin* kan ons evenmin helpen, daar deze juist op dit punt een deel van de beschrijving overslaat (7, 63—64). Het meest aannemelijk lijkt mij bij dezen naam, die later weer voorkomt (p. 155, 32), en het bijbehorende verhaal, te denken aan een Javaansch-Balisch toevoegsel. De naam is in alle hss. eensluidend, op 'n kleine uitzondering na. Vgl. K. B. W. II, 688; IV, 282; IV, 705.

- 30 *idam tu*, vgl. bv. *Bmḍ. Pur.* I, 16, 4. — Bij de volgende passage kan men raadplegen: W. Kirfel, *Bhāratavarṣa* (Indien), Stuttgart, 1931 (mij pas bij de correctie bekend geworden).

- 31 *Madhyavarṣa*, slechts hier? Voor *kañ ikañ* te lezen?

- 137—2 *kanan*, contractie van *kahanan*.

- 4 *dakṣiṇasya*: een citaat, dat in de *Bmḍ.*- en *Vāyu Pur.* niet voorkomt. Deze hebben: *uttaram yat samudrasya Himavaddakṣiṇam ca yat* (I, 16, 5; 45, 75), wat beter met de Jav. vertaling overeenstemt. Slechts het slot heb ik gewijzigd, daar de juiste lezing voor de hand ligt.

- 7 *yatreyaṃ*, vgl. *Skt. Bmḍ. Pur.* I, 16, 5 *varṣam tad Bhāratam nāma yatreyaṃ Bhāratī prajā*.

- 10 *Manur*. Dit citaat is in het *Skt. Bmḍ. Pur.* c.s. de tweede pāda, het citaat van r. 13 de eerste, dat van r. 16 de derde en vierde. Deze etymologie

is eigen aan de groep Purāṇa's, waaraan onze tekst na verwant is, te weten Matsya Pur. 113, 5; Vāyu Pur. 45, 76; Bmḍ. Pur. 1, 16, 6. Vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 106, n. 1.

- 137—14 *saṁśipta* is een gissing, *sumakana* leid ik af van *saka*, zuil, dus letterlijk „van een zuil, van steun voorzien”; een vorm als *umisyana*, Wir. 30, van *isi*.
- 16 *nirukta*; zie de aant. bij r. 10. In het eerste gedeelte is de reconstructie vrij eenvoudig; de tweede pāda is echter zeer onzeker: de parallelplaatsen geven alle: *varṣaṁ tad Bhāratam smṛtam*.
- 19 *itaḥ*: slechts het eerste woord is niet geheel zeker. 't Skt. Bmḍ. Pur. heeft *itaḥ*, Vāyu Pur. *tataḥ*, Matsya Pur. *yataḥ*. Over *c > w*, een frequente verwarring, Wulff, Wirāṭap. p. 235. Ook *śca > ṇca* komt meer voor; vgl. p. 319.
- 23 *madhyamas*, ofschoon slechts één *s*, misschien als *ḥ* geschreven, was aan te vullen, ben ik volstrekt niet overtuigd, dat deze lezing die van het Skt. hs. van onzen auteur was. Vgl. Matsya Pur. 113, 6 *madhyamaś cāpi hi smṛtaḥ*; Bmḍ. Pur., Vāyu Pur. e.a., bv. Viṣṇu Pur. 2, 3, 5 hebben *madhyaś cāntaś ca gamyate* of iets dergelijks; Kirfel, Bhār., pp. 21, 34.
- 26 *na khalu*, een goed overgeleverd vers dat we terugvinden: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 16, 7 e.a.
- 29 *Bhāratasya*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 16, 8 *Bhāratasyāsyā varṣasya nava bhedān nibodhata*, zie Vāyu Pur. 45, 78 (i. p. v. *bh° nib°*: *bhedāḥ prakīrtitāḥ*); het Matsya Pur. 113, 7 stemt met het Bmḍ. Pur. overeen. In onze hss. is dus onder meer een syllabe van haar plaats geraakt, *tu* staat nergens elders.
- 138—1 *Indradymna*, sommige van deze namen vertoonen afwijkingen, ook ten opzichte van de naast-verwante Voor-Indische teksten. De belangstellende lezer kan deze naslaan bij Kirfel, Kosm. p. 61. Enkele verschillen kunnen uit tekstverknoeiingen in onze hss. verklaard worden. De laatste benaming is interessant, omdat (behalve Varāha Pur.: *Bhārata*) deze landstreek nergens een naam heeft, maar aangeduid wordt als: *ayam tu navamas teṣāṁ dvīpaḥ sāgarasamvṛtaḥ*, waarvan het laatste deel als citaat gekomen is in onzen tekst, waar waarschijnlijk ook *samvṛtaḥ* gestaan heeft. Dit negende land is nl. het meest Zuidelijke.
- 6 *yojanānām*, vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 16, 10; de hier gegeven lezing berust op de Jav. vertaling en de parallel-teksten.
- 9 *āyatas*; indien deze wijziging het juiste treft, is de fout waarschijnlijk ontstaan in nāgarī-schrift. De parallelteksten wijken af, ook onderling; er steekt in ons citaat de naam van *Kumārī*, Kaap Comorin. Men zie Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 127, voor andere lezingen.
- 11 *udak°*, ook dit citaat heeft in de parallelteksten een andere gedaante. De tekst en citaten geven een weinig duidelijken indruk van de bedoeling. De breedte van ieder der negen landstreken is 1000 y.; het totaal van N. naar Z. 9000 y. (d. w. z. van Kaap Comorin tot den oorsprong van den Ganges).
- 14 *dvīpas*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 16, 12 *dvīpo hy upa° etc.*, e.a.

- 138—20 *ijyāyudha*°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 16, 13; Vāyu Pur. 45, 83; Matsya Pur. 113, 12; Liṅga Pur. 52, 30. Voor *sakarma*: *swak*°?
- 24 *dharmārtha*; het citaat begint in de hss. met *tama*, dat ik als **kāma* heb uitgelegd. Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 16, 14 *teṣāṃ samvyavahāro 'tra vartate vai parasparam | dharmārthakāmasamyukto . . .* e.a. In den vorm dien het citaat in onzen tekst schijnt te hebben, heb ik het niet teruggevonden. Het is mogelijk, dat de oorspronkelijke lezing iets anders geluid heeft: *dh°-kāma* kan ook in het Jav. tekstdeel gestaan hebben.
- 139—3 *tiryag*° vgl. Vāyu Pur. 45, 86, waar evenals in het Bmḍ. en Matsya Pur., die in bijzonderheden afwijken, sprake is van den negenden *dvīpa*; de mededeeling is op een vreemde plaats tusschengevoegd. Onze tekst spreekt, juister, mede in verband met p. 132, r. 2, van *Bhāratawarṣa*.
- 6 *ya etaṃ*: hier schijnt *ya* als haplografie na het voorafgaande **nya* verloren te zijn gegaan; *k* en *t* zijn dan verward, en *tha* is een vul-syllabe. Verg. Matsya Pur. 113, 15 *ya enaṃ jayate k*°; Bmḍ.- en Vāyu Pur. andere volgorde.
- 11 *Mahendra* enz.; zie Kirfel, p. 61. In hs. D is door *D*₃ (v. d. Tuuk) en in hs. F door *F*₂ (dezelfde) *Parimātra* in *Paripātra* veranderd; deze geringe wijziging (*p* en *m* worden meermalen verwisseld) kunnen wij volgen, daar *Parimātra* elders niet schijnt voor te komen. — Deze bergen zijn achtereenvolgens: de heuvelketen van Orissa naar Gondwana; het Z. deel van de W. Ghats; het N. deel daarvan; Z. deel van de O. Ghats (volgens Pargiter); de bergen van Gondwana; het Oost. deel van het bekende Vindhya-gebergte dat Hindustan van Dekhan scheidt; het West. deel van 't Vindhya-gebergte. Voor nadere bijzonderheden verwijs ik naar Pargiter's aantekeningen bij het Mārḥ. Pur. 57, 10—11 en de daar genoemde literatuur.
- 16 *aparijñātāḥ* is blijkens de parallelteksten, die overigens een andere lezing hebben, van de kleinere gebergten gezegd. Vāyu Pur. 45, 93 en Matsya Pur. 113, 19 hebben: *anye tebhyaḥ pariñātāḥ hrasvā* etc.; het Bmḍ. Pur. 1, 16, 24 *anye tebhyo 'pariñā*°.
- 18 *Saraswatī* enz. In deze riviernamen zijn hier en daar in de overlevering afwijkingen ontstaan, die niet uit Indische bronnen bekend zijn. Daar de Kakawin hier ontbreekt, zijn we om uit te maken of de gegeven vormen meer voorkomende verbasteringen, dan wel fouten in de overlevering van het *Brahmāṇḍapurāṇa* zijn, aangewezen op andere Oud-Jav. teksten, waarin deze namen voorkomen. In de eerste plaats heb ik mijn toevlucht genomen tot het *Bhīṣmaparwa*, Cod. Or. Lugd. Bat. 4139, f° 15.
- De *Saraswatī* is de tegenwoordige Sursooty, tusschen de Jumna en de Sutlej, in de Oudheid een veel grootere rivier dan tegenwoordig; vergelijk de uitvoerige noot van Pargiter, ad Mark. Pur. 57, 16. — De juiste vorm: *Śatadru* (vgl. Kirfel, Kosm. p. 62) komt ook voor in 't *Ādiparwa* (p. 163) en Bh. p., de verwarring *t* en *k* is zeer gewoon. Deze rivier is de Sutlej, eveneens in N. W. Indië. De *Candrabhāgā* heet tegenwoordig Chenab, meer N. W. dan de vorige. De *Sarayu* (tgw. *Sarayū*) is de Ghagra of Gogra in Oudhe.

De *Yamunā* is de bekende zijrivier van den Ganges, tegenwoordig *Jumnā*. De *Irāwatī* heet nu *Rāvi* (Gr. *Hyarōtis* of *Hydraōtes*). V. d. Tuuk, K. B. W. IV, 585, verandert het overgeleverde in den algemeen bekenden Indischen naam *Ir°*. In het Bmđ. Pur. schijnt echter ook de vorm met *Er°* te staan; men heeft ook Skt. *Airāvati* (vgl. Pet. Wdb., s.v.), wat Jav. wordt *Erawati*. Vgl. Kirfel, Bh., p. 39.

Of bij de verminking van *Witastā* (vgl. v. d. Tuuk, K. B. W. IV, 585) tot *Witaskara* het woord *taṣkara*, roover, invloed gehad heeft, moet slechts gissing blijven; de rivier heet nu *Jhelam*, in de *Pañjab* (Gr. *Υῥόσπης*). De *Vipās(ā)* (Gr. *Υῥασις*), tgw. *Biās*, is een zijrivier van de *Sutlej*, vroeger afzonderlijk loopende (vgl. Imp. Gaz. of India, VII, 139). Met de *Devikā* wordt waarschijnlijk bedoeld de tegenwoordige *Deeg* (Degh), een rechterzijrivier van de *Rāvi*; bijzonderheden bij *Pargiter*, ad *Mārk. Pur.* 57, 18 (vgl. ook Kirfel, Bh. p. 54). Volgens denzelfden auteur (ibid. 57, 17) is de *Kuhū* misschien te identificeren met de *Kubhā* (8g-Veda 10, 75, 6), de Gr. *Καφῆν*, de tegenwoordige *Kabool-rivier*. De naam komt echter in meer teksten voor dan *Pargiter* opgeeft (opsomming bij Kirfel, Kosm., p. 63).

Met de *Gomatī* is bedoeld de tegenwoordige *Gumti*, een linker-zijrivier van den Ganges. Het overgeleverde *Dūtasarpa*, door mij gegeven als *Dhūtasarpa*, is waarschijnlijk met v. d. Tuuk, K. B. W. IV, 585, te veranderen in *Dhūtapāpā*. Daar ik echter geen andere Oud-Jav. plaatsen ken, waar het woord voorkomt, kan ik niet uitmaken, wanneer *°sarpa* in den tekst gekomen kan zijn. Dat de vertaler of bewerker het woord als *°pāpā* gekend heeft, is zoo goed als zeker. De verbastering laat zich verklaren: *papa* > *sapa*, dit, zinloos zijnde, > *sarpa*. Bij *Pargiter*, ad *Mārk. Pur.* 57, 17 vindt men de vraag besproken of het woord een afzonderlijke rivier aanduidt, dan wel of het een toenaam is van de *Gomatī*. De *Bāhudā* wordt geïdentificeerd met de *Rāmaṅgā*, een linker-zijrivier van den Ganges. In Sanskrit teksten komt ook voor de vorm *Bāhūdāsā* en — merkwaardig genoeg — in het Skt. Bmđ. Pur.: *Budbudā*. — Voor *Dṛṣṣadwatī* is overgeleverd *Wṛṣ°* (K. B. W. IV, 585 *Wrēhadwatī*, ?); daar echter het Bh. P. den met de Sanskrit teksten overeenkomenden vorm heeft, en w en d meer verwisseld worden (vgl. Wir. p. 86, 17), heb ik dit woord geëmendeerd. De rivier is trouwens goed bekend; zij ligt ten Z. O. van de *Saraswatī*. De *Kośikī* (S. *Kausikī*, tegenwoordig *Kosi*) is een N. zijrivier van den Ganges. — De naam *Kṛtiya*, waarvan ik slechts de spelling veranderd heb (*Kratiya* van hs. H komt niet in aanmerking), is hoogst merkwaardig in dit verband: Kirfel, Kosm., p. 64, vermeldt een *Tṛtiyā* op deze plaats, welke naam slechts voorkomt in 't *Vāyu-* en *Matsya Pur.* Echter heeft het *Mhbh.* VI, 326 een rivier *Kṛtyā*. Na de *Kausikī* heeft het Skt. Bmđ. Pur. de *Tridivā*, welke naam ook in 't *Mhbh.*, VI, 324, voorkomt. De *Kṛtyā* van 't *Mhbh.* stroomt blijkens den samenhang, evenals de rivier op onze plaats, in Noordelijk Indië. — Voor *Niśwara* gist v. d. Tuuk, K. B. W. IV, 585: „*Nictjirā* (sic!) of *Nirwira*“. De naam *Niḥsvara* komt voor het in

Vāmana Pur. (Kirfel, Kosm., p. 64), de andere teksten hebben op de overeenkomstige plaats bijna ieder een anderen naam; het begin stemt echter bij al die namen meestal overeen. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft Nīṣṭhivī. Welke rivier of rivieren bedoeld zijn, is niet met zekerheid uit te maken; zie Pargiter, ad Mārķ. Pur. 57, 18; vlg. Dey bij Kirfel, Bh. is het de Līlāyan. — De Gaṇḍakī heet tegenwoordig Gaṇḍak en is een linker-zijrivier van den Ganges. — De naam en vorm Cakṣu zijn merkwaardig; het Skt. Bmḍ. Pur. heeft hier Cakṣus, het Varāha Pur. Cakṣusmatī, de andere teksten of een anderen naam of niets. De rivier Cakṣus (= Oxus? Kirfel, Kosm., p. 357) geldt als een der zeven rivieren, waarin de Ganges zich splitste (nader Kirfel, p. 110). Volgens een andere voorstelling splitste de Ganges zich in vieren (Kirfel, pp. 109, 175), een van deze vier heet dan Sucakṣu of Cakṣu. — Ook bij den Lohitya hebben de Voor-Indische teksten verschillende vormen, vgl. bv. Pargiter, ad Mārķ. Pur. 58, 13. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft Lohita; Lohitya, bv. Mhbh. VI, 343. De Lohita is de tegenwoordige Brahmaputra.

139—23 Himavat^o; vgl. Bmḍ. Pur. I, 16, 27 e.a.

25 Wedasmṛti. Na de rivieren die op den Himawān ontspringen volgen nu die, welke op den Pāripātra of Pariyātra hun oorsprong hebben. De Wedasmṛti wordt ook elders genoemd (zie Pet. Wdb., s.v.). Wedati zal een fout zijn voor Vedavati (zoo Skt. Bmḍ. Pur. en andere teksten, er komen echter ook andere vormen voor; Kirfel, Bhār., p. 39; vgl. ook Pargiter, t. a. p., 57, 19). Een rivier van dezen naam komt voor in Z.-Indië (Imp. Gaz. XIII, 5). Sinduwe is misschien ontstaan uit verkeerde lezing van het Skt. vers (Bmḍ. Pur. I, 16, 27 e.a.). Vṛtraghnī Sindhur eva ca; vreemd is echter dat de Sindhu nog eens genoemd wordt. Waarschijnlijker is het dan ook dat we moeten lezen: Sindhu weh ika, de voorafgaande S., tegenover S. muwah. Vgl. een plaats als Rām. 2, 65 tan yogya yan wuwusa weh paturū nira nika, het zou niet gepast zijn te spreken over wat voorafging aan hun slapen daar. Echter is er verschil in gebruik.

De Sindhu is hoogstwaarschijnlijk de tegenwoordige Kali Sindh, een zijrivier van de Carmanvatī (zie verderop), die de grootste zijrivier van de Yamunā is en nu Chambal heet. De tweede Sindhu kan dan de Sind, een zijrivier van de Jumnā zijn (vgl. Imp. Gaz. XXII, p. 432). De Parṇāśā of Varṇāśā, nu Banās geheeten, stroomt eveneens in de Chambal. Over de Varṇāśā maakt Pargiter, t. a. p., 57, 19, enkele opmerkingen. — De naam Wandana schijnt op zich zelf te staan, echter wordt in het Kūrma Pur. 47, 29 in een noot o.a. Bandhanā, een nagenoeg identieke vorm, genoemd. Andere teksten hebben varieerende vormen (o.a. Candanā); welke deze rivier is, weet ik niet; vgl. Kirfel, Bh. p. 55. De naam Sadātīra is wederom zeer merkwaardig; het Skt. Bmḍ. Pur. en andere teksten hebben Sadānīra, slechts in het Vāyu Pur. vinden we Satīrā (Sadātīrā), nl. 45, 97.

Indien het een verschrijving is, ligt het meer voor de hand deze aan het nāgarī-schrift te wijten; na en ta kunnen licht verwisseld worden. Kirfel, Kosm., p. 393 vermoedt, dat deze rivier de Gandak is. Ernstige twijfel

hieraan wordt gekoesterd door Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 19, die overigens twee rivieren van dezen naam onderscheidt, een N.-Indische, volgens hem evenmin de Gandak en deze. In plaats van de *Gahī*, 'n naam die (als *Gahī* overgeleverd) mij slechts van hier bekend is, heeft het Skt. Bmđ. Pur. *Mahānadi*, parallel-teksten o.a. *Mahī*; laatstgenoemde naam is nog die van een rivier, welke in de Baai van Cambay uitmondt. — *Parā* of *Pārā*, waarschijnlijk de tegenwoordige Parbati, komt in een aantal Skt. teksten, o.a. het *Vāyu Pur.* (45, 98) voor. Het Skt. Bmđ. Pur. heeft echter *Pāśā*. De *Carmanvati* is reeds boven besproken, de hier overgeleverde vorm met -o- i.p.v. va is te verklaren uit den bekenden Jav. klankovergang. — *Puṣa* is weer 'n naam, dien ik elders niet heb aangetroffen; de overeenkomstige plaats in de reeks wordt in de Skt. teksten ingenomen door *Nūpā* (Bmđ. Pur.), *Surā*, en derg.; vgl. Kirfel, Kosm., p. 65; welke rivier bedoeld kan zijn, is mij niet bekend. Bij den volgende naam heb ik de variant die door de hss. DFK geboden wordt verkozen, omdat deze het meest gelijkt op den vorm *Vidiśā* die in vele Skt. teksten gelezen wordt. Pargiter, ad Märk. Pur., 57, 20, zoekt verband met den naam van de stad *Vidiśā*, gelegen aan de nu volgende rivier, de *Vetravati*, nu *Betwā* geheeten en zijrivier van de *Yamunā*; de verwisseling van c en w komt in het Balin. schrift meer voor. Het is dan de Bes. *Bāpī* is een naam, dien ik nergens elders heb aangetroffen; hij onderbreekt de uit de Skt. teksten bekende volgorde; misschien een misverstand. Met *Śṛpa* is bedoeld de *Śiprā* of *Kṣiprā* (200 o.a. Bmđ. Pur.) van vele Skt. teksten; volgens Pargiter, t. a. p., 57, 20, is het de rivier waaraan Ujjain ligt (tgw. *Siprā*). — *Ryawanti* is als vorm merkwaardig. Voor *Awanti*, zooals de naam in het Skt. Bmđ. Pur. luidt als naam van een bekende rivier, is in het Oud-Jav. het voor geographische namen veelvuldig voorkomende *ri* gevoegd; een geheel geworden werd er nog eens *ri* (ñ) voor geplaatst. Het hs. F heeft *ri syarwanti*, wat buiten beschouwing blijve; men vergelijkte echter de aantekening bij p. 158, 24.

139—30 *Pāriyātra* (vgl. boven p. 307), vgl. Bmđ. Pur. I, 16, 29; hier treffen we dus den nevenvorm aan; vgl. Pargiter, t. a. p., 57, II.

140—1 *Śoṇa* enz. Nu zijn aan de beurt de rivieren die van het *Rkṣavān*-gebergte komen. *Śoṇa*, tegenwoordig *Son(e)* is een rechter-zijrivier van den Ganges. De *Mahānadi* of "nada stroomt uit in de Golf van Bengalen. „The Mahānada here must designate the branch now called the Hasdu or Hestho" (Pargiter, t. a. p., 57, 21; vgl. Imp. Gaz., XVI, 431). De *Narmada* is natuurlijk de bekende *Narmadā*, nu *Narbada* of *Nerbudda* geheeten. De juiste vorm komt in de Jav. literatuur meermalen voor (zie v. d. Tuuk, K. B. W. I, 527). De naam *Surasā* wordt ook in sommige Skt. teksten gevonden; welke rivier er mee bedoeld is, weet ik niet. Nu volgt in 't Skt. Bmđ. Pur. e.a. de *Kriyā*; in plaats hiervan vinden we in onzen tekst de *Kṛpa*, welke naam in 't Skt. Bmđ. Pur. e.a. voorkomt als 5e van de op den *Śuktimān* ontspringende rivieren, waar hij ontbreekt in het Oud-Jav. Bmđ. Pur.; men zie de opmerking beneden. De *Mandākinī*, tegenwoordig *Mandakin*, is een zijrivier van de *Paisunī*,

die z'n water weer afgeeft aan de Yamunā. — Darśana is waarschijnlijk niets dan een foutief overgeleverde vorm voor het Daśārnā van de Sanskrit teksten (de tegenwoordige Dasān); dergelijke fouten, ontstaan doordat de lajar bij den verkeerden akṣara genomen wordt, komen meermalen voor. De Citrakūṭā, vermoedt Pargiter, t. a. p. 57, 21, is de rivier die bij den tegenwoordigen berg Chitrakūt stroomt. De Tamasā, rechter-zijrivier van den Ganges, heet nu Tons. Saṃphala komt niet in de Skt. teksten voor. Het woord Śreṇi is interessant: 't Skt. Bmḍ. Pur. heeft Śyenā, het Matsya Pur. Śyeni, het Vāyu Pur. Śroni. In Bali-neesch schrift is het verschil tusschen den laatsten vorm en wat onze tekst geeft zeer gering. Het is misschien de Kane (vgl. Kirfel, Bh. p. 56). De Paramoḍa heet in een aantal Skt. teksten Karamoḍā, nu Karamnāsā (zie echter Imp. Gaz. XV, 21). Welke rivier de Pīśācīkā precies is, schijnt niet bekend te zijn; gissingen bij Pargiter, t. a. p. 57, 22. De in de Skt. teksten Citrotpalā luidende naam behoort aan een schijnbaar niet nader bekende rivier. Over de Śuktimatī kan men worden ingelicht door Pargiter, t. a. p. 57, 11. Vergeleken met het Skt. Bmḍ. Pur. is deze lijst niet volledig.

140—5 gkṣawat: de naast verwante Skt. teksten drukken zich anders uit (Bmḍ. Pur. I, 16, 32).

- 7 Sayoṣṇī enz. Thans de rivieren, die op het Vindhya-gebergte ontspringen. Sayoṣṇī is hoogstwaarschijnlijk een foutieve overlevering voor den uit Indische bronnen bekenden naam Payoṣṇī, de rivier van Vidarbha (verwarring van s en p; zie Wolff, Wirāṭap. p. 200). Tapīr (rīñ) is in de overlevering m.i. ontstaan uit Tāpī, den Indischen naam, bovenloop van de tegenwoordige Tapti. — Śighrodā is een naam, die tot nog toe slechts uit de Kūrma- en Varāha Pur. bekend was. Wat voor naam onder Parame, dat mij verder geheel onbekend is en waarvan de uitgang zeker niet goed kan zijn, verscholen is, heb ik niet kunnen gissen. Een rivier Parā is boven al genoemd (p. 139, 27), een Waiṣṇawa verder niet bekend. Op deze plaats hebben vele Skt. teksten Veṇī, Veṇā, Veṇyā e.a. namen, welke alle dezelfde rivier schijnen aan te duiden; uitvoerig is deze zaak besproken door Pargiter, t. a. p. 57, 24. Het is de tegenwoordige Wain-Ganga. In het Varāha Pur. komt voor de rivier Veṣṇāpāśā (Kirfel, Kosm., p. 66), wat waarschijnlijk een foutieve verbinding is van Veṣṇa, welke naam zou kunnen overeenstemmen met onze Waiṣṇawa, en een anderen naam, die 'n merkwaardige gelijkenis vertoont met Para in onzen tekst. — De Wetaraṇī, de Vaitaraṇī der Skt. teksten, is de hedendaagsche Bytarni. Peḍaphala is weer een onbekende naam; onder de zeer uiteenlopende namen der verschillende Voor-Indische bronnen lijkt het meeste er op de naam Vedipālā, wederom in het Varāha Pur. De belangstellende naar de eventuele identificatie zij verwezen naar Pargiter, t. a. p. 57, 24. De volgende naam is zonder twijfel in verband te brengen met het Kumudvatī der Sanskrit teksten; over wa > o in het Javaansch, zie Wulff, Wir. p. 47. De invoeging van de syllabe -su- is natuurlijk onder invloed van het woord ku-

suma, bloem; in Kumudwatī heeft de Javaan waarschijnlijk kumuda, witte waterlelie, niet meer gehoord. De Toyā komt ook elders voor, doch schijnt niet te zijn geïdentificeerd. Mahāgaurī is waarschijnlijk de Skt. naam voor de tegenwoordige Brāhmanī in Orissa. De Durgā is misschien een kleine rivier in het Murshidābād-district. De naam Awantiśilā ken ik niet van elders; het Skt. Bmḍ. Pur. heeft Vānnasīlā; meer op onzen naam lijken echter Antaśilā (Vāyu Pur.) en Antaḥśilā (Brahma- en Kūrma Pur.). Misschien is de vorm in onzen tekst ontstaan door contaminatie met de reeds bovengenoemde Avanti. Waarschijnlijk is bedoeld een N. zijrivier van de Mahānadi.

140—11 Vindhya^o is een gissing; 't Skt. Bmḍ. Pur. heeft prasūtās tā (1, 16, 34). = Matsya Pur. 113, 28; ca als laatste syllabe: Vāyu Pur. 45, 103.

13 De Godāwarī en volgende ontspringen op het Sahya-gebergte. De G. heet nu Godaverī. Bhīmarawī is zonder twijfel een foutieve lezing voor Bhīmarathī (th > w bv. Wir. 54, 27; 82, 24), welken naam vele Indische teksten hebben; het is de tegenwoordige Bhīma, zijrivier van den Kistna. Van der Tuuk (D₂) teekende de juiste lezing reeds aan. De Kṛṣṇā, in het Skt. Bmḍ. Pur. Kṛṣṇavenā geheeten, is de Kistna van nu. In plaats van deze Kṛṣṇavenā hebben eenige Skt. teksten Kṛṣṇa en Venā = de tegenwoordige Penner. Cena is m.i. een verschrijving of corruptie van Venā. In Bañjura, een mij verder niet bekenden vorm, zie men de Vañjulā of Bajulā (zoo Skt. Bmḍ. Pur.) van sommige Skt. teksten (tgw. Manjerā). De Awatarāṇī is een rivier, die mij van elders niet bekend is en de volgorde der Voor-Indische teksten onderbreekt. Steekt in het eerste deel van dit woord misschien Āpagā, een op deze plaats in het Brahma Pur. en even verder in het Vāyu Pur. voorkomende riviernaam? — De Tuṅga-bhadra, rechter-zijrivier van de Kṛṣṇā, heet nu Tumbhudra. Nu volgt in vele Skt. teksten eensluidend de Suprayogā; is Sugadā een hieruit ontstane lezing of een andere naam? Kacarī is zonder twijfel een foutieve lezing voor Kāverī, de bekende rivier (nu Cavery of Coleroon geheeten) in Z. Indië. Welke rivier de Wāhyaka is, weet ik niet; de Skt. teksten, die deze rivier vermelden, geven als naam Vāhyā of Bāhyā en wel in volgende vóór de Kāverī.

15 Sahya; de lezing der hss. Samya is mij van elders niet bekend, bovendien is de juiste lezing Sahya reeds boven in onzen tekst voorgekomen (p. 139, 12); ri of riñ, vgl. Kern, V.G. VIII, 163. — Men merke op, dat het Sanskrit citaat hier ontbreekt.

16 Nu de rivieren die hun oorsprong hebben op het Malaya-gebergte. De Tāmrāparṇī (de geringe fout in de overlevering is verbeterd omdat Tāmra^o bekend is in het Oud-Jav., bv. boven p. 138, 1) heet nu Chittar. — Het schijnt dat uit de Kṛtāmālā van vele Skt. teksten hier twee rivieren gemaakt zijn. De Kṛtāmālā wordt genoemd vóór de Tāmrāparṇī. De volgende naam heeft weer allerlei varianten: Puṣpajā bv. in het Mārka. Pur. e.a.; het Bmḍ. Pur. heeft Puṣpajāti. Utpalā-

vatī is gewoonlijk de naam van deze rivier in Skt. teksten; ons Purāṇa heeft hier waarschijnlijk een corruptie in de overlevering.

140—18 Malaya°. De drie Skt. teksten wijken zoowel onderling als ook van wat hier gestaan zal hebben af.

20 De volgende rivieren ontspringen op den Mahendra. De Trisāmā is volgens Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 28, waarschijnlijk een der kleine riviertjes der Oostkust. In Rynpakula = ri + Upakula steekt de naam ṛsikulyā van de Voor-Indische teksten. De rivier heet nog zoo (Imp. Gaz. XXI, 341). De Tridiwā schijnt niet te identificeeren. Naṅguli staat voor de Lāṅgūlinī der Skt. teksten; de rivier heet nu Languliya. De Vamśadhara heet in modernen tijd Bamsdharā.

22 Mahendra: zoo ook Kirfel, Bh., p. 42.

24 De van den Śuktimān afkomstige rivieren vangen aan met de ṛsikulyā (Skt. Bmḍ. Pur. e.a.), ook ṛsī(j)kā (bv. Varāha- en Vāyu Pur.). Is onze vorm een contaminatie? Het is de Kiyul.

De Kumārī wordt ook in Indische teksten genoemd; het is de Kaorhari. De beide volgende zijn niet geografisch te recht te brengen. Het Skt. Bmḍ. Pur. e.a. hebben voor den tweeden naam: Mandagāminī (zoo ook het Varāha Pur.; Pargiter's opmerking, ad Märk. Pur. 57, 29, schijnt mij op dit punt te corrigeeren), Mandavāhinī staat in andere teksten, bv. het Vāyu Pur. Na een rivier Kṛpā, die wij hier niet vinden, geeft het Skt. Bmḍ. Pur. Palāśinī, een naam die in eenige andere teksten gevonden wordt. Zonder twijfel zijn Śala en Giṇī hieruit ontstaan: p en ś als pasangan worden vaak verward; ook g en ś (vgl. bv. Wīr. 35, 12; 58, 21). De namen zijn verder niet bekend in dit verband.

26 Śuktimat°. Ook bij dit citaat hebben de drie parallelteksten een andere wijze van zeggen (Bmḍ. Pur. 1, 16, 38 e.a.). Voor nikṛtāḥ: niḥṣṛtāḥ te lezen?

27 Śuktimatī: dit is, gelijk r. 4 bleek, de naam van een rivier. De juiste vorm -mān is reeds eerder genoemd (p. 139, 12). Omdat de mogelijkheid bestaat, dat de auteur zich hier vergist heeft, zie ik van emendatie af.

28 sarvāḥ, zoo ook Vāyu Pur. 45, 108; 't Bmḍ. en Matsya Pur. wijken af. — Het samudragāḥ legt de auteur verkeerd uit!

141—1 sarvapāpa°: hier wijken de drie meergenoemde teksten af.

3 tāsām: vergelijk vooral Matsya Pur. 113, 34. De verwisseling van th en c komt bv. ook voor p. 147, 3.

kunaṇ, op een dergelijke wijze gebruikt beteekent: „of, of ook, of wel". Ook in tweeledige vragen, bv. Nāg. 51, 1, 3: anantya juga matya riṇ paṇadāgan malaywā kunēṇ?

4 arēmuk, eig. „vergruisd, verpletterd", schijnt hier te beteekenen: „klein".

7 Deze namen van landstreken (volkeren) vindt men bij Kirfel, pp. 70 sqq. Kurupācāla zijn twee namen, de Kuru's en Pañcāla's. Daar laatstgenoemde naam in Oud-Jav. teksten meermalen voorkomt, heb ik hier het overgeleverde geëmend.

Śālwa; daar ook deze naam meer in den correcten vorm voorkomt

in de Oud-Jav. literatuur, is de overlevering verbeterd (vgl. K. B. W. III, 256; de w wordt zoo vaker ingevoegd). Jāṅgala, zóó ook Vāyu- en Matsya Pur.; het Skt. Bmḍ. Pur. heeft Mādreya-Jāṅgala. Voor Subhākāra hebben de Skt. teksten Bhadrakāra. Daar subha synoniem kan zijn met bhadra (= goed), zal er hetzelfde volk mee bedoeld zijn. Zie over de Bhadrakāra's Pargiter ad Märk. Pur. 57, 33. Pamūcara ken ik niet van elders; bedoeld is Paṭaccara, dat ook in Wir. p. 10, 3, hoewel overgeleverd als Paccora en Paccera gelezen zal moeten worden. Voor de 4 namen, die hier op Matsya volgen, geeft het Skt. Bmḍ. Pur.: Kuśalya, Sauśalya, Kuntala, (Kāśi), Kośala. Vooral Kiñcala wijkt dus zeer af. Daar ñc in 't Balin. schrift wel eens verward wordt met ś, is het mogelijk dat verband gezocht moet worden met Kisajya, dat het Vāyu Pur. als variant opgeeft. Of is het een verbastering van Kicaka, een volk dat in de nabijheid van de Matsyas, Trigartas en Pāñcāla's woonde? De naam Atharwa vinden we niet in het Skt. Bmḍ. Pur., wel in het Märk. Pur., 57, 33. Mūka vinden we slechts in het Matsya Pur., 113, 36.

141—11 Madhyadeśa. Deze plaats is corrupt. Men verwacht de mededeeling: dit zijn de volkeren van Madhyadeśa, zooals bv. staat: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 16, 42 Madhyadeśyā janapadāḥ prāyaśas tatra kirtitāḥ, en in andere teksten, bv. Vāyu Pur. 45, 111; Matsya Pur. 113, 36; Märk. Pur. 57, 33. Hier wordt gezegd, zooals de overlevering luidt: „M. ten W. van het Sahya-gebergte is sedḍḥ, is een liefelijk land, daar is de residentie van R. P.", wat niet met de feiten klopt. Op genoemde plaatsen hebben de parallelteksten een beschrijving, die behelst dat „op 't Noordelijk deel van het Sahya-gebergte, waar de Godāvarī stroomt, een liefelijk land is; aldaar is de residentie van R. P." Men vergelijke de uitvoerige aantekening van Pargiter bij het Märk. Pur. 57, 34. Er zullen dus op onze plaats eenige woorden zijn uitgevallen. Van sedḍayani weet ik niets te maken: Ghorī kan staan voor Gowarī, wat kan zijn: Go[dā]warī.

12 Rāma Paraśu, zoon van Jamadagni is beroemd als Haihayeśapramāthin; hij was een geweldig strijder. Arjuna Kārtavīrya had eens, op bezoek bij Jamadagni, een offerkalf van z'n gastheer gestolen. Als straf hakte Rāma hem z'n armen af, waarop Arjuna's zoons uit wraak Jamadagni doodden. Hierop werd Rāma-Paraśu zoo woedend, dat hij de gelofte aflegde het geheele kṣatriya-geslacht uit te roeien. Eén-en-twintig malen hield hij opruiming onder de kṣatriya's. — Arjuna Kārtavīrya, de koning der Haihaya's is ook bekend als bestrijder van Rāvaṇa, vgl. bv. Jacobi, Rāmāyaṇa, p. 195. De hierboven in het kort vermelde gebeurtenissen vindt men b.v. Mhbh. III, 11071—11110; vertaald ook bij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. IV, p. 198qq.

14 Watsya: deze naam wordt in de Skt. Pur. hier niet genoemd. Het rijk Watsya (hoofdstad Kauśāmbī), waar de Kāśi-dynastie regeerde, kreeg z'n naam naar koning Vatsa (Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. pp. 269, 270 en p. 270, n. 1). In verband met Pargiter's uiteenzettingen op pp. 270, 271 is het gebruik van den naam Watsya op de wijze als hier geschiedt merkwaardig.

141—19 **Wahika.** Hiermee is bedoeld **Bāhlika** of **Vāhlika** in de Pañjab. Het **Brahma Purāṇa** heeft **Vāhikara**, onze tekst een tusschen-vorm. Een uitvoerige noot over dit volk heeft Pargiter, ad **Mārk. Pur.** 57, 35. De **Wadadhana's** heeten in de Skt. teksten **Vāṭadhāna's**, het **Vāyu Pur.** heeft echter **Vāḍhadhāna** (45, 115); volgens Pargiter, ad **Mārk. Pur.** 57, 35, is dit een dwaling; merkwaardigerwijs vinden we ook in onze tekst een d. Interessant is **Kārawayaka**; in dezen naam schijnt Jav. wway gesubstitueerd voor het synonieme **S. toya**, water: in de meeste Indische teksten heet het volk **Kālatoyaka**. **Aparandra** steunt overeen met **Aparānta** van het Skt. **Bmḍ. Pur.** Nōch **Paplawā**, nōch **Pallawā** is waarschijnlijk juist. Pargiter, t. a. p., 57, 36 vermoedt: **Pahlawā**, wat staat in het **Vāyu Pur.**; bedoeld zou dan misschien zijn een **Pahlawā** (Perzische) kolonie in de Pañjab. Met den volgende naam vergelijk men het **Carmakhaṇḍika** van **Vāyu-** en **Mārk. Pur.** De **Yawana's** zijn de **Westerlingen**.

Met **Sindhūsowī** is bedoeld de combinatie **Sindhu** en **Sauvīra**, vaak samen genoemd. **Sindhu** is oorspronkelijk het land langs den Indus, later meer het Z. deel ervan, het tegenwoordige **Sindh**. Mogelijk is het slot van **Sowīra** voor het volgende rīm verloren gegaan. **Madra** wordt niet in het Skt. **Bmḍ. Pur.** genoemd (daar: **Maṇḍala**), wel in andere teksten. Bij **Dhruha** (overlev.: **Druha**) vergelijk men **Druhya** van 't **Matsya Pur.** Op **Kulantra** lijkt het meest **Kulattha** (**Mhbh.** VI, 373), een „in 't Noorden wonende volksstam”, doch is het zeer gewaagd verband te leggen. 't Skt. **Bmḍ. Pur.** heeft hier **Kulinda**. — **Parata** lijkt enerzijds op het in vele Skt. teksten voorkomende **Pārada**, anderzijds op het **Parita** van 't **Vāyu Pur.** **Pārata** als naam van 'n volk komt echter ook voor, bv.: **Brhatsamhitā** 20, 21. Bij den volgende naam vergelijk men 't **Matsya Pur.**: **Hāramūrtika**. Onze vorm is mij verder niet bekend. Bij **Rawadwa** komen het dichtst **Rāmaṭha** van 't **Matsya-** en **Ramaṭa** van het **Vāyu Pur.** Bij **Randrakanta** verg. men **Raddhakaṭaka** (**Vāyu Pur.**). **Kekaya** of **Kaikaya** staat ook in de Skt. teksten, **Daśamānika** is ook de lezing van 't **Vāyu Pur.**

24 **Vaiśya**^e = **Vāyu Pur.** 45, 117; met geringe afwijking **Bmḍ. Pur.** 1, 16, 49; **Matsya Pur.** 113, 42. Het **Bmḍ. Pur.** noemt hiervoor nog de brahmanen en **ksatriya's**; de beide andere teksten hebben **ksatriyopaniveśā ca**; zoo ook meerdere bronnen; zie Pargiter ad **Mārk. Pur.** 57, 38. **Subhikṣa** heb ik echter daar niet aangetroffen.

26 **Kāmboja** en **Darada** ook in Skt. teksten; de derde naam luidt daar **Barbara**. I. p. v. **Salokika** heeft het Skt. **Bmḍ. Pur.** **Āṅgalauhika**, 't **Matsya Pur.** **Āṅgalaṅkika**. **Bhīnna** is een fout voor **Cīna**, de Chineezers, welke in vele Skt. teksten op deze plaats genoemd worden. De **Tukhāra** of **Tuṣāra** zijn volgens Lassen (**Ind. Alt.**, kaart) de **Tocharen**. **Pallava** heeft het **Bmḍ. Pur.**, **Pahlava** het **Vāyu Pur.**; vgl. echter boven bij r. 19.

Bāhyatodara geeft het **Vāyu Pur.**, **Vāhyatonarāḥ** het

Märk. Pur., wat Pargiter (ad 57, 39) opvat als „(races of) men outside”. Vóór Treya is, gelijk in het Javaansch vaak geschiedt, een a weggevallen; de naam was oorspronkelijk: Ātreya. De namen Sadā en Śaraka komen in de Skt. teksten, die in plaats van deze twee vijf namen geven, niet voor. De eerste hiervan luidt in het Bmđ. Pur. Daśeraka; misschien kan men verband leggen met (sa)dā śaraka van onzen tekst. Apaga staat ook in het Vāyu Pur., de beide teksten steunen elkaar: Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 40 vermoedt Āpava. Bij Ālisandra verg. men Ālibhadra (Vāmana Pur.) en Ālimadra (Vāyu Pur.).

141—30 Kirātānāñca, vgl. Bmđ. Pur. 1, 16, 51 e.a.

De Kirāta's zijn de bekende bergstammen aan de Z. zijde van den Himālaya. In het woord Tara is waarschijnlijk een syllabe uitgevallen: Skt. teksten hebben Tomara. Het schijnt een volk in Tibet te zijn, evenals de Hamsamārga's (zoo o.a. Vāyu Pur., Bmđ. Pur.: Hamsabhaga). De beide volgende namen zijn ook uit Skt. teksten bekend. Śalika komt dicht bij Śūlika (Brahma Pur. e.a.). Homuka is mij van elders niet bekend. Voor Ūka hebben de Skt. teksten verschillende namen: (?C) āhuka en Kuhaka kunnen het prototype van Ūka geweest zijn. Una stemt overeen met het slechts in het Bmđ. Pur. op deze plaats genoemde Hūna (zie Kirfel, p. 73).

142—4 ete deśā: dit vers staat niet overal op dezelfde plaats; ons citaat stemt daarin overeen met het Vāyu Pur. (45, 121).

6 Waryandra is mij niet bekend; sommige andere teksten hebben als eerste van deze reeks Andhravāka (bv. Bmđ. Pur. 1, 16, 53). De Aṅgāra's zijn wel in ander verband bekend (Kirfel, p. 78). Kawa heb ik evenmin aangetroffen. Het kan een verhaspeling zijn van -vaka, -andra van Waryandra kan dan het eerste deel van Andhravāka zijn. Antargiri daarentegen komt in eenige teksten voor (bijzonderheden bij Pargiter, ad Märk. Pur. 57, 42). Met Prawagaḥ zal overeenstemmen het woord Pravaṅga (Plavaṅga) van vele andere teksten; zie Pargiter, t. a. p. Maṅghyaya kan, gelezen als Maṅgayaya, misschien vergeleken worden met Vaṅgeya, dat op deze plaats in enkele teksten volgt. Mūla kan ik niet terecht brengen. Dāmāna is misschien verknoeid uit Mānada of Mālada, den nu volgende naam. Het Skt. Bmđ. Pur. geeft hierna (1, 16, 53) Malavartika; mogelijk is het nu volgende Nārthaka het verknoeide slot, het bovengenoemde Mūla het eerste deel daarvan. Brahmottara stemt overeen met Brahmottara van sommige andere teksten (wel Vāyu Pur., niet Bmđ.- en Matsya Pur.). Voor Prabhuja hebben vele parallel-plaatsen Pravijaya. De Bhārgava's, ook in vele andere teksten op deze plaats vermeld, zijn volgens Pargiter (ad Märk. Pur. 57, 43) misschien een in 't Oosten wonende tak van dit geslacht. Bij Aṅgayaka bestaat de mogelijkheid van ontstaan uit Aṅgayamarthaka; verg. Vāyu Pur. 45, 123: (?A)Geyamarthaka. Prāgjyotiṣa hebben ook de andere teksten; bij Puṇḍa vergelijkte men Muṇḍa

(Vāyu Pur.), Puṇḍra (Bmḍ.- en Matsya Pur.). De drie volgende namen (slechts Tāmraliptaka) bieden geen moeilijkheden. Na Māla schijnt het Magadha der andere teksten door haplographie te zijn uitgevallen. Gowala kan ik niet terechbrengen.

142—11 Dakṣiṇāpatha (= Dekhan), vgl. Bmḍ. Pur. 1, 16, 55.

Pāṇḍya's en Kerala's, zeer bekende volkeren in Z. Indië, komen ook in een aantal andere teksten op deze plaats voor, Yoḍa zal staan voor Cola (ten N. van de Pāṇḍya's wonend). Tulya is m.i. foutief voor Kulya; vgl. Pargiter, ad Mārḥ. Pur. 57, 45. De drie volgende namen wijken zeer af, evenals de Skt. teksten onderling. Merkwaardiger wijze komt Satiya voor als variant van Saniya, in de Calc. ed. en bij Roy in het Mhbh. VI, 9, 63, (vgl. Pet. Wdb. s.v.), eveneens als een volk in het Zuiden. Bhāga (of Bhawa^o) kaśaka stemt in lengte en plaats in de opsomming overeen met Vanavāsika. Nawanaṣṭra vertoont de meeste gelijkenis met Navarāṣṭra (Matsya Pur. 113, 47). De Māhiśaka's (of 'ika's) woonden aan de Narmadā; hun stad was Māhiṣmatī. De Kaliṅga's zijn het bekende volk aan de Oostkust. Capora en Yesi zijn mij verder niet bekend. Bij Āḍawa kan men denken aan Āṭavya (Bmḍ.-, Matsya- en Vāyu Pur.).

15 Savara's of Śabara's volgen in vele teksten op den laatstgenoemde naam. Een opmerking als de hier gemaakte ontbreekt daar echter evenals de volgende onderscheiding; dakṣ^o pan^o w^o. De verschillen in ligging tusschen O. en W. zijn trouwens ook niet steeds in overeenstemming met de parallel-plaatsen, zooals deze door Pargiter in zijn aantekeningen bij het Mārḥ. Pur. zijn verklaard.

16 Pulinda's, op vele plaatsen vermeld, woonden, naar het schijnt, in 't midden en naar het Oosten van Dekhan. Men vergelijke de opmerkingen van Pargiter, ad Mārḥ. Pur. 57, 47.

Na de Pulinda's is 'n naam overgeslagen of uitgevallen, naar het schijnt. Van de volgende komen Vaidarbha, Daṇḍaka, Paurika, Maunika of Maulika en Aśmaka of Asmaka in eenige teksten voor; Gowardhana is te vergelijken met Bhogavardhana, Neṣṭika vertoont overeenkomst met Naiṣika (Mārḥ. Pur.), de volgende naam komt evenzoo in 't Vāyu Pur. e.a. voor; Āndhra hebben vele teksten; de Abhinna's zijn mij verder niet bekend (Udbhida, Vāyu Pur.; Kulinda, Bmḍ. Pur.). Nalaka heet op de parallelplaatsen Nalakālika, Nalakāraka en derg.

20 Dakṣiṇāpatha; misschien is 'patha op r. 16 weggevallen. De volgende namen bevatten vele puzzles. De eerste drie komen in de parallelteksten niet voor. Sirāla wordt genoemd door het Matsya Pur. 113, 49; het Vāyu Pur. heeft daarvoor Surāla (45, 129), andere teksten weer iets anders. Rudasa (hss. AC: Radasa heeft geen waarde) lijkt op Rūpasa van Matsya- en Vāyu Pur. Nalika is misschien identiek met Nāsika (Bmḍ. Pur. 1, 16, 61). In de drie naast verwante Skt. teksten volgt Antaranarmada, waaruit de lezing in onzen tekst door wegvallen van de r en verwarring van m en s in nā-

garī-schrift zal zijn ontstaan. Bhṛṅgukṣama is te identificeeren met het in Mārķ. Pur. 58, 21 vermelde Bhṛṅgukaccha, wat de voorlooper van den tegenwoordigen naam Broach, de groote stad nabij de monding van de Narmadā, is. Samadaya staat op de plaats, waar de overige teksten Māheya hebben. Sārasvata komt in 'n aantal andere bronnen voor. Bij Kṣi-wān kan men wellicht denken aan Kacchīya (Vāyu Pur. 45, 131). Op een spellingsverschil (Ānarta) na, stemt het laatste drietal overeen met de Sanskrit teksten.

- 142—24 sūku. De naast verwante Skt. teksten lezen: Vindhya-vāsinaḥ, (Bmḍ. Pur. 1, 16, 63 e.a.). Malada komt juist zoo in 't Skt. Bmḍ. Pur. voor, de andere teksten wijken af (zie Kirfel, Bh. p. 48). Kuruṣa luidt elders Karuṣa, Medhala: Mekala; Utkala staat precies zoo in vele Skt. teksten. Uttamārṇa of Uttamāna is de volgende. Bij Daśana neme men de lezing van DK: Darśana in acht. Mogelijk heeft dit oorspronkelijk in meer hss. gestaan; het kan teruggaan op Daśārṇa, wat zeer vele Skt. teksten geven. Bhoja is in overeenstemming met andere Purāṇa's. Kiṣkindhaka luidt de naam van het volgende volk elders. Kośala of Kosala staat in de Skt. teksten; de volgende is daar Traipura; dan in 'n aantal bronnen Vaidīśa, vervolgens Tumura, Tumbura e.a., daarna Tumbura in sommige (Bmḍ. Pur.: Barbara). Pumpuma is mij verder niet bekend: de andere bronnen varieeren ook onderling zeer. Neśadha is het Naiśadha van 'n aantal Skt. werken. In Anūpa behoefden slechts de overgeleverde quantiteiten gewijzigd te worden (Ānupa, hss.) om het woord geheel in overeenstemming te brengen met de lezing van enkele Skt. teksten, o.a. Bmḍ. en Vāyu Pur. De volgende naam luidt in verscheidene werken Tuṇḍikera. Āntaya is mij verder niet bekend, vele andere teksten geven Avanti.

- 29 ete enz., in den hier gegeven vorm: Matsya Pur. 113, 54; i. p. v. khyātā: sarve: Bmḍ. Pur. 1, 16, 66; Vāyu Pur. 45, 134. De foutieve lezing kran-taḥ kan ontstaan zijn door verwarring van y met r of wel door verlies van de y en verkeerde invoeging van de r; benevens door nasaleering.

- 143—1 ri pāśwa: parvatāśrayiṇaś ca ye, Bmḍ. Pur. t. a. p., e.a. Aan deze namen gaat in de Skt. werken nog één vooraf. De eerste luidt in vele teksten: Hamsamārga. Het -hara waarop het hier gelezen woord eindigt zou misschien een overblijfsel kunnen zijn van Nigarhara, Nirāhāra en derg. (de eerste naam, boven bedoeld). Kupatha staat in 't Skt. Bmḍ. Pur. e.a.; het volgende volk heet daar Taṅgaṇa. Daarop volgt in vele teksten Khasa, dan Kutha-, Kuśa- (en derg.) pravarāṇa. Pūda ken ik niet van elders, Ūṇa en Hūṇa staan in de Skt. teksten op deze plaats. Dawa zal een bedorven lezing zijn voor Dārva, dat 'n aantal teksten hebben. Daarop volgt Sahūhuka of Sahūda(u)ka; dan, als hier, Trigarta. Māgawa is te vergelijken met Mālava, Gālava e.a. der Voor-Indische teksten; Kīrāta staat ook daar. Met Tāmara (onze hss.: Tamāra) stemt slechts de lezing van het gelijknamige Skt. werk overeen.

- 143—5 Kimpuruṣa- en Hariwarṣa worden besproken bij Kirfel, Kosm., p. 92.
- 6 Jambūmaṇḍa: dit citaat schijnt in de tekst-overlevering niet als zoodanig te zijn opgevat, althans niet volledig begrepen, waardoor het Jav. riñ voor het Skt. woord in een Skt. vers werd geplaatst. Het stemt overeen met Skt. Bmḍ. Pur. 1, 17, 2 Plakṣakhaṇḍaḥ Kimpuruṣe etc. = Vāyu Pur. 46, 4; Matsya Pur. 113, 62 Jambūvarṣaḥ Kimpuruṣaḥ etc.; vgl. Mārka. Pur. 60, 2 plakṣaḥ ṣaṇḍaś ca; waar dus de vijgeboom ṣaṇḍa genoemd wordt. Mogelijk steekt dit in het °maṇḍa van onze plaats, waarschijnlijk echter acht ik dat er °khaṇḍa gestaan heeft, het deel van Jambū(dvīpa), dus als het Matsya Pur.
- 8 Nandanawana is Indra's lustwoud.
- 9 Citraratha. Het Caitraratha-woud is het lustoord van Kubera.
- 13 daśavarṣa°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 17, 3 e.a.
- 15 suvarṇa°; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 17, 3 suvarṇavarṇāḥ puruṣāḥ etc., met geringe variant ook Matsya en Vāyu Pur. De verwarring y > p wijst weer op gebruik van nāgari-schrift; śca > ñca is niet zeldzaam (zie boven, p. 306).
- 17 Apsari, Śṛṅgāranya enz., een uitlegging van den auteur voor zijn lezers?
iṅgita is hier overgeleverd, een Skt. woord voor „gebaar”; desnoods kan men hieraan op onze plaats een beteekenis hechten.
- 18 anāmayāḥ, Bmḍ. Pur. 1, 17, 4.
- 20 sarve enz. is in overeenstemming met het Vāyu Pur. 46, 6; Bmḍ. Pur. t. a. p.: nityaṃ mudita mānasāḥ = Matsya Pur. 113, 65.
- 23 ambulu, Skt. plakṣa is een soort vijgeboom; men verg. K. B. W. I, 427. Het voorafgaande citaat heb ik in dezen vorm in de naast verwante teksten niet aangetroffen.
- 26 mahārajata = goud. De pāda is te vinden Bmḍ. Pur. 1, 17, 6 e.a.
- 28 devaloka° vgl. Bmḍ. Pur. 1, 17, 7 e.a.
- 30 ininum. De drie naast verwante Skt. teksten vermelden slechts het drinken van suikerrietsap.
- 144—1 tom, het Jav. woord voor nili (S. = indigoplant), in het Mal. en Soend. ook bekend, als taroem; Indigofera tinctoria.
- 2 kuṭaja is een geneeskrachtige boom, gewoonlijk karaya genaamd (Wrightia antidysenterica); de zaadjes ervan worden als wormmiddel gebruikt. — Deze planten worden dus oud, omdat de menschen steeds gezond zijn. De drie meergenoemde Skt. teksten bevatten deze toevoeging niet. Kulambu,?
- 3 tena: in overeenstemming met Matsya Pur. 113, 68; de beide andere teksten wijken af.
- 6 natatra: verg. Bmḍ. Pur. 1, 17, 10 e.a.
- 8 pagēr, vgl. B.Y. 5, 2.
- 10 kadi, vgl. de Kak. 7, 77; waarschijnlijk is hier een woord uitgevallen.

- 144—13 *devaloka*^o: vgl. *Vāyu Pur.* 46, 14; *Matsya Pur.* 113, 72; in het *Bmḍ. Pur.* 1, 17, 13 eindigt de śloka op *caiva*.
- 16 *caturaśram*: *Bmḍ. Pur.* 1, 17, 15; met geringe afwijking *Vāyu Pur.* 46, 16. Vgl. de *Kakawin* (7, 79)!
- 17 *Nandinagara*, ook in de *Kakawin* voorkomende, 7, 79; komt niet in de par. teksten voor.
- 19 *hayva*, corrupt.
- 27 *patañ iwu*; dit moet 9000 zijn.
- 145—4 *Jambūrasawatī*, *Bmḍ. Pur.* 1, 17, 22, de naam luidt ook *Jāmbūnada*. *Śilāñjana*, vgl. *Pet. Wdb.*, VII, 196 *Śilāñjanī*, „ein best. Strauch“.
- 11 *luṅgaḥ*, de par. teksten geven *utsedha*, hoogte, verhevenheid; de *Kak.* *pañ*, takken. De volgende woorden worden door de verwante teksten niet voldoende verduidelijkt.
- 14 *nadī*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 17, 27 e.a.
- 16 *air mas* = *mastawa* (*mas tawa*; de etym. van *Juynboll*, *Wdl.*, s.v. is wel niet juist) = rum, sterke drank. Vgl. *K. B. W.* IV, 572.
- 17 *Merum*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 17, 28; *Merum pradakṣiṇam kṛtvā* e.a.
- 20 *taṃ pivanti*: vgl. *Matsya Pur.* 113, 77, en *Bmḍ. Pur.* 1, 17, 28; *Vāyu Pur.* 46, 28 wijkt een weinig af. In plaats van *huṣṭaḥ* dat de hss. geven wilde v. d. Tuuk (*H₂*) *tuṣṭaḥ*; waarbij ook de *Kakawin* te vergelijken is (7, 95); het is zeer wel mogelijk dat dit er gestaan heeft (over de verwisseling van *h* en *t*: *Wulff*, *Wirāṭap.* p. 174); de drie naast verwante *Skt.* teksten geven echter *hṛṣṭaḥ*.
- 21 *Ilāwṛta*, de in deze passage in de hss. enkele malen voorkomende naam *Nīlawṛta* zal ontstaan zijn onder invloed van *Nīla*. De *Kakawin* heeft ook hier *Ilāvṛta*.
- 22 *na jarā*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 17, 29. Het *Vāyu Pur.* wijkt in wijze van uitdrukken af; het *Matsya Pur.* geeft ' *pi i. p. v. t. u.* In onze hss. zijn twee *akṣara*'s van plaats verwisseld en is in plaats van het juiste slot een verbasering gekomen, waarin men het bekende woord *hetu* heeft kunnen zien.
- 26 *susvāduḥ*, elders niet gevonden; vgl. echter *Vāyu Pur.* 46, 31 *śubhaḥ phalarasas tu saḥ*.
- 146—4 *Yakṣa*'s, bovennatuurlijke, veelal als niet kwaadaardig gedachte wezens behorende tot het gevolg van *Kuvera*, den God van den rijkdom. — *Rākṣasa*'s zijn er drie soorten; een klasse van wezens ongeveer van den aard der *yakṣa*'s; een soort, die als vijanden der goden optreedt en, de meest bekende, kwade daemonen, die de menschen op allerlei wijzen kwelen. Een beknopt doch practisch overzicht geeft bv. *Dowson*, *A classical dict. of Hindu myth.* s.v. — De *piśāca*'s gelden als een lagere en kwaadaardiger klasse booze wezens dan de *rākṣasa*'s. — *Gandharwa*'s zijn hemelingen, bereiden den soma voor de goden, treden op als zangers en musici in het godenverblijf en hebben als vrouwelijke partners de *apsaras*, hemel-nymphen van groote schoonheid. De *nāga*'s, de mythische wezens met 'n menscheijk gelaat en het achterlijf van 'n slang, hebben tot hoofden *Kadru*'s zoon *Takṣaka*, *Vāsuki* e.a.

- 146—8 trayastrimśad, in (d)evam kan men devāḥ zien. 't Skt. Bmḍ. Pur. 1, 17, 34: mahāmerau trayastrimśat kṛḍante yajñiyāḥ surāḥ, heeft dus een andere woordkeuze, evenals Vāyu Pur. 46, 34. Matsya Pur. 113, 83 stemt overeen met 't Skt. Bmḍ. Pur.
- 16 Vaiśravaṇa, zoon van Viśravas heet Kuvera (Kubera), de Indische Pluto. Zie Dowson, t. a. p., s. v. Kirfel beschrijft den Kailāsa op p. 59.
- Mandodaka-sara, vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 3: Madam nām-nā kumudvat tat saras tūdadhisannibham; de naam Manda staat bv. in het Vāyu Pur. 47, 2.
- saras verliest in 't Oud-Jav. de slot -s, evenals tejas > teja. Zie Wulff, Wir., p. 240.
- 21 prāg° = Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 4: prāguttareṇa Kailāsād divyam sarvaśaḍhim girim. De wijziging van de overlevering (die -h i. p. v. -d heeft) is hier zeer gering.
- 22 keśānya, 't Noord-Oosten, van Skt. aiśāna, —I, afgeleid van Iśāna = Śiva als lokapāla van 't N. O.
- 23 Śawala: de Skt. tekst heeft sabala (m).
- 24 si Acoda; aldus heb ik het Syacoda der hss. geïnterpreteerd. De Skt. naam is Acchoda; het Bmḍ. Pur. heeft echter Swacchoda, wat su + A. zal zijn. In het Balineesche schrift worden y en w als pasangan wel eens verward (Wulff, Wirāṭap. p. 200), zoodat men op onze plaats ook denken kan aan Syacoda < Swacchoda. Acoda in r. 25 en 29 geeft mij echter den doorslag. De Kak. heeft riñ Syacoda.
- 26 Citraratha: Skt. teksten Caitraratha.
- 28 yakṣādhipa. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 8 yakṣasenāpatih krūro guhyakaiḥ parivāritaḥ. De Javaansche „vertaling” bestaat hier dus slechts in het zoodanig schicken der van hun uitgangen beroofde Skt. woorden (in één geval met keuze van 'n synoniem), dat er met toevoeging van een affix en het Jav. artikel een „Javaansche” zin van gemaakt wordt.
- 29 Acodā; de var. van y: acodana is merkwaardig omdat de Skt. tekst (vs. 8) hier Swacchodakā heeft.
- 147—2 wēkasnya, adverbiaal „uiteindelijk” (d. w. z. na hun vereeniging)?
- 3 Kailāsād, Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 9. De verminking van den uitgang -e tot -am heeft men bv. ook Wir. 24, 27 en 56, 9. Prācyām > prartham; 't uitvallen van de y na cons. en invoegen van 'n r vóór cons. komen veel voor, verder schijnt hier c > th. — Āgneya, later gneya (dit de Kak.) = Z. O.; de god Agni is lokapāla van deze windstreek.
- 4 Piśaṅghya zal Piśaṅga gelezen moeten worden, zooals Vāyu Pur. 47, 9. Skt. Bmḍ. Pur. heeft Citrāṅga.
- 6 Lohitya. De Skt. teksten, die deze passage bevatten, hebben een berg Lohita, een meer Lohita en een rivier Lauhitya. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 10—11: Lohito hemaśṛṅgaś ca giriḥ sūryaprabho mahān || tasya pāde mahaddivyam Lohitam nāma tatsaraḥ | tasmāt puṇyaḥ prabhavati Lauhityaḥ sa nado mahān ||.

- 147—10 Maṇiwarā: Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 12: Maṇidhara. Het Vāyu Pur. 47, 12 heeft echter Maṇiwarā.
- 11 guhyaka's zijn een klasse van halfgoden in het gevolg van Kubera, die als bewakers van zijn schatten fungeeren; ze leven op bergen of heuvels. Meer bij Hopkins, Ep. Myth. pp. 147, 148.
- 12 Kailāsād°. Dit citaat heb ik in de Skt. teksten niet aangetroffen; de restitutie is een gissing, berustend op het overgeleverde en den samenhang. De Skt. teksten vermelden hier eerst een berg, meer en rivier in het Zuiden, welke hier niet gevonden worden (uitgevallen, of door een bewerker overgeslagen?) De Aruṇa wordt in de Skt. werken in het Westen geplaatst, hier in het Zuid-Westen (Nirṛti als Lokapāla van het Z. W.). Waarschijnlijk had het Purāṇa van onzen auteur een andere lezing dan de Vāyu- en Bmḍ. Purāṇa's.
- 14 Bhavasya. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 19. Bhava = Śiva.
- 16 Muñcawān, door Kirfel, p. 59, als eigennaam niet genoemd. Inderdaad kan men uit het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 20, den indruk krijgen, dat het woord daar als adj. (muñca = een soort bies of gras) gebruikt is. Het Vāyu Pur. geeft het echter als eigennaam (47, 19); als zoodanig is het ook van elders bekend (vgl. Pargiter, ad Mārķ. Pur. 129, 12).
- 19 Śilodaka: Skt. Bmḍ. Pur. en Vāyu Pur. geven śailodā (vgl. ook Kirfel, p. 59). De rivier heet daar śailodā.
- 20 Śītā Cakṣu. In de Bmḍ.- en Vāyu Purāṇa's worden deze rivieren wel genoemd: sā Cakṣuṣītayor madhye praviṣṭā Lavaṇodadhim (B. 1, 18, 22; V. 47, 21), doch verdere bijzonderheden ontbreken. Op deze beide rivieren komt de tekst nader terug.
- 23 kabāyabya: Vāyu is de godheid van het N.W.
- 24 Hiraṇyaśṛṅga. Deze naam is, naar het mij schijnt, van onzekere herkomst. De Skt. teksten geven (bv. Bmḍ. Pur. 18, 23; 24): giriḥ || Gauram nāma giri.... hiraṇyaśṛṅgaḥ.... maṇimayo giri, waar dus Gaura eigennaam, hiraṇyaśṛṅga adjectief is. Gaura als adj. is „geel, witachtig; schitterend“. Het Matsya Pur. noemt (120, 10—12) een Hemaśṛṅga, maar in het Z.O. van den Kailāsa; m.i. heeft deze plaats hierbij niets te maken. Mhbh. VI, 237 heeft, volgens Pargiter, ad Mārķ. Pur. 58, 32, als eigennaam, Hiraṇyaśṛṅga, in een vers dat gelijk is aan Bmḍ. Pur. 1, 18, 24b, nl.: hiraṇyaśṛṅgaḥ sumahān divyo maṇimayo giriḥ. Roy, in zijn vertaling. Bhīṣma P., p. 23, vat hier Maṇimaya als eigennaam op, m.i. onzeker, daar het vers met den waren eigennaam uitgevallen kan zijn. Het Oud-Jav. Bhīṣma P. f° 10 geeft echter Hiraṇyaśṛṅga als naam van den berg. Vgl. p. 151, 25; Bmḍ. Pur. 1, 18, 63.
- 26 Windusara: zie beneden bij p. 148, 28.
- 27 Bhagiratha, afstammeling van Sagara, deed door zijn askese den Ganges uit den hemel afdalen, omdat deze rivier de asch van de zoons van Sagara, die door den toorn van Kapila verbrand waren, met haar water moest reinigen. Min of meer uitvoerig wordt deze afdaling van den Ganges in vele Purāṇa's verhaald; ook het Mhbh. en Rām. vermelden de gebeurtenis. Men zie: Kirfel, p. 109; Hopkins, Epic Myth. p. 5.

- 147—29 athawā. Dit woord beteekent hier, zooals vaker (K. B. W. I, 192), „zeker wel, klaarblijkelijk“, ± wyakti.
- 148—7 kapila, Skt. rossig, bruin. Bij v. d. Tuuk, K. B. W. II, 302 en Gericke en Roorda, Hdwd. I, 515 vindt men voor Kawi (N. Jav.) beteekenis: putih, dus „wit“, volgens v. d. Tuuk „witachtig rood“. Uit een plaats als Rām. 8, 2, waar het van de kleur van 'n aap gezegd wordt, blijkt echter duidelijk, dat de oorspronkelijke beteekenis nog ten volle aan het woord gehecht wordt.
- 13 Bhaṭṭāra Gunuṇ. Śiwa wordt in deze passage met verschillende namen genoemd, deze echter is niet met v. d. Tuuk (hs. D₃) te wijzigen in bhaṭṭāra Guru, daar het een vertaling zal zijn van Giriśa.
- 16 rinukti (< nirukti) nika werd in x verklaard met nāranya; deze glosse is in den tekst geraakt.
- 17 somapādaprasūta, Vāyu Pur. 47, 26; Skt. Bmḍ. Pur. I, 18, 27.
- 18 Mṛgalāñchana, een zeer weinig voorkomende naam voor de maan. Het Pet. Wdb. citeert Hemacandra's lexicon.
- 19 makadhara, tot houder of bevatter hebbend, van Skt. dhara. hada-hada: vgl. Arj. Wiw. 16, 5; 23, 8; K. B. W. I, 150.
- 22 chāyāpatha = het luchtruim, een zelden voorkomend woord. Het Pet. Wdb. citeert Hemacandra en het Trikāṇḍaśeṣa.
- 23 wintān wuwur is de Melkweg. Men verg. K. B. W. III, 561, waar deze plaats (naar hs. D) geciteerd wordt.
maṇalo. Verg. de Kakawin (13, 3). Af te leiden van lo = lwa (vgl. Bijdr. Kon. Inst., 89, p. 90).
- 26 anṅembōr: mogelijk is, dat er anṅembōr hana gestaan heeft. Kēmbēñ is „vol in iets zijn“ en „vol van iets zijn“.
- 28 Windusara. Het meer Bindusaras wordt in Mhbh., Rām., en Purāṇa's herhaaldelijk genoemd. Vgl. Hopkins, Ep. Myth. 5; Kirfel, pp. 59, 110.
- 29 sambandha, v.l. sambaddha, welke variant ik meer heb aangetroffen (vgl. ook K. B. W. III, 360 en 354). Het is zeer wel mogelijk, dat beide vormen naast elkaar hebben bestaan, resp. het Skt. woord sambandha, „verzameling, verbinding, connectie“ en sambaddha, „verbonden, samenhangend“.
- 30 Bhavena enz. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. I, 18, 32: tato niruddhā sā devī Bhavena smayatā kila.
- 149—3 jñātvā enz. Jñātvā heb ik met Bmḍ. Pur. I, 18, 33 i. p. v. het overgeleverde geplaatst, daar het mij weinig waarschijnlijk lijkt dat deze śloka met jñāna zou zijn begonnen. Een voorbeeld van -ā > -am: Wir. p. 24, 3; Wulff, Wir., p. 122.
- 6 ardhanārīśwari, vgl. K. B. W. I, 106. De Kakawin is hier duidelijker! De lichamen van Śiwa en zijn gemalin Durgā vereenigden zich bij hun verbintenis tot een tweeslachtig lichaam, Ardhanārīṣa geheeten.
- 11 bhittvā = Skt. Bmḍ. Pur. I, 18, 33. In de overlevering is dus -ttwa > -to, zooals vaak geschiedt; de verandering van srotasā > śrotuma zal ontstaan zijn door de verwisseling van s met m (volgens Wulff,

Wirātaparwa, pp. 49, 207 geschiedt dit in Sanskrit citaten, die eerst in nāgarī-schrift geschreven waren); daarna is het onbegrijpelijke srotamā vervangen door het op zich zelf zingevende, doch in het verband niet passende śrotum en is de a- bij het volgende woord getrokken, dat dan misschien is opgevat als āgrhya; onbekendheid met den vorm grhya (Whitney, Skt. gr. § 990a) kan ook 'n factor geweest zijn. — Śaṅkara, naam van Śiva als hersteller van het vernietigde.

- 149—16 tasya enz. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 18, 34b: tasyāvalepaṃ jñātvā tu nadyāḥ kruddhas tu Śaṅkaraḥ en Vāyu Pur. 47, 33b tasyāvalepaṃ taṃ buddhā nadyāḥ k° t° S°. De verwarring van w en c komt vaker voor, vgl. bv. Wir. p. 66, 19.

21 etasmin enz. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 35.

24 dhamanī° enz. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 36a: dhamanīsaṃtatam kṣīṇaṃ kṣudhayā vyākulendriyam; in het eerste deel stemt het Vāyu Pur. met het Skt. Bmḍ. Pur. overeen. Het woord tikṣṇaṃ heeft in den tekst van onzen bewerker kunnen staan, al is het, gezien de vertaling, niet waarschijnlijk; dhamanī zal over dhasanī (zie boven) tot dhasanī geworden zijn; over s > ś, zie Wulff, Wir., p. 235. Bij kṣud° > sudd° vergelijkte men kṣatriya > sat° enz.

- 150—5 ccati?, gati?, cyavati?

8 srotāṃsi. Deze woorden heb ik nòch in het Skt. Bmḍ., nòch in het Vāyu Pur. aangetroffen.

Daar -aṃ vaker tot -i wordt in de hss. (vgl. bv. Wir. pp. 57, 1; 72, 13), scheen mij deze verbetering voor de hand te liggen.

11 Nandinī. Over de namen van deze rivieren vgl. men bv.: Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 120 sq.; Kirfel, pp. 109 sq. Het Skt. Bmḍ. Pur. en Vāyu Pur. (resp. 1, 18, 40 en 47, 38) geven i. p. v. Nandinī: Nalinī, een naam die in zeer vele andere teksten genoemd wordt. Een Nandinī in dit verband heb ik nergens gevonden; de rivier van dien naam die het Vāyu Pur. 44, 20 geeft (in Ketumāla) heeft hiermee niets te maken. De andere namen komen overeen met wat de Skt. teksten geven, slechts Cakṣu luidt daar Cakṣuḥ, enz.

18 Salila enz. Kirfel, p. 110: „Die Aufzählung der Völker, die diese Ströme während ihres Laufes durch Bhārata nach den Angaben des Matsyap. berühren, darf wohl hier übergangen werden“. Echter vermelden 't Bmḍ. en Vāyu Pur. deze namen ook. Het eerste volk heet in het Bmḍ. Pur. (1, 18, 44) Śilindhra, in het Vāyu Pur. (47, 42) Sirindhra, in het Matsyap. Pur. Saśaila.

Daar de Skt. teksten, die deze volkeren opnoemen, onderling in vorm der namen zeer verschillen en de op onzen tekst berustende Kakawin ze niet vermeldt, heb ik, behoudens een enkele correctie in spelling en quantiteit, de namen zonder eenige wijziging gegeven. Het is mogelijk, dat er, nadat het Purāṇa in het Javaansch bewerkt is, foutieve lezingen ontstaan zijn, maar evenzeer mogelijk, dat de bewerker namen in den vorm waarin wij ze nu hebben in zijn Sanskrit tekst vond. Over een enkelen nog een op-

merking. Bañwara zal wel corrupt zijn: Matsya- en Bmđ. Pur. hebben Barbara, Vāyu Pur. Varvara.

Druwa, vgl. Vāyu Pur. Druha, Bmđ. Pur.: Dhṛaka. Ook het Matsya Pur. heeft Aṅgalokya (121, 44) met -y-. 't Vāyu Pur. heeft: Aṅgalokavaras̄ca (47, 43). Dat w > n, heb ik o.a. aange- troffen Wir. p. 65, 15. Vgl. nog Pargiter, ad Mārķ. Pur. 58, 35.

150—20 Tēgal si Sinhā: Skt. Bmđ. Pur. 1, 18, 45 kṛtvā tridhā Simha- vantaṃ Sītā 'gāt paścimodadhim; het Vāyu Pur. heeft: k^ot^o Sindhu- marum, dus de Sindhu-woestijn; het Matsya Pur. spreekt van Him a- vantaṃ.

22 Cīnamaru, ook Vāyu Pur. 47, 44 en Bmđ. Pur. 1, 18, 46. Sulika, Matsya Pur.: Śūlika, vgl. Bmđ. Pur.: Masamūlika en Vāyu Pur. Sarvamū- lika. De overige namen wijken zeer af. Para's worden ook genoemd Mārķ. Pur. 58, 25; echter als een volk in Z.-Indië.

25 Udharma, (Uḍara hss.), Skt. Bmđ. Pur. e.a. hebben Darada. De Gāndhāra's zijn het bekende volk aan de Beneden-Kabool. Urāga is de lezing der hss., verband gezocht met uraga = slang? Vgl. Kirfel, p. 101, d. Kuya: Skt. Bmđ. Pur.: Kuha. Nidīpada is in hs. F > Nīdimaḍa; vgl. Skt. Bmđ. Pur. 1, 18, 48: Nindrapada. Bij Wasati is in hs. H door H₁ aangeteekend: Pasati; de tekst is echter hier eensluidend met het Skt. Bmđ. Pur., t. a. p. — Sendhawa: Skt. Bmđ. Pur. e.a.: Saindhawa (v. Sindhu, vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, 134; Pargiter, ad Mārķ. Pur. 57, 37). Radrakataka: Skt. Bmđ. Pur.: Randhrakarakā, zoo ook Vāyu Pur. 47, 46. Ra- dhakataka is een door 't Vāyu Pur. 45, 117 aan een volk in dezelfde streek gegeven naam; zie p. 315.

Kupatā geven de hss. Is misschien Kupatha te lezen, een naam dien het Matsya Pur. 114, 47 aan een volk in het Zuiden, het Skt. Bmđ. Pur. 1, 16, 67, aan 'n bergvolk geeft? De opmerking van Pargiter, ad Mārķ. Pur. 57, 46, dat deze naam behalve in het Matsya Pur. niet gevonden is, kan dus aangevuld worden. — Bhīru: Skt. Bmđ. Pur. e.a.: Bhīra. Udda, vgl. Ūrddhvamaru in het Skt. Bmđ. Pur. en Vāyu Pur. Sindureta is een wānvorm, ontstaan op de wijze waarop later in de Javaansche literatuur zoovele namen ontstonden, nl. door vergissing en misverstand van den tekst, dien men bewerkte. Het Skt. Bmđ.- en Matsya Pur. hebben hier Sindhur etān niṣevate, „die (volkeren) be- zoekt de Sindhu”.

31 Uruga = Nāga. — Kalāya is een fout voor Kalāpa, waar- schijnlijk echter in het nāgari-schrift ontstaan, dus misschien reeds aan- wezig in het exemplaar, dat de bewerker gebruikte. Bovendien heeft hij hier van één naam twee gemaakt. Het Skt. Bmđ.- en Vāyu Pur. geven: Ka- lāpagraṃaka. De plaats Kalāpa (grāma) nu wordt in andere teksten eenige malen genoemd, bv. Viṣṇu Pur. 4, 4, 48; waarbij in de vertaling van Wilson—Hall, III, 325, ook een variant Kaliya^o genoemd wordt. Wilson—Hall, Viṣṇu P. IV, 157, citeeren ook de Bhāgavata- en Matsya-Purāṇa's voor dezen naam. Bij de vertaling van 't Viṣṇu Pur.

3, 16, 17 (III, p. 197) citeeren ze een commentator: Kalāpo Himavatpārśvavartī grāmaviśeṣaḥ. — De Kimpuruṣa's worden hier in 't Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. niet vermeld, in tegenstelling met Matsya Pur. 120, 49. De Kimpuruṣa's zijn menschen van een minderwaardig type, tot op zekere hoogte met natuur en uiterlijk van dieren. Later worden ze gelijkgesteld met de Kimpnara's, wezens met een paardekop en menschenlichaam. Vandaar Wilson's vertaling (Viṣṇu Pur. IV, 52): „centaurs". Het Matsya Pur. 120, 48—49, maakt echter nog onderscheid. In het Mhbh. worden ze als goede boogschutters en boschbewoners beschreven (vgl. 5, 5352 e.a.). Ze worden gelocaliseerd voorbij de Śvetapārvata (nader bij Pargiter, ad Mārķ. Pur. 58, 48). Wat Druma betreft, ik vermoed dat sañ Druma een verbastering is van Sudyumna. Ilā, de dochter van Manu werd nl. veranderd in een man, 'n Kimpuruṣa, geheeten Sudyumna; het verhaal hiervan komt ook voor in het Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. (resp. 3, 60 en 85); bijzonderheden kan men vinden bij Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. III, 234 sq., Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 254 e.a.; een vertaling bv. Pargiter's Mārķ. Pur. c. 111. De afstammelingen van Sudyumna worden gelocaliseerd in „the town Gayā, the country eastward of a line drawn roughly from Gayā to Cuttack, and the region north of the Ganges eastward of Videha and the Vaiśālaka kingdom" (Pargiter, Anc. Ind. hist. trad. p. 288). —

Khama heb ik het overgeleverde Kāma geïnterpreteerd; zonder twijfel is te lezen Khasa of Khaśa; daar deze fout, naar alle waarschijnlijkheid, in nāgarī-schrift is ontstaan, is het mogelijk dat de auteur de lezing Khama aantrof en in zijn werk neerschreef. De Khaśa's (zōó Vāyu Pur. 47, 47) of Khaśa's (zōó Skt. Bmḍ. Pur. I, 18, 50) zijn een half-barbaarsche stam buiten Indië (Mhbh. 2, 1859; 7, 399 e.a.). Pargiter wijst er echter op, ad Mārķ. Pur. 57, 57, waar deze naam ook voorkomt, dat op die plaats eerder gedacht kan worden aan de Khas, vroeger een kleine stam, thans de militaire stand in Nepal. In één verband met de Kirāta's en de Pārada's, die 't Skt. Bmḍ.- en 't Vāyu Pur. in hetzelfde vers noemen, worden ze ook door Manu, 10, 44 vermeld. Verg. nog Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, 186. De Kirāta's zijn on geciviliseerde berg- en woudstammen, vroeger over een veel grootere uitgestrektheid verspreid dan de moderne Kirāti (Kirānti) in Nepal; zie Pargiter, ad Mārķ. Pur. 57, 40. De Kuru's zijn zeer bekend; mogelijkerwijze is hier niet hun latere woonplaats bedoeld. Kurukṣetra is het boven-gedeelte van den Doab. Bharata: elders (Matsya Pur.) Bhāṣa. Vgl. bv. Cambridge Hist. of India p. 47, e.a. Pañcāla: woonachtig in den Beneden-Doab. Kāśi is het tegenwoordige Benares. De Matsya's woonden ten Z. van Indraprastha (Delhi). — Aṅga; deze lezing is zonder twijfel de juiste, doch slechts in één hs. bewaard gebleven. 't Skt. Bmḍ. Pur. e.a. hebben Magadhāṅgā (n), Magadha's en Aṅga's; deze volkeren woonden niet ver van elkaar; de A's in het gebied van het tgw. Bhagalpur. De naam Brahmottara staat ook in het Vāyu Pur., 't Skt. Bmḍ. Pur. e.a.

Suhmottara. Bedoeld zijn de lieden ten Noorden van de Suhma's, die woonden ten Z. van de Puṇḍra's en ten W. van de Vaṅga's, nabij de Golf van Bengalen. Met Awaṅga zijn zonder twiifel bedoeld de Vaṅga's, vroeger woonachtig in 't Noordelijk deel van West- en Midden-Bengalen (Pargiter, ad Mār̥k. Pur. 57, 43), later in de Ganges-delta. Tāmalipta: de lezing van het Skt. Bm̥ḍ. Pur. e.a. is Tāmralipta. De moderne naam is Tamluk. Het volk woonde aan den oever van de W. Ganges-monding. Men vergelijkte S. Lévi, Journ. As. 1923 (203). — Het volgende is eenigszins vreemd uitgedrukt.

151—4 tataḥ enz., voortgezet met pra°, vgl. Skt. Bm̥ḍ. Pur. 1, 18, 52. In de hss. worden -i en -am meermalen verward. Als tweede deel van dit vers lezen het Skt. Bm̥ḍ. Pur. e.a. praviṣṭā lavaṇodadhīm, en derg. Het hier gelezen pratiṣṭhā pūrvasāgarah, „het receptaculum was de Oostelijke Zee" is op zichzelf zeer wel mogelijk, doch moeilijk te construeeren met den eersten pāda. Ook de vertaling doet aan praviṣṭā denken.

10 paṇetan, vgl. K. B. W., III, 534.

Niṣāda, vgl. Matsya Pur. 120, 52; Vāyu Pur. 47, 51. De N. behooren tot de meer oorspronkelijke bevolking en worden beschreven als dwergachtig, zwart, roodharig, enz. Ze waren een woud-volk in N.- en M.-Indië. De overige namen wijken weer vaak af. Over de ṛṣika's, wel bedoeld met ons ṛṣi: Wilson—Hall, ad Viṣṇu Pur. II, 167; Pargiter, ad Mār̥k. Pur. 57, 46. Nuṣṭakārṇa is het Auṣṭakārṇa (Bm̥ḍ. Pur.) of Uṣṭrakārṇa (Vāyu Pur.; Ekakārṇa, Matsya Pur.) der andere teksten, vermeerderd met de -n van den acc. plur. van den voorafgaanden naam. Suvarṇa en Bhūmi zijn elders één: Svarṇabhūmikān (Bm̥ḍ. Pur. 1, 18, 55).

15 Dyumnasara: vgl. Bm̥ḍ. Pur., vs. 56, e.a.: Supathān plāvayantiha tv Indradyumnasaro 'pi ca. Vgl. verder (Bm̥ḍ. Pur., t. a. p. en) Matsya Pur. 120, 56: tathā Kharapathān deśān Vetrāśāṅkupathān api. Dan: Matsya Pur. t. a. p.: Madhyenojjān Akamarūn Kuthapṛāvaraṇān yayau. In het Matsya Pur. staan echter de namen Pāvani en Nalini in andere volgorde en met de in de par.-teksten aan den ander toegekende volkeren.

18 Āmara, elders: Tomara. De namen Huna en Darwa staan op de par.-plaatsen niet. Vgl. Kirfel, Bh. p. 59.

19 binubulnya, vgl. Vāyu Pur. 47, 57 bhittvā sa bahudhā girin.

20 Arṇawaprawara, vgl. Matsya Pur. 120, 58, e.a.: Kārṇapṛāvaraṇān prāpya gatā Sāsvamukhān api.

21 nadyupanadi, cf. Skt. Bm̥ḍ. Pur. 1, 18, 61.

25 Kauvera. Aan dezen vorm is de voorkeur gegeven op grond van het Skt. Kauvera.

26 brahmarākṣasa zal te lezen zijn. Het Skt. Bm̥ḍ. Pur. 1, 18, 64, heeft: tatratiyais taiḥ parivṛto vidvadbhir brahmarākṣasaiḥ, vgl. Vāyu Pur. 47, 61, Matsya Pur. 120, 62. In het Matsya Pur. 201, 12—13 wordt verteld, dat Pulastya die tot nageslacht Rākṣasa's had (hier zijn niet-Arische stammen met dezen naam bedoeld) den zoon van Agastya adopteerde. Zoo

werden de Āgastya's (in het Oud-Jav. Āgastyakula) onder de Rākṣasa's opgenomen. Kubera was de vorst over Yakṣa's enz. en ook over deze Āgastya's. Het waren brahma-rākṣasa's, d. w. z. ze waren afstammelingen van brahmanen, of brahmanen die zich met de Rākṣasa's hadden verbonden. Ze studeerden den Veda en verrichtten godsdienstplichten. Bijzonderheden vindt men bij Pargiter, *Anc. Ind. hist. trad.*, pp. 241—2.

151—28 Yajñāhara: heet elders Brahmopeta, Brahmadhātṛ, Brahmapāta; Kirfel, *Kosm.* p. 59.

29 Himācala = Himālaya.

dumwiguṇa. M.i. is het overgeleverde corrupt. Vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 18, 65: paraspareṇa dviguṇā dharmataḥ kāmato 'rthataḥ = *Vāyu Pur.* 47, 62; *Matsya Pur.* 120, 64. Onze tekst weidt nit.

152—1 Hemakūṭasya, vgl. *Skt. Bmḍ. Pur.* 1, 18, 66a = *Vāyu Pur.* 63a: Hemakūṭasya prṣṭhe tu. Na deze woorden moet iets zijn uitgevallen als: „hana talāga niṇ Hemakūṭa, en uit dit meer stroomt een rivier". De par-teksten zeggen van de rivier (*Bmḍ. Pur.* 1, 18, 66 en *Vāyu Pur.* 47, 63) Manasvinī prabhavati tasmā Jyotiṣmatī ca yā (ca sā V.P.).

3 Wiṣṇupada heb ik, evenmin als de volgende namen, bij Kirfel vermeld gevonden. Vgl. *Skt. Bmḍ. Pur.* 1, 18, 67; *Vāyu Pur.* 47, 64. Als naam van een tīrtha komt het woord ook elders voor (zie *Pet. Wdb.* VI, 1265).

4 Nadwala. In hs. H staat na... pa. Het *Vāyu Pur.* leest Nanwali, het *Skt. Bmḍ. Pur.* Nākulī.

6 Meroḥ: vgl. *Skt. Bmḍ. Pur.* 1, 18, 68; *Vāyu Pur.* 47, 65. 't *Bmḍ. Pur.* heeft: Meroḥ pārśvāt prabhavati etc., *Vāyu Pur.*: Meroḥ pascāt prabhavati. Het in onze hss. overgeleverde is ook mogelijk, men lette echter op pārswa in de Jav. vertaling.

Candraprabha, over den berg C°, Kirfel, *Kosm.*, p. 59.

9 Jambūs, vgl. *Bmḍ. Pur.* 69; *Vāyu Pur.* 66.

Jambūnadī: „From the clear juice which flows from the fruit of the Jambū springs the Jambūnadī. From contact with this juice, earth becomes gold; and it is from this fact that gold is called jāmbūnada" (*Bhāṣkara Ācārya* bij Wilson—Hall, *Viṣṇu Pur.* II, 111). Vgl. ook Kirfel, p. 94. Het hier overgeleverde stemt overeen met het *Matsya Pur.* 120, 67. *Vāyu-* en *Bmḍ. Pur.* hebben: tatra Jambūnadī puṇyā yasyā jāmbūnadaṃ smṛtam (47, 66; 1, 18, 69). Over den naam Jambūrasawatī zie boven.

14 Payodaḥ. Het exemplaar dat de bewerker van onzen tekst gebruikte week ook hier af van wat we in het tegenwoordig bekende *Skt. Bmḍ. Pur.* vinden. Dit heeft (1, 18, 69): Payodaṃ tu saro Nīle = *Vāyu Pur.* 47, 66. Dat -ra- en -ṛ- in het Balineesche schrift verwisseld worden is een bekend verschijnsel. Voor Puṇḍarīka hebben de hss. EH Paṇḍarīka, wat een fout van z is. De namen stemmen overeen met de *Skt. Bmḍ.* en *Vāyu Purāṇa's*, die echter vrouwl. gesl. geven (vgl. *Matsya Pur.* 120, 68).

18 Saras etc. Ook hier wijkt onze tekst af. In plaats van Śvetaḥ volgens de hss., heb ik Śvete gesteld; dit is echter niet meer dan een gissing om het citaat op zichzelf begrijpelijk te maken en in overeenstemming

te brengen met de Javaansche vertaling. Het Matsya Pur. heeft *sarasas tu saras tv etat* (69). De naam *Uttamamānasa* (ook in 't Matsya Pur.) staat zeer dicht bij de lezing van het Vāyu Pur. (47, 67): *śvetāt prabhavate punyam saras tūttarasānasaṃ*; men lette op de *ū* (< *tu + u*^o) van onze hss.! De verwarring van *s* en *m* in nāgarī-schrift is bekend.

- 152—20 Jyotsa zal wel een fout zijn voor Jyotsnā, vgl. Vāyu Pur. 47, 68: *Jyotsnā ca Mṛgakāntā* ca. 't Bmḍ. Pur. heeft: *Jyotsnā ca Mṛgakāmā*.
 22 Kuru. Met behulp van 't Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. is deze pāda niet te reconstrueeren: deze hebben zeer afwijkende lezingen, evenals het Matsya Pur.

De namen *Śānti* en *Mandī* luiden in Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. *Śāntā* en *Mādhvī* (resp. 1, 18, 73 en 47, 71).

- 27—30 hana. De woorden *hana* enz. zijn slechts in de hss. DFK overgeleverd; dat zij in de andere hss. zijn uitgevallen, bewijzen de Skt. teksten, die dezelfde beschrijving, zij het in volgorde en bijzonderheden afwijkend, bevatten.

29 wwalu, d. w. z. de warṣa's behalve Bhāratawarṣa.

- 153—1 Sabhagiri. De Kakawin heeft, 16, 4, ofschoon in volgorde afwijkend, dezen naam ook. Het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 18, 75 en Vāyu Pur. 47, 72 hebben *Ṛṣabha*.

2 Kaṅka ook Vāyu Pur.; Bmḍ. Pur.: *Kaka*.

Droṇa, wel in het Bmḍ. Pur.; Vāyu Pur.: *Prāṇa*.

3 Soma. Dezen naam en de beide volgende geven 't Skt. Bmḍ. en Vāyu Pur. eensluidend: *Somaka*, *Vārāha*, *Nārada*. *Soma* heeft de Kakawin met onzen tekst gemeen, voor *Nāda* hetzelfde en *Bhāda* (*n* en *bh* worden meermalen verward, verg. Wulff, *Wirātaparwa*, p. 174).

5 Sambartaka. De gebeurtenis, waarop hier gezinspeeld wordt, is in het kort de volgende. Aurva, 'n beroemd ṛṣi uit het geslacht van Bhṛgu, werd geboren uit de dij zijner moeder tijdens een vervolging van de Bhārgava's door de Kṣatriya's. Hij verblindde door een grooten vuurgloed de vervolgers en maakte ten slotte door het vuur zijns toorns goden en menschen beangst. Op de smeekbeden van de pitaras zond hij dat vuur den oceaan in. Dit onderzeesche vuur nu heet *Aurwāgni* (hier geworden tot *(h)erwāgni*). In de Indische literatuur wordt meermalen over hem gesproken; reeds in den ṛg-Veda wordt hij vermeld. De geschiedenis van zijn geboorte vindt men in het Ādiparwa (Skt. 6802—15; vgl. O. Jav. Ādip. p. 167). Het onderzeesche vuur heet ook *Samvartaka*; somtijds, bv. Mārka. Pur. 130, 6, wordt dit als een wapen opgevat. Men stelde zich voor, dat het vuur der daemonen voortkwam uit het oceaan-vuur in de onderwereld; uiteindelijk zou dit de wereld vernietigen. Bijzonderheden geeft Hopkins, *Ep. Myth.* pp. 99; 178 sq.; Dowson, *A class. Dict. s.v. Aurva*, vertelt in het kort het belangrijkste. De naam *Vaḍabāmukha* beteekent „gezicht, bek, van 'n merrie". Toen Aurva nl. het vuur in zee wierp, kreeg het den vorm van 'n paardekop. Een andere lezing noemt de plaats van dit vuur, of liever van Aurva, die dit vuur had voortgebracht, *Vaḍabāmukha*. Ook dit werd een naam voor het onderzeesche

vuur. — Herwa is dus een verbastering van Aurwa; de Kakawin heeft dit goed; derhalve is de lezing verbeterd.

- 153—10 ikañ gunuñ: deze passage is in de Kakawin, Zang 16, zeer uitgesponnen. De Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. hebben slechts één śloka: dvādaśaite pravīṣṭā hi parvatā Lavaṇodadhīm | Mahendrabhayavitrastāḥ pakṣacchedabhayāt purā (Bmḍ. Pur. 1, 18, 80b, 81a; vgl. Vāyu Pur. 47, 77a en b).
- 20 kāmā is in overeenstemming met de Skt. teksten.
- 21 Śākadwīpa. Merkwaardiger wijze stemt het volgende, waarin de verschillende dvīpa's beschreven worden, niet overeen met die groep van teksten, waartoe het Skt. Brahmāṇḍa Purāṇa behoort, doch in hoofdzaak met een andere. Daar ik op dit verschil later uitvoerig hoop terug te komen, bepaal ik mij er hier slechts toe het te constateeren. Men vergelijkte Kirfel, pp. 120 sqq.
- 24 rwañ. Dat het nā den Lavaṇoda (Zout-oceaan) op Jambūdwīpa volgende continent tweemaal de breedte daarvan heeft, is in overeenstemming met de Sanskrit teksten.
- 25 subhikṣa. Het Skt. Bmḍ. Pur. bespreekt Śākadwīpa, maar dan als zesde continent, 1, 19, 80 sqq. Vgl. hierbij Vāyu Pur. 49, 73 sqq. Bij deze zinsnede vergelijkte men Bmḍ. Pur. 1, 19, 82b kuta eva ca durbhikṣam.
- 26 kṣamātej°: Matsya Pur. 121, 4: kṣamātejoyuteṣv iha.
- 27 kēṇḍañ: een kēṇḍañ is een langwerpige trom, een soort van pauk. Men zou kunnen denken aan bergen van den vorm van zoo'n trom. Echter is het waarschijnlijker te veronderstellen, dat kēṇḍañ hier staat voor kēṇḍēñ (vgl. K. B. W. II, 30), „pees, gespannen koord”; ñēṇḍēñ en kumēṇḍēñ beteekenen: „zich als een gespannen koord, als een lange keten uitstrekken”, gezegd van wolken, troepen, bergketenen en derg. Ook als „bergketen” komt kēṇḍēñ voor, vgl. Gericke en Roorda, Hdwdb. I, 404.
- 29 kalyan: over dit woord is reeds het een en ander opgemerkt door v. d. Tuuk, K. B. W. II, 266. Hij citeert daar: kalyan mas maṇik sarwa mūlya, als vertaling van Skt. ratnanidhi, vat voor juweelen; kalyan maṇik voor Skt. ratnākara, beide = zee. Men vergelijkte het Maleische galian, „wat uitgegraven is of wordt, groeve”. Op onze plaats hebben 't Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. ook het woord ratnākara, maar in het volgende verband: tatrāpi parvatāḥ śubhrāḥ saptaiva maṇibhūṣaṇāḥ | ratnākaraś tathā nadyas teṣāṃ nāmāni me śṛṇu || (resp. 1, 19, 83; V.P. 49, 76 met een paar varianten). De rivieren zijn in onzen tekst dus achterwege gebleven.
- 31 riñ.... Hierachter is de naam uitgevallen. De Kakawin heeft deze passage niet, zoodat herstel onzeker blijft. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft: prathamō Merur ucyate | prāḡyataḥ sa sauvarṇo hy Udayo nāma parvataḥ (1, 19, 84). Vgl. Vāyu Pur. 49, 77; Matsya Pur. 122, 8; Kirfel, p. 122. De dubbele namen komen voor in de door Kirfel als „tweede groep” onderscheiden teksten, waartoe het Skt. Bmḍ. Pur. niet behoort. De woorden dawāñawetan kramanya zijn een vertaling van prāḡyataḥ.
- 154—2 Jaladha: deze berg heet in de Skt. teksten Jaladhāra (Ja-

laghāra in Rājendralāla Mitra's editie van het Vāyu Pur., 49, 78, zal een drukfout zijn). Candrasama ontstaan uit een lezing als Matsya Pur. 121, 10 sa vai Candrah samākhyātaḥ? Elders: Candra.

- 154—3 oṣadhi, sarvaṣadhisamanvitaḥ, Matsya Pur. 121, 10.
- 6 Rewataka: Recaka of Nārada heet hier dit gebergte. Het Matsya Pur., waarmee onze tekst hier samengaat, heeft: Nārada of Durgasāila. Enkele andere teksten hebben als derde gebergte van het Śākadvīpa Raivataka, het Agni Pur. zelfs Raivata (Kirkel, p. 119), wat dicht bij ons Recaka komt: de verwarringen c en w, en k en t zijn uit vele plaatsen bekend, vgl. Wulff, Wirāṭaparwa pp. 235; 207. Daar bovendien eenige regels verder de juiste naam voorkomt en ook Rewatī goed is overgeleverd, heb ik gemeend hier den tekst te moeten emendeeren.
- 8 Nārada: over zijn afkomst gaan verschillende verhalen.
- 9 Aświno-deva, de beide Aśvins treden op als geneesheeren der goden.
- 11 Rewatī; deze mededeelingen ontbreken op de par.-plaats in het Matsya Pur. Vgl. Mārka. Pur. 75, 22 sq.: Revatyṛkṣaṇi ca patitaṃ kumudādrau samantataḥ, etc.
- 13, 15 Śyāma en Dundubhi ook Matsya Pur. 122, 12 sq. Het Skt. Bmḍ.- en Vāyu Pur. hebben slechts den eersten naam.
- 15 Dundubhi. Pargiter teekent ad Mārka. Pur. 133, 6 aan „I have not found a Daitya of this name elsewhere". Vgl. Pet. Wdb., s.v. Op die plaats in het Mārka. Pur. wordt verhaald, dat koning Dama het hanteeren van alle soorten wapens leerde van den edelen daitya Dundubhi. De hier volgende namen zijn mij van elders niet bekend, behalve Śalmala (zie Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, 101) en Śabdampṭyu: Matsya Pur. 121, 13 Śabdampṭyuh purā tasmin Dundubhis tāḍitaḥ suraiḥ.
- 19 Upta. Deze naam ontbreekt op deze plaats in het Skt. Bmḍ. Pur. en Vāyu Pur., die Astagiri, resp. Astogiri hebben, welke naam in vele andere teksten ook voorkomt (Kirkel, p. 119). Upta kan echter een verschrijving zijn van Aṣṭa, dat even verder in den tekst (p. 155, 1) inderdaad voor dezen berg gebruikt wordt (p en ṣ verward; seekoe overbodig aangebracht). Soma is in verband te brengen met den Soma-ka van het Matsya Pur. (121, 15).
- 20 Garuḍa, het rijdier van Viṣṇu, half mensch, half vogel, stal eens het amṛta, den drank der goden, om er de vrijheid van z'n moeder van Kadrū mee te koopen. Indra die den diefstal ontdekte, bestreed hem in een hevig gevecht en heroverde het amṛta.
- 21 Āmbikēya en Sumanas (onze hss. leveren over: Sumāna) komen ook voor in het Matsya Pur., 121, 16, in dit verband, de eerste naam eveneens in vele andere teksten. Stond Āmbikēka reeds in den grondtekst?
- 22 Suvarṇākṣa. In het Matsya Pur., 121, 16, staat: Hiranyākṣo Varāheṇa tasmin śele (l. śaile) niṣūḍitaḥ, wat zinspeelt op de gebeurtenissen tijdens Viṣṇu's everzwijn-incarnatie.
- De andere naam is mij verder niet bekend.

- 154—24 *Kalika*, staat, onjuist, voor *Keśara* (hss. *Keśāra*); wat las onze auteur? *Matsya Pur.*: *Keśava*, *Varāha Pur.*: *Kesarin*.
- 24 *Wibhrāja* heb ik hersteld, vooral op grond van de verklaring die de tekst zelf geeft van *wibajra*. Dit moet zijn het Skt. *vibhrāj* „glimmend, glanzend”. Bovendien geeft het *Matsya Pur.* (122, 17) op deze plaats als namen: *Ramya* (deze naam staat ook in vele andere teksten o.a. *Skt. Bmḍ. Pur.*) en *Vibhrāja*. Dat een -r- een lettergreep verspringt is een bekend verschijnsel, dat voorts, eenmaal *bajra* gelezen en si voorgevoegd zijnde, *siwibajra* wordt tot *Śiwabajra*, is slechts een staaltje van volksetymologie. Het moet echter (wegens si) op Java gebeurd zijn; de auteur van onzen tekst kan dit niet zoo hebben aangetroffen en neergeschreven.
- 30 *Udayasyodayam*. Zonder eenigen twijfel is hier de akṣara *ya* uitgevallen. De pāda komt voor: *Vāyu Pur.* 49,84; *Matsya Pur.* 121, 20.
- 31 *Jaladhara*; *Skt. Bmḍ. Pur.* 1, 19, 91 heeft met vele andere teksten *Jalada* en kent evenals bij de volgende varṣa's geen tweeden naam toe. Wel doet dit weer het tot de andere groep van teksten behorende *Matsya Pur.* 120, 20 sqq. *Jaladhāra* of *Jaladhara* komt ook elders voor. De naam *Śāntabhaya* luidt daar echter *Gatabhaya*; het *Varāha Pur.*, dat telkens maar één naam heeft en wel een die het meest gelijkt op den tweeden van de door het *Matsya Pur.* gegeven namen, heeft *Śāntabhaya*; het in onze hss. overgeleverde *Santabhaya* heb ik in overeenstemming hiermee gespeld. De letterlijke beteekenis van beide woorden is dezelfde („wiens gevaar tot einde is gekomen, resp. is heengegaan”). — Overigens verwacht men zeven landschappen; de Skt. teksten tellen dan ook zeven of zeven paar namen. Hier zijn er slechts vijf opgesomd. Daar zij even verder bij de rivieren wel worden genoemd, zijn er twee, d. w. z. twee paar namen uitgevallen. Vergelijkt men, gelijk beneden geschiedt, de namen met die der naast verwante Skt. geschriften, dan blijkt dat de lacune het tweede en derde landschap omvat.
- 33 *Maṇīwaka* in *Bmḍ. Pur.*, 1, 19, 92. Het *Matsya Pur.* heeft een afwijkende lezing: *Anīcaka* (zie beneden). Den naam *Anda* heeft hier geen der verwante teksten; vgl. *Mananda* van het *Varāha Pur.*, 74. Het *Garuḍa Pur.* heeft in een namenreeks met groote overeenkomst met deze namen: *Nanda* (*Kirfel*, p. 113).
- 155—1 *Kusumottara*: vgl. *Skt. Bmḍ. Pur.* 1, 19, 92. *Śiva* in het *Varāha Pur.*
- 2 *Modhaki* (hss.: *Modāki*). 't Skt. *Bmḍ.*- en *Vāyu Pur.* hebben *Modāka*; andere teksten geven *Modāki* (n), waarover nader: *Kirfel*, p. 120. Bij *Kṣema* verg. het door 't *Matsya*- en *Varāha Pur.* gegeven *Kṣemaka*. — Van het laatste landschap, waarvan hier slechts één naam wordt vermeld (zie echter beneden, bij p. 155, 18), luidt de benaming behoudens een enkele uitzondering overal *Mahādruma*.
- 5 *Śāka*. Deze boom is de *Tectona grandis*.
- 11 *prāthama*°. *Matsya Pur.* 121, 30, waar *Sukumāri*.
- 12 *Śāntabhaya*. De hierop volgende *d* is waarschijnlijk een overblijfsel van 'n Skt. ablatief-uitgang.

Kusumārī: alle Skt. teksten hebben **Sukumārī**. Het is echter niet mogelijk uit te maken waar het verschil ontstaan is. **Anakāpti** zal wel op een of andere wijze samenhangen met het **Anutaptā** van **Vāyu Pur.**, 49, 90. Het **Matsya Pur.** geeft evenals onze tekst weer telkens twee benamingen; het **Vāyu Pur.** doet dit voor deze rivieren ook.

- 155—13 **Śikhharawarṣa**; deze, boven uitgevallen, naam is te vergelijken met **Śiśira** (**Varāha Pur.** 74) en **Śaiśira** (**Matsya Pur.** 122, 22). Merkwaardig is dat het **Vāyu Pur.** 49, 14 in een reeks namen van landschappen van **Plakṣa-dvīpa** die groote overeenkomst vertoont met de hier gegeven namen der **varṣa's** van **Śāka-dvīpa** ook heeft **Śikhara** tegen de andere teksten **Śiśira**. Daar tusschen deze feiten verband bestaat, heb ik op onze plaats het overgeleverde **Śikāra** geïnterpreteerd als **Śikhara**.

- 12 **Kusumārī**: **Matsya-** en **Varāha Pur.** hebben weer **Sukumārī**, de overige teksten **Kumārī**. De naam **Sitā** komt wel voor in het **Mbh.** VI, 420 als derde riviernaam van deze reeks; mogelijk staat het **Sati** van onzen tekst daarmee in eenig verband.

- 14 **Komarawarṣa**. Het derde landschap, waarvan de vermelding hierboven is verloren gegaan, had dus een naam die in overeenstemming is met het **Kaumāra** van de **Bmḍ.**-, **Vāyu-** en **Matsya Purāṇa's**. — De namen **Nandā** en **Pāwanī** zijn in overeenstemming met **Matsya Pur.** 122, 31; **Nanda** wordt ook vermeld **Varāha Pur.** 86 en **Vāyu Pur.** 49, 91.

- 16 **Maṇīcaka**: gelijk we boven zagen, heette deze landstreek daar **Manīwaka**. Sommige Skt. teksten hebben naast het reeds genoemde **Anīcaka** van het **Matsya Pur.** **Maṇīcaka** (**Brahma Pur.** e.a.). Van der Tuuk (**D₂**) wilde ook hier **°wāka** lezen.

Wenikā; ook **Varāha Pur.** 86. 't Skt. **Bmḍ. Pur.** heeft, 1, 19, 96, **Veṇukā**.

Tridiwā wordt ook door 't **Vāyu Pur.** 49, 92 als tweede naam opgegeven. Vele andere teksten hebben hem als vierde in de reeks van rivier-namen van **Plakṣadvīpa**. Het **Matsya Pur.** 122, 32, heeft echter **Dvi-vidhā**, reden waarom ik de lezing van ons hs. **A Triwidā** (= **Triwidhā**, of mogelijk slechts een verschrijving) toch niet met stilzwijgen ben voorbijgegaan.

- 17 **Ikṣu** is uit een aantal Skt. teksten bekend, **Krama** daarentegen heeft geen tegenhangers. Toch zal er wel verband zijn met den naam **Kramu** dien vele teksten aan de vijfde rivier uit **Plakṣadvīpa** geven. 't **Vāyu Pur.** geeft hier **Kratu** als tweeden naam.

- 18 **Dhenukā**, ook uit **Vāyu Pur.** bekend, elders **Veṇukā**.

Aṃṣṭā wordt hier door het **Matsya Pur.** (122, 33) als tweede benaming vermeld; de teksten van de andere groep hebben eensluidend **Aṃṣṭā** als zesden riviernaam van **Plakṣadvīpa**. Het **Vāyu Pur.** heeft: **Dhenukā** ca **Mṛtā caiva** (49, 93), wat echter licht uit **Dhenukā cāṃṣṭā caiva** kan zijn ontstaan.

Keśawarṣa schijnt dus de boven niet vermelde (of uitgevallen)

tweede naam van Mahādruma te zijn. Het woord zal wel samenhangen met de benaming voor het bij-behoorende gebergte Keśava of Kesarin; mogelijk heeft het een slot-syllabe verloren.

Sukṛtā is uit vele andere teksten bekend. Aṅgastī daarentegen is mij verder niet bekend. Is het een verhaspeling van Gabhastī, dat vele teksten hier geven (Matsya Pur. Sukṛtā en Gabhastī)?

155—25 arogā (overgeleverd °a); vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 26 arogā balinas tathā = Vāyu Pur. 49, 23. Zie nog Bmḍ. Pur. 1, 19, 144; Vāyu Pur. 49, 20; 138.

26 mahāśakti. Door het water van bovengenoemde rivieren te drinken verwerven die menschen zich een heerlijk leven. Vgl. bv. Viṣṇu Pur., Wilson—Hall II, 192.

27 sarve; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 23 prajāś cāmayavarjitāḥ = Vāyu Pur. 49, 20.

De reconstructie van varjitāḥ is vrij eenvoudig: in de overlevering zijn de oeloe en lajar verloren gegaan.

29 apasarpinī. De syllabe -nī is zonder bezwaar in te voegen; in dezen pāda van negen syllaben met het weinig bekende woord apasarpinī is zoo'n ongelukje licht begrijpelijk. Over t en k vergelijkte men Wulff, Wirāṭap. 207, over n en s denzelfden, p. 211 (w kan licht uitvallen). Er blijft echter een mogelijkheid, dat deze reconstructie het juiste niet treft.

Apasarpinī heb ik laten staan, hoewel het Bmḍ. Pur., 1, 19, 23, het meer gewone avas°, het Vāyu Pur. 49, 20 adhaḥs° heeft, omdat deze vorm gelezen kan zijn; immers in de Viṣṇu Pur.-vertaling van Wilson—Hall, II, p. 192, noot, wordt de lezing apa° in sommige hss. vermeld. Het gebruik van dezen term is merkwaardig. Eigenlijk duiden de Jaina's er mee aan een verdeeling van den tijd, een tijdperiode (tegenover utsarpinī), waarin de menschen van het grootste geluk tot het grootste ongeluk vervallen (vgl. H. v. Glasenapp, Der Jainismus, p. 244; zie ook Pet. Wdb. s.v. avas°). In het Viṣṇu Pur. 2, 4, 23 komt deze zelfde mededeeling ook voor. Een commentator verklaart daar (bij Wilson—Hall, t.a.p.): avasarpinī hrāsāvasthā, utsarpinī vṛddhyavasthā, d. i. a° is de toestand van afname, vermindering, u° de toestand van groei, vermeerdering.

Ofschoon deze verklaring niet zeer duidelijk is, omdat er niet bijgevoegd wordt, waarop die af- en toename betrekking hebben, neemt Wilson haar over en vertaalt: „and there is neither decrease nor increase amongst them”. De Javaansche bewerker heeft, blijkens den tekst, een andere opvatting.

156—5 natatra enz. Deze behoudens eigenaardigheden in spelling en quantiteit goed overgeleverde pāda sluit zich in 't Skt. Bmḍ. Pur. e.a. terstond aan bij den vorigen, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 24; Vāyu Pur. 49, 21.

Yuga is de naam van een der vier wereltijdperken. Tretāyuga is het tweede.

7 tretānām, in de war. Het Skt. Bmḍ. Pur. heeft: tretāyugasamaḥ kālāḥ sarvadā tatra vartate = Vāyu Pur.

9 Kroñcadwipa en Kuśadwipa, zie ben., resp. p. 158 en p. 157.

- 156—10 *varṇāśrama*, vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 22: *varṇāśramācārayutā* (metri causa: °yukta?); Vāyu Pur. 49, 19.
varṇasaṃkara: kasten-vermenging door huwelijken in een lagere stand.
 Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 104: *na saṃkaraś ca teṣv asti*.
- 14 *ḍaṇḍa*: ik heb hier de Oud-Javaansche spelling gevolgd.
- 18 *vrkṣāḥ* enz. Men vergelijkte Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 101: *vrkṣaiḥ puṣpa-phalopetaiḥ* = Vāyu Pur. 49, 98; Matsya Pur. 121, 47.
- 26 *Kṣīrodena*: de reconstructie laat geen twijfel. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 102: *Kṣīrodena samudreṇa sarvataḥ parivāritaḥ* = Vāyu Pur. 49, 98; zie Matsya Pur. 12, 1, 49. Over deze Melkzee: Kurfel, pp. 57, 119, 122.
- 28 *kinuliliṇan*, vgl. bv. Rām. 1, 14.
Kuśadwīpa, men zie boven mijn opmerking bij p. 153, 21. Den naam ontleent dit continent aan het bekende Kuśa-gras.
- 30 *tatrāpi* enz. *Tatra*° heb ik i. p. v. het overgeleverde *tata* gelezen, omdat Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 34 *tatrāpi parvatāḥ sapta* en Vāyu Pur. 49, 29 dit hebben en voor het voor de hand liggende *tathāpi* minder reden is in het zinsverband. *Tatrāpi* komt meermalen in deze beschrijvingen voor, bv. Bmḍ. Pur. 1, 19, 61; Vāyu Pur. 49, 55; 68; 76.
- 157—2 *Widruma* en *Kumuda* zijn hier de beide namen van het eerste gebergte, gelijk in het Varāha Pur. 87. Het Matsya- en Varāha Pur. geven evenals onze tekst telkens twee namen. Het Skt. Bmḍ. Pur., 1, 19, 54, noemt dezen berg in het Kuśadwīpa (daar vierde dwīpa) ook *Vidruma*.
- 3 *widruma*, waarschijnlijk *sarvadhātumayaḥ śṛṅgaiḥ*, Matsya Pur. 121, 53.
- 4 *Unnata* of *Hemaparwata* ook Matsya- en Varāha Pur. *Hemaparwata* ook Skt. Bmḍ. Pur. als naam voor den tweeden berg in Kuśadwīpa. *Unnata* heet in vele teksten de tweede berg uit *Sālmāladwīpa* (daar derde dwīpa).
- 6 *haritāla* is geel zwavelarsenicum, auripigment, als verfstof gebruikt. Men verg. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 37 *haritālamayaḥ śṛṅgair divam āvṛtya tiṣṭhati* = Vāyu Pur. 49, 32.
- 7 *Walāhaka*, heb ik verbeterd; de hss. geven *Walaka*, op p. 158, 2, echter *Wahaka*; op beide plaatsen is een akṣara uitgevallen of is gecontraheerd. Het Varāha Pur. 87 leest *Valāhaka*, 't Matsya Pur. 121, 55 *Balāhaka*, wat ook in vele andere teksten voorkomt als naam van den derden berg in *Sālmāladwīpa*. *Dyutimān* ('mat) heeft hier 't Matsya Pur. als tweede benaming.
- 8 *karnah*. Misschien is hier een zinnetje, houdende de vermelding van den berg *Droṇa*, weggevallen. *Droṇa* en *Puṣpawān* stemmen overeen met Matsya- en Varāha Pur.
- 9 *oṣadhillatā* enz. *Wiśalyakāriṇī* is een emendatie, die ik zonder aarzeling aanbreng, omdat de Skt. teksten dit woord, zij het in den vorm °karaṇī bevatten en omdat het in het Oud-Javaansch op eenige plaatsen voorkomt, zoowel als geneesmiddel als anderszins, nl. als benaming voor een versmaat (K. B. W. III, 553; Kern, V. G. IX, 76). De in de eerste

plaats ter vergelijking in aanmerking komende teksten zijn: Bmđ. Pur. 1, 19, 38b, 39a: *caturthah parvato Droṇo yatra sā vai mahauśadhiḥ || viśalyakaraṇī caiva mṛtasamjīvanī tathā*; het Vāyu Pur. heeft, 49, 34, behoudens een variant die niet ter zake doet hetzelfde. Een plaats in de Oud-Jav. literatuur die men hiernaast kan leggen is Rām. 23, 32b *tuwuhan in ośadhilatā naranya karēṇō wiśalyakaraṇī | mṛta-jīwanī* etc. Het woord beteekent: „vrijmakend van pijlwonden of van pijn daarvan”, dus „pijlwonden heelend”. Het werd zoo de naam van een geneeskrachtig kruid, ook in het Indische epos. De andere naam is zeer merkwaardig. Gelijk men uit de parallelteksten heeft kunnen zien, staat daar *mṛta*°, wat overeenstemt met het kortere doch nagenoeg synonieme woord van het Rāmāyaṇa. De gang van zaken is de volgende geweest: het bekende Skt. woord *a mṛta*, godendrank, is in het Javaansch opgenomen, eerst onveranderd, gelijk op vele plaatsen blijkt (bv. Ādip. 44 *yan ahyun ikuṇ amṛta sañ Garuḍa*), dan echter, met het bekende verlies van de *a*-, als *mṛta*, waarvoor ik verwijs naar K. B. W. IV, 536. Dit is het Jav. woord *mṛta*, „verkwikkend, lavend”, en derg. (vgl. bv. Gericke en Roorda II, 482—3). Vond men nu een woord *mṛta (sañ) jīwanī*, dat het Rām. goed heeft, dan veranderde, „herstelde”, men dit door inverse analogie in *a mṛta (sañ) jīwanī*. Doordat deze naam op zich zelf niet zinledig was, verkreeg hij burgerrecht, zoodat wij hem ook vinden bv. in de Nawaruci, (Juynboll, Suppl. Cat. Jav. en Mad. hss. Leiden, II, p. 292). Uitvoeriger heb ik over deze woorden geschreven in een in B. K. I., 1932 verschijnend artikel.

- 157—11 *Kaṅka*: *Śaṅkāna* is een door mij elders niet aangetroffen naam. Bovendien vinden we in het vervolg *Kaṅkā* (p. 158, 4), dat identiek is met het woord *Kaṅka*, dat Matsya- en Varāha Pur. (alsmede andere teksten op dezelfde wijze als boven bij de andere bergnamen) hebben. Ook *Kaśeśaya* heb ik elders niet gevonden; de te vergelijken teksten hebben *Kuśeśaya*; of echter de vorm met *Ka*° op Java ontstaan is of wel door onzen auteur is aangetroffen en geschreven, vermag ik niet uit te maken.
- 14 *Mahiṣa* en *Hari* als de par.-teksten, op de boven meermalen aangegeven wijze. — *Aheka kadi* is een weergave van Skt. (*megha*)-*sam nibhaḥ*, Bmđ. Pur. 1, 19, 40 = Vāyu Pur. 49, 36.
- 16 *apuy si Mahiṣa*: vgl. bv. Vāyu Pur., t. a. p.: *yasmin so 'gnir nivasati Mahiṣo nāma vārijaḥ*.
- 17 *Kudma*. De parallelteksten hebben *Kakudmat*, behalve het Varāha Pur., dat *Kakudhra* leest. *Mandara* als de Skt. teksten.
- 19 *Mandara*: Mats. P. 121, 61 *manda iti — apām arthe prakāśakah | apām vidāraṇāc caiva Mandaraḥ sa nigadyate*. In het Skt. Bmđ. Pur. staat als overeenkomstig vers. 1, 19, 56, *maṃdā iti hy apām nāma maṃdaro dāraṇād ayaṃ*, = Vāyu Pur. 49, 50 behoudens: *dāraṇād apām*.
- 25 *Iwa* enz. In de hss. gaat de tekst zonder eenig spoor van lacune door. Toch moet er iets uitgevallen zijn als het door mij ingevoegde. Verg. bv. Matsya Pur. 121, 63.

- 157—27 *Prajāpati-manik*; Matsya Pur. 121, 63, e.a.: (Vāsavaḥ) *prajāpatim upādāya prajābhyo vidadhat svayam*.
- 29 *Kumudasya*. Verbeterd naar den volgenden tekst en de par.-plaatsen.
- 31 *Śweta* komt ook in de par.-teksten voor; de andere naam luidt daar echter *Udbhida*, *Unnata*, e.a. De naam *Muḍita* is mij in dit verband echter niet bekend.
- 158—1 *Lohita* is in overeenstemming met de andere teksten; de tweede naam is daar echter *Veṇumaṇḍalaka* of *Veṇumaṇḍala*; ook *Veṇumat* komt voor. Waarschijnlijk is het slot in onzen tekst verloren gegaan.
- 2 *Jīmūta* klopt met de parallelplaatsen. In *Śwetakāra* is waarschijnlijk een *akṣara* te loor gegaan. *Svairathākāra* of *Rathākāra*, alsook *Svairatha* en derg. staat in de Skt. teksten.
- 3 *Harita* en *Lambana*. Hiervoor heeft het Matsya Pur. *Harika* en *Lavaṇa*. Echter hebben het Bmḍ.- en Vāyu Pur., resp. 1, 19, 44 en 49, 39, als vierden *varṣa* van *Śālmadvīpa* *Harita*, terwijl andere teksten als vierden *varṣa* van *Kuśadvīpa* *Lambana* geven; Bmḍ.- en Vāyu wijken echter daar weer af. Wij behoeven dus het in onze hss. overgeleverde niet te wantrouwen: de gedachte zou bij iemand kunnen opkomen aan *Lambana* < *Labana* (met nasaleering), en *Labana* = *Lavaṇa*.
- 4 *Kakudma*. Vgl. Matsya Pur. 122, 68. Onder de landstreek-namen der andere teksten, die tot dusverre in de opsomming parallel liepen, heb ik geen overeenkomstigen naam aangetroffen.
- Dhṛtimān* heb ik gelezen mede op grond van *Dṛti*, dat in het vervolg, r. 12, is overgeleverd (zie de aantekening aldaar). Bovendien geeft het Matsya Pur., 121, 67 hier *Dhṛtimat* (ook in het Bmḍ.- en Vāyu Pur.).
- 5 *Mānasa* is ook de naam van het zesde landschap in *Śālmadvīpa* in 'n aantal parallelteksten. Het Matsya Pur. geeft echter *Mahiṣa* en *Prabhākara*.
- 6 *Kudman*: p. 157, 17 *Kudma*. *Kapila* is de lezing der parallelteksten. Bij *varṣa niṅ Mandara* krijgt men den indruk dat de auteur zich onduidelijk uitgedrukt heeft; immers de *varṣa niṅ M°* is geen nieuwe, achtste, *varṣa*, maar dezelfde als de vorige, daar *Mandara* = *Kudma*. De bedoeling is intusschen wel duidelijk, nl. dat *Kapilavarṣa* ook *Mandaravarṣa* heet. Begrijpelijker ware het intusschen wanneer er in plaats van *varṣa niṅ M.* stond *lawan si M°*; mogelijk is de juiste lezing verdrongen door wat er nu staat.
- 9 *Yoni* stemt met vele parallelplaatsen overeen. Het Matsya Pur. 122, 71, heeft *Dhūtapāpā* en *Yoni*. Daar de eerste naam ook in vele andere teksten voorkomt, ligt het voor de hand op onze plaats aan een lichte corrupteel te denken.
- 10 *Śiwā* en *Toyā* (overgeleverd *Śiwa* en *Toya*). De eerste naam komt in vele teksten als tweede rivier van *Kuśadvīpa* voor; de *Toyā* is in *Śālmadvīpa*, waar dit continent het derde in de reeks is in 'n aantal

werken, o.a. het Vāyu Pur. 49, 41, de tweede rivier. Het Skt. Bmḍ. Pur. wijkt hierin af.

- 158—11 Sacitra. De tekst is hier bedorven. In Sacitra zal de naam van de derde rivier steken, vele teksten hebben Pavitrā, het Varāha Pur. 87 echter Citrā. Nu worden w en c in het Balineesche schrift zeer vaak verward, waarover men zie: Wulff, Wirāṭaparwa, p. 235; evenzoo kunnen p en ś licht verwisseld worden: Wulff, p. 200; zoodat waarschijnlijk het woord Sacitra met Pavitrā, anders met Citrā zal moeten worden vergeleken.

lawan: nadat twee rivieren geheel, en een gedeeltelijk zijn afgedaan, volgt nog slechts: lawan si Dṛti. Dit kan op twee wijzen worden uitgelegd. Nl.: het Varāha Pur. 74 noemt Dhṛti als vijfden varṣa (overeenkomend met het boven genoemde Dhṛtimān); Dhṛti kan dus een varṣa-naam zijn. Dan moet men echter aannemen dat nā lawan si eenige zinnnetjes zijn uitgevallen en nā Dṛti wederom. Eenvoudiger is het daarom een lacune aan te nemen en in Dṛti den naam Dhṛti, dien Matsya- en Varāha Pur. (resp. 122, 74 en 87) als tweeden naam aan de laatste rivier van deze reeks geven, te zien.

- 13 anyās. Het hier gelezene is een poging tot reconstructie op grond van de overlevering, vergeleken met Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 62 anyās tābhyo 'parijñātāḥ, Vāyu Pur. 49, 56 en Matsya Pur. 121, 74.

- 18 Ghṛtasāgara: over deze zee van gezuiverde boter, ghee, vergelijkte men Kirfel, p. 57.

- 21 tasmin; op enkele bijzonderheden in spelling en quantiteit na is deze pāda geheel gaaf overgeleverd; vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 66; Vāyu Pur. 49, 60.

- 23 Kroñca, het Krauñca der Skt. teksten. Dit continent heet naar het Krauñca-gebergte; krauñca is 'n watervogel, (wulp). Men merke op, dat in onzen tekst ondanks de vermelding, dat deze bergen wel twee namen hebben, er telkens maar één genoemd wordt. Ook het Matsya Purāṇa noemt nu maar één naam; het Varāha Pur. geeft er telkens nog twee.

Bāṇa. Dezen naam heb ik in geen anderen tekst kunnen terugvinden; corrupt? Het Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 67 heeft Vāmanaka; het Matsya Pur. 121, 80 Pāvanaka, ook andere namen komen voor; zie beneden.

- 24 Andhaka: Andhakāra(ka) is de naam in de meeste der Skt. teksten. Men kan zich voorstellen dat het volgende gebeurd is. De slot-akṣara('s) -ra of -raka zijn verloren gegaan; daarna heeft men het op -ka eindigende woord opgevat als deminutief-vorm (Whitney, Skt. Gr. § 1222); als zoodanig kreeg het toen het Javaansche, vaak nederigheid en soms ook verkleining aanduidende, lidwoord si voor zich (Kern, V. G., VIII, 165). Merkwaardigerwijs is toen daarvoor weer het plaatsaanduidende riñ gekomen (ri was ook mogelijk geweest); zoḡals men kan zeggen: duṣṭakarma ni si P., heeft onze tekst riñ si A. — Even verder heet de berg Andhakāra. De lezing op onze plaats is daarom hoogstwaarschijnlijk niet die van den auteur.

Mandara. Het vermelden van dezen naam is zeer vreemd. Men ver-

wacht *Andaka*. Aan den bovengenoemden *Mandara* zal men toch niet meer hebben te denken.

158—25 *Dewāwrt* (hss. met -ā-) is een in verscheidene parallelteksten staande naam. *Dewendra* heeft z'n tegenhangers in *Divinda* (*Vāyu Pur.* 49, 61), *Dvinda* (*Bmṣ. Pur.* 1, 19, 68), *Devana* (*Matsya Pur.* 122, 79). *Govinda* is in het *Matsya Pur.*, t. a. p. de naam van het volgende, dus zesde, gebergte. Merkwaardigerwijs heet dit zesde in 't *Varāha Pur.* 88 *Govinda* en *Dvinda*, voor het vijfde worden daar andere benamingen opgegeven. Het is dus op zichzelf mogelijk dat onze tekst, nadat de *Dewāwrt* vermeld is, een lacune bevat en dat met *Dewendra*—*Gowinda* de zesde berg bedoeld is. Dan zou de bewerker uit een tekst geput hebben die telkens twee namen bevatte, waarvan hij maar een opnam behalve in dit geval. De vijfde naam zou dan uitgevallen zijn. Even verder, bij de opsomming der *varṣa*'s, blijkt echter dat dit niet het geval is. Mogelijk zijn enkele woorden uitgevallen, misschien zelfs slechts een: *gunuṇ*, tusschen si *Gowinda* en *waneh*.

32 *Śāla*. Zooals de tekst in de volgende passage is overgeleverd is hij niet zeer duidelijk. De *varṣa*'s worden opgesomd als liggende in 'n cirkel tusschen de verschillende bergen: de reeks sluit weer met *Kroñca*, welke naam ook de eerste was. Nu verwacht men zeven tusschenliggende landen. Doch de laatste berg in de reeks is overgeslagen. Van de *varṣa*'s echter is, naar den indruk die een vergelijking met het *Matsya*- en het *Varāha Pur.*, resp. 122, 83 en 74; 88, ons geven, het tweede overgeslagen. Deze landstreek wordt echter in het vervolg (r. 12) wel genoemd (*Manonuga*). Hierbij komt, dat het zinnetje uit de hss. „*Bāmakāra nāranya waneh*“, zooals het er staat, een parenthese is, houdende een nadere aanduiding van den pas genoemden berg, wat, daar hier landstreken besproken worden, vreemd is; althans, iets dergelijks hebben wij nog niet ontmoet. De tekst noemt dus eerst den tweeden berg *Bāmanakāra*, dan *Pāwaraka* en voegt hier dan nog eens de eerste benaming, zij het in een eenigszins afwijkenden vorm aan toe. Hoe het zij, men kan er dus zeker van zijn, dat de Javaansche bewerker twee namen vond in het exemplaar dat hem tot uitgangspunt diende. Legt men nu hiernaast het *Matsya Purāṇa*, dat ook juist voor dezen berg een tweeden naam opgeeft, dan is deze coincidentie, gevoegd bij de reeds vermelde overeenkomst der vormen (alleen *Vāmana* heeft het *Matsya Pur.* minder overeenstemmend met onzen tekst dan 't *Bmṣ.*-, *Vāyu Pur.* e.a.) een feit, waaraan men de noodige aandacht niet mag onthouden. Ik stel mij echter voor, op deze kwestie nader terug te komen. Vgl. boven den naam *Bāṇa* (p. 158, 23); echter moeten wij er ons toe bepalen te constateeren, dat deze vorm van den naam corrupt is; daar hij echter uit *Vāmana* maar ook uit *Vāmanaka*, of zelfs uit *Pāvānaka* kan zijn ontstaan, is het verstandiger geen emendatie te beproeven.

Śāla: De *Skt.* teksten geven *Kuśala*. Waarschijnlijk is dus na den voorafgaanden *akṣara k(aṇ)* de *k(u)* verloren gegaan. Beneden heet het land *Kuśalana*.

159—1 Bāmanakāra: in dezen naam is dus het Vamānaka van het Vāyu Pur. te herkennen.

2 Uṣṇa heb ik met de meeste Skt. teksten gelezen; immers Usta kan niet zeker als overgeleverd beschouwd worden, daar even verder alle hss. Uska hebben. De verwarring van k en n komt meer voor (Wulff, Wirāṭaparwa, p. 178). Misschien is Uska hier verder bedorven tot Usta.

3 Pāwaraka: vgl. Pāvanaka in Matsya Pur., 122, 84, maar ook Prāvaraka van Vāyu Pur. 49, 66.

4 Andhakāra; deze vorm zonder -ka treffen we ook aan bv. Varāha Pur. 88.

5 Munideśa, zoo Matsya-, Bmḍ.- en Vāyu Pur., de andere teksten hebben Muni.

6 Dundubhi is in overeenstemming met het Varāha Pur. e.a.

9 siddharṣi: 't Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 74 en Vāyu Pur. 49, 67 spreken van siddhacāraṇa°.

10 nadyas: men verg. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 74 = Vāyu Pur. 49, 68 tatrāpi nadyaḥ saptaiva. In onze hss. schijnt, reeds voordat de splitsing in de verschillende afschriften, waartoe x en y behooren, had plaats gehad, de syllabe sta met tra verwisseld te zijn; het verlies van de y in nadyas is zeer gewoon.

Saptaiva of saptewa kan men op grond van Balineesch schrift eigenlijk naar verkiezing lezen, daar de aanduiding voor de ai zeer vaak achterwege blijft.

12 Gorī: het Gaurī der Skt. teksten.

Manonuga, zoo ook vele Skt. teksten.

Kumudoti < Kumudvatī, de vorm der parallelteksten. Hs. F heeft Kumodoti.

13 Jyotsna; weer een afwijking; mij van elders niet bekend.

14 Saṃdhyā: in zeer vele teksten voorkomend, maar dan als derde in de reeks.

15 Rātri: uit de meeste par.-plaatsen bekend als vierde naam. Khyāti komt in vele teksten voor, ook als de zesde; ook Puṇḍarikā is in volkomen overeenstemming.

19 Krauñcadvīpa. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 77 Krauñcadvīpaḥ samudreṇ dadhimāṇḍodakena tu | āvṛtaḥ etc. = Vāyu Pur. 49, 70; vgl. Matsya Pur. 121, 91.

De reconstructie is lastig; dadhi° kan zijn uitgevallen en het slot vulsel zijn.

22 Hana. De overgang tot het volgende continent is wel zeer abrupt. Misschien is er iets verloren gegaan.

Śālmali. Dit continent is genoemd naar den Śālmali-boom, Bombax malabaricum, katoen- of zijdeboom, meermalen in de literatuur vermeld. Het continent heet zoowel Śālmala- als Śālmalidvīpa, vgl. bv. Wilson—Hall, Viṣṇu Purāṇa, II, 101; 109; Kirfel, p. 57. Laatstgenoemde oriënteert tevens over de plaats die Śālmalidvīpa onder

de verschillende dvīpa's inneemt. Ook hierin gaat onze tekst mee met de tweede door Kirfel onderscheiden groep.

159—23 prathamah. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 35 = Vāyu Pur. 49, 31, Kumuda, gelijk in vele andere teksten. Sumanas staat echter in het Matsya Pur. 121, 93; Sumanā nāma p°.

27 pītas, vgl. Matsya Pur., t. a. p.: p° tu m° cāsīt tataḥ kumbhamayo giriḥ. De naam van dezen berg is in het Matsya Pur. Sarvasukha, pītas (geel) is de kleur.

160—1 tṛtīyas, vgl. Matsya Pur. 121, 64. Ook daar slechts drie bergen. Suvarṇa is elders niet de naam: Rohita geeft Matsya Pur., 121, 65. De namen Pawana en Gandhakāra ken ik in dit verband niet van elders.

8 tatra° enz. Vgl. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 42: tatra ratnāny anekāni svayam rakṣati Vāsavaḥ. Het vervolg luidt in 't Bmḍ. Pur.: prajāpatim upādāya prajābhyo vidhivat svayam; zoo ook Matsya Pur. 121, 63; anders 121, 97. De uitdrukking pūrvakāpramāda (z66 hss.) is mij van de par-plaatsen niet bekend.

13 na nādyas, wijkt op een paar punten af, doch is te reconstrueeren met behulp van Matsya Pur. 121, 97b, 98a en Vāyu Pur. 49, 118.

15 apan zal wel corrupt zijn, men verwacht: [a]pana<s>tis.<tan>h[y]a<na>n etc.

20 kaniṣṭha°, citaat? In enaka kabeh dittographie?

21 ikuni awastu, denkelijk de vertaling van paragraha (Matsya Pur. 121, 100), nigrāha (Vāyu Pur. 49, 115).

23 mahāsiddhi: een mahāsiddha is „ein ganz vollendeter Yogin" (Pet. Wdb.). Vgl. Matsya Pur. vs. 101: mānasīm siddhim āsthītāḥ.

24 prathamā. In het volgende treft ons, dat Hawya eerst koning van Śālmali-, dan (p. 161, r. 7) van Gomēdhadwīpa wordt genoemd. Voorts blijkt uit p. 161, r. 13, dat daar de beschrijving van laatstgenoemd continent ten einde is. Van een begin daarvan is echter geen sprake. Wel echter in 't Matsya Pur., den ook voor deze passage naastverwanten tekst (zie ald., 122, 1—11). Zonder twijfel is er dan ook in ons Purāṇa iets niet in orde. Śālmaliwadwīpa (r. 27) kan een (mislukte) poging zijn van een afschrijver om deze passage duidelijk te maken. Er is echter ook een (m.i. geringe) kans, dat de auteur zelf, zijn Sanskrit exemplaar lacuneus bevindende, Ś. schreef, ofschoon dan het feit, dat de tekst de vorstennamen even verder herhaalt, vreemd is. De beschrijving stemt verder met Matsya Pur., t. a. p. overeen, behalve dat daar de berg Sura (citaat, vgl. vs. 3) Sumanas heet en Sura de naam is van de door Gom. omgeven zee. De naam Gomēda komt een enkele maal (Agni Pur. 119, 4) in ander verband voor met -dh-; vgl. boven p. 69, 15.

161—6 sanak: sañ anak?

12 sāgareṇa, mij van elders niet bekend.

17 Swādūdaka, Zoetwaterzee, waarover men zie Kirfel, pp. 57, 121, 126. De den n worden vaker verward. De tweede maal hebben de hss. so-<swa-; de jongere verjavaanschte vorm is verbeterd omdat de oudere, correctere, vorm juist voorafging. Daar het niet waarschijnlijk is

dat de auteur zoo kort na elkaar beide vormen bezigde, hebben we in dien met so - een in de overlevering in den tekst geraakte moderniseering te zien. Het is dus verstandig in gevallen, waar naast Skt. wa onze hss. eensluidend o geven, den jongeren vorm niet zonder meer aan den auteur toe te schrijven.

- 161—18 welā, vgl. Matsya Pur. 122, 26; Vāyu Pur. 49, 108 sthito velāsamipe.
- 22 Mānasottara. De beschrijving van Puṣkaradvīpa wijkt af van het Matsya Pur., dat uitvoerig is. Mānasottara wordt genoemd in de andere groep teksten (Kirkel, p. 121). Het is daar een ringvormig gebergte dat het continent in twee eveneens ringvormige gebieden verdeelt.
- 23 eka eva, Vāyu Pur. 49, 110 (waar sa hā s ā n u ḥ !); Bmḍ. Pur. 1, 19, 114 (waar mahā s ā r a ḥ).
- 24 argya. Het (h) argghyā der hss. is S. agra, top, ook wel eens met metathesis als arga (argga) in Oud-Jav. teksten (K. B. W. I, 127), hier echter nog eens met de y voorzien, als zoo vaak. De correcte vorm komt intusschen vele malen voor. Zonder twijfel is deze aan den schrijver bekend geweest uit zijn Sanskrit teksten, en het zou wonderlijk zijn, indien hij argghya had geschreven. Uit het meerdere malen voorkomende dīrghyāyuṣa en derg. blijkt eveneens de aanwezigheid van de ingevoegde y. Ik heb, daar ook arga reeds een secundaire vorm is, argya laten staan.
- 25 Witrāsānu, zal in Citra° moeten worden verbeterd; vgl. Vāyu Pur. 49, 106 e.a.; Kirkel, p. 126. De naam Mahāsānu is Vāyu Pur. 49, 110 te lezen. Over Sawana: Kirkel, p. 121.
- 29 Mahāsānu, hier treffen we een afwijkende voorstelling aan. Elders heeft deze koning twee zoons.
- 162—1 aroga°. Bij den eersten pāda vergelijkte men plaatsen als Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 26 arogā balinas tathā = Vāyu Pur. 49, 23; sampannāḥ heb ik gegist.
- 3 mānasīm. Deze tweede pāda stemt overeen met Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 118 = Vāyu Pur. 49, 113. Het geschiedt herhaaldelijk, dat de buigings-uitgangen in Skt. citaten in den loop der overlevering te loor gaan. Siddhi is volkomenheid des geestes en dientengevolge macht tot heerschen over de natuur en verrichten van wonderen.
- 5 digdaṇḍa, dvandvacomp.
Vgl. voor deze passage Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 120—122; Vāyu Pur. 49, 115—117.
- 7 irṣyāsūyāma. S. irṣyā, jaloezie + asūyā, verstoordheid + ama, ontsteltenis, vrees. Bij dharma bv. Vāyu Pur. vs. 116 satyāntam na tatrāsti dharmādharmau tathaiva ca.
- 9 udbhijjāni. Dit vers staat in het Vāyu Pur. 49, 118. Men verg. Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 123, waar ca als laatste woord.
- 10 aparān. Dergelijke oratorische vragen, beginnende met aparān komen ook in de parwa's meermalen voor en zijn door den Javaanschen bewerker ter afwisseling ingelascht.
- 12 ity°, herinnert aan Matsya Pur. 121, 102 Śālmālānteṣu vijñeyam

- dvīpeṣu triṣu sarvataḥ | vyākhyātāḥ Śālmalāntānām dvīpānān tu vidhiḥ.
- 162—14 dvīpasya°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 127; Matsya Pur. 122, 27.
- 17 apān. Deze versregel vindt men Skt. Bmḍ. Pur. 1, 19, 128; vgl. Vāyu Pur. 49, 123. De herstelling is eenvoudig. De Oud-Javaansche vertaling is echter minder duidelijk; splitsing in samudra yan (hss.) geeft geen zin; afleiding als sam-ud-*ra* ya n(iñ) van Skt. *ra* ya, „snelle stroom“? Men zou kunnen denken aan samudaya n(iñ) ophooping van. De r kan zijn ingeslopen doordat het woord samudra eenige malen is voorafgegaan.
- 20 warṣa: deze passage, waarin gepoogd wordt de etymologie van warṣa te geven, loopt parallel met Bmḍ. Pur. 1, 19, 129; 130: viśantir nivasanty asmin prajā yasmāc caturvidhāḥ | tasmād varṣam iti proktaṃ prajānām sukhadaṃ yataḥ || rṣa ity eṣa ramaṇe vṛṣaśaktiprabandhane | ratiprabandhanāt siddhaṃ varṣam tat teṣu tena vai; Vāyu Pur. 49, 124; 125 (zie ook Matsya Pur. 122, 29). I. p. v. viśanti: rṣayo, i. p. v. eṣa: eva, i. p. v. ramaṇe: rṣayaḥ, i. p. v. rati°: iti°, i. p. v. vṛṣa°: varṣaḥ in 't Vāyu Pur. — In onzen tekst is een en ander zeer onduidelijk; ni (r. 20) is misschien een restant van een ander woord, mogelijk van n ya, of wel het zinnetje, waarin het voorkomt is een dittographie.
- 25 yan parakēṇ ikañ, zoo goed?
- 26 lopa, de grammaticale term voor „elisie“.
- 27 udayatīndau, vgl. Matsya Pur. 122, 30 (slot: sadā); Bmḍ. Pur. 1, 19, 131 en Vāyu Pur. 49, 126 hebben śuklapakṣe candravṛddhyā; vgl. den Jav. tekst.
- 163—1 prakṣīyamāṇe, sluit ook in genoemde teksten aan.
- 3 kadi ta, onduidelijke en waarschijnlijk gehavende passage. In de parallelteksten wordt de invloed van de maan op de zee vergeleken met die van het vuur op een ketel water. Zie bv. Bmḍ. Pur. 1, 19, 133 sqq. Misschien week onze grondtekst af zooals in het volgende citaat, waar de andere teksten 510 aṅg. geven. Vgl. hierbij Wilson, Viṣṇu Pur., II, p. 204.
- 6 aṅgulānām, naar vorm en inhoud verschillend van Matsya Pur. 122, 34; Vāyu Pur. 49, 130; Bmḍ. Pur. 1, 19, 135.
- 8 dvirāpatvāt, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 136 e.a. (vervolg: sarvataś codakāvṛtāḥ).
- 11 udakasya. Bmḍ. Pur. 137 (waar °āyanam), Vāyu Pur. 131 (waar °ādhānam). Een vana is een (soma)kuip.
samupahāra ken ik niet van elders. Udaka en udadhi zijn, naar het schijnt, gelijk gesteld.
- 14 aparvāṇas, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 19, 137 e.a.; r. 16 vervolgt.
- 19 Śākadvīpe, ook in Matsya Pur. 122, 36 het eerst aan de beurt (Bmḍ. e.a. anders); de locatief-uitgang is naar par.-plaatsen en context hersteld.
- 21 śāka, vgl. de aant. op p. 332. Over de verwisseling van h en t in de hss. zie men Wulff, Wirātaparwa, p. 174.
- 22 Kuśadvīpe. Zooals vaker is de buigingsuitgang verloren gegaan. Vgl. Matsya Pur. 122, 37 (zelfde volgorde); Bmḍ. Pur. 1, 19, 139; Vāyu Pur. 49, 133.

- 163—25 *G o m e d h a k e*, Matsya Pur. 122, 38, als vijfde. De eigennaam is niet gespeld als boven, daar deze vorm ook voorkomt (zie aant. p. 341). Waarschijnlijk zijn in onzen tekst of in een van zijn voorgangers twee dvīpa's uitgevallen.
- 28 *n y a g r o d h a ḥ*. Vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 19, 140: *nyagrodhaḥ Puṣkara-dvīpe tatratyāḥ sa namaskṛtāḥ*. *Puṣkara* duidt onder meer aan de *Costus speciosus* of *Arabicus*, een geneeskrachtig kruid. Hier anders.
- 31 *p ū j y a t e*, op de gis hersteld. De par.-teksten wijken in bijzonderheden af. Daar wordt meegedeeld, dat *Brahmā* daar woont met de *sādhya's*. (Bmḍ. Pur. 1, 19, 141—142; *Vāyu* Pur. 49, 135—136; Matsya Pur. 122, 39—41).
- 164—6 *J a m b ū d v ī p ā t*, Bmḍ. Pur. 1, 19, 143 e.a., *ratnāni vividhāni ca*.
- 15 *B r a h m ā*, dit citaat komt in de andere teksten in belangrijk afwijkende gedaante voor: Bmḍ. Pur. 1, 19, 145: *etasmin Puṣkaradvīpe yad uktam varṣakadvayam | gopāyati prajāḥ tatra Svayambhūr jaḍapaṇḍitāḥ*; *Vāyu* Pur. 49, 139, slot: *sajjanamaṇḍitāḥ*; Matsya Pur. 122, 44, slot: *sarvāḥ saha jaṇḍitāḥ*. Onze tekst heeft *jala* als *jaḍa*, *saṃhata* wsl. als „vast, hard, sterk, flink”.
- 20 *u l i h n y ā ṇ e l*: men merke op, dat *ulih* hier en in *ulih nyāmet* zijn oorspronkelijke beteekenis heeft; met *tan* is het echter te vertalen als „zonder”.
- 22 *S v ā d ū d a k a*. Ook in de hier volgende beschrijving van *Lokāloka* staat onze tekst nader bij het Matsya Purāṇa dan bij de Bmḍ.- en *Vāyu* Purāṇa's. De opvatting van beide laatstgenoemde en andere werken vindt men in het kort weergegeven bij Kierfel, pp. 57, 121. Het vers r. 22, 23 staat in het Matsya Pur. 122, 46b—47a. De pāda's 1 en 2 zijn (behalve *ca* tegenover *tu*) eensluidend; het laatste deel echter luidt in het Matsya Pur.: *prakāśaś cāprakāśaś ca lokālokaḥ sa ucyate*, welk vers juist zoo gevonden wordt in 't Bmḍ. Pur. 1, 19, 150, in 't *Vāyu* Pur. 49, 144. Ofschoon het hier overgeleverde op zich zelf zin heeft, bevat het een fout tegen het metrum en een tegen den *sandhi* (wanneer men [*r*] *u c y a t e* leest).
- L o k ā l o k a*, door haplographie zal dit woord verminkt zijn. Immers *loka* alleen zou slaan op het eerste deel van de volgende uitlegging. Men vergelijk wat het *Bhāgavata Purāṇa*, 5, 20, 36, opmerkt: *lokāloka iti samākhyā yad anenācalena lokaḥ cāntarvartināḥ asthāpyate*, „l'expression composée de *Lokāloka* vient de ce que les régions éclairées par le soleil, et celles qui ne le sont pas, sont distinguées par cette chaîne qui les sépare”. Immers, *loka* is eerst „vrije, open ruimte” dan „wereld enz.”; de tegenstelling is *aloka*. Het Matsya Pur. 122, 47, heeft als vervolg op het bovengeciteerde vers: *ālokaḥ tatra cārvāk ca nirālokaḥ tataḥ param*, waarin dus eveneens het aan deze zijde gelegen „lichte” tegenover het aan gene zijde liggende „donkere” gesteld wordt.
- 28 *y o j a n ā n ā m*; dit goed overgeleverde vers stemt ditmaal overeen met Bmḍ. Pur. 1, 19, 151 en *Vāyu* Pur. 49, 145.
- 30 *m a t a ṇ ṇ y a n*. Deze woorden, die in het Matsya Pur. ontbreken, maken den indruk een dittographie te zijn van r. 25. Misschien echter zijn ze een restant van een uitgevallen passage.

165—1 *adbh̥yo*: Matsya Pur. 122, 49.

2 *Tasik apuy*: merkwaardig is het gebruik van het woord *tasik*, daar het Matsya Pur. spreekt van „vuur”, evenals van „water” enz.

3 *agner*: Matsya Pur. 122, 50.

4 *Tasik añin*, de toevoeging van *añin* spreekt m.i. vanzelf.

6 *Vātātmanaḥ*, is een vers, dat ik in de drie meermalen genoemde teksten niet aangetroffen heb. De Oud-Jav. weergave is volkomen duidelijk. Het gebied der lucht wordt omgeven door den tienmaal zoo dikken *ākāśa*, wat de ook van elders bekende opvatting is. Opmerkelijk is het gebruik van het *sūkṣmam* in dit citaat; verder in de passage komt het nog enkele malen voor. In het citaat op r. 9 Skt. Bmḍ. Pur. I, 19, 165 e.a. heet het *anantam aparivyaktam*: *daśadhā sūkṣmam*.

9 *Ākāśād*, weer geheel anders dan Matsya Pur. 122, 51 *Bhūtādīdhārayan Vyoma tasmād daśaguṇas tu vai*. De verwisseling van *śc* en *ñc* komt meer voor.

11 *kāraṇanya*, hiervoor is misschien *Ahaṁkāra* (zie volgende aant.) uitgevallen. De *Bhūtādi* („Ausgangspunkt der Elemente”, Garbe) is de schepper van den *Ākāśa*, vlg. Wilson, Viṣṇu Pur. I, p. 34.

13 *Bhūtādeś ca*; ook dit citaat heb ik nergens aangetroffen. Men vergelijkte echter Matsya Pur. 122, 52; Bmḍ. Pur. I, 19, 164 e.a. De *Ahaṁkāra* is het principe „vermōge dessen wir uns für handelnd und leitend etc. halten, während wir selbst, d.h. unsere Seele, davon ewig frei bleiben” (Jacobi, bij Garbe, Sāṁkhya-Phil. p. 248). *Akaṁkāra* wordt gelijkgesteld aan *Bhūtādi* (± „bewustzijn”), vgl. bv. Garbe, Sāṁkhya-Phil. p. 236 en Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. I, p. 33 n.

16 *Mahataḥ*, de reconstructie is een gissing; het vers ken ik niet van elders. Men vergelijkte echter Bmḍ. Pur. I, 19, 164b—165a: *Mahāms ca || sopy Anantena hy avyaktena tu dhāryate || Anantam aparivyaktam daśadhā sūkṣmam eva ca*; vgl. Vāyu Pur. 49, 156b—157a; Matsya Pur. 122, 52. *Ananta aparivyakta* = *a° avyakta* = *Pradhāna*. Dit „oneindige, niet gemanifesteerde” grond-beginsel is de eenvormige, standvastige en bestendige oorzaak van de wereld. Men zie de vertaling van Wilson, Viṣṇu Pur. I, pp. 20 sqq., Garbe, Sāṁkhya-Phil., pp. 205; 244.

19 *anantam*, vgl. Bmḍ. I, 19, 165 en Vāyu Pur. 49, 157, waar *anādi°*. De verwisseling van *n* en *v* komt bv. Wir. pp. 65, 15 voor.

20 *bheda*. Ieder product of uitwerking omvat *z'n* oorzaak in zich, beide zijn identiek (*kārya-kāraṇā-bheda*), slechts in kwaliteiten verschillend.

22 *kadhāraṇa*, vgl. de geheele hier parallel-loopende passage uit het Matsya Purāṇa, waar meermalen het werkwoord *dhārayati* gebruikt wordt.

padhārya², vgl. Matsya Pur. 122, 53 *ādhārādheyabhāvena vikārās te vikāṇam*.

25 *anuviṣṭāḥ*, vgl. Matsya Pur. 122, 54 *praviṣṭās ca parasparam*. Ik waag geen reconstructie, daar onze tekst in bijzonderheden te zeer zijn eigen gang gaat.

- 165—27 *aviśeṣās* zal wel onjuist zijn, vgl. *Matsya Pur.* 122, 55 *āsams* te hy *aviśeṣās* ca *viśeṣā anyaveśanāt*; *Bmḍ. Pur.* 1, 19, 183 *prāḡ āsann aviśeṣās* tu *viśeṣo 'nyaviśeṣanāt*; vgl. *Vāyu Pur.* 49, 174. *Viśeṣa's* zijn de (door onderscheid gekenmerkte) grove elementen.
- 166—1 *bhūmy^o*, elders (aansluitend): *pṛthyādayas*.
- 3 *paricchinna*; wijkt af, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 19, 184 *paricchinnaś trayas* tu te | *guṇopacayasāreṇa paricchedo viśeṣataḥ*.
- 5 *śeṣāṇām*, *Bmḍ. Pur.* 1, 19, 185; *Vāyu Pur.* 49, 175, vervolg: *saukṣmyān neha vibhāvya*te, als r. 8.
- 9 *dumeh*, vgl. *Matsya Pur.* 122, 56b—57a *bhūtebhyaḥ paratas tebhyo hy alokaḥ sarvataḥ smṛtaḥ* | *tathā hy āloka ākāśe paricchinna*nāni *sarvaśaḥ*; vgl. *Vāyu Pur.* 49, 176; *Bmḍ. Pur.* 1, 19, 187.
- 11 *pawwalawa* :?
- 14 *pātre*, als *Vāyu Pur.* 49, 177 (e.a., in bijzonderheden verschil). Men lette er op, hoe de *akṣara's* van plaats verwisseld zijn in onze hss.). Het vervolg luidt: *bhavanty anyonyahināni parasparasamāśrayāt*. Zie ook *Matsya Pur.* 122, 57.
- 17 *kṛtsnāny etāni catvāri hy anyonyasyādhikāni tu | yāvad etāni bhūtāni tāvad utpattir ucyate*, *Bmḍ. Pur.* 1, 19, 188, e.a.
- 21 *jantūnām*, *Vāyu Pur.* 49, 179; *Matsya Pur.* 122, 60 (beide: *saṃskāraḥ*); afwijkend *Bmḍ. Pur.* 1, 19, 189.
- 24 *pratyākhyāya*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 189 e.a. (r. 26 sluit aan).
- 28 *tasmāt*, *Bmḍ. Pur.* 190 e.a. (voor *kṛtāḥ* : *smṛtāḥ*).
- 167—1 *tathaiva*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 190: *kāraṇātmakās tathaiva syur bhedā ye mahadādayaḥ*, e.a. In r. 5 is *sa* klaarblijkelijk overcompleet.
- 6 *ekaśarīra* : in de par. is deze passage hier niet te vinden.
ādinah = *ādayaḥ*, vgl. *Pet. Wdb.* V, 1100.
- 10 *jāti* : schijnt de vertaling te zijn van *yāthātathyena*, *Bmḍ. Pur.* 1, 19, 191 e.a.
na sarvaśaḥ, mij niet van elders bekend.
- 12 *etāvac* : hier noch deze woorden, noch de vermelding van *Vyāsa* in de drie meermalen geciteerde Voor-Indische versies.
- 15 *nihan*, thans de astronomie.
- 17 *sūryācandramasau*, vgl. *Bmḍ. Pur.* 1, 21, 1; *Vāyu Pur.* 50, 57. De eerste helft van het vers staat ook in het *Matsya Pur.* 123, 1. Het tweede deel luidt: *prakāśais tu prabhābhis tau etc.* in 't *Bmḍ.*-, *prakāśataḥ svabhābhis tau* in 't *Vāyu Pur.* — Over de voorstellingen die men zich maakte aangaande den loop van zon en maan kan men b.v. worden ingelicht door Thibaut, *Astron., Astrol. u. Mathem. (Grundr.)*; Kirfel, pp. 130—137.
- 21 *makarādi* : in den tijd van het wintersolstitium betreedt de zon het sterrebeeld der *makara* (steenbok); tijdens het zomersolstitium den *karkaṭa* (kreeft).
- 22 *vistarārdḍham*. Hieraan gaat in de Skt. teksten vooraf: *saptānāṃ tu samudrāṇāṃ dvīpānāṃ sa tu vistaraḥ*. Het is het op het vorige citaat volgende vers.
Bhūrloka, de Aarde met wat er toe gerekend wordt heeft boven zich

Bhuvārloka, even groot in diameter en omvang als Bhūloka. Bhuvārloka reikt tot de baan van de zon.

167—26 bhaved: de pāda volgende op het vorige citaat. In plaats van het hier door mij gegiste anyacca hebben de drie meer genoemde teksten anyatra.

28 paryāsyā°. De Oud-Jav. paraphrase is volkomen duidelijk. Met een kleine wijziging van enkele meermalen voorkomende foutieve lezingen kan men den tweeden pāda herstellen, echter is budhaiḥ onzeker. De eerste pāda kan, gelijk uit den te citeeren śloka zal blijken, op twee lezingen teruggaan.

De Bhuvārloka is even groot als de Bhūloka, (zie bv. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, 225, vertaling van Viṣṇu Pur. 2, 7, 2 sqq.). De drie naast verwante Skt. teksten hebben paryāsaparimāṇam tu candrādityau prakāśataḥ | paryāsaparimāṇyena bhūmes tulyam divam smṛtam.

a vidhātuh. Men vergelijke Vāyu Pur. 50, 60: avati trīṇ imān lokān yasmāt sūryaḥ paribhraman | avadhātuh prakāśākhyo hy avanāt sa raviḥ smṛtaḥ. Het Bmḍ. Pur. 1, 21, 4 heeft als onze hss. a vidhātuh. In het woord ravi zoekt men dus avati, „helpen, bijstaan, begunstigen”.

168—4 pramāṇam, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 5; Vāyu Pur. 50, 61; e.a.

6 Bhāratasya, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 6: asya Bhāratavarṣasya viṣkambhāt tulyavistṛtam, e.a. Van beide is de doorsnede 9000 y. Bij de eerste verschelt zie men Matsya Pur. 123, 6. De vertaling is zeer onvolledig.

9 nava°; daar het volgende citaat hierbij aansluit moet de uitgang in de overlevering, zooals vaak gebeurt, verknoeid zijn. Het citaat op r. 11 luidt in de Bmḍ., Vāyu- en Matsya Purāṇa's anders.

13 Bhāskaradviguṇaḥ, men zie Bmḍ. Pur. 1, 21, 8; Vāyu Pur. 50, 63; Matsya Pur. 123, 8: bhāskarād dviguṇaḥ śaśi.

15 sapta; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 9 e.a.; de vorm die het vers in ons geschrift heeft wijkt eenigszins af. Iva heb ik gegist voor ika (hs. H: ihā); mogelijk een in nāgarī-schrift ontstane fout. Is in het volgende maṇḍala dwīpa samudra [dwīpa] te lezen?

24 daśārdha, een vers dat ik niet in de verwante teksten gevonden heb. De beschrijving die hier en in de volgende passage gegeven wordt wijkt af van die der drie meer genoemde Purāṇa's. Het slot van dit vers is mij niet duidelijk. Daar zooals we zagen op p. 294, niyuta (ayuta is een verschrijving) in dezen tekst 100 000 is, is het hier bedoelde getal 50 700 000; dit $3 \times (\pi = 3) = 152\ 100\ 000$.

29 pañcadaśa, evenmin in de verwante teksten aangetroffen.

169—1 sa tārakā°, is mij in dezen vorm evenmin bekend. Vgl. echter Bmḍ. Pur. 1, 21, 17. Vāyu Pur. 50, 75; Matsya Pur. 123, 18: tārakāsanniveśasya divi yāvat tu maṇḍalam.

3 saptānām, gelijk aan Vāyu Pur. 50, 76.

5 Merumadhyāt: men vergelijke Bmḍ. Pur. 1, 21, 14; Vāyu Pur. 50, 69; Matsya Pur. 123, 13. De derde pāda zal misschien moeten luiden: ṣaḍviṃśati niyutāni ca, ofschoon dit een metrische vrijheid zou bevatten. De vijfde pāda kan ook niet in orde zijn: pañcāśat tu sahaśrāṇi zou men

kunnen voorstellen, vgl. Vāyu Pur. 50, 70: pañcāśac ca sahasrāṇi. Overigen wijkt het hier gegeven getal af.

- 169—9 n pakoṣadhi, van S. utsadhi, bron, als „uitgangspunt”, ??
- 10 sahasrāṇām, komt in dezen vorm en met deze getallen niet op de parallelplaatsen voor.
- 16 paṛyāya°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 19. Mogelijk is het, dat het vers eenigszins anders geluid heeft, ofschoon ik uit het overgeleverde niets heb kunnen maken. De werelden, die zich boven den Bhūloka in gelijke grootte doch op onderling varieerende hoogte uitstrekken, zijn Bhuvar-, Svar-, Mahar-, Janar-, Tapo- en Satyaloka, gelijk de volgende verzen ons leeren.
- 22 aṇḍasyāntas tv ime kan uit de lezing der hss. als de oorspronkelijke worden opgemaakt, als men aanneemt, dat er 'n akṣara is uitgevallen, die men weer heeft aangevuld door -al- in te voegen, waartoe men kwam onder invloed van het in de vorige passage enkele malen voorkomende maṇḍala. Men verg. Bmḍ. Pur. 1, 21, 21 en Vāyu Pur. 50, 79. — De vierde pāda is geheel in de war; het in den tekst gelezene is slechts een gissing om een leesbaren zin te verkrijgen. Wat de bedoeling is kan niet onzeker zijn, vgl. bv. Vāyu Pur.: tṛtiyaḥ svar iti smṛtas. De pāda's 5 en 6 sluiten ook in de beide genoemde Skt. teksten hierbij aan.
- 26 aṇḍasya°; men merke op, dat een Oud-Javaansche paraphrase van de drie voorafgaande versregels ontbreekt. Dit citaat schijnt een herhaling van den eersten pāda van r. 22 te zijn, met de bedoeling om een nadere uitlegging te geven. Deze schijnt te zijn uitgevallen.
- 28 svakair āvaraṇaiḥ: in den eersten pāda zal de k uitgevallen zijn; daarna is men gaan knoeien door nasaleering en een -o- in te voegen (metri causa); D en F hebben i. p. v. -rowaṇ- : -rowar-, dus dittographie (voor -varaṇ-). Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 23 e.a.
- 170—1 sūksmāwaraṇa. Van het overgeleverde waraṇḍa (het gelijk-luidende Skt. woord voor „snoer van een vischhaak” heeft hier, zooals van zelf spreekt, niets mee te maken) heb ik (ā)waraṇa gemaakt in overeenstemming met het citaat. Misschien is āwaraṇa reeds warana (wraṇa) geworden, zooals de N. Jav. vorm luidt.
- prakṛtāwaraṇa. Na svakair enz. volgt in Bmḍ.- en Vāyu Pur. (resp. vs. 23 en 81) daśabhāgādhikābhiḥ ca tābhiḥ prakṛtibhir bahiḥ | pūryamāṇā (dhāryamāṇā, Vāyu) viśeṣaiḥ ca samutpannair parasparāt. Voor prakṛtāw° zal dan ook prakṛtyaw° te lezen zijn. Het Matsya Pur. bevat ook dit en de voorafgaande verzen niet en gaat terstond over op Meroḥ prācyām. De beide andere naverwante teksten zetten de hier begonnen beschrijving nog voort. Is onze tekst hier wel geheel ongeschonden?
- Thans volgt de beschrijving van de steden der lokapāla's, Wereldhoeders: purāṇi lokapālānām pravakṣyāmi yathākramam (Bmḍ. Pur.). Vele bijzonderheden hierover bij Hopkins, Epic Myth., pp. 149 sqq. (§ 91).
- 3 Meroḥ; de hss. geven dit citaat in zeer corrupten vorm. Het vertoont desondanks groote gelijkenis met Matsya Pur. 123, 19, dat luidt zooals hier in den tekst gegeven is. Daar de zin van het corrupte vers, mede door

de Jav. paraphrase, voldoende duidelijk is en de onzekerheid slechts bestaat op deze twee punten: is *diś* of het synoniem *diśā* (beide in loc.) gebruikt? en wat is het woord dat daarna (als stoplap) gebruikt is? heb ik de lezing van 't Matsya Pur. overgenomen. Het Bmḍ. Pur. 1, 21, 29 *Meroḥ prācyāṃ diśi tathā Mānasasyaiva mūrdhani* = *Vāyu Pur. 50, 87* wijken meer af. Men kan palaeographisch de lezing van onze hss. misschien als volgt verklaren: *Merosprācyāṃ* > *Merossavyāṃ* > *Merwasavyā*, d. w. z. uit de bekende verwarring van p met s en c met w, en het uitlaten en invoegen van y en r; o > wa is dan inverse analogie, in *diśi* is de tweede syllabe een stopsyllabe of er heeft *diśi* gestaan en *syanaṃ* is het overblijfsel van een verknoeid woord. De eigennaam komt in de Jav. vertaling in den uit de parallelteksten bekenden vorm voor en is daarom gecorrigeerd.

- 170—5 *Mānasottara* is in 'n aantal teksten (vgl. Kirfel, p. 121) het ringvormige gebergte, dat *Puṣkaradvipa* in twee landen verdeelt. Het gebergte geldt tevens als de plaats, waarover de langste as van den zonnewagen zich voortbeweegt, en is het verste punt tot waar de zonnestralen komen (Kirfel, pp. 130, 135; Wilson—Hall, *Viṣṇu Pur. II*, pp. 205, 239). Mogelijk hangt met dit laatste feit samen de identificatie met *Lokāloka*, die ik slechts in onzen tekst aangetroffen heb.
- 7 *kaḍatwan*; de burchten van de *Loka pāla*'s worden ook in vele parallelteksten op dit gebergte gelocaliseerd. De burcht van *Indra* heet op enkele plaatsen (Bmḍ. Pur. 1, 21, 30; *Vāyu Pur. 50, 87*; *Viṣṇu Pur. 2, 8, 9*) *Vasvaukasārā*. De naam dien we hier aantreffen — *Wasoka* — is m.i. (over *Vasvoka*) een verkorting hiervan; de *Kak.* heeft *Wiśoka*. De stad heeft nog een tweede benaming, *Amarāvati* (Kirfel, p. 121); het hier genoemde *Mahendra* is als volgt te verklaren. *Mahendra* is een synoniem van *Indra*, *Māhendri puri* is de stad van *Indra*, de Oostelijke stad. Zoo staat het ook in het Bmḍ. Pur. 1, 21, 30 *Vasvaukasārā māhendri puri hemaparīṣktā*. In het *Vāyu Pur.* is evenwel in plaats van *puri*: *puṇyā* gelezen; het *Matsya Pur.* heeft dit ook en bovendien een wijziging in den eigennaam.
- 9 *hemasya*, de in de vorige aanteekening vermelde lezing *hemaparīṣktā* komt in verscheidene teksten voor. De manlijke uitgang kan in verband gebracht worden met de pasgenoemde eigennamen.
- 11 *Vaivasvato*, de fout in de hss. is uit het Jav. schrift licht te verklaren; het vers komt voor Bmḍ. Pur. 1, 21, 31; *Vāyu Pur. 50, 88*; *Matsya Pur. 123, 21*.
- 12 *rata-rata*, vgl. K. B. W. I, 735; *ksitatala* (l. *ksititala*), *ksiti ikaṇ lēmah, tala rata rathanya* (d. i. *rata-ratanya*). Dat de naam van het gebergte uitgevallen is, behoeft m.i. geen betoog. *Saṃyamānī* luidt de naam van deze burcht elders (vgl. bv. *Viṣṇu Pur. t. a. p.*); in de *Kak.* (17, 3, 2): *Yāmuni*, een op misverstand (*Saṃyamā* > *saṃ Yama* > *saṃ Yāmuni*) berustende vorm; vgl. ook K. B. W. IV, 465.
- 14 *Sukhā*; de spelling heb ik in overeenstemming gebracht met de Skt. teksten; vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 21, 32; onze hss. geven *Suka*.

- 170—15 *kalor*: de lokapāla van het N. is Kuvera, van het N. O. Soma, ook Pṛthivi of Śiva (als Īśāna); echter wordt Soma vaak in het Noorden geplaatst. Kirfel, p. 121 geeft over den naam van de stad enkele bijzonderheden; gewoonlijk Vibhāvārī (onze hss. geven Bhāvārī), er komt echter in het Līṅga Pur. 54, 3 de kortere vorm Vibhā voor; eveneens in het Vāyu Pur. 50, 96 en Bmḍ. Pur. 1, 21, 39. Kabeh kan op deze plaats niet juist zijn, vermoedelijk is te lezen: kaḍatwan ira bhāṭṭāra < Soma. bhāṭṭāra > kabeh sira ta bh° c°. De Kakawin bevat echter nog meer (17, 6, 1—2). De naam Soma komt in het vervolg voor.
- 19 *dakṣiṇe*. Thans wordt de loop van de zon beschreven. Dit hemellichaam gaat evenals de andere van O. naar W. om den Meru. De tekst geeft nu uitvoerig aan hoe de verdeeling van licht en donker op het aardoppervlak afhankelijk is van den stand der zon. Dit is de dagelijksche rondgang. De jaarlijksche gang stelt men zich voor als een achtereenvolgend dakṣiṇāyana en uttarāyana. De zon loopt bij het dakṣiṇāyana in een spiraalbaan gedurende 180 dagen steeds verder van den Meru af (aan 't begin van deze baan staat zij het dichtst bij Bhāratavarṣa, dan is het zomersolstitium), aan het eind gekomen keert zij terug; het beginpunt van het uttarāyana is het wintersolstitium; dan staat ze dus het verst van Bhāratavarṣa. Men vergelijkte Thibaut, Astron. u.s.w., p. 21; Kirfel, p. 135. De lezing van ons citaat maakt den indruk in de eerste woorden het naast te staan aan Vāyu Pur. 50, 93 dakṣiṇe prakrame sūryaḥ kṣipteṣur iva sarpati.
- 21 *jyotiścakra*, men vgl. het in genoemde teksten volgende vers: jyotiṣāṃ cakram ādāya satatam parigacchati.
- 23 *madhyamaś c°*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 37, waar, zooals in andere teksten madhyagas en i.p.v. yadi sarpati: yadā bhavati gelezen wordt. Uitvoeriger vindt men deze beschrijving in het Viṣṇu Pur. 2, 8 (Wilson—Hall, II, pp. 241 sqq.).
- 25 *Yama*; de syllabe sam (sañ) zal hiervoor uitgevallen zijn, daar steeds de namen der burchten genoemd worden.
- 27 *Vaivasvate*, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 38 e.a.
- 31 *Sukhāyām*. Dit vers komt in gevarieerden vorm in de parallelteksten voor, vgl. Matsya Pur. 123, 29, waar de zon ravi genoemd wordt; Bmḍ. Pur. 1, 21, 42, waar van Aryamā gesproken wordt, evenals in Vāyu Pur. 50, 99.
- 171—3 *Somapuryām*; zie Bmḍ. Pur. 1, 21, 43, waar het vers luidt: Somapuryām vibhāyām tu madhyāhne syād divākarah = Vāyu Pur. 50, 100.
- 8 *jyoticakra*, ook in de Kakawin en daar in overeenstemming met het metrum. De ś is dus reeds vroeg verloren gegaan, naar het schijnt.
- 9 *pūrvāhne*; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 47; Vāyu Pur. 50, 104; Matsya Pur. 123, 33.
- 12 *tapati*, een zeer verminkte pāda. De paraphrase stemt echter overeen met de parallelteksten, waarvan men vergelijkte Matsya Pur. 123, 34 pataty ekam tu madhyāhne bhābhīr eva ca raśmibhiḥ; Bmḍ. Pur. 1, 21, 47 tapaty arkaś ca madhyāhne tair eva ca svaraśmibhiḥ; Vāyu Pur. 50, 104. In ons

citaat schijnen twee akṣara's van plaats verwisseld te zijn: d h y en h n; daarna zullen de pasangans zijn afgevallen en tenslotte is er een bekend klinkend woord van gemaakt.

- 171—14 u d i t o, is in bovengenoemde Purāṇa's het volgende vers.
 17 ā m a d h y ā h n a m sluit daar bij het vorige aan.
 19 t a t a ḥ: vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 48 e.a.: a t a ḥ p a r a m e t c.
 21 g o b h i r is de voortzetting van den vorigen pāda. De uitgevallen syllabe is weer door een ingevoegde aangevuld. De hier gegeven lezing stemt overeen met 't Bmḍ. Pur.; de Vāyu- en Matsya Purāṇa's lezen s a g a c c h a t i.
 22 a s t a m a n a; zie ook K. B. W. I, 223.
 24 y ā v a t, deze pāda en de volgende vormen tezamen Bmḍ. Pur. 1, 21, 49b, e.a. „Zoover als de zon van voren schijnt, zoover schijnt ze van achteren en aan beide zijden". De Oud-Javaansche vertaling stemt hiermee evenwel niet overeen. Ze herinnert echter aan het in Bmḍ. Pur. e.a. voorafgaande: u d a y ā s t a m a y ā b h y ā m c a s m ṛ t e p ū r v ā p a r e d i ś a u, „de O. en W. hemelstreken zijn zoo genoemd naar het aldaar op- en ondergaan van de zon". De tekst is hier wellicht lacuneus.
 29 y a t r o d y a n; vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 50 e.a.
 172—3 y a t r a; deze pāda is niet gemakkelijk te herstellen, doch het wil mij voorkomen, dat de lezing van het Bmḍ. Pur. (1, 21, 50) e.a.: p r a ṇ ā ś a m g a c c h a t e y a t r a, zij het in andere volgorde der woorden, ook hier gestaan kan hebben.
 10 s a r v e ś ā m in onze hss. niet als citaat gekenmerkt. Misschien treft deze poging tot verbetering het juiste; ze is in overeenstemming met de Skt. teksten. De Jav. vertaling geeft echter weinig houvast. Het is mogelijk dat daarin M e r u (haplographie) is weggefallen. U t t a r o (de Skt. teksten hebben den locativus) heb ik moeten lezen om in overeenstemming te komen met het zinsverband en den nominativus d a k ṣ i ṇ a ḥ in het volgende citaat. Het verschil tusschen r o en r e in Balineesch handschrift kan zeer gering zijn. — Men heeft er bij deze uiteenzettingen van onzen tekst aan te denken, dat er steeds sprake is van een relatief Noorden en Zuiden. Daar immers de zon den Meru altijd rechts en Lokāloka links van zich heeft en zich naar het Westen voortbeweegt, zal steeds voor degenen die de plaats vanwaar de zon komt het Oosten noemen, de Meru in het Noorden, Lokāloka in het Zuiden gelegen schijnen, ongeacht de voorstelling dat de eerste als centrum van de wereld, Lokāloka als een de door menschen bewoonde wereld omgevend cirkelvormig gebergte beschouwd wordt.
 12 L o k ā l o k a s is in de genoemde parallelteksten eveneens het vervolg van het voorgaande citaat; ze hebben echter d a k ṣ i ṇ e.
 13 b h ū m i r e k h ā is uit een met Bmḍ. Pur. 1, 21, 51 overeenstemmend vers genomen: v i d ū r a b h ā v ā d a r k a s y a b h ū m i l e k h ā v ṛ t a s y a c a (ed.: v i d a r a °, drukfout) || l i y a n t e r ā s m a y o y a s m ā t, waarbij men vergelijkte Vāyu Pur. 50, 108. Hierbij sluit het citaat op r. 16 terstond aan.
 18 s ū k ṣ m ā ḥ, een pāda, dien ik in de drie meer genoemde teksten niet heb aangetroffen.

- 172—19 śuklacchāyāḥ, nl. vuur en water; Bmḍ. Pur. 1, 21, 53; Vāyu Pur. 50, 110.
- 21 kṛṣṇacchāyā ca medinī lezen de beide in de vorige aantekening genoemde teksten.
- 23 vidūra°, dit citaat onderbreekt de Oud-Javaansche vertaling, met teja nikaṇ wordt teja nira weer opgenomen. Kadōhan is hier „op een afstand gelaten, ver gelaten, verlaten”. Het citaat is zooals de hss. het ons geven corrupt. De parallelplaatsen Bmḍ. Pur. 1, 21, 54 en Vāyu Pur. 50, 110 hebben arkasya; waarschijnlijk is in onzen tekst verplaatsing van den lajar aanleiding geworden tot verder bederf.
- 26 udaye: het Skt. Bmḍ. Pur. heeft als tweeden pāda aansluitend bij vidūra°: hy udyato 'pi viraśmitā. In onzen tekst is het citaat in overeenstemming met de Oud-Jav. vertaling.
- 30 śītasvabhāva; dit woord komt hier in de Skt. Bmḍ.- en Vāyu Purāṇa's niet voor. In deze teksten volgt een vrij lange uitweiding, die onze tekst evenals het Matsya Pur. mist.
- 173—1 ikaṇ sakaharah-arah. Bij de volgende passage vergelijkte men: Wilson, Viṣṇu Pur. II, p. 225; Kīrfel, pp. 128, 136, 140 e.a.
- 3 maṇḍalam; men vergelijkte Matsya Pur. 123, 47; Bmḍ. Pur. 1, 21, 71; Vāyu Pur. 50, 126. Hieraan vooraf gaat (geciteerd volgens het Vāyu Pur.): dakṣiṇād vinivṛtto 'sau viṣuvastho yadā raviḥ | kṣīrodasya samudrasya uttarāntā diśaś caran. — Viṣuva(t) is de aequinox. Men verg. Kīrfel, p. 136 over de onjuistheid van deze opgaven. De corrupte woorden in de Jav. vertaling zullen een uitdrukking voor viṣuvat, misschien dit woord zelf, verbergen.
- 6 trīmśat. Bij dezen śloka vergelijkte men Matsya Pur. 123, 48 tisaḥ kotyas tu sampūrṇā viṣuvasyāpi maṇḍalam, enz.; Bmḍ. Pur. 1, 21, 72; Vāyu Pur. 50, 126—127; ook in beide laatstgenoemde teksten is sprake van 3 koṭī = 30 000 000, echter + 8 100 000 = 38 100 000.
- 9 trīmśadbhāgaṃ, met afwijkingen in bijzonderheden: Vāyu Pur. 50, 119; Matsya Pur. 123, 40; Bmḍ. Pur. 1, 21, 64.
- 12 kaṣṭhānām. De tekst is hier zeer onvolledig. Dit citaat, kwalijk juist, staat niet in de par.-teksten. Voor bijzonderheden verwijs ik naar Kīrfel, p. 135.
- 14 māghe, op den eersten dag van de zevende maand (Māgha) is de zon in het sterrebeeld de Makara, dan begint ze haar Noordergang. Van het citaat ben ik niet zeker.
- 15 pratipadā = pratipad, aanvangsdag van een maandhelft (spec. van die v. d. wassende maan).
- 16 Mīna, de Pisces.
- 17 evaṃ, vgl. bv. Matsya Pur. 123, 39, alsook Vāyu Pur. 50, 119; Bmḍ. Pur. 1, 21, 63. Vgl. ook Viṣṇu Pur. 2, 8, 26.
- 19 dakṣiṇādiṇ, zó Matsya Pur. 123, 46; Vāyu Pur. 50, 125. Vgl. Bmḍ. Pur. 1, 21, 70. — Krānti komt wel voor in de beteekenis „zonnebaan”, doch hier zal zijn te lezen samkrānti, „het betreden van een nieuw sterrebeeld door de zon”.

- 173—21 Gomedhakasya, niet in de par.-teksten aangetroffen. Het volgende (palēm blas hss.) is mij niet duidelijk.
- 26 yojanāgrāt heeft misschien met het volgende één citaat gevormd; men verg. Bmḍ. Pur. 1, 21, 74: yojanāgrāt prasamkhyātā koṭir ekā tu sā dvijāḥ. De hss. geven hier niet, zooals bijna steeds, het begin van het citaat aan. De tweede helft van den śloka luidt hier anders. Bij de laatste woorden is herstel niet zeker.
- 174—1 aṣṭa°, Bmḍ. Pur. vs. 75.
- 3 sahasrāṇi, Bmḍ. Pur. anders; vgl. Vāyu Pur. 50, 121.
- 5 kṣīrodasya, vgl. Matsya Pur. 123, 47 k° samudrasyottarato 'pi diśaṃ caran, zoo ook Vāyu Pur. 50, 125; Bmḍ. Pur. 1, 21, 71. Over het volgende: Kirfel, p. 140.
- 17 ubhe, zwaar geleden in de overlevering, doch waarschijnlijk zal mijn lezing niet ver van die van onzen auteur afstaan. Men verg. Matsya Pur. 123, 52; Bmḍ. Pur. 1, 21, 76; Vāyu Pur. 50, 130.
- 18 Pūrwaśata is corrupt voor Pūrvāśādhā; zoo ook Uttarāśādhā.
- 20 Adra, Ādrā, Punarvasu en Puṣya zijn nakṣatra's van den Uttaramārga. Daar de afwijkende vormen in al onze hss. tweemaal voorkomen, zijn ze behouden. Zoo als hier komt de śloka in de naverwante teksten niet voor. Vgl. Matsya Pur. 123, 54.
- 23 kāsṭhayaṃ, vgl. bv. Bmḍ. Pur. 1, 21, 77.
- 25 ajavithī, dit citaat en het volgende onderbreken de volgorde die we uit de andere teksten kennen.
- 29 ekam, een afwijkend getal. De Jav. vertaling (r. 32) klopt niet met het citaat. Bovendien is de tekst onvolledig en onduidelijk.
- 175—1 śatāni, weer afwijkend, doch in overeenstemming met de Jav. vertaling.
- 4 kāsṭhayaṃ, vgl. lekhaṃ k° caiva, Bmḍ. Pur. 81, e.a.
- 6 ekaikam, vgl. Matsya Pur. 123, 62b, 63a, doch weer anders. De derde pāda kan niet in orde zijn; hoe te herstellen?
- 10 abhyantaram, Bmḍ. Pur. 1, 21, 82 e.a.
- 12 vāhyato, bāhyato dakṣiṇe caiva, ald. Hoe verder de zon den Zuidergang gaat, hoe wijder zijn kringloop om den Meru.
- 15 maṇḍalānām, evenzoo, doch aan het einde: tryaśītyadhikam uttaram, waarop terstond het volgende citaat volgt, Bmḍ. Pur. 83 (echter.: dakṣiṇe).
- 24 yojanānām, sluit in de verwante teksten niet terstond aan; Bmḍ. Pur. 84 heeft samāsataḥ; elders grootere afwijkingen. Mogelijk heeft onze tekst iets anders geluid.
- 26 śate, Bmḍ. Pur. 85; Vāyu Pur. 50, 138 śate dve punar apy anye. Het volgende citaat is de tweede pāda van hetzelfde vers.
- 30 ekaviṃś° volgt ook daar onmiddellijk.
- 176—1 viṣkam bho, naar Bmḍ. Pur. 86; 87; Vāyu Pur. 140. De verknoeiing van maṇḍalasya is vreemd.
- 5 dakṣiṇe, zeer afwijkend van Bmḍ. Pur. 1, 21, 88 dakṣiṇaprakrame sūryas tathā śighram pravartate (met nivartate, Vāyu Pur. 50, 141; vgl. Matsya Pur. 123, 69).

- 176—7 *taṣmāt*, Bmḍ. Pur.: 1, 21, 88 e.a.
 9 *sūryo*, geheel gelijk aan Matsya Pur. 123, 70.
 12 *trayodaśa*, vgl. Bmḍ. Pur. vs. 89, tweede pāda: *ahnā tu carate raviḥ*; Matsya Pur. 123, 70 *madhye carati maṇḍalam*.
 16 *muhūrtaiḥ*, weer verschillend: *muhūrtais tāvad ṛkṣāṇi naktam aṣṭādaśaiś caran*, Bmḍ. Pur. 1, 21, 90. De tweede pāda is in onzen tekst niet opgenomen (of uitgevallen: *naḥ* overblijfsel van *na k t a m*?). De lezing is niet zeker. De tweede versregel: *t° d° k° bhūmim svalpānim gacchati* (l. °ām nig°), Bmḍ. Pur. 91; ook hier zijn, indien het door mij gelezene juist is, vreemde fouten ingeslopen.
 20 *uttarāyaṇapaścima*, hier is misschien een citaat uitgevallen, vgl. Bmḍ. Pur. 92: *aṣṭādaśa muhūrtaṃ tu uttarāyaṇapaścimam | abo bhavati*. Op den dag van het zomersolstitium heeft de dag 18, de nacht 12 *muhūrta*'s lengte.
 28 *Dhruvas*, Bmḍ. Pur. 1, 21, 93 e.a. Het volgende citaat gaat daar aan dit vooraf.
 177—3 *Lokasantānako*, evenzoo Bmḍ. Pur. 1, 21, 103, doch met *Vaiśvānara°*, synoniem van *Vaivasvata*. De *Vaiśvānarivithi* is de laatste *vithi* van den *Dakṣiṇamārga* (Kirkel, p. 140). Hier buiten ligt de Weg der Vaders (*pitṛyāna*). *Santānakāḥ* komt ook in het *Rāmāyaṇa* voor als naam van zekere werelden (vgl. Pet. Wdb., s.v.).
 8 *ālokaṇa*: vgl. Matsya Pur. 123, 83 *loka ālokane dhātur nirālokaḥ tv alokatā*.
 14 *taṣmāt s°tām āhur*, Bmḍ. Pur. 1, 21, 108 e.a. In het volgende is iets uitgevallen, vgl. Bmḍ. Pur., vs. 107: *lokālokaṃ tu saṃdhatte yaṣmāt sūrya-parigrahaṃ*.
 18 *uṣā°*, met variatie gelijk aan den tweeden pāda van Bmḍ. Pur. 1, 21, 108, e.a.: *uṣavyuṣṭyor yad antaram*. Naast *vyuṣṭi* (par. teksten) komt echter ook *vyuṣṭaṃ* voor, vgl. Pet. Wdb., s.v. en Wilson—Hall, *Viṣṇu Pur.* II, p. 249.
 21 *lima wēlas*, d.w.z. tijdens de nachteveningen.
 22 *kalā*: 1 *kalā* = $\frac{1}{30}$ *muhūrta* = $\frac{1}{30} \times 48$ minuten = 1 m. 36 sec. — Met deze volgorde gaat onze tekst samen met het Matsya Pur.; Bmḍ.- en Vāyu zijn uitvoeriger.
 24 *awak enz.*: de *saṃdhyā* duurt steeds één *muhūrta*, vgl. Matsya Pur. 123, 85b; 86a.
 28 *lekhā*, thans volgt een verminkte beschrijving van de verdeeling van een dag. Vanaf het moment, dat de middellijn van de zon samenvalt met den horizon tot het einde van het eerste drietal *muhūrta*'s is het ochtend (*prātaḥ*). Vgl. Matsya Pur. 123, 86 *lekhāprabhṛty athāditye trimuhūrtāgate tu vai*. Slechts de vroege ochtend, de namiddag en de avond zijn in onzen tekst vermeld, het overige is waarschijnlijk verloren gegaan. — *Samdhyā* komt in deze beteekenis (deel van den dag) wel voor, doch het Matsya Pur. gebruikt *bhāga*.
 178—3 *āditya*, het volgende is mij niet duidelijk. Soms een overblijfsel van *saṅgava*, voormiddag? Het aantal syllaben wekt het vermoeden op,

dat de woorden als citaat bedoeld zijn, de hss. kenmerken het niet als zoodanig.

- 178—5 *aparāhṇa*, vgl. *Vāyu Pur.* 50, 173 *aparāhṇe vyatipāte*.
 7 *nēmaṇ puluh?*, men verwacht: 3.
 10 *śarad°*, vgl. *Matsya Pur.* 123, 92: *ś° -madhyam viṣuvam tu vidhiyate*, *Viṣṇu Pur.* 2, 8, 62 *ś° -madhye viṣuvam tu vibhāvya*, *Vāyu Pur.* 50, 176 *viṣuvan tad vibhāvya*. De Oud-Jav. vertaling geeft met de Jav. namen der maanden weer resp. de Indische Caitra en Vaiśākha, samen de *vasanta* vormend en *Āśvayuja* en *Kārttika*, de herfstmaanden. De voorafgaande woorden *riṇ utt° dakṣ° p° i°* zullen een restant zijn van de mededeeling, dat tijdens *utt.* en *dakṣ°* de gelijke lengte van dag en nacht (ieder 15 muh.) niet bestaat. Misschien is er slechts een negatie weggevalen.
 16 *lokapālāḥ*, *Matsya Pur.* 123, 93 *Agastya* wordt daar echter niet genoemd. Als gesternte is hij *Canopus*. Op de hier aangeduide plaats in het Heelal ligt volgens andere beschrijvingen de *pitṛyāna*. Op p. 177, r. 4 wordt gesproken van „ten Z. van den Zonneweg (als hier) en ten N. van *Lokāloka*”. Men vergelijk *Wilson's Viṣṇu Pur.* II, p. 261 sqq., waar, evenals in de naast verwante teksten, de *lokapāla*'s op *Lokāloka* wonen en deze plaats daarvan duidelijk onderscheiden wordt. Zie ook *Kirfel*, pp. 121, 140 en de aant. bij r. 25.
 17 *Sudharma*, elders (*Matsya Purāṇa*, e.a.): *Sudhāman*. Hij was de zoon van *Viraja*(s). Uitvoerig *Wilson—Hall*, *Viṣṇu Pur.* II, pp. 261 sqq. *Śaṅkapa* heb ik gewijzigd in *Śaṅkhapa*; *Śaṅkhapā* naast *Śaṅkhapād* in het *Viṣṇu Pur.* Het *Matsya Pur.* wijkt af. *Vāyu Pur.* 50, 206 echter ook *Śaṅkapa*; zie *Bmḍ. Pur.* I, 21, 157.
 19 *Hiraṇyaroṃa* is elders de zoon van *Parjanya*.
 21 *nīrdvandvā*, *Bmḍ. Pur.* I, 21, 158 e.a.; *nīstantrā*(h) ook *Vāyu Pur.* 50, 207; *Matsya Pur.* 123, 95 *nīstandrā*(h) (zie *Pet. Wdb.* V, 1561).
 24 *prajākāmā*(h), ook *Matsya Pur.* 123, 97.
 25 *agnihotra*, uit onzen tekst krijgt men den indruk, dat dit ook het werk der *Lokapāla*'s is. Zooals wij boven zagen werd hun woonplaats anders aangegeven. In de andere teksten wonen hier (N. van *Agastya*, Z. van den Zonneweg), op den Weg der Vaders: *munayo ye 'gnihotriṇaḥ* (bv. *Bmḍ. Pur.* I, 21, 160). Deze twee categoriën zijn in de Javaansche versie dooreen geraakt.
 30 *paścimānām grheṣv iha*, en derg. in de andere teksten (*Vāyu Pur.* 50, 212, e.a.).
 179—2 *loma-pratiloma*, een mij van andere plaatsen niet bekende uitdrukking, die „om den ander” zal moeten beteekenen. *S. pratilomam* is „tegen het haar in”, d. i. revars, verkeerd. — Het volgende — met name de vermelding van *Bhāratavarṣa* — wijkt af.
 6 *Nāgavithi°*, evenzoo *Vāyu Pur.* 50, 216.
 10 *aṣṭāśīti°*, vgl. *Vāyu Pur.* 50, 218; *Bmḍ. Pur.* I, 21, 170. De wijze waarop deze *pāda* vertaald wordt zou er op kunnen wijzen, dat van de vorige categorie *muni*'s het aantal vermeld is geweest, wat in de *Skt.* ver-

sies inderdaad zoo is (Vāyu, 213; Bmḍ. 164). Elders (zie Viṣṇu Pur. 2, 8, 87) luidt in dit opzicht de tekst zoo als hier.

- 179—13 ā-bhūta°, hoe dit citaat precies geluid heeft blijft op enkele punten onzeker. Over het werkwoord: p. 178, r. 10. Hier heeft het Bmḍ. Pur. 1, 21, 173 vibhāvyaṭe; Vāyu Pur. 50, 219 en Matsya Pur. 123, 108 evāneens, het Viṣṇu Pur. 2, 8, 90 hi bhāvyaṭe. De Oud-Jav. vertaler heeft het vers verkeerd opgevat, door de vele beteekenissen van sthāna misleid.
- 17 dharmottaram, elders (Vāyu Pur. 50, 221 e.a.) ūrdhvottaram etc. Is dharma in den tekst gedrongen, doordat men er de beteekenis „heilgdom“ (vgl. patapaṇ, r. 18) aan hechtte? Het is echter de verblijfplaats van Dharma, Dhruva e.a., zoodat het woord ook langs dien weg verklaard kan worden.
- 21 tēlas, ook in de drie naast-verwante teksten begint hier een nieuw hoofdstuk.
- 23 candra°, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 22, 2 e.a.
- 27 bhūta°, Vāyu Pur. 51, 4; Bmḍ. Pur. 1, 22, 5, e.a.
- 29 pratyakṣam, Bmḍ. Pur., vs. 5 vervolgt met: api dṛśyaṃ ca saṃmohayati yat prajāḥ. Het in ons citaat overgeleverde kan kwalijk juist zijn: dṛśyaṃ tat heeft het Matsya Pur., waar ook het volgende citaat.
- 180—5 yasya, afwijkend: yo 'sau caturdaśa rkṣeṣu śiśumāro vyavasthitaḥ (Matsya Pur. 124, 5).
- 9 saivam, Matsya Pur., vs. 6 saiva (Whitney, Sanskrit Gr. § 176b).
- 12 vātānika°, ook hier gaat onze tekst met het Matsya Pur. mee (vs. 7, waar bandhaiḥ), terwijl Bmḍ. en Vāyu in den tweeden pāda een andere lezing hebben.
- 14 inunte, vgl. Soend. oentaḥ.
- 20 sarvatā van S. sarvatā of van S. sarvataḥ?
- 22 sandhāraṇa, vgl. Vāyu Pur. 51, 17.
- 24 bheda, de beschrijving, in onzen tekst anders loopend, sluit hier in de drie genoemde parallele versies terstond aan bij het citaat p. 180, r. 12; vgl. bv. Vāyu Pur. 51, 9b; 10: teṣāṃ yogaś ca bhedaś ca kālacāras tathaiva ca || astodayau tathotpātā ayane dakṣiṇottare | viśuvad grahavarṇāś ca Dhruvāt sarvaṃ pravartate. In het citaat, r. 27, is misschien meer verloren gegaan, gezien de ongewone lengte.
- 30 śuklanaḥ, in een passage over de vorming van wolken lezen we bv. in het Matsya Pur. 124, 33 niyacchaty āpo meghebhyaḥ śuklāḥ śuklais tu rāsmibhiḥ | abhrasthāḥ prapatanty āpo vāyunā samudiritāḥ.
- 181—10 megha, vgl. Bmḍ. Pur. 1, 22, 29 e.a.: mehanā ca miher dhātor meghatvam vyañjayanti hi.
- 14 na bhraśyanti yataś cāpas tad abhram kavayo viduḥ, sluit terstond aan.
- 16 āgneya, de parallelteksten leeren, dat er drie soorten wolken zijn: de hier genoemde en de pakṣaja, wolken die oorspronkelijk de vleugels van de bergen waren, die door Indra werden afgehouden. Vgl. Wilson—Hall, Viṣṇu Pur. II, p. 279, 280. Zie ook Bmḍ. Pur. 1, 22, 30 e.a.: āgneyā brahmajāś caiva pakṣajāś ca pṛthagvidhāḥ.

- 181—17 śītadurdina°, Vāyu Pur. 51, 29; Bmḍ. Pur. 1, 22, 32; śītadurdina-
vātā ye.
- 20 u mayuñ: jaladhārāvilambinaḥ, Bmḍ. Pur. 1, 22, 34.
- 22 u dan: krośamātrāc ca varṣanti, Bmḍ. Pur. vs. 35, e.a. De parallel-
teksten zetten deze beschrijving nog voort, en zijn hier zelfs niet aan het
eind van een hoofdstuk!

GLOSSARIUM

In dit glossarium zijn opgenomen alle woorden uit den Proza-tekst en de Kakawin, die om eenige reden merkwaardig zijn. In de eerste plaats worden hiertoe gerekend de niet in de lexica voorkomende woorden en uitdrukkingen, voorts die, waarvan het gebruik niet voldoende bekend is en waarvoor dus iedere nieuwe plaats van belang kan zijn, dan ook woorden, die een beteekenis hebben of schijnen te hebben, welke v. d. Tuuk, Kawi-Balin. Wdb., en Juynboll, Woordenlijst, niet vermelden. Er is hierbij naar volledigheid gestreefd, doch hier en daar is de keuze mogelijk uit den aard der zaak eenigszins subjectief.

- āhāraka, K. 5, 14, 1, voedsel, vgl. Pet. Wdb. I, 748.
 āhāraka, pinaka—, 127, 9, Skt. (ā = āhāra, spijs).
 hana, ka—, 125, 11, toestand (?).
 ini (?), 123, 24.
 hēnah, sa—, 103, 13.
 anak, 83, 27, leerling, vgl. Cal. Ar., p. 125 Poerb.
 hēnuk, 149, 26, pijn doen; vgl. K. B. W. s.v. hēnēk, I, 28.
 unḍahagi, 52, 13.
 aṇḍeniṇ, 50, 10.
 hēnti, kahēnti, 133, 30, e.a.; — 103, 27.
 —, pahēntyan², 49, 9.
 unte, 180, 14, zie de Aant.
 ēntas, um—, K. 2, 4, 4, obj. hala, verlossen van iets.
 antyanta, 126, 14, vgl. Juynboll, Wdl., s.v.
 anabhidweṣa, 76, 5.
 (h)ēnaṇ (?), um⁶, 123, 26, = (h)ēnēṇ.
 ācāra, Skt., 1, 74, 19.
 uccāraṇa, koccāraṇa, 75, 32; 96, 21.
 —, maṇuccāraṇakēṇ, 50, 11.
 ucal, paṇucaliya, 50, 10.
 ucap, tocapa, K. 17, 1, 1.
 air mas, 145, 16, sterke drank.
 āra, K. 7, 37, 1; 51, 4, < Skt. āhāra.
 haraka, 81, 21, Skt., deel; vgl. P. W., s.v.
 hāraka, K. 5, 15, 1, < āhāraka, zie aldaar.
 harita^o, 135, 31, Skt., vaal, bleek.
 haritāla, 157, 6, Skt., auripigment.
 harṣuka, marṣuka, 119, 12, en eld.; wsl. Skt. vreugdevol; vgl. Pet. Wdb. VII, 1566: „vielleicht nur fehlerhaft für harṣaka”. Zie ook K. 16, 13, 3.
 harṣuka, amarṣuka, e.a. 101, 30.
 harṣuka, pinaka—, 148, 20.
 arwuda, arwuda-wuda, K. 15, 1, 2.
 rēja, arja, K. 2, 5, 3, = arēja.
 harēm, 50, 9, vgl. N.J.
 argya, = arga, 161, 24, enz., Skt., agra, top.
 argyan (?) (argghyan), 122, 10.
 ariṇ, 133, 3, rustig ergens vertoeven; sukha. Zie ook 155, 7.
 beka, aheka, 157, 14, de gedaante van iets hebben. Vgl. K. B. W. I, 137.

hada², 148, 19, zie de Aant.
 udi, pañudyan, 87, 10, vgl. Mal.
 oedji.
 udāna, 57, 15, Skt. de opwaarts
 gaande wind in het lichaam.
 ādinah, (Mahadādinah), 167, 6, zie
 de Aant.
 pañuddhāra, 83, 10.
 pañuddharāṇa, 83, 11.
 ādiwarṇa, K. 3, 3, 3, eerste kaste;
 zie ādiwarṇana.
 ādiwarṇana (of ādiwarṇa na?), K. 3,
 3, 3. Misschien is warṇana hier
 gelijkgesteld aan warṇa; deze
 twee woorden hebben de betee-
 kenis „beschrijven” in afgeleide
 vormen gemeen en kunnen dus,
 mede door hun uiterlijke over-
 eenkomst licht verward zijn (vgl.
 ook Pet. Wdb. VI, 742, ond.).
 adwapayana, K. 6, 15, 4; vgl.
 K. B. W. I, p. 164, de bet. moet
 zijn: waiśya.
 hiḍḍp, ri — nira, 90, 17, vgl. T.
 Pangg., p. 66, r. 2 v.o.
 hiḍḍp, ka—an ika, 143, 9.
 aton, K. 3, 3, 1?
 otot, 149, 26, = otwat, aderen.
 atiwbhāwa, K. 10, 1, 3, zeer schit-
 terend.
 isānya, keśānya, 146, 22, het Noord-
 Oosten; verg. Skt. Īśāna.
 uṣadhi, n pakoṣadhi, 169, 9, als
 uitgangspunt.
 astamana, 171, 22; 172, 4, zons-
 ondergang, vgl. Skt.
 aiśwarya, Skt., ka—an, 59, 24,
 bovennatuurlijke macht.
 asūyā, 156, 12, e.a., Skt. afgunst.
 hewa, (a)ñhewa, 123, 9, vgl. K. B. W.
 I, 237, h. II.
 āweśa, Skt. kāweśa, 81, 10; 85, 20.
 awayawa, 132, 8, omtrek (vgl.
 K. B. W., s.v.).
 hēli, kahēli-hēli, 168, 19.
 uli, kolyan, 86, 7, vgl. K. B. W. I, 264.

alah, kalah-alah, 122, 21, vgl. Arj.
 Wiw. 12, 3; = gebrek.
 alih, 123, 16, twee.
 ulah (?), tan molah, tanmolah, 146,
 13, = tamolah.
 ilik, kelik, 65, 14.
 hēlat, 159, 3; 4, e.a.
 hēlēt, humēlēti, 131, 27.
 alpadrśya, 81, 11, Skt. alpa + Skt.
 drśya.
 hop, kahop, 79, 20; 144, 20; 22;
 medegeteld, vgl. K. B. W. I, 304.
 apa, pinakapa, 156, 16, als „iets”
 gelden.
 aparāhṇa, Skt., namiddag, 178,
 4; 6.
 upādhi, 72, 6, Skt., attriboot.
 upadhya, pañ—, 176, 25, als
 astron. term.
 upalakṣaṇa, upalakṣaṇakēna, 131,
 5, e.a., Skt., u. = impliceerende
 of elliptische uitdrukking, vd. hier
 en elders: -akēn, pass.: naar het
 voorgaande opgemaakt worden
 zonder afzonderlijke vermelding.
 apātra, K. 5, 27, 4, wanvorm, vgl.
 prozared. p. 128, 5 en Aant.
 apsari (sic), 143, 17.
 āpya, 162, 19, Skt., water-, waterig,
 vloeibaar.
 upamā, 98, 31, Skt.
 —, kopamā(n), 99, 2, gelijkheid,
 vergelijking, gelijkenis.
 aji, ajinēn (sic?), 82, 25.
 ama, 162, 7, Skt., angst, ontstel-
 tenis.
 amah, aṇamah², 124, 16, vgl. K. B. W.
 I, 379.
 amṛtarasa, 133, 24, Skt., goden-
 drank.
 amṛtasafiḥiwanī, 157, 10, vgl. de
 Aant.
 amśuka, Skt., 49, 1.
 ampura, 117, 27, vgl. N. J. apoera,
 Soend. hampoea, enz.
 ampēl, umampēl, 49, 19.

ambulu, 143, 23; 24, vgl. K. B. W.

I, 427; = Skt. plakṣa (z. ald.).

āgneya, kāgneya, 147, 4, Skt., Z-O.

abharaka, 89, 24.

abhrasthāna, 181, 5, Skt.: abhra + sthāna.

abhyāsa, Skt., k—an, 81, 12.

anēn: kanēn-anēnan, 76, 2.

hiñēr, kahiñēr, 166, 4.

iñēr, señērnya, 64, 20, overwegen (wsl.). Vgl. K. B. W., s.v.

iñēt, 136, 3, een soort sieraad; wat precies?

nandakā°, K. 4, 1, 4, koe.

niropekṣa, 167, 7.

nirayaloka, 137, 21, Skt., de hellewereld, hel.

nirmaraṇa, K. 5, 36, 4, zonder dood.

nisi (?), K. 16, 13, 3, als K. B. W.

I, 535, verkorting van nisitha?

nistarahi, 176, 18.

nāstika, ka—an, 118, 32, Skt.

niyata, 78, 31; verg. de Aant.

niyata nika, 119, 27; 132, 9, adverbiaal gebruikt.

nyatama-nya, 165, 28; vgl. 166, 12.

nimitta, (Skt.), —nya, 131, 18, daarom.

—, sanimittanya n, 51, 20.

ccati, 150, 5?

cāri, 104, 14, Skt. z. bewegend, levend, op, te —.

ciri, tan kaciryan, K. 17, 2, 4.

carita, kacaritanya, 136, 13; 144, 14;

kacaritan ira, 130, 3; kacaritan

ika, 153, 11, volgens het verhaal,

verg. Tantu Pangg., pp. 57, 58.

Zie ook: 133, 13; 139, 17; 143, 11;

144, 7; 145, 8 e.a.

carañcañ, K. 1, 18, 4; vgl. N.J.

trantjang.

catur: ñatur, K. 17, 6, 1.

caturjana, K. 3, 3, 4, = caturjanma (K. B. W. I, 620) = caturwarṇa.

calācala, —n, K. 11, 11, 3.

ri, 58, 20; 62, 20; 21, onder, tijdens, gedurende de periode van. Vgl. hierbij de opmerkingen en beschouwingen van R. Ng. Poerbatjaraka, Agastya in den Archipel, pp. 68 vlg. over i.

rēhak, 56, 29, fluim.

karahang, 148, 2, onvruchtbaar (v. 'n uitgedroogden bodem).

ronan, 84, 32.

rinukti, 74, 33; 76, 3; 148, 16.

Vgl. K. B. W. I, 722; 522.

rata, rata-rata, 127, 1; 170, 12; 15,

vgl. Bijdr. Kon. Inst., 89, p. 80.

rtwik, 122, 28, Skt., een priester.

rtajā (Skt. = overeenkomstig het

rechte, — de waarheid), m. i.

wsl. hv. partajā, 144, 21.

rase, 55, 1.

rasapatya, K. 7, 35, 4, = rēspati.

rwa, maparwa, 58, 9, in tweeën

verdeeld worden.

riñci, pariñci, K. 6, 4, 1, soorten, specificatie.

rañjana, ka—, 121, 30, Skt., vreugde.

ranjin, ranjinan, 146, 18; 24; 147,

19 e.a., een uit een meer voort-

komende rivier.

rēmuk, arēmuk, 141, 4, aan gruze-

lementen, d. i. klein.

rambi, 134, 18, ?, vgl. K. B. W.

I, 796; III, 388.

rēnrēn: añr°, K. 9, 5, 3.

ka, 78, 32, zie de Aant.

keh, akeh (?), 125, 27, = akweh.

kuciwa, 111, 9, ± vernederd, terneergeslagen, gekwetst.

kāra, 118, 25, Skt., lofgezag.
kratuwidhānakarīna, 137, 24, Skt.;
vgl. 119, 9.

kṛṣi, 127, 10, Skt. het ploegen, de
oogst.

kidwal, K. 16, 3, 1, kidul.

kusa, makusa, 132, 4, vgl. K. B. W.
II, 183. Zie ook: kusu.

kusu, 129, 17.

—, a° (akuswa), 129, 17.

kesara, K. 6, 2, 4, Skt. meeldraad.

kawih, ma—, 159, 29.

kāweśa, zie onder: āweśa.

kalā, 177, 22, Skt., een tijdsduur,
= 1 min. 36 sec.

kali, kalyan, 153, 29; 156, 31; zie
de Aant.

kuluwutan, 111, 30, vgl. Soend.
ngoeloewoet, bezwaard (met zor-
gen), neerslachtig. Zie ook K.B.W.
II, 257.

kalyan, zie onder kali.

kulambu, 144, 2, ?

kalēṇka, 48, 10.

kati, 84, 17, een goudmaat.

kuṭaja, 144, 2, n. v. 'n boom, ge-
woonlijk k a r a y a genaamd; zie
de Aant.

kapila, 84, 16, Skt.

kāñcana, 85, 7, Skt.

kēm, akēm kēm, 152, 31.

kumwi, 83, 11.

kāmaprada, K. 7, 45, 4.

kēmbō, anēmbē, 148, 26, vgl. K.
13, 3, 4.

kambar, 58, 13, = kēmbar, tweeling.

kab(h)ayan, 96, 22.

kañ, 136, 31; 144, 23; = ikañ.

de, 63, 7, ter uitdrukking van ver-
wantschapsbetrekkingen; vgl. ook
65, 12.

—, 49, 27, onderdanen van den
vorst.

—, 65, 30, merkwaardig gebruikt.

dhanārtha, 112, 11, Skt. dhana +
artha.

ḍaṇḍa, a—, 173, 16; 20; als astro-
nomische term; paṇḍaṇḍan, 176,
26.

dhara, maka—, 148, 19, Skt.
dhara, dragend. Vgl. pinaka—,
149, 18.

ḍiri, maṇḍiri, 84, 28.

ḍiri, ḍiryan, 112, 19, bewind.

darta (?), dhṛta Skt., (?), dumārtha-
kēna, 85, 1.

dhārya, padh., 165, 22, elkaar
dragen.

dharmesṭha, 119, 18. Zie Juynboll,
s.v.

dadi, 133, 12, het tweegebrachte,
gevolg.

dhātu, 168, 1; 177, 8; 10; 181, 11 e.a.,
Skt., (gramm. term) wortel.

dūṣaṇa, sa—, 88, 6, Skt.

dewayoni, 73, 25, Skt., van godde-
lijken oorsprong.

dwiguna, dumwiguna, 151, 29; 158,
19 e.a., Skt., dubbel.

—, kadwiguna, 151, 31; 157, 24 e.a.

dulur, pa—an, K. 16, 2, 3.

dolapan, 109, 23.

dyatmika, 87, 20; 21, < Skt. adhyāt-
mika.

dumārthakēna, zie onder darta (?)

digdaṇḍa, 162, 5, Skt., dvandva-
comp.

toh, totohan, 89, 23, weddenschap,
't spelen om een inzet.

tēhēr, a—, 147, 8, voortaan, van-
hier, vandaar.

nēhēr, 147, 19; 152, 17; 161, 2.

—, tinēhēr, 68, 21, voortaan.

tuhus, tuhusakēna, 86, 28.

ton, ka—, 149, 17, doorzien.

ton, (n) panonana, 122, 1.

tana kirpa (?), K. 11, 2, 3, ?; de
proza-red. heeft: talāga.

tanduk, 150, 2, vertrekken (vgl. K. B. W. II, 572, Jb. s.v.). Of is N.J. tandoek = pratingkah, wijze van doen, enz. te vergelijken?

tēṇḍēk, 131, 19, ± ineengedrongen, kort, laag. Vgl. K. B. W. II, 573.

tanayan, 49, 10.

tretā (Skt.), katretān, 74, 33.

trayī, 162, 7, Skt. de drievoudige Veda.

tirañcana, K. 11, 6, 3, tambiñ.

tok, 161, 14, palmwijn.

tēka, tumēkakēn, 49, 27.

tēka niñ, 156, 8, vgl. tekeñ, 156, 9. Tēka niñ bv. ook: B. Y. 21, 8; Kid. Pam. 1, 102.

tēkap, K. 1, 16, 3, subst. gebruikt.

tat, 124, 25, wsl. Skt. tad, adv. gebr., dan, daarom, dienovereenkomstig.

tutu, 136, 4, een soort sieraad.

titis, kapatitis, 130, 32; 170, 6; vgl. Juynboll, Wdl., s.v. titis I.

tutas, 124, 5, vgl. Aant.

tutup, 117, 23.

tiśuddha, K. 11, 5, 2, atiśuddha.

tuṣṭi, 55, 22, Skt. genoeg.

tuwuh, 155, 26, levensduur.

talū, ka—, 136, 21; 155, 31. Zie K. B. W., s.v.

tular, anular, 141, 16, ontvangen. Vgl. N.J.

tapak, panapak, 132, 27, waarmee iets op, in den grond staat.

tēpēt, anēpēt, 145, 6; 147, 10; 21.

tapēl: patapēlan, 48, 24.

tinjo, paninjon, 48, 26; ± ontvanggebouw.

tēmu, katēmu, 90, 13, m. i. te verg. met het N.J. gebruik.

—, patēmwan, 68, 6.

tampuh, tampuhan, 65, 4, doel-punt; vgl. de Aant.

tumpuk, —an, K. 11, 9, 4.

tumpuk, patumpuk, 147, 30, opstapeling.

tēguh, ka—an, 75, 10.

tēñah, ka—, 131, 17; 18; 132, 20, in 't midden liggen (?)

tēñah-ñ-wai, ka—an, 171, 13.

tēñēn, pitēñēn, 123, 23. Vgl. Juynboll, Wdl., s.v. tēñēn, II; wsl. het vertrouwen stellen in.

tēñēr, pa—an, 153, 15.

tañkas³, 111, 10, ± opbreken, z. voortmaken; vgl. Mal. tangkas.

tañkēp, 87, 22, vgl. Mal. tangkap, ook bij weddenschappen.

tuñgal, panuñgal, 136, 28, vlg. K. B. W. II, 847 = parok. Hier: gemeenschap hebben (?)

sana-sini, 161, 4; 6.

sanak, pa—an, 149, 6, vgl. Par. 3, 30.

sandhāraṇa, 180, 22, Skt.

śāntikajñāna, K. 7, 74, 4.

śucya, K. 5, 30, 1, vgl. Skt. śauca; zie ook K. B. W. III, 49.

sor, riñ isor, 132, 29.

sere, 48, 24, verg. ook de Aant.

śraddhā, 52, 30; 53, 15; Skt.

śreṣṭhi, 119, 16, Skt., aanzienlijk persoon.

sruwa, 122, 27, Skt., een offerlepel.

sarwa, 49, 12, Skt.

sukirti, K. 5, 15, 2, goede verdienste.

sakta (Skt.?), manakta, 147, 20, wsl. = z. vereenigen met.

sākṣi (Skt.), kasākṣyan, 87, 31.

sadā, 144, 10; 157, 28, Skt., steeds.

śuddha, śinuddha, 100, 15, verminderen. Vgl. N.J. soeda. Zie ook 173, 28; 175, 18.

sadina, K. 2, 1, 2, voortdurend.

sādhaka, 57, 4, Skt., o.a. vereerder.

siddhiśakti, 59, 24.

suḍaṇ, 118, 5, vgl. 127, 7, e.a., vat, kelk, waarin de melk bij 't melken wordt opgevangen.

- strī, sastryan, 124, 25, vrouwlijke
 natuur, vgl. K. B. W., III, 171.
 sātīśaya, 63, 2, Skt., voortreffelijk.
 sthāpaka, 123, 7, een priester.
 śāsana, śināsanān, 137, 17, Skt.
 susatyabrata, K. 13, 8, 2.
 siswa, K. 3, 7, 1 (vgl. K. B. W. III,
 180; 181), Skt. śīśu.
 sasap, 126, 31, vlak maken, vgl.
 Soend. (sasap), njasap, met den
 grond gelijk maken.
 sawe, 122, 13; K. 2, 9, 3. Vgl. Jb., s.v.
 swarajñā, 83, 5, Skt.
 swarūpa, 98, 22, Skt., (gramm.) het
 woord zelf.
 swadhā, 118, 25, Skt., n. v. 'n vet-
 offer, en den begeleidenden of in
 de plaats tredenden uitroep.
 suwala, 136, 19, juiste bet?
 swaloka, K. 5, 3, 3; 15, 1; 15, 4, de
 menschenwereld.
 suwya, K. 13, 7, 3, suwe.
 śilodaka, 162, 11, zie K. B. W. III, 250.
 sēlut, sinēlutan, 84, 16.
 saloñjana, 160, 25.
 śilāñjana, 145, 4.
 supūrṇa, K. 5, 19, 2; 7, 7, 2.
 suprakāśa, K. 11, 2, 1.
 supakṣa, 123, 6, zie de Aant.
 supātra, K. 5, 27, 4, een schoon,
 fraai vat.
 sujīwa, K. 5, 4, 1.
 sāyāhna, Skt., avond, 178, 6.
 śīma, 127, 2, Skt.
 suma, anuma, K. 4, 7, 2.
 saṃhitāweda, 88, 27; 89, 4; 9, Skt.
 sāmānya, 164, 20, Skt. normale
 omstandigheden.
 samecchārcana, 123, 15.
 saṃṣiddha, 102, 14, voltooid, vol-
 wassen.
 saṃkrānti, 173, 20; 23, Skt., astron.
 term, vgl. Pet. Wdb.: „der Ein-
 tritt der Sonne in ein neues
 Sternbild.“
 samudraya, 162, 18, zie de Aant.
- saṃśaya, sināśaya, 106, 8, Skt.
 sumēpi, 52, 13.
 samupahāra, 163, 12.
 sumpēk, pa—, K., slotstr. 4.
 somapada, 148, 19, zie den tekst
 (vgl. r. 17).
 samplah, 157, 22.
 samājñā, asamājñā, 138, 3, Skt.,
 naam.
 sambi, sinambinya, 133, 23, onder-
 tusschen, vgl. T.P. p. 125: sina-
 mbinya maguywan-guywan.
 sambah, panambah, 49, 28.
 simbali, 58, 6, in plaats van . . .
 sambhāṣaṇa, a—, 49, 19, Skt.
 sigar, a—, 176, 15, vgl. den tekst.
 siñ, 177, 12.
 siñi, siñyakēna, 52, 21.
 sēñkō, —um—, 153, 28, vgl.
 K. B. W., s.v.
 śaṅkha-kāla, 111, 17.
 suñsañ, poh 5°, 134, 2; 22; zie de
 Aant.
 sañapa, 179, 25.
 sañajñā, 168, 20; K. 10, 6, 3; Skt.
 saṃjñā, naam, benaming.
 —, pasañajñā, 70, 22, naamgeving.
 saṅgah, pa—an (vgl. crit. adn.), 82,
 16.
 suṅgut, 50, 22.
 suñeñ, K. 14, 4, 4; vgl. Kid. Sunda I,
 47a, = suñai, suñhai.
 wa, K. 3, 11, 1, ? (verkorte vorm v.
 iwa?)
 weh, voorafgaand (?), 139, 26.
 weh, wineh, 153, 7, pass. van „liet“.
 Vgl. Jb., s.v. en T.P. p. 77.
 wanakarma, 178, 27, Skt.
 Wenakalpa, K. 1, 22, 4, verg.
 commentaar, (wanvorm).
 wuntu galēñ, 122, 22, vgl. K. B. W.
 IV, 766.
 wantah, 99, 26; 132, 28, gebruikt
 in berekeningen.

wicāra, pamicāran, 49, 23; Skt. vicāra.
 wor, wori, 100, 6; 15.
 —, worakēna, 100, 17, bijvoegen.
 warpa, awarpa, K. 15, 2, 1, beschrijven.
 warnasampkara, 156, 10, Skt., kastenvermenging, mengkasten.
 wirakta, 76, 5, Skt., hartstochtsloos.
 wartika, 178, 3, ?
 wārtā, 162, 6, Skt., levensonderhoud, „zaken”, handel.
 warṣa, 157, 30; 158, 1, e.a. Skt., deel van de wereld, groot gebied.
 wēkas, ka—, 161, 6. Vgl. ook 154, 29.
 wikala, 63, 21, Skt., gebrekkig, zwak, terneergeslagen, etc.
 wāda, 65, 19, Skt., h. l. „woorden”.
 wedokta, 63, 2, Skt., in den Veda geleerd.
 widyādhana, 84, 30; 85, 1, Skt. comp. ka—an, 85, 24.
 witaṇḍā, 87, 25, Skt., chicane in een redetwist.
 watēs, 99, 19.
 witālika, K. 3, 10, 1, Skt. vaitālika.
 waśa, waśa², 63, 28, zeer machtig.
 wistāra, 132, 27, Skt., middellijn.
 wistarabhāra, K. 15, 2, 3.
 wiśalyakāriṇī, 157, 9, naam van een geneesmiddel, enz., vgl. Skt. °karaṇī, in de Aant.
 wuwur, 148, 22, wintaṇ wataṇ wuwur, Melkweg. Vgl. Aṅgastyap., p. 7 P.
 wwaikunṭa, K. 13, 4, 3, vgl. K. B. W. III, 503, 2°.
 wwalawa (?), pawwalawa, 166, 11.
 wwaṇ, ka—an, 124, 32, wsl. den aard hebben van . . . Vgl. K. B. W. III, 567.
 —, kawwaṇan, 136, 14, afstamming.
 wēli, welyan, 148, 6, koopsom, be-
 looning.

welā, 161, 18, Skt., eindpunt, kust, enz.
 wyarthaka, K. 1, 6, 3, zonder nut, zonder uitwerking.
 wayawa, K. 7, 12, 3, = awayawa.
 wayaṇ, pa—an, 48, 25; vgl. de Aant.
 wibhūta, ka—an, 86, 11, cf. wibhūti. Zie K. B. W. III, 622.
 wēni, deśa wēnyan, 172, 15; ka-wēnyan, 172, 25.
 wuṇkalan, 107, 29.
 waṇkiṇ, w²—an, 180, 14.
 wiṇkiṇ (hiervan?), miṇkiṇ², 119, 15, vgl. Soend. „een grooten omvang hebben”.
 likēt, pa—, 134, 16.
 lakṣya, lumakṣya-lakṣyana, 53, 28.
 lēt, kalēt, K. 2, 8, 4.
 lāwapa, malawapa, K. 11, 3, 4, zilt, zout.
 kaluwutan, 111, 30.
 lawas, 154, 18, voor lang.
 lopa, 162, 26, Skt., elisie (gramm.).
 lēpik, ka—, 164, 7; —in— 164, 9.
 lajur, 132, 13, recht door gaan, zich in een bepaalde richting uitbreiden; —, lumajur, 154, 5.
 loma-pratiloma, 179, 2, vgl. de Aant.
 lampud (?), 119, 14; zie de Aant.
 lamba, n palamba, K. 16, 8, 3; vgl. K. B. W. III, 782, 2°.
 limbe, 73, 22, uitgestrekt.
 lagi, kalagyananya, 123, 32, vgl. de Aant.
 pahi, papahi, K. 7, 85, 4.
 punaḥ-janma, 178, 29; 179, 1, = Skt. punarjanman.
 sakapuntan, 90, 33.
 puṇya (beter punya), 119, 26; 29.
 Mal. poenja. Ook K. 1, 15, 2; 3.
 puṇyajanma, K. 7, 28, 3.

puṇyamanta, 133, 13, vgl. Skt. puṇyavān.
 pucak, 135, 24, top (kruin).
 prih-ati, 145, 24, tgr. harṣa vgl. K. B. W. IV, 57.
 prakriyā-pāda, 112, 30, zie Aant.
 parokṣya, pratyakṣa-p°, 95, 7; 16.
 Vgl. de Aant.
 prāta, 178, 2; 3, vgl. Skt. prātar, 's ochtends.
 pratisāmanta, 48, 21.
 pratipadā, 173, 15; 176, 26, Skt., = pratipad, eerste dag van een maanshelft, speciaal van de was-sende.
 pratyakṣa-, 95, 7; 16.
 prathama rāmbeccha, 55, 13.
 pṛtagjana, 49, 16; Skt. het volk van de mindere klassen.
 puraścaraṇa, 88, 1, Skt.
 prasūti, 128, 19, Skt. het voortkomen, ontstaan, de voortplan-ting.
 prasūtya, K. 5, 33, 4, afgeleid van Skt. prasūti.
 prawāla, 130, 6, wsl. kenteeken, kenmerk. Zie Aant.
 prawāla, 157, 3, Skt., o.a. = koraal.
 Prajāpatimāṇi(k), 157, 27; 160, 10.
 Prajāpatiguṇa, 129, 30, Skt.
 prayukta, am—, 111, 14.
 pramukha, 48, 10, vóór; zie de Aant.
 pada-krama, 54, 19.
 paḍem, ka—an, 76, 16.
 patā (?), K. 8, 1, 1, wanvorm voor parwata?
 pitṛkanyā, 67, 8, vlg. de Aant.
 pitta (sic), K. 11, 9, 3; 13, 11, 2, voorvaderen. Skt. pitā.
 pētañ, 64, 6.
 pāwana, (Skt.), ka—an, 84, 24.
 plakṣa, 128, 16, Skt., Ficus infec-toria Willd.
 palāsa, 128, 16, Skt., Butea fron-dosa.
 palēmbēlas, 173, 22, ?

pupu, pupwan, 130, 1.
 papaca dusaṣṭya, corrupt?, 173, 4.
 pujut, 96, 4, soort slaaf of gebrekkige, vgl. Jb. s.v. en T. Pangg. p. 122.
 pañ (?), pañpañ, 128, 29.
 puṅgawada, 99, 15.

jah, 66, 5, (jah en tasmāt synoniem?).
 jihwogra, 85, 12, (Skt. jihvā + ugra), geweldig met de tong.
 juru, pañjurwan, 142, 1.
 jāti nika, 82, 10, vgl. jātīnya.
 jātaka, pinaka—, 141, 25, hl. de geborenen.
 jitakrodha, 91, 29.
 jātisuddha, K. 7, 93, 4, rein als, reinheid van, jasmijn.
 jātyañjana°, 157, 7, Skt., jasmijn-zalf.
 jugañ, 120, 18.

yan, 154, 4; 10.
 yatanyan, 91, 18, hl.: zoodat (?).
 yawa, 73, 79; verg. de Aant.
 yogya, sayogyana (of sayogyana?), K. 3, 7, 4.

mahārddhika, 48, 8.
 mahāwiryaman(ta), K. 11, 8, 4.
 mandasiddhya, 81, 12.
 mantrimukhya, 84, 15, Skt., eerste minister.
 Meru, kamerwan, 130, 32.
 maraṇ, K. 3, 8, 2, vgl. N.J.
 mokṣapada, k—n, 137, 21, Skt. (mokṣa en pada).
 meda, 125, 30; onzeker Skt. medhā levenskracht, of Jav. meda, wijze van doen (K. B. W. IV, 557).
 medha, 86, 24.
 mudik, 114, 10.
 madhya, samadhya, K. 3, 3, 1, tijdens, onder het....

madhya, kamadhyā, K. 7, 20, 1.
madhyāhna, K. 17, 7, 4, e.a., ook
voor „middernacht“.

metrikāruṇa, K. 1, 7, 3 (< °ka-
ruṇā of °kāruṇya?), 't begaan zijn
met vrienden.

mottama, K. 7, 7, 2; 53, 4; 11, 6, 3,
< mahottama, (of < ma-utta-
ma?). Vgl. K. 14, 2, 4.

maya, am.², 134, 11.

mañke², 166, 27.

mañkya, K. 5, 15, 3, mañke.

guṇita, 129, 12, (zie de Aant.) bet.:
vermenigvuldigd.

ghasthakarma, 179, 11, Skt.

—, ka — n, 178, 25.

gorakṣu, 127, 11, zie de Aant.

grāmya, 103, 11, Skt., vulgair.

gereṇḡaṇ pyar, 136, 24?

gatri, K. 5, 17, 3, wanvorm ont-
staan uit Skt. gāyatrī.

ghoṣita (Skt.), ghinoṣitan, 111, 12,
aanzeggen, opontbieden, en derg.,
vgl. K. B. W. IV, 732. Vgl. 111,
13; 14.

galintuṇ, 163, 15; 17; vgl. Juynboll,
Wdl., s.v.; oneffen (hoog en laag),
ongelijk.

gulaṇ², 119, 26, soort gebouw, vgl.

Min. g.², tijdelijke overdekking...

dienende tot verblijfplaats voor

hen, die op de sawah werken.

Kan men ook Soend. g.², een

soort wachters in dienst van

regent of vorst, vergelijken (naam

v. 'n gebouw > n. v. d. personen

die daarin plegen te vertoeven)?

— Zie ook K. 1, 15, 2.

gama, 54, 10, Skt.

bahiri, 50, 22.

bahitra, 50, 25.

bēñēr, amēñēr, 150, 20.

bandut, K. 1, 20, 3; abandutan,
verg. Mal. bandoet.

bharaka, a—, zie ook abharaka,
89, 24.

bharatakarma, 90, 1; 9.

bhraṃṣa, 81, 11, Skt., val, ruïne,
verlies.

buddhi, 149, 4; 17; Skt., hier: „be-
doelingen“.

bisuwa, 176, 27, Skt. viṣuvant,
aequinox.

bhasmara, — an, 86, 24.

bwat, 154, 14; 162, 28. Vgl. Arj.

Wiw. 21, 1. — 147, 15; 88, 2;

103, 29; — abwat, 108, 2.

balikwata, 127, 11, zie Aant.

bhujaṅga, 91, 8; 14; 15; 16; 17 e.a.

Verg. de Aant. bij 52, 3 (p. 233).

byāna, 57, 15, Skt. vyāna, de door
het lichaam verspreide wind.

byādhi, 72, 13, Skt. vyādhi, ziekte.

byāpaka, mamy-, biny-, biny-n,
enz. 166, 18.

bhoṅgan, K. 16, 5, 3, bhaṅga-

bhoṅgan, m. i. als één uitdruk-

king te beschouwen. Verg. in

het Maleisch bongga naast banggi.

ṇaranya, 48, 12; 49, 10, ± om zoo
te zeggen.

REGISTER VAN EIGENNAMEN VOORKOMENDE IN HET OUD-JAVAANSCHÉ BRAHMĀṆḌA-PURĀṆA (PROZA-TEKST)

In onderstaand register zijn alle eigennamen opgenomen, die in het Oud-Javaansche Brahmanḍa-Purāṇa voorkomen, en wel — daar het op een enkele uitzondering na, Sanskrit namen betreft — in de in die taal gebruikelijke volgorde. Zeer vele der namen zal men eveneens vermeld vinden bij WILSON—HALL, *The Viṣṇu Purāṇa*, deel V, 2, Index, waar men op een voldoende wijze nader ingelicht wordt (bijna steeds met een korte omschrijving en met volledige referenties). De index van PARGITER's vertaling van het Mārkaṇḍeya Purāṇa is beknopter en geeft slechts aan tot welke categorie de bedoelde persoon of zaak behoort. De registers van KIRFEL's werken, *Das Purāṇa Pañcalakṣaṇa* en *Bhāratavarṣa* laten ook het laatste achterwege.

Behalve in het Petersb. Wdb. kan men voor een deel der namen nadere informatie vinden bij PARGITER, *Ancient Indian historical tradition*, index van pp. 335—365. Voor de aardrijkskundige namen kan men de Aanteekeningen en, ook waar niet geciteerd, veelal de *Imperial Gazetteer of India* vergelijken; zie ook N. L. DEY, *The Geographical Dictionary of Ancient and Mediaeval India*.

Voor epische namen heeft men SØRENSEN's *Index to the Mahābhārata*, benevens de Inhoudsopgaven van JACOBI te raadplegen (H. JACOBI, *Mahābhārata. Inhaltsangabe, Index u.s.w.*, Bonn 1903 en *Das Rāmāyaṇa, Geschichte und Inhalt u.s.w.*, Bonn, 1893). Een beknopt, doch zeer bruikbaar mythologisch, enz. woordenboek is J. DOWSON, *A classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion, Geography, History, and Literature*, 6th ed., London, 1928. —

Een nadere vergelijking met andere Javaansche werken is nog slechts ten deele mogelijk, daar vele der in aanmerking komende teksten nog niet gepubliceerd zijn, andere een index van eigennamen missen. Het *Kawibalin*. Wdb. geeft veelal de namen, doch op onbruikbare wijze geciteerd. Men zie voorloopig: FIGEAUD, *De Tantu Panggëlaran*, *Bladwijzer*, pp. 341 en vlgg. en verder in het algemeen de indices der verwante onderwerpen behandelende werken.

Ik bepaal mij in het algemeen tot de door PARGITER gevolgde methode en duid in het kort aan tot welke categorie de bedoelde naam behoort. Waar niets is bijgevoegd, vergelijke men de Aanteekeningen. De in de Aanteekeningen besproken eigennamen zijn niet opgenomen.

De volgende afkortingen worden gebezigd:

- b = berg, heuvel, enz.
 d = daemon (Daitya, Asura, Rākṣaṣa, enz.), van manlijk of vrouwlijk geslacht.
 dr = dochter.
 g = god; godin; godheid, inclusief halfgoden, enz.
 gdh = gandharva.
 k, kg = koning.
 kṣ = kṣatriya.
 l = land, landstreek, gebied.
 r = rivier.
 rs = ṛṣi.
 v = volk; van.
 z = zoon.

- Agastimān, l., 138, 1.
 Agni, g., z. v. Aṅgira, 56, 33; 61, 16; 18; 28; 62, 21; 63, 12; 117, 13; 120, 31; 123, 1.
 Agniwarca, leerling van Romaharṣaṇa, 93, 10.
 Agniṣṭu, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 1.
 Agneyā, vgl. Mahāprabhā, zie ook de Aant., 117, 13.
 Agra, z. v. Ūru, 117, 14; 15; 118, 19.
 Agramarṣaṇa, rs., 80, 12.
 Aṅga, v., 151, 1.
 Aṅgara, v., 142, 6.
 Aṅgalokya, v., 150, 19.
 Aṅgastī, r., 155, 19.
 Aṅgastya, rs., 80, 16; vgl. 151, 26; 178, 14.
 Aṅgira, rs., 56, 9; 57, 13; 61, 15; 63, 5; 79, 9; 100, 19; 114, 3; 20; 115, 5; 16; 29; 119, 14.
 Aṅgira, de tien —, 71, 25.
 Aṅgira, geslacht, 79, 25; 80, 3; 21; vgl. 121, 17; 20.
 Aṅgiras, de Aṅgirasen, vgl. de Aant., 121, 14.
 Aṅgiraśa, Veda-student, 93, 7.
 Aṅgirasuta, rs., 114, 2.
 Aṅsamarga, v., 151, 19.
 Acoda, meer, 146, 24.
 Acodā, r., 146, 25; vgl. 146, 29; 146, 30.
 Aja, rs., 114, 22.
 Ajamīdha, rs., 79, 28.
 Ajawithī, 174, 12; 13; 18.
 Ajīta, g., 58, 19.
 Añjana, z. v. Ūru, 117, 15.
 Aṇḍa, het Ei, 169, 22.
 Atawan, rs., 79, 21.
 Atināma, rs., 115, 30.
 Atibrata, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 1.
 Atimwatan, rs., 79, 15.
 Atri, rs., 56, 9; 57, 14; 61, 22; 63, 5; 79, 8; 80, 4; 93, 10; 114, 4; 115, 6; 18; 27; 31; 116, 9; 118, 19; 119, 11.
 Atri, geslacht, 80, 22.
 Atreya, rs., 115, 6.
 Atharwaweda, 82, 24; 83, 6; 92, 28; 93, 8; 94, 10; 98, 15; 99, 17.
 Atharwāpa (Atharwa-Weda) 77, 14.
 Atharwo, l., 141, 10.
 Aditi, dr. v. Dakṣa, vrouw van Kaśyapa, 67, 15.
 Adra, nakṣatra, 174, 20; 21.
 Adharma, zie de Aant., 58, 8; 59, 9.
 Anakāpti, r., 155, 13.
 Anaya, z. v. Adharma, 59, 10.
 Anaya, z. v. Wasiṣṭha, 62, 16.
 Anasūyā, dr. v. Dakṣa, 58, 24; 61, 22.

- Anāga, rs., 114, 23.
 Anutantanya, 94, 13.
 Anumati, d. v. Āngira, 61, 18.
 Anuṣa, rs., 79, 22.
 Anūpa (geëmendeerd), vgl. de Aant., land, 123, 32.
 Anūpa, v., 142, 27.
 Antaka, g., 54, 28; 127, 29.
 Antaraṇasada, v., 142, 22.
 Antargiri, v., 142, 6.
 Anda, gebied, 154, 33.
 Andakāra, z. v. Dyutimanta, 68, 25.
 Andyanmano, vgl. de Inleiding, p. 19 en de Aant., 136, 21; 22; 27; 155, 32.
 Andhakāra, zie het crit. app., b., 158, 24; 159, 2; 4.
 Andhakāra-giri, b., 159, 2; vgl. ook Andhakāra.
 Andhakārawarṣa, l., 159, 14.
 Apaga, l., 141, 29.
 Apadi, rs., 91, 11.
 Aparandra, v., 141, 20.
 Apuy Aurwa, zie de Aant., 153, 7. verg. ook Aurwāgni.
 Apramāda, z. v. Buddhi, 59, 2.
 Abhimanyu, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 2.
 Abhīra, v., 141, 19.
 Amarāwatī, 170, 24; 171, 2; 5.
 Amṛtatwa, 179, 14.
 Amṛtā, r., 155, 18.
 Ambariwān, rs., 114, 4.
 Ambariṣa, rs., 79, 28.
 Ayāśya, rs., 79, 12 — 80, 1.
 Araya, g., 115, 2.
 Ariwarṣa, kg., 69, 21.
 Ariwarṣa, l., 131, 33; 132, 4.
 Aruṇa, b., 47, 13.
 Aruṇi, 94, 16.
 Aruṇi, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 7.
 Arundhati, 67, 17.
 Arjuna Sahasrabāhu, 141, 13.
 Arṇawaprawara, v., 151, 20.
 Ardhanārīśwarī, 149, 6.
 Aryadatta, 105, 14. Over den vorm van dezen naam verg. men de Aant.
 Arwuda, v., 142, 23.
 Alambikali, rs., 93, 23.
 Awaṅga, v., 151, 1.
 Awatarapī, r., 140, 14.
 Awantiśilā, r., 140, 9.
 Awikṣit, z. v. Tapasa-Manu, 115, 10.
 Awṛttawaḍa, rs., 79, 27.
 Awya, z. v. Priyabrata, 68, 10; 15; 21.
 Aśwatthaman, br., 105, 25.
 Aśwamukha, v., 151, 20.
 Aświnī, nakṣatra, 174, 14; 176, 14.
 Aświbhi, rs., 79, 13.
 Aṣṭaka, rs., 80, 12.
 Aṣṭa-parwata, b., 155, 1.
 Aṣṭimena, rs., 79, 22.
 Asana, rs., 91, 11.
 Asimākṣṣa, kg., 48, 5; 7; 19; 49, 17.
 Asūyā, personificatie, 59, 13.
 Ahamkāra, 165, 14.
 Ahēnkāra, 55, 15; vgl. ook Ahamkāra.
 Ahimṣā, zie de Aant., 58, 8; 59, 9.
 Ākāśa, 56, 33 — 105, 9; 165, 6; 9; 11.
 Ākūti, d. v. Swāyambhuwa-Manu, 58, 14; 16.
 Āgnindra, kg. v. Jambūdwīpa, zie ook de Aant., 68, 9; 13; 69, 16; 17; 70, 23.
 Āgnibāhu, z. v. Priyabrata, 68, 9.
 Āṅgayaka, v., 142, 8.
 Āṅgastya, geslacht, 80, 17; 22.
 Ānśumārgahara, v., 143, 1.
 Ācārya-Uśana, z. v. Bhṛgu, zie de Aant., 116, 20.
 Ātma, 77, 24.
 Ātmaka, v., 142, 17.
 Ādawa, v., 142, 14.

- Aditya, g., 56, 21; 22; 67, 17; 90, 25; 27; 29; 99, 32; 104, 14; 15; 105, 5; 107, 31; 127, 22; 144, 8; 157, 3; 159, 25; 164, 26; 27; 167, 19; 25; 29; 168, 1; 5; 12; 17; 22; 170, 17; 20; 171, 7; 10; 15; 23; 25; 172, 1; 4; 5; 6; 8; 11; 13; 14; 17; 19; 29; 32; 173, 11; 16; 174, 7; 10; 175, 11; 20; 176, 3; 6; 24; 26; 30; 177, 5; 6; 7; 12; 30; 178, 14; 15; 179, 7; 24; 180, 11; 18; 23; 26; 29; 181, 1; 2.
 Āditya, de twaalf —, 71, 24.
 Ādityamaṇḍala, l., 90, 26.
 Ādiweda, 81, 17.
 Ānārtha, v., 142, 23.
 Āntaya, v., 142, 28.
 Āndra, v., 142, 18.
 Āpomūrti, z. v. Atri, 61, 23.
 Ābhinna, v., 142, 18.
 Āmara, v., 151, 18.
 Āmbikeya, b., 155, 2.
 Āmbiyeka, b., 154, 21. Vgl. ook Āmbikeya.
 Āyati, d. v. Meru, 60, 24; 25.
 Āyusmān, z. v. Uttānapāda, 116, 12.
 Āyusmān, 50, 26.
 Āryadeśa, l., 139, 15.
 Āruṇeya, zie Uddhalikya.
 Ālisandra, v., 141, 29.
 Āsurāyaṇa, Veda-student, 92, 14.
 Āhārya, rs., 79, 28.
 Ikṣu, r., 155, 17.
 Ikṣwākukula, geslacht, 101, 26.
 Itihāsa-Purāṇa, 82, 25.
 Idhmawāha, rs., 80, 16.
 Indra, g., 67, 17; 91, 19; 21; 24; 29; 31; 92, 20; 95, 16; 105, 6; 113, 29; 114, 21; 115, 5; 115, 14; 27; 127, 21; 153, 12; 154, 4; 155, 22; 160, 12; 170, 7.
 Indra°, (Indrajāla), vgl. 127, 34.
 Indradyumna, kg., 71, 9; 10; 11.
 Indradyumna, l., 138, 1.
 Indranuti, rs., 83, 16.
 Indraloka, 102, 4.
 Ilāwṛta, kg., 69, 21; 70, 8; 9.
 Ilāwṛta, l., 130, 27; 32; 131, 2; 5; 132, 5; 8; 9; 144, 5; 21; 145, 3; 7; 21.
 Īśa, g., 56, 16.
 Ugra, g., 56, 17.
 Ugra, rs., 79, 23.
 Utathya, rs., 79, 12 — 80, 1.
 Utkala, v., 142, 25.
 Utkāla, rs., 91, 10.
 Uttama, r., 105, 14.
 Uttama, v., 142, 25.
 Uttama, Manu, 113, 4; 114, 28; 115, 23.
 Uttama-Manu, 114, 18; 29.
 Uttamamānasa, meer, 152, 19.
 Uttara Bālikhilya, 99, 6.
 Uttara Manu, 62, 18.
 Uttaraśata, nakṣatra, 174, 19.
 Uttānapāda, z. v. Swāyambhuwa Manu, 58, 13; 116, 7; 8; 10; 14.
 Utpalawiti, r., 140, 17.
 Udaya, b., 153, 32; 154, 30; 31.
 Udayaparwata, b., 172, 27.
 Udicideśa, l., 89, 17.
 Udḡala, rs., 80, 11.
 Udda, v., 150, 28.
 Udhara, v., 150, 25.
 Uddharati, z. v. Prācinagarbha, 117, 4; 5.
 Uddhalikya Āruṇeya, 94, 14.
 Udbheda, z. v. Bapuśmanta, 69, 2.
 Udlala, rs., 79, 27.
 Una, v., 142, 3.
 Unātha, rs., 115, 28.
 Unnata, z. v. Dyutimān, 61, 2.
 Unnata, kg., 71, 13.
 Unnata, b., 157, 4; 158, 1.
 Unnati, Veda-student, 92, 23.
 Upaciti, d. v. Marīci, 61, 9.

Upamanyu, rs., 93, 16.
 Upamanyu, 94, 14.
 Upta, b., 154, 19.
 Umā, g., echtgenoot van Śiwa,
 vgl. Menā, 67, 7; 11; 12; 149, 8.
 Uraga, v., 150, 31.
 Urāga, v., 150, 26.
 Uru, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 115, 32.
 Uruksaya, rs., 79, 29.
 Ulūka, kṣ., Veda-student, 92, 24.
 Uśana, 105, 4.
 Uśija, rs., 79, 12.
 Uṣṇa, l., 159, 2.
 Uṣṇawarṣa, l., 159, 13, zie: Uṣṇa.
 Usija, rs., 80, 2.

Ūka, v., 142, 3.
 Ūru, z. v. Cākṣuṣa, 117, 12.
 Ūrja, rs., 114, 1.
 Ūrjā, d. v. Dakṣa, 58, 24; 62, 13.
 Ūrdhwabāhu, z. v. Wasistha, 62,
 16. Ook: 114, 23.
 Ūrdhwabāhu, rs., 115, 17.

ṛk (— Weda), 77, 14. Zie ook onder
 ṛgweda.

ṛkṣavat°, b., 140, 5.
 ṛkṣawān, b., 139, 12.
 ṛkṣawān-parwata, vgl. ṛkṣawān,
 140, 6.

ṛgweda, 82, 22; 83, 4; 7; 8; 12; 14;
 16; 20; 21; 24; 30; 93, 14; 97, 10;
 99, 17; 31; 100, 2; 7.

ṛcera, 94, 16.

ṛṇañjaya, 105, 12.

ṛsabha, z. v. Nābhi, 70, 31; 71, 1; 2.

ṛṣi, v., 151, 11.

ṛsikāla, r., 140, 24.

ṛsipaswara, v., 150, 26.

Ekādaśendriya, 55, 16.

Erāwatī, r., 139, 20.

Ogajimuta, d., 154, 23.

Oḍa, rs., 80, 18.

Ora, Veda-student, 92, 7.

Aurwa, rs., 79, 21; vgl. 153, 7.

Aurwāgni, zie de Aant., 153, 6;
 verg. ook Apuy Aurwa.

Kakudma, l., 158, 4.

Kakṣiwān, rs., 80, 2.

Kaṅka, b., 153, 2.

Kaṅka, b., 157, 11; 158, 4.

Kacarī, r., 140, 15.

Kaṇḍayana, rs., 93, 19.

Kaṇḍili, br. vrouw, 94, 17.

Kaṇḍya, 94, 16.

Kaṇwa, rs., 79, 29.

Kaṇwa, rs., 91, 9.

Kaṇwa, Veda-student, 92, 18.

Kana, v., 143, 2.

Kaniya, kṣ., Veda-student, 92, 25.

Kapata, rs., 91, 11.

Kapila, kg., 69, 3.

Kapilā, l., 158, 6.

Kapiwān, rs., 115, 6.

Kapuni, rs., 93, 18.

Kapya, rs., 93, 27.

Kabwa, rs., 83, 27.

Kabhāratawarṣan, vgl. Bhārata-
 warṣa, l., 137, 3.

Kamaṇiya, v., 142, 20.

Kamya, v., 150, 23.

Karata, v., 151, 15.

Karkata, sterrebeeld, 173, 24.

Kardama, rs., 61, 25; 62, 2; 101, 18;
 vgl. 79, 12; zie ook 178, 19.

Karmada, 68, 7.

Kalāya, v., 150, 31.

Kalika, Veda-student, 92, 22.

Kalika, b., 154, 24.

Kaliṅga, l., 141, 10.

Kaliṅga, v., 142, 13; 150, 22.

Kaliya, rs., 89, 2.

Kalmiwana, v., 142, 21.

- Kawa, v., 142, 6.
 Kawandha, rs., Veda-student, 92, 29; 93, 2; 94, 7.
 Kawi, rs., 79, 29.
 Kaśayani, rs., 93, 23.
 Kaśeru, l., 138, 1.
 Kaśeśaya, b., 157, 12.
 Kaśyapa, rs., zoon van Marīci, 67, 15; 79, 11; 101, 20.
 Kaśyapa, rs., zoon van Parbwasa, 61, 13; 14.
 Kaśyapa, rs., 93, 22; — 94, 7; — 94, 13.
 Kaśyapa, rs., 115, 5.
 Kaśyapawaṇśa, geslacht, 101, 10.
 Kasana, v., 142, 12.
 Kāna, rs., 80, 12.
 Kāmbodja, l., 141, 26.
 Kāmya, z. v. Āgnindra, 69, 17.
 Kāmyā, 62, 4; 68, 6.
 Kāra, v., 150, 23.
 Kārawayaka, l., 141, 20.
 Kārṣiyū, kṣ., Veda-student, 92, 25.
 Kāla, g., 54, 27.
 Kāladwīpa, l., 138, 2.
 Kālaha, kṣ., Veda-student, 92, 24.
 Kāliya, kṣ., Veda-student, 92, 24.
 Kāvya, rs., zie ook Śukra, 79, 11; 96, 15.
 Kāwya-Praceta, rs., 79, 20.
 Kāśi, v., 151, 1.
 Kāśmira, l., 142, 2.
 Kāśyapa, geslacht, 80, 21.
 Kimpuruṣa, k., 69, 21; 70, 1; 2.
 Kimpuruṣa, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 6.
 Kimpuruṣa, v., 150, 32.
 Kimpuruṣa, vgl. K° — warṣa, (132, 3); 137, 27.
 Kimpuruṣawarṣa, l., 131, 32; 143, 5; 143, 6; 8; 10; 28.
 Kiñcala, l., 141, 9.
 Kinnara, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 6.
 Kinnara, v., 150, 30.
 Kirāta, v., 138, 16; 141, 30; 142, 1; 143, 3; 150, 33; 151, 11.
 Kiṣkindha, v., 142, 26.
 Kīrṇa, rs., 80, 12.
 Kīrti, d. v. Dakṣa, 58, 27; 59, 4.
 Kīrtimān, z. v. Āṅgira, 61, 16; 19.
 Kīrtimān, z. v. Uttānapāda, 116, 12.
 Kuṣi, zie de Aant., 68, 10.
 Kutuma, Veda-student, 92, 4.
 Kudma, b., 157, 17.
 Kudman, b., 158, 6, vgl. Kudma.
 Kuni, z. v. Wasiṣṭha, 80, 6.
 Kuntaya, l., 141, 10.
 Kuntala, v., 142, 18.
 Kundina, z. v. Wasiṣṭha, 80, 8.
 Kupata, v., 150, 28.
 Kupatha, v., 143, 2.
 Kumārī, r., 140, 24.
 Kumārī, Kaap Comorin, 138, 9.
 Kumuda, k., 161, 1; 9.
 Kumuda, b., 157, 4; 29; 30.
 Kumuda, b., 160, 26; 161, 2; 4.
 Kumuda, l., 161, 10.
 Kumuda-giri, b., 161, 2, vergelijk IIIKumuda.
 Kumudādī, Veda-student, 93, 3.
 Kumudotī, r., 159, 13.
 Kumeḍa, v., 142, 12.
 Kuya, v., 150, 26.
 Kuru, kg., 69, 22; 70, 17.
 Kuru, v., 150, 33.
 Kuru, vgl. Kuruwarṣa, 135, 23; 152, 22.
 Kurudeśa, vgl. Kuruwarṣa, l., 133, 8.
 Kurupañcāla, v. en l., 141, 7.
 Kuruwarṣa, l., 132, 1; 3; 136, 28; 152, 23; 27.
 Kuruṣa, v., 142, 24.
 Kulāntra, l., 141, 21.
 Kulīṇḍu, v., 150, 19.
 Kuwera, g., 151, 26; 29.
 Kuśa, z. v. Dyutimanta, 68, 24.
 Kuśa, = °dwīpa, 69, 13.
 Kuśadwīpa, continent, 69, 1; 4; 156, 9; 29; 31; 158, 17; 20; 30; 160, 17; 163, 22; 23; 174, 6.

- Kuśalana, l., 159, 12.
 Kusumārī, r., 155, 11; 12.
 Kusumārī, r., 155, 14.
 Kusumottara, kg., 69, 8.
 Kusumottara, gebied, 155, 1; 16.
 Kusumodoti, r., 140, 9.
 Kuhu, kind v. Aṅgira, 61, 17.
 Kuhū, r., 139, 20.
 Kṛta, rs., 94, 1.
 Kṛta, Veda-leeraar, 92, 28.
 Kṛta, Veda-student, 92, 27.
 Kṛta, r., 140, 16.
 Kṛtamānyu, z. v. Tapasa-Manu, 115, 11.
 Kṛtaya, rs., 105, 12.
 Kṛtiya, r., 139, 22.
 Kṛtti, rs., 79, 27; 178, 20.
 Kṛtyatanaya rs., 93, 16.
 Kṛpa, r., 140, 2.
 Kṛṣṭi, d. v. Marici, 61, 8.
 Kṛṣṇa Dwaipāyana, zie Byāsa, 55, 8; 82, 15.
 Kṛṣṇā, r., 140, 13.
 Kekaya, l., 141, 23.
 Ketu, z. v. Uttama-Manu, 114, 26.
 Ketumanta, 62, 19.
 Ketumān, lokapāla, 178, 20.
 Ketumāla, kg., 69, 22; 70, 20; 21.
 Ketumāla, l., 132, 18; 133, 9; 11.
 Ketuśṛṅga, z. v. Cāriṣṇu-Manu, 115, 21.
 Kerala, v., 142, 12.
 Keśara, b., 154, 27.
 Keśari-parwata, b., 155, 3; vgl. ook Keśara.
 Keśala, rs., 93, 18.
 Keśa-warṣa, gebied, 155, 18.
 Kailāsa b.; Kailāsa°, 146, 15; 21; 22; 147, 3; 4; 12; 13; 23.
 Kailāsagiri, b., vgl. ook Kailāsa, 146, 16.
 Koñjikosi, Veda-student, 93, 5.
 Kotuma, zie Kutuma, 92, 7; 13; 93, 28.
 Komarawarṣa, l., 155, 14.
 Kolaha, Veda-student, 92, 18.
 Kośala, l., 141, 10.
 Kośala, v., 142, 26.
 Kośalya, rs., 93, 28.
 Kośalya, l. en v., 141, 9.
 Kośika, patronymicum, (vgl. 80, 14); 80, 15.
 Kośikī, r., 139, 21.
 Kosala, kg., 92, 2.
 Kauvera, g., 151, 25.
 Kauśika, zie Kośika.
 Kratu, z. v. Ūru, 117, 15.
 Kratu, rs., 56, 9; 57, 16; 62, 9; 63, 5; 79, 9; 101, 18; 113, 27.
 Krama, r., 155, 17.
 Kriyā, d. v. Dakṣa, 58, 25; 31; 59, 1.
 Kroñca, b., 158, 22; 23; 159, 6.
 Kroñca, = °dwīpa, 69, 13.
 Kroñcadwīpa, continent, 68, 23; 26; 27; 156, 9; 158, 19; 159, 20; 21; 160, 27.
 Kroñca-parwata, b., 158, 32.
 Krauñcadwīpa, continent, zie ook Kroñca°, 69, 11; 159, 19.
 Kṣatriya, z. v. Atri, 80, 4.
 Kṣamā, d. v. Kirti, 59, 4. Vgl. ook de Aant.
 Kṣamā, d. v., Dakṣa, 58, 23; 62, 1.
 Kṣiwan, v., 142, 23.
 Kṣīrasāgara, oceaan, 158, 17; 18.
 Kṣiroda, oceaan, 156, 26.
 Kṣema, z. v. Śānti, 59, 3.
 Kṣema, gebied, 155, 2.
 Khama, v., 150, 33.
 Khyāti, d. v. Dakṣa, 58, 23; 60, 17.
 Khyātibhaya, z. v. Tapasa-Manu, 115, 10.
 Khyāti, r., 159, 15.
 Gaṅgā, rivier, ook als godin, 84, 7; 121, 12; 140, 29; 151, 3; 5; 12; 147, 28; 32; 148, 3; 5; 6; 9; 14; 15; 21; 149, 1; 2; 4; 5; 8; 10; 12; 15; 17; 19; 30; 31; 150, 2; 3; 4; 5; 6.

- Gaja, kg., 71, 17.
 Gaja, z. v. Uttama-Manu, 114, 26.
 Gapa, v., 150, 32.
 Gaṇḍakī, r., 139, 22.
 Gandarpa, g., 115, 13.
 Gandhakāra, l., 160, 7.
 Gandhamādana, b., 132, 21; 144, 22; 23; 28; 29.
 Gandharwa, l., 138, 2.
 Gandharwa, v., 150, 30.
 Garuḍa, vogel, 154, 20.
 Gargi, br. vrouw, 94, 17.
 Gawaṣṭata, z. v. Atri, 80, 5.
 Gahī, r., 139, 27.
 Gāndharwī, r., 152, 4.
 Gāndhāra, l. en v., 150, 26.
 Gāyatrī, vgl. de Aant., 127, 18.
 Gīṇī, r. 140, 25.
 Girisutā, g., echtgenoot van Śiwa, 149, 7.
 Gunuṇ, Bhaṭṭāra G°, 148, 13.
 Guru, Bhaṭṭāra Guru, 57, 1; 148, 5.
 Guha, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 7.
 Gotama, rs., 105, 13.
 Gotama, rs., 79, 16.
 Gotama, Veda-student, 92, 23.
 Gotra, rs., 114, 23.
 Godāwarī, r., 140, 13.
 Gomatī, r., 139, 20.
 Gomedadwīpa, continent, 68, 16; 161, 13; 14; 16; 162, 13. Zie ook Gomedha°.
 Gomedha, b., vgl. 163, 25; 26.
 Gomedha, = °dwīpa, 69, 15; 173, 22.
 Gomedhaka, 163, 25; 173, 21; vgl. ook Gomedhadwīpa.
 Gomedhadwīpa, continent, 159, 7; 163, 26; 164, 13; 17; 21. Zie ook Gomedadwīpa.
 Gorī, r., 159, 12.
 Gowardhana, v., 142, 17.
 Gowala, v., 142, 10.
 Gowinda, b., 158, 26; 159, 5; 6.
 Grāma, v., 150, 32.
 Grāmāraṇyaka, 99, 18.
 Gṛtasāgara, oceaan, 158, 18.
 Cakṣu, r., 139, 22.
 Cakṣu, r., 147, 20; 150, 12; 22.
 Cakṣuṣa, z. v. Ripuñjaya, 117, 8; 10.
 Caguwa, z. v. Atri, 80, 5.
 Caturmukha, g., = Brahmā, 78, 11; 12; 116, 18; 121, 21.
 Caturweda, 75, 26; 76, 3.
 Catsya, rs., 89, 2.
 Candra, g., 57, 1; 167, 19; 25; 168, 5.
 Candra, b., 153, 2.
 Candraprabha, b., 146, 23; 27; 152, 6; 7.
 Candrabhāgā, r., 139, 19.
 Candrasama, b., 154, 2.
 Capora, v., 142, 14.
 Caraka, leeraar van den Yajurweda, 89, 20; 21.
 Carakasamhitā, 89, 21.
 Cāriṣṇu, z. v. Kīrtimān, 61, 20.
 Carmanotī, r., 139, 27.
 Cākṣuṣa, z. v. Cakṣuṣa, 117, 9; 11.
 Cākṣuṣa, Manu, 113, 6; 116, 5.
 Cākṣuṣa°, 121, 22; 127, 3.
 Cākṣuṣa-Manu, 62, 29; 66, 8; 9; 10; 16; 67, 20; 115, 25; 116, 4; 121, 24; 127, 4.
 Cāriṣṇu-Manu, 115, 12; 19.
 Citta, rs., 79, 27.
 Citrakūṭā, r., 140, 2.
 Citraratha, k. der gandharva's, 128, 8; 143, 9; 146, 26.
 Citrarathodyāna, lusthof, 146, 26.
 Citrasānu, b., 161, 25; 27.
 Citrotphala, r., 140, 4.
 Cina, v., 150, 18.
 Cinamaru, v., 150, 22.
 Cetra, l., 151, 15.
 Cetrawatī, r., 139, 28.
 Cetri, rs., 115, 7.
 Cedia, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 6.
 Cena, r., 140, 14.
 Cyawana, rs., 79, 12.

Cyawana-Praceta, rs., 79, 21.

Jañjali, Veda-student, 93, 3.

Janaka, rājarsi, 83, 32; 84, 3; 9; 10; 22; 85, 3; 4.

Janaloka, 110, 24; 25; 26; 112, 20; 124, 17.

Japa, rs., 89, 7.

Jamadagni, rs., 79, 21.

Jambū, boom, 132, 6; 7; 152, 9; 10.

Jambūkhaṇḍa, l., 143, 6.

Jambūdwīpa, continent, 68, 13; 69, 18; 70, 22; 129, 4; 6; 13; 14; 15; 130, 22; 131, 8; 14; 15; 16; 152, 31; 153, 2; 3; 19; 21; 24; 164, 6; 8.

Jambūrasanadī, r., 145, 18.

Jambūrasawatī, vgl. —nadī, r., 145, 4; 152, 10.

Jaya, r., 152, 27.

Jayanti, Veda-student, 92, 23.

Jayā, echtgenoot van Prācīna-garbha, 117, 4.

Jara, kg., 71, 17.

Jarā, personificatie, 59, 12.

Jala, kg., 69, 7.

Jaladha, b., 154, 2.

Jaladhara, gebied, 154, 31.

Jawasti, rs., 93, 19.

Jāṅgala, v., 141, 8.

Jāta, zoon van Yajñārdhya, 61, 14.

Jīmūta, l., 158, 2.

Jīmūtawarṣa, l., 158, 11, zie ook Jīmūta.

Jemini, rs., 82, 22; 91, 14; 93, 27.

Jotwani, Veda-student, 92, 17.

Jyotidharma, rs., 115, 6.

Jyotiṣmatī, r., 152, 2.

Jyotiṣmanta, kg. v. Śālmalidwīpa, vgl. de Aant., 68, 15.

Jyotsa, r., 152, 20.

Jyotsna, r., 159, 13.

Damāna, v., 142, 7.

Dīratāra, rs., 83, 27.

Takṣaka, nāga-kg., 127, 35; 146, 6.

Taṅgana, v., 142, 2.

Tan-mātra, 55, 16.

Tapatī, zie de Aant., 63, 13.

Tapasa, Manu, 113, 5; 115, 1; 11; 23.

Tapaswī, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 1.

Tapoloka, 110, 26; 124, 18.

Tamalipta, v., 142, 9.

Tamasā, r., 140, 3.

Tamāsa, rs., 114, 23.

Tamraparṇī, r., 140, 16.

Tara, v., 142, 2.

Talika, v., 151, 11.

Tasik, personificatie, 121, 12.

Tasik añin, 165, 4; 7.

Tasik apuy, 165, 2; 4.

Tasik (h)asin, 69, 27; 131, 30; 132, 1; 14; 19; 137, 5; 138, 5; 147, 2; 21; 150, 21; 24; 151, 8; 152, 31; 153, 9; 22; 27; 156, 25.

Tasik kilan, oceaan, 161, 14; 15.

Tasik kulwan, 129, 18; 145, 1; 150, 29; 152, 2.

Tasik kṣīra, oceaan, 153, 28.

Tasik tok, oceaan, 161, 13.

Tasik wetan, 145, 2; 151, 8; 16.

Tasik surā, oceaan, 161, 13.

Tasik susu, oceaan, 156, 27.

Tāpī, r., 140, 7.

Tāmara, v., 143, 4.

Tāmalipta, v., 151, 2.

Tāmrawarṇī, l., 138, 1.

Tēgal si Siṅha, l., 150, 20.

Tidṛt, 105, 8.

Tiya, ks., Veda-student, 92, 24.

Tukhāra, l., 141, 27.

Tuṅgaṇa, 143, 3.

Tuṅgabhadrā, r., 140, 14.

Tuṇḍakera, v., 142, 27.

Tumura, volk, 120, 23.

Tumuru, v., 142, 26.

- Tumburu, v., 142, 27; — 150, 19.
 Tulya, v., 142, 12.
 Tuṣita, g., 113, 25.
 Tuṣṭiṭ, Veda-student, 92, 8.
 Tuṣṭi, d. v. Marici, 61, 9.
 Tuṣṭi, d. v. Dakṣa, 58, 25; 30.
 Tṛṇawindu, 105, 16.
 Tejasa, kg., z. v. Sumati, 71, 9.
 Tettiriya, 99, 21 (vgl. 20).
 Toya, r., 140, 9.
 Toyā, r., 158, 10.
 Trigarta, v., 143, 3.
 Tridiwā, r., 140, 20.
 Tridiwā, r., 155, 16.
 Tridhātu, rs., 105, 8.
 Tripatha, naam v. d. Gaṅgā, 148, 15.
 Tripura, v., 142, 26.
 Triśṅga, b., 135, 23.
 Trisamaya, 55, 6.
 Trisāmā, r., 140, 20.
 Treya, l., 141, 28.
 Tryambaka, g., 67, 26.
 Tryaruṇa, g., 105, 11.
 Twaṣṭā, kg., 71, 20.
 Dakṣa, rs., 56, 9; 57, 11; 58, 16; 21; 59, 7; 62, 28; 63, 1; 7; 12; 13; 31; 64, 1; 64, 23; 65, 18; 22; 23; 26; 66, 13; 15; 19; 20; 21; 24; 67, 3; 20; 26; 79, 9.
 Dakṣa, rs., 105, 4.
 Dakṣiṇā, d. v. Ruci, 58, 17.
 Dakṣiṇā, l., vgl. Dakṣiṇāpatha, 142, 16.
 Dakṣiṇāpatha, l., 142, 11; 14; 20.
 Daṇḍaka, v., 142, 17.
 Dato, rs., 114, 3.
 Datoni, z. v. Pulastya, 61, 26; 29.
 Dadiwi, rs., 79, 16.
 Dadiwi, rs., 79, 23.
 Darada, l., 141, 26.
 Daruḥa, v., 150, 25.
 Darpa, z. v. Lakṣmī, 58, 29.
 Darwa, v., 151, 19.
 Darśana, r., 140, 2.
 Dawa, v., 143, 3.
 Daśana, v., 142, 25.
 Daśamanika, l., 141, 23.
 Didisā, r., 139, 28.
 Dibya, z. v. Uttama-Manu, 114, 24.
 Diwañjaya, z. v. Uddharati, 117, 6.
 Dīrghatama, rs., 79, 15.
 Dīrghatama, rs., 80, 2.
 Duni, z. v. Tapasa-Manu, 115, 10.
 Dundubhi, z. v. Dyutimanta, 68, 25.
 Dundubhi, d., 154, 16.
 Dundubhi, b., 153, 1.
 Dundubhi, b., 154, 5.
 Dundubhi, l., 159, 6.
 Dundubhiwarsa, l., 159, 16.
 Dūtāpāṇa, r., 158, 9.
 Dūrgā, r., 140, 9.
 Dṛḍasyuḥ, z. v. Tapasa-Manu, 115, 10.
 Dṛḍhasyuḥ, rs., 80, 16.
 Dṛṣadwatī, r., 139, 21.
 Dewabāhu, rs., 115, 15.
 Dewabāhu, z. v. Pulastya, 61, 27.
 Dewabhut, Veda-student, 92, 14.
 Dewamānuja, z. v. Uttama-Manu, 114, 25.
 Devamitra, zie Śākalya, 88, 22.
 Dewarāta, rs., 80, 11.
 Dewaśiraḥ, z. v. Mārkaṇḍeya, 60, 29.
 Dewaśrawa, rs., 80, 12.
 Dewaśrī, rs., 115, 17.
 Dewāwṛt, b., 158, 25; 159, 3; 4.
 Dewikā, r., 139, 20.
 Dewendra, b., 158, 25; 159, 4; 5.
 Domya, rs., 94, 13.
 Dyutimanta, kg. v. Kṛoficadwipa, 68, 23.
 Dyutimān, z. v. Prāṇa, 61, 1; 62, 15.
 Dyutimān, b., 157, 7.
 Dyumna, rs., 80, 16.
 Dyumnasara, v., 151, 15.
 Draphalawa, rs., 83, 13.
 Drawala, rs., 89, 1.
 Druma, k., 150, 32.

- Druwa, v., 150, 19.
 Droṇa, vgl. de Aant., 105, 24.
 Droṇa, b., 153, 2.
 Droṇa, b., 157, 8; 10; 158, 3.
 Dvaipāyana, 105, 24.

 Dhanañjaya, rs., 80, 13.
 Dhanañjaya, rs., 105, 11.
 Dhargya, rs., 93, 19.
 Dharma, g., z. v. Brahmā, 57, 5;
 9; 58, 28; 59, 5; 6; 7; 75, 29; 76,
 8; 25; 104, 21; 25; 28; 105, 10;
 112, 11; 14; 116, 11; 121, 6; 179, 4.
 Dharmagandhaka, v., 141, 20.
 Dharmaśāstra, 104, 22; 24.
 Dharya, 94, 15.
 Dhātaki, k., 160, 28; 161, 8.
 Dhātakimaṇḍa, z.v. Awya, 68, 21; 22.
 Dhātakimaṇḍa, koninkrijk, 68, 21.
 Dhātakimaṇḍala, l., 160, 29; 161, 8.
 Dhātā, g., 60, 19; 25.
 Dhāraṇī, 62, 23.
 Dhīmān, kg., 71, 18.
 Dhūtasarpa, r., 139, 21.
 Dhūmra, b., 153, 1.
 Dhūmralohita, yakṣa-koning, 147,
 22; 151, 27.
 Dhūmrā, vrouw van Mārkaṇḍeya,
 60, 29.
 Dhṛti, d. v. Dakṣa, 58, 25.
 Dhṛti, kg., 69, 3.
 Dhṛti, r., 158, 12.
 Dhṛtimanta, z. v. Kīrtimān, 61, 20.
 Dhṛtimān, l., 158, 4.
 Dhenukā, vrouw van Kīrtimān,
 61, 20.
 Dhenukā, r., 155, 18.
 Dhruwa, z. v. Uttānapāda, 116, 12;
 14; 22; 23; 25; 26; 176, 28; 29;
 179, 19; 26; 180, 2; 3; 7; 12; 15;
 17; 19; 21; vgl. 180, 23; vgl. 30;
 181, 3.
 Dhruha, l., 141, 21.

 Nakta, kg., 71, 16.
 Nakṣatrakalpa, Veda-student, 93, 6.
 Nagaṇḍala, rs., 80, 20.
 Nagnahra, rs., 79, 14.
 Naṅgulī, r., 140, 21.
 Natra, z. v. Wasiṣṭha, 62, 16.
 Nadwala, r., 152, 4.
 Nadwalā, echtgenoot van Cākṣuṣa,
 116, 2; 117, 11.
 Nandanawana, woud, 143, 8; 146,
 19.
 Nandā, r., 155, 15.
 Nandinagara, 144, 17.
 Nandini, r., zie ook Nandini-nadi,
 151, 18.
 Nandini-nadi, r., 150, 11.
 Naya, z. v. Uttama-Manu, 114, 25.
 Nara, z. v. Tapasa-Manu, 115, 9.
 Nara, v., 150, 19.
 Naraka, g., 59, 11.
 Narthaka, v., 142, 7.
 Narmedā, r., 140, 1.
 Nalaka, v., 142, 18.
 Nalika, v., 142, 21.
 Nawanaṣṭra, v., 142, 13.
 Nawyan, kleinzoon v. Pulastya,
 115, 3.
 Nasama, z. v. Uttama-Manu, 114,
 25.
 Nāgadwīpa, l., 138, 1.
 Nāgawithī, 174, 12; 13; 21; 179, 6.
 Nāda, Parwata N°. 153, 3.
 Nābhi, kg., 69, 20; 26; 27; 70, 30;
 31.
 Nārada, rs., 101, 19; 154, 8.
 Nārada, b., 154, 7.
 Nārada-giri, b., 154, 12, verg. ook
 Nārada.
 Nārāyaṇa, g., 67, 16; 101, 16.
 Nikṛti, z. v. Adharma, 59, 10.
 Niḍipāda, v., 125, 26.
 Nitara, v., 151, 11.
 Nibhṛti, z. v. Swārociṣa-Manu, 114,
 7.
 Nimitañjāya, v., 150, 27.
 Niyati, d. v. Meru, 60, 26.

- Nirāmitra, z. v. Cāriṣṇu-Manu, 115, 20.
 Niśī, rs., 79, 27.
 Niśwara, r., 139, 22.
 Niśadha, b., vgl. 70, 3; 70, 5; 129, 21; 131, 13; 15; 16; 17; 18; 19; 22; 32; 132, 8; 10; 11; 14; 18; 144, 24; 31; 34; 145, 6; 146, 6; 152, 3.
 Niśāda, 120, 15; 19; 20; 22; 151, 10.
 Nila, b., 70, 10; 12; 130, 15; 131, 13; 16; 17; 18; 19; 22; 33; 132, 11; 18; 134, 28; 144, 34; 146, 9; 152, 14.
 Nilaparwata, b., vgl. Nila, 132, 13; 144, 24; 33; 152, 15.
 Nilamukha, v., 151, 11.
 Nilalohita, g., 59, 18; 19; 21; 29; 31; 60, 5; 62, 31; 63, 8; 30; 64, 16; 27; 30; 31; 65, 6; 18; 66, 13; 23; 27; 67, 3; 148, 13.
 Nuṣṭakarna, v., 151, 11.
 Nemiṣeya, bhagawān —, zie de Aant.: 50, 23; 51, 3; 9; 11; 16; 19; 23; 28.
 Neruktaḥ, rs., 89, 5.
 Neśadha, v., 142, 27.
 Neṣṭika, v., 142, 18.
 Nya, rs., 91, 10.
 Pañcama, Veda-student, 92, 22.
 Pañcala, Veda-student, 92, 15.
 Paḍākāra, rs., 89, 7.
 Patya, rs., Veda-student, 93, 2; — 94, 7.
 Panala, rs., 93, 18.
 Paplawā, l., 141, 20.
 Pamūcara, l., 141, 9.
 Payoda, meer, 152, 14; 15.
 Payoda, r., 152, 17.
 Para, r., 140, 8.
 Para, v., 150, 24.
 Paraṃ Brahma, 54, 22.
 Parata, l., 141, 22.
 Paramasūkṣma, 110, 30.
 Paramāvyaktam, 165, 16.
 Parame (*corr.*), r., 140, 8.
 Parameśwara, g., 56, 12; 148, 4; 8; 15; 25; 149, 1; 20.
 Parameṣṭhī, kg., 71, 10; 11.
 Paramoḍa, r., 140, 3.
 Paraśu, z. v. Uttama-Manu, 114, 24.
 Parā, r., 139, 27.
 Parāśara, z. v. Wasistha, 79, 16; 80, 6; 82, 15.
 Parāśara, rs., 91, 12.
 Parāśara, Veda-student, 92, 7; 13.
 Parāśara, rs., 93, 18.
 Parāśara, rs., 105, 18.
 Parjanya, z. v. Agni, 61, 19; 28.
 Parjanya, rs., 115, 18.
 Parṇakarna, Veda-student, 92, 22.
 Parbwagā, vrouw v. Parbwasa, 61, 12.
 Parbwasa, rs., 61, 11; 12; 62, 12.
 Parwata, rs., 101, 19.
 Parwata Nāda, b., 153, 3.
 Palawa, l., 141, 27.
 Pallawa, v., 150, 23.
 Pawana, rs., 114, 23.
 Paśaka, rs., 89, 5.
 Paścimadeśa, l., 89, 19.
 Pāñcāla, v., 150, 33.
 Pāṇḍya, v., 142, 11.
 Pāthaprawaraṇa, v., 151, 16.
 Pādya, rs., 93, 19.
 Pārāwata-widwāṇsa, g., 113, 26.
 Pārāśarya, 82, 13.
 Pāripātra, b., 139, 12.
 Pāriyātra, b., vgl. Pāripātra, zie ook de Aant., 139, 30; 31.
 Pāwanī, r., 150, 11; 151, 14.
 Pāwanī, r., 155, 15.
 Pāwaraka, b., 159, 1; 3.
 Pāwarakawarṣa, l., 159, 14; zie ook Pāwaraka.
 Pighalada, Veda-student, 92, 31.
 Pitara-ratu, 62, 23.
 Pitāmaha, g., = Brahmā, 56, 13; 121, 14.
 Pipāscat, g., 113, 29.

- Pisācikā, r., 140, 3.
 Pisanḡhya, b., 147, 4.
 Pita, b., 159, 29.
 Piwari, d. v. Pulaha, 62, 4.
 Puṇḍa, v., 142, 9.
 Puṇḍarika, b., 158, 26.
 Puṇḍarikā, d. v. Wasiṣṭha, 60, 31;
 62, 14; 15; 152, 16.
 Puṇḍarikā, r., 159, 16.
 Pumpuma, v., 142, 27.
 Purāṇa, rs., 80, 13.
 Purāṇasamhitā, 83, 10.
 Purukutsa, rs., 79, 28.
 Purobhawa, rs., 80, 18.
 Pulastya, rs., 56, 9; 57, 15; 61,
 26; 63, 5; 79, 9; 114, 3; 115, 3;
 8; 15; 30.
 Pulaha, rs., 56, 9; 57, 15, 62, 1;
 63, 5; 79, 8; 101, 19; 114, 4; 5;
 115, 7; 18; 30.
 Pulinda, v., 142, 16.
 Puṣā, r., 139, 28.
 Puṣkara, = °dwīpa, 69, 15; vgl.
 173, 17.
 Puṣkaradwīpa, continent, 68, 17;
 19; 20; 69, 14; 161, 16; 18; 21; 24;
 29; 30; 163, 28; 29; 164, 14; 17;
 21; 24; 173, 18.
 Puṣkarinī, echtgenoote van Ca-
 kṣuṣa, 117, 9.
 Puṣṭisna, kṣ., Veda-student, 92, 24.
 Puṣpajā, r., 140, 16.
 Puṣpawān, b., 157, 11.
 Puṣya, nakṣatra, 174, 20; 21.
 Pūda, v., 143, 2.
 Pūrṇawasu, nakṣatra, 174, 20; 21.
 Pūrwaṣata, nakṣatra, 174, 18.
 Pūrwātithi, z. v. Atri, 80, 5.
 Pṛthiwī, de godin Aarde, 117, 31;
 118, 1; 4; 124, 9; 20; 27; 33; 126,
 4; 11; 18; 28; 127, 7; 15; 20; 30;
 33; 128, 2; 6; 129, 25; 149, 13; 172,
 22; 180, 29.
 Pṛthu, k., z. v. Wena, 53, 25; 117,
 23; 24; 26; 27; 118, 1; 9; 14; 28;
 30; 121, 5; 11; 13; 15; 19; 23; 122,
 2; 5; 123, 16; 20; 31; 124, 12;
 13; 14; 19; 20; 23; 24; 31; 126,
 4; 28; vgl. 29; 30; 31; 127, 6; 7;
 12; 15; 20; 26; 128, 20.
 Pṛthu, kg., 71, 16.
 Pṛthu, rs., 79, 23.
 Peḍaphala, r., 140, 8.
 Pelawa, rs., 83, 12; 93, 15; 100, 7.
 Pelawa, rs., 89, 5.
 Porañjita, br., 92, 1; 3.
 Poraṇi, rs., 91, 11.
 Porawa, rs., 94, 1.
 Porawabaṇṣa, geslacht, 92, 20.
 Porika, v., 142, 17.
 Porṇamāsa, z. v. Marici, 61, 8; 9.
 Polastya, geslacht, 61, 30.
 Polaha, rs., 82, 22.
 Poṣyañji, rs., 93, 27.
 Poṣyañji, Veda-leeraar, 92, 27.
 Pohani, Veda-student, 92, 17.
 Praṇ bakat, n. v. 'n weekoe, 50, 23.
 Praceta, daṣa —, zie de Aant.,
 62, 28; 66, 17; 18; (67, 19); 67, 21.
 Prajāpati, Prajāpati°, = Brahmā,
 69, 18; 100, 22; 23; 129, 29; 30;
 160, 10.
 Pratardhana, g., 114, 19.
 Pratigha, z. v. Brahmā, 58, 5.
 Pratihartā, kg., 71, 12.
 Pratihāra, kg., 71, 12.
 Pradhāna, 54, 3; 14; 20; 55, 14;
 77, 17; 18; 20; 25; 28; 78, 1; 9;
 11, 23; 27; 130, 2; 165, 17; 20; 21.
 Prabhākara, kg., 69, 3.
 Prabhākara, l., 158, 5.
 Prabhuja, v., 142, 8.
 Prawagaḥ, v., 142, 7.
 Prawirayoga, Veda-student, 92, 11.
 Prasādasya, rs., 79, 28.
 Prasastawī, kg., 71, 14; 15.
 Prasūti, d. v. Swāyambhuwa Manu,
 58, 15; 21.
 Prastala, z. v. Tapasa-Manu, 115,
 10.
 Prasthala, v., 141, 28.
 Prablāda, zie de Aant., 127, 32.

- Prāgjyotiṣa, v., 142, 9.
 Prācinagarbha, z. v. Ślaṣṭu, 117, 2; 4.
 Prācinabarhiḥ, 66, 16; vgl. Prācinawarhi.
 Prācinayogaputra, Veda-student, 92, 14.
 Prācinawarhi, echtgenoot van Sa-warṇā, 62, 27; 66, 15.
 Prāṇa, rs., 114, 2.
 Prāṇa, z. v. Dhātā en Ayati, 60, 26; 61, 1; 62, 14.
 Prāwarāṇa, v., 143, 2.
 Pritibhṛtya, z. v. Tapasa-Manu, 115, 9.
 Priyabrata, z. v. Swāyambhuwa Manu, 58, 13; 62, 4; 68, 5.
 Priyabrata, 115, 24.
 Priyavrata, zie ook Priyabrata, 68, 11.
 Pṛiti, vrouw van Pulastya, 61, 26.
 Plakṣa, 94, 15.

 Phalaki, Veda-student, 92, 17.

 Bañjura, r., 140, 14.
 Bañwara, v., 150, 18.
 Baddhara, l., 141, 26.
 Bapuḥ, d. v. Dakṣa, 58, 26; 59, 2.
 Bapuṣmanta, zie Wap°, 69, 1.
 Babhru, Veda-student, 93, 4.
 Baruṇa, g., 67, 26; 28; 117, 9; 170, 14.
 Bala, z. v. Wiṣṇu., 60, 21.
 Balawandu, z. v. Cāriṣṇu-Manu, 115, 20.
 Basu, z. v. Uttānapāda, 116, 12.
 Basu, de acht —, 71, 24.
 Basundharī, de godin Aarde, 124, 10; 14; 29.
 Bāṇa, b., 158, 23.
 Bāpi, r., 139, 28.
 Bāmanakāra, b., 158, 32; 159, 1.
 Bāyu, g., 56, 23; 128, 25.

 Bāruṇa, l., 138, 2.
 Bālikhilya, de 60 000 —, 62, 10.
 Zie ook 101, 18.
 Bālikhilya, Uttara —, zie onder Uttara.
 Bāsava, g., 160, 8.
 Bāsuki, k. der Nāga's, 127, 35; 146, 6.
 Bāhudā, r., 139, 21.
 Buddha, z. v. Buddhi, 59, 1.
 Buddhana, z. v. Wiṣṇu, 60, 21.
 Buddhi, d. v. Dakṣa, 58, 26; 59, 1.
 Buddhi, 77, 27.
 Buddhimān, Veda-student, 92, 14.
 Bṛhaduktha, rs., 79, 15; — 80, 2.
 Bodha, v., 141, 9.
 Baiśrawaṇa, g., = Kuvera, 128, 3; 146, 16.
 Byāsa, de compiler van de Purāṇa's, vgl. Vyāsa, zie p. 6: 50, 18; 52, 19; 74, 6; 79, 5; 82, 14; 28; 83, 13; 94, 11; 96, 17; 99, 10; 16; 105, 22; 112, 31; 118, 17; 128, 21; 167, 14.
 Byosadhi, z. v. Uttama-Manu, 114, 24.
 Brahmaṛāga, vader van Yajñāwalka, 86, 3; 6; 7.
 Brahmaloḥa, vgl. 102, 3; 109, 1; 2; 124, 18.
 Brahmahita, Veda-student, 92, 31.
 Brahmā, g., 55, 1; 12; 22; 25; 27; 28; 56, 2; 11; 13; 19; 32; 57, 2; 6; 11; 12; 17; 19; 24; 27; 58, 1; 2; 7; 9; 59, 18; 19; 27; 28; 60, 5; 9; 10; 65, 3; 66, 11; 69, 19; 77, 3; 78, 11; 22; 28; 29; 79, 8; 81, 27; 29; 82, 2; 18; 19; 98, 10; 101, 12; 105, 31; 106, 22; 107, 18; 28; 29; 30; 109, 5; 6; 111, 13; 116, 17; 121, 15; 129, 31; 130, 1; 146, 1; 149, 28; 154, 11; 163, 31; 164, 2; 15.
 Brahmāṇḍasaṅhitā, 112, 31.
 Brahmottara, v., 151, 1.
 Brahmontara, v., 142, 8.

Brāhmaṇa, 98, 14; 15.

Bhagīratha, k., 147, 27; 31; 149, 22; 29; 150, 1; 14; 15.

Bhaṇṣadhara, r., 140, 21.

Bhaṭṭāra (Brahmā), g., 57, 29.

Bhaṭṭāra Gunuṇ, zie onder Gunuṇ.

Bhaṭṭāra Guru, zie onder Guru.

Bhaddhyosi, rs., 93, 17.

Bhadra, kg., 69, 22.

Bhadradeśa, l., 133, 7.

Bhadrāśālavana, 133, 29.

Bhadrā, echtgenoot van Uddharati, 117, 6.

Bhadrāśwa, l., 132, 15; 133, 25; 134, 20.

Bhaya, z. v. Anaya, 59, 10; 11.

Bharata, k., z. v. Ṛsabha, 71, 1; 2; 5; 6; 7; 8; 137, 7; 8; 10; 11; 12; 17; 168, 6.

Bharata, v., 150, 33.

Bharadwapu, z. v. Wasiṣṭha, 80, 7.

Bharadwāja, rs., 79, 15; 26; 141, 16.

Bharadwāja, rs., 83, 27.

Bharadwāja, rs., 93, 27.

Bharadwāja, rs., 105, 13.

Bharadwāja, v., 141, 28.

Bhawa, g., 56, 15; 26; 64, 16; 66, 26; 67, 13; 14; 23; 147, 14; 15; 148, 12; 30.

Bhawita, Veda-student, 92, 7.

Bhāgakaśaka, v., 142, 13.

Bhāgīrathī, r., 150, 13; 30; 151, 16.

Bhārata, vgl. Bhāratawarṣa, l., 133, 8; 137, 2; 16; 22; 29; 139, 1; 7; 11.

Bhāratawarṣa, gebied, 48, 8; 70, 24; 87, 2; 104, 4; 117, 29; 131, 31;

132, 2; 137, 6; 8; 17; 20; 30; 138, 2; 7; 13; 15; 17; 25; 29; 143, 4;

145, 30; 150, 10; 13; 16; 151, 24; 153, 15; 16; 17; 33; 154, 4; 28; 155,

22; 156, 20; 23; 168, 8; 179, 3.

Bhāradvāja, rs., 89, 6. Zie de Aant.

Bhāradvāja, 93, 10.

Bhārgawa, rs., 94, 1.

Bhārgawa, de twaalf —, 71, 25.

Bhārgawa, geslacht, 61, 3; 4; 79, 19; 23; 80, 21; 101, 9.

Bhārgawa, v., 142, 8.

Bhārgya, rs., 79, 27.

Bhāwa, kg., 71, 13; 14.

Bhāwa, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 7.

Bhāwarī, 170, 15; 26; 29; 171, 1.

Bhāskara, g., de Zon, 168, 7; 13.

Bhīnna, l., 141, 27.

Bhīma, g., 56, 17.

Bhīmarawī, r., 140, 13.

Bhīru, v., 150, 28.

Bhūtārājasa, g., 115, 13.

Bhūtādī, 165, 11; 13; 166, 6; 12.

Bhūmi, g., 116, 26; 124, 16; 29; 126, 28.

Bhūmi, v., 151, 12.

Bhṛgu, rs., 56, 9; 57, 8; 13; 60, 17; 63, 5; 79, 8; 20; 100, 8; 9; 114, 2; 115, 6; 17; 28.

Bhṛguksama, v., 142, 22.

Bhocara, kg., 71, 19.

Bhoja, v., 142, 25.

Bhautya, Manu, 113, 13.

Makara, sterrebeeld, 173, 16.

Magadhadeśa, land, 123, 23.

Maṅgila, rs., 80, 20.

Maṅghyaya, v., 142, 7.

Mañjati, rs., 93, 17.

Mañibhadra, k. der yakṣa's, 146, 27; 151, 27; 31.

Mañiwara, k. der yakṣa's, 128, 5; 147, 10; 151, 27; 30.

Mañicaka, gebied, 155, 16, verg. Maniwaka.

Mañiwaka, gebied, 154, 33.

Maṇḍi, r., 152, 26.

Matsya, v. en l., 141, 9; 151, 1.

Maddhaka, rs., 79, 27.

Madraka, l., 141, 21.

Madhucchanda, rs., 80, 11.

Madhya, vgl. Madhyawarṣa, l., 137, 1.

- Madhyadeśa, l., 89, 18; — 141, 11;
142, 1; 5; 10; 151, 2.
Madhyānandarūka, l., 151, 15.
Madhyāndina, rs., 91, 9.
Madhyawarṣa, l., zie ook Bhārata-
warṣa, l., 136, 31.
Madhu, rs., 115, 31.
Manaswatī, d. v. Uttānapāda, 116,
13.
Manaswinī, vrouw van Mṛkaṇḍa,
60, 27.
Maniwaka, kg., 69, 7.
Manu, 71, 26; 74, 4; 8; 13; 17; 19;
33; 75, 25; 77, 3; 79, 9; 80, 18;
100, 24; 25; 107, 18; 23; 108,
6; 7; 11; 14; 16; 21; 22; 30; 109,
4; 5; 9; 13; 32; 110, 5; 8; 12; 20;
23; 111, 1; 5; 17; 18; 19; 22; 31;
112, 2; 3; 7; 10; 16; 18; 21; 32; 113,
2; vgl. 113, 7; 113, 9; 12; vgl. 113,
17; 18; 19; 114; 14; 18; 137, 11;
138, 29.
Manu, Uttara —, zie onder U°.
Manu, Cākṣuṣa zie onder C°.
Manu, Swāyambhuwa —, zie onder
Sw°.
Manudeva, 114, 9.
Manubhaṇṣa°, 101, 26.
Manuwaṇṣa°, 179, 21.
Manojawa, g., 115, 28.
Manonuga, z. v. Dyutimanta, 68,
24.
Manonuga, l., 159, 12.
Mandaga, r., 140, 24.
Mandara, zoon van Meru, 62, 24.
Mandara, b., 157, 18; 19; 23; 158,
6; — 24, vgl. de Aant.
Mandawāhini, r., 140, 25.
Mandākinī, r., 140, 2.
Mandākinī, r., 146, 18; 19; vgl. 146,
29; 146, 30; 147, 1.
Mandodakasara, meer, 146, 16.
Marawa, rs., 93, 17.
Marici, rs., 56, 9; 57, 12; 61, 7; 63,
5; 79, 8; 114, 1; 115, 16; 29.
Marukti, 89, 18.
Maruddewa, de negen-en-veertig —,
71, 25.
Malada, v., 142, 24.
Malamba, 89, 18.
Malaya, b., 139, 12.
Malayaparwata, b., vgl. ook Ma-
laya, vgl. 140, 18; 19.
Mahat, 110, 21. Zie ook Mahāloka.
Mahāgorī, r., 140, 9.
Mahādewa, g., 56, 18; 164, 2.
Mahādruma, kg., 69, 8.
Mahādruma, gebied, 155, 3.
Mahān, Mahat°, 55, 14; 15; 165,
13; 14; 16; 17; vgl. 167, 5; 6.
Mahān, kg., 71, 19.
Mahānadī, r., 140, 1.
Mahāpurāṇa, z. v. Cāriṣṇu-Manu,
115, 20.
Mahāprabhā, echtgenoot van Ūru,
117, 13.
Mahābhūta, 55, 17.
Mahāmeru, b., 128, 14; 129, 22;
130, 4; 11; 27; 29; 133, 6; 145, 18;
19; 146, 7; 152, 7.
Mahāloka, 108, 20; 23; 27; 30; 110,
21; 24; 25; 111, 8; 12; 14; 112,
20; 23; 27.
Mahāwita, k., 161, 28.
Mahāwira, kg. v. Puṣkaradwīpa,
68, 18; 20.
Mahāsānu, b., 161, 25; 29.
Mahiṣa, b., 157, 14; 158, 5.
Mahiṣa, vuur, 157, 16.
Mahisiki, g., 124, 16.
Mahendra, b., 139, 11; 140, 22.
Mahendra, residentie van Indra,
170, 7; 24; 29.
Mahendraparwata, b., vgl. ook Ma-
hendra, 140, 23.
Mahotsaha, z. v. Uttama-Manu,
114, 25.
Māgadha, vgl. de Aant., 123, 14;
26; 31; 33.
Māgawa, v., 143, 3.
Mādhupīṅga, 94, 14.
Mānawādīpa, l., 139, 1.

Mānasa, l., 158, 5.
 Mānasottara, b., 161, 22; 170, 3; 5; 12.
 Mānudewī, echtgenoot van Nābhi, 70, 31.
 Mānuṣyaloka, 124, 19.
 Māyā, g., 59, 11.
 Māriṣā, zie de Aant., 66, 22 (corr.); 23.
 Mārkaṇḍeya, z. v. Mṛkaṇḍa, 60, 28; 62, 19; 90, 26.
 Mārkaṇḍeya, rs., 83, 24. Zie de Aant.
 Mārkaṇḍeya, geslacht, 60, 30.
 Māla, r., 140, 16.
 Māla, v., 142, 9.
 Mālyawān, b., 70, 18; 19; 132, 11; 14; 21; 133, 25; 27.
 Māhiṣaka, v., 142, 13.
 Mina, sterrebeeld, 173, 16.
 Muñcawān, b., 147, 16; 18; 22.
 Muḍita, l., 158, 1.
 Muḍitawarṣa, l., 158, 9; zie ook Muḍita.
 Mudgala, rs., 79, 29.
 Mudgala, rs., 89, 1.
 Muni, z. v. Dyutimanta, 68, 25.
 Muni, 128, 10.
 Munideśa, l., 159, 5; 15.
 Mūka, l., 141, 10.
 Mūdḡita, kg., 71, 14.
 Mūpātha, v., 142, 21.
 Mūla, v., 142, 7.
 Mūla, nakṣatra, 174, 19.
 Mṛgakāntā, r., 152, 21.
 Mṛgalāñchana, de Maan, 148, 18.
 Mrtyu, personificatie, 59, 12. Ook als god, 105, 6; 117, 16; 118, 20.
 Mṛkaṇḍa, halfgod, 60, 27.
 Metrikaruṇi, z. v. Wasiṣṭha, 80, 8.
 Medha, Veda-student, 92, 31.
 Medhala, v., 142, 25.
 Medhā, d. v. Dakṣa, 58, 25; 30.
 Medhātithi, z. v. Priyabrata, kg. v. Śākadvīpa, 68, 9; 14; 69, 6.
 Menakāgiri, b., 153, 4; 5.

Menā, d. v. Himawān, zie ook de Aant., 67, 7; 8.
 Meru, b., ook als personificatie, 60, 24; 62, 24; 70, 7; 130, 33; 131, 1; 3; 5; 132, 6; 7; 9; 12; 20; 23; 28; 133, 5; 144, 20; 21; 27; 28; 31; 32; 145, 6; 7; 17; 152, 6; vgl. 169, 5; 9; 14; 170, 3; vgl. 170, 6; 172, 10.
 Meruśikhara, b., 89, 24.
 Maithila, stad, volk, 84, 4.
 Moka, v., 142, 17.
 Modhaki, gebied, 155, 2.
 Modhakiwarṣa, gebied, 155, 17, verg. Modhaki.
 Modhātithi, kg., 69, 8.
 Mleccha, v., 138, 14; 15; 139, 15.
 Yaka, v., 150, 23.
 Yakṣa, 150, 31.
 Yakṣya, kṣ., Veda-student, 92, 25.
 Yajurweda, 82, 23; 26; 27; 83, 2; 89, 10; 22; 90, 28; 91, 1; 91, 13; 97, 14; 99, 17; 32.
 Yajuh (-Weda), 77, 14.
 Yajña, z. v. Ruci, 58, 17; 18.
 Yajñārdhya, z. v. Parbhasa, 61, 13.
 Yajñāwalka (zie crit. app. ad p. 84, 2 en Aant.) rs., 84, 2; 86, 4; 5; 16; 17; 20; 87, 5; 17; 18; 21; 88, 6; 8; 9; 12; 15; 16; 25; 89, 12; 13; 90, 12; 23; 30; 91, 3; 4; 7; 8.
 Yajñāwela, 94, 15.
 Yajñāhora, onderbevelhebber van Kuwera, 151, 28.
 Yama, g., 127, 29; 170, 11; 13; 25.
 Yamunā, r., 139, 19.
 Yawana, v., 138, 16; 141, 21; 150, 18.
 Yaśodhara, 62, 7.
 Yāma, dwādaśa Y., g., 58, 19.
 Yuyūdhra, rs., 115, 16.
 Yuwanāśwa, rs., 79, 28.
 Yesi, v., 142, 14.
 Yoḍa, v., 142, 12.
 Yoni, r., 158, 9.

Yola, Veda-student, 92, 11.

Raja, z. v. Wasiṣṭha, 62, 15; 18; vgl. 178, 21.

Raja, kg., 71, 21.

Rajatanābha, 128, 4.

Raṇjadhara, d., 154, 16.

Raṇyaka, vgl. Hiraṇyaka, zie ook de Aant., 135, 8.

Raṇwaki, r., 135, 9.

Ratimaya, d., 154, 16.

Ratih, kind van Swāyambhuwa Manu en Śatarūpā, zie de Aant., 58, 12.

Rathi, = Śākapūrṇi, 89, 3.

Radrakataka, v., 150, 27.

Randrakanta, l., 141, 22.

Ramya, zie Ramyaka, 70, 10.

Ramyaka, kg., 69, 21; 70, 12.

Ramyaka, l., 131, 33; 132, 4; 134, 28; 137, 28.

Rawadwa, l., 141, 22.

Rawi, g., 168, 1; 2; 3. Vgl. Āditya.

Rawiya, Veda-student, 92, 21.

Rākā, d. v. Āngira, 61, 17.

Rākṣasa, 150, 31.

Rājanughanṭa, z. v. Tapasa-Manu, 115, 9.

Rāṇāyaniya, Veda-student, 92, 5; 9.

Rātri, r., 159, 15.

Rātrindu, rs., 93, 16.

Rāma-Paraśu, 141, 12; 17.

Ripuñjaya, z. v. Diwañjaya, 117, 7.

Ruci, rs., 58, 17.

Rutsa, 105, 17.

Rudasa, v., 142, 21.

Rudra, g., 54, 28; 56, 14; 57, 13; 64, 16; 148, 10; 152, 25.

Rudra, de elf —, 71, 23.

Rudrakānta, meer, 152, 23.

Ruru, rs., 79, 27.

Ruṣā, 67, 17.

Renuka, v., 150, 28.

Rewata-Cāriṣṇu, Manu, 115, 23.

Rewataka, b. (zie het crit. app.), 154, 6; 12.

Rewati, gesternte, 154, 11.

Raiwata, Manu, 113, 5; vgl. 115, 23.

Romaharṣaṇa, de verteller van het werk, zie pp. 6, 11; 50, 8; 10; 12; 14; 51, 4; 17; 18; 21; 24; 25; 28; 52, 2; 4; 12; 53, 5; 7.

Rorawa, z. v. Bhaya, 59, 12.

Rohiṇi, nakṣatra, 50, 26.

Raucya, Manu, 113, 12.

Ryupakulā, r., 140, 20.

Ryawanti, r., 139, 28.

Lakṣmi, d. v. Dakṣa, 58, 25, 29; 116, 11.

Lajjā, d. v. Dakṣa, 58, 26; 59, 2.

Lambana, l., 158, 3.

Larala, Veda-student, 92, 21.

Lawaṇa, kg., 69, 3.

Lawapārṇawa, 129, 14.

Lāṅgali, Veda-student, 92, 4; 16.

Lāṅgali, rs., 93, 28.

Lābha, z. v. Medhā, 58, 30.

Lēmah, de godin Aarde, vgl. Pṛthiwi, 56, 31; 118, 9; 128, 11; 20.

Lo niñ lañit, 165, 8.

Lokaṇṣi, Veda-student, 92, 4; 5.

Lokapāla, de tien —, 88, 1.

Lokasantānaka, 177, 3.

Lokākṣi, rs., 93, 28.

Lokāloka, vgl. de Aant., 124, 17;

164, 23; 25; 30, 32; 168, 26; 27;

169, 9; 13; 170, 5; 172, 12; 13; 177,

5; 6; 11; 15; 17.

Lomakāyani, Veda-student, 92, 17.

Losija, z. v. Ūru, 117, 15.

Lohita, rs., 80, 12.

Lohita, l., 158, 1.

Lohitagiri, b., 147, 10.

Lohitawarṣa, l., 158, 10; vgl. ook Lohita.

Lohitya, rs., 93, 22.

Lohitya, b., 147, 6; 7; 8.

Lohitya, r., 139, 22.

- Wajaśrawa, rs., 79, 16.
 Waḍawāmukha, 153, 8; 10.
 Wata, z. v. Dyutimān, 61, 2.
 Watsapri, rs., 80, 20.
 Watsara, rs., 79, 14.
 Watsya, rs., 91, 10.
 Watsya, l. en v., 141, 14.
 Wadadhana, l., 141, 19.
 Wadawā, br. vrouw, 94, 17.
 Wadhryaśwa, rs., 79, 23.
 Wanakapiwān, z. v. Pulaha, 62, 3; 6.
 Wandanā, r., 139, 27.
 Wapuśmanta, zie ook Bap°, z. v. Priyabrata, kg. van Kuśadwīpa, 68, 9.
 Waya, rs., 79, 29.
 Wayah, z. v. Wasiṣṭha, 62, 17.
 Waraka, rs., 80, 12.
 Wararuci, gdh., 128, 9.
 Warāṅgi, vrouw van Raja, 62, 18.
 Warāṅgi, echtgenoot van Diwāñjaya, 117, 7.
 Warāha, b., 153, 3.
 Warāha-kalpa, 58, 3.
 Warṇāśā, r., 139, 26.
 Waryandra, v., 142, 6.
 Walāha, b., 153, 4.
 Walāhaka, b., 157, 7; 158, 2.
 Waliṅgu, rs., 93, 23.
 Waluki, 94, 14.
 Waśawartina, g., 114, 19.
 Wasati, v., 150, 27.
 Wasiṣṭha, rs., 56, 10; 57, 15; 60, 31; 62, 13; 63, 4; 67, 18; 79, 9; 80, 6; 105, 7; 113, 29; 114, 22; 115, 7; vgl. 115, 13; 115, 17; 29.
 Wasiṣṭhamitra, rs., 80, 11.
 Wasiṣṭhawaṇśa, geslacht, 101, 9.
 Wasundharī, vgl. Bas°, 126, 8; 27.
 Wasoka, residentie van Indra, 170, 7.
 Waskali, rs., 91, 10.
 Waskāla, rs., 93, 16.
 Waskāli, rs., 93, 18.
 Wasyaya, rs., 91, 9.
 Wahika, l., 141, 19.
 Wajaśrawa, rs., 80, 1.
 Wajaśrawa, rs., 105, 15.
 Wājina, 90, 31.
 Wājiweda, 90, 30; 99, 22.
 Vātātman, 165, 6.
 Wāmadewa, rs., 79, 12.
 Wāmadewa, rs., 80, 1.
 Wālikhilya, rs., 79, 12.
 Wāṣkala, rs., 83, 17; 20; 24.
 Wāṣkali, geslacht, 83, 28.
 Wāsiṣṭha, geslacht, 80, 22.
 Vāsiṣṭha(gaṇa), geslacht, 80, 9; 10.
 Wāhana, Veda-student, 92, 22.
 Wāhyaka, r., 140, 15.
 Wāhyatodhara, l., 141, 27.
 Wikarṇa, v., 151, 12.
 Witastā, r., 139, 20.
 Wida, rs., 79, 22.
 Wida, 94, 14.
 Widdhamukha, 94, 15.
 Wideha, v., 142, 9.
 Widyādhara, 151, 31.
 Widruma, b., 157, 2.
 Widhātā, g., 60, 19; 25.
 Winaya, z. v. Lajjā, 59, 2.
 Winita, z. v. Uttama-Manu, 114, 26.
 Windusara, meer, 147, 26; 148, 28.
 Windhya, b., 120, 23; 139, 12; 140, 11; 142, 11; 24; 29; 30; 151, 4; 6.
 Windhyagiri, vgl. ook Windhya, b., 140, 12.
 Wiparī, vrouw van Dewaśiraḥ, 60, 30.
 Wipāśā, r., 139, 20.
 Wipra, z. v. Ślaṣṭu, 117, 2.
 Wibhu, kg., 71, 15.
 Wibhu, g., 115, 14.
 Wibhrāja, b., 154, 24; 26.
 Wiraja, kg., 71, 20.
 Wiraja, rs., 61, 10; 11.
 Wiraja°, 178, 18.
 Wirāja, rs., 115, 29.
 Wirāt, d. v. Priyabrata, 68, 8.
 Wirāt, kg., 71, 18.
 Wirūpa, rs., 79, 29.

- Wila, z. v. Ślaṣṭu, 117, 3.
 Wiśoka, lusthof, 147, 9.
 Wiśrawa, rs., 79, 12.
 Wiśwadewa, de tien, 71, 24.
 Wiśwāmītra, geslacht, 80, 22.
 Wiṣṇu, g., 55, 4; 60, 20; 82, 17.
 Wiṣṇupada, meer, 152, 3.
 Wiṣṇupada, 179, 18.
 Witahawya, rs., 79, 22.
 Witihotra, v., 142, 28.
 Wiryawān, rs., 79, 23.
 Wulan, de godheid Maan, 127, 17;
 153, 16; 167, 29; 168, 14.
 Wṛka, z. v. Ślaṣṭu, 117, 3.
 Wṛtraghnī, r., 139, 26.
 Wṛṣabha, sterrebeeld, 173, 20; 24.
 Wṛṣṭi, d. v. Marici, 61, 9.
 Wṛhat, z. v. Swārociṣa-Manu, 114, 7.
 Wṛhati, echtgenoot van Ripuñjaya,
 117, 8.
 Wṛhadaśwa, rs., 79, 29.
 Wṛhaspati rs., 79, 11; 26; 96, 15;
 127, 17.
 Wṛhaspati, rs., 105, 5.
 Wenikā, r., 155, 16.
 Wenumaṇḍa, l., 158, 2.
 Wetaṇi, r., 140, 8.
 Wetāna, Veda-student, 93, 6.
 Weda, Veda-student, 92, 30.
 Weda, 76, 11; 81, 13; 15; 16; 26;
 28; 82, 1; 3; 19; 21; 90, 13; 96, 22;
 97, 26; 100, 25; 104, 1; 2; 19; 31;
 105, 3; 28; 30; 31; 107, 30; 108,
 4; 10.
 Wedatī, r., 139, 25.
 Wedadarśa, rs., 94, 8.
 Weda-byāsa, 82, 5; 105, 20.
 Vedamītra, rs., zie Śākalya, 83, 31.
 Wedarbha, v., 142, 16.
 Wedarṣa, Veda-student, 92, 30.
 Wedaśākhā, 108, 13.
 Wedaśeṣa, rs., 81, 30.
 Wedasmṛti, r., 139, 25.
 Weda-wyāsa, 108, 13.
 Wediṣa, v., 142, 26.
 Wena, rs., 79, 22.
 Wena, k., z. v. Agra en Sunilā,
 117, 16; 19; 118, 20; 119, 4; 14;
 24; 120, 3; 5; 14; 16; 20; 22; 26;
 27; 29.
 Wena°, 121, 16; 125, 1; 126, 5.
 Wenumān, kg., 69, 2.
 Werocana, zie de Aant., 127, 32.
 Wewaswata, geslacht, 80, 18.
 Weśana, rs., 79, 22.
 Weśampāyana, rs., 93, 22.
 Vaina, zie Wena, 53, 25.
 Wailā, 62, 23; 25.
 Vaivasvata, patron., 170, 11; 27;
 177, 3.
 Manu, Waiwaswata —; zie onder
 W°.
 Waiwaswata (Wewaswata) Manu,
 66, 6; 10; 67, 5; 22; 23; 82, 14;
 20; 104, 31; 105, 2; 20; 113, 13;
 15.
 Vaivasvata (Manvantara), 65, 25;
 67, 4.
 Waiśampāyana, rs., 82, 23; 24;
 89; 10; 23; 90, 3; 11; 90, 21.
 Vaiśyaśūdrakula, 141, 24.
 Waiśrawaṇa, rs., 79, 17.
 Waiṣṇawa, r., 140, 8.
 Wodaya, rs., 91, 9.
 Woskna, z. v. Dyutimanta, 68, 25.
 Wyajaya, z. v. Ślaṣṭu, 117, 2.
 Wyādhi, personificatie, 59, 12.
 Wyāmana, z. v. Bapuḥ, 59, 2.
 Vyāsa, zie Byāsa, 52, 10; 82, 4; 13;
 96, 15.
 Wraspati, in dateering, 50, 25.
 Wwai, g., 56, 27.
 Śaṃkhapada, z. v. Kardama, 61, 25.
 Śakra, b., 153, 4; 5.
 Śakri, rs., z. v. Wasiṣṭha, 79, 13;
 80, 6; 115, 7.
 Śakri, rs., 105, 17.
 Śaṅkapa, lokapāla, 178, 18.
 Śaṅkapaṭha, v., 151, 15.
 Śaṅkara, g., Śiwa, 149, 11.

- Śaci, zie de Aant., 67, 16.
 Śatakratu, g., = Indra, 91, 22.
 Śatadru, r., 139, 19.
 Śalapuñji, kṣ., Veda-student, 92, 24.
 Śatarūpā, uit Brahmā voortgekomen, 58, 11.
 Śatasuśri, Veda-student, 92, 6.
 Śaneścara, z. v. Atri, 61, 23.
 Śabdāmṛtyu, d., 154, 17.
 Śaraka, l., 141, 29.
 Śaraḍwan, rs., 80, 1.
 Śaradwan, rs., 79, 15.
 Śarwa g., 56, 16; 64, 15; 16.
 Śala, r., 140, 25.
 Śala, l., 158, 32.
 Śalika, v., 142, 3.
 Śalmala, d., 154, 17.
 Śawara, zie de Aant., 120, 22.
 Śawala-giri, b., 146, 23.
 Śaśāṅka, de Maan, 148, 20.
 Śaśi, g., de Maan, 168, 13.
 Śāṁsapāyana, zie Suśrama —.
 Śaka, = °dwīpa, 69, 13.
 Śakadwīpa, continent, 68, 14; 69, 6; 9; 153, 21; 23; 29; 155, 5; 6; 156, 8; 24; 25; 29; 157, 14; 25; 26; 160, 16; 163, 19; 20; 164, 9; 13.
 Śākapūrṇi, rs., 89, 3.
 Śākali, rs., 93, 17.
 Śākalya, rs., 83, 31; 84, 1; 85, 21; 86, 18; 87, 3; 7; 8; 18; 22; 32; 88, 3; 4; 8; 9; 10; 14; 22; 23; 89, 6.
 Śāntabhaya, gebied, 154, 32.
 Śāntabhaya-warṣa, gebied, 155, 12; vgl. ook Śāntabhaya.
 Śānti, d. v. Dakṣa, 58, 26; 59, 3.
 Śānti, r., 152, 26.
 Śāntika, Veda-student, 93, 7.
 Śālmala, 162, 12; vgl. Śālmalidwīpa.
 Śālmali, = °dwīpa, 69, 15.
 Śālmalidwīpa, continent, 68, 15; 159, 22; 160, 27; 162, 13; 164, 11; 17; 21.
 Śālwa, v. en l., 141, 8.
 Śikharawarṣa, gebied, 155, 13.
 Śiwa, g., 114, 19.
 Śiwa°, vgl. 96, 1, vgl. 97, 3.
 Śiwa, gebied, 155, 1.
 Śiwamaṇḍala, 94, 26.
 Śiwā, r., 158, 10.
 Śiwāgni, vgl. de Aant., 121, 1; 4.
 Śilodaka, r., 147, 19; 21.
 Śilodaka, meer, 147, 18.
 Śighrodā, r., 140, 7.
 Śitā, r., 147, 20.
 Śuktimatī, r., 140, 4.
 Śuktimatī, vgl. de Aant., 140, 27.
 Śuktimān, b., 139, 12.
 Śukra, g., 58, 20.
 Śukra, z. v. Bhṛgu, zie de Aant. 96, 16; 127, 32; vgl. 180, 28.
 Śucā, d. v. Brahmā, 58, 5.
 Śubhā (sic?), z. v. Swārociṣa Manu, 114, 7.
 Śūrasena, l., 141, 8.
 Śṛṅgawān, b., 70, 16; 17; 130, 17; 131, 21; 34; 132, 1; 135, 8; 23.
 Śṛṅgiputra, Veda-student, 92, 10; 11.
 Śṛpā, r., 139, 28.
 Śailarāt, de Himālaya, 67, 9; zie ook Himawān.
 Śaiśira, rs., 89, 2.
 Śoka, personificatie, 59, 13.
 Śoṇa, r., 140, 1.
 Śonaka, rs., 79, 23.
 Śonaka, 94, 16.
 Śonaki, Veda-student, 93, 3; 4.
 Śyamatwa, rs., 79, 16.
 Śyamāya, 89, 17.
 Śyāma, b., 154, 13; 14.
 Śyāmaparwata, b., 154, 32, verg. Śyāma.
 Śyāmāśwa, z. v. Atri, 80, 4.
 Śraddhā, d. v. Dakṣa, 58, 24; 28.
 Śrī, g., 60, 18; 19; 23; 67, 16.
 Śruta, z. v. Kriyā, 58, 31.
 Śruti, vrouw van Kardama, 62, 2.
 Śreṇi, r., 140, 3.
 Ślaṣṭu, z. v. Dhruwa, 116; 27.
 Śweta, b., 70, 13; 14; 130, 16; 131, 17; 33; 34; 134, 28; 135, 8; 146, 10; vgl. 152, 18; 19.

Śweta, gebied, 157, 31.
 Śwetakāra, l., 158, 3.
 Śwetaketu, 94, 15.

Samkalpa, z. v. Brahmā, 57, 5; 9.
 Samdhyā, r., 159, 14.
 Samphala, r., 140, 3.
 Saṃyama, residentie van Yama, 170, 12; 28; 171, 2; 6; zie ook Saṃyamana.
 Saṃyamana, residentie van Yama, 170, 11; 27.
 Samhitāwidhi, Veda-student, 93, 6.
 Samhitāweda, 89, 9.
 Sakayani, rs., 93, 23.
 Sakuntana, v., 150, 18.
 Sagama, rs., 94, 1.
 Saṅketa, 92, 6.
 Sacitra, r., 158, 11.
 Satamanyu, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 115, 32.
 Sati, r., 155, 14.
 Satiya, v., 142, 12.
 Satī, g., d. v. Dakṣa, 58, 22; 59, 20; 22; 63, 6; 9; 15; 17; 64, 2; 4; 24; 65, 7; 15; 19; 29; 30; 66, 27; 67, 4; 11; 12.
 Satya, g., 114, 19.
 Satya, g., 115, 2.
 Satyacetra, rs., 115, 18.
 Satyanetra, z. v. Atri, 61, 23.
 Satyaloka, 110, 27; 116, 24; 26; 124, 18.
 Satyawān, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 1.
 Satyaśrīya, rs., 83, 26.
 Satyahina, rs., 83, 25.
 Satyā, d. v. Kratu, 62, 11.
 Sadā, l., 141, 28.
 Sadātīrā, r., 139, 27.
 Sadwatī, d. v. Pulastya, vrouw v. Agni, 61, 18; 28.
 Sadhama, g., 114, 19.
 Sanaka, z. v. Brahmā, 55, 26.
 Sanatkumāra, z. v. Brahmā, 55, 27.
 Sanadwāja, rs., 105, 9.

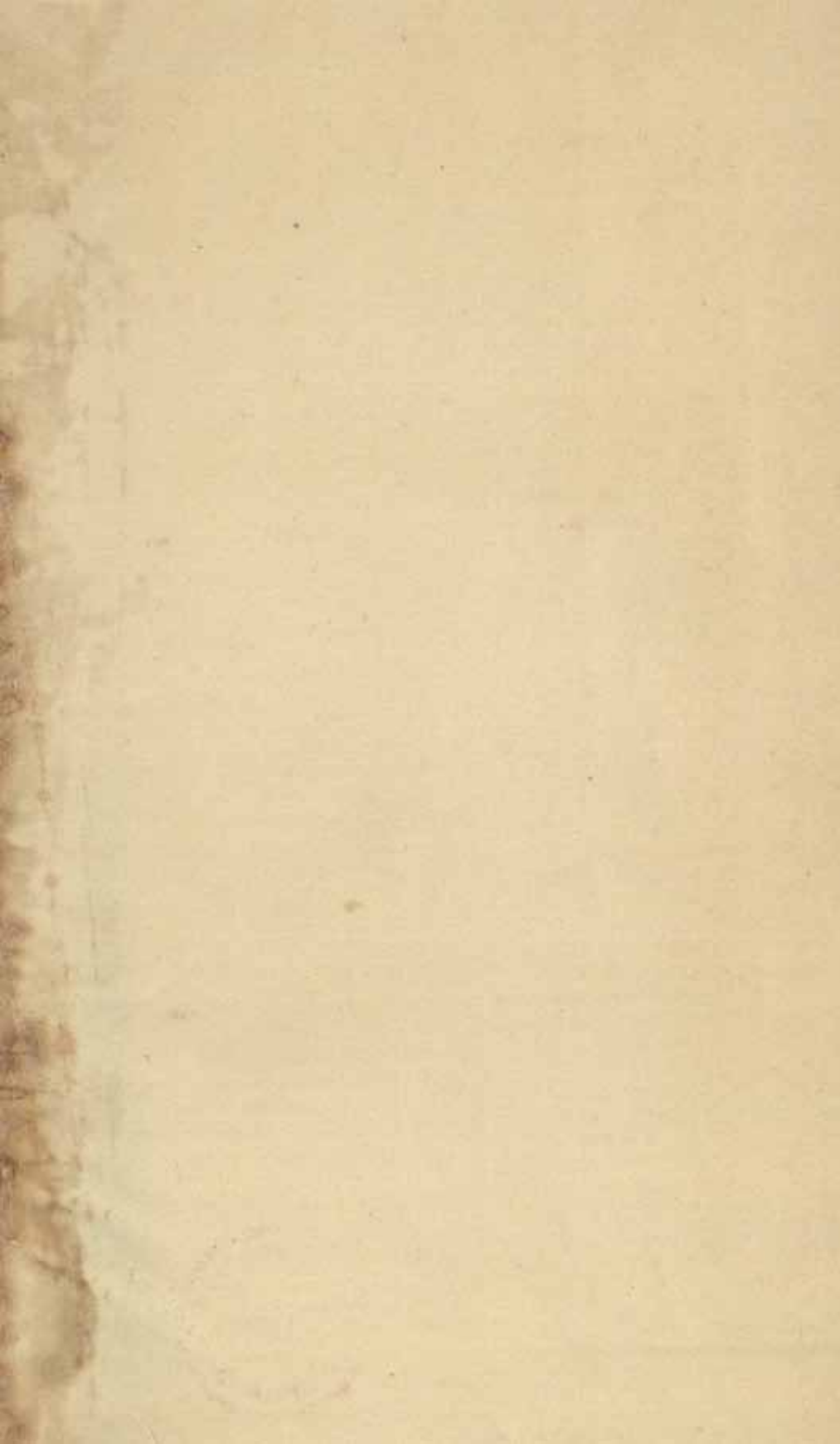
Sanandana, z. v. Brahmā, 55, 26.
 Saneścara, rs., 114, 3.
 Santapa, rs., 79, 17.
 Santānaka-loka, 177, 4; 178, 13.
 Santoṣa, z. v. Tuṣṭi, 58, 30.
 Sandhya, g., 115, 26.
 Sandhyā, b., 177, 15; 16.
 Sannati, d. v. Dakṣa, 58, 24; 62, 9.
 Saptawakari, Veda-student, 92, 6.
 Sabhagiri, b., 153, 1.
 Samadaya, v., 142, 22.
 Samabhaya, z. v. Tapasa-Manu, 115, 9.
 Samaya, z. v. Kriyā, 58, 31.
 Samudra, personificatie, 62, 26.
 Sambartaka, 153, 5; 8.
 Sambhūti, d. v. Dakṣa, 58, 23; 61, 7.
 Sambhūti, d. v. Kāśyapa, 61, 14.
 Zie de Aant.
 Samrāt, d. v. Priyabrata, 68, 7.
 Sayoṣṇī, r., 140, 7.
 Sarayu, r., 139, 19.
 Saraswati, rs., 105, 7.
 Sarasvatī, g., 85, 11.
 Saraswatī, vrouw van Porṇamāsa, 61, 10.
 Saraswatī, r., 139, 18.
 Saraswatī, r., 140, 29.
 Sarkarātri, rs., 94, 1.
 Salila, v., 150, 18.
 Salihotra, rs., 93, 28.
 Salokika, l., 141, 27.
 Sawana, k., 161, 27.
 Sawana, z. v. Priyabrata, 68, 10; 16; 18; 19.
 Sawana, z. v. Wasiṣṭha, 62, 16.
 Sawara, v., 142, 15.
 Sawarṇa, leerling van Romaharṣa, 93, 11.
 Sawarṇā, d. v. Samudra, 62, 26; 27.
 Savitr, g., 170, 31.
 Sahasraditi, 90, 28.
 Sahasranayana, g., = Indra, 91, 25.
 Sahasra-rudra, g., 59, 26; 28; 60, 12.
 Sahitaṇḍi, 92, 6.
 Sahiṣṇu, z. v. Pulaha, 62, 3; 6.

- Sahiṣṇu, rs., 115, 30.
 Sahohuka, v., 143, 3.
 Sahohuta, v., 151, 19.
 Sahya, b., 139, 12; 140, 15; 141, 11.
 Sādhyā, z. v. Kriyā, 58, 31.
 Sādhyā, de twaalf, 71, 24.
 Sāma (-Weda), 77, 13; 83, 5.
 Sāmaweda, 82, 22; 83, 9; 92, 26.
 Sāraswata, rs., 79, 22.
 Sāraswata, rs., 96, 15; 18.
 Sāraswata, v., 142, 22.
 Sāwarṇi, pañca —, Manu's, 113, 12.
 Sikhi, g., 115, 4.
 Siddhi, d. v. Dakṣa, 58, 26; 59, 4.
 Sini, rs., 89, 5.
 Sinibāli, d. v. Āngira, 61, 17.
 Sindhu, r., 150, 12; 25.
 Sindhu, r., 139, 26.
 Sindhu, r., 139, 26.
 Sindhureta, v., 150, 29.
 Sindhusowī, l., 141, 21.
 Sirāla, v., 142, 21.
 Sitā, Sitā°, r., 150, 12; 17.
 Suka, z. v. Wasiṣṭha, 62, 17.
 Suka, rs., 114, 24.
 Suka, v., 150, 24.
 Sukarma, rs., 91, 16; 20.
 Sukumāra, kg., 69, 7.
 Sukṛtā, r., 155, 19.
 Suktimat°, b., 140, 26.
 Sukha, z. v. Siddhi, 59, 3.
 Sukhā, residentie van Baruṇa, 170, 14; 26; 28; 31; 171, 1.
 Sukhāpurī, 171, 5, vgl. ook Sukhā.
 Sugadā, r., 140, 14.
 Sucinti, rs., 79, 16.
 Sucinti, rs., 80, 1.
 Sujañlwā, vrouw van Datoni, 61, 29.
 Sutapa, z. v. Wasiṣṭha, 62, 17.
 Sudarṣana, jambūboom, 145, 5; 152, 10.
 Sudyamna, z. v. Cākṣuṣa-Manu, 116, 2.
 Sudharma, rs., 115, 29.
 Sudharma, lokapāla, 178, 17.
 Sudhāmā, d. v. Wiraja, 61, 11.
 Sunaka, rs., 94, 11; 12.
 Sunilā, echtgenoote van Agra, 117, 15; 118, 19.
 Sunwa, rs., 91, 15.
 Subala, z. v. Uttama-Manu, 114, 26.
 Subhakāra, v., 141, 8.
 Sumati, z. v. Bharata, 71, 7.
 Sumati, leerling van Romaharṣaṇa, 93, 9.
 Sumana, b., 154, 21.
 Sumana(s), b., 159, 23; 24; 160, 5.
 Sumantra, Veda-leeraar, 92, 28.
 Sumantu, rs., 82, 24.
 Sumantu, rs., 94, 7.
 Sumantu-gotra, geslacht, 93, 8.
 Sumasa, z. v. Ūru, 117, 14.
 Sumāna, v., 150, 28.
 Sumija, g., 115, 2.
 Sumita, g., 115, 13.
 Sumitra, z. v. Uttama-Manu, 114, 26.
 Sumitra, rs., 91, 15.
 Sumina, v., 151, 12.
 Sumṛta, v., 150, 28.
 Sumedhasa, g., 115, 13.
 Sumeru, b., vgl. Meru, 70, 6.
 Sura, b., verg. 160, 24; 160, 25; 161, 3.
 Sura-giri, b., 160, 29, verg. Sura.
 Surapa, g., 115, 2.
 Surasā, r., 140, 2.
 Surāntakṛt, d., 154, 17.
 Surāla, Veda-student, 92, 12.
 Surāṣṭra, v., 142, 23.
 Sulābhā, br. vrouw, 94, 17.
 Sulika, v., 150, 23.
 Suwarṇa, b., 160, 3; 6.
 Suwarṇa, v., 151, 12.
 Suwarṇākṣa, d., 154, 22.
 Suśrama Śāṃsapāyana, leerling v. Romaharṣaṇa, 93, 12.
 Sūkṣma, 165, 9; 11.
 Sūta, vgl. de Aant., 123, 5; 26; 31; 32.
 Sūnṛtā, 116, 10; 11; 14.
 Sūrya, g., 56, 25.

- Sekari, rs., 91, 11.
 Sekāra, v., 151, 11.
 Sendawa, Veda-student, 93, 4.
 Sendhawa, v., 150, 27.
 Seratha, kg., 69, 2.
 Selina, rs., 91, 9.
 Sairandri, Veda-student, 92, 10.
 Soma, 127, 16.
 Soma, z. v. Atri, 61, 24.
 Soma, b., 153, 3.
 Soma, b., 154, 19.
 Soma-gotra, geslacht, 93, 11.
 Somapurī, 171, 3; 4.
 Somayana, 105, 16.
 Somya, l., 138, 2.
 Soyāni, Veda-student, 93, 1.
 Sosadi, 94, 13.
 Skambaya, rs., 91, 10.
 Stambha, rs., 114, 1.
 Smṛti, d. v. Dakṣa, 58, 23; 61, 15.
 Smṛti, d. v. Kratu, 62, 11.
 Swati, z. v. Ūru, 117, 14.
 Swadhā, d. v. Dakṣa, 58, 24.
 Swayambhu, g., 55, 5; 105, 1.
 Swayaśa, g., 114, 21.
 Swarajīya, Veda-student, 92, 23.
 Swarāja, vgl. de Aant., d. v. Uttāna-
 pāda, 116, 12.
 Swādūdaka, ocean, 161, 18; 164,
 22; 24; 173, 5.
 Swādūdakasamudra, ocean, 161,
 17; vgl. ook Swādūdaka.
 Swāyambhuwa, g., zie ook Svayam-
 bhu, 105, 2.
 Swāyambhuwa (Manu), vgl. 80, 27;
 107, 17; 18.
 Swāyambhuwa Manu, uit Brahmā
 voortgekomen, 58, 10; 15; 20;
 61, 5; 6; 21; 30; 62, 20; 21; 67,
 30; 68, 4; 5; 12; 71, 23; 76, 25;
 81, 1; 4; 7; 27; 30; 31; 82, 2;
 vgl. 113, 1; 2; 18; 22; 23; 114,
 17; 116, 7; 127, 5; 6.
 Swārociṣa, Manu, 115, 1; 22.
 Swārociṣa-Manu, vgl. 113, 3; 4; 24;
 vgl. 113, 25; 114, 5; 16.
 Hamsamārga, v., 142, 2.
 Hatimāna, z. v. Pulastya, 61, 27.
 Haramūtraka, l., 141, 22.
 Hari, b., 157, 15.
 Harita, l., 158, 3.
 Harivarṣa, Hariwarṣa, l., 70, 3;
 5; 143, 5; 25.
 Hariwān, z. v. Pulaha, 62, 3.
 Hariṣmān, rs., 115, 28.
 Haryadatta, zie Aryadatta.
 Haryawati, rs., 89, 7.
 Harṣa, g., 59, 8.
 Hawya, z. v. Atri, 61, 23.
 Hawya, k., 160, 27; 161, 7.
 Hiranya, 115, 27.
 Hiranyaka, kg., 69, 22; 70, 15.
 Hiranyaka, l., 131, 34; 132, 4.
 Hiranyagarbha, ks., zie Hiranya-
 nābha, 92, 19.
 Hiranyagarbha, 92, 27.
 Hiranyagarbha, rs., 93, 28.
 Hiranyanābha, ks., 92, 2.
 Hiranyamaya, 147, 27.
 Hiranyaroma, lokapāla, 178, 19.
 Hiranyaroma, rs., 115, 16.
 Hiranyaromā, vrouw van Parja-
 nya, 61, 19.
 Hiranyaśṛṅga, b., 147, 24; 25; 149,
 23; 150, 3; 151, 25.
 Himakūṭa, b., (131, 31); 131, 32.
 Himavat°, 137, 4; 139, 23.
 Himawān, b., 69, 26; 27; 71, 4;
 128, 13; 129, 19; 131, 21; 30; 31;
 137, 5; 138, 5; 139, 24; 143, 1;
 146, 3; 15; vgl. 146, 22; 147, 5.
 Himaśṛṅga, b., 151, 13.
 Himācala, b., vgl. Himawān, 71, 4;
 151, 29.
 Huna, v., 151, 19.
 Hemakūṭa, b., 70, 1; 2; 129, 20;
 131, 18; 146, 5; 152, 1.
 Hemaparwata, b., 157, 5.
 Homuka, v., 142, 3.
 Hlādinī, r., 150, 12; 151, 9.

101 Sur)

NC
Ced
N 30/4/76

Central Archaeological Library,
NEW DELHI.

Call No. 38545

Author— Gonda, J.

Title— Het oud Javaan-
sche Brahmande-
Purana

Borrower No.

Date of Issue

Date of Return

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY

GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.

S. B., 14B, N. DELHI.